GULIELMI BALLONII

OPERA OMNIA MEDICA.

In quatuor Tomos divisa.

TOMUS PRIMUS.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

OPERA OMNIA

In quatuor Tomos divisa,

STUDIO ET OPERA

M. JACOBI THEVART,

Medici Parisiensis, digesta, denuo in lucem edita:

CUM PRÆFATIONE

THEODORI TRONCHIN,

In Academia Genevensi Medicinæ Professoris.

TOMUS PRIMUS.

GENEVÆ,

Apud FRATRES DE TOURNES.

M. DCC. LXII.

ORDO OPERUM.

Tomus I. Epidemiorum & Ephemeridum Libri duo.
Definitiones Medicæ.
Commentarius in Librum Theophrasti de Vertigine.
De Convulsionibus Libellus.

Tomus II. Consiliorum Medicinalium Liber Primus.

Tomus III. Consiliorum Medicinalium Lib. Secundus & Tertius.

Tomus IV. De Virginum & Mulierum morbis Liber.
Opuscula Medica de arthritide
de calculo
& de urinarum hypostasi.
Libellus de Rheumatismo & Pleuritide dorsali.

VERÆ MEDICINÆ CULTORIBUS

THEODORUS TRONCHIN,

MEDICINÆ PROFESSOR,

S. P. D.

CORPORIS ſanitas quam neque deſidia, neque luxuria vitiavit, ipsâ Corporis Naturâ conſervatur. Ità enim, ſi benè natum, factum eſt Corpus, ut ſibimet ipſi ſufficiens, cibum, potum, ipſumque aerem aſſimilans, in propriam mutet Naturam, atque vi vitæ deperdita reſtauret. Verùm & præthereà gaudet facultate, quâ morboſa ſpontè ſubigere ac expellere poteſt. Hancce facultatem, vitæ ſatellitem, Medicus ſapiens admiratur, hanc vitæ conſervatricem ſuſpicit. Hujus molimina tempeſtivè juvat, ſi nimia ſint cohibet, ſi torpeant excitat, obſtantia removet, deficientia ſupplet, quod nimium aufert, coetera permittit Naturæ.

Aeris noxæ atque mutationes, alimenti ac potûs errores, vitæ ipſius actio, animi denique pathemata coævas ferè mortalibus ægritudines fecere. Primi autem mortales, morbum mortemque prætimentes, potentis ignari naturæ, coeci ſolamen quæſivere, nuſquàm, ait *Celſus*, non fuit Medicina, quum imperitiſſimæ gentes herbas aliaque promta in vulnerum morborumque auxilium quæſiverint.

 Chirur-

Chirurgia enim Artis Medicæ fundamentum prima ab iis qui ἰατρῶν nomine vocabantur exculta fuit. Hujus antiquitatem humana ipsa testatur Natura, historiæ monumenta confirmant. Firmis solidisque Corporibus neque desidiâ neque luxuriâ vitiatis necessaria, in initio prima exculta fuit. Internam quam intemperantia atque luxuries necessariam postèa fecerunt Artem, nec re nec nomine primi cognoverunt Mortales, quibus Corporum irruentium vis coæva, primos internis equidem priores externos effecit morbos. Firma duraque Corpora nec aeris noxæ, neque vicissitudines vitiabant. Illis qui comedebant ut viverent, nec vivebant ut comederent, inutilis erat Diæta, inutilia erant Medicamina. Contusiones, vulnera, luxationes, ossium fracturæ venatoribus ac agricolis ferè propriæ, primæ poscebant artem. Manans de vulnere cruor efflagitabat opem, nec impavidus salientem venam Rusticus vidit. Quid ubi necessaria vitæ numero aucta, novam cupiditatis scenam aperientia, aviditatis, invidiæ, doli, rixarum, injustitiæ pedisequa cohors, contumelia, certamina, pugnas, atque bella fecere. Ilias ista malorum animos hominum longè priùs infecit quàm luxuria, mollities, immoderataque libido. Excutiant Critici ἰατρὲ vocis originem, ἀπὸ τῦ ἰῦ quod telum significat oriundi, videbunt in *Hippocratis* libro *de Officinâ Medici*, præter quod ad Chirurgiam pertinet, nil ibi reperiri. Ità ut ἰατρικὴ origine vocis artem medendi, quæ manu, non quæ diætâ aut pharmacis perficitur, designare videatur. Prima igitur Artis monumenta, haud propinatas, sed vulneribus appositas herbas recensent. *Chiro Centaurus Herculis* sagittâ incautè vulneratus, herbâ Centauriâ dictâ curavit vulnus. *Æsculapius* ipse *Apollinis* filius specillum invenit, vulnera deligavit, dentes evulsit. Patris vestigia pressere filii *Podalyrius* atque *Machaon*, qui in Trojano bello immortale nomen adepti sunt. Hos nec in pestilentiâ, nec in aliis morbis, sed vulneribus, tantummodò ferro atque medicamentis, curandis profuisse dicit *Homerus*. Primus secuit venam *Podalyrius*, quo decumbente, *Euripylum* manu sanavit *Patroclus*. Sequentia tempora nocte densissimâ latuerunt.

Sensim

Senſim tamen nata eſt quæ internè ſanabat Medicina, nomenque ἰατρȣ̃ Chirurgo primò proprium Clinico tunc datum eſt, internos qui tractabant morbos Medici vocati ſunt, Empyrici omnes, incertâ experientiâ ſuperbientes.

Antiquiſſima verùm monumenta docent *Chaldæos*, *Aſſyrios*, *Babylonios*, *Medos*, *Perſas*, *Ægyptios*, internam hancce coluiſſe Medicinam, cujus prima fundamenta jecit caſus fortuitus. Rudem huic formam dedere proſperorum eventuum memoria in columnis, tabulis, parietibuſque Templorum conſecrata, ſicque tradita poſteris. Si *Homerum*, *Herodotum*, *Diodorum Siculum*, *Strabonem*, *Pauſaniam*, *Plinium*, ipſumque *Hippocratem* pervolvamus, nubem teſtium habebimus. Artem hanc ſanandi uſque adeò coluerunt Ægyptii, ut totam Ægyptum Medicum fuiſſe dixerit *Plato.* Ità ut ſi fuerint ſecula, quibus defuere Medici, ſeculum non fuit cui defuit Medicina. Nec mirum ſi Deorum immortalium inventioni Babyloniis ac Aſſyriis conſecrata ſit Ars Medica, Diiſque inventores ſuos aſſignaverit Medicina.

Apud Græcos poſteà magis adhucdum excultam, quoniam ſubtiliùs coluiſſet *Æſculapius*, in Deorum numerum receptus eſt. Hic *Ori* Aſſyriorum Regis filius, *Chironis Centauri* diſcipulus, *Podalyrii* ac *Machaonis* pater, Clinicæ Medicinæ fundamenta jecit, nec tutò in triviis, Aſſyriorum more, expoſiti ægrotantes poterant obſervari. Primus igitur omnium ſimplicis obſervationis ope, veræ ſimpliciſque Medicinæ poſuit fundamenta, veſtigia preſſere filii atque nepotes, firmaque ſenſim evaſiſſet ſcientia, ſi primus *Pythagoras*, philoſophicis figmentis, naſcentis progreſſibus Artis non obſtitiſſet. Morborum cauſas explicare conatus, tenebris obſcuravit, veriſque rerum vocabulis amiſſis, ventoſa loquacitas ſapientia fuit. Salutaris ſic ante *Pythagoram* ſcientia, nociva mortalibus evaſit, inaniſque ſapientia faciem Naturæ ementitis coloribus deturpavit.

Falsâ Philoſophiâ fœdatam artem accepit *Hippocrates*, vi animi propriâ, factitiam artem fatalem ægris faſtidivit. Medicinam non fictis hypotheſibus, ſed obſervationibus excolendam eſſe putans, hiſtorias morborum veras deſcripſit,

prosperæ valetudinis vel adversæ causas detexit, salutis mortisque prognostica tam certa tradidit, ut ad hunc usque diem oracula vera sint. Ea ubique terrarum vera comperiri pronuntiavit, nec nos fefellit. Quamvis enim inter Græciæ, aliarumque Regionum aerem, aliquid discriminis adsit, si quædam in Græciâ, à calore ad frigus aeris mutatio Pleuritides, Peripneumonias, Anginas, aliosque generis inflammatorii pariat morbos, similis in aliis regionibus aeris mutatio, similes ibidem facit morbos. Talis enim mutatio haud certiùs in Græciâ, quàm in aliis regionibus, firmabit fibras, vasa contrahet, sanguinem densabit, in vasis minimis retinebit. Meruit hanc laudem *Hippocrates*, nec major datur in arte, quod attentè observaverit, castè observata tradiderit, Naturamque morborum medicatricem semper veneratus sit. Sed inconstantiâ rerum à semitâ Patris mox aberrarunt filii, in Aulâ *Archelai* Macedoniæ Regis *Thessalus* vixit. De *Dracone* nil superest, nisi quod *Roxanæ* Medicum filium habuerit. Nec *Hippocratis* doctrinæ fidelior fuit *Polybus*. Hanc deseruit *Prodicus*. Casta igitur Medicina, Medicinæ patri non fuit superstes. Mox enim *Platonis* deliria ejus fundamenta dejecere, Philosophiæ figmenta fuere, ubi observatio Naturæ reperiunda erat, præceptorisque *Platonis* Medicæ vaniloquentiæ imitator *Aristoteles*, nil nisi verba dedit.

Contrà Philosophos masculè pro Naturâ militavit, *Aristotelis* coævus *Diocles Carystius*, sed præter fragmenta, quod dolendum, sapientis istius viri nil superest. Post *Dioclem*, *Praxagoras*, *Chrysippus*, tandem & *Erasistratus* artem sic exercuerunt, ut aliquid in diversas curandi vias reverâ processerint. In tres partes tunc diducta fuit Medicina, ut una esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur.

Sequentes Medici garrulitate clari, periculo plenam Artem exercuerunt, testis esto in Anatome coecitas, tanta ut *Philotimus* ipsius *Erasistrati* discipulus cerebrum humano corpori dixerit inutile. Clari tamen Medici nomen habuit, nec mirum in ævo ubi Anatome Medico inutilis censebatur. Haud ità diù post, encomio ac usu Medico vini insignis

gnis *Cleophantus*, nomen etiam adeptus eſt. Doctrinâ vini conſpicuos habuit diſcipulos.

Omnia ſenſim in pejus ruebant, quod inchoaverat ignorantia perfecit garrulitas, ſummum jam erat periculum artis. Cujus conſcius ac erubeſcens *Serapio*, prima, regnante *Ptolomeo*, Empiricorum ſectæ fundamenta jecit, primuſque pronuntiavit unicum Artis fundamentum experientiam dari, ſolam experimentorum notitiam neceſſariam ſiſtens. Indè nata diſſentio, Dogmaticorum ſectæ primum dedit ortum. Hi corporum rerumque naturalium ſcientiam experientiæ addendam putantes, rationalem Medicinam profitentes, evidentium abditarumque cauſarum, actionum dein naturalium, partium tandem notitiam Medicinæ neceſſariam dixerunt. Ditiſſima indè diſputationis occaſio, tumidam, inanem, magiſque nocivam fecit Medicinam, ventoſæ Artificum gloriolæ, non Artis augmento inſervientem. Licet enim cum Empyricis, de neceſſitate obſervationis conſentirent Dogmatici, ratio diſputationis adeò ſubtilis evaſit, ut mortalium nemo mentem capere potuerit. Utroſque culpabat *Celſus*, utriſque verba ſupererant, deerat ſcientia medendi. Maximâ tandem diſcordiâ natâ, vir magni nominis *Heraclides*, *Herophili* diſcipulus, quò ſe verteret neſciens, Empiricus eſſe maluit, quamvis *Hippocratis* anteà in arte medendi preſſiſſet veſtigia. Hicce Empyricorum facilè Princeps alta voce pronunciavit, non poſt rationem, inventam eſſe Medicinam, ſed poſt inventam Medicinam, rationem eſſe quæſitam.

En brevis ſed vera Græcæ Medicinæ pictura, num huic Romana præſtet videamus. Orbis terrarum imperium ſpirantibus Romanis, unà cum ſcientiis Græcorum ac artibus, Romam intrarunt Medici. *Lucio Æmilio*, *Marcoque Livio* Conſulibus, Medicus Græcus *Archagatus*, Medicinam omnium primus exercuit Romæ. Ipſi jus Quiritium conceſſum eſt, tabernaque in Campo Acilio publicè empta fuit, molles ipſi aditus fuere, famâ mox excidit, *Plinii* verbis utar, nomen in carnificem, ars in tædium abivit. Nec mirum quod *Marco* filio, aliquot annis poſteà de Medicinâ, atque

Medicis acerbè ſcripſerit *Cato*, tantum enim Artis tunc erat odium, ut ipſum *Æſculapii* Templum extrà urbem poſuerint Romani. Exul abiit *Archagatus*, nec hujus exilii author fuit *Cato*, vix adoleſcens tunc temporis de ſalute publicâ nondum cogitabat. Ab Urbe conditâ igitur, qui Medicis caruerant Romani, per ſeculum adhuc fœlices caruere. Romam tunc ingreſſo, cum eſurientibus Græcis, *Aſclepiadi*, magni tempore *Pompeii*, jus Medicinam faciundi conceſſum eſt. Rhetorum Arti quam docebat, in initio deditus, poſteà ſe dedit Medicinæ, cujus ignarus, ægrotantium inſaniâ fretus, loquacem exercuit Artem. Verſutus inviſam medendi methodum *Archagati* damnavit, fortiora hujus medicamina improbavit, leniorifque Medicinæ famâ cupidus, ut tutò atque jucundè curaret, Medici officium dixit. Periculoſa tamen, ait *Celſus*, in Medicinâ feſtinatio atque voluptas. Mirè juvarunt *Aſclepiadem* Magicæ tunc in uſu vanitates, quas irridere ipſis ignaris non erat difficile. Vanam attamen condebat Artem, totam conjecturalem, in quâ nè veſtigium quidem erat ſapientiæ Hippocratis. Mitioris Medicinæ illecebris decepti Romani, nomen atque decus *Aſclepiadi* dedere, viro equidem facundo, qui obſequioſus ægris, novas quotidie excogitabat artes, quibus veræ denegatam ſcientiæ, gratiam fraudi conciliaret. Coævorum turba minimè præſtantior ſimilem exercebat Artem, donec, regnante *Auguſto*, cauſarum notitiam in Medicinâ habens *Themiſon*, communia modò morborum phœnomena obſervans, Methodicorum ſectæ fundamenta jecit, *Aſclepiadis* placita vana pronuntians, obſervationem contemnens, generalia ipſi morborum ſigna pro unico Artis fundamento fuere.

Eodem ferè tempore vivebat Romæ *Aur. Corn. Celſus*, vir in Medicis nulli ſecundus, nil unquam de ſe arroganter fatus, aliis nuſquam moleſtis ſermonibus gravis, nativâ facundiâ donatus, quam cohoneſtavit, cohoneſtatus Arte, Anatomes peritus, in Chirurgiâ expertiſſimus, tantâ exiſtimatione floruit, adhucdumque floret, ut præterita ſecula ei vix ullum comparandum habuerint, poſtera vix parem ſint inven-

inventura. Prudentiâ insignis, majorem fidem externis dabat medicamentis, timidus internis utebatur. Pulchrum sanè sapientiæ argumentum. Raro ducebat alvum, summum ex imbecillitate metuens periculum, turgentem modo minuebat materiem coctam atque mobilem. Somnum, cibum, potum pro re natâ moderabatur, nil horum utique perpetuum censens, cùm maximè referat qualis morbus sit, quale Corpus, quale Cœlum, quæ ætas, quod tempus anni. Cedro digna audiant ipsissima verba Medici: Ab uno Medico multi haud possunt curari, Medici verò quæstui servientes, quoniam hi majores ex populo sunt, amplectuntur lubenter præcepta quæ sedulitatem non exigunt.

Celso coævus *Antonius Musa*, origine servus, frigido, quo *Augustum* vitæ Romæque votis restituerat, balneo clarus, hâc sanatione sibi fecit nomen, quod morte *Marcelli* eâdem medicinâ enecti, perdere debuisset. Fortuito casu è faucibus orci ereptus *Cæsar*, *Marcelli* necis oblitus, servum fœlicem ad supremum Medicinæ culmen evexit, libertate, aureo annulo, muneribus, statuaque donavit. Eosdem Medicis conciliavit honores, omnes aureo annulo atque immunitatibus ab Augusto donati sunt.

Schola erecta fuit in Esquiliis, inutilis Arti, utilissima Artificibus, qui à Magnatibus exoptati, fortunæ fugacis avidi, ventosæ gloriæ curiosi, divitias undiquaque, tunc uti posteà, adepti sunt. Tanta erat insania, ut *Claudio* regnante, inane *Pamphili* medicamentum, ducentis solveretur sestertiis, tunc etiam ut præparationis pompâ deciperentur Romani, in ipso *Cæsaris* Palatio præparabatur Theriaca, ac ubi ne nomine quidem vera cognita erat Medicina, in immensum crescebat pompa Medicamentorum.

Istis artibus ad *Galeni* usque tempora decepti Romani, inani Medicamentorum cohorte, inanioribusque Medicis enecti fuere. Aliquot annis posteà, triginta annos natus adiit Romam *Galenus*, *Marco Aurelio* regnante, Principibus placuit viris *Sergio Paulo* Prætori, *Barbaro Lucii* Imperatoris avunculo, Consuli *Boetho*, ipsoque *Severo*. Quâ pollebat Ars, Medicos ipsi fecit inimicos. Vicit invidia *Galenum*,

Româ

Româ exiit, quinquennio poſt *Marci Aurelii*, atque *Lucii Veri* gratiâ tectus, rediit victor. Vir equidem in re medicâ verſatiſſimus, indefeſſique laboris. Teſtes ſint innumeri ſcripti Libri, quorum pars maxima periit. Medicinam perturbatam, factionibus dilaceratam, inſcitiâ formidoloſam, necibus exitialem invenit. Hanc reſtaurandam, Medicos habuit debellandos. Vulgare quidem certamen, nec ſine magno ægrotantium diſcrimine dirimendum. Scientiâ in genere, arteque medendi, nemini tunc temporis ſecundus, fœliciſſimos habuit ſucceſſus, magnique *Hippocratis* oblitam doctrinam reſtituens, divinam audacter proclamavit. Hujus lucida principia de Viribus Naturæ, attractione, ſympathiâ, morborum coctione, criſi, mirè explicavit. Sed heu, infortunio ſapientioribus ferè proprio, ultrà limites Artis vi mentis imaginantis raptus, inutilia multa addidit Arti. Teſtes ſint vana de Temperamentis commenta, nec non obſcura quæ de pulſibus, urinis, ac medicâ tradidit materie. Ingenio præ coeteris pollens, cum nemine æquo Marte pugnans, ſcientiâ, genere, liberaliori educatione ſuperbiens, altè nimium de ſe cogitans, ſe *Trajano* parem dicere non erubuit. Prægnantis imaginationis impetu obſcura, quatuor qualitatibus cardinalibus obſcuriora fecit. Dicere ſit licitum, perpenſis omnibus, nocuit Arti. Quis crederet *Galenum Hippocratis* æmulum, Hippocraticæ ſapientiæ præconem, cui uno Hippocraticæ Doctrinæ intelligentiam debuere Poſteri, luxuriante ſuperbe imaginatione raptus, novam, inauditam, periculo plenam Artem finxiſſe?

Authoritate atque nomine *Galeni* decepta Medicorum cohors, ſervum *Galeni* pecus, Principeſque Medici *Oribaſius*, *Aetius*, *Alexander*, *Paulus*, in Magiſtri verba jurantes, præeuntem ſubmiſſe ſecuti ſunt. Poſt hos *Palladius*, *Theophilus*, ultimuſque Græcorum *Actuarius*, mutatis modò verbis, *Galeni* doctrinam exſcripſere.

Verſatâ ſic ob oculos Græcæ atque Romanæ Medicinæ picturâ, nonne concludere licet quod ſi *Hippocratem* inter Græcos, *Celſum*que inter Romanos excipiatis, qui ſapientis Medici nomen mereatur nullus ſupereſt.

Num

Num apud Arabes reperiundus ſit videamus. Arabum turmis oppugnatâ atque devictâ Alexandriâ, anno Chriſti ſexcenteſimo quadrageſimo, *Cleopatræ* Bibliothecam flammis devoratam vidit. Igni hinc indè erepti, nec numero multi Medici, *Attali* imprimis Regis, Codices Manuſcripti, primò in Syriacam, mox in Arabicam linguam fuere verſi. Infideli verſione deteriores facti, fundamenta fuerunt Medicinæ, quâ pro hominum infortunio ſuperbierunt Arabes. Garrulitate atque figmentis horum Barbarorum, Ars ſacra medendi vitioſior atque exitioſior facta eſt.

Omnium antiquiſſimus *Haly Abbas*, Magus præ ſcientiâ cognominatus, circà annum MDLXXX. *Almaleci*, ſive opus modeſtè Regium dictum, ſcripſit; perfectum Medicinæ ſyſtema, uti ipſe dicit, in quo errantem Hippocratem in viam reducere non erubuit. Hoc libro nil obſcurius, dicamne inſanius datur.

Hujus preſſit veſtigia *Rhaſes*, novâque audaciâ in opere, *Continente* dicto, univerſam amplexus eſt Medicinam, in quâ denſis tenebris obvolutâ, omnia turbavit atque miſcuit. Per aliquot tamen ſecula famâ adeo pervulgatum fuit *Continens*, ut in ſcholis publicè prælectum, fuerit expoſitum. Quod habuit nomen coævorum ignorantiæ, non meritis debuit. Ille tamen eſt qui primam variolarum hiſtoriam dedit.

Rhaſem pede claudo ſequens *Avicenna*, plus voluptati quàm Medicinæ deditus, *Canonibus* adeò notis, tantum ſibi finxerat nomen, ut majus in Arte vix fuerit. Ex *Rhaſe*, ut & alii, libros ſuos contexuit. *Hali* filius, Bocharæ, in Choraſanâ, circà annum MDLXXX. natus, Iſpahami dein commoratus eſt. Ad Viziris dignitatem aſcendit. Ingentis operis fama adeò pervulgata eſt, ut ubique in Epitomen redactum, ubique fuerit commentatum, ac ſcientiarum inſtaurationem, uſque in Medicorum ſcholis, ſolùm fuerit expoſitum. De vitâ ac morte pronunciantes Medici, per plura ſecula in hujus verba juravere. Mitis præ tali Magiſtro Pyrius pulvis.

Nec parcior Libitinæ cultor *Avenzohar*, deliriis *Avicennæ* inſaniam ſuperſtitionis addidit. Hunc tamen *Averrhoes*,

 admira-

admirabilem, gloriosum, scientiæ omnis thesaurum, uni *Galeno* secundum clamitat. Centum triginta quinque annos vixit incolumis. Hoc nomine & quidem solùm reverâ clarus, qui calculum extraheret ipsi impius erat. Primus omnium lapide Bezoar, pretioso illo atque inani medicamento usus est. Gesto super ventrem smaragdo dysenteriam curabat. Tria hordei grana commendabat in Ictero.

Ut omnia tandem in pejus ruerent, Arabum commentis *Aristotelis* philosophiam addidit *Averrhoes*. Vix erat vestigium Artis, sensus ipse communis passus est Eclipsim. Quid mirum igitur si vim Medicamentorum ad Arithmetices Musicesque præcepta redigere conatus sit.

Nec Eclipsim discussit *Albucasis*, *Alsaharavius* aliter dictus. Quam densis immersam tenebris acceperat Artem, densiori caligine obscuravit. Composuit opus *Al-Tasrif* dictum, in triginta duo volumina divisum, quæ ibi de Variolis reperiuntur, cuncta ferè ad verbum eorum quæ de Pestilentiâ dixerat *Rhases*, mutuatus est. Res ergò Medica Romana, Græcâ pejor, pessima per Arabes facta est.

Crescebant in dies Artis ægrorumque miseriæ, mortis ministri naturalis mortis causas factitiis cumulabant, Arsque medendi in exitialem impunè occidendi Artem erat mutata. Nec levavit malum *Schola Salernitana*. Æquè parùm profuere Scholæ in Hispaniâ erectæ, ubi sola Arabum scripta explicabantur. Quò magis harum ope crescebat Medicorum cohors, eò major numerus homicidarum erat. Uti enim Romæ, Medicinam olim factitaverant servi, sic in Hispaniâ, ac in Italiâ *Judæi*, qui tunc temporis audaciâ, ignorantiâ, avaritiâ ac mendaciis, liberales omnes pessumdabant Artes.

Ignota, quasi nulla fuisset, à septimo ad quindecimum usque seculùm, mascula Medicina *Hippocratis*, è tenebris tandem surrexit, *Emanuelis Chrysoloræ*, *Theodori Gasæ*, *Argyropyli*, *Lascarii*, *Demetrii Chalcondylæ*, aliorumque sociato labore. Codices Græcos Bysantio eductos, Venetiis alibique interpretatos, typis mandarunt. Recens enim

inventa

inventa Ars Typographica disseminandæ Hippocraticæ Disciplinæ haud parum profuit. Nec inutilis fuit Chemia, auxiliaresque manus mirè promota tunc Anatome, illi dedit. *Mundini* enim, *Berengarii Carpensis*, *Vesalii*, *Columbi*, *Eustachii* sociati conatus, mira præstitere, sanguinisque circuitus detectus est. Hoc solum inventum *Episcopo Nemesio*, *Cæsalpino*, *Serveto*, *Columbo* denique non ignotum, *Harvæi* solertiâ demonstratum, majus affudit lumen Medicinæ, quàm omnia simul Veterum inventa. Medicinæ nova fundamenta jecit. Nec ità diù post Vasa Lactea *Asellius*, Ductum Thoracicum detexit *Pecquetus*. Lumen additum est luci, fulgorem dedit Medicina Statica quâ immortale decus meruit *Sanctorius*.

Nata erat dies Artem promovendi, jacebant fundamenta. Quid non superstruxisset *Hippocrates*, at ædificium quod indefesso labore, sapienti industriâ struendum erat, arduum nimis fecere vanitas Medicorum atque desidia. Vanis ratiocinationibus obcœcati, servitutem fastidientes, Naturæ imperare voluerunt. Clara, vera, æterna ex Hippocratico fonte haurienda, somniis phantasiæ dolosis postposuere. Quid enim profuere in Galliis *Hollerius*, *Duretus*, *Jacotius*? Quid profuit *Ballonius*, Viri equidem immortales, sapientiæ Hippocraticæ præcones? Illi *Hippocratem* commentando, hic ejus vestigia premendo, digni porrò fuerunt per secula duraturas Posteris observationes consecrare. Verùm fermenta, acidum, alcali, sales, multaque similia inutilia Arti, observationem Naturæ inutilem fecere. Hâc solâ, hâc unicâ tamen, verum Medicinæ systema efformari potest, formato sic edax parcet vetustas. Sed infortunio inevitabili, futuri, ut & præsentes Medicorum errores, ignavia, atque vanitas, mollibus horum manibus grave nimium pondus efficient. Aliæ dantur semitæ minus arduæ, incomposito gradu, laxis poplitibus calcandæ. Eritque Medicina, dicere pudet, uti semper fuit, flagellum quo plectentur Mortales.

Attamen quum ad condendam Medicinam, si aliqua adhuc spes supersit, accurata requiratur eventuum historia,

ſeverum dein ex eâ ratiocinium, *Ballonium* denuo exarandum curavi, ſanctam ac illibatam caſte tuetur veritatem, nec quatuor elementis, nec qualitatibus *Galeni* obſcurat Artem. De morbis elementorum, de calido innato, de radicali humido, ne verbum quidem profert. Subtiles ac in immenſum adauctas pulſuum morborumque diviſiones ſapiens præteriit. Hypotheſi liber, nulli ſerviens opinioni, præjudicatæ expers, quæ benè vidit, recepit, narravit, docuit. Si parùm hactenùs profuerit, utinam in poſterùm proſit!

GUILLELMUS DE BAILLOU,

EX LIBRO RENATI MORÆI

DOCTORIS MEDICI PARISIENSIS ET PROFESSORIS REGII,

De Illuſtribus Medicis Pariſienſibus.

In judicio de Thucyd. Lucian. de ſcribenda hiſt.

INTER cetera ϗ καλὰ ϗ μιμήσεως ἄξια, hoc in Thucydide ſummum & eximium eſt, docente Halicarnaſſeo, quod neque mendacium ultro dixerit, neque ſuam ipſe conſcientiam prodiderit. Quiſquis ad hiſtoriam ſcribendam accedit, velim intelligat μόνη θυτέον τῇ ἀληθείᾳ, præceptoque Phocylidis obſequatur.

In poem. νουθετ.

Ψεύδεα μὴ βάζειν, τὰ δ᾽ ἐπίτυμα πάντα ἀγορεύειν. Sic ut nihil odio, nihil amicitiæ tribuat, non metuat, non ſperet, non parcat, non miſereatur, non erubeſcat. Ut hiſtoria fax eſt & lumen temporum, ſic hiſtoriæ veritas: ſine qua degenerat in fabulam ϗ εἰς ἀπάτην ϗ εἰς γοήτειαν. Sic mecum ab initio hujus operis conſtitui; ut nihil ad fucum, nihil ad pompam ſcriberem, nec diſſimulatis, ſi quæ ſint, criminibus, nec virtutibus, ſi deſint, inductis. *Elogiorum* ea lex eſt ut ſplendeant ſolis virtutum luminibus, neque ultra hos carceres progrediantur: liberiora ſunt βιογραφίας ſpatia, laudis & vituperii alternat vices, virtutis & vitii coloribus diſcriminatur, atque ut fidentius exſultat in commemoratione rerum præclare geſtarum, facinora tamen, licet verecunde, ϗ ἀπὸ κηδεμονίας, delibat: Facit quod Pictores ſolent, qui dum venuſtas imagines penicillo exprimunt, nævos & umbras non prætermittunt, ne conciliandæ magis gratiæ quam delineandæ ſpeciei lenocinari videantur. In hoc ego imitatus graves & ſummos viros, in ipſa vitarum deſcriptione a nonnullis maculis interdum non abſtineo; non tam conviciandi pruritu & libidine, quam ut inſinuem non modo quod ſequendum, ſed etiam quod ſit fugiendum. Quod quidem non ideo longo deduximus exordio, ut in GUILLELMO DE BAILLOU, cujus hiſtoriam enarrandam ſuſcipimus, multorum criminum aut vitiorum veniam deprecer, quam ut a me criminationem adulationis removeam; quod in illo culpandum nihil aut vituperandum invenerim.

Idem Lucian. ibid.

Idem Halicar. ibid.

Ut Elogia differant a vitis Plut. in Cimone.

Plutar. Sueton. Tacit. Caſſius, Herodia. Corn. Nep. Eunap.

Is Lutetiæ natus circa annum Chriſti milleſimum quingenteſimum triceſimum octavum, Nicolao patre (quod illi fuit cum Galeno ſingulare) Geometriæ & Architecturæ peritiſſimo: qui e generoſa ſtirpe BALLONIORUM apud Unellos ad Nogentum Retrodi, ubi eorum eſt nobile prædium,

Patria & natalia BALLONII.

Parens Architecturæ peritus.

Guillarii.

prædium, oriundus, ſedem & domicilium fortunarum ſuarum Lutetiam tranſtulerat; allectus favore atque amicitia *Guillariorum Mortariorum*, qui eo ſæculo primos dignitatis gradus in imperio Gallico erant conſecuti. Ex his enim ſenior ſupremus Ærarii Tribunus Catharinæ Mediceæ, regia & egregia ædificia molienti, apud quam gratia valebat plurimum, *Nicolaum* obtulit, ut eximium Architectum qui linearem daret delineationem, & Sacelli illius politiſſimi Sueſſionenſis Palatii, & ſcalarum regiarum quæ ſunt in poſtica Lupara, quo opere nec auguſtius quicquam nec elegantius priſca ſæcula viderunt. *Andreas* vero *Guillarius* in ſupremo Senatu Præſes, vir integerrimæ vitæ, vel eo argumento quod ſolus cum Sancerræ Comite, & Cancellario Hoſpitalio Principis Condæi damnatoriæ ſententiæ ſubſcribere noluerit, *Guillelmum* Nicolai filium una cum liberis ſuis erudiendum in ludum litterarium miſerit, ac propriis ſumtibus aluerit. Florebat ea tempeſtate Academia Pariſienſis non modo celeberrimis Profeſſoribus, ſed diſciplinis inſtitutiſque ſeverioribus: ſic ut *Guillelmus* noſter, quum eſſet proclivi ad artes & ſcientias ingenio, & ad virtutes a natura comparato, intra aliquot annos Græci Latinique ſermonis peritiſſimus, Philologicarum & Philoſophicarum rerum ſcientiſſimus, modeſtiæ, pietatis, temperantiæ, ceterarumque virtutum ſtudioſiſſimus evaderet. Ut erat ſolitudinis amans, expers curarum, ludi & aleæ neſcius, honeſtarum etiam voluptatum negligens, impatiens otii, librorum helluo, pulcherrimarum rerum avidus, proſa, verſaque oratione dies & noctes ſtilum exercens, primas in oratoria & poëtica conſecutus eſt: adeo ut qui purius Latine loqueretur, aut floridius ſcriberet, aut litteras pingeret elegantius, parem non habuerit. Ita feliciter emenſo liberalium diſciplinarum ſtadio philoſophiciſque ſtudiis ex uno Ariſtotele delibatis, de *Pædagogia* cogitare cœpit; quæ ut hodierna die fæx eſt ſæculi & ingeniorum remora, ſic ea tempeſtate fax fuit eruditionis, virtutis & gloriæ ſeminarium. Annis aliquot in Montano Athenæo humaniores docuit literas, quæ ornamenta ſunt ſuperiorum diſciplinarum; deinde invaleſcente eruditionis fama ad Ariſtotelem (quem nonnulli ex Academia exterminare contendebant) explicandum accitus & invitatus frequentiſſimum auditorium habuit nobilium illuſtriumque diſcipulorum, qui tam ex ejus ore facundo & erudito philoſophiæ præcepta, quam ex modeſto & verecundo ejus vultu virtutum exempla hauſerunt. Interim vero ſub *Rocheo*, *Contæo*, & *Dureto ſeniore* Pariſienſibus Medicinæ Profeſſoribus rudimentum ejus artis poſuit, cujus poſtea futurus erat ornamentum. Tunc temporis erat Medicina velut in ætatis flore conſtituta, ex quo ſub *Copo*, *Briſſoto*, *Ruellio*, *Tagaultio*, *Andernaco*, ex cineribus Arabum reviviſcens, & adoleſcens ſub *Hollerio*, *Flexelio*, *Sylvio* & *Fernelio*, qui beatiſſimis ſuis conſiliis emorientem Valeſiorum ſtirpem fecundiſſima prole ad vitam excitaviſſet, cœperat florere & vigere, ducibus *Varandæo*, *Dureto*, *Rocheo*, *Fabro*, *Pietreo*, *Laſſitæo*, auctoritate, gratia, dignitate, gloria, opibus locupletata. Hoc lenocinio excitatus *Guillelmus* ad præclariſſimam artem, Baccalaureorum numero adſcriptus eſt anno 1568. ac ſequenti biennio poſt *Martinum Akakiam ἰατρῦ παῖδα*, primum in licentia gradum obtinuit; quum alioquin quatuordecim haberet Commilitones & Anta-

Andreas Guillarius. Serranus ad annum 1560.

Studia Ballonii.

Dotes ejus.

Litteras humaniores & & philoſophiam docet.

Studet Medicinæ. Status Medicinæ ſæculo ſuperiori.

Baccalaureatus ejus.

Antagoniſtas, atque inter eos viros egregios doctrina & eruditione illuſtres *Antonium Valerium* Hollerii ſcholiaſten, *Nicolaum Ellain* ſcholæ noſtræ Atlantem, *Henricum Blacuodæum*, *Jo. Amicum*, *Jo. Pelleterium*, *Claudium Bazinum*, & *Antonium Bruelium*, qui licet in eodem ordine, & ſub iiſdem ducibus cum GUILLELMO BALLONIO meruiſſent & pugnaviſſent, attamen non niſi poſt eum ſacramento legibuſque ſoluti miſſionem & exauctorationem adepti ſunt. Renuntiatus Doctor a *M. Nicolao le Grand*, anno 1570. ſic ſe ad omnia Doctoris munia & officia exſequenda comparavit, qua diſputando, qua orando, qua docendo, ut per quadraginta ſex annos continuos ſuam ſtationem deſeruiſſe non perhibeatur. In palæſtra Medica tam ſtrenuus pugil, diſputator tam vehemens, tam acutus ſyllogiſmorum artifex, & ſubtilis argumentorum architectus, ut non ſolum in commentariis noſtris ab eruditiſſimo Gourmeleno *Vir acutiſſimus*, ſed etiam vulgo *flagellum majus Baccalaureorum* ſingulari Elogio diceretur. In componendis adornandiſque *Theſibus*, ſive ſententiarum ubertatem, ſive ſermonis ornatum, ſive polymathiam, ſive concinnam rerum recto ordine cohærentium ſeriem ſpectes, nemini poſtremus: ſic ut (quod hactenus in ſcholis noſtris fuit inauditum) eruditiſſimam Theſim: *An cuique hominum ſua* μοῖρα πεπρωμένη, *ſuus Genius*, bis diſputandam propoſuerit, anno ſcilicet 1602. & rurſum anno 1615. omnium Medicorum rogatu perfectiſſimum illum & abſolutiſſimum ingenii fœtum ſuſpicientium, e quo licet brevi & exiguo plus ille laudis & nominis eſt conſecutus,

Alterum licentiæ locum obtinet.

Doctor factus.

Eximius diſputator.

Elogia ejus. Theſium peritus artifex.

Theſis bis diſputata.

Quam levis e tota Marſus Amazonide.

Martial. Ep. 29. l. 4.

Theſium apud Medicos Pariſienſes compoſitio ut varium & eruditum opus, ſic difficile, arduum, & argutum: conciſa dictio ſed compta, artificium ſingulare, ſed de induſtria involutum, multiplices rerum & verborum ad gratiam non ad laſciviam comparatæ delitiæ, eruditio maſcula non elumbis, condita ſententiis non lenociniis epicheiremata; ſyllogiſmo nititur quinque appendicibus quaſi totidem fulto columinibus ſeu tranſtris; πρότασις duobus primis corollariis expoſita & confirmata ſenſim ducit ad ὑπολαμβανόμενον, tertio & quarto explicatum & probatum, e quo συμπέρασμα, ultima appendice deducitur ad totius negotii complementum, argumento tam acri junctura & ſubtili ſtamine contexto, ut artificium non niſi peritis & oculatis innoteſcat. *Theſes* aliorum more ſi ſcribas, nihilo plus laboris & induſtriæ colloces, quam ſi e libro tranſcribas: plana & facilis narratio, ſed jejuna & ſterilis, nuda & plerumque barbara vocabula, ſcabra & inculta rerum maceries, nullæ ſcintillæ dignitatis litterariæ, nulli floſculi, ut occurrunt verba ſic cadunt ſub numeros, ſed ſine numeris, ſine luminibus ne quidem ſententiarum, quibus diſciplinæ ſolent colluſtrari. Medicæ autem Pariſienſes Theſes ut verborum ſuavitate demulcent, ſic ſententiarum gravitate delectant, doctrina nobiles, arte illuſtres, rerum varietate mirabiles, totæ tamen ſuæ. Seſe hic explicant eruditorum ingenia, & in hoc ſcriptionis genere ſe produnt probantque tanquam in perplexo omnium opere atque arduo, e quo licet Doctorum eruditionem, facundiam & ſollertiam æſtimare.

Theſis argutum opus.

Ut differunt Theſes Medicæ Pariſ. ab aliis.

Præfiſcine dictum hic velim ad amoliendam invidiam, neve quemquam

meo

meo sermone commoveam, si palam & publice profitear in isto laudis & studii argumento *Guillelmum* nostrum cæteros omnes antevertisse. *Thesis* illa bis agitata, semel atque iterum probata, laudata semper, ut & illa, quam de rheumatismo & arthritide exposuit omnes in admirationem rapuere, nonnullos in æmulationem, in societatem gloriæ neminem. Solet plerumque invidia alienis incrementis insidiari, & comitari incedentes per gloriam non secus ac umbra deambulantes per Solem. Eam tamen *Guillelmus Ballonius* virtutum suarum splendore exstinxit & comitate morum superavit,

Stobæus de invid. serm. 38.

Livor abfuit ab illo.

Claudia. in Stilic.

> *Facta sequebatur quamvis ingentia livor,*
> *Solus hic invidiæ fines virtute reliquit*
> *Humanumque modum;*

Collegas enim suos tam faventes & benevolos expertus est ut primam illi ordinis sui dignitatem contulerint, eumque mense Novembri anni 1580. *Decanum*, qui caput est facultatis, conspirantibus omnium votis in biennium procrearint. Laboravit per ea tempora Medicus ordo Parisiensis duabus maximis calamitatibus *solitudine* & *seditione*. *Illam* induxerat pestilens lues quæ ferini & contagiosi catarrhi a caputio denominati prænuntia scholas feriari coëgit, dispersis Doctoribus & discipulis urbem & Academiam deserentibus. *Seditionem* movere adversus facultatem *togati Chirurgi*, & arroganter publice profitentes docentesque Medicinam, & impudenter Doctorum nomen & titulum ambientes. Per eas rerum angustias, & in illo negotiorum æstu in uno *Ballonio* spes omnium & exspectatio fuit collocata: utpote qui & auctoritate qua pollebat, & virtute qua cunctos demerebatur, & morum integritate qua plurimos antecellebat, & animi constantia atque fortitudine qua se a rebus adversis frangi non patiebatur, unus esset qui nutantem & labantem dignitatem nostram, labefactatumque imperium sustinere & fulcire posse videretur. Initio quoque sui magistratus nihil prius aut antiquius habuit quam ut Agyrtas, circumforaneos, & empiricos, quorum capita erant Itali duo *Cyprianus* nescio quis, & *Caurianus* seu *Cabrianus*, ex urbe exterminaret. Ut gens illa est adulteriis, lenociniis, veneficiis, Astrologicis & superstitiosis divinationibus famosa, sic se solet tacitis artibus in aulas Principum insinuare, & in Nobilium domos, qui nihil nisi quod peregrinum est & exoticum amant & admirantur. Horum parricidia ut compesceret, reos apud Senatum egit: neve hæc impetigo ad facultatis usque Medicos serperet, renovandum antiquum decretum omniumque Doctorum sigillis ac novo jurejurando confirmandum curavit adversus eos qui societatem inirent cum Empiricis & illegitime Medicinam exercentibus. Interim aperto Marte pugnandum illi fuit in Ministros medicinæ refractarios, servile bellum facultati & Academiæ intentantes. Quum enim *togati Chirurgi*, superioribus annis subreptitios libellos a Rege obtinuissent non solum de docenda publice Medicina, sed de adipiscendis Licentiarum & Doctoratus titulis; sensissentque elusos & retusos conatus suos novo diplomate regio a M. *Claudio Rousselet*, primo decanatus sui anno qui fuit 1576. impetrato: ad novas artes & technas convolandum rati, a summo Pontifice, nescio quo suadente Genio, diploma *indulti* nomine extorserunt; quo Cancellario Ecclesiæ Parisiensis facultas demandabatur concedendi

Decanus electus.

Calamitas scholarum Paris. Pestis.

Bellum Chirurgicum.

Lis in Empiricos.

Decretum in Empiricos renovatum.

Causa litis in Chirurgos.

Diploma pontificium pro Chirurgis.

cedendi illis Apostolicam benedictionem ut Licentiatorum gloria relucerent. Mirare quo se ambitiosa illa societas extulerit, & quo fastu in omnium florentissimam Academiam quintam quamdam Facultatem introducere speraverit! Quum itaque verendum foret, ne si taceretur, jus præscriptionis litteræ illæ habituræ essent, coërcendusque initio videretur impetus iste novitatis qui jam Rectorem Academiæ (inconsultis licet ordinibus) cum toto suo ornatu & comitatu ad actus Chirurgorum evocaverat: Decanus primo expostulatione facta in Rectorem, ab illo publicam hanc confessionem extorsit, *pœnitere se facti, & quod contra jura Academiæ illum actum Chirurgorum exornasset.* Deinde vero litem omnem ad supremum Senatum detulit, & cum Academia ejusque Cancellario ad ipsum provocavit. Interea summi Pontificis fides & æquitas imploratur, multorum Purpuratorum Estensis, Pellevæi, Rambulieti auctoritas interpellatur, Foxii apud Pontificem Oratoris Regii, Mureti, aliorumque clarissimorum virorum gratia & favor crebris litteris sollicitatur. Quid plura? apud Legatum Pontificium frequentes itiones & reditiones, orationes a Decano habitæ, variæ actionum formularumque argutiæ susceptæ, tandem dicta a summo Præside dies cum duabus aliis integris in Patronorum actionibus insumuntur. *M. J. Chouart, pro Academia prudentissime summoque judicio dixit; M. D. Chopinus pro Facultate aliquot capita satis plausibiliter perstrinxit: M. C. Robert, pro Cancellario Universitatis ingeniose oravit; M. Augustinus de Thou, Regius patronus, breviter & ad rem convenienter: Pro Chirurgis M. J. le Verst, à Chirurgo natus & Chirurgorum patronus vaste & effœminate dixit, Academiæ cardines & firma facultatis Medicæ fundamenta molliuscula & effœminata oratione concutere ac convellere giganteo more tentavit.* Nec tamen ut ipse fatetur BALLONIUS in Commentariis sui Decanatus, plurimis licet sumptis laboribus hoc consequi potuit, ut absolutum ea de re Senatusconsultum obtineretur. *Defuit*, inquit, *voluntas nusquam, sed fortuna: Affectum quidem, sed non perfectum negotium. Nullus non a nobis susceptus labor est, partim ut apud Senatum, partim apud Romanam curiam res conficeretur. Nobis defuit is favor qui in litteras, & in publicam rem esse debet. Quod enim commune est negligitur. Accedit quod tot sunt ambages, tot in foro formulæ & diverticula, ut ante in medio cursu obruamur, quam portum aliquem conspiciamus.* Hactenus commentarii de illo negotio, cui quamvis extremam manum non imposuerit GUILLELMUS BALLONIUS, ita tamen affecit & disposuit, ut illud non solum diuturnitate temporis sponte sit dissipatum, sed ambitiosa Chirurgorum societas sic attrita, ut quæ olim chirurgicarum rerum & medicarum cognitione superbiret, nunc rerum prope omnium ignoratione videatur gloriari. Relicta rerum publicarum administratione BALLONIUS ad usum Medicinæ se contulit; in quo tam prudenter feliciterque se gessit, ut inter primi nominis Medicos haberetur acceptissimus gratissimusque viris consultissimis *Marescoto, Magno Altino, Riolano seniori, Pietreo, Liebaultio, Gourmeleno, Mironio, Laurentio, Seguino* Archiatris, quibus fama & gloria par esse potuisset, si quantum doctrina & ingenio valebat, tantum usu & exercitatione voluisset contendere. Sed homo ab omni famæ au-

Animadversio in Rectorem.

Articuli digesti & oblati. Ex Commentariis Facult.

Ex iisdem comment.

Ad medendũ se applicat.

cupio alienus, divitiarum quoque minime appetens, neglexit adminicula quibus ad summos honores, & facultates conscenditur. Minus aula quam Musæo delectabatur, magisque ægris plebejis & ignobilibus quam illustribus & Aulicis qui Medicos velut catulos in compedibus vinctos & alligatos retinent. Eum *Henricus Magnus* ante urbis deditionem in oppido Sancti Dionysii & benignissime exceperat, & de rebus gravissimis, præsertim vero de calamitate Parisiensium disserentem longo tempore audiverat; ut si voluisset ad aulam convolare faventia habiturus fuisset numina. Sed ab Aula velut famulitio abhorrens privatam vitam amplexus est; exinde anno 1601. evocatus a Rege potentissimo, hortante & suadente illustrissima Domina de Monglas Regiorum Liberorum curatrice, ut curam susciperet salutis Serenissimi Principis Delphini, cujus capite salus orbis continebatur; dignitatem eam recusavit, senilem ætatem, effœtas vires, ingeniique tenuitatem objiciens, ne cogeretur otium domesticum aulico negotio, philosophicamque parcimoniam Principum deliciis permutare. Ita sui juris & potestatis factus popularibus suis medicinam factitavit, non ad aucupandam (quod nunc fieri amat) popularem auram, vel ad opes summo æstu comparandas, sed ad ægrorum tædia levanda & lenienda, tanta humanitate & comitate, ut non instar Archagati a sævitia urendi & secandi *hominum carnifex*, sed a mitissima curandi ratione *infantium Medicus*, vulgo nuncuparetur. Interim nihil de studio remittere, Græcos Latinosque auctores probæ & antiquæ notæ diurna nocturnaque manu evolvere, difficillima eorum loca & notare & illustrare, priscam Hippocratis & Galeni doctrinam adversus Novatorum calumnias tueri, de gravissimis morbis & peritissimos quosque litteris consulere, & vicissim a multis consuli, rariores morbos ac prodigiosos in adversaria cogere & explicare, singulorum morborum historias Hippocratis exemplo describere, quotidie aliquid adnotare, observare, designare; ut mirum sit negotioso homini tantum studii ad tot monimenta conscribenda; homini vero studioso tantum otii ad tam multa circa ægros suscipienda negotia superfuisse. Quum vero perfectissimum & absolutissimum Medicum sola eruditio non constituat, sed probitas & virtus, cujus gratia cætera quæ in vita contingunt expetuntur; potuit GUILLELMUS BALLONIUS, ut ingenii gloria, sic morum integritate gloriari. Pietatem enim, imprimis quæ virtutum est condimentum, ἢ κτημάτων τὸ κάλλιστον, ita excoluit, ut nullum diem a sacro missæ sacrificio intermisisse perhibeatur: omnia auspicatus a Deo & in Deum omnia referens, ut pote quum Θεοῦ παρόντος, ἅπαν ἄπορον πόριμον, præsente & favente Numine quod inextricabile est, facili negotio explicari posse profiteretur. Tanta autem caritate exardescebat, ut non solum consilio ægros omnibus adjumentis destitutos solaretur, sed pecuniis sublevaret, quas non paucas in pauperes singulis diebus erogasse multi recordantur. Ignotorum miseriis illacrymari, aut verbis recreare gementes integrum non est humanitatis nostræ officium, sed egenis prospicere ac dare operam, ut pauperibus alimenta non desint. Licet vero Orthodoxæ religionis incensus amore hæreticæ pravitatis sectarios cane pejus & angue aversaretur, non potuit tamen probare pessima eorum consilia, qui Henricum

Gratus Regi Henrico.

Recusat dignitatem Aulicam.

Medicus infantium dictus.

Labor & studium ejus.

Vir ut doctus sic probus.

Pietas ejus.

Philo de nominum mut.

Synes. ep. 139.

Caritas vera.

Valent. & Marcian. l. 12. § 2. C. de Sacrosanct. Eccles.

Factioni non subscripsit.

cum IV. legitimum Regni successorem avita hereditate privare malis artibus contendebant; sed ejus partibus, licet in urbe rebelli, non solum tacite favit, sed publico monimento quod sub *Riveti* nomine de calamitate & miseria civium Parisiensium conscripsit. Duxerat in uxorem filiam Gervasii Honoræi Pharmacopoei Parisiensis pudicissimam fœminam, singularis virtutis, prudentiæ, probitatis, frugalitatis, e qua inter cæteros liberos filium natu minorem susceperat quem Medicinæ destinabat. Sed is postquam multa & virtutis & ingenii argumenta præbuisset, optimoque Parenti propter eximios in litteris factos progressus esset acceptissimus, œstro quodam pietatis in familiam Capucinorum transilivit, inscio & inconsulto, ut fieri solet, Parente. Qui quum hoc tristi nuncio quasi turbine afflatus fuisset, subito quidem casu exanimatus & velut e mentis statione dimotus fuit; sed mox revocata in consilium ratione, & institutum filii divinæ providentiæ committens in hæc verba Evangelii prorupit, *meliorem illum partem elegisse quæ ab eo non auferetur*, piissimaque hac meditatione recreatus secessum amantissimi filii patientissime toleravit. Singulas virtutes quid attinet commemorare? quum obitu suo, qui est universæ vitæ ἀνακεφαλαίωσις, & comœdiæ totius conclusio, quanta sanctimonia & mentis puritate vixerit, reliquerit quasi consignatum. Eo enim temporis & rerum articulo quo virtutes & vitia pro suo in nos imperio solent cogitationibus nostris obversari, eas ad Deum fudit preces, ea constantia venientem mortem excepit, eo spiritu mundi veneficia ejuravit, iis votis in cælum adspiravit, ut igniculos pietatis spectatoribus ingeneraret, cogeretque religiosissimum virum ex Capucinorum ordine, qui ut vicem absentis filii suppleret illi assidebat, palam exclamare *in Ballonio se justi Lothi imaginem atque speculum contemplari.*

Uxor.

Filius natu minor Franciscanus.

Obitus & mors.

Quadrato fuit GUILLELMUS BALLONIUS, & obesulo corpore, pleno, aperto, & ad lætitiam composito vultu, raso capillitio & barbitio, suavitate vocis eximia, blando eloquio, & in sales explicato, non dicaci, non petulanti.

Corporis dotes.

Ingenio plurimum valuit, prudentia & sagacitate, laborum patientissimus, virtutum egregius cultor, comis quidem, sed ab urbanitate sæculi alienus, totus in libris, sed in administratione rei familiaris prope nullus, quam uxoris prudentiæ committebat.

Ingenium & virtus.

Stilus illi floridus, limatus, nitidus, & in utraque oratione prosa & versa accuratus; dictio compta & elegans, circumcisa potius quam diffusa; condendi Epigrammatis insignis artifex, cujus exemplum non pigebit apponere ex Commentariis Dureti in Coacas Hippocratis desumptum, quibus Epigramma præfixit:

Stilus & dictio.
Poeta non vulgaris.

Exit opus tandem, multos quod pressit in annos
Duretus, Coi lux & imago senis:
Fallor: non operis, non libri nomina quadrant:
At melius dici bibliotheca potest:
Cunctarum hic seges est medicarum uberrima legum,
Et modica medicas mole coercet opes:

Morborum caufas & figna, προγνωσιν & horum
Legibus & caute, queis medeare, docet:
Venalis medicinæ hæc Ilias unica proftet,
Fruftra alios cudes Bibliopola libros.

Liberi.

Ex fuaviffima uxore liberos quatuor fufcepit, duos mares, feminas totidem: Filius natu major armaturæ militaris infpector & arbiter: minor militiæ Capucinorum nomen dedit, Polycarpi cognomen confecutus, vir ut facundia fic pietate nulli fecundus: filiarum alia D. Chappotino tributarii judicii Nivernenfis Præfidi faltuarioque Præfecto nupfit, altera D. Subleto armatæ militiæ Cenfori & Ariftarcho, quos opima fatis hereditate beavit.

Antiquior Doctor. Mortis annus. Pronepotes duo.

Obiit *Antiquior Scholarum Magifter*, anno Doctoratus fui 46. ætatis 78. Chrifti 1616. elatus in ædem D. Paulo facram ubi refurrectionem exfpectat.

Loco filiorum duos Pronepotes habuit Doctores Medicos Parifienfes, unum a forore *Simonem le Letier*, eruditiffimum prudentiffimumque virum; alterum ab uxore JACOBUM THEVART, non minus virtutum quam Librorum & Manufcriptorum heredem. Is cultiffimi ingenii vir, doctrina & eruditione nobilis, rerum philofophicarum & Medicarum cognitione clarus ut reipublicæ Medicæ dignitatem promoveret, fimulque memoriam optimi Senis intermorituram exfufcitaret, opera ejus omnia publici juris facere conftituit.

Amici.

Amicos, familiares, difcipulos ejus fuperfluum effet recenfere, quum ex Epiftolarum & Confiliorum libris repeti facili negotio poffint.

APPRO-

APPROBATIO.

EGO CAROLUS GUILLEMEAU in ſaluberrima Medicinæ facultate Pariſienſi Decanus, Conſiliarius, & Medicus Regis Ordinarius, fidem facio me Libros, qui inſcribuntur M. GUILLELMI BAILLOU Doctoris Medici Pariſienſis Ἐπιδήμια, Ἐφημερίδες, Πάρεργα, Τετηρημένα, Ἐρωτήματα ἀξιόλογα, Σύμμικτα, ſeu *Epidemiorum* & *Ephemeridum Libri duo*, perlegiſſe; omniaque in illis juxta veram & legitimam Hippocratis & Galeni doctrinam ſumma cum eruditione exponi. Luteriæ Pariſiorum, octava Octob. Ann. Dom. 1636.

GUILLEMEAU Decanus.

JOANNES DE BOURGES,
Doctor Medicus Pariſienſis.

JACOBUS CORNUTY,
Doctor Medicus Pariſienſis.

NOI REFORMATORI
Dello Studio di Padoa.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approbatione del *P. F. Tomaſo Maria Gennari Inquiſitore*, nelli Libri intitolati *Gulielmi Ballonii Medici Pariſienſis de Virginum, & mulierum morbis. Ejuſdem Conſiliorum lib. duo, Tomus primus, & Secundus. Ejuſdem Epidemiorum, & Ephemeridum libri duo*, non v'eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl'ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librarie di Venetia, & di Padoa.

Dat. 26. Gennaro 1733.

Gio. Franceſco Moroſini Caval. Refor.
Andrea Soranzo Procur. Refor.
Pietro Grimani Caval. Procur. Refor.

Agoſtino Gadaldini Segretario.

1733. 9. Febbraro.

Regiſtrato nel Magiſtr. Eccell. contro la Beſtemmia.
Angelo Legrenzi Segretario.

Ad clarissimum THEVARTUM Parisiensem Medicum doctissimum, excudi curantem typis Avunculi BALLONII Opus de Morbis popularibus.

EPIGRAMMA.

BALLONIUS sparsos in vulgi corpora morbos
Dum fugat, egregia profuit arte sibi.
Illius æternos dum nostra ætate labores
Æternis mandas, Clare Thevarte, *typis*:
Ballonio *famam Medico, populoque salutem*
Concilias, laudem sed magis ipse tibi.

JOANNES BERAULT
Medicus Parisiensis.

In Opuscula BALLONII CAROLO BUVARDO, Archiatrorum Comiti numquam satis laudato inscripta a JACOBO THEVARTIO, Medico Parisiensi.

EPIGRAMMA.

Non melius poteras inscribere opuscula nostri
BALLONII, fatum quæ populare fugant,
Et mille ingenii doctrinæque artibus, orco
Eripiunt prædam nocte dieque suam.
BUVARDO totum debetur namque, THEVARTE,
Quod servat populum Principis atque caput.
Ille unus populum simili quondam arte, ferina
Tactum, curavit restituitque, lue.
Ille unus Regem summo e discrimine vitæ,
Eque metu Francos arte sua eripuit.
Prodeat ergo sub hoc BALLONIUS, alterius quum
Vivere non possit mortuus auspiciis.

JACOBUS CORNUTY,
Doctor Medicus Parisiensis.

Epidemiorum Elogium.

CONSILIIS Medicæ robur concluserat artis,
Humano forsan dogmate BALLONIUS.
HOC, morbis quod ΘΕΙΟΝ *inest, molimine summo,*
Nec sine divino lumine, pandit OPUS.

GUILLELMUS SAVVAGEON,
Collegio Medic. Lugdun. Aggregatus.

In

In Commendationem Epidemiorum

M. G. DE BAILLOU,

CLARISSIMI MEDICI PARISIENSIS,

olim Decani & Antiquioris Scholæ Magiſtri,

EPIGRAMMA.

Plurima BALLONIUS *præclara volumina ſcripſit,*
Bellum cum morbis mente, manuque gerens.
In quibus excellunt ſcriptis Epidemica *tantum,*
Chironi *quantum præſtitit* Hippocrates.
Sive docent Quintæ *ſuperare pericula tuſſis,*
Sanguinis aut torrens ſiſtere profluvium.
Seu ſparſas late in populos reſtinguere febres,
Vulgatiſque volunt pauca licere malis.
Hæc abſtruſa prius nihil utilitatis habebant,
Auctoris mortem pæne ſecuta ſui.
Quæ nunc ut THEVARTE *queant* Epidemica *dici,*
Hac, quam maturas, editione facis.

H. VALESIUS.

BENEVOLO LECTORI,

JACOBUS THEVART Medicus Pariſienſis.

ERuta de cæcis Epidemica ſcripta tenebris,
Quæ juris fiunt, editione, tui;
Omnibus iſta licet non ſint placitura, quid obſtat,
Juppiter haud cunctis ipſe placere poteſt.
Attamen effugient ſtolidæ convicia linguæ,
Quum populi morbis adferat Auctor opem.
Nam vitium linguæ populares inter habetur
Morbos; quos docet hic arte fugare liber.

ANTO-

ANTONIUS M. ZANINI M. D. VERONENSIS,

Ad Præſtantiſſimum Virum D. STEPHANUM BERGLERUM Lipſienſem, in Patria Univerſitate Græcarum Literarum emeritum Profeſſorem.

ANNIS proxime elapſis, præſtantiſſime BERGLERE, tamquam Pythium oraculum conſulturus, de quibuſdam ſecretioris linguæ vocabulis anxiè ſollicitus, ἐξηγήσεις τῶν γλωσσῶν *(a) vocant Elegantiores, Te ipſum auſus ſum convenire, & omni obſequiorum genere proſequi noſtri Sæculi decus, & incrementum. Iterum paucis conventum te volo, & omni pudore devorato, Tuas nemini non profuturas occupationes moleſtus interpello. Encomia tua non refrico, modeſtiſſimi Hominis candorem reveritus. Ubique tui nominis ſplendor late diffunditur, reverà* τηλαυγὴς *(b.) Undequaque Tua monumenta Hymettum ex Luciano redolent, & Atticiſmum. Alciphronis epiſtolæ quantum latinis auribus ſapiunt, Te interprete, & enarratore? Homerum tuum* Εὐμεταχείριςον *(c) tuis notis illuſtratum, nemo eſt, qui non diurna, & nocturna manu verſetur. Celſiſſimi Valachiæ Principis* commentariorum περὶ καθηκόντων *(d) ex tempore* latiniſſima Verſio, *omnibus arridet, omnium vota moratur, tamquam nonum in annum elaborata. Si quis nodus vindice dignus inciderit, ſi quid abditum, ſi quid profundæ eruditionis Achaicis cimeliis deliteſcit, tuam cortinam ſubeunt, & cenſorium ſupercilium ſecuro animo expectant. Ut in univerſum loquar, ſedes tanquam Stator, & præſes Univerſæ Græcitatis, nemini non ſuſpiciendus. Sed manum de tabula; immodica laus pro faſcino eſt. Stephani Athenienſis Medici vetuſtiſſimi, ut de me loquar,* λείψανα, ϗ κειμήλια *(e) in animo erat, Romano ſyrmate circuminduere, & aſpectui tuo ſiſtere, ſed timui judicium tuum, præſertim laceſſitum. Rufi Epheſii inter Veteres vetuſtiſſimi* ἀποσπάσματα *(f) auro cariora Oxonii nuperis annis, Græcè, & Latinè prodierunt, elegantiſſimis formis delineata, & nobis laborem præripuerunt. Profectò totum negotium Anglis, & Batavis rei medicæ proceribus in antiquiſſimis ſcriniis compilandis. Utinam Herophili* Antiprognoſtica *nobis ſupereſſent. Sed tam pretioſam mercem edax Vetuſtas invidit. Fortaſſe multis puſilla ſunt iſta, & nullius ponderis, curto centuſſe æſtimabilia. Quidquid velint alii,* γλωσσαλγήτωσαν *(g), Nos* ἀρχαῖα *(h) ſpiramus. Patere, Vir,*

(*a*) Exegeſis & interpretationes obſcuriorum verborum.

(*b*) Longe emicans.

(*c*) Homerus Εὐμεταχείριςος. Qui manibus tractari poteſt ad modum enchiridii, duobus enim parvulis opuſculis Stephanus Berglerus Lipſiæ totum Homerum edidit & συντόμως illuſtravit.

(*d*) De Officiis. Nicolaus Maurocordatus Princeps Valachiæ edidit elegantiſſimum libellum de Officiis ὑπερρατικῶς.

(*e*) Lipſana & Cimelia.

(*f*) Fragmenta & collecta.

(*g*) *Nugentur, obloquantur.* Αἱρετίκοι γλωσσαλγήτωσαν*, nugentur,* Bilibaldus interpretatur. Nazianz. Orat. 6. Γλωσσαλγίω*, Linguâ prurio, linguæ meæ venenum commoveo.* Γλωσσαλγία*, Linguæ prurigo, morbus linguæ, loquacitas, linguacitas.*

(*h*) Antiqua.

Vir Graviſſime, mea vota, meas cogitationes, & me Archaicis lectis convivam recumbentem paulisper ſuſtineas, & modica patella olus cœnantem. Quod in præſentiarum eſt Gulielmus Ballonius Medicus Pariſienſis præſtantiſſimus, omnium ſæculorum memoria digniſſimus, deſperatæ perquiſitionis, nullis relictis exemplaribus, novæ fœturæ redditur, & feliciſſimam ἀποκατάστασιν (*i*) *nactus, melioris lucis uſura fruitur. Græciſſimæ inter Medicos litteraturæ, Græcarum litterarum Anteſignanum, & Antiſtitem implorat. Ballonius in ora Hominum prodit, Ballonius in animo, in oculis. Hippocratis Genius,* ἰσόθεος φὼς (*k*). *Mediusfidius Pariſienſis Academia Hippocraticæ medicinæ reſtauratrix, Hollerius, Duretus, Fernelius, Deſiderius Jacotius, Carolus Piſo, Ballonius, Heurnius, Cordæus, Foeſius, quanta nomina! Aſclepiadum Scholæ addicti Hippocratem noctesque dieſque clamitabant. Pulpita, Fora, immortalem ſenem perſonabant. Deſævit noſtris temporibus maligni Fati crudelitas, ut omnia ſuſque deque habeantur. Scholæ tamquam loto paſtæ, & papavere delibutæ, ſuum Hippocratem deſeruere.*

——— ceſſere Magiſtri
Phyllirides Chiron, Amythaoniuſque Melampus.

Obſordeſcunt Veteres Patres; confecti ſenio, & languore ſumus; in maximis rebus μικρολόγοι (*l*) *cluimus; nempe ad illum Solem cæcutientes.* Omnia miſcet omnipotens Ætas. *Quanto fœnore emerget Ballonius? Abſterſis tenebris, abſcondita Græcis nominibus myſteria promulgantur, palam fiunt, & in acta referuntur. Nempe ſolertiſſimo Typographo prolubuit, ne Studioſorum vota remorarentur, ut omnia Græcè enunciata, & inſperſa, latinè redderentur. Magna vis, & energia in vocabulis poſita.* Ἀρχὴ παιδεύσεως, ὀνομάτων ἐπίσκεψις (*m*), *ut ex Arriano ſancivit Epictetus. Mihi ſupplicibus vocibus impoſitum onus, paucarum horarum ſpatium conſtitit labor. Statim arrepto pugillari, præcipiti, & indignanti calamo, ſeverioribus curis ablegatis, latinas voces ſubſcripſi, Hypodidaſcali munus mecum tacitè ſubridens.* Definitiones Medicas *intactas reliqui, & Theophraſtum de Vertigine, in quibus Auctor ſe ipſum explicat, & interpretatur. Irritus labor fuiſſet, & ſatagentis Hominis diſquiſitio. Nolumus* περιεργάζεσθαι (*n*). *Appoſitis tabulis omnia latinè reddidi. Quædam Græca in coloniam latinitatis tranſierunt. Quædam vix verti poſſunt. Quantum laborat Gellius in* πολυπραγμοσύνη (*o*) *latia Civitate donanda. Tuum erit, Præclariſſime* BERGLERE, *cenſoriam virgulam apponere; ſive album, ſive atrum lapillum protuleris; ſub ferula expalleſcens magiſtra, paratus ſum expungere, & ſpongia emendare, ſi quid inconſideratum, & non ad exactam amuſſim irrepſerit. Vale, præclariſſime Vir, Lipſienſibus Tuis valeas, Teque ad diuturniora temporis ſpatia, Fatorum Tabulæ reſervent.*

Venetiis pridie Idus Junii 1734.

(*i*) *Renovationem, in integrum reſtitutionem.* Multi ſomniant de univerſali rerum ἀποκαταστάσει, apud Athenagoram de mortuorum Reſurrectione.

(*k*) Diis ſimillimum lumen. *Homer.*

(*l*) Puſilla ſectantes. De minimis ſermonem facientes.

(*m*) Principium doctrinæ, nominum perquiſitio.

(*n*) Curioſe agere, inaniter laborare.

(*o*) Curioſitas, negotiatio, multarum rerum aggreſſio, earumque omnium actio.

NOBILISSIMO AC SPECTATISSIMO VIRO DOMINO

CAROLO BUVARDO,

In utroque Regis Conſiſtorio Secretiori Conſiliario, & Archiatrorum Comiti digniſſimo,

JACOBUS THEVART,

Medicus Pariſienſis,

S. P. D.

MULTIS *gentibus eum morem fuiſſe legimus* (Vir ampliſſime BUVARDE) *ut mola ſalſa & lacte Diis ſupplicarent, ſi deficerent thura, quibus Deos patrios rite venerarentur: neque umquam culpæ aut vitio datum fuit Deos ſumma religione colere, aut heroas aliquo officii & obſequii genere proſequi. Maximo ſic quondam Regi a tenuis cenſus opifice oblatum fuit* ὑδάτιον, *quod is benigniſſime excepit, pluriſque dantis animum & religionem, quam muneris pretium & dignitatem æſtimavit. Dabis, ſi placet, pariter veniam,* Archiatrorum Comes digniſſime, *ſi hos Epidemiorum & Ephemeridum libros a Clariſſimo* BALLONIO, *plurimum olim tibi commendato, ſtudioſe lucubratos, ampliſſimi muneris inſtar tuæ dignitati & auctoritati voveo atque offero; quum non ſuppetat magnificentius aliud, quod ad tuos tholos appendam. Levidenſe fateor, ut par eſt, hoc munuſculum æſtimabis, ſi ex tua dignitate, aut eruditionis abſolutæ gloria ſpectetur: Verum ſi novitas rebus omnibus aliquid pretii & dignitatis adferre ſolet, non eſt quod diffidam quin aliquam apud te gratiam ineat. Nullus enim, ex clariſſimis noſtri ordinis proceribus, in hunc uſque diem, de Conſtitutionibus aëris imperii noſtri Gallici, & anniverſariis temporum viciſſitudinibus, quicquam ſcriptis aut litteris mandavit. Quæ tamen temporum tempeſtatumque vices & aeris* καταστάσεις, *in Medicina facienda tanti momenti exſiſtunt, ut in iis* τὸ θεῖον *reperiri, parique ratione, a temporum mutationibus potiſſimum oriri morbos ſcripſerit Hippocrates. Quamobrem apud ſuos, hanc Medicinæ partem divinus Senex diligenter excoluit,*

luit, ſexque aureis plane libris comprehendit. Nemini igitur mirum videri debet, ſi præ cæteris BALLONII *operibus, hoſce de Morbis, qui apud nos populariter ſuperioribus annis graſſati ſunt, libros, tibi tuoque nomini nuncupandos ſelegi. Nam quum in Hippocratis & Galeni lectione ſis verſatiſſimus, nihilominus tamen divinis Hippocratis Epidemiorum libris potiſſimum te delectari fama prædicat. Unde mihi ſperare licet, quod animi relaxandi gratia, anniverſarias haſce cæli noſtri conſtitutiones curioſius legere non aſpernaberis, in quibus nonnulla forte comperies, quæ præſtans tuum ingenium recreabunt, & grave tuum judicium exſpectant: nam ſi hæ lucubrationes a te probatæ fuerint, non eſt quod cujuſvis cenſuram, aut maligni livoris dentem poſtmodum reformident. Is enim es unus pulcherrimo illo Madaurenſis philoſophi dignus elogio, inter doctos nobiliſſimus, inter nobiles doctiſſimus, inter utroſque optimus; Is, inquam, qui poſt ſummam in viſendis ægris curam & ſedulitatem, poſt tot devictos & ſuperatos populares morbos, tot præſtantes viros orci faucibus ereptos, ad ſupremum medicæ dignitatis faſtigium evectus fueris. His præclaris titulis & nominibus, artis ſcilicet peritia, probitate, prudentia, fide, integritate, vigilantia,* εὐτυχίᾳ *denique, Regis invictiſſimi & juſtiſſimi vitam tueris ſanitatemque moderaris; Hanc ſæpius nutantem, & prope labantem (ſed maxime dum potentiſſimæ morborum cauſæ regione fervida, æſtuoſo cælo, ſævientibus paſſim popularibus morbis iiſque periculoſiſſimis, Principis generoſiſſimi, immo totius regni incolumitati inſidiarentur) ſingulari tu, & prope divina* ἀγχινοίᾳ *& mirabili* προνοίᾳ *ſtabiliviſti, atque confirmaſti. Quid plura? ad tam laudabilem* εὐεξίας *&* εὐκρασίας *gradum beatiſſimis tuis conſiliis Regem potentiſſimum perduxiſti, ut ille Auguſtiſſimæ* Borboniorum *ſtirpi, imperio Gallico, totique orbi tamdiu deſideratam & exoptatam prolem magna omnium admiratione ac lætitia fortunaverit. Quos iſtos tuos honores ac fauſtos rerum exitus, Deum Optimum Maximum oro, atque obteſtor, ut bene ac feliciter provehat, teque nobis incolumem quam diutiſſime ſervet. Vale. Lutetiæ Pariſiorum Kal. Aprilis. Ann. a ſalutifero partu M. D C. X L.*

BENEVOLO LECTORI
JACOBUS THEVART,
MEDICUS PARISIENSIS,
S. D.

VETUS eſt, ſapientumque omnium calculo comprobata ſententia (BENEVOLE LECTOR) non nobis ſolum natos nos eſſe, ſed & Patriæ: quam qui pro ſua virili nulla umquam ratione adjuverint, indigni profecto ſunt, qui aliquod inter cives nomen obtineant, adeo ut, vel ipſo referente Seneca, turpius nihil ſit, quam grandis natu ſenex, qui nullum habet aliud argumentum, quo ſe probet diu vixiſſe, præter ætatem. Quod quum alta mente repoſtum gereret Clariſſimus BALLONIUS, digniſſimus quondam facultatis noſtræ Decanus, & antiquior Magiſter, ita dum viveret ſemper ſe domi foriſque geſſit, ut poſthabita ac ferme neglecta rei domeſticæ cura, totus is utilitati publicæ deditus atque conſecratus videretur. Teſtes ejus rei ſunt hac in urbe ſuperſtites adhuc pluſquam ſexcenti, quum nobiles ac locupletes, tum pauperes & egeni, quos pari ſedulitate ac vigilantia inviſit ægrotantes, & a morbis vindicavit graviſſimis. Idipſum & abunde teſtantur præclara ejus monumenta, quibus conſcribendis & elaborandis totum id, quod ex ægrorum curatione ſuccidere tempus poterat, inſumſit, quæque fatis ipſe concedens apud me Nepotem, tamquam cariſſima pignora, depoſuit, eo conſilio, ut captata per me εὐκαιρίᾳ ederentur aliquando: ſicque is ipſe non præſens tantum coætaneis ſuis, ſed & vita functus poſteritati prodeſſet. Nec ſua illum hactenus fefellit exſpectatio; quippe ex ejus Conſiliis jam ante annos aliquot evulgatis, Philiatrων plerique fatentur palam ac ingenue plurimum ſe adeptos, & ad perite, ornateque de rebus medicis diſſerendum, & ad medendum periculoſis non paucis affectibus. Verum longe majoris apud me ponderis ſemper fuit Nobiliſſimi & meritiſſimi Archiatrων Comitis BUVARDI de Conſiliis ipſius, deque Auctore judicium, quem ipſe non ſemel pronuntiavit, talem olim ſe noviſſe, ut nihil ab eo niſi doctum, curioſum, & ad unguem elaboratum prodire poſſet. Quo certe elogio (quum laudari a laudatiſſimis viris ſingularis virtutis ſit argumentum) quaſi ſtimulo quodam vehementer me incitatum ſenſi ad alia quædam BALLONII Opera ex muſæi noſtri latebris in publicum emittenda, ac

Lib. 1. de tranq. vitæ.

præ-

præ ceteris Epidemiῶν & Ephemeridum libros duos: Definitionum medicarum unum: Commentarium in Theophraſti libellum de vertigine, ac tandem famoſum illud Problema, Cur ſauciatis dextra capitis parte convulſio ſiniſtræ partis contingat. Quæ opuſcula quatuor diverſis etſi de rebus tractent, uno volumine viſum æquum eſt comprehendere, quod ſingula mole exigua ſint, rerum tamen ac ſententiarum pondere ampliſſima, ex quibus ſi legere vacat, utilem juxta ac ſuavem fructum percepturus es. In prioribus enim duobus libris non modo morborum paſſim graſſantium, ut ipſa pollicetur Ἐπιδημιῶν ἐπιγραφὴ, ideam & morem licebit obſervare, ſed & anniverſarias temporum conſtitutiones ac mutationes accurate deſcriptas illic invenies (quare & Ἐφημερίδες id operis nuncupatur.) Immo & memorabiles hiſtorias quaſdam, raraſque auctoris obſervationes, nec non quæſtiones ſcitu digniſſimas paſſim offendes, quæ hiſce titulis, Τετηρημένα καὶ Ἐρωτήματα ἀξιόλογα intelligi debent: Omnia denique tanta doctrinæ varietate ubique conſperſa animadvertes, ut non immerito Πάρεργα quoque, καὶ Σύμμικτα idem hoc opus Auctor inſcripſerit. Quos ad libros ſcholia etiam nonnulla addidimus, quo facilius & promptius ad præcipuos & ſelectiores locos oculorum & mentis aciem intenderes. Ad librum autem Definitionum Medicarum quod ſpectat, parum abfuit quin æternis illum tenebris addixerim, quod nempe id argumentum jam olim a JOANNE GORRÆO Medico Pariſienſi doctiſſimo eleganter excultum, nuper vero ab ejus Nepote, aviti ut nominis ſic & doctrinæ & virtutis hærede, tanta acceſſione locupletatum ſit, ut vel ipſe Ariſtarchus ad ejus perfectionem nihil deſideret. Unde ſic apud me reputabam, ſi poſt ampliſſimum hoc abſolutiſſimumque GORRÆORUM opus pauculas BALLONII Definitiones in lucem profero, perinde exceptum me iri, ac ſi Noctuas Athenas, ut eſt in proverbio, comportarem: ideoque ab ejus eruditiſſimi libelli editione decreveram abſtinere. Verum qui haſce BALLONII Definitiones perluſtraverant docti quidam viri, meum id conſilium neutiquam probaverunt, iis me verbis affati, quibus apud Homerum Automedontem affatur Alcimedon,

—— τίς τοίνυ θεῶν νηκερδέα βουλὴν
Ἐν στήθεσσιν ἔθηκε.

Hom. Iliad. 17.

An non liquet, ajebant, aliud omnino ſcriptionis genus ſequutos eſſe GORRÆOS, aliud BALLONIUM? qui nimirum ſpinoſas dictionum & diſtinctionum ἀκριβολογίας vix attingens, totus in explicandis rebus obſcuriſque Hippocratis & Galeni locis, Scholiaſtis inſtar, enucleandis occupatur. Ne invideas, iterabant, eam utilitatem Philiatris, quam aliunde conſequi non poſſint. Quibus dictis ipſe perſuaſus, non potui non manum admovere operi, hoc eſt, nullo certo ordine diſpoſitas voces juxta litterarum Græcarum ſeriem deſcribere, typiſque excudendas tradere cum Epiſtola quadam ad L. DURETUM, ex auctoris Epiſtolis excerpta, qua conſtat ſe, ſi vixiſſet, opus hoc ipſi DURETO, quo uſus erat Præceptore, dicaturum fuiſſe. At vero de Theophraſti libello περὶ ἰλίγγων, depravato quondam ac mutilo, nunc vero priſtino ſuo nitori atque integritati reſtituto, prima

quidem habenda venit gratia BONAVENTURÆ GRANGERIO, Medico Pariſienſi eruditiſſimo, a quo & Latinus olim factus, & ſcholiis aliquot illuſtratus eſt; ſed iis ita brevibus, ut dictionis dumtaxat curam habuiſſe videatur. At BALLONIUS rebus ipſis quam nominibus magis addictus, nihil obſcurum non abunde explicatum, nihil dubium non diſcuſſum ac ſolutum relinquit, omniaque ad vertiginis generationem, dignotionem & curationem pertinentia, quantumvis abdita ſint, ita patefacit, ut tenebricoſus ille affectus σκοτόδινος, jam pellucidus ac perſpicuus haberi debeat. Huic autem de Vertigine tractatui ob affectuum affinitatem attexuimus celebrem illam, quæ multorum ingenia hactenus exercuit, quæſtionem de Convulſione, quam adverſus neotericum quemdam BALLONIUS ipſe conſcripſit, non ullo quemquam reprehendendi ſtudio, ut ex eo liquet quod ejus nomini parcere voluerit, ſed tantum veritatis indagandæ gratia. Pro quibus operibus ingenuo liberalique animo communicatis grande præmium reportavero, ſi intellexero aliquem ex iis ad te ægroſque tibi commiſſos fructum perveniſſe: Immo ad elegantiſſimum ejuſdem autoris Librum de Virginum & Mulierum morbis ad mentem Hippocratis, cis paucos menſes σὺν Θεῷ edendum alacrius me accingam, quaſque perferre oportet eum qui cum Typographis rem habet difficultates ac curas, tui gratia lubens ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte gravabit. Vale.

BENEVOLO LECTORI,

GUL. DE BAILLOU,

DOCTOR MEDICUS PARISIENSIS,

S. D.

QUum quisque nostrum ita vivit, ut se ad voluptatum illecebras natum non existimet, tunc brutorum more non negligit quid ante pedes sit, quid a tergo, quid denique sequens dies sit allatura: sed prudenter temporum antecessiones animadvertit, & futuris quoad potest præsentia annectit. Frustra alioqui communi hoc cœlo frueremur, frustra alius ante alium nasceretur: sed melius natura ex communi quodam Chao, aut Democriti fortuito atomorum adhæsu concursuque homines produxisset, ut nil ante, nil post, nil molle & juvenile, nil senile foret & vietum. At quum illa sapienter nil universum profuderit, sed ætates constituerit, quibus homines inter se, tamquam in Comœdiæ actibus personæ distinguerentur: eam singulorum consensionem esse voluit, ut qui ante nati fuerint, tamquam usu rerum & temporis cursu triti calluerint, aliquid a se cognitum, visum, cultum, animadversumque ad posteros manu transfundant; ut in id unum intenta posteritas augeat, minuat, melius faciat, limet, aut novum cudat. Quod si homini desit, deesse quoque illam vim oportet qua Deum prope attingit, nec quicquam est quo pecudes, quas ventri obedientes natura effinxit, ab homine vincantur ac superentur. Quæ causa fuit, ut anniversarias temporum vices, status eorum ratos, inconstantesque in memoriæ subsidium scripserimus, ut id ad usum ejus artis quam colimus, accommodetur. Siquidem qui spretis temporum observationibus, quorum par est & ad morborum cognitionem & curationem momentum & ratio, ad faciendam medicinam se accingit, idem is agit ac qui aliquo perventurum se confidit, quum ne constet quidem qua sit ingrediendum. Contra, præclare in obeundo sui officii munere versantur, quorum animo impressa est notitia antecedentium temporum, & consequentium progressus, ut quum morbi hujus aut illius indolis inciderint, aliquid novum contigisse non dicant, & novorum morborum, tamquam incogniti cujusdam monstri accessu ac fronte non terreantur. Quod iis accidit qui in diem vivunt, paullum admodum sentientes quid olim adventarit, atque ita ad admirationem sciolorum & plebejorum asylum confugiunt: Et dum rei admirationi incumbunt, multa sinunt elabi ac effluere, quorum facta copia immortalem gloriam iis acquireret.

Si vero temporum quæ adſunt, ſola ratio habenda, poſthabita præteritorum cura, quo pertinet memoria, cui tamquam reconditiori theſauro rerum ante actarum obſervatarumque imago concreditur, ex quo tamquam penu quum uſus erit, aliquid tandem eliciamus: unde hiſtoriam celebrarunt veteres, quod in ea omnium ſæculorum, rerumque progreſſarum imago contineretur. Immo hiſtoriæ nomen deduxerunt ἀπὸ τοῦ ἱστάναι τὸν τῆς μνήμης ῥοῦν: *quod illa curſum fluxumque memoriæ compeſcat ac retardet. At interea omnes rogatos velim quibus induſtriæ futurus eſt fructus aliquis, ut eum hebeſcere non ſinentes adverſaria conſcribant, Divinum interea Senem, cujus laus omnem memoriam eſt ſuperatura, imitati: ut nos una incumbentes operi, unum aliquid moliamur, cujus fructus & utilitas ad poſteros permanet. Vale. 4. Cal. Novembr.* 1574.

GUIL-

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI
EPIDEMIORUM
ET
EPHEMERIDUM LIBRI DUO,
STUDIO ET OPERA
M. JACOBI THEVART, MEDICI PARISIENSIS,
digesti, scholiis aliquot illustrati, & in lucem
primum editi:

Prodeunt denuò emendatissimi, & Græcarum dictionum passim occurrentium interpretationibus insigniter aucti.

Αφόβως βιώσειν, ἢ μὴ λανθάνειν,
Φθεγξόμενα πρότερόν τε πεπαίνειν.

Επιδήμια	(id est)	*Morbi populares:*
Εφημερίδες		*Diaria.*
Πάρεργα		*Appendices.*
Τετηρημένα		*Observata.*
Ερωτήματα ἀξιόλογα		*Quæstiones memorabiles.*
Σύμμικτα		*Miscellanea.*

QUEMADMODUM rebus omnibus, quæ materia constant, nascendi conditio data est, ita & intereundi, necessitatis lege aut natura potius, conceditur. Quod quum aut primordiis ipsis, quæ æternitatis nescia vicissitudines varias sortiuntur, acceptum ferant, aut potius diviniori cuidam causæ, quæ ex se omnis concretionis coagmentationisque expers, & suo ipsa nutu se se movens ac sustentans, illud in confesso esse debet, corporum cœlestium vim aliquam in hæc inferiora defluere, ac conferri: unde placuit Aristoteli mundum hunc inferiorem a superiore regi, ac

Cap. 2. lib. 1. Met.

ac adminiſtrari. Et graviſſimus Auctor ac omnium philoſophorum princeps Plato occulto adumbrat artificio principatum iſtum manifeſtum corporum cœleſtium in hæc inferiora, dum fingit quoſdam eſſe Deos majores qui minoribus diis curam adminiſtrationemque rerum harum ſublunarium & caducarum demandent. Quod ipſum primum movens Cœlum aut Natura, immo ipſius naturæ auctor & Architectus ab omni corporum mixtione ſecretus nullum commercium cum his inferioribus habere videatur: Itaque agendi ac mutuo patiendi ratio omnis a quodam corporum cœleſtium influxu eſt, abundeque conſtat quantum hæc infima corpora vim ſuperiorum experiantur, quacumque ratione id fiat: maxime vero quod qualitates quædam ſunt, ac interjacent quibus is ſit conſenſus ac conglutinatio ut ſeſe invicem excipiant, aliaque in alia convertantur: quæ cauſa eſt cur corpora noſtra aëris qualitatem facile experiantur ſive ejus alienam mutationem. Nec abs re dictum eſt una cum temporibus mutari corporum conditionem, ita ut qualis eſt aër, tales & ſpiritus & humores exſiſtant. Quinetiam quum ſtatuuntur ab Hippocrate morborum principia, plenitudo, vis ſeu violentum, & cœlum, nomine cœli omnis rerum cœleſtium vis audienda, immo contra multorum opinionem Galenus non alio refert τὸ θεῖον (a), quam ad varias aëris affectiones & alterationes, quas pro corporum cœleſtium acceſſu, diſceſſuque, poſitione, aut interjectu ſuſcipit; adeo magna eſt vis a ſuperis cauſis in hæc inferiora influens, magnaque

In Timæo.

Hipp. lib. de aëre, loc. & aquis.

(a.) Τὸ Θεῖον QUIDPIAM DIVINUM; quidpiam Sacrum, Ἱερὸν, καὶ ἄμαχον, inexpugnabile in morbis. Omnia & magna, & horrenda Ἱερὰ vocabant Veteres. Ἡ ἱερὰ νοῦσος, morbus ſacer. Θεοπληξία, a Deo percuſſio, Theoplexia, ICTUS SANGUINIS; Aurelii Victoris in VERO Cæſare, qui inter Altinum, & Concordiam ICTU SANGUINIS exanimatus eſt. Theoplexia lethaliſſimæ apoplexiæ ſpecies rariſſima. Ἱεροκομεῖον, locus, in quo aluntur leproſi, & Ἀνίατοι. Τὸ Θεῖον infinitam magnitudinem notat, ut lectiſſimis exemplis DE DIALECTIS notat Georgius Paſor, ille Græcorum famigeratiſſimus. Ἀστεῖος Τῷ Θεῷ venuſtiſſimus, πόλις μεγάλη Τῷ Θεῷ, Civitas maxima. Δυνατὰ Τῷ Θεῷ, hoc eſt δυνατώτατα, validiſſima. Innumeræ ſunt de DIVINO Hippocratis ſententiæ. In obſcuris dictionibus, ut lubet, intelligere conceditur, ex Galeno 1. *Prorrheticorum*. QUIDPIAM MULIEBRE Johannes Tzetzes in Heſiodi Commentariis oſtendit eſſe intelligendum. Θεῖα, Mulier, & nomen mulieris apud Heſiodum, eſt enim Hippocrates in ſuis vocabulis φιλόμηρος, φιλοησίοδος, ὁμηρικώτατος, Homericiſſimus ex Erotiano, & maximè Heſiodæus. QUIDPIAM DIVINABILE, Μαντικὸν, præſagibile alii proponunt. Ex Æliano Elephantes habent COR DIVINUM, id eſt præſagiens. Sic melancholici dicuntur habere in animo quidpiam divinum, atque præſagiens ex Syneſio. Quidam audaciores in Grammaticorum ſcholis enutriti, ulterius progrediuntur, & ſubunionem moliuntur; ὑφὲν vocant Pædotribæ, ab inuſitato Τιθεῶ, Τιθῶ & Τιθεῖον connectunt ad invicem, quaſi obſoleta Μετοχεῖ; ut ſignificet quidpiam POSITUM in morbis, & conſummatum, non ſolubile, completum TANQUAM CLAVUS IN ALTO DEFIXUS; adeoque ſit idem quod Θετὸν ab uſitato Τίθημι, Τιθέμενον, & poëtica ectaſi Τιθήμενον. Opſopæus, & Æmilius Portus Cretenſis juratiſſimi obteſtantur Deos, & homines, ſic eſſe Hippocratem ex vetuſtiſſimæ Dialecti Ionicæ proprietate intelligendum. Quod ſi talis ſignificatio ὕπαρ καὶ ὄναρ recipiatur; nonne Religio eſt in tali ſtatu morborum quidpiam moliri? Nullas machinas conclamatis morbis, Κεκρατημέναις eſſe adhibendas; ſed ex Sophocle ἐνδάσῃ φρενὶ eſſe altiſſimè quieſcendum.

que adeo aëris nos circumfluentis, ſpirituum impetum facere natorum & humorum, immo & partium ſolidarum conſenſus & conſpiratio. Quod autem partes ipſas ſolidas attingat præterquam quod ſenſus fidem facit, dictum etiam eſt ab antiquo Præceptore, cerebro aërem ipſum vim, vigorem, ac prudentiam elargiri, quod evolutum plus habet virium & momenti, quam implicatum. Quoniam autem morem & ingenium morborum, unde aut (*b*) εὐήθεις, aut κακοήθεις ἢ ἐυςατεῖς paſſim ab Hippocrate dicuntur, ex obſervatione tum antegreſſorum tum præſentium temporum facile repetimus, & ad normam iſtam dignoſcendi, præſentiendi, immo & medendi momenta captamus; ideo Medicus inglorius ſuaque functione parum dignus videatur, qui horum rationem animo complexus non fuerit; ſi ideo morborum κακοήθεια æſtimatur quod ii ſuperent noſtra remedia, tametſi ex arte ac legitime quæſita ac adminiſtrata ſint, noſtrarum eſt partium ex temporum obſervatione diligenter ac penſiculatim attendere, an iſta κακοήθεια corpori an cœlo tribuenda ſit, ut ſi præ vi, ac ingenio pravo morbi ægro contingat obire, omnes animadvertant non induſtriam defuiſſe, ſed adverſum eventum mori morbi tribuendum eſſe: Itaque antiqui in hac parte laborarunt maxime, & quoad ejus fieri potuit eam præclare coluerunt.

Lib. de morbo ſacro.

Hoc veluti præludio & levioris armaturæ excurſione via munienda eſt ad popularium morborum explicationem quam noſtro marte comparavimus, ut nobis in memoriæ ſubſidium ſufficeret, in quo alias nude temporum vices ac vires explicamus, alias rem exemplis illuſtramus, alias noſtro marte aliquid agimus, & velut amentatis haſtis digitum inſerimus, & veterum ſcriptorum monimentis, exempliſque tamquam probatis ac ſubſidiariis utimur, ut inde ad Dei immortalis gloriam & Reipublicæ ſalutem id totum referatur.

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1570.

I. *Siccitas licet imbribus ſalubrior, morbis tamen non vacat.*

ANnus ſeptuageſimus ſupra ſeſquimilleſimum nebuloſus ac pluvius fuit πολὺς πλάδος (*c*), exceſſit toto decurſu in calido humidoque cœlo ac ſuffocante. Quæ ut longior fuit temporis conſtitutio, ita alia fuit natura, conditioque morborum, qui in hanc tempeſtatem inciderent, quam

 quum

(*b*) Morbi Εὐήθεις; κακοήθεις ἢ ἐυςατεῖς, Boni moris, Mali moris; Conſtantes. Morborum κακοήθεια. Malignitas.
(*c*) Multa humiditas.

quum nativam suam temperiem conservat. Quamquam siccitas ipsa morbis vacua non est ut Hippocrates demonstravit: mediam in Æstatem febrium putridarum ilias incidit, magnam partem duplices tertianæ, continuæ, putres. Vesperi exacerbationes, nox molestiæ plena; dolor capitis implacabilis omnes adoriebatur; lumborum dolor, jactatio, inquietudo: serosorum humorum ac pituitosorum maxime proventus per æstum incaluerant, & nothas tertianas intulerant. Eos invadebant potissimum, qui melonibus, & similibus immodice uterentur, & quibus præterea familiaris vomitus, & diarrhœa adesset. Paucis pepercerunt qui similiter vescerentur, quibus solennia remedia mature adhibita non ita diu tentati sunt; Qui secus fecerant diu laborarunt: Multis ad hydropem versus est morbus, præsertim si cathartica abhorruissent, & aquam egregie potavissent.

Autumno grassantur sæpe male morati morbi ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι; id est, inconstantes, & mali judicii.

Autumno ineunte postliminio redeunt morbi; qui paullo ante inducias fecerant reviviscunt, ac repullulant, immo periculosiores. Nam Galenus videtur asserere Vere & Æstate morbos oriri potius ob plenitudinem quamdam quam ob κακοήθειαν (*d*): sed Autumni tempore magis viget qualitas quam quantitas & malo ingenio præditus humor. Multis sudores primis diebus parum levantes nec morbum ullatenus solventes; qui decubuere de solo capite conquerebantur, cæteris partibus illæsis. Virgines visæ sunt febre, quam τριταιοφυέα (*e*) vocat Galenus, prehendi, quas inappetentia potus in summo æstu premeret. Quamdam similis febris infestabat, & meridie exacerbationes, septima vespertina frigidi sudores, circa sextum diem κάρος (*f*) per protopathiam (*g*) genitus, nam & remissionis tempore perseverabat carus, septimo sudor erupit calidus satis, alvus adstricta, nec nisi πρὸς ἀνάγκην (*h*) dejiciens; si fluxisset, spes aliqua superfuisset: Die decimo quarto convulsa interiit: Omnes corporis partes convellebantur, incuria matris alvus nihil de humore morbifico reddidit; de vermibus erat suspicio. Aperto cadavere cerebrum erat humidius, quam e natura foret: Illa quamdiu vixit doloribus capitis erat obnoxia, perpetuo incumbebat operi, quod ad capitis imbecillitatem faciebat; austrina constitutio facile caput repleverat.

Sub finem phrenitidis galli exenterati capiti adhibiti prosunt.

An in hujusmodi acerbis capitis doloribus & convulsionibus gallos exenteratos applicabis capiti? quum humores adhuc moventur ac sursum rapiuntur ut curetur gravitas capitis plerisque adhibiti sunt ad somnum conciliandum; nocuit plurimum, tamen sub Phrenitidis finem valent ad digerendum.

Nocturnæ febres diurnis deteriores.

An proprium febrium tertianarum ut nocte exacerbentur? & tamen duplices tertianæ erant, quarum exacerbatio in noctem incideret. Immo dubitari potest an nocturnæ febres deteriores diutiusque vexent, quam diurnæ, an contra. Hippocrates nocturnas minus malas esse diurnis docet *in Epidemiis*: tamen experientia contra niti videtur.

Quibus

(*d*) Malignitas.
(*e*) Tertianæ naturæ referentem.
(*f*) Sopor.
(*g*) *Protopathia*, primarius affectus.
(*h*) Ad necessitatem.

Quibus ea tempeſtate detractus ſanguis is plane vitioſus, ne ſi quidem crebrius detraheretur. Febres erant populares, ſed nil cacoëthes. Multis dolores lateris; ſi ſanguis ſtatim detraheretur laudabilis erat, non ita longe poſt quieſcebant; in febribus erat plane putris & magno commodo detrahebatur.

Febrium putridarum ἡγεμονικὸν venæ ſectio (i).

An Neotericorum ſtandum opinione, qui in febribus, quas humor putreſcens accendit, a venæ ſectione temperant, quod in meſenterio humores concludantur? Contra ſtat experientia, nam ſtatim a ſectione morborum levatio; Ratione empyreumatis & caloris qui poſt paroxyſmos in imo concipitur, & cujus impreſſio novi paroxyſmi occaſio eſt, phlebotomia ex uſu eſt.

2. Tumenti puerorum ventri confert venæ ſectio.

In tumore ventris puerorum quum præſertim ſitis, ſymptoma fere intolerabile, adeſt, ea maxime methodus ſequenda eſt ut latentis incendii ratio habeatur. Caloris enim alieni dominatu tenentur interna, putredo eſt ἀνάδοσις (k) impedita, orificiorum venarum meſaraicarum lactiumque ipſorum phlogoſis: Itaque debet ſanguis mitti nec dehortari debet ætatula. Deinde purgandum corpus ſenna & rheo frequenter vel ſyrupo Regis Saporis cum ſenna. Nec forte omitti debet agaricus, & qui parcunt his medicamentis parcunt & vitæ.

Auſtrina conſtitutio deſtillationum parens.

Pluvioſo cœlo pleriſque efferi in pulmones catarrhi; quum vetus eſt in pulmone infirmitas, in vicinas partes facile vitium irrepit: nullis fere pulmonicis (quod pluribus Medicis placuit) laudabilis ſanguis detrahitur. Sed hoc dioriſmo utendum; Si intemperiem calidam pulmo concepit, illud verum non eſt, ſi putredo magna ſit, contra.

Lienoſis περίῤῥοια confert.

Quibus lien laborat, iis urinæ cineritiam hypoſtaſim habere ſolent; at hypoſtaſis non eſt; tamen juvat tales excerni urinas, alioqui res deteriore loco ſunt, & id fit ob congeſtionem & exonerationem partium vicinarum. Quibus color ſubviridis eſt, eos talis urinæ excretio initio juvat, teſtatur id Galenus, & ſcribit: *Jecore, aut liene male affectis dejectiones ſeroſæ & tales urinæ excernuntur, idque commode*: Quod non ab affecta parte defluere ſine ratiocinatione rudis tantum experientia ſignificat, alioquin foret magnæ cruditatis argumentum, cacochymiæ, & humoris ſuperflui.

Sub finem 5. de loc. aff.

Alvi fluor alias hydropem ſanat, alias non.

Multis dyſenteriæ implacabiles, hydropes. Qui detinebatur diuturna tertiana erratica largiore utens potu ſitibundus permanebat, περίῤῥοια (l) nil juvat; immo videbatur magis intumeſcere abdomen. An hydropem alvi fluor tollit? Si diarrhœa aut hydrops a συναθροισμῷ (m), verum; alias apud Hippocratem fluor alvi necat, alias juvat.

Apoplecticis ſternutatoria nocent cruda exſiſtente materia morbifica.

Nonnullis præſertim vino deditis Apoplexiæ. Quidam in Apoplexiam cadit, omnibus modis agitatur, pulvis hieræ injicitur in nares. An ita agendum? Obſervarunt Apoplecticum injecto ſimili pulvere Epilepticum exſtitiſſe. Quæ calidiora in os & nares ad ſternutamentum excitandum injiciuntur,

(i) Venæ ſectio putridarum febrium Ἡγεμονικὸν. Principale.
(k) Diſtributio.
(l) Fluxus urinæ, Perirrhœa.
(m) Coacervatio.

ca. Comm. in 3. Aph.

ciuntur, quia cruda omnino materia eſt, amovenda ſunt. Cui Coryza derepente incidit, potius nares omnino adimas, quam elicias quippiam. E pulmonibus & partibus inferis rapitur quid frequenti uſu rerum in os injectarum. Præterea an agitatio corporis juvat? Qui plethorici ſunt & verno tempore exercentur Apoplectici fiunt: An plenitudo hoc facit?

Fluor alvi parotidibus ſuperveniens ſalutaris.

Anno iſto parotides etiam fluente alvo non ceſſarunt, unde copia materiæ ſignificatur, quæ & ad alendas parotidas ſufficiebat, & ad alvi profuſionem: Sed hominem alvo repreſſa necaviſſe quemdam Empiricum obſervavimus.

Gravidæ mulieri ſanguinis ex utero fluor erat continuus; quærebatur an accelerandus eſſet partus, quod in eo ſalutis ſpes poſita eſſe videretur, & ad id medicamentum abortionem facturum daretur: Conſentaneum erat conſilium hoc ſequi; contra in ancipiti omnia erant; hoc tutum negabant alii; alii vero danda ſuadebant oxypora, ita augeretur ſanguinis ferocientis impetus, nam uſu τῶν ὀξυπόρων (*n*) auctum iri ſanguinis fluorem aſſeverabant, nulla ratione ægram adjuvando: Præſtat quieſcere quum certiores ſimus quod partus actio ſit fœtæ & fœtus; ſi effœtæ vires gravidæ matris, quid confert medicamentum? hoc controverſum maxime eſt.

Pleuritidi ortæ ob diffuſionem ſeri a capite confert phlebotomia.

Pleuritides prædicto Autumno graſſatæ ſunt, potius dolores erant laterum ob διάχυσιν (*o*) (id eſt diffuſionem) ſeri a capite. Non erat magna δυσπνοία (*p*), non tam in tumore & phlegmone conſiſtebant, quam in affuſione quadam eryſipelatode: Juvabat venæ ſectio.

Nobili viro dolor erat perpetuus lateris circum mammam ſiniſtram, nullis ceſſit remediis: perſeverat quatuor menſes; inopinato rumpitur abſceſſus in pleura conceptus; livens, vermiculatum ſputum educitur, evaſit: tamen febricula manet & veſtigium aliquod doloris remanet, forte tandem tabidus interibit: Metus ne pulmo huic lateri adhæreat: ἀνακάθαρσις (*q*) perpetuo procuranda.

Qui conſuetis remediis non cedunt, morbi κακοήθεις.

Vidimus dolores lateris perpetuos, ſed qui de nocte urgerent; nullis ceſſere remediis. Quum remedii inopes eſſemus, de lue Venerea ſuſpicio fuit: tandem diæta & litu curatio procurata eſt. Quoties conſuetis remediis morbi non profligantur, ad κακοήθειαν (*r*) Galeni conſilio eſt recurrendum.

Alios & dolores laterum obſervavimus a flatu: flatum autem excitabat διάθεσις ὑποχονδριακή (*s*), & præſertim quum chyli fit ἀνάδοσις (*t*), aut quibus ſolennis eſt frigidæ hauſtus dum cubitum diſceditur, aut crudorum fructuum uſus.

Lac conve-

De ablactandis pueris quæſitum eſt, dictum quoque eſt operæ eſſe pretium

(*n*) Velociter tranſeuntium.
(*o*) Diffuſio.
(*p*) Difficultas reſpirationis.
(*q*) Purgatio per ſputa, Anacatharſis.
(*r*) Malignitas.
(*s*) Diſpoſitio Hypochondriaca.
(*t*) Diſtributio.

tium ut lactere ſinamus puellos annos duos integros cum dimidio; Quod enim alimentum partibus ſolidis fovendis convenientius ?

nientiſſ. ſubſtantiæ partium ſolidarum alimentum.

An illud verum, mollitiem gingivarum cauſam eſſe cur non ita cito naſcantur dentes ? Puellarum exemplo docent quibus mollities dentes tardare ſolet.

In malignis temporum conſtitutionibus & febribus parce detrahendus ſanguis.

In malignis temporum conſtitutionibus, præſertim quum febres ἀσώδεις (*u*) vexant & ægri uruntur, ſæpiſſime detrahitur laudabilis ſanguis magno ægrorum & virium detrimento, ſerum nullum aut paucum, floridus ſanguis: ſerum calor abſumit; truces oculi, jactationes, καρδιωγμοὶ (*x*). An venæ ſectio tunc utilis? Nequaquam, aut parce detrahatur, immo alexipharmaca & cardiaca dentur, alvus blande & ſæpe eluenda, nam dejectionibus inſtar pultis croceæ morbus ſolvetur: hoc Hippocratis & Galeni conſilium eſt: Vomitiones ſiſtere, & ſanguinem plenius detrahere nocet.

3\. *Vomitiones in febribus tertianis κακοήθειας ſunt expertes.*

In pleriſque tertianis ſunt cardiogmi, vomitiones ſubvirides: An ideo κακοήθεια (*y*) eſt: & ſcobs unicornis præſens alexiterium ? Id faciunt Medici qui id vulgo perſuadent, ut aliquid agere videantur; vix enim febris intermittens κακοήθειαν habet, quum & κακοήθεια, & partium κακοπραγία (*z*) ſecum ducant febres aſſiduas. Tales cardiogmi, ἀλυκαὶ, ἀλυσμοὶ (*a*), jactationes oriuntur a refluente bile & os ventriculi feriente, talibus evacuationibus plurimum vires dejectæ videntur (ſed id fit ob morſum bilis) & purgatione reſtaurantur.

Una Noverca duæ matres de febre.

Quid hoc vult apud Aulum Gellium, *Una Noverca duæ Matres*? de quartana febre audiendum, in qua duo quietis dies blandæ matri comparantur, paroxyſmi dies diræ Novercæ. Numquid paroxyſmi dies melior, quod vis naturæ ſignificetur? Ideo Arabes eo etiam die catharticum præſcribebant; immo ſunt qui febrem quartanam, aut aliam intermittentem inoffenſum ſuum curſum tenentem, volunt intercipi amuletis, ſed ſatius eſt cum cauſa ægrotare, quam ſine cauſa juvari.

Quemdam diuturnæ quartanæ tædebat: nil opis a Medicis experiebatur, qui ſuorum theorematum fiducia mitius cum quartana agerent: Præſtigio medicinali humores quieverunt naturæ curſu impedito, & conatibus fruſtraneis nihil promovebatur quod paroxyſmos revocaret, viſus allevari, & tum dicteriis artem Medicam petivit: ſed hanc contumeliam non impune tulit, ſequenti die non ita conflictatur, non repetit febris, levior obtrectatoris pœna, quæque videbatur hiſce præſtigiis repreſſa, furibunda tandem effecta eſt funeſtaque evaſit. Hoc obſervandum ut idiotarum & quorumdam primatum animus maleficiis plus æquo tribuens reſipiſcat & componatur; & interim notandum non parum referre, ſi quoquo modo, & ſine cauſa manifeſta morbo abſolvi videatur æger.

Febre

(*u*) Anxiæ.
(*x*) Cardiogmus, Cordis morſus, Palpitatio.
(*y*) Malignitas.
(*z*) Mala actio.
(*a*) Anxietates.

Variæ sunt sanguinis ῥοπαί (b).

Febre quartana quis laborabat, deinde in febrem erraticam incidit, quærebat cur sinistro pede calorem perpetuo sentiret, non item in alio: Responsum, quod ab Hippocrate scribitur, quibus lien declivis, iis pedes calidiores, nam ἀναῤῥοπίη (c) significatur & metus abscessus in eas partes; sic aliis facies rubore suffunditur, ut hepaticis, aliis pedes incalescunt & tibiæ varicosæ fiunt ut lienosis, nam hepar quid habet ἀνάῤῥοπον (d), lien quid κατάῤῥοπον (e).

Cerebri actiones aliæ hominibus sunt communes cum belluis, aliæ propriæ.

Cerebro affecto aliæ actiones læduntur, aliæ incolumes manent; aliud enim est cerebrum lædi penes actiones quæ sunt animales, & quæ temperamentum cerebri respiciunt; aliud in actionibus lædi, quæ sunt mentis & ejus partis quæ consilii est: una ratione cerebrum & facultates ejus nobiscum sunt communes cum cæteris animantibus, altera hominibus diviniore donatis particula propriæ.

Polemarcho Brissiaco motus erat impotentia, deliria, nullus potandi appetitus in summo æstu, magna raraque spiratio, oblivio, quæ omnia læsionem cerebri significabant, tamen de rebus divinis altius philosophabatur, de domesticis disputabat, in cæteris delirus omnino: spiritus tardus imbecillitatis cerebri index, ratus facultatis ejus infirmitatis qua intelligere debuerat se magna egere respiratione ut usui satisfiat. Sic vis intelligendi nobis cum brutis communis in cerebri temperamento sita elanguit, vis hominis propria erat vegeta & erecta; itaque alias mentem ægrotare putat Hippocrates; alias mentem naturamque occultam neque mutationi ulli obnoxiam, idque diviniore quodam afflatus numine censuit quasi vis illa nec diæta nec aëre alterari possit. In Consule Regio idem observavi, qui quum summe deliraret nulla ratione adducebatur nisi quum de Deo differentes audiret, cætera erat phreniticus, immo quod vocat Hippocrates νεανικῶς ἐξιστάμενος (f).

Julepi & apoz. hydropicis non conferunt.

Ad Hydropicos numquid ut vulgo fit julepi & apozemata conferunt? Annon sua vi diuretica id quod tenuius est per renes deducunt, crassiorem partem relinquunt? At hoc morbum auget: numquid radicum vis coctione exolescit, & plus humiditate aquea decoctionis officitur quam vi qualicumque hydragoga inclusa prosit? ut convalescas omnino, potu temperandum, & liquor apozematum conferet.

Vinum album lienosis confert.

Sunt qui negant conferre vinum album lienosis & melancholicis, quod id subigat instar fermenti succum melancholicum illic restagnantem. An illud verum? Contra substantiæ tenuitate urinas & sudores movet.

Catarrhosis nocet inedia.

Quo plus nutritur impurum corpus, eo læditur magis; cur tamen biliosis, immo catarrhosis, (in quibus & impuritas est & excessus humoris) inediæ malum potius augent; nam inanis ventriculus & exhaustus satiat se impuris humoribus, bilis ferventior redditur: contra acer, acutusque

(b) Inclinationes.
(c) Sursum vergentia.
(d) Sursum vergens.
(e) Deorsum vergens.
(f) Vehementer mente motus.

que humor benignitate alimenti mitigatur. Sic in peſtilenti ſtatu accidiſſe narrat Galenus omnes fere peſte perculſos minime cibos faſtidientes evaſiſſe, ἀποσίτυς (*g*) autem omnes fato functos fuiſſe.

Nobili cuidam ἰσχυρία (*h*) fuit. Suppreſſo urinæ profluvio lethargus, de funere cogitatur, largiſſime profluit urina, brevi tamen moritur. Unde hoc? quia ſuppreſſio omnis excrementi, ſeroſi potiſſimum, partes nobiles inquinat: Et tametſi ejus curſus redierit, non perinde meliore loco ſunt res ægrotantium.

Enemata gravidis interdum nocent.

Gravidas mulieres tormina, dolores, nephriticique vexant: An clyſmata, fotus & litus conveniunt? Cavendum ne dum id fit, effœminatio partium uterinarum conſequatur, unde abortus fiat.

Phthiſicorum alii ſumme extenuantur, quibus ſcilicet partium ſolidarum alimentum corrumpitur: aliis tument aut pedes, aut facies, aliquando totus habitus: Ab eadem corruptione id fit, ſed diverſa ratione. Nobili viro tabido & phthiſica ſtirpe nato paucis antequam moreretur diebus totus fere habitus intumuit ac ſi hypoſarcidio laboraret. Sed quod mirum fuit, tumor erat fugax, unde hoc? loco ſanguinis hepar tabeſcens halitus malignos generabat: Hippocrates hoc ſuis temporibus animadvertit ἐσῦκαν μὲν ἐκ τῶν θανατοδεςάτων οἷον κ ἡ νῦσος ἡ φθισικὴ καλεομένη (*i*).

Fortuita juguli apertio anginæ profuit.

Dum regalia celebrantur & vino hypocratico aromatiti indulgetur, multis tonſillarum inflammationes contingunt. Cuidam juveni, qui illud vinum biberat, de nocte angina oborta; quum ſtrangularetur jugulum gladio aperuit, ſaniei plurimum emanat, convaluit: hic fortuna plurimum poteſt: An urgente neceſſitate idem fieri poteſt?

5.
Arthritis ob influxum Lunæ.

Sub dio mulier numquam articulares dolores experta dum in multam noctem ſermonem produceret influxu Lunæ caput graviſſime doluit, ab eo tempore omnes arthritidis ſpecies experitur, nullis malum ceſſit remediis.

6.
Hydrargyr. cor igneum fugit nec lædit.

An tutus hydrargyri uſus? Quibuſdam non placet recentioribus, nam non oppugnat venenum, immo quum ſit frigidum intro pellit venenum & difflatu prohibet: tamen uſu hydrargyri proliciuntur ſudores; tenuitas huhujus id facit, attenuata materia ſibi quaquaverſum exitum quærente. Et quod ita ſuperiora petat hydrargyros cor fugiens, (nec enim hoc lædit) eſt quia inimica igni, immo hunc maxime fugit: Cor autem fere igneum eſt. Cuidam in arte Chymica verſato placet hydrargyron frigidam eſſe, ſi partes extimas ſpectes, in imo enim calorem eſſe ſummum & tenuitatem partium, quo utroque tantam habet ἐνέργειαν (*k*). Quod autem ſemini corrupto bellum indicat hydrargyros tamquam alexipharmacum, hanc reddunt rationem, id fieri quidem, quod magna ſit analogia inter ſemen & hydrargyron (hæc enim hydrargyrus ſemen quoddam eſt omnium

Semen metall. hydrar. ſeminique corrupto bellum indixit.

(*g*) Ciborum faſtidioſos.

(*h*) Urinæ ſuppreſſio, Iſchuria.

(*i*) Decedebant quidem ex morbis maximè lethalibus ſicuti morbus Phthiſis appellatus.

(*k*) Energiam, Operationem.

nium metallorum) & quatenus ſemen ejus auctor corruptum quid eſt, eatenus quadam ἀντιπαθείᾳ (*l*) argentum vivum illud perſequitur.

ANNOTATIONES.

1. HIppocrates lib. de diebus decretoriis *jubens obſervare temporum conditiones, ait*; Videndum num tempus cum morbo pugnet: nam hominis natura ſæpe univerſi poteſtatem non ſuperat.

2. *Quum pueri & adultiores Cachectici vocantur, quod vulgo dicitur* être en chartre, *id eſt* ἐν τῇ καχεξίῃ (*m*), *vel* τῷ καχεκτικῷ (*n*), *ſupple*, σχήματι, *vel* τῇ ἕξει καχεκτικῇ (*o*), *vel* τὴν ἀτροφίαν (*p*) *pati, fere pro conclamatis relinquuntur; & quod ad ſummum maciei ventum ſit, ne medicamentulo quidem locum relictum putant, ſed ſoli* προγνωστικῷ (*q*). *At longè ſecus res habet. Nec fraudari laude debita debet Fernelius qui, meo quidem judicio, de atrophia aliquid litteris commemorabile conſignavit.* Bilis flavæ & atræ circa jecur perfuſio atrophiæ cauſa ſæpius eſt. Vix enim vera ἀτροφία obſervatur, in qua viſcera præter intemperiem non multa quoque bilioſorum humorum colluvie ſcaterent, ac eorum copia diſtenderentur: & quum hæc cauſa naturalem ſpiritum & calorem proterat, vix laudabilis ſanguis gigni poteſt; *ac in Cachexia quidem medicamento locum relictum putant, quod vitioſa ſit nutritio; in atrophia autem ad ſolam* ἀνάληψιν (*r*) *confugiunt: At ſi circum viſcera colluvies eſt iſtius bilis quæ fovet intemperiem, fruſtra alimentis eam tollere nitaris.*

In eum finem laudari poteſt decoctum hordei, omnium intybaceorum, radicis anchuſæ, florum nenupharis, violarum, portulacæ, ſeminum frigidorum majorum & minorum, in quo diſſolvere poteris caſſiam, & infuſum rhei ad robur partis αἱματοποιητικῆς (*s*); *colatura clarificata quotidie utatur æger: item julepo roſato qui licet ſiccandi vim quamdam habeat, refrigerando tamen utilis eſſe poteſt. Sic moveri non oportet macie iſta & quaſi tabe quadam, quin bilem concavo jecoris clauſam ſenſim eliciamus. Quidam pueris cachecticis, in quibus & ſitis incredibilis & ἀποσιτία (t), uſum aquarum naturalium potu ſumptarum conſulunt, quæ opinio ſuis deſtituta non eſt patrociniis.*

Cæterum in eo ſtatu conſtituti pueri laborant ſæpe fluxu alvi chyloſo, ut & ii quibus venæ meſaraicæ ſunt obſtructæ, vel hepar imbecillum. Non fit enim ſuctio, nec exſugitur, eliciturque pars purior chyli devehi ſolita ad hepar hæmatoſeos officinam. Et dum Medici albicantes & chyloſas dejectiones obſervant, intrepide purgant & cunctanter, quum tamen hic audendum ſit, & diligenter

(*l*) Antipathia, Repugnantia.
(*m*) In malo habitu.
(*n*) In habitu cachectico, ſeu malo, depravato.
(*o*) Habitu cachectico.
(*p*) Defectum nutritionis, Atrophiam.
(*q*) Prognoſtico, futuras res denunciante.
(*r*) Renutritionem, Analepſim.
(*s*) Sanguificatricis.
(*t*) Ciborum averſio.

diligenter purgandum. Donec enim obstructio sublata fuerit, non est spes ægrum convaliturum. Procuranda enim omni studio est ἀνάδοσις (*u*) *ipsius chyli non subeuntis anfractus viarum mesaraicarum, & eas tantum salutantis.*

Cæterum in cœliaca excretione duo sæpe adsunt notanda, unum, febris adest cum pulsus frequentia; alterum, deliquia animi elato ad os vicinum ventriculi tetro vapore. Quibus ergo remediis chylosa cœliacaque excretio curari debet? febris quæ adest ob contumacem fit obstructionem venarum mesaraicarum, & ea symptomatica est, si Galeno credi debet, ideo oppugnanda est iis quæ contumaciam obstructionis tollant. In eum finem valent decocta radicum enulæ campanæ, symphiti, utriusque erythrodani, gentianæ, immo etiam aristolochiæ per horas sex in aceto forti maceratarum, herbarum prassii albi chamædryos, chamæpytis, lichenis, capillorum, cicerum rubrorum, pentaphylli & intybi utriusque, addito semine seseleos, pœoniæ, citrii, genistæ, incoctis foliis sennæ, agarico, & rheo addito. Nec te moveat quod alvus fluidior sit; chylus enim non suctus, nec elicitur, nec rejectatur ob vias interceptas, quarum libertas causam morbi tollet, ut corpori supersit libertas sui reficiundi attracto benigno alimento.

3. *Galenus* Comment. in particul. 9. sect. 1. lib. 1. Epid. *ait in febribus continuis humorem contineri in simis hepatis & circum os ventriculi; nota, quod dicit circum os ventriculi, unde si vomitus adest, si defectiones animi, non propterea de maligno verebere, hoc enim de essentia morbi est; & quod notandum magis, Hippocrates* libr. de Diebus judic. *scribit in morborum principiis hepar intumescere & expandi, elevarique ad diaphragma, quod rationem reddit omnium quæ horrifice fiunt initio morborum & paroxysmorum; nam tumultuatur humor, facultas partis insurgit adversus id quod molestat, pars quoque ipsa enititur, ut in sternutamento cerebrum; & sic potius valet vomitorium in ejusmodi symptomatis quam cardiacum.*

4. *Aphorismus is est* in Coacis: Quibus partes infernæ affliguntur pruritibus antea fortibus obortis, his arenosa urina fit & supprimitur. Qui ex his perniciose habent his mens obtorpescit. *Hippocrates* 4. Epid. *in historia de puero, talem affectum* τῶν οὔρων ἐπίσχεσιν (*x*) *vocat.*

5. *Quæri solet an ineunte paroxysmo arthritico tutum sit dare medicamentum, & quale; an sanguis mittendus, & unde; an etiam manu arthritica, dolore ferociente, tuto mittitur sanguis; an vero sinendum elabi tempus paroxysmi; deinde sub finem purgandum. Quæstio hæc multos torquet, & magno ægrotantium & mærore & damno indefinita adhuc remansit. Boni medendi Magistri præferunt phlebotomiam ut quæ evacuato sanguine putri (qualis fere semper in arthriticis trahi solet) impetum humorum inhibeat, & dolorem demulceat inflammationem minuendo; & hæc opinio plausibilior. Immo, ajunt, si ineunte paroxysmo medicamentum datur, humor concitatior majores molestias exhibebit, motus quidem & non promotus, & vis medicamenti ad par-*

(*u*) Distributio.
(*x*) Urinæ suppressionem.

tes longinquas provecta infirma, tamen in habitu corporis humorem excitat, ferocioremque reddit: est enim quasi in habitu morbus ut fit in lassitudinum generibus. Fernelius tamen male ratus a capite humorem arthritidis auctorem manare, totum studium dirigit ad capitis evacuationem: Initio paroxysmi arthritici purgat vehementer ad educendum putre serum dolorum auctorem non expectata coctione ulla, ne verbum quidem de venæ sectione. At in paroxysmo arthritico fit ut colliquatio, fusio in genere musculoso, exoneratio a vasis seri & sanguinis putris; quid tam frænat impetum humorum quam phlebotomia? Item articuli fere fiunt imbecilli; at prima cautio esse debet ut non fiat exoneratio partium principum ut ditiorum in imbecilliores ut pauperiores contra quam fit in Rebus publicis. Purgatio quidem valet si corpus sit cacochymum, si hepar sanguinem fervidiorem generat, & multa bile scatet, ut purior minusque maleficus sit sanguis. De ea quæstione velim ratum & constitutum sit, ne rebus his ambiguis magno ægrotantium malo & clade dubitabundi & disputabundi Medici tam male de ægris mereantur.

Plura videre licebit in libro BALLONII de Arthritide contra FERNELIUM scripto, in quo Veterum auctoritas defenditur.

Observatione autem dignum est, Fernelium existimare sanguinis albedinem esse testem redundantis pituitæ. Nos initium putredinis putamus; per moram enim sanguis corrumpitur & exalbescit, præsertim quum natura sanguis crassior & copiosior, & quem natura respuit, reses in venis manet. Alii non omnino contra naturam esse dicunt albedinem hanc sanguinis; fierique ajunt vi & robore partium spermaticarum sanguinem dealbare conantium.

6. Luis Venereæ alexiterium censetur hydrargyrosis: benigniora tamen remedia primum sunt invocanda. Lues, struma & elephas aliquid habent cognatum & συγγενές (y). Tres has hydras unus alexicacos Hercules hydrargyrosis vincit & opprimit.

CONSTITUTIO HYEMALIS

Anni Domini 1570.

EOdem anno Hyeme ineunte humorum congeries, quæ radices altas aliquas fecerat, atque latuerat, se se prodit & deserens intimas corporis partes foras erupit: hinc alvi fluores pigro euntes gressu, dejectiones apparebant subrubræ, fœtentes, hepaticæ, mesaraïcæ maxime: dysenteriæ multis contigerunt; etiam blandis e lacte injectis clysmatis profundebatur alvus, adeo copiosa suberat materia: Multi periere; vires languebant ob fluores ejusmodi: Sectio venæ multis profuit; forte conandum erat ut quam citissime sisterentur, nam fluores erant symptomatici; at dices populares; omnis autem suppressio excrementi in morbis populariter

1. *Omnis suppressio excre-*

(y) Cognatum & ejusdem generis.

riter vagantibus mala eſt; tamen multis commode ſtatim initio ſuppreſſimus; quibus non ſuppreſſi ſunt diu perſeverarunt, immo ſemeſtres fuerunt.

menti in morb. popular. mala.

Nobili viro ſuppreſſa rhei uſu alvus tumorem phlegmonodem totius abdominis attulit; iterata phlebotomia tumenti alvo occurſum eſt; ſanguis erat ἰκτεριώδης (z).

An in prædictis fluoribus dyſentericis aſſiduus clyſmatum anodynorum uſus tutus? Nequaquam: & in hoc valde Medici decipiuntur quum inteſtina abluendi lacte finem non faciunt; dum enim inteſtina ſic proluuntur, & diluuntur, effœminatio & mollitudo adfertur ipſis inteſtinis, unde fit διάθεσις (a), quam Galenus ῥευματικὴν vocat.

Frequens enematum uſus effœminationem adfert ulceratis inteſtinis.

Equitis uxori dolores atroces circum dorſum, ventriculum, ſcoptula operta; intercipiebatur aliquando reſpiratio: a maligno flatu id erat; febris ſucceſſione allevatum iri putabamus, quod dixerit Hippocrates, *quibus ad hypochondrium dolor abſque inflammatione, febris ſuccedens morbum ſolvit*: Item in aphoriſmis: *Qui ex dorſo ad cubitum dolores deſcendunt, hos venæ ſectio ſolvit*: fluxit ſanguis ſpirituoſus abunde, repurgata convaluit.

2.

Quum longa alvi ſuppreſſio, an ideo ad acerrima clyſmata recurrendum? Nequaquam; immo blandiora ſæpius repetita magis conferunt, vehementiora ſæpe volvulos intulerunt; efficiunt enim ut puncta acrimonia medicamenti inteſtina motum περιςαλτικὸν (b) ſuum inferne ſurſum immutent.

In longa alvi ſuppreſſione acriora enemata Ileum accerſunt.

In magnis vomitionibus clyſterum uſus frequens & boli ex rheo valent, nam potiones facile excluduntur. Quum autem vomitiones frequentes ſunt nec ulla fere arte compeſcuntur, & alvus adſtricta eſt, valde a volvulo metuendum.

3.

In aſſiduis vomitionibus cum alvi adſtrictione ab Ileo metuendum.

Joannis Platearii vidua hydrope pulmonis laborabat quo interiit: Difficultatem ſpirandi per annos triginta habuerat, de oppreſſione ſtomachi querebatur: ſed id tantum per conſenſum fiebat; omnes membranæ putruerant, cor aqua natabat nec facile movebatur. E capacitate thoracis aquæ libræ ſex putrentis educuntur: in latus dextrum facile declinabat, in ſiniſtrum non poterat citra ſyncopem: aruerant pulmones; pulſus magnus, elatus, tardus, interciſus, & intercalarem habens in pulſatione una atque altera intermiſſionem; ſævis cum doloribus & magna oppreſſione interiit.

Hydropis pulmonis ſigna.

In fractis jam morbo longo ſæpe hæmorrhagiæ ſymptomaticæ paruerunt: putant hac una excluſione allevari ægros: Contra fit; maxime vero iſtæ hæmorrhagiæ contingunt pulmonicis & hepaticis; quod maxime eſt notandum de pulmonicis, & has hæmorrhagias bonum eſt ſiſtere.

Hæmorrhagiæ ſymptomaticæ hepat. & pulmonicorum ſiſtendæ debili exiſtente ægro.

Nobilis mulier multis ſcatens excrementis propinata medicamenta quinque evomit. Concinnant illi ſyrupum ſolutivum, de eo uno die cochlear

 unum

(z) Ictericus, ſeu flavus.
(a) Diſpoſitio rheumatica.
(b) Periſtalticon, Compreſſivum.

Ut rejectis vomitu medic. occursum fuerit.

unum dant, ſequenti duo, deinde tria: tandem natura retinet medicamenta: numquid hoc tenendum eſt?

Vinum arthriticis nocet.

Si ventriculus hominis arthritici imbecillus & facile colligit excrementa, an dolores artuum vinum circumcidet? Nequaquam; nam nova materia morbo ſuppeditatur, id experientia verum deprehendimus.

Arthritis a variolis.

Puero annorum duodecim exanthemata: extinctis his dolores cutanei oborti ſunt implacabiles, ad ſolum manuum appulſum irritati: ab eo tempore ſtatis temporibus articularibus doloribus eſt conflictatus. Id evertit dogma Hippocratis, *pueri podagra non laborant*: Forte gentilitium hoc malum, nam novimus patrem arthriticum; quamquam morbillorum materia ſuppreſſa id genus doloris poteſt invehere, quod in multis obſervavimus.

Quum dolores laterum a flatu ſiunt, nocet phleb.

Multis pulmonicis levi de cauſa dolores lateris excitantur pleuritidem mentientes: an his ad ſedationem dolorum frequens venæ ſectio? Minime; quum tantum aut flatus ſit aut febris exigua, ſic ſectio non confert; nam ſi quum dolor oritur, ſecueris, lædes plurimum; nam latera tandem debilitantur & hoc nocet: ſi inflammationis ſit ſuſpicio, id quidem agendum & protinus ad anodyna concurrendum.

Lateris doloribus a congeſtione confert phlebot.

Cæterum notandum pleriſque hyeme præſertim rigente dolores ejuſmodi laterum excitari a congeſtione ob ambientem frigidum: An his ſectio venæ imperanda? (ad orgaſmum impediendum) faciendum, aut omnino, nam purgationi tunc nullus locus. In hoc a pleriſque peccatur, & ideo Hippocrates purgationi præfert celebrationem phlebotomiæ.

In phlebotomiis ſi pigro lapſu fluit ſanguis etiam amplo vulnere facto, debilitas: ſin fluit rivuloſe, facultatis excreticis vis & robur cernitur.

ANNOTATIONES.

1. GAlenus Comm. ad Aphor. 21. lib. 4. *docet in peſtilentibus morbis excreta peſſima juviſſe, addit id non in principio apparere debere, ſed morbo conſiſtente; nam ſi initio appareant, pravam corporis diatheſim ſignificant, aut inſignem humorum corruptelam, ſi morbo progreſſo, vi caloris & morbi fiunt conatumque naturæ deſignant. Et nos in malignis morbis & temporum conſtitutionibus vidimus excretiones fere ab initio morborum factas ad bonum apparuiſſe. Et ut ajunt optimi medendi magiſtri: Qualis ſit excretio & quovis tempore, juvat tamen, quod notari debet, ne temere de morbis judicium ſententiamque feramus.*

2. *Id innititur auctoritate Hippocratis* lib. de Aëre locis & aquis: Quorum (*inquit*) ventres duri ſunt & ad hoc idonei ut amburantur, his dulciſſimæ leniſſimæ ac ſplendidiſſimæ aquæ ex uſu ſunt. *Non nitro aut alumine imbutas & medicatas aquas præſcribit, quæ tamen alvum magis ſollicitare viderentur; contra molles, dulces, liquidas laudat. Par quoque eſſe debet ratio medicamentorum quum aſſumtorum tum clyſteribus injectorum: nam ut ad ventres ardentes ciendos aquæ molles & dulces, ſic & medicamenta lenientia, mitigantia, leniendo ſolventia & eccoprotica conferunt. Contra vero obſunt calidiora & validiora medicamenta, ut ſcammoniata, metu Ilei & incrementi*

menti caliditatis, ſiccitatis, & firmitatis inteſtinorum retentricis, quæ cauſæ ſunt præcipuæ adſtrictioris alvi, ſive quod ægrius, nec niſi πρὸς ἀνάγκην (*c*) *alvus egerat reddatque. Itaque corporibus duritie alvi præditis aut ſiccis & ſqualidis lenientia potius quam valde attrahentia conferunt medicamenta.*

3. *Hippocrates* ſect. 1. lib. 2. Epid. *de Volvulo loquens, ſic ait*: Abdominis ruptiones quæ circa pubem fiunt ut plurimum ſtatim ſunt innoxiæ; quæ vero paullulum ſupra umbilicum in dextra parte hæ doloroſæ ſunt & anxioſæ & ſtercoris vomitum inducunt, ut Pittaco accidit. Fiunt autem hæ aut a plaga, aut vulſura, aut alterius inſultu.

CONSTITUTIO VERNA

Anni Domini 1571.

QUum hyems præceſſiſſet aſperrima, ac exciperetur ab auſtrino pluvioque tempore, necnon magnæ aquarum inundationes eſſent, ineunte vere magna morborum ilias fuit; ſed maxime ſub finem hyemis: & ῥεύματα (*d*) innumera in pulmones, unde tuſſes & dolores laterum: in fauces, unde anginæ & tonſillarum dolores. Et quum tempus vernaret & tepidiuſculum foret, repentini laterum dolores oriebantur; in doloribus hujuſmodi ſectio venæ non profuit; ac quærebant num aliud eſſet remedium præter iſtud ſolenne quod primum ducitur in pleuritide; nam innumeri fato eripiebantur quibus ſecta foret vena; ſic colligebant a ſero potius cacoëthe & maligno eos oriri dolores, quam ab inflammatione; ille humor pepaſmum non admittebat: prompte oriebatur dolor & inopinato, tuſſiculæ ſiccæ erant, deinde dolor fugiebat, facile alvus irritabatur, ceſſabat dolor poſt venæ ſectionem, ſed ſubinde renaſcebatur: Multis ad pulmones μετάστασις (*e*), deinde ad caput, quæ omnia orgaſmum, ferociam, tenuitatem humoris cum πεπασμοῦ ἀδυναμίᾳ (*f*) ſignificabant. Pleuritides erant ἐρυσιπελατώδεις (*g*). 1.

Nobili mulieri poſt horrores acuta febris orta eſt cum lingua aſpera, dolore lateris acuto, δυσπνοίᾳ (*h*). Secta ter vena non quievit, deinde repente ſedatus eſt, evanuit potius: quarto rubent inſigniter genæ, deliria, mentis alienationes, frequentes ſurrectiones, ἀλυσμοὶ (*i*), nullus lateris dolor, caput dolebat, febris duplo major; medicamentum datum, quod

(*c*) Ad neceſſitatem.
(*d*) Rheumata.
(*e*) Permutatio materiæ in nobiliorem partem. Metaſtaſis.
(*f*) Concoctionis impotentia.
(*g*) Eryſipelaceæ, rubicundæ.
(*h*) Difficultas reſpirationis.
(*i*) Anxietates.

quod vomitu rejectum movit humores, & non exegit; quod pessimum. Vermes semipedem longi excernuntur per alvum; caloris & frigoris vices: An id a vermibus esset dubium erat: lingua torrefacta apparebat & mucore plena: Peripneumonica facta est per translationem: alvus liquidis ducitur excrementis, vicesimo interiit: Debueramus illam pluribus sectionibus venæ exercere, præsertim quum peripneumoniæ adessent argumenta: nam morbus iste maxime phlebotomiam postulat. Et notandum diligenter

Venæ sectio in pleurit. præferenda purgationi.

quod scribit Galenus *in libro 2. Acut.* dum comparat phlebotomiam cum purgatione. In pleuritide omnino antefert phlebotomiam purgationi, etiamsi dolor ad ilia fuerit, atque argumento utitur a minori ad majus, quum dolor occupat hypochondrium indicatio potius est purgandi, quam secandæ venæ; tamen, ait, licet minus auxilii allatura sit phlebotomia in pleuritide nothas occupante costas, multo securius est reserare venam, tum quia ignores sæpe qualis sit natura ejus qui purgatur, tum quod sæpe humores medicamento agitentur, & non excludantur, quod pessime fit: Accedit quod si sit inflammatio potius partem liquefacias quam purges: Denique quum inflammationis sunt signa, ingensque febris est, omnino melius est & tutius venam secare (ait Galenus eo loco.)

Audacter peripneumonicis detrahendus sanguis. Dolores laterum a vermibus.

Peripneumonici sæpe imbecilli sunt & delinquunt animo ob incendium, & obsidionem partis principis, & tamen non oportet esse valde timidos in secanda vena, immo audacter mittendus sanguis.

Puero dolor erat circum latera, detrahebatur audacter sanguis, dolores non concedebant, inopinato vermes exclusi sunt, dolores quieverunt; an vermes id facere potuerunt? Ita prorsus, immo & innumeras doloris species excitare possunt in omnibus partibus, ac præserttm si ad ventriculum repant. Mulierem vidimus cui stomachus & ventriculus intumuerat, cum suffocationis periculo; exclusis vermibus levata est. An huic sectio contulisset? Nequaquam. Itaque nos admodum esse sagaces oportet.

2.
Parotides febre non cessante perniciosæ.

Equiti febris continua, urina cum hypostasi multa, divulsa, cineritia: tales in iis apparent quibus laborat lien aut sinistrum hypochondrium: auris sinistræ dolores; ingens erat incendium: septimo ad inferiorem maxillam tumor. Missus fuit sanguis, omnia pacantur, sero recrudescunt, nocte sequenti ingentes parotides apparent, quæ ad aspectum increscebant, oppressio summa, febris minor, musculorum κροταφιτῶν (*k*) tensio & dolor, omnia in pejus abiere: vicesimo primo interiit.

3.
Manuum contractiones in febribus cur malæ.

In febribus tertianis & continuis pravas manuum contractiones vidimus: hoc a venoso genere translationem indicat: Interdum his venæ sectio confert, sæpe periculum creat.

Diuturni partium dolores abscessum accersunt.

Puellæ nobili de Paleseau febre tertiana jam mensem laboranti ante paroxysmos dextri hypochondrii & cruris dolores, calore accenso quiescebant; Quid hoc rei? nisi purgationibus antevertas, hoc minatur abscessum ut ex aphorismis discere licet.

Acria enemata meden-

In febre quæ tertio repeteret die cuidam nobili mulieri dolor incredibilis in hypogastrio oriebatur, idque ineuntibus paroxysmis; necnon simul e regione

(*k*) Temporalium.

e regione illius partis dolor in ſyncipite excitabatur; hoc Medicis negotium faceſſit, duabus horis ante paroxyſmum indebantur clyſmata acria cum folliculis ſennæ parata: dolores in utraque parte ceſſarunt.

tur hypo- chond. dol.

Syrupus ex aqua vitæ paratus cum ſaccharo in crudis humoribus tormina excitantibus mirifice contulit.

In longis febribus, quoniam initio vires multum frangere non oportet tanquam ſatisfacturas longitudini, juvat ſectiones venæ iterare, ſed parciſſima manu; nam frequenter miſſo ſanguine parca manu natura irritatur ad aliquid moliendum, immo ſub finem earum febrium ſecare venam convenit.

In longis febribus ſervandæ vires ὑπαφαίρεσει (l).

3.

In ſufflatis, turgidulis, ut iis qui a morbis convaleſcunt, & iis quibus flatibus hypochondria diſtenduntur, an miſſos facere oportet clyſteres, & frequentem juſculorum uſum? Videntur nocere plurimum illa, quia intrudunt flatus. Hæc autem ἰφθότητα (*m*) quamdam & diſſolutionem adferunt.

In ſufflatis nocent enemata.

Cuidam pleuritico ſecta vena dolor diſparuit, an ideo ſecuros de morbo eſſe oportet? Nequaquam; nam multos ſtatim peripneumonicos evaſiſſe vidimus: ingens erat ſitis, incendii in pulmone nota, tuſſis non aderat niſi aliquando: fallacia ſæpe ſunt ſigna inflammationis pulmonis, quia exquiſita raro urget. Si inflammatio ἀκριβὴς (*n*), ingens tuſſis, ſitis, lingua cum virore pallida, pulſus duriuſculus cum mollitudine, vomitiones, circa alvum dolores, alvus facile irritatur; ſic cautos & reſtrictos eſſe oportet in uſu medicamentorum catharticorum. Animus videtur ſæpe deficere tum ob phlegma contentum quod fatuitatem quamdam inducit, tum ob vaporem, tum maxime quod cordis regia accenſa animus præ incendio videatur deficere: Accedit revocatio caloris & ſpiritus ex omnibus partibus, excitatio ῥευμάτων (*o*) capite accenſo, evocatio humorum, ichorumque a partibus inferis, quod Hippocrates obſervavit.

Pleuritidis in peripneumoniam facilis tranſitus.

An quum animus linquere videtur, a ſectione venæ (quæ hic præſentius & unicum remedium) temperandum? Nequaquam; immo ea ſæpe repetita ſanguis copioſe detrahendus, nec terreri oportet iſtis deliquiis, (non ſunt enim συγκοπτικὰ (*p*) nec madoribus & τῇ ἐφιδρώσει (*q*), quæ ſæpe adeſt ob cordis incendium. Et experientia & ratio, & judicium Medicorum ſi quando alias hic maxime elucet.

Ob animi deliquia non temperandum a venæ ſectione.

Multi incauti eripiuntur ob inflammationem pulmonis, quorum in pulmonibus nihil reperitur aperto cadavere, niſi quod veſtigium aliquod flammæ apparet: ſed hoc idiotæ non animadvertunt.

An in colicis doloribus ſectio venæ? Immo præſens remedium, ſi a bile eſſe videtur. Cavendum a medicamentis validis & uſu linteorum impenſe calidorum. Tepore juvantur & thermaſmate. Syrupus violatus confert, immo & uſus lactis recens mulcti aut calidi.

Colicis doloribus confert phleb.

(*l*) Subtractioni.
(*m*) Corruptionem.
(*n*) Exquiſita.
(*o*) Fluxionum.
(*p*) Syncopalia, ſudore frigido affecta.
(*q*) Cum ſudatiuncula.

4. *Graviditas non dehortatur phleb.*

Quum gravida mulier morbo tenetur qui maxime ſectionem venæ poſtulet, an graviditas a crebra ſectione & larga profuſione ſanguinis avocabit? quum enixæ ſunt, ingentem evacuationem ſanguinis habent & impune ſuſtinent; immo mulieres crebriores & largiores venæ ſectiones ferunt quam viri; hic-ne reſtrictiores eſſe oportet?

Parotidum ſuppuratio formidanda.

Procurandum omni ſtudio ne parotides ſuppurent, nam & longitudine opus habent & ſæpe in chœradas abeunt quum ſuppurant, & tunc nec clyſteribus nec catharticis peperceris.

5. *Crebræ vomitiones cum alvi adſtrictione ſæpius volvuloſæ.*

Quum quis Iliaca paſſione cum crebris vomitionibus torquetur, prolapſum ilei inteſtini vereri oportet (nam non ſæpe iliaca paſſio aliunde oritur); quum autem prolapſum eſt inteſtinum, tametſi vires admodum debiles videantur ob infectos ſpiritus, oportet blandis medicamentis alvum ſolvere: qui revocaturi erant humores a partibus inferis ad ſuperiores. Nobilis mulier id declaravit, quam repurgavimus poſtquam repoſitum inteſtinum fuit, tametſi omnes extimæ partes frigeſcerent; fruſtra enim ad cardiaca confugitur: id quod foras eminebat in hac nobili muliere adeo erat exiguum ut id omnes negligerent, immo Chirurgus negabat eſſe inteſtinum, alioqui (inquiebat) alius foret tumor & major: Quidam tamen Medicus rei Anatomicæ peritiſſimus obſervavit enterocelem mulierum eſſe periculoſiorem quam virorum, licet ſit multo minor, & ab ea ſæpius interire; & ſane hoc vidimus; nam in mulieribus id quod tumet ſæpe non ſuperat medietatem annularis digiti: at in viris ſæpiſſime capitis magnitudinem refert, & non ita periculoſe laborant: An quod in mulieribus vere cæcum inteſtinum obſtruitur & deſcendit, in viris autem alia inteſtina & præſertim Ileos.

ANNOTATIONES.

1. C*Redo quod tales pleuritides peſtilentiales erant; multi ſub eadem ſpecie morbi interibant. Nil omnino proficiebat venæ ſectio. De pleuritide peſtilenti, & an ſecanda in ea vena, Vide Manardum* Epiſt. 5. lib. 12.

2. *Galenus* Comm. ad part. 84. ſect. 2. lib. 1. Epid. *ait parotidas citra ſuppurationem curatas fuiſſe ſolis ad inferiores partes factis excretionibus. Deinde ſubdit Cratiſtonactem & pictoris ancillam periiſſe ad ſuppurationem ductis parotidibus, cruda ſcilicet exſiſtente materia in venis contenta. Neque enim impoſſibile eſt particularem in parte aliqua fieri concoctionem remanente totius corporis cruditate. Et Hippocrates* part. 81. ſect. 2. lib. 1. Tumores, *inquit*, circum aures qui in febribus cum dolore exſurgunt quibuſdam ceſſante judicatorie febre neque ſedati ſunt, neque ſuppurarunt. Factum his biliosum profluvium vel dyſenteria, vel craſſarum urinarum ſedimentum ſolvit, ut Clazomeno contigit. *Expurgatis ſcilicet per hæc vacuationum loca morbum parientibus cauſis.*

3. *Has contractiones ex* 3. Prorrh. *vocabis potius* συνολκὰς σπασμώδεας (r), *quam*

(r) Contractiones ſpaſmodicas, ſive convulſivas.

quam σπασμὸς (*s*) : *at longe differunt ut post explicabimus.*

4. *Tutius gravidis tunditur vena, quam purgatio instituitur. Et multas observare licet mulieres plethoricas, quibus nisi circiter quartum mensem reseretur vena, abortiunt, fœtusque copia obruitur. Et citra hanc quum febris aut inflammatio aliqua vehementius urget, gravidis tuto detrahitur sanguis; sequendumque ea in re Celsi consilium, qui magnitudinis morbi & virium dumtaxat rationem habet.* Firmus puer (*inquit*) robustus senex & gravida mulier valens tuto curantur hoc præsidii genere. *Sicque uteri gestatio inter quantitatis dumtaxat observationes habenda. Non enim perpetuum est quod ab Hippocrate scribitur* in Aphorism. Mulierem utero gerentem secta vena abortire, idque magis si auctior est fœtus. *Id dumtaxat temperandum suadet a magnis vacuationibus, tempore Hippocratis fieri solitis, ne scilicet fœtus uteri latebris conclusus in lucem prodire, idonei alimenti defectu, cogatur.*

5. *Prolapso in scrotum intestino, iliaca contingit passio & miseranda fæcum per os motu intestinorum perverso rejectio. Restituto intestino æger nondum omnino periculo liberatus est; ideo danda opera est, ut saluti falso creditæ non acquiescat: alvus non est supprimenda; nam per aliquot dies multa colluvies debet per inferiorem alvum excerni, & os superius ventriculi confirmari irritatum & symptomaticæ excretioni male assuefactum. Rheum aut pilularum forma aut potu datum confert. Sed & aliud aliquando deterius contingit: nam in lactibus & circum glandulas mesenterii inflammatio contingit; hinc chylosa excretio, hepate non attrahente nec exsugente ob inflammatas Mesaræi & Mesenterii venas. Et tum alvus quidem fluit, & tamen venter intumescit; ideo danda quæ inflammationem compescunt, id quod in multis a nobis est observatum: Ut docte explicat Galenus* Comm. in part. 2. lib. 2. Progn. *Celsus* cap. 20. lib. 7. *præ cæteris in prolapsu intestini laudat inediam & phlebotomiam.*

CONSTITUTIO SECUNDA.

ANno 1571. circa mensem Augustum quum immodicus foret fugacium fructuum usus vagata sunt tormina, fluores alvi, dysenteriæ: nil proficiebatur remediis solennibus; ventriculi torsiones, cœliacæ passiones. Inclinante Luna multi perierunt. Febres funestissimæ, acutæ, mali moris: omnes vesperi exacerbabantur, vomitiones æruginosæ, paraphrenitides, ἀγρυπνίαι, ἀλυσμοὶ (*t*), omnia ferè qualia in pestilentibus Constitutionibus: magna cerebri & nervosi generis imbecillitas: etsi alvus flueret non concedebat febris: Morbi erant κακοήθεις (*u*), & nobis incautis multos e medio tollebant. Multis fuerunt faucium exulcerationes, stomachi ipsius

(*s*) Convulsiones.
(*t*) Vigiliæ, Anxietates.
(*u*) Maligni.

ipsius squallor, deglutiendi difficultas nisi erecta cervice, vox clangosa. De iis videtur dixisse Hippocrates: *Fauces exulcerari cum febre, malum: & si malum aliquod signum affuerit, periculum.*

Circum mensem Septembrem multis mulieribus laboriosus partus, mors denique: ingens erat humorum corruptela. Vidi mulierem recens enixam, cui ad inguen dextrum dolor erat incredibilis, sine ejulatu non movebatur, alvus adstricta, inappetentia, sitis ingens, putabant obstetricem male suo functam officio. Alvus multa viridia ejecit; decimoquinto die multa purulenta materia e sinu pudoris excreta est: abscessus illic fuerat; convaluit.

Alteri idem pene contigit a partu; hypochondrium tumet, difficultas spirandi, a coxis ad humerum sinistrum dolor ingens, nec moveri loco, nec extussire, nec spiritum ducere poterat: Febris conquiescebat, dolor repetebat, vomitiones variorum humorum; An illis doloribus opus sectione? Si id fit, lochia sistentur. Forte illuc pertinebat *Aphorism. Dolores juxta latus in febribus tenuiter consistentes citra notas venæ sectio lædit, sive cibum aversetur æger, sive hypochondrium sublime habuerit*; nec enim in ea muliere notæ erant pleuritidis.

In Coacis.

1. Vi febris continuæ quinto mense mulier abortit: purgationes a partu multæ, magna peripneumoniæ suspicio: quasi exulceratis faucibus magna copia puris ore excernitur sine conatu, tussi, sed primo quoque screatu: Ad radicem linguæ erat abscessus, aut pulmonum prima bronchia erant purulenta: Interiit. Nil umquam tale observatum. Credibile partem superiorem Thoracis in pus versam, & forte vetus erat malum quod se nobis postea aperuit.

2. *Tabidis dentes livescunt.*

Tabescentibus dentes livescunt: an occasione catarrhi? An non potius ob tetrum halitum? si arte exalbescant color iste fœdus repetit.

In ista constitutione multi quartanarii decubuerunt; qui sine remediis derelicti sunt, omnes pene convaluerunt: quibus curiose adhibita remedia, ii fere interiere, præsertim si macilenti biliosique forent; ut febres istæ potius a bile essent usta, quam a fæce sanguinis. Sic cum quartanis agendum mitissime, ne officiosa sedulitas plus obsit quam prosit.

3. *Cum quartana febre mitissime agendum.*

Cephalæa torquentur quibus est calva ἄῤῥαφος (x).

Nutricibus nocent scammoniata.

Quibus caput furfuraceum ii magis sani degunt: quibus contra, dolore capitis facile tenentur: nam spiracula & suturæ connivent, at in illis aperiuntur.

Quum morbillis vagantibus febres ingravescunt, unum animadvertendum, an febris urgeat ob morbillorum suppurationem: an aliunde proveniat: si primum, a medicamento abstineto: secus, medicamentum juvat, nam in exanthematis locus est cathartico.

Hippocrates vult infantulorum nutrices sæpius sumere medicamentum, quale puello conscriberetur; nocent namque plurimum scammoniata nutricibus lactique admixta aliquando exhibita puerum convulserunt.

Consulis filio sub axillis tumor disparuit. Vomitiones assiduæ, dolor lateris;

(x) Sine suturis.

teris; secta vena compescuntur vomitiones. Repetit dolor lateris, & circum ventriculum: negligunt usum medicamenti a Medico præscripti; videtur convalescere; statim dolor ad ventriculum repetit, hic fit abscessus, extima algent. Mors κακόηθης (z). Spes in purgatione erat.

4. *Judicatoria non judicantia δύσκριτα (y).*

Melancholicis si ex usu esse videtur phlebotomia, vesperi potius est celebranda, quod eo tempore humor moveatur: quamquam nocturnæ & vespertinæ sectiones venarum, ob recessum Solis & dominatum pituitæ, & quia minime tum illustrantur spiritus, potius animi defectionem afferunt: & pauci sanguinis detractio magis debilitat, quam multi, si alio tempore fiat.

Vespertinæ venæ sectiones melancholicis conferunt.

Piscator hydrope laborans translata sursum materia Epilepticus fit, sæpius convellitur: abscessu in testiculos & femora facto liberatus est & hydrope, & epilepsia. Tamen Hippocrates scripsit, *Ex Hydropicis comitiales, perniciosum.*

Abscessus in testiculos & femora ab Epilepsia & hydrope liberavit. In Coacis.

Qui fit, inquirunt multi, ut sesquidrachma foliorum sennæ a mulierculis poculo data plus efficiat quam duplum a Pharmacopœo præscriptum? Respondent fieri, quia jus majore multo quantitate a mulieribus præscribitur, ac propinatur, ut ad uncias octo. Pharmacopœi minore dant ut ad uncias tres. At dices: virtus contracta major est se ipsa diffusa.

Error Pharmacopæorum in instituenda dosi medicamentorum.

In longis febribus sæpe ὑποσαρκίδιος (a), & tumor aut totius corporis, aut quarumdam partium nascitur manente febre; an hic tutus vini usus? Non hercle ob febrem. An tutus jusculorum usus? Non, quia serum augescit. In ista ἀντενδείξει (b) quid agendum? Difficillimum hoc & Medicos varias in partes trahit, tamen urgentioris affectus habenda ratio secundum Galenum.

Dum indicationes contrariæ, urgentioris affectus habent rationem.

5.

Qui fit ut multis detrahatur sanguis laudabilis, quibus viscera sunt fere putria? Multis illaudabilis, quibus sana sunt viscera? Multis facies decolor, pallida, subviridis, habitus corporis veluti cachecticus, & tamen laudabilis detrahitur? Multis color floridus, habitus εὐεκτικὸς (c), quibus lutosus putrisque adimitur? Difficile hæc quæstio dirimetur: sic pituitosis decoloribusque sanguis detrahitur laudabilis quod pituita elaboratur in sanguinem.

Multis putria viscera, attamen sanguis demitur laudabilis & contra.

ANNOTATIONES.

1. **H***Unc morbum Hippocrates depinxit* lib. 2. de Morbis, *& vocat fistulam pulmonum aphthoicam.*

2. *Huc alludit Plinius.* Dentes (*inquit*) ignibus indomiti cavantur tabe pituitæ.

3. *Ambigunt, an in quartana febre purgandum. Si piget & tædet diuturnitatis, purgandum, ut febris aut transmutetur, aut deficiat. Et Hippocrates in accessione dandum pharmacum solutivum jubet. Celsus* cap. 16. lib. 3. *docet*

Lib. de Aff.

(y) Difficilis judicii.
(z) Malignum.
(a) Hyposarcidios, hydrops.
(b) Contraindicationes.
(c) Bonus habitus.

docet movendam esse febrem quartanam ex eo statu, in quo detinetur. Et quod mirum, contra id quod in hac constitutione a nobis fuit observatum sæpius, vi excessu aliquo febris quartana cessat. Sic Fabius in cruento contra Allobroges prælio febre quartana liberatus est, & febrili ardore per bellicum ardorem est absolutus, referente Plinio cap. 50. lib. 7. *Sic narrat Celsus quosdam Medicos, maxime vero Petronem, hac ratione, temeraria quidem, (quia quos ratio non restituit, temeritas adjuvat) ægros expedivisse ac explicuisse.*

4. *Hippocrates* sect. 1. lib. 2. Epid. *ait*: Abscessus aut per venas, aut per ossa, aut nervos, aut cutem, aut alias ἐκτροπὰς (*d*) fieri. Bonos autem esse, qui infra morbum fiunt, velut varices, lumborum gravitates ex supernis. Optimos vero inferiores, & longissime infra ventrem, & remotissimos a morbo, & κατ' ἐκρῦν (*e*), seu per effluxionem factos.

5. *Hic mirari quis possit, qui fiat ut in multis cadaveribus multus adeps reperiatur in ventre & toto corporis habitu, qui a puriore sanguine est: item* εὐσαρκία (*f*) *bonitasque coloris adsit, quum tamen viscera ipsa, id est, hepar & lien putria appareant. Si enim tertia coctio non corrigat secundam, qui fit ut habitus exterior laudabilis in colore, charactere & mole videatur, immo multo adipe carnes perfundantur, quum tamen interna sit viscerum labes, quæ viscera sunt officina & penu sanguinis & cæterorum humorum? Id in hominibus sæpe deprehendimus, in ovibus sæpe visitur quarum pinguia sunt corpora: hepar autem siccum hydatidibus & calculis refertum. Quæ quidem quæstio multos torsit, & indiscussa manet. Non pigebit tamen nostram super ea re in medium proferre sententiam, salvo meliore aliorum judicio.*

In habitu est sua vis, sua natura regens & moderans: & partes externæ habent quamdam vim actionis suæ, quam non mendicant ab hepate ut cæteræ partes motum & sensum a cerebro: & quum multiplex fiat elaboratio, ros quidam fit & extrahitur, quasi arte chymica, qui carnes, & adipem generat. Accedit quod hæ partes externo aëri exponantur qui repurgat elicita fuligine eas partes qua faciunt τὴν ἕξιν (*g*) *corporis, &* τὸν ὄγκον (*h*), *id est, molem. Tertio labor, quem hæ partes suscipiunt, & exercitatio & frictio vegetans, calorem & excitans, efficit ut fiat quædam depuratio & repurgatio: unde licet sanguis origine nonnihil vitii & labis contraxerit, mutatione loci, labore, elaboratione multiplici, secretione facta fæculentioris & crassioris materiæ tenuior, purior, sinceriorque fieri potest. Itaque ut habitus ipse peculiarem quamdam naturam habet, suasque peculiares & vernaculas vires: ita videtur habere quoque suos morbos non repetita origine a partibus internis. Partes enim extimæ corporis dicuntur a Galeno natura imbecillæ, utpote in quas partes internæ, ut primariæ & principes, in quas (inquam) ut depositarias suum virus amandent & ablegent: quin & habere suarum actionum vim non ab hepate, aut aliunde mendicatam Galenus auctor est.* (Lib. de loc. aff.) *Sic suam quamdam naturam habent, suum ministerium, suas vires & genium, suam sanitatem, suos morbos. Unde*

(*d*) Inclinationes.
(*e*) Per effluxionem.
(*f*) Carnis bonitas.
(*g*) Habitum.
(*h*) Tumorem.

de Theophrastus Paracelsus, monstrum hominis & portentum, ridet Medicos qui semper recurrunt ad partes internas, quas miris & crebris evacuationibus & eccoproticis exagitant & exhauriunt, quum ipsi habitui sit providendum, prætermissis visceribus. Forte non desunt isti monstro sua patrocinia. Sunt enim habitus sui morbi. Tamen ut non est omnino jurandum in verba Galeni, summi licet viri: ita iste Paracelsus, juratus Medicæ artis hostis, nec omnino audiendus, nec explodendus; videndum enim non quis dicat, sed quid dicatur, ut ad normam rationis omnia dirigantur.

CONSTITUTIO TERTIA.

ANno Domini 1573. quum tota Æstas inæqualis fuisset, si umquam alias, morborum inæqualium & maxime febrium quartanarum maxima fuit seges; quod mirum, statim & primo insultu febres erant quartanæ. Observarunt primates Medici vicesimo ante anno talem constitutionem temporis viguisse, in qua innumeri pæne a quartanis perierunt; quibus mortuis lien plane flaccidus tabuerat, necnon exhausta erat bilis in cysti, & illius loco concreverat lapis. Qui duplices quartanas habuerunt aut febrem complicatam, aut qui vi & arte febrem depellere voluerunt, omnes fere interierunt. Ineunte Januario quartana speciem mutavit, & in aliis duplices tertianas, in aliis continuas mites effecit; deinde pruritus, pustulæ ardentes, rubores & dolores articulorum innumeri, præsertim qui macilenti & febre siccati forent. Sudores proruperunt omnibus febribus, an quod siccitas hepatis, & habitus corporis causa fuerit?

CONSTITUTIO QUARTA.

STatim initio mensis Novembris hyems incepit algidissima, quæ ad mensem Martium sæviit, & post hominum memoriam numquam observata fuit tam diuturna. Aquilonia quidem erat constitutio, sed & sævior & diuturnior, sic morborum ferax necessario fuit; in omnibus intolerabiles dolores capitis fuerunt, ἀγρυπνία (*i*), quod tamen non convenit hyemi; nam quum sani, tum ægri de vacuitate somni & occursu variorum somniorum dormiendo querebantur, quum hyeme longi & profundi somni esse debeant, & nullæ, aut paucæ apoplexiæ. Cur non? Quum & Aquilo cerebro noceat; unde non mirum si de capite conquererentur, immo Medici talia hypnotica præscripserunt, qualia æstivis fervoribus. Grassa-

(*i*) Vigiliæ.

Grassabantur faucium inflammationes exquisitæ, difficultates deglutiendi συναγχικαὶ (*k*), non tamen in lingua ariditas summa erat: Febres lentæ, continuæ, cum colli & dorsalium musculorum dolore superficie tenus, necnon cum convulsivo tremore, si diu decumberent sine manifesto auxilio: Languebant vires, erat in multis præ frigore veluti σφακελισμός (*l*) (crudorem Gaza vertit) & squalor quidam, Virgilius adustionem vocat, *penetrabile frigus adurit.* Pleuritides multæ grassatæ sunt, multos interemere: Gravissimi dentium dolores, ophthalmiæ alias siccæ, alias humidæ & ψωροφθαλμίαι (*m*), vertigines, otalgiæ, tinnitus aurium, a suppressis excrementis dolores ad hypochondria, tusses implacabiles. Exacta hyeme mense Martio omnes pæne pleuritides funestæ, nullis cedebant remediis, epidemiæ erant, & κακοήθεες (*n*), sine ullo violento motu prehendebant: dolor erat fugax, & quum ægri bene habere putarentur & immunes a dolore lateris, interibant: erant a sero acri, indomito, cuniculos, & viam sibi parante, erysipelatodes, non phlegmonodes: non erat magna difficultas spirandi, sed dolor tantum mediocris, & hinc decepti Medici; ingens erat sitis, leipothymiæ erant, & præter rationem vires vacillabant: nil commemorabile expectorabant. Vagabantur innumeri herpetes, aphthæ pueris: pauci ab aphthis immunes fuerunt: pustulæ in extrema lingua sero plenæ: Mulieres istas aphthas contempserunt tamquam leve malum & inauditum, sed in cancros abiere: testamur innumeros ab istis cancris sublatos. Quum talis viget constitutio, frequentibus purgationibus & ptyalismis morbos antevertere oportet.

Georg. lib. 1. Arist. in Probl.

Die sexto salutares crises ut fiunt.

Occupatus pleuritide generis commemorati vir nobilis quum periculose ægrotaret, sexto die sudavit, nil septimo natura excrevit. Naturam irritaveramus nostris remediis ad crisim accelerandam: Revera fere in ista crisi interiit; nisi ætas juvenilis impedivisset, mors obvenisset. Galenus *in Epid.* multum ætati tribuit. Mirum quomodo evaserit, quum dies sextus tyrannus sit: Galenus *in historia de virgine Larissæa* negat omnino sextum diem malum esse, præsertim si inflammatio non adsit aut κακοήθεια, aut si diebus sequentibus absolvatur crisis, ut morbus sit potius a quadam plethora: sed hic erat inflammatio, at illam sedaveramus tentatis sæpe phlebotomiis.

Nobilis juvenis initio febricitans, nec usum vini reliquit, nec a Sole & valida exercitatione abstinuit: putabat se suo robore morbum sine remediis, & decubitu victurum; tandem fractus morbo sexto decubuit; secta vena, catharticum datum, allevatur: decimo pacantur omnia, undecimo exacerbantur, jactatur, delirat, furit, ἐμάνη (*o*), lingua arida, ἄδιψος (*p*), partes extimæ satis temperatæ, interiora ardent, oculi flagrantes, ἐφιδρώσις (*q*), tremores membrorum: mors. Sic morbi initio moderati & curabiles

(*k*) Anginosæ.
(*l*) Sphacelismus, Sideratio, Corruptio.
(*m*) Ophthalmiæ siccæ, scabies calorum pruriginosæ.
(*n*) Vid. pag. 2.
(*o*) Insanit.
(*p*) Sine siti.
(*q*) Sudatiuncula.

biles ex eventu funesti fiunt per incuriam & errores commissos in victus ratione. Quo pertinet admodum notanda historia de eo, qui leviter febricitans, quod intempestive cœnatus esset, interiit.

Mense Junio omnes morbi ingentem corruptionem in corporibus subesse significabant: nam vomitiones assiduæ cum inquietudine, & omnibus fere ægris vermium excretio per os & alvum: idque non modo in juvenibus, sed & in senibus: sanguis quicumque detrahebatur erat plane serosus & putris, ichores erant & serosi humores, qui phrenitides faciunt, deliria, convulsiones, non quatenus illi sanguineam retinent naturam, sed cum corruptione totius substantiæ aut maligna qualitate infesti sunt, & biliosi aut atrabilarii. Multis pruritus intolerabiles, febres levi de causa orientes, multæ ad lipyriarum naturam accedebant, latens intus incendium, extima moderata, horrores ex intervallis, ac si propter humores ἑτερογενεῖς (*r*) ad naturam febrium horrificarum accederent, arida lingua, φρικώδης (*s*), dolores ad alvum, aliis dejectiones biliosæ nihil juvantes, aliis alvus impense arida, & vomitiones rerum ingestarum, modo alienarum: omnes propter indolentiam horum symptomatum ægros toxico infectos credebant; intus conceptum incendium maxime erat. Chirurgo Guenino bilis in æstu summo torrefacta, sexto die partium extimarum refrigeratio. In aliis idem alio tempore contingebat. Ita arescebant & squalebant morbum funestum patientes ægroti.

Comm. in part. 8. sect. 2. lib. 3. Epid.

Toto mense Junio, Julio, Augusto, febres vagabantur mali moris: Medici decipiebantur, tamquam quotidianas intermittentes putantes, quod singulis noctibus repeteret febris: verum assiduæ erant, & tamen hoc fugiebat Medicos, nam interdiu bene omnino habere videbantur. Initio quidem erat febris vacuitas, sed post unum atque alterum paroxysmum assidua erat febris. Noctes omnibus implacidissimæ, interdiu mens erat integra, doloris quædam vacuitas, sed erat summa linguæ ariditas, amaror, aversatio ciborum, sitis, jactationes; vesperi inopinato sine sensu caloris & frigoris aut inæqualitatis sensim reaccendebatur febris, summas inferens molestias, dolores capitis atrocissimos, alienationes mentis, sitim ingentem, vacuitatem somni: febris tamen non adeo manifesta. Quum sic noctem exegissent quasi spiritibus infectis, tanta matutino tempore erat imbecillitas ut animam agere viderentur, immo multi exsoluti frigidis sudoribus scatentes, ἀσφυξία (*t*) aut exilitas & inæqualitas in pulsu, calor admodum aridus. Adeo tempus matutinum terrificis erat symptomatis plenum etiam primo quaternario, ut multi sacro oleo peruncti fuerint, qui una hora post primæ restituti sanitati videbantur. Et tale morborum ingenium numquam se observasse Medici dicebant: sic observato hoc more morbi nullis ægris datum est medicamentum mane, sed circum undecimam aut post meridiem, & ante medicamentum ingerebatur cibus: nullis item secta vena, nisi jam die affecto. Causam tantorum symptomatum in matutinum tempus incurren-

(*r*) Alterius generis.
(*s*) Horrifica.
(*t*) Carentia pulsus.

currentium esse credebamus, quod maligno vapore morbi infecti de nocte spiritus adeo imbecilli essent, ut appetente die, quo tempore humores qui intro confluxerant a centro ad habitum corporis revocantur, vix illustrare possent corpus: Quod si sudor mane aliquis una erupisset, prærepta occasio fuisset tantis symptomatis; at nullus erupit nisi symptomaticus, frigidi enim erant ob summam imbecillitatem corde occupato. Immo in plerisque, ut dixi, observata quædam pulsus exilitas & veluti carentia, in aliis formicans pulsus, & hæc præsertim diebus criticis contingebant, ac si natura frustra aggrederetur crisim: Qui crisim subiere nono aut undecimo die cum magno vitæ discrimine fuerunt, aliis febris protracta & sine crisibus fere soluta, quasi infracta & domita successu temporis ferocia morbi. Multis parotides apparuerunt, aliis funestæ, aliis non. Morbillis illo tempore prehendebantur pueri. Nos autem observavimus febres omnes eas quæ jam grandiores natu prehendunt, morbillis vulgo pueros exercentibus, omnes (inquam) eas mali esse moris & funestas, ac si aliquid resipiscerent de febre ea quæ morbillis comes est. Et quoniam ob cutis mollitiem exanthemata pueris erumpunt, ideo funestam vim morborum istorum depellunt, alioqui deperirent. Satis autem manifestum erat eas febres quæ in grandiores inciderent, ejusdem esse moris cum febribus pueros exanthematis obsitos exercentibus, quod cum summa inquietudinis & doloris sensione, ut ægri ne minimum quidem contrectari possent, vidimus multis obortas esse maculas rubentes, mox livescentes cum summa membrorum confractione, eas Græci ἐκθύματα (*u*) vocant, Celsus papulas vertit, quod in Epidemiis multis contigisse vidimus magno ægrorum periculo, & Galenus ideo ait eas papulas malas ut signum & ut causam: ut causam, quia & phlogosin significabant partium internarum & humorum κακοήθειαν (*x*); ut signum, quia sunt judicatoriæ non judicantes, nec enim tanto morbo solvendo satis sunt & pares. Quod (si quando alias) in ea temporis constitutione innumeris contigit, ut mirum non sit, si translatione facta ad cerebrum multis parotides obortæ fuerint, quæ duabus de causis sunt perniciosæ, tum quod morbo impares sint, tum quod omnis translatio ab infimis partibus ad superas sit perniciosa; & quod mirum fuit, pulsus non erat incendio interno analogus.

Comm. in 3. Prorrh.

1. *Parotides cur perniciosæ.*

2. *Bilis & pituita hemitritæi causæ. In Coacis.*

Si quis quærat cujusmodi illæ febres viderentur, quarum essentiæ in phlogosi viscerum contineri videbantur, cum seri biliosi & ichoris putredine, non cordis & cerebri partium in corpore momentanearum. Harum causa humor videbatur esse duplex aut unus confusus bile & pituita mixtus, qui malignus effectus non poterat hæc dira symptomata non invehere: Febres ad hemitritæos & τριταιοφυεῖς (*y*) accedebant, quæ inflammationis sunt soboles, & cacoëthiam sequuntur.

In Coacis.

Vidimus multos, quibus fluxerat alvus excrementis biliosis, ut ait Hippocrates, cum borborygmis: sed isti fluores parum proderant. Tamen præsta-

(*u*) Eruptiones.
(*x*) Malignitatem.
(*y*) Tertianæ naturam referentes.

præstabilius erat alvum quomodocumque fluere quam subsistere, nam materia morbifica excernebatur: tamen si quæ excernerentur substitissent, deterius actum esset cum ægris; adeo quæ injiciebantur alimenta in corpus statim corrumpebantur. Aliis fluente etiam alvo cardiogmi remanebant. Aliis ἀπροαιρέτως (z) fluxit alvus cum mentis læsione & comatosa dispositione atque evaserunt; adeo natura juvabatur ista excretione, licet symptomatica foret: nam in pestilentibus & male moratis morbis qualescumque excretiones juvant: Urinæ nullis erant flammeæ, sed saltem boni erant coloris: quod boni signi rationem habet, & saltem ad longitudinem apparet, ut *in Epidemiis* Galenus observavit.

In pestilentibus morbis qualiscumque excretio juvat.

3.

Nonnullis tametsi febres essent continuæ per unum diem aut duos vacuitas febris adesse visa est, quod novum non est: nam *in Epidemiis* quidam febre continua laborabat, & octavo die a febre immunem fuisse ait Hippocrates; & eodem loco prægnans mulier assidua febre occupabatur, per tres dies febre vacavisse scribit Hippocrates, undecimo die febris repetiit & judicata est: quod notandum est, ne eos evasisse existimes, quod febre vacare videantur. Ἐξανθήματα (a) epidemia fuisse in pueris diximus: unum notavimus, insolentia symptomata eorum eruptionem præcedebant: nam puellæ Domini Mommoræi intolerabilis erat dolor dextri brachii; adhibita frustra remedia, rara fuerunt exanthemata; si plura & si cito paruissent, non ita doluisset: per tres menses iste dolor brachii mansit, & nullis vel validissimis remediis cessit. Beasaldæ filio annos sexdecim nato dolor implacabilis ad spinam dorsi: purgationes, litus, phlebotomiæ: quarto die erumpunt morbilli adeo copiosi, ut nihil copiosius: diu latebant antequam erumperent. Duabus filiabus Domini Amoræi febres lentæ, dolores implacabiles capitis, purgationes, clysmata, & tamen erumpunt abunde exanthemata. An commode præscribi possunt medicamenta antequam morbilli sese prodant? An illa impediunt motum naturæ? Immo inopinato venam secuimus & medicamentum purgans dedimus, quibus die sequenti aut postridie apparerent variolæ, & melius multo habuerunt, quam quibus non ausi fuerimus idem exhibere: sic parum probabile quod dicitur, minus affatim erumpere papulas si corpus ante purgaveris.

Histor. 12. sub fin. 1. Epid.

4.

Venæ sectio & catharsis non impediunt variolarum aut morbillorum eruptionem.

Dominus ab Insula de summa difficultate deglutiendi (quæ erat tantum morbillorum latentium soboles, nos autem nil tale suspicabamur) conquerebatur, insignis febris: eluimus alvum clysmate, venam metu synanches secuimus: sequenti die exanthemata apparent, & brevi tamen convaluit.

Eodem anno, quum dies per aliquot satis rigida hyems viguisset, circa æquinoctium hyemale innumeræ fluxiones vagantur, in oculos, pulmones, & subjectas partes: plerisque collum riguit ac si tetanus esset: stupores brachiorum, lancinationes cum stupore quodam; multi apoplectici interiere, multi repente interierunt exsudantes & exsoluti, ac si Anglici

 sudoris

(z) Sine electione, Spontanee.

(a) Exanthemata, Efflorescentiæ.

In Solis & Lunæ Eclipsibus maximam patiuntur corpora nostra alterationem.

sudoris species aliqua foret: Febres cum sudoribus manantibus toto tempore: & mense Decembri dicebant Solem novum jam cursum instituere, Lunam & Solem ita affici ut eclipsis contingeret: incredibiles, ingentes, & vix auditæ in ægris mutationes apparuerunt: Corpora sana pæne languebant jamjam repente & sine causa manifesta, quasi quodam agente dæmonio agere videbantur animam, & nos qui nihil tale in cælo fieri auguraremur, tantæ tamque subitæ mutationis causam mirabamur. Numquam credidissem tantas turbas & mutationes excitari in istis Solis & Lunæ, & cæli affectionibus. Convulsiones repente incidentes, deliria & præter rationem novæ & subito incidentes in morbis mutationes ea nocte satis fidem fecerunt: Unde non abs re Hippocrates magnas aëris mutationes valde observandas putavit.

Vomitiones & diarrhœas sistere interdum perniciosissimum.

5.

Nobili mulieri cachecticæ post horariorum fructuum usum immodicum vomitiones biliosæ, æruginosæ, dolor ad stomachi regionem: Cautum erat a Medico ne vomitus sisteretur, tamen præter consilium repressus est: virulenta materia repressa atrocissimum dolorem cum tumore accersivit in prima corporis regione. Supervenit recurrente humore ad partem affectam febris ἀσώδης (*b*), algent extima, uruntur interna, post duodecim horas a lipyria interiit: sic nocet plurimum diarrhœas & vomitiones sistere, præsertim si quæ excernuntur excerni debent.

αἱματόπτυσις (c) non semper formidanda.

Quum e pulmone sanguis rejicitur tussi, ille omni arte reprimi debet & solet: An hoc verum? Si febris adest, constat & est extra controversiam omnem non debere sisti, nisi quum sufficienter & imminutus, & alio revulsus fuerit necessaria venæ sectione: Hoc Galeno videtur *Comm. in Aphor.* quod inflammationis magna sit suspicio: An tum malum est e pulmone sanguinem educi? Quidam nomine Revesche satis declaravit sæpe innocue e pulmone sanguinem rejici: nam vidimus eum sæpe febribus detentum, cum quibus alias cruentum expuit, alias sanguinem e pulmone spumantem expectoravit: sed hoc putamus ob mollitiem pulmonis fieri, ut id esset illi instar evacuationis solennis, aut per nares, aut per hæmorrhagiam: quod quum fit & suspicio inflammationis non est, & quæ adest febris non ob vitium in pulmone oboritur, sed propter corruptos in mesenterio humores, tum minus formidandus est ille impetus sanguinis per os: nisi enim magna vasorum pulmonis esset mollities, impetum sanguinis non facile sustinens, ad nares sanguis viam affectaret. Vidimus qui minus sæpe minore quantitate sanguinem e pulmone rejectarent, quos proxime tabes sit consecuta. Quamquam magno opus est judicio, ut distinguas an excretio illa sanguinis sit formidanda, an non, quum parvi non referat scire quomodo se ea in re gerere oporteat.

ἰδιοσυγκρασία in medicina facienda magni momenti est.

Illustris est Lutetiæ familia, in qua multi sunt liberi, quorum alii aliquid retinent nativum a patre, alii a matre: Pater minimo medicamentulo repurgatur, idem liberis paternum quid habentibus contigit: Matrem nonnisi valida medicamenta commovent, qui maternum quid habent,

(*b*) Anxia. (*c*) Sputum sanguinis.

bent, nonnisi validis medicamentis commoventur; adeo magni refert ad prudenter medendum non Civitatis tantum, non urbis, non domus peculiarem habere notitiam, sed cujusque ἰδιοσυγκρασίαν (*d*) animo impressam tenere.

Quum die decimoquarto morbi natura aliquid decernit, & foras aut alio excernit, aut per ἀπόθεσιν (*e*) aut per ἔκρευ (*f*), numquid quæ abscedit materia alba, lævis, & æqualis, cujusmodi est vera hypostasis, mitificata est, & characterem naturæ recepit? si hoc verum, cur parotis critica, aut alius quivis abscessus criticus eo ipso die quo erumpit non suppurat? Æquum id videtur: & numquid parotidon materia calida est?

In sectionibus venarum consideranda εὐθυωρία.

Cuidam pleuritico ter atque quater secta vena mediana, quum tamen Medici censerent tundendam basilicam, sed quia & erat parum conspicua, & ramusculus tantum cernebatur, ideoque parum profutura videretur ea sectio, contra ea adjutura, ex qua rivulose & affatim sanguis flueret, quum alioqui parum differre putarent quum ab eodem deriventur ramo: tamen, quum parum profuisse sectiones viderentur & educeretur laudabilis sanguis, visum est melius fore si ramusculus ille feriretur, quod recta ad partem affectam pertineret: tunditur, sanguis fluit illaudabilis, statim allevatur, adeo in sectionibus venæ magnifacienda est τῶν φλεβῶν εὐθυωρία (*g*).

Agitatio & perturbatio cerebri epilepsiam movet.

Epilepsia a Comitiis morbus Comitialis vulgo nuncupatur: propterea autem Comitialem morbum dici decernunt quod Comitia dirimerentur ac dimitterentur, si quis forte quum hæc haberentur paroxysmo epileptico prehenderetur: Sed istud etymon, etsi a Comitiis deducitur, non tamen a dimittendis comitiis ortum habet: quin potius comitialis nomen morbus invenit, quod vis illius morbi latentis, & ad tempus suppressi maxime in comitiis & hominum coitione celebri emicat ac elucescit; nam quum morborum stata periodo circuitioneque redeuntium alii hoc potius tempore vel hac occasione excitentur ac pullulent, quam illo, illave occasione, si quis epilepsiæ est obnoxius, maligni hujus morbi semen facile sese profert ac profundit, tum quum cogitatione cerebrum ac contentione aliqua metuve movetur ac percellitur: siquidem spirituum fit impetus & motus quidam inordinatus, quem cerebrum, aut delicatum, aut imbecillum facile non fert. At qui in concionem prodeunt dicturi, aut de re gravi deliberaturi contremiscunt, metuque quatiuntur, ac hujus perturbationis vim facile cerebrum persentiscit; illud enim dividitur, nuncque huc, nuncque illuc rapitur, contrahitur in se, dum mox se se explicat ac exprimit, ut mirum non sit si vetus infirmitas innotescat, facileque detegatur. Quod Alcibiades satis patefecit, verba faciens apud populum, cujus tamen fronte minime perturbari debuisset, & tamen totus solebat contremiscere: ac Socrati istum muliebrem metum objicienti,

 &

(*d*) Proprietas individualis, Idiosyncrasia.

(*e*) Segregationem.

(*f*) Per effluxionem.

(*g*) Venarum rectitudo.

& affirmanti dedecere maxime Alcibiadem, tanta in populum poteſtate præditum, coram populo & in concione hominum plebeiorum & proletariorum ita terreri, reſpondit putare ſe in hominum iſta frequentia non paucum hominum catorum, & res magnas aggredi ſolitorum numerum adeſſe. Immo noſtra memoria obſervatum eſt clariſſimum Budæum, quum pauca haberet dicenda apud Regem Franciſcum primum, obmutuiſſe ac ſterilem paruiſſe, adeo aſpectus Regis majeſtate regia plenus eum terruerat; quum tamen omnes ſciant quantæ animi dotes, divitiæ, & ampla ingenii ſupellex Budæo fuerit, ſed in receſſu erat, non in fronte. Et in Baſilica Pariſienſi dicturus Jodellus, acutiſſimi & ſollertiſſimi homo ingenii, feliciſque memoriæ coram Henrico Rege obmutuit, obſtupuitque; ac poſtea narravit ſe illo tempore rerum omnium quas animo comprehenderat oblitum fuiſſe, ut nulla pæne ratione ad ſe rediverit; & ſi plus apud Reges ipſos concepta de iſtis luminibus Galliæ ignorantiæ opinio valuiſſet, quam roboratum jam ac confirmatum, grave ac Regium de utriuſque vi & ingenio, & interioribus litteris judicium, inanes ac inglorii diſceſſiſſent. Ac non tam in eis ſuſpecta fuit eorum inſcitia quibus quum adſint verba res deficiant, quam infantia eorum qui quum rebus abundent eas nequeant explicare. At prudentia indiſerta loquaci ſtultitiæ eſt præferenda? Atque obſervavit Rondeletius, acutiſſimo ſollertiſſimoque præditos homines ingenio cum cerebri præſtantia, dum magna animi contentione aliquid moliuntur, epilepticos fieri. Ac viri graves ſui fere ſunt diffidentes, nec audent quicquam aut proponere, aut eloqui, aut conſtituere niſi accurate: contra impudentes, leves homines, ac ignari fiducia ſui omnia audent, nec cujuſquam terrentur aut aſpectu, aut auctoritate.

Lacrymas promoventia nocent ophthalmiæ.

Quum dolor oculos occupavit, aut ophthalmia, aut epiphora, poſt unam aut alteram purgationem ſequentes motum naturæ excernentis, non dubitant dare quæ lacrymas proliciant: erumpente enim per oculos humiditate multa eos ſanatum iri putant: at hæc ratio medendi non placet: Doctiſſimus Sylvius hanc retinebat; & magna inde incommoda conſecuta eſſe audivimus. Aëtius medicamenta lacrymas promoventia præſcribit: Hippocrates jubet aliquando humectari oculos, & lacrymas prohiberi vetat, immo omni ratione excitat: ſed loquitur de illapſu humoris cruenti in oculum: ut topicum remedium ſit lacrymæ provocatio. Sed quum a cerebro aut pericranio malum eſt, hoc ita tutum non eſt. Quamquam cur non fieri poſſit?

Dominum Sangermanum dolor ad gibbas hepatis vexabat: irrita omnia fuerunt remedia ex arte comparata. Et quum naturæ totum negotium relinqueretur, ruſticus advocatus eſt, hic ſimilem affectum ſe aliquando curaſſe aſſeveravit: Æger confidenter ei ſeſe credit: accipit radicis hederæ pulveriſatæ drach. j. aut drach. ij. potui dat cum decocto capi aut pulli; non longe poſt juvatur plurimum. Et ejuſmodi remedia a Veteribus ſunt præſcripta, a nobis neglecta: & eadem magno noſtro vituperio cum ſumma laude uſurpant ruſtici. Aëtius caput ſcripſit de iis quæ purgant cavas & gibbas partes jecoris.

Cap. 156. & 157. ſerm. 3. Tetrab. 1.

In

In profliganda lue venerea decoctum ligni guajacini commendant, quod eo proliciantur sudores, maximum remedium illius venenati morbi: sed ei decocto turpethum, colocynthidem, folia sennæ, agaricum adjiciunt. An hoc convenienter fit? Forte eadem est ratio, quæ & de purgatione quæ sub cane instituitur. Contrarii enim motus sunt, unus caloris externi foras evocantis, alter medicamenti intro. Idem de decocto ligni sancti cum solutivis medicamentis.

An decocto ligni sancti purgantia rite adjiciantur.
Comm. in Aphor. 5. lib. 4.

Si in destillatione a capite & tussi tuto aliquando præscribitur opium, & ea quæ opium recipiunt, quum impense frigidum sit, cur non idem aqua præstet quæ frigida est & sistendi vim habet? Aëtius scribit de aqua pluvia illam destillationes excitare si frigida bibatur; cur opium frigidum actu & potentia sistit easdem?

Cap. 165. Tetrab. 1. serm. 3.

Notandum quod scribit Rondeletius, sæpe terreri Medicos, quum vident ob dolores capitis vires admodum detritas: non audent enim aut insignes venæ sectiones, aut valida præscribere medicamenta: & tamen in his tantorum dolorum sedatio consistit: tamen isto infirmitatis metu non terreri debemus. Quid tantopere enim corpus frangit, & spiritus dissolvit? Dolor: ergo eum amovere studeamus. Quoniam autem stupescit quodam modo sensus ob insignem dolorem, danda sunt medicamenta valida, quæ naturæ calcar addant, alioqui inanis erit opera. Et sic fecimus in servo Episcopi Sisteronensis, quum adeo præ dolore capitis infirmum esset caput, ut animam agere videretur: tutudimus venam frontis & satis copiose sanguinem detraximus. In illo verum comperimus, quod Hippocrates scribit: *Quibus capitis ac colli dolor adest, & totius corporis tremula impotentia, sanguinis eruptio solvit. Quin & tempore hæc solvuntur, verum vesicæ in hoc supprimuntur.* Numquid arte sanguinem detrahere conveniet?

Cap. de dolore Capitis ex bile.

Virium infirmitas in vehementissimis doloribus non dehortatur venæ sectionem & purgationem.
In Coacis.

Maxima ratio habenda eorum qui purgari debent, ne videamur corpora accommodare medicamentis, non medicamenta corporibus per observationem peculiaris naturæ: In hoc plurimum aberratur. Plerosque vidimus, quibus medicamenta statim ab alvo præcipitantur, & nonnulla secum educunt, sed non talia qualia purgari oporteat: hoc autem fit in iis quibus ventriculus est admodum delicatus, & exquisiti sensus: quod discernes ex eo: nam sunt ut plurimum decolores, vix sustinent inediam, aut si sustinent, magna virium infirmitas est: acetariorum usu, & aquæ frigidæ & rerum humidiusculararum & frigidiuscularum facile offenduntur, lævorem habent alvi facilem, quem nos Græce vocabimus σπατίλην (*h*), non λειεντερίαν, torminibus cœliacis facile tenentur, non valde sitiunt, saliva in iis ob os recurrit, usu rerum calidarum & admotarum & assumtarum facile juvantur: his nec cassia, quia lubricat nimium & suo virore alvum istam subvertit, nec catholici confectio, nec scammoniata prosunt: nam quæ scammonium receperunt, dum cito ad actum reducuntur, & cito pyloron alvique fundum irritant ac pungunt, una post medicamentum

6.
Peculiaris naturam quum corporum tum humorum purgandorum, cognitio necessaria est.

(*h*) Alvi liquidam excretionem, non lienteriam, seu alvi fluxum.

mentum ſumptum hora alvum ſollicitant perturbate, & ταραχὴν non κάθαρσιν (*i*) faciunt: quum vera κάθαρσις electiva eſſe debeat: itaque quum ob effœminationem & mollitiem, & humectationem ventriculi facultas retinens non ſit valida, & pars exquiſito ſit prædita ſenſu, non mirum eſt, ſi moram in ventriculo medicamentum non facit. Præterea quibus in ventriculum ipſum perenniter allabitur catarrhus, ut multa humiditate alvus natet, eadem medicamenta non ferunt: Et caſſia in talibus ventriculis inflatur, & dolores infert magnos & λειποψυχίας (*k*): Nec his, nec illis tutus pilularum uſus, quia ab alvo ſtatim nullo effectu præſtito devolvuntur. Si itaque velis quippiam effatu dignum facere, corpus aut præexſiccandum eſt, aut danda medicamenta quæ vim habeant purgandi, & una fibras ventriculi roborandi: alioqui ludes operam.

Scammoniatis non miſcenda adſtringentia.

Sunt qui dum ſcammoniata præſcribere volunt, ipſi ſcammonio admiſcent ea quæ vim adſtringendi habent. An hoc eſt ὁμοιότροπον (*l*)? nam unius vis alterius actionem interturbat. Immo obſervatum eſt ab iſtis dyſenterias facillime inferri: nam quæ adſtringunt, dum in ſpiraculis fibriſque ſcammonium retardant, dyſenteriæ quoque occaſionem dant: ſiquidem non poteſt ſcammonium non erodere ſi moram trahat. At dicent: quæ adſtringunt, impediunt quominus tam cito ſcammonium ſuam vim exerceat. Immo ſiſtunt potius ipſius ſcammonii corpus quam actiones. Sed ut actionem actioniſque vim temperes, adhibenda ſunt quæ vim ſcammonii hebetent: ut dactyli retundunt in confectione diaphœniconis. Sed quibus adſtringendi vis conceſſa eſt eaque primaria, ea non poſſunt legitime admiſceri.

Hydrops a maraſmo hepatis ſcammoniatis, antimonio &c. tuto non curatur.

Numquid in vulgata hydropicorum curatione plurimum ubique aberratur? Nam quum paſſim hepar hydropicorum vitiatum ſit, exſuccum, & per quemdam maraſmum περιφρυγία (*m*) arefactum, tamen ſæpe & confertim dantur ſcammoniata, antimonium, ſuccus ebulorum, ſambuci, thymeleæ, chamæleæ, tithymalorum: numquid adaugetur hepatis intemperies? numquid malum malo cumulatur? & augetur perpetua generatio? Unde nullo profectu omnia hæc propinata vidimus. Immo ab his multos interiiſſe teſtamur, quod ſerum utile traxiſſent, & majorem ſitim, calorem, febrem, ſquallorem corpori attuliſſent, nil de materia morbifica dempſiſſent. An non alia medendi ratio, & num potius παρακέντησις (*n*) conferat, quam nullo profectu, & cum auctione cauſæ iſta medicamenta præſcribantur?

Clyſmatis acribus non utendum in magna adſtrictione alvi.

Quum alvus admodum adſtricta, cavendum ab enematis valde acribus: nam dum eorum vis intruditur & tranſcendit rectum inteſtinum, dum alia irritat vellicatque inteſtina valide, & præ obturante fæce in recto inteſtino nequeunt ſeſe exonerare, ſæpe adiguntur ad contrarium motum &

(*i*) Perturbationem; non Purgationem.
(*k*) Animi defectiones.
(*l*) Similem in modum.
(*m*) Arefactum; Frixum; Toſtum; Retorridum.
(*n*) Paracenteſis, punctio, perforatio.

& mutant ſuum motum περιςαλτικὸν (*o*), unde frequentes provocantur ilei.

Capitis dolores non ita ſurgunt ob humorem melancholicum aut frigidum quatenus ejuſmodi remanet: quæ enim humori melancholico ineſt ſiccitas, ea parum ad dolores excitandum idonea eſt: frigiditas vero & humiditas, quæ tamquam qualitates propriæ pituitæ quadrant, parum quoque ad dolorum generationem valent: nam opinione Galeni frigus torporem potius & ſtuporem inducit. Itaque quum in fluxionibus tam acerbi dolores excitantur, vel tales humores ſunt pituita ſalſa aut acida (nam de fluxionibus bilioſis ſermo non eſt) vel flatulenta materia eſt: ac credibile nullum pene dolorem excitari, quin aliquid ſit de natura flatulenta & ichoroſa, quod videbatur Medicis πνευματικοῖς (*p*), quorum dogma Hippocrates ſecutus videtur *lib. de flatibus*. Iſtas ventoſitates ἀνεμίας (*q*) vocare poſſis, & flatus ſubventaneos, vagabundos, leves, irritos, nam ἀνέμιος idem aliquando ſignificat quod ὑπονέμιος, id eſt, ſubventaneus: in talibus autem phlebotomia ſolvit. Porro ſi flatulenta natura eſt ex quadam pituitæ reſolutione, numquid pilularum tutus uſus, quarum tenuis & acer calor facile pituitam in flatum reſolvit, & ita cauſam auget?

Com. in particul. 38. ſect. 2. lib. 6. Epid.

In hyſtericis affectionibus & apoplexiis, in quibus aut aboletur omnino reſpiratio, aut exigua manet (quod ad ſenſum ſpectat) an uſus cucurbitularum tutus in muſculis abdominis? Nequaquam. Nam dum illi intenduntur muſculi, augetur difficultas reſpirationis: & ita exaugetur malum.

Cucurbitulæ admotæ muſculis abdominis reſpirationem impediunt.

In lethargicis affectionibus & comatis & apoplexiis theriaca vulgo præſcribitur. An id tuto fit? Nequaquam, idque duabus de cauſis. Nam & obruit vis opii quæ vix tempore retunditur: & etiam retuſa, ſi aliqua ſuperſit, maxime apparet in iſtis affectionibus: Præterea theriacam multa ingrediuntur quæ vim adſtringendi habent; ideo duabus iſtis de cauſis impune dari non poteſt.

Theriaca tuto non exhibetur lethargicis.

Hippocrates ita ſcribit in aphoriſmis. *Qui ſanguinem evomunt, ſi ſine febre, ſalutare, ſi cum febre, malum. Curandum refrigerantibus & adſtringentibus.* Hoc conſulit ſumpta indicatione ab ipſa excretione. An tuto iſta adſtringentia præſcribuntur? Nequaquam; niſi magna cum cautione. Nam niſi uſu rerum mellitarum aut oxycrati dilutiſſimi purgaveris pulmones eo ſanguine qui moram in eis trahere poſſet, metus eſt ne corrumpatur, & ita phthoen accerſat. Immo non bonum omnino ſedare tuſſiculam, quia per eam pulmones ἀνακαθαίρονται (*r*). In his plurimum errant Medici.

Lib. 7. Aph. 37.
Adſtringentia pulmonicis non conferunt.

Illuſtris Domina de Charny implacabilibus capitis doloribus tenebatur. Suſpicabantur humorem eſſe frigidum, rebellem, efferatum tamen & jam

(*o*) Periſtalticon, Compreſſivum.

(*p*) Pneumaticis, Spirituum doctrinæ addictis.

(*q*) Ἀνεμία, Ἀνέμιος, ὑπονέμιος, Ventoſitas, Ventoſus, Subventaneus.

(*r*) Per ſputum purgantur.

in flatulentam naturam versum. Sectæ venæ sunt brachiorum, purgatum corpus, vesicæ suillæ admotæ lacte plenæ: nil proficitur. Tandem interbastantur sacculi semine lini pleni, vino & aquæ incoquuntur, applicantur: dolores cessant. Non longe post repetunt: eadem usurpantur. Tandem quum nil proficeretur, sæpe adhibentur galli exenterati: miraculo convalescit.

In acerbis doloribus ad scapulas & rachitidem, ob fluxionem serosæ materiei efferæ, post purgationem juvit litus ex axungia gallinæ, suilla & succo salviæ cum vino albo extracto.

Quæri potest, dum partus instat, numquid ante eum per octo aut novem dies mulier commode uti queat vino Hippocratico, ut ejus usu sensim vasa aperiantur, sic partus facilior sit, & a partu purgationes *καταμήνια μετὰ τόκε* (s) dictæ, melius erant? Fieri hercle id potest. Tamen cavendum ne quid peccetur; nam si usus vini Hippocratici sit major, cavendum ne sanguis calefiat, & ita febribus post partum occasio detur: immo majus inde incommodum, quam commodum sequatur. Unde in uxore Præsidis Parisiensis Dolu vidimus convulsiones epilepticas in partu. Ante satis liberaliter eo vino usa fuerat: hinc sanguinis & humorum incitatus est cursus.

Causæ Aphtharum.

Com. in Aph. 24. lib. 3.

Cap. 4. Tetrab. 1. ser. 4.

Puellos dum lactent aphthæ maxima ex parte exercent, id est ulcuscula igneæ caliditatis in modum herpetis miliaris. Galenus *in aphorismis* harum generationem ad mollitiem partium internarum oris refert, quæ tanta est, ut si lac paullo amplius serum habeat, vix istam qualitatem ferre possint quin exulcerentur. Sed Aëtius, quod diligenter notari debet, ideo aphthas plerumque generari ait quod nutricibus mammarum papillæ breviores sint justo: & ita puellus ore non potest apprehendere, ideoque affliguntur maxillæ: nec non lac ejaculatum, non autem probe attractum ob papillarum brevitatem pelliculam toti ori & pharyngi obductam succingentemque ferit & aphthas ulcerando generat. Sic cavere oportet ne ora puellorum imprudenter lædamus medicamentis, quum curatio consistat potius in mutatione nutricis.

Quum in pleuritide vexant dolores, venam secamus, quum adaugentur, audentius secamus. An id bene? Nequaquam. Quia dum pus fit dolores surgunt, an propterea secanda tam sæpe vena? Naturam impedimus, ut mirum non sit si multi moriantur.

Incredibiles circum scoptula operta, & rachitidem dolores oriuntur a delapsu crudi ac serosi humoris per partes posticas capitis: & ii mulieres maxime exercent. In Domina Du Plessis per viginti menses perseverarunt, nulli cedentes remedio. Joanni Bellicanto eos dolores sæpe perpesso quum corpus mortuum secaretur, omnes nervi & ligamenta musculorum humeralium erant oppleta sero pingui: idem observatum in aliis similes dolores passis, quos nulla pæne ars levaverat. Quid hic capias consilii? quæ medendi methodus?

Narravit

(s) Catamenia sive Menstruum cum partu, puerperia.

Narravit quidam, quum verruca occupatam manum haberet, ſatis alta & profunda, per dies aliquot aſſidue locum affectum perfudiſſe & affricuiſſe ſucco vi affrictus extracto ex portulacæ thyrſo jam grandiuſculo & lanuginoſo: atque ita miraculo verrucam extabuiſſe.

Ad verrucas portulacæ ſuccus confert.

7. *Septimeſtris partus vitalis, & cur?*

Sexto menſe ſolari vitales partus eſſe, ſubducta dierum ratione, Hippocrates in ſuis libris docet. Quid ergo eſt, quod ſeptem menſium tempus ad vitam deſideratur? Hoc quæſtione dignum eſt. Nam ſæpe teſtamenta conſtituuntur vitalibus partubus, ſexto menſe ſolari erumpunt, num legitime decernitur hereditas? An contra jus hereditatis ad alios debet pertinere? Dicendum eſt, ſexti menſis ſolaris extremum in quartum diem menſis civilis & lunaris, qui jam ſeptimus eſt, incidere, immo in ſeptimum illuminationis & peragrationis diem; ſic ut ſi eo tempore fœtus edantur, non jam ſexti menſis eſſe, ſed ſeptimi, & civilis & lunaris eſſe dicantur. Maximus autem lunaris civilis dicitur, & habet dies 29. & horas 13. & ſeptem ſolares civiles efficiunt ſeptem lunares tribus tantum diebus exceptis. Hoc autem parum differre videtur. Hippocrates *lib.* 2. *Epid.* ait: *Quicquid in ſeptuaginta movetur, in triplicitatibus perficitur*: Ter autem ſeptuaginta conficiunt ducentos & decem dies: Ducenti & decem dies complent ſeptem menſes integros. *Quicquid in nonaginta diebus movetur, in triplicitatibus perficitur*, id eſt, in novem menſibus. Nam ter nonaginta in ſe reducta conficiunt dies ducentos & ſeptuaginta, & moveri ſeptuageſimo die, eſt moveri ſecundo menſe & dimidio, moveri autem nonageſimo die moveri eſt tertio menſe. Quæſtio autem maxima eſt: ſi luna morbos acutos moderatur, Sol autem longos, ita ut quemadmodum prima menſis ſeptimana, quæ ſeptem diebus completur, morbus judicatur acutus & movetur, ita longus tertio menſe: & ſi prima ſeptimana morbus acutus non judicatur, in extremum ſecundæ ſeptimanæ judicium differri ſolet, id eſt, in decimum quartum diem: ita qui longus tertio menſe non ſubit judicium is in ſextum menſem aut nonum judicandus venit. Arque id ad motum Solis pertinet: judicium autem acutorum morborum ad Lunam ipſam ſpectat. Et quod de menſibus dicitur, idem de annis audiendum eſt. Morbi enim ſeptimo anno judicantur, auctore Hippocrate. Si Luna frigida humida cur ſpectat ad acutos morbos? Solis enim id proprium eſt.

Si mas eſt fœmina perfecta, & fœmina mas imperfectus, ut opinione Galeni *in lib.* 2. *de ſemine*, & *in libris de uſu partium*, quæ partes reconderentur, temporis ſucceſſu & caloris vi promittantur, cur mas in die 30. aut 35. perficitur, femina 42. nam mas femina fuit, ſi ratio Galeni inconcuſſa manet?

Medicamenta danda dum humor eſt in orgaſmo in obſtinatis morbis.

Qui inveteratas habent hemicranias, præſertim ſi non tam per protopathiam, quam per ſympathiam excitentur, ſæpe aut aëris mutatione, aut diætæ, aut intempeſtivo quodam rerum externarum occurſu ſuos veteres dolores experiuntur: an juvat eodem die quo & dolores repetunt valida exhibere medicamenta? Ita enim ferunt, dum humores ſunt in orgaſmo, bonum eſſe conari aliquid contra obſtinatos, contumaces & inveteratos morbos: & narrant ſe ab inveterata hemicrania liberatos.

Magna vis astrorum in hæc inferiora corpora: & maxime eorum vis paret, quum morbo affecta magnam virium jacturam fecerunt. Ideo Hippocrates magnas temporum mutationes diligenter observandas putavit: immo ne medicamentis tum agitanda esse corpora judicavit. Narratum est a fide dignis Medicis & primariis hujus urbis, contigisse aliquando, ut in defectione Solis in manibus curandam Dominam illustrem de Varades haberent: quum paullo ante eclipsim istam nil tale de ægra cogitarent, in ipso defectionis momento, dum attenti in cœnaculo sublimiori aqua in pelvim conjecta defectum ipsius Solis intuentur, evocantur statim ad ægram decumbentem, quod ea animam agere videretur: tantæ tamque subitæ mutationis causa in eclipsim istam referebatur: sed Sole suum primarium cursum repetente, & prout vires acquirebat, seseque aperiebat, ægra vires corpusque amissum resumebat. Immo observatum quoque est, non satis feliciter mitti sanguinem silente deficienteque Luna: quod Medicos latere non debet, ne plus apud nos valeat trita vulgarisque factitandæ Medicinæ via, quam ratio & medendi cautio, legitimis fundata argumentis.

Hippocr. lib. de Aere, & locis.

Astronomia Medico necessaria.

ANNOTATIONES.

1. GALENUS Comm. ad part. 11. sect. 1. lib. 1. Epid. *meminit parotidum, quæ exitiales minime erant, quod febrem comitem non haberent, & tumoris ædematosi naturam redolerent, & propter spirituosam substantiam facile evanescerent: quæ autem fiunt propter copiam succorum multorum crassorum & crudorum, propter vehementiam acrimoniamque, & febrilis caliditatis abundantiam sursum ad caput delatorum, quos natura in aurium glandulas deponit, propter allatas causas periculosæ exsistunt.*

2. *Huc forte pertinet Aphorism. Coacarum*, Febres tertianam referentes erroneæ, in pares dies translapsæ difficiles. *At vero* Comm. ad part. 25. sect. 2. lib. 1. Epid. *Galenus ait, Discrimen statui inter* πυρετὸς τριταιοφυεῖς (*t*), *&* ἡμιτριταίους (*u*), *quod illæ febres nascantur a bilioso humore, sed lentiore; hæ autem a bilioso subtili & pituitoso. Hæ κατ' ἐξοχὴν* (*x*) *horrificæ dicuntur, & fere sunt perniciosæ.*

3. *In morbis malignis qualiscumque sit excretio, tamen non semper damnanda est: nam & bubo pestilens statim erumpens sæpe ad bonum apparet. Unde Galenus* lib. de atra bile *narrat nigras excretiones profuisse & impedivisse, quominus carbunculi apparerent.*

4. *Hic quæstio moveri potest quæ maximam utilitatem ægris est allatura, qua una re Medicus naturæ minister impendio magis delectari debet. An non scilicet bonum sit sanguinem demere, & ante, & post eruptionem variolarum, quum æger totus scaber & fœdus, Elephantico non dissimilis, & febricitat, & fœtet, & cutim offertam obseratamque ista scabie, & totum corpus* δυσδια-

(*t*) Febres Tertianarum naturam referentes, Tritæophyas.

(*u*) Hemitritæas, semitertianas.

(*x*) Per excellentiam.

δυσδιαφόρητον (*y*) *habet; & denique carnes corrumpuntur, & quasi in virus istud putre dilabuntur, ac colliquantur. Proprium autem est caloris maligni & pestilentis, ut & urat, corrumpat, & corpus liquefaciat; urat quidem, quia calor pestilens in carnibus & membranis quasi sensum carbonis urentis infert, & calorem naturalem depascitur & exstinguit, corrumpit, inficit, & nescio quam vim humoribus imprimit, ut ecthymata, carbones & pustulæ appareant, & ex humore miti efferum & malignum reddat, liquefaciat. Id experientia didicimus his temporibus, in quibus sæviit in vulgus febris purpurata; nam qui evaserunt fere omnes tabuerunt, liquefacto toto corpore, & profluvio alvi spontaneo, quasi minime sentientibus ægris. Denique quemcumque humorem attigerat calor iste malignus & pestilens, is omnis excretus est, & non desiit febris, donec corpus quasi exhaustum, aridum, & squalidum redditum fuerit, sicque remansit sola corporis* ἐπιγραφὴ (*z*), *solus* σκελετός (*a*). *Hippocrates duo observat in ea immani, & communi peste, quæ secuta est constitutionem humidam calidam, ventis carentem, & umbrosam, id est, nebulosam: prius, quod ea putredo fuit alia, id est, non vulgaris & solita, sed insolens & symptomatum insolentium procreatrix: posterius, quod multi tabidi interiere. Galenus ad destillationem a capite refert: ego vero ad colliquationem corporis, partim ob calorem pestilentem, partim ob collectionem pravi humoris in pulmone, sicut & in cæteris partibus: Unde in febribus pestilentibus ob humorum fusionem, facultatum læsionem & humorum pravam qualitatem, item ob caloris naturalis affectionem est* νωθρότης (*b*) & ἀκινησία (*c*) *totius corporis, lentitudo, gravitas, eo modo quo in carbunculo partis observamus: Nam quæ pars affecta est carbunculo pestilenti, ea præter sensum caloris quasi prunæ adurentis, gravis est & plumbea; id quod notandum est; sic in pestilenti febre, in morbillis, & cæteris id genus morbis qui se affinitate quadam attingunt, est dolor* ὀστεοκόπος (*d*), *& sensus quasi ponderis & gravitatis, ut neutram in partem flecti possit corpus. Vulgus autem Medicorum corporis gravitatem istam ad humorum abundantiam refert, quum id potius ad malignitatem sit referendum. Hæc quum ita sint, videndum qua ratione prohiberi possit, ne iste calor pestilens increscat, & ita corrumpat, urat, tabefaciat liquando, & liquet tabefaciendo, & denique multorum & graviorum symptomatum fœtura tandem ad internecionem ducat ægrum. Id fiet subtrahendo materiem tamquam pabulum, & statim febrem ipsam jugulando. Sic phlebotomia primo quoque tempore facta id operæ pretium adferre potest. Probibendus enim est iste calor omni arte: nam brevi tempore multum propagatur & inaugescit. Sic si puellis detrahatur sanguis initio in suspectione morbillorum & variolarum, impedietur augmentum febris, cujus calor maleficus est tabeficus: & sic fusis liquatisque carnibus non ita intumescet corpus, nec fœda scabie maculabitur & inquinabitur. Immo, dum eru-*

Lib. 3. Epid.

(*y*) Difficulter spirabile.
(*z*) Epigraphe, Inscriptio.
(*a*) Sceleton, Ossium compactio vel Corpus siccum.
(*b*) Torpor.
(*c*) Impotentia motûs.
(*d*) Osteocopos, frangens ossa.

perunt, poteſt etiam detrahi ſanguis, quod nos beato quodam ſucceſſu fecimus & conſecuti ſumus. Sic enim una ſanguinis detractione plus educimus ſanguinis, quam natura foras poſſit propellere. Interea ſucceſſu temporis & febris augetur, & corpus quaſi in putre ſerum reſolvitur. Accedit quod in morbillis & variolis, immo in peſte fiunt excretiones ſanguinis αὐτομάτως (*e*), *excretiones per os, per urinas, propter acrimoniam & malignam qualitatem in ſanguine ut materia fundatam, quæ a parvo incipiens in totam maſſam prorogata & propagata eſt. Sic ſubducendo materiam ut pabulum, minuemus morbum, & faciemus qnod morbus ipſe facit, & natura ipſa, ſed coacta. Nam profuſiones urinarum immenſæ proveniunt, & alvi profluvia eo utraque progredientia, donec totum fere corpus tabeſcat, relinquaturque, ut ante dictum eſt, ſola corporis ſuperficies & deſcriptio: Nec deſinit natura eas excretiones moliri, licet ſæpe ſymptomaticas, (ſed quia proſunt ab effectu commendantur) procurare ac promovere, quamdiu aliquis humor reſtiterit. Remanent partes ſolidæ, in quarum vi natura ipſa reſidet ad reliquias naufragii, vel tamquam ultimæ naufragii tabulæ. Ergo habita ſemper virium ratione in morbillis, variolis, immo & in peſte poſſumus tuto detrahere ſanguinem. Quod nos docuit longa experientia in popularibus morbis, in quibus exanthemata apparuerunt, ſæpius iterata venæ ſectio, & profuſio alvi, immo olida proluvies, tum arte, tum natura, tum vi morbi procurata, multos orco eripuit. Hæc paucis, quæ plenum commentarium requirerent.*

5. *Hoc diligenter attendendum; nam in colicis doloribus ſeu veris, ſeu nothis graviter peccatur a Medicis, dum occurrere volunt ſymptomati, nempe vomitui: utuntur enim ſtypticis foris admotis. Intereaque ſi eſt contumax, aut materia, aut obſtructio, unde ſtimulus iſte ad vomendum, ea rerum talium uſu augetur: & ſic colici doloris cauſa fit rebellis magis: id quod huic viro forte contigit. Et in hoc graviter peccatur.*

6. *Et tam celeris excretionis ab aſſumto medicamento cauſa non eſt ad ea referenda de quibus hoc in loco dicimus, ſed quia plerique aut primam regionem bilioſam habent, aut quum inordinato victu utantur cruditates habeant, perturbatur facile iis alvus; maxime vero ſi* πικρόχολοι τὰ ἄνω (*f*): *bilis enim commota alvum ducit.*

7. *Hippocrates enim* lib. de octimeſtri partu, *ſeptimeſtres dimidia anni parte naſci ait, id eſt, centeſimo octuageſimo ſecundo die, & ſic ſeptem menſes complentur, accipiendo dies 26. pro menſe.*

(*e*) Spontanee.

(*f*) Bilioſi ad ſuperiora vergentes.

CONSTI-

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1574.

ANno 1574. quum æſtas pluvia eſſet, auſtrina, & autumnus eam excepiſſet eodem temperamento, infinitos prehenderunt dentium dolores, coryzæ, ophthalmiæ, tuſſes, pulmonum affectiones, deſtillationes in partes ſubjectas, immo & nonnullis apoplexiæ. Cerebrum ita oppletum erat, ut vel minima occaſione omnes iſtas calamitates excitaverit. Fugaces dolores omoplatarum, pectoris, & dolores pleuritin ementientes. Juvit non valde medicamentis corpus agitare, coquere, mitificare ſerum, quod & copia & qualitate moleſtum erat.

Quæſtio non contemnenda: Quum iſchias arthritidis ſpecies ſit, qui fit ut quum aliqua ſpecie alia arthritidis quis laborat, ut gonagra, aut chiragra, de alia parte conqueratur? immo ex Galeno, tum arthritis dicitur, quum multos articulos dolor occupat: quum autem iſchiade tenetur, aliæ partes conſimiliter non afficiuntur; quamquam in quibuſdam aliter a nobis obſervatum eſt: ſed ut plurimum ita fit.

Comm. in Apho. 17. lib. 3. Apho.

Vulgo obſervatur arthriticos valde eſſe libidinoſos, & congreſſum appetere valde, quamquam podagra cum ſuis germanis ſororibus libidinoſorum pœna vulgo ſtatuitur: & pueri ante uſum rerum venerearum podagra non laborant. Illius rei cauſas duas naturales conſtituunt: una eſt exercitatio in ludo palæſtraque venerea, quo fit ut vaſis dilatatis teſtibusque ſemine turgentibus vix capiat oblivio tam jucundæ rei etiam in clamoſis doloribus; ſecunda, quia arthritici coguntur cubare ſupini, & incalefacta ſpinali medulla turgeſcunt facile teſtes: tertia eſt, quod quum videant arthritici crapulam vino rurſum egregie hauſto, tamquam legitimo remedio, in ebriis tolli, & ictos a ſcorpiis ab iiſdem ſolitos remedium petere, quæ venus arthritim attulit, eadem videtur poſſe tollere: quarto, illud Hippocratis, ad frigidos & increſcentes morbos μίξις (*g*), ideſt, veneris uſus: quinto, præ dolore pedum aut coxendicis eſt magna humorum καταῤῥοπὴν (*h*): Sexto, abundant arthritici ſero multo acri.

Arthritici libidinoſi, & cur? Ideo Arthritis fingitur filia Veneris & Bacchi a poëtis, vocaturque μισοπτωχὸς (i).

6. Epid.

Si inflammatio articulorum in arthritide non niſi intra diem quadrageſimum ſedatur, quod nervorum, chordarum, tendinum ea ſit natura, ut ægre admittant humorem, & admiſſum dimittant, qui fit ut pleuritis morbus acutus ſit, quum ſit inflammatio partis nervoſæ, membranoſæ, frigidæ & ſpermaticæ? Nam Galenus *Comm. ad Aphor.* 40. *lib.* 5. dum

Gal. com. in Aph. 49. lib. 6. Aëtius c. 8. ſer. 4. Tetr. 3.

(*g*) Mixtio, Concubitus.
(*h*) Deorſum vergentia.
(*i*) Arthritis pauperes odio habens.

dum loquitur de mammarum adenibus, ait partes ſpermaticas crudiorem & frigidiorem ſanguinem facere. Immo & Galenus docet, cur peripneumonia a quovis humore fiat, non tam facile pleuritis, quod membrana non facile humorem admittat, ut pulmo.

Pillulæ ex rheo, maſſa pillulæ ſine quibus & caſtoreo veteres, & conſummatas fere gonorrhœas, & fœdos colores, & muliebrem fluorem profligaverunt.

Nobilis mulier pudicitiam ſuam proſtituerat, uteroque conceperat: conceptus fere trimeſtris aut bimeſtris; quum de ea re nulli ſuboleret, forte quum joco multa faceret pateretur que, in vicinum lectum conjicitur: in ejus ventrem incidit juvenis, qui impetu lapſus, & ſua ipſe mole opprimens, tantam utero vim intulit, ut eliſus fuerit fœtus: ingens copia ſanguinis fluit: qui aderant nil tale de conceptu cogitabant: advocatus Medicus, de amiſſa pudicitia ne cogitare auſus, totum id ad preſſum iſtum referebat: ideo rogatus ut omni ratione ſanguinem cohiberet, & ſupprimentia, & ſectionem venæ recens enixæ adhibuit: ſequenti die rhabarbarum præſcribit: nihil inde alienum conſecutum. An urgente neceſſitate recens enixas ad ſolemnia remedia adigere audebis?

Nephriticorum urinæ fallaces.

Quum curabis ægrotantes qui olim nephriticis doloribus obnoxii fuerint, aut jam etiam oppreſſos obſeſſoſque renes habeant, cave decipiaris in judicandis urinis. Sæpe enim hic fallaces ſunt & Medicos decipiunt.

3. Aphor. Doloribus pectoris a flatu nocet phleb.

Dum ſævit hyems dolores pectoris & lateris ſæpiſſime graſſantur: immo & tertio aphoriſmorum inter hyemales morbos numerantur lateris dolores; qui ſæpe a flatu crudo & frigido in pulmonem thoracemque ducto oriuntur: & mendax eſt id quicquid eſt. Ad id feſtinanter Medici phlebotomiam præſcribunt: & id temere: potius valet uſus lituum & thermaſmaton. Hic graviſſime aberratur uſu & experientia parum probanda.

Mirum illud eſt, hyemales febres, quoad ſenſum externum pertinet, mites eſſe & manſuetas: ſed ſi ſitis, linquæque ariditas ſpectetur, aliud multo nobis apparet. An non retruditur intro calor, copiaque augetur & qualitate? Internæ partes æſtuant. Non tantæ jactationes, quantæ æſtate, ſed quibus viſcera ſunt præcalida, in iis multus æſtus intus, multus ſquallor. Et quod vulgo dicitur, verum non videtur, ut hyeme validiſſima medicamenta præſcribantur: nam ſi multum calida ſint, adaugebunt inteſtinum illud incendium, immo & lientericum quid efficient, non ſine ægrorum damno. Sic expectanda ibi, ſi quando alias, concoctio eſt. Si habeatur humorum quidem ratio, validis utique medicamentis locus eſſe debet: at quia ſuperficies inteſtinorum æſtuat ob revocatum intro calorem, verendum ne adaugeatur incendium calore medicamenti. Et ſi quando valet illud, πέπονα φαρμακεύειν (*k*), illud ad hyemales morbos referendum. Dum enim rationem reddit Galenus, cur morbi hyemales ſint longi, ad contumaciam humorum id refert, &

Hyeme non ſunt uſurpanda valida medicamenta. 2. Aph.

(*k*) Concocta medicari.

& quia nil in corpore foras protruditur, sed abſtruſum reconditumque intus eſt. An igitur calidiſſima medicamenta hyeme uſurpanda? Nequaquam.

CONSTITUTIO HYEMALIS

Anni Domini 1574.

QUum Hyems anni 1574, cujus pars media incurrit in annum 1575, auſtrina fuiſſet & εὔδιος (*l*), nec ὡραίως ὡραῖα (*m*) fuiſſent, morbillorum, variolarum, puncticularum, exanthematon, rubiolarum magna ilias fuit. Vulgo obſervantur maculæ rubræ, puncticulæ (ut vocant) quum tamquam pulicum morſus apparent, ecthymata, quæ putamus eas eſſe liveſcentes maculas, quas purpureas vulgus vocat; variolæ, & rubiolæ. Maculas ſæpe in morbis vidimus, in quibus ingens erat æſtus partium interiorum, & illæ aliquando diſparent cito, aliquando ad tempus aliquod, ſed breve, conſiſtunt: fere ad rubiolas accedunt: ſed rubiolæ diutius manent, & ſua habent tempora, & pathognomica. Et ex his quædam ſunt ſuperficiariæ, aliæ non ita humiles: item aliquando præcurrunt febrem manifeſtam, aliquando febris ſunt comites, id eſt, quarto aut quinto, aut ſexto, aut alio die apparent: & hæ ſunt deteriores, & peſſimæ, niſi febris conquieſcat. Conſuli Seguierio quum dolorem præſentiret, & quemdam extraneum calorem, quum e Senatu rediiſſet, ſtatim totum corpus erubuit, & rubiolis eſt contaminatum: & hoc non ita formidandum. Uxori Bodini & Lyſſæi febris præceſſit: illa ſeptimeſtrem partum excuſſit vi morbi, eodem modo maculatum, quo & mater: Hæc nono die morbi, qui dies ſeptimus erat ab exacerbatione, nonus ab invaſione, nam febris videbatur intermittere, cum multa ſanguinis copia falſum (ut vocant) germen excluſit, vi & morbi & naturæ, quum tamen maculæ ardorem amiſiſſent. Hæc ſunt rubiolarum argumenta, febris modo ad manum mitis, modo acerrima, jactatio & inquies corporis, membrorum confractio, ἀλυσμὸς (*n*), modo ἀνέμετος, modo ναυτιώδης, tum affecto ore ventriculi, tum ob malignam qualitatem: oculi lacrymabundi, propenſio in ſomnum, & tamen dormiendi impotentia: & idcirco maxime vix in ſomnum impendent, quod is facile interrumpatur ob tuſſim. Inter παθογνωμονικὰ (*o*) enim tuſſis, oculorum ardor & flagrantia (ut ſic dictam), raucedo cum jactatione, numerantur. Alia aſſidentia & communia: appetit enim maxime partes ſuperiores malum, & pulmo-

Rubiolarum ſigna.

1.

(*l*) Serena.
(*m*) Tempeſtiva tempeſtivè.
(*n*) Anxietas, modò cum vomitu, modò cum nauſeâ.
(*o*) Pathognomonica, id eſt, affectuum index.

pulmones arteriaque aspera facile patiuntur: unde uvulæ inflammatio multis, & deglutiendi difficultas, angina quædam sicca (ut vocat Hippocrates) per erysipelatoden phlogosin, suffocatio inde: multis & parotides comites sunt, & præcedunt, & sequuntur: quæ non sunt ita metuendæ, si non oriantur per translationem a partibus inferis, sed tantum per exonerationem ipsius cerebri. Unde uni ex istis mulierculis nuper numeratis, quum æstus esset maximus, oculorum erant lacrymæ perpetuæ, & dolores in oculo profundi, immo & coryza, & aurium dolor: sed hæc a capite erant. Inter cætera siccitas in lingua maxima est, & implacabilis sitis cum ἀνορεξίᾳ (*p*). Lyssæi uxori quæ imprægnationem falsam habebat, præter morem rubiolarum, in ventre & thorace, & inguinibus maculæ & ardentes notæ paruerunt, nullæ fere in facie: unde metus erat ne in utero inflammatio conciperetur: quod facile potuit contingere, quia concursus fuerat multus sanguinis inanis in uterum. Et miror cur id non contigerit. Dejectiones albebant, & suppressam bilem indicabant. Quibuscumque gravidis rubiolæ oboriuntur, abortionis metus est: id experientia docuit.

4. Acutor.

Illud medendi magistri observaverunt, in falsa imprægnatione, quum aperto utero exclusio fit, consequitur quintuplo major excretio sanguinis, quam in vero partu, aut vera fœtus abactione, sed abortiva. Unde hoc?

Visæ sunt mulieres molam excrevisse, & quarto post mense verum exclusisse fœtum: & quædam verum habuisse partum, deinde longo post tempore velut molam excrevisse: ut contigit Damisellæ de Bryaco, quæ quum fere egisset a partu dies 20. molam quamdam exclusit. Idem vide pæne apud Hippocratem 5. *Epid.* Quum falsum germen excussum est, ne quiescas, donec pro comperto habeas num aliud restet, nam tria aliquando excluduntur. In hoc metu obstetricis ne adstringentibus utantur, sed aquam calidam supponant ex decoctione fœni Burgundiani, ut notum sit num aliquid reses sit & supersit.

In rubiolis, tametsi sitis urgeat, cavendum ne potus sit frigidus: quia quum corpus impurgatum est, & obstructum est, usu frigidæ augetur obstructio, & sic motus venenatæ materiæ impeditur.

Rubiolæ accedunt ad erysipelatis naturam, morbilli seu variolæ ad herpetem miliarem.

Plerique diu superstites manent præsente partium putredine.

Qui fit ut plerique diu decumbant ægrotantes, quibus omnes partes internæ fere putrent & διαφθορὰν (*q*) patiuntur, alii quibus sanæ sunt partes oborto morbo facile intereant. Declaravit Dominus de Hodeville, & uxor Domini Merlæi, cui utrique partes & earum parenchyma computruerunt. Idem uxori Putrini Notarii contigerat, & nesciebant quomodo tum valetudinaria foret, quum speciosa satis esset. Totum internum corpus putruerat: ac vere sepulcrum erat dealbatum. Quia in illis nutritio fit spiritualis, ut sic loquar, & per quamdam διαπήδησιν (*r*) & halitum, ut

(*p*) Inappetentia.
(*q*) Corruptionem.
(*r*) Persudationem, Transsudationem.

ut tamdiu maneant, quamdiu ſpiritus recreantur: quamquam ſi morbus validus eſſet, ſtatim interirent: ſed non tam ægrotant quam languent: ut eorum morbus non ægrotatio, ſed languor appelletur, corruptis nimirum & reſolutis partibus, & officium ſuum deſerentibus. Et diu reſiſtunt, pote morbo fatum non accelerante, ſed ſenſim mole corporis, & partium compage diſſoluta: ſuperſtitibus ſpiritibus minime illuſtribus, qui euchymia alimenti ſuperſunt & recreantur. Declarat facilis eorum ἔκλυσις (*s*). nam ſi vel tantillum moventur, animo linquuntur, & ἐκλύονται (*t*): vere autem ſyncopen non patiuntur, alioqui ſtatim interirent.

Abbatiſſæ duæ viſæ ſunt cancro in mammis laborantes, quibus ſanguis cancroſam naturam acquiſiverat; quum appetebat uterum, menſtruus oriebatur fluxus, qui non facile conſiſtebat: & mammæ detumebant, & videbatur cancer miteſcere. Suppreſſis menſibus, mammæ intumeſcebant.

Viſa eſt mulier cancrum in mamma habens: huic, quum annoſa foret, menſes deſierant: tamen quadam periodo hiabat cancer mammæ, & tantus erat ſanguinis effluxus, ut eo tota perfunderetur.

Corpora macra & ad tabem propenſa hidrotica non ferunt.

Cuidam ſemen luis venereæ nondum erat extinctum: macruerat plane: tabis magna ſuſpicio. Quæſitum an ad diætam & decoctum adigeretur? Non eſt viſum utile. Litus ex mercurio blandus & ſuffitus eſt inſtitutus: Convaluit. Nam anima morbi non alio remedio erat tollenda. Alioqui uſu hidroticorum in mortis periculum conjectus fuiſſet.

Duos hos verſus mandare memoriæ oportet, quibus explicatur temporum varietas & dierum, quibus Natura in concepto conjectoque in uterum ſemine vim ſuam prudentiamque exercet, atque explicat.

„ *Sex in lacte dies, tres ſunt in ſanguine terni,*
„ *Bis ſeni carnem, ter ſeni membra figurant.*

Id eſt, ſexto a conceptu ſatuque die id quod in uterum conjectum eſt totum lacteum apparet: Ad decimum quintum vero diem, ſi forte effluxio fit, jam affuſo ſanguine ſemen perfuſum eſt, ita tamen ut carnis ſpecies non referatur. Sed ſatis apertum eſt ipſius carnis argumentum die viceſimo ſeptimo, ſanguinis ipſius affuſione, mora ac coalitu. Quadrageſimo autem, ductis jam lineis partium omnium, membrorum coaptatio conformatioque apparet: ac tunc ad animam cœlitus infuſam idoneum relinquitur receptaculum.

2.

Coarctatio jejuni inteſtini cartilaginoſi cauſa adſtrictionis alvi.

Sectus quidam nobilis eſt a lithotomo: extracti ſunt lapides tres. Mirum eſt quod illi contigerat: nam ante annos triginta, aut quadraginta ita pigra alvo erat, ut ea non ſolveretur, niſi clyſmate, aut alia arte. Hujus rei cauſas varii machinabantur: ſed cadaveris apertio rem aliter habere demonſtravit: nam inteſtinum jejunum ita anguſtum & cartilaginoſum deprehenſum eſt, ut vix per illud chylus deflueret; itaque diu

(*s*) Animi exolutio. (*t*) Animo exſolvuntur.

diu morabatur in eo, tum propter anguſtiam, tum propter impeditum motum periſtalticum. Quod notandum eſt.

Quæritur ita : Si corpus purum eſt & apertum facile ſuſcipit, & attrahit contagionem ab aëre : nam hic facilius ſubit corpus patens, quam obſtructum occluſumque. Sed qua ratione aër corpus ſubit per arterias? Nam aut attrahunt aërem & qualitatem venenatam, dum contrahuntur, aut dum dilatantur. Neutro modo : non enim dum contrahuntur, expellunt enim potius. Neque dum dilatantur : nam dum dilatantur, cor contrahi videtur, ideo non excipit ab arteriis dilatatis.

Quomodo fit paralyſis? per obſtructionem, inquies. At obſtructio eſt corporum cavorum : nervi non ſunt cavi : ergo per eorum obſtructionem frigidi affectus non oriuntur. Relinquitur ut per obturationem id fiat : obturatio vero eſt oſculorum : at obturatis vaſis non poteſt impediri affluxus facultatis; immo ne ſpirituum quidem. Quid itaque reſtat?

Syrupus violatus poſt purgantia medicamenta.

Solebat Fernelius poſt uſum medicamentorum purgantium, præſertim rhabarbari, & eorum quæ reſiduam aliquam ſiccitatem faciunt, dare magna ſatis copia ſyrupum violatum aqua diſſolutum. Et hæc agendi ratio probatur valde.

Aurelianenſi mercatori perfugæ a deſtillatione ferina dolor vehemens oboritur ad claviculas : hic ſuppuratum. Quum relevatus a morbo videretur, empyicus factus eſt; pus cuniculos ita egit in thoracem & ventrem, ut ſex ſeptemque emiſſaria fecerit : tamen inde miraculo convaluit.

In Cap. 2. lib. de compoſ. Medic. ſecundum locos.

An tutus aloes uſus in iis quibus hepar calidum eſt? Hepar ipſa aloe non tranſcendit ac ſuperat niſi in majore ſit quantitate, ait Galenus : itaque vix ullum incommodum ſequitur in talibus ab aloe. At eodem in loco ait Galenus, niſi multæ obſtructiones ſint præviæ in quas aloe agat, ſi hepar calidius ſicciuſque fuerit, magna inde clades ſequitur.

Rigores aut ſudores inanes tranſlationem ad caput afferunt ſymptomaticam.

Mirum illud quod aliquando a Veteribus obſervatum eſt, rigores inanes & qui fruſtra fiunt, tranſlationem ad caput afferre ſolere ſymptomaticam. Quod in Domino de Grosbois deprehenſum eſt, cui quum periodici eſſent horrores, illi aut arte, aut caſu ceſſantes comatoſam in cerebro diſpoſitionem attulerunt. Id quoque verum perſpicitur in Monſpeſſulo ſatellite Regio, cui dolor cum æſtu ſummo caput occupat ineuntibus paroxyſmis, quum non oboriantur rigores qui oboriri debent; nam quum rigores iſti apparebant, nihil tale contingebat. Id quod de rigoribus dicitur, idem de ſudoribus audiendum : nam quum vel arte, vel vi elicitur ſudor corpore pleno, quoniam exprimitur vi quadam, ſi ſit inanis, aut ſi fruſtra elicitur, tranſlatio fieri poteſt ad caput. Id quod verum eſſe experientia comprobavit.

Rheum niſi rite præparatum infarctus auget.

Rheum barbarum aut ſimilia præſcribunt plerique initio morborum, etiam quum ſumma obſtructio eſt : an hoc commode fit? Nequaquam : nam malum exaugetur. Tamen quidam ex noſtratibus aliam rationem utendi rheo barbaro innocue, & citra obſtructionis augmentum excogitaverunt : macerari jubent taleolas rhabarbari in lib. j. aquæ, additis cinnamomo & paſſulis : de ea aqua uncias ſex aut octo præbent : tale decoctum

coctum vias & meatus, anfractusque mesenterii facile penetrat, nec eo modo obstruit, quo quum ejus expressum parva quantitate exhibetur. Et tale decoctum proficit plurimum in iis quibus mesenterium obstructum est, & uligine plenum.

Ad purgationem puerorum idem fere convenit: nam in magna aquæ copia maceratur, aut senna, aut rheum: deinde ex ea aqua paratur aut decoctum instar ptissanæ, aut simile aliquid: deinde mirifico profectu usui datur.

Joanni Formagæo febris quartana. Eum diuturnitatis pertæsum est. Ad eam abigendam, Empiricorum consilio, paratum destillatum aceti in alambico extracti, infusionis micæ unius panis. Hujus liquoris haustum vomitus est insecutus. Febris quievit. Sed ista quies & fucata cessatio majore malorum cumulo ægrum locupletavit: nam totum corpus scabie infectum est: ischias insecuta: articulorum dolores, immo & arthritis ipsa. Sic istorum malorum pullulatione novit, quanti referat contumacis obstinatique morbi cursum interrumpere velle.

3.

Melancholici edaces tum ob acidum succum in ventrem per vas breve refluentem, tum ob cancrosam in liene dispositionem.

Cur arthritis & quartana Medicorum vulgo censetur opprobrium? Cur melancholici edaces sunt? Melancholicos passim edaces esse censuit Galenus, quod a corpore lienis refluat per vas venosum in ventrem ipsum succus melancholicus acidiusculus, proritandæ appetentiæ accommodatus. Sed & alia ratio reddi potest, cancrosa dispositio in liene: ut quibus lien putris est & corruptus. Duabus enim de causis isti sunt & voraces & edaces, tum quod lien laborans & infirmus non defæcet corpus a succo melancholico, tum quod instar cancri depascatur alimentum. Sed si hoc verum est, cur quibus in pulmone ulcus depascens conceptum est, hi melancholicorum more vitio lienis laborantium, cibi & potionis non sunt valde appetentes? Præclara quæstio: De iis quibus putris & vitiosus erat lien & edacitas summa erat, patet exemplo Caroli d'Herville Palleaquæi & Joannis Formagæi, cui utrique putris erat lien, & edacissimi erant. Nec ab iis longe abest Doursæa Præses, in qua male affecti lienis argumenta multa sunt; accedit & ista lupia regioni lienis adnata. Melancholicos istos & lienis vitio laborantes capparum usus juvat, & vini usus cum pane infriato, & oleosarum usus rerum.

Isti Joanni Formagæo, de quo supra, mirum quod contigit: nam derepente ab anevrismate interiit. De eo amplius dicetur in historiis nostris.

4. 5.

Ruzæo Cantori incredibile quod contigit. Pedis pollex doluit, & inflammatio erat, moxque livescere pars videbatur. Istud negligebatur initio, quum tanti esse non arbitrarentur. Mox intacta cute, nullaque manifesta mutatione in superficiem incidente, serpsit ita subtusque cuniculos egit malum, ut omnes pæne tendines & nervosas partes, quæ illic plurimæ sunt, corruperit. Tunc quum septicam istam qualitatem malignumque humorem deprehenderent Medici, cutim inciderunt profunde, ut putrenti humori via pateret. Et quod mirum magis, idem in thorace contigit, ut coacti fuerint Medici totam carnem costis obsi-

tam incidere. Tandem σφακελώδης (*u*) interiit. Hoc veteres obſervaverunt, ac præſertim Hippocrates *in Epid.* de eo cui pes ex pollice dolere cœpit, & puſtulæ nigræ apparuerunt, qui ſecundo die morbi delirus & inſanus periit: Et de Calvo, cui dextrum femur derepente doluit, & dolore circa tertium diem deſinente, inſaniit; quartoque interiit. Ubi annotat Galenus, animadvertendum eſſe in doloribus iſtis repente oborientibus ne quid procatarcticum ſit, ut ne offenſa fuerit pars, contuſa aut læſa noctu forte fortuna: nam in ejuſmodi doloribus ait; *Nec præcipitanter timidum, nec temere ſecurum Medicum in iſtis doloribus eſſe oportet.*

Hiſtor. 5. ſectio. 3. lib. 3. Epi. & Hiſtor. 9. ſect. 3. lib. 1. Epid. Et Com. in par. 17. lib. 2. Prorrh.

Illud vulgo dicitur, alias catarrhum febri præcurrere, alias febrem catarrho occaſionem eſſe: atque tum aliter atque aliter ſeſe gerere oportet. Quoties catarrho febris conjuncta eſt, ſi externæ cauſæ excuſatio nulla afferatur, febris ipſa catarrhi auctor eſſe dicetur. Atque tum videre primum oportet, quod ab Hippocrate ſcribitur *lib.* περὶ νόσων (*x*), & *lib. de morbo ſacro*, ubi docet per διάχυσιν (*y*) in cerebro fieri derivationem pituitæ a partibus ſupremis ad partes inferas; declarat multæ urinæ ejuſque tenuis excretio. Si febris catarrhum provocat, in febrem incumbere oportet: at ſi catarrhus dum in vaſis humores conturbat caloremque alienum excitat, & proinde febrem, febris negligenda; ſymptomatis enim rationem habet.

6.

Galen. Com. ad Aph. 15. lib. 6. ubi videtur omnem e pulmone excretionem valde damnare.

Andreæ Baillæo Conſulis Regii filio, annos 20. nato, magna ſanguinis per os rejectio: valde pulmonibus metuitur: omni arte pulmonibus ſtudetur: forte fortuna dum hypochondria manu blande continguntur, pulſus percipitur, ac veluti παλμός τις (*z*): necnon ab hypochondriis decurrentis ſanguinis ac partes ſuperiores affectantis curſus percipiebatur, ac ſi manu ſanguis duceretur: prout partes ſuperiores petebat, horror quidam excitabatur; at tum confertim rejiciebatur e pulmonibus. Talis rejectio erat hæmorrhagiæ loco, quæ juvenibus erat familiaris. Relictis tum præſidiis quæ pulmoni dicabant, converſum eſt ad hypochondria ſtudium. Expurgata innumera colluvie prærepta eſt ei rejectioni ſanguinis occaſio. Quod notandum valde eſt.

Fernelius contra c. 10. lib. 5. Path.

In acceſſionibus, contra præceptum Hippocratis, dare cibum oportet bilioſis quibus os ventriculi bilioſis humoribus tentatur facile & exquiſitioris ſenſus eſt, febribus ſyncopalibus laborantibus, morbo extenuatis, & famelicis melancholicis: alioqui facile eis linqueretur deficeretque animus.

7.

Molæ & ementitæ imprægnationis ſigna.

In falſa imprægnatione alias mola excernitur tertio aut quarto menſe, tardius celeriuſque; alias ſemen, quod juſtam figuram coaptationemque membrorum, vi prolifica evaneſcente, non eſt nactum. Quum falſum eſt ſemen ſeu germen, ut ajunt, falſaque & ementita imprægnatio eſt, ſecundinas exſpectare oportet: ſed quum mola adeſt ſecundinæ nullæ ſunt.

Itaque

(*u*) Sphacelatus; corruptus.
(*x*) De morbis.
(*y*) Effuſionem.
(*z*) Palpitatio quædam.

Itaque hoc valde diligenter diſtinguere oportet, ne aut tardius fluentem ſanguinem reprimas, aut citius quam opus ſit. Si de ſecundinis retentis ſuſpicio eſt, cave ſanguinem ſiſtas. Quum falſum germen eſt, id quod excernitur lacteum, & veluti innatans eſſe videtur: quum mola eſt, corpus informe & indigeſtum apparet: ut Advocati Guerardi uxori contigit, quæ cum larga ſanguinis effluxione quadrimeſtrem molam exegit. Sed miror cur non paſſa ſit purgationes pelliculoſas & caſſibus aranearum ſimiles: quum Hippocrates dicat iis mulieribus quum pepererint, tales fieri excretiones, ſi dum geſtarent tumidiuſculæ fuiſſent, alias atque alias febriiſſent, caput doluiſſent, &c. Quod huic mulieri maxime contigit. Hippocrates 1. *de Morb. Mulierum.*

In iis defluxionibus quæ repente & affatim in faciem incidunt, præſertim ſi fauces appetant, vide ut quamprimum emiſſarium in os ipſum moliaris: alioqui repente ſuffocationis metus ingruit: Griffonis uxor ſatis aperte id declaravit.

Quum obſtinato animo dolores oculorum & ophthalmias divexare conſpicis, ne obſtinate contra malum pugnes: ſed remiſſionem aliquam & inducias aliquas naturæ concede. Verum enim conſpicimus quod a Celſo dictum eſt, *Oculorum morbi fruſtra multis remediis vexantur, per ſe ipſi ſaneſcunt.* In Navarrea domo qui puer decumbebat, ſatis aperte id declaravit: ac de eo comperimus illud verum, quod Hippocrates ſcripſit: *Oculi lippientes optime permutantur, ſi & lacryma, & ſordes, & tumor ſimul fieri inceperint. Si vero lacryma ſordi fuerit admixta & non valde calida, ſordes autem alba fuerit & mollis, & tumor levis & ſolutus, ſi hæc ita habuerint, oculus conglutinabitur ad noctes, ut doloris expers ſit, atque hoc modo res minime periculoſa fuerit ac diuturna. Si vero lacryma procedit multa & calida, cum pauciſſima ſorde ac parvo tumore, atque hoc tantum ex altero oculo, tunc diuturnum valde malum fuerit, verum non periculoſum. Et doloris expers eſt hic modus & judicationem exſpectare oportebit ad viceſimam aut* 40. *diem.* Ratio horum dictorum in promptu eſt.

Oculorum morbi fruſtra multis vexantur remediis.

Lib. 2. Prorr.

Servo cuidam Nobilis Sueſſionenſis per dies aliquot e naribus ſanguis noctu diuque fluebat: ad ætatem hæmorrhagia iſta referebatur, ac nulli movebat ullius mali eventus ſuſpicionem: expers febris non erat: tandem victus malo, quum reliquos dies egiſſet ὀρθοστάδην (*a*), decubuit; febris ad manum mordax & validiſſima: nox implacida: mane quum deſideret & deſurgeret ad deſidendum, laxatis veluti fibris, ſurſum deorſumque excreta ſunt multa fœtentia: & vomitio erat humorum viridium: pulſus concidit: hora duodecima repente interiit. De eo verum eſt, quod Galenus ſcripſit quodam in loco: *Excretiones omnes fœtentes ſunt pernicioſæ.* Et mirum non eſt, ſi denuo non fuerit accenſus calor, quod per febrim naturalis calor conſumtus pæne fuerat, licet uno die tantum vehementia iſta febris apparuerit. Nam Galenus dum reddit rationem, cur Pythion ſecundo die morbi factus fuerit βραχύπνους (*b*), quum magnus & frequens ſpiritus

8.

(*a*) In erectum ſtando. (*b*) Breviſpirus.

Historia 3. sect. 3. lib. 3. Epid.

ſpiritus eſſe deberet, ſcribit: *Quum hic non ſit magnus & frequens ſpiritus, qui ratione febris adeſſe deberet: Reſpondemus*, ait; *primo quidem die calorem febrilem per putreſcentes humores accenſum, & febrilem ipſum digeſtum eſſe, relictum vero nativum adeo infirmum, ut jam prius ante exſtinguatur, quam denuo febrilis accendatur, veluti fervefactis qui computreſcerent ſuccis.* Atque de eo verus Aphoriſmus: *Quibus ex morbo acuto, aut vulnere, ſive quovis modo alio extenuatis nigra bilis, ſive velut ſanguis niger deſubter exierit, poſtridie moriuntur.* Extenuatus erat porro ſanguinis profluvio: Et quod de excretione atræ bilis aut veluti ſanguinis nigri dicitur, idem, meo judicio, de alia excretione, quæ corruptionem partium indicat, poteſt confirmari.

Aphor. 23. lib. 4.

Quum lichenes, aut lepræ, aut leucæ apparent in corporibus noſtris, an ſunt in numero morborum hi affectus nominandi, an ſunt partium mandantium mittentiumque abſceſſus tantum? Placet quibuſdam vitia hæc morbos eſſe per ſe cutis, nec recurrendum eſſe ad partes internas, nec has validis medicamentis fatigandas eſſe, tamquam fomites horum morborum, quum cutacei affectus ſint, utpote corruptione alimenti in ultima aſſimilatione. Immo volunt in Elephanticis ſpectandum eſſe illud vitium externum, nec penitius agendum eſſe, quaſi totum corpus internum prius elephanticum factum ſit, quam externa facies corporis contaminetur. Quæ opinio fuit Archigenis apud Aëtium, hujus hæc verba: *Elephantiaſis non ſolum ob id gravis eſt, quod indiſſolubilem ferè habeat ſtructuram & apparatum, ſed quod principia generationis ejus ferme ignota ſint. Quum enim circa ſuperficiem ſigna apparent, tunc non gignitur, ſed perficitur, intus a viſceribus facto initio, & progreſſu uſque ad cutim dilatato: quare non eſt abſimile tumentes eminentias etiam in internis oboriri.* At huic opinioni refragantur, quaſi fieri poſſit ut tam fœda cutis infectio contingat interiore corpore non infecto: ut etiam ictericus quis fieri poteſt, puro exſiſtente corpore interno: ac ſi vernaculo proprioque partis vitio alimentum ſuum corrumpentis hoc contingat: Unde Hippocrates; *Ubi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore naſcuntur, dejectiones inſpice. Si ſimiles ſanis, tutum eſt corpus alere.* Sic interno corpore puro exſiſtente progerminant tubercula in cute. Forte & huc pertinet locus de latis puſtulis & pruriginoſis cujuſdam Simonis, cujus vitium erat tantum cutaceum: Sed omnium apertiſſime Hippocrates de his ſcripſit: *Impetigines & lepræ, & vitiligines quibus quidem pueris aut juvenibus quippiam horum fuerit, aut paullatim conſpectum in multo tempore augeſcit, his non putare oportet tale ἐξάνθημα (c), id eſt, ejuſmodi eruptionem eſſe abſceſſum, Græcis ἀπόστασιν (d), ſed morbum. Quibus vero horum quid factum fuerit multum & derepente, hoc ſane fuerit abſceſſus. Fiunt autem vitiligines ex lethalibus morbis, ut eſt tabes: lepræ vero & impetigines ex morbis ab atra bile.* Hic locus valde præclarus eſt, & hunc ſenſum habet meo judicio.

Cap. 120. ſermo. 13. Tetrab.

In morbis cutaneis habenda ratio partium internarum, a quibus prima mali labes oritur.

Aph. 15. lib. 2.

Part. 30. ſect. 2. lib. 6. Epid.

Lib. 2. Prorr.

Lepra,

(c) Efflореſcentia. (d) Abſceſſum.

Lepra, vitiligo, impetigo tribus modis in corpore apparent : vel enim tamquam morbi sunt, vel tamquam abscessus, vel ut tertium quid apparent, id est, quod ambigat inter morbum & ἀπόςασιν, ut paullo post dicemus. Exempli gratia; Socrates quum olim cutim nitidam puramque habuisset, sensim illa mutari cœpit, deflorescere, conspurcari, aut exalbescere, aut scabritie exarari, sic ut contra vim remediorum serpat viresque acquirat malum ipsum : tunc non dicetur abscessus, ac si morbi cujusdam consequens exsistat, sed vere morbi nomen merebitur, utpote contractum malum ex prava alteratione alimenti in superficie, & totius substantiæ vitio; ac tunc in externum illud vitium incumbere oportet, non lacessitis per medicamenta purgantia partibus intestinis : nam ipsius mali ὕπαρξις, καὶ ὀσία, καὶ ἡ ψυχὴ (*e*), id est anima ipsius morbi in corpore externo consistit. Sed si ista efflorescentia eruptioque (nam nomen ἐξάνθημα, ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν ductum, generaliter amplectitur quicquid aliquo modo in cute exsistit, emergit ac efflorescit :) derepente contingat, καὶ ἅλις (*f*), id est, ἀθρόως, confertim ac simul fere totum, (ut sic dicam) non morbi, sed ἀποςάσεως appellatione donabitur : ut quum vel die critico, vel non critico, præeunte febre, auriginoso colore cutis maculatur, abscessus esse dicitur, non morbus : item quum aut vitio hepatis aliquo, aut immoderato haustu aquæ in causo abdomen derepente ac confertim intumescit, non morbus, sed ἀπόςασις vocatur : sin sensim intumescat, tametsi forte in partibus imis vitium latens sit, a quo principium malum duxerit, abdominis morbus, non abscessus dicetur : eodemque modo videmus multa in cutim efferri, quæ dubitamus an sint ut morbi existimanda, an ut symptomata, an ut abscessus, ut tempore austrino aut pestilenti quum morbilli erumpunt vaganturque & variolæ, & id genus reliqua, alias ut morbi, alias ut abscessus sunt. Quum aut incipiente febre, aut aliquando febre nondum apparente, aut paullum progressa febre cutis pustulis istis inducitur ac inficitur, quibusdam veluti initiis ac rudimentis modo in ventre, modo in thorace, modo in facie apparentibus, talis eruptio morbus dicetur : ac revera febris quæ tum adest symptomatica, non essentialis esse dicetur. Sin die critico provectaque febre eruperit aliquod tale ἐξάνθημα, ut Hippocratis more loquar, non morbus, sed abscessus nuncupetur. Atque ideo Hippocrates in historia de Pythione aut de Sileno narrat octavo die ecthymata paruisse, quæ non profecerint, tantum mortem distulerunt, quæ paullo ante advenire debuisset : sed tali excretione, licet & toto excretionis modo, & natura ipsa symptomatica fuerit, natura aliquatenus recreata est : atque ista ecthymata in abscessuum numero erant reponenda. Galenus *in Comm.* ideo ait non profuisse istam eruptionem; quod ea non fuerit analoga, nec digna morbo : oportet enim ἀξιολόγους (*g*) esse abscessus,

9.

10.

1. *Epid.*

11.

(*e*) Existentia; substantia; & anima *morborum*.

(*f*) Confertim; cumulatim.

(*g*) Insignes, & effatu dignos.

abſceſſus, ſi modo ſint profecturi. Hippocrates illo loco τῶν προῤῥητικῶν (h) ſuis definitionibus ac diſtinctionibus rem totam determinavit. Tria proponit ut explicet, quomodo vitiligo, aut impetigo (quod idem de cæteris affectibus audietur) dicatur morbus; Primum eſt, *Si pueris aut juvenibus vitii rudimentum apparuerit*; Secundum, *Si paullatim conſpiciatur*; Tertium, *Si multo tempore augeſcat*: Ac ſi dicat, ut cutaceum vitium dicatur, jamque & fomite & ſemine mali in cute ipſa exſiſtente cutis morbus credatur, tria maxime quæruntur, ut jam olim quædam primitiæ morbi ac incunabula apparuerint; ut ejus creſcentis augmentumque capientis notæ conſpiciantur; denique ut progreſſu temporis ſuam perfectionem abſolutionemque accipiat: quod in vera Elephantiaſi maxime conſpicitur. Contra ut abſceſſus & nomine nota charactereque inſigniatur, quæruntur alia tria tribus ſuperioribus contraria, ut nil olim aut puero aut adoleſcenti apparuerit, ut repente oboriatur, ut multum, id eſt, ἀθρόως (i) id fiat: tunc enim ἀπόςασιν vocabis ac ſymptoma: utpote cujuſdam mali latentis ac inteſtini ſobolem ac argumentum. Sed in funeſtis morbis, ut in phthoe, & cachexia conſummata, ſi forte aut vitiligo, aut aliquid vitiligini impetiginique ſimile apparuerit, (ut nos in phthiſicis, modo pedes & faciem valde intumuiſſe vidimus, modo totum corpus, ac ſi ὑποσαρκίδιος (k) fuiſſet) illud tamquam promiſcuum erit, utpote & ad abſceſſus, & ad morbi naturam ſimul accedens: ſed proprie ſymptoma vocatur.

In libris de morbis.

In febribus continuis quum ſanguis ὀῤῥεῖ, ut loquitur Hippocrates, id eſt, ſeroſam naturam acquirit, ut humiditas naturalis ſanguinis quæ blanda eſt in ichorem & ὀῤῥὸν (l) vertatur, unde orgaſmus & incitatio; & dolorum ſubita origo, ſi detrahitur ſanguis bis terve e brachio, illaudabilis vitioſuſque apparet in vaſculo: ſin eodem die fluat αἱμοῤῥαγικῶς (m), ut ſic loquar, laudabilis eſt, & tamen eodem modo ſolvit tepefacitque febrem quo ſanguis e gibbero demptus; unde hoc fit, quum idem ſanguis videatur eſſe? Immo narrant raro admodum e vena cephalica corruptum detractum fuiſſe. An quia ſanguis, qui e baſilica trahitur, magis materialis, & ideo corruptionis notæ facilius in eo apparent, contra qui e capite fluit floridulus & ſpirituoſus? Tamen qui e capite manat corpus & molem habet. At nos dicimus, ſi ſanguis moram in cerebro traheret, æque corruptus efflueret atque is qui e brachio, quia mora vitium contraheret. Qui e brachio ducitur, quoniam a magnis vaſis fluit ac virtute naturæ, facultas excretrix in eo ſuam vim docet, quod retento ſinceriore ſanguine, impurum coëffundit. In uxore Martini Chirurgi quum dolor ingens præceſſiſſet capitis, hæmorrhagia fluxit ἀθρόως multus ſanguis corruptus: at moram traxerat. Et in abſceſſibus pone aures quum feritur cephalica vena putris educitur. *Hippocratem ſecutus Ariſtoteles ait capitis ſanguinem tenuiſſimum, reliqui corporis craſſiſſimum.*

E vena cephalica & naribus ſincerus ſanguis ſæpe fluit, at qui e baſilica detrahitur magis corruptus eſt.

12.

Sunt

(h) In prædictionibus.
(i) Cumulatim.
(k) Hypoſarcidios, hydrops.
(l) Serum.
(m) Per hæmorragiam, ſeu profluvium copioſum.

Sunt qui caphuram macerant in aqua plantaginis ad ignes sacros; hoc multis non placet: immo rodere ac calefacere caphuram volunt. Narrant quidam usu rerum caphuratarum coeundi impotentiam accidisse: immo omnes partes quæ generationi devotæ sunt, effœtæ languerunt.

Caphura coeundi impotentiam adfert.

Jam annotavimus ante maxime laborare Medicos quum mulieri gravidæ fluor sanguinis contingit: fere enim adest aborsus. Itaque consulendum mulieribus ut sese domi contineant: & omni ratione impediendus est cursus iste: Et quum adventarit pariendi tempus, tum Medici erit prudentis videre an iste sanguinis cursus intercipiendus sit, an non.

Nos sæpe forte incidimus in ægros, qui in febrium alias continuarum, alias ad intermittentes accedentium paroxysmis de laterum dolore adeo questi sunt, ut Medicos ad sectionem venæ adegerint, & est secta vena feliciter. Numquid initio paroxysmorum sectio venæ conveniet? Item datum sæpe pharmacum initio paroxysmorum satis feliciter: & paroxysmi remissiores facti sunt. An non sequendum Arabum consilium, qui initio morbi paroxysmorum medicamenta præscribunt, ut facilius deturbent morbi causam dum in motu est?

Humorum motus sequendus est in morbis.

13.

Mulier quadraginta dies fœtum gerens dum rure Lutetiam profecta est cœlo parum sereno & tranquillo & equo insidens; quum ab equo desiliit hospitium petitura forte sororem suam nacta est, eamque amicissime amplectitur: paullo post tenebricosum quid ob oculos obversatur, nec amplius potest consistere: hinc aphonos jacet, ac primum stertit ac si suffocante catarrho premeretur: convellitur: nulla ratione restitui potuit: omnia tentata sunt: convulsiones perseverant: sex horis post moritur. Aperto cadavere pulmones inveniuntur corrupti ac sanie fœtenti ac olida repleti. Sed hoc non fuit causa tanti morbi, quamquam juvare potuit. In cerebro nil fere alienum compertum est. In ventriculis aliqua erant corpuscula, sed adeo tenuia & exilia ut parvi essent momenti. Accepimus eam huic morbo alias obnoxiam fuisse: erant hæc epileptica. Et non interiisset nisi convulsiones assiduæ fuissent: nil enim est quod tam vires frangat. Vitium illud pulmonum, de quo dictum est, ad subitam istam moriendi occasionem aliquid forte attulit.

Mors subitanea a catarrho suffocante.

14.

In sectionibus venæ multa vulgo observari debent, quorum cognitio ad medendum apprime confert. Atque in primis notandum illud, quod Galenum observasse dicunt, ut sumatur a viribus detrahendi sanguinis indicatio. Nam sæpe incidunt leipothymiæ terrificæ: quas quamquam Veteres non reformidabant, immo ad eas usque sæpe sanguinem ducebant, nostris tamen temporibus terrorem sæpe inferunt, nec tutæ sunt in nobis, quorum corpora sunt molliora & languidiora: Olim non tam periculosæ, ut pote corporibus robustioribus. Atque quæ sequebantur leipothymiæ, & a priscis laudatæ, tantum ratione evacuationis magnæ & confertæ aderant, & tunc minus intendunt periculi: Sed nulla fere præeunte evacuatione ἐκλύσεις καὶ λειποθυμίαι (*n*) insequuntur, quod declarat magnam

Corpora nostra non ferunt venæ sectionem ad animi deliquium.

(*n*) Exsolutiones; Leipothymiæ seu animi deliquia.

nam virium imbecillitatem, & facilem valde ſpirituum diſſipationem. Atque labantium virium, adventantiſque λειποψυχίας (*o*) argumenta ducuntur ex pulſu: nam frequentior quum eſſe incipit, & intercalarem intermiſſionem, aut inæqualitatem habet, tunc jam certum ſit de futuro deliquio animi. Sed hic falli non oportet: nam ſi ſemel hoc fiat, quavis mutatione in pulſu terreri, & ab inſtituto revocari puerile eſt ac meticuloſum nimis. Sed ſi ſubinde hoc eveniat, tunc avocari oportet ab inſtituto curſu.

Intercalaris pulſus venæ ſectionem non dehortatur.

In multis, præſertim jam grandioribus ætate, intercalarem pulſus intermiſſionem ϗ ἀνωμαλίας (*p*) obſervavimus quum de ſecanda vena dubitaretur, nec tamen ſumus retardati: nec enim hoc debet a vena ſecanda divertere, præſertim ſi alias pulſus magnus & validus, compenſans iſtam inæqualitatem: inæqualitas enim ſæpe eſt a plenitudine, immo eadem plenitudo pulſum intercalarem facit. Eadem inæqualitas in pueris dormientibus, & iis quibus pulmonum læves arteriolæ obſtructæ ſunt, ſæpe obſervata eſt, & tamen periculum abſuit.

Somnus non concedendus a venæ ſectione.

Quæritur ſæpe an ſomnus concedendus a phlebotomia? Obſervatum aliquando indulto ſomno poſt phlebotomiam cuidam illuſtri Domino non multo poſt mortem obrepſiſſe: In ſomnum repentinæ tantæ calamitatis cauſa relata eſt. An non ea experientia eodem exemplo terrere nos debet? Quoniam videmus paſſim Medicos gratificandi ægris gratia theorematon artis ſuæ deſertores, nil perinde eſſe putare an quis a ſecta vena dormiat, an non. At ſi vires ſint imbecillæ, verendum eſt ne ſi ſomnus interdicatur, vigiliis frangantur magis. Verendum quoque eſt, ne eodem ſomno intro revocati ſpiritus & ſanguis refrigeratis partibus extimis grave aliquod periculum creent. Sic in iis rebus morte infauſtoque aliorum eventu moniti, ne quid tale eveniat videamus.

Colici doloris & dentium remedia non vulgaria.

In colico dolore, præſertim circum ventriculum vexante, conferre dicunt juſculum ex ſucco amygdalarum dulcium cum granis aliquot piperis longi ex vino Hippocratis pauco.

Vidimus cuidam acerbitate doloris colici detento placatos eſſe dolores adhibito umbilico modico emplaſtro cauſtico & veluti eſcharam faciente, & intus foras evocante: quomodo etiam in doloribus dentium deforis extremo maxillæ inferioris eſcharoticon miro profectu applicant quidam. Vidi mulierem gravidam in dentium gravi dolore cineres calidos, donec ſtigma notaque inureretur, temporibus adſperſiſſe: hinc dolores ceſſaverunt. Pericula iſta debent nos cautiores & ſcientiores reddere ad excogitanda affinia remedia, ſed illis aliquanto tutiora.

Multas mulieres obſervavimus, quibus immodicus ſanguinis fluor per nares contigit aut per uterum: incredibile dictu qualia eis contingant: quorum tamen tenenda ratio ut eis accommodate medicina fiat: nam in earum morbis depellendis alia ſequenda via eſt, quam quæ vulgo teritur: alioqui graviſſimus error committitur. Iſtæ mulieres quibus, ut prædixi,

(*o*) Animæ defectionis ſeu deliquii. (*p*) Et inæqualitatis.

prædixi, large fluxit ſanguis, catarrhis & refrigerationibus cerebri ſunt obnoxiæ : ſi quos patiuntur morbos, ii longiſſimi ſunt : & ſi calidiuſculo erant hepate, fere hemitritæis morbis tenentur : nam a prima conformatione calor iſte immodicus eſt progenitor & procreator bilis acris : frigiditate cerebri, & aliarum partium quarumdam, præſertim ventriculi, qui eſt pars exſanguis, pituitoſus humor gignitur : & a confuſione utriuſque hemitritæi naſcuntur : & quæ eas moleſtant febres calorem habent acerrimum : quia non retunditur calor nec regitur ab illa humiditate nativa, quæ jacturam damnumque paſſa eſt, ob immodicum fluorem ſanguinis, in quo caloris ſedes eſt. Unde enim contingeret laxitas alvi ob immodicum fluorem ſanguinis, auctoritate Hippocratis, niſi vis calori naturali inferretur ? Denique hoc verum eſt, ubi ſemel calor alienus inductus eſt, is vere imprimitur hepati, quia nativo humido maxime deſtituitur. Denique in iſta corpora inducitur quoddam frigus poſitivum, ut vocant Veteres medendi magiſtri : & notandum eſt illud in talibus corporibus : Si rigores aut horrores contingant periodici aut ſimiles, durant diu valde ; immo etiam dum febriunt ignorant an plus caleant, an frigeant : Gravillæa Domina & Maria Tarteron id declarant : nam perpetuo queruntur de capite narrantque ſe ſenſum glaciei ſimilem in ſutura coronaria percipere ; de ventriculi infirmitate & refrigeratione ſunt ſollicitæ : quod cur eveniat mirum non eſt. Denique horrores perpetuos fere in rachitide percipiunt. His ſecare venam ſæpe tutum non eſt : ut nec mulieribus ſiccis & ſqualidis, quas in leipothymias videmus incidere exigua etiam ſanguinis detractione. Et Hippocrates 2. *de morb. Mulier.* docet quam malignus reddatur ſanguis, quum evacuatione præcedente bilioſus redditur.

15. *Sanguinis fluor immodicus catarrhi cauſa.*

16.

ANNOTATIONES.

1. *IN febribus & continuis & intermittentibus, præſertim ſi differatur ſectio venæ, & febris vires eundo acquirat, puſtulæ apparent, quæ non ſunt malignitatis ullius, ſed ingentis æſtus argumenta : ut in Damiſella du Four, tertiana febre laboranti, ſimilis efflorescentia apparuit in febris paroxyſmis.*

2. *Et Hippocrates* lib. de alimento *ita ſcribit* : Ad figurationem ſoles triginta quinque, ad motum 70. ad perfectionem ducenti & decem. *Et ſub finem* ſect. 7. lib. 6. Epid. Quicquid in 70. movetur, in triplici perficitur : & in 90. movetur.

3. *Quum ob flatus melancholicos & ſanguinis calorem ſæpe dolores ſentiret maximos in ventre, ſtatim ſe adjutum phlebotomia aſſeveravit, ſecundum illud Hippocratis* ἀνεμίην φλεβοτομία λύει (q), ſectio. 5. lib. 2. Epid.

4. *Ad hunc locum pertinet Hippocratis* Aphoriſmus lib. 2. Prorrh. *in quem librum Galenus commentatus non eſt* : In principiis febrium ſive delirium

(q) Anemien, id eſt, Ventoſitatem venæſectio ſolvit.

lirium accesserit, sive alicujus membri sideratio, periturum hominem sciendum est, si non omnino aut ex signis optimis aliquod accedat, aut corporis vires adsint. *Huc pertinent historiæ hoc loco citatæ & historia de phrenitico. Hunc quoque affectum adumbrat Hippocrates* 5. Epid. initio, *de quodam qui interiit a tumore oborto in genis, & erat* ξηρὰ σηπεδὼν (r), *ut vocat apto & notando verbo.*

5. *Cantor iste Ruzæus sexagenarius erat: Et mirum quo modo igne sacro prehensus sit, quum hic morbus ætati valde sit degener. Sed locus est præclarus apud Galenum* Com. in part. 22. sectio. 3. lib. 3. Epid. *Ubi notat quomodo in quadam aëris constitutione sexagenariis ignes sacri contigerint ratione superfluorum excrementorum: aliis aliarum partium putredines eveniebant. Et Galenus* cap. 5. lib. 3. de usu part. *docet in quadam pestilentia summos fere pedes affectos.*

6. *Hollerius* Com. in Coac. *docet quomodo rejectio sanguinis alias periculum, alias nullum intentet. Atque huc ferre pertinet* Aphor. in Coacis: Dolores circa umbilicum palpitatorii, habent aliquid quod mentem moveat. Verum circa judicationem pituita his acervatim copiosa cum dolore penetrat. *Ac si dicat, congeriem humorum facile & congerere & cogere sanguinem, & ejus cursum impedire, unde facile* οἱ παλμοὶ (s) *generantur.*

7. *Hippocrates* lib. 1. de morb. Mulierum, *maximum signum molæ, quum mulier prægnans esse videtur, putat esse si mammæ turgeant, & lac tamen in mammis non sit. Et mirum quod scribit,* si caro una fiat, perit a mola mulier: si plures, non perit. *Et tunc, ait,* αἷμα σαρκῶδες ῥήγνυται (t), *sanguis abit carnosus.*

8. *Hippocrates* lib. 2. Prorrh. *ait eos, quibus e naribus frequens fluit, videri alioqui sanos: tamen iis tumidum splenem esse, aut quid aliud: quasi dicat viscus aliquod in vitio esse. Is vero de quo sermo est, quum decolor esset & veluti plumbiformis, non potuit non mala fuisse hæmorrhagia: si verum quod Hippocrates ait* sectio. 6. lib. 6. Epid. Quibus multus ex naribus fluit si decoloratio mera sit, id non prodest, rubicundis prodest.

9. *Galenus* Comm. in partic. 17. lib. 2. Prorrh. *Vitiliginem morbum totius substantiæ facit, & in ea vult alienationem esse substantiæ partium solidarum: quod notandum.*

10. *Dum quis cum scabioso concumbit, & cutis inficitur, malum hoc vere cutaceum est, & superficiaria curatio esse debet. Sed quum ab imo corpore erumpunt tubercula aut aliquid consimile, mali contagionem subesse in partibus internis fit verisimile.*

Cuidam vetulæ, homini peste occupato assidenti, quum æger forte revomeret assumptum jusculum, pestilentis veneni maculæ in facie contigerunt: & quot fere guttulæ jusculi revomiti faciem attigerant, tot pestilentes nævi & maculæ fuerunt. Numquid hoc malum plane cutaceum erat? Et annotavimus

(r) Sicca putredo.
(s) Palpitationes.
(t) Sanguis carnosus disrumpitur.

tavimus in libro meo de arthritide, *ex opinione Avicennæ, quosdam affectus esse vere habitus corporis qui male ad corpus internum referuntur: Immo illam auram venenatam, quæ ab imo pede delata ad caput Epilepsiam committebat ad affectum corporis externi retulit. Quid enim impedit quominus aut peculiaris generatio fiat in habitu corporis, aut vi partium solidarum depulsa sit particula humoris venenati, quæ in habitu corporis tumores & phlegmonas faciat? Et illud est Hippocratis quod inspici velit dejectiones faucibus ægrotantibus: sunt enim aliquando sanorum similes.*

11. *Locus est præclarus* 5. Epid. *de quodam Atheniensi cui erat prurigo, crassa cutis & velut lepra. Usu aquarum* αὐτοφυέων (u) *his affectibus liberatur: sed fit hydropicus & moritur. Sic magni refert scire an curare oporteat hos cutaneos morbos. Porro si darthæ, vulgo dictæ, si impetigines non tam sequuntur malam diathesin partium internarum, quam peculiare vitium externarum, an tanti refert, quanti interesse putant, si exstinguatur prorsus impetigo aut dartha, quæ partem aliquam obsedit? Nam si alimentum quod ad partem impetiginosam accedit bonum est, etiamsi in parte vicina subsistat, non perinde consimilem affectum generabit, aut in locum veteris mali exstincti novum excitabit. Dicere autem diathesin ipsam a parte in partem manare & serpere absurdum est.*

12. *Tamen in eodem morbo si demitur sanguis ex dextra basilica, corruptus apparet: si ex dextra cephalica aut sinistra basilica, bonus egredietur. Si sunt qui hæmorrhagias sistendas primo etiam in febribus continuis putant, licet die critico appareant: tamen contra Galenus* Comm. in particul. 9. sect. 1. lib. 1. Epid. *in sinceris continuis & febribus ardentibus per hæmorrhagiam crisin fieri contendit: Vide* particul. 6. lib. 2. Prorrh. *Et notanter contendit* c. 3. lib. 3. de Crisibus, *febres ardentes continuas, & inflammationes viscerum hæmorrhagiis criticis solvi: Et* 2. Epid. sect. 1. *in Heragoræ filio taxat Medicos, qui diebus criticis hæmorrhagias sistunt: Immo proprium ardentium febrium ait per hæmorrhagias solvi*, ad part. 63. sect. 2. lib. 1. Epid.

13. *Hunc morbum forte Medici ignorarunt, & is fuit quem Hippocrates* lib. 1. de morbis Mulierum *descripsit: Ut si simile quid obtigerit, factum semel periculum nos prudentiores faciat.*

14. *Ac mihi potius persuadeo fuisse catarrhum suffocantem per quamdam* διάχυσιν (x): *quod iis qui multum sese exercuerunt evenit. Et in iis malis multum ægros agitare malum est.*

15. *Et quod hic dicitur de mulieribus, idem de viris dici potest, quibus aut data opera multus detractus sanguis, aut fluxit per se, aut alio modo: nam in paria mala incidere solent, & morbis a cruditate occupantur.*

16. *Distinguunt frigus positivum a privativo. Privativum est initio paroxysmorum, in leipyriis, & ardentibus, in quibus extima frigent. Positivum est, ut quum pituitosa est multaque materia, quæ sensum frigoris inducit. Atque hic maxime videndum, ne dum videmus partes extimas frigidas esse, aut pauco perfusas calore, male de ægris ominemur, quum hoc potius sit aliquando*

(u) Sponte nascentium.

(x) Diffusionem.

quando a copia crudorum succorum, quam alia ratione. Et hi dicuntur sæpe ἀναθερμαίνεσθαι (*y*) *apud Hippocratem* in Epidemiis. *Et frigoris privativi signa potius elucent in manibus & pedibus: positivi vero in toto corpore, unde sunt in utrumque mutationes. Quum Hippocrates in historia de Philisco scribit ita refrixisse, ut denuo incalescere non posset, vere loquitur de privativo frigore.*

CONSTITUTIO VERNA

Anni Domini 1575.

MOrbi admodum longi fuerunt, qui & præcedente hyeme, & autumno sunt grassati, & in vernum tempus inciderunt: nec mirum: nam πολὺς πλάδος (*z*), & ob austrinam constitutionem inæqualemque multa excrementitia collecta sunt, quæ morbum adauxerunt. Ineunte vere & sub finem hyemis quum serum multum redundaret in capite, & in ventre corrupta multa forent, morbi capitis, oculorum, thoracis, & ventris inferioris, lentitudines, lassitudines, anhelationes, dolores stomachi & juncturarum grassati sunt. Horum fuit mos & ingenium: in quibusdam implacabiles fuerunt dolores: pleuritides multos aliquando jugularunt: repente admodum inciderunt: celebrata semel atque iterum phlebotomia concesserunt: a destillationibus a capite fluxerunt pæne omnes: & subest suspicio seri mali: maxime vero dolores lateris patiebantur ii, quibus aut natura imbecilli pulmones, aut vitio laborantes. Ventris tormina multis fuerunt, quæ non nisi magna evacuatione sursum ac deorsum cessarunt. Multi dolores nephritin referebant: at non erant tamen.

Vidimus Nicolaum Le Grand Sangermanum, difficultate spirandi laborantem cum pandiculationibus & extensionibus & oscitationibus crebris: dubitabamus aliquid esse ὑποχονδριακόν (*a*). Hic melius habuit post frequentissimas purgationes, ac præsertim per catapotia. Ita distinctionibus opus est: Quibus facies nitida est & viridi colore (χλώρασμα λαμπρόν (*b*) vocat Hippocrates) in iis vereri non oportet de prava aliqua partium interiorum dispositione: sed si facies contaminata est nævis, lentigine & baronibus (ut vocant veteres medendi magistri) aliquod latet in præcordiis vitium. In quibusdam eo modo affectis repertus est abscessus inter pulmonem, ventriculum & diaphragma.

6. Epid. Nævi, lentigines sunt signa viscerum. βλαστήματα ἐχόντων (*c*).

Qui fit ut viri hæmorrhagias per nares confertas ac copiosas ferant sine leipothy-

(*y*) Recalescere.
(*z*) Multa humiditas.
(*a*) Hypochondriacum; viscerum abdominalium obstructionibus affectum.
(*b*) Facies nitida cum viridi colore.
(*c*) Germina habentium.

leipothymia, quum tamen qui e naribus fluit ſanguis fere ſit ſpirituoſus, ac propterea natus potius inducere eam defectionem animi, quam ſi craſſior magiſque terrenus foret: Item mulieres ad ſtuporem uſque patiuntur profluvia ex utero ſine damno & eclyſi; & neutri detractionem ſanguinis e brachio multo minore ſanguinis copia effluente, quam vel per nares, vel per uterum fluat, quin graves aut ſyncopæ, aut ἐκλύσεις (*d*) conſequantur? Si enim recurritur ad eam ſolutionem, ut dicamus detractionem ſanguinis e brachio eſſe proximiorem fonti caloris, propterea vires magis infirmare: contra objicietur, quod detractio ſanguinis e malleolo majoris cauſa infirmitatis ſit, & tamen e longinquiore loco eſt.

Vulgo dicitur: quoties duorum ſolennium remediorum uſus incidit neceſſarius, a venæ ſectione potius, quam purgatione eſt auſpicandum. An hoc verum? Mihi valde difficile videtur ſtatuere, quibus in morbis, quando, & quomodo hoc ſit uſurpandum. Forte hujus rei cognitio petenda erit ex *Com. part.* 21. *&* 22. *lib.* 4. *Acutorum*, ubi ex profeſſo de præmittenda phlebotomia purgationi docet; item *ex Com. ad part.* 6. *ſect.* 1. *lib.* 6. *Epid.* ſed nullibi apertius, quam *cap.* 4. *lib. de Renum affect. Si* (ait) *phlebotomia corpus evacuaverit, catharticum venas, arterias & inanes regiones inveniet, non oppletas: Ita facile in totum corpus pervadet ad attrahendos ſuccos, & facile educentur ob eorum fuſionem & tenuitatem. Si contra vaſa repleantur, ob plenitudinem in corpus medicamentum non deferetur: unde aut ſubſiſtet, aut nil bene faciet.*

Venæ ſectio purgationi præmittenda dum duorum remediorum uſus incidit neceſſarius.

Quum conjecturis aſſequere aut fluxum alvi adventaturum, aut vomitionem, aut utrumque potius in morem choleræ morbi, cave ne purgans agitanſve des medicamentum: nam periculum inde ſæpe evenit. Nam agitati humores valide multos & graves excitant tumultus, immo & ſyncopas, & alia ejuſmodi, quæ ſolent innocenti per ſe medicamento attribui, idque immerito: Declarat virgo fidelitate plena. Atque eo modo videtur interpretanda opinio Hippocratis quum ait, eos qui pravo utuntur cibo, ægre ferre purgationes. Virgines intemperantes facile a medicamento perturbantur: ideoque illic circumſpectos eſſe oportet.

Cuidam viro continua laboranti, præ calore febrili decocto fere & hactenus ſine remediis derelicto, intempeſtive Medicus vocatus venam ſecuit & ut dierum ſupputatio erat, nonus dies fere aderat: a ſecta vena recreatus plurimum, duabus horis poſt oborto ſudore copioſo interiit. Si materia parata fuiſſet, & remedia tempore uſurpata, & vires ſuffeciſſent ad tolerandum illum ſudorem criticum, aut ſi natura non tam cito criſin poſt phlebotomiam aggreſſa fuiſſet, nil inde periculi fuiſſet inſecutum. Hinc diſcere oportet, periculoſam omnem evacuationem, aut die critico præſente, aut inſtante, præſertim ſi morbi hiſtoria ſit bene ordinata. Immo & ſæpe vidimus, experientiaque didicimus, dato medicamento non valido ſexto die, jam ſeptimo apparente, graves & periculoſas ὑπερκαθάρσεις (*e*) attuliſſe: nam tanta commotio affertur, ut ſymptom-

Præſente, aut inſtante criſi evacuatio omnis periculoſa.

(*d*) Animi exſolutiones. (*e*) Superpurgatio.

ptomatica inde consequatur evacuatio: nam mixtim, confuse, & promiscue omnia evacuat natura.

Socrates tres jam dies febre continua laboravit, quarto die pleuritis oritur: an septimo die totius morbi tuto secari vena potest, qui dies pleuritidis tantum tertius est? Numquid crisis septimo isto die oriri potest: & interea si vena secetur, verendum ne aliquid eveniat sinistri? Hoc vidimus sæpe, quum tertio aut quarto die oritur pleuritis, augetur febris, quæ essentialis dicitur, & partim essentialis fit, partim symptomatica; nam per sectionem venæ pleuritide remissione facta, remissior quoque fit febris.

Aphor. 9. lib. 6. Non omnes desipientes medicamentis agitandi. Comm. in par. 17. lib. 1.

Quæritur an desipientiæ locus esse potest in inanitione, quia desipientes omnes valide agitant Medici, & frustra. Hippocrates *in Aphoris.* docet ob fluorem alvi magnam desipientiam contingere; an tunc venam secabis? Nequaquam: alioqui in grave periculum ægros adduces. Et in *Prorrhetico* phrenitidem maniacam ait contingere, & ob malignam qualitatem, pote humore bilioso exassato, & propter immodicam siccitatem, quod diligenter animadvertendum est, ne quid hic peccetur. 1. Unde phreniticam mulierem vidimus sine insigni febre, quæ nono die interiit κωματώδης (*f*), quum molesta assidentibus multum fuisset: Illa autem consuendo noctes insomnes degebat, perpetuis querelis virgunculas sibi ad erudiendum concreditas incessendo, & ut audivimus, parce ac duriter victitando; nec non vinum sæpe pitissando: Bilioso erat valde temperamento: atque omnia symptomata erant cerebri primario affecti ac exsiccati, nec non adustam quamdam bilem continentis. Nimiis quoque jejuniis consimiles affectiones consurgunt: & maxime in biliosis, si bilis blanda, alimentorum anathymiasi destituta, efferocit magis. Videtur quod ei non multum conferebat phlebotomia: nam *ex fine comm. in histor.* 1. *lib.* 3. *Epid. de Pythione* scies delirium non tam sequi ex humorum quantitate, quam qualitate; immo quantitas ex se non delirium, sed coma inferet. Cuidam obortus dolor ad hypochondrium dextrum: metuebamus ne ibi abscessus fieret: omnia tentata sunt: non interiit, sed humoris nescio cujus ad crus & tibiam e regione positam translatione hypochondrii dolore levata est.

1.

Vulgus dicit, il est recrû, id est præ vigiliis & inedia veluti exhaustus.

Fernelius præclare de differentiis dolorum lateris cap. 1[illegible] lib. 5.

Ex doloribus lateris maxima pars a defluxione a capite oritur. Sed dicat quis, si fluxionum major pars frigida est, quomodo & tam subito oritur inflammatio, & phlegmone? nam phlegmones natura est calida & humida. Et si hoc verum est, an venæ sectio confert? Potius in purgatione & anacatharsi & anodynis consistendum videretur. Sed in suis libris passim Hippocrates maximos dolores oriri ait a confuso phlegmate & bile cum sanguine. Quod si in nervos solos humor frigidus incideret, non tam cito ad phlebotomiam recurrendum esset: sed quum per venas fluxio fit, facile datur occasio phlegmone. Sed pleuritidon & dolorum lateris tres fere ideas in operibus artis observavimus: alii enim dolores sunt

(*f*) Comatosus, seu sopore laborans.

Non semper tuto præsente lateris dolore vena secanda.

ſunt ob phlegmonem, alii ob eryſipelatoden affectionem, ut nos *in Conſiliis noſtris* ſcripſimus, alii ob purum & ſincerum humorem a capite labentem: & tunc non tam eſt pleuritis, quam lateris dolor: ac fere talis dolor inflammationis non eſt comes, ſed tantum congeſtionis cujuſdam humoris, & adhæſionis. Immo infinitos vidimus laborantes dolore lateris, ob copiam excrementi in pulmone, cujus pars tenuior & ſeroſior dum ad membranas funditur, dolores excitat. Sed quod diligenter eſt obſervandum, major eſt pars & pleuritidon & dolorum capitis tum a congeſtione cujuſdam excrementi in pulmonem & thoracem, tum ob recurſum tenuioris humoris per orgaſmum a ventre inferiore, quam a capite, & partibus ſuperioribus: quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare, & ſolvere ventrem: at ſæpe hoc plus confert, quam phlebotomia: immo tunc ſectioni venæ locus non eſt: niſi forte ſemel id fiat. Unde in Conſulis uxore dolorem lateris patiente quinquies ſecta vena, idque fruſtra: hyems erat: a capite malum erat: quod notandum valde. Nam quum Hippocrates ait 3. *Aphoriſmor.* hieme vagari pleuritides, vult explicare illud quod ſcribitur *lib. de locis in homin.* ubi diſputat de pleuritide ſine ſputo. Eſt autem dolor lateris a congelatione, ut idem Hippocrates *illo loco* explicat, & Galenus *Com. in tertium Aphoriſmorum.* An in talibus laterum doloribus tuta ſectio venæ? Nequaquam. Sic non oportet cum tam multis turpiter errare. Incredibile enim dictu, *quam multos trita vulgataque medendi via, ac præſertim in pleuritide perdidit?* Nam audito lateris doloris nomine, ſi quis aliud præter venæ ſectionem remedium tentet, ἀνάθημα ϰὴ ἀπειρία ἔϛω (g) immo, quod pertinet ad dolores lateris, nullus hodie non Medicus eſt: quamquam hic multorum carnificina, & fruſtranea ſanguinis (in quo vita ſedet) eductio, ſpirituumque evacuatio committitur, magno artis vituperio, ut etiam hac una medendi pleuriticis via bajuli, carnifices, ſutores ac univerſa mulierum garrulitas Medicorum celebrium induſtriæ obſtrepat ac ſeſe opponat. Immo, ſi quis de latere queritur, quocumque id modo fiat, ne articulo horulæ differre fas ſit. At non novit imprudens mulier, & impudens barbi-tonſor, nugigerulaque mediaſtina mulier multis ex cauſis dolores laterum oriri, in quibus ut aliquando venam non ſecare nefaſtum eſt, ita eamdem aperire crudele, impium, ac ignorantiæ plenum ſit; nam, *nulla eſt cauſa tam exilis, tamque parum efficax, quæ non dolorem in latere excitet.* Ac æquumne eſt tamquam cauſa eadem ſit, ac idem malum, remedium idem uſurpare, & omnibus eumdem cothurnum attribuere?

Conſequens eſt, ut quæramus num, quum ſecandi venam occaſio eſt, & phlegmone dolorque urget, tuto in die quater vena ſecari debeat, & potius id fiat, quam expectetur quid ſequens dies vehat: nam quum phlegmone in pleuriticis naſcitur, dolorque adeſt magnus, omni ratione impedienda eſt phlegmone incremento. An vero præſentius remedium ſit, quam identidem facta phlebotomia?

H 2 Veriſimi-

(g) Anathema & inexperientia eſto.

Sectio arteriarum in manu dolorem lateris solvit.

Verisimilene est illud quod scribit Galenus, sectionem arteriarum in manu dolorem lateris, & qui circum jecur erat solvisse, quod per magnam revulsionem id factum fuerit? An venarum infra gibberum sectio in pleuritide conferre potest? Forte attractio ista longa, & sensim facta exonerat facilius partem, quam quum e propinquiore parte affatim attrahitur. Nam dum e propinqua parte ducitur sanguis & confertim, quia ex aliis locis attractio fit violenta, verendum est, ne concursus iste sanguinis & spirituum noceat. Sed quum veluti materiam conjunctam dolorem aut abscessui aliquid simile foventem educimus, sensim revellendo, tutior & verisimilior videtur esse eductio. Unde videmus suctas mammas mulierum a majoribus natu facile arescere ac inaniri, quod attractio violentior sit: sed puelli etiam recens nati, dum minimo conatu atque lambendo tantum eliciunt suguntque aliquid, consecutione quadam ex profundis venarum elicere videntur. Sed quum suctus attractioque est potentior, interciditur consecutio ipsa & tamquam in chorea complexio ac contingentia. In filio D. Noel, quod commode in gibbero feriri vena nequiret, ad pleuritin secta est vena inter carpum & gibberum: & id valde profecisse putamus, quum ab eo tempore dolor quieverit. An idem factitare poterimus?

2.

3.

Chirurgi uxori tussis valida & diuturna, expectorabat ex facili: tum tussis sicca fuit, verebantur ne suppressione materiæ aliquid alienius contingeret: tandem, ac si ab albis molestaretur, sinus pudoris aqua madet, & transmittitur ea materia a pulmonibus ad pudenda. An hoc verisimile? Ita sane: nam & hoc Hippocrates observavit *in Epidemiis. Multi infestabantur arida tussi, nilque excreabant, nec multo post raucescebant; nonnulli multo post: quibusdam testiculus alter, aliis uterque cum dolore inflammabatur.* Galenus *in comm.* ita ait. *Pars illius humoris qui in pulmone erat, pro eo quod consentiunt pulmo & testes ad eos venit: & quod ad testes venit, deterius erat eo quod primum ad thoracem, quoniam diuturnitate computruerat.* Miror quomodo is sit consensus pulmonis & ventris superioris cum inferiore. Galenus enim, dum rationem reddit cur gibberum in spondylis thoracis non facile solvatur per dysenteriam, aut abscessum in tibiis, ut gibberum in lumbis, recurrit ad difficultatem viarum: quod non sit promta & aperta via a thorace ad partes inferiores: immo videtur negare plane ullas vias esse, quibus materia a partibus superioribus transmittatur ad inferiores. Quod si verum, quomodo dicimus pulmonicos sæpe per ventrem, & urinas repurgari?

Lib. 1. part. 12.

Lib. 1. sect. 1.

4.

Com. in particul. 3. & 4. lib. 3. de artic.

Audio Ambrosium Paræum *in suis hypomnemoneumatis* annotasse cuidam mulieri obortum fuisse in crure tuberculum, pisum magnitudine adæquans, quo tantopere cruciaretur, ut convelleretur plane; deinde diaphoreticis obortis sudoribus semimortua jaceret. Quid illud erat? Malignus humor, cujus pars minimo tumore se prodebat, reliquum ut latens venenum serperet, manaretque longius, ac tandem in consensum cerebrum trahebatur, aut communicato vapore, aut nullo communicato. Atque hic de morbis per consensum tria animadvertere convenit, observatione dignissima: primum est, an in omni morbo per consensum, aut

flatum,

flatum, aut ichorem, aut humorem aliquem ad partem quæ compatitur ac consentit, transmitti oporteat: Galenus tribus modis docet per consensum fieri, aut quia facultas non suppeditatur, aut quia materia deficit, ut in respiratione, aut per vapores: Quum per vapores oritur morbus, fere fit, ut si malum perseveret, tandem impresso in parte vestigio morbus per protopathiam oriatur. Sed Arculanus melius statuit duplicem esse συμπάθειαν (*h*) (communitatem vocat) unam absolutam, alteram non absolutam. Absoluta dicitur, quum ex membro communicante nil traditur ei parti quæ consentit præter passionem: nil vero traditur corporeum, ut humor, vapor, spiritus, flatus. Non absoluta vero elicitur, quum a parte, affectionem in suo sinu alente, aliquid ad consentiens membrum demandatur; quod consimilem fere affectionem pariat. Absolutæ exemplum est, dolor capitis ortus post spasmum alicujus partis, aut totius corporis: dolor a punctura, dolor capitis per consensum juncturarum: item in furore uteri: nam Aëtius furorem uteri ab uterina suffocatione distinguit, quod in furore uteri passio ipsa sine corpore ullo, sed sola fere qualitate cerebro communicetur. Item quum dicitur,

Cap. 6. lib. 1. de loc. aff.

5.

Cap. 74. serm. 4. tetra. 4.

Quumque caput dolitat, cætera membra dolent.

An communicatur aliud præter quamdam affectionem, materiei omnis expertem? In quo oportet partem reapse laborare, quia definitio hæc est doloris, ut res materialiter imprimat: non quod requiratur materia in omni dolore, eo præsertim qui fit per consensum; sed ut excludatur opinio eorum, qui putant absolutam communicationem doloris esse, quum species intentionales offeruntur: at hoc falsum: nam communi sensui necessario species doloris objicitur, sed non propterea laborat.

Morbi per consensum quot modis fiant.

Secundum ex iis quæ explicanda proposuimus, est quod Galenus scribit, quicumque per consensum communicationemque morbi fiunt, eorum nullus eos morbos solvit qui præcesserunt: nisi forte reapse materia transferatur alio, & tandem absentia materiæ diatheseos occasio, & proinde morbi tollatur. Ut quum translata a capite ad pedes materia, capillorum defluvium cessat, & varices superveniunt.

Comm. in part. 10. lib. 3. de articulis.

Tertium est illud quod Galenus scribit, pauci morbi chronici fiunt per consensum & absque loco affecto. Attamen multis Hemicraniæ sunt longæ per consensum: sed aliud est χρόνιον νόσημα, aliud χρονία διάθεσις (*i*): nam diathesis est sine materia; sed morbus materialis & longus propriam habet sedem, & humorem crassum qui fovet.

Comm. in Aphor. 19. lib. 1.

6.

Nobilis vir, quia luis venereæ contagione infectus fuerat, & quum instar venenatorum humorum lues ista sæpe de instituto adoriatur hanc aut illam partem, dolores sentit implacabiles in tertio & quarto metaphreni spondylis: nullis superantur remediis: præ dolore interit. Reperti sunt duo isti spondyli carie ac tabo confecti: hinc dolores, hinc mors. Avicennas

Caries spondylorum metaphreni ob luem veneream mortis causa.

(*h*) Sympathia, morbus ab alio morbo dependens.

(*i*) Morbus diuturnus, & diuturni dispositio.

cennas *fen.* 22. *tractatu primo*, *capite* 12. eam corruptionem ſpinæ vocat ventoſitatem ſpinæ, quod talis corruptio ſit ab ichore: ichor vero & flatus malignus conſimiles fere affectus afferunt. Diximus enim ichorem & flatum dolorum maxime cauſas eſſe.

Nobili cuidam, ſed moribus ignobili ac obſcuro, de quo idem dici poteſt, quod de Mezentio Poeta,

Virg. Æn.7.

Contemptorque Deûm Mezentius,

dolor in perioſtio menti (locus autem dolens magnitudine ſextantem non ſuperabat) iſque erat implacabilis: quum inſolens hoc malum foret, inauditum, inviſum ac implacabile, id ad Divinam Dei ultionem referebant: tandem quum ægreſceret medendo malum, effero & temerario motu, lato per omnes faciei partes humore ejuſdem fere moris, non ita longe poſt interiit. Quid hoc rei fuit?

Cauſæ, ſigna, remedia & prognoſtica pleuritidis & peripneumoniæ ſiccæ.

Peripneumoniæ ſiccæ & pleuritides, id eſt, quæ non tam in humore & tumore phlegmonode conſiſtunt, quam in phlogoſi & vagabunda aſſatione aut aduſtione, jugulant homines incautos & minime cogitantibus Medicis. Harum auctor eſt ſerum, acre, ſubtile, malignum, efferum, eludens excluſionis anſam, & pepaſmi occaſionem, a quo ſiderantur pulmones derepente. Signa ſunt rubores genarum fugaces, tuſſis inanis, indolentia fere, jactationes, ariditas linguæ, & extenuatio præter rationem, dolores pungentes & fugaces; an in his ſecanda vena? Hippocrates ita ſcribit: *Fit peripneumonia & pleuritis ſine ſputo, ambæ ex eadem cauſa, & ſiccitate; ſiccant autem & calida quum nimium calefecerint, & frigida ubi nimium frigefaciunt. Congelatur autem latus & quæ in ipſo ſunt venæ, & convellitur. Quantum in ipſo eſt bilis & pituitæ, id a caliditate reſiccatur, & dolorem inducit, & febrem. Hinc venam ſecare convenit in manu ſplenitidem aut hepatitidem, juxta utram fuerit morbus.* Tamen alio loco dum de pleuritide ſicca & ſine ſputo loquitur, humectationis quidem multæ commeminit, at numquam phlebotomiæ. Sic hic accuratos & ſagaces eſſe Medicos oportet. Quum autem meminit pleuritidis ſiccæ a frigore, a quo congelatur in pleuritide latus, videtur explicare ideam earum pleuritidon, quas *in Aphor.* per hyemem graſſari ſcribit Hippocrates: nam in his fruſtra tentatam ſectionem venæ ſæpe vidimus: quum potius ſit conſilio Hippocratis veniundum ad tepefacientia & paregorica medicamenta. Quod prudentiores Medici, & qui non tam ſolent id remedii accelerare, nec ex vulgi opinione pendere, factitant.

Lib. 1. de morbis.

Lib. 3. de morbis.

3. Aphor.

2. Acutorum.

Benignum, blandum, & leniens medi-

Supra de ſcammoniatis obſervavimus: nunc hoc dicendum, verum illud eſſe Hippocratis, dejectiones numero non eſſe æſtimandas, medicamentaque agere debere καλῶς, καὶ κρισίμως (*k*), alioqui fruſtra ea dantur; & medicamentis accommodantur corpora, non corporibus medicamenta. Hoc unum dicam, electarium diacarthami de ſucco, magni ſcutiferi, quod ad inſigne mortarii aurei venale eſt, aut nil agere, aut perturbate

(*k*) Benè & criticè.

turbate agere. Nam dum aquosas quasdam superfluitates educunt, perturbant solum, non evacuant ea quæ evacuari oportet: unde alios vidimus in profluvia illaudabilia alvi incidisse, alios nil aut parum purgatos. Unde ægri sæpe fassi sunt valde se pœnitere quod ea sumserint, quum nullus inde profectus secutus fuerit, sed aut inanis aquarum eductio, aut siccitas quædam corporis contigerit. Immo medicamentulum blandum & leniens vidimus plus leniendo profecisse, quam ista valida inaniter agitando.

camentum plus proficit sæpe, quam scammonia-ium.

Quoniam plerosque pueros febribus continuis & vehementibus videmus interire, quibus forte omissio phlebotomiæ obfuit, ut Medicis probro & ignorantiæ vertatur, quod temere solenne illud remedium tam præsens in continuis auxilium prætermiserint, an non tuto secari puellis eo in casu vena potest? Ita revera, tum quod casus requirat, tum ut parentibus satisfiat qui in phlebotomia prima salutem, immo & a mortuis excitationem positam putant. Parisiis enim malunt suos ad phlebotomiam adduci, & si phlebotomati interierint, minus illis molestum est. Itaque miror Galenum tam studiose in pueris venam non secare, & si vel pleuritis, vel peripneumonia orta fuerit in pueris etiam prætermittit sectionem: Ait enim: *si vero post decimum quartum annum pleuritis aut peripneumonia, aut aliud acutum νόσημα* (*l*), *aut angina adsit, præsertim si sanguis adsit multus, si tempus vernum, si regio temperata, si pueri natura sanguinea, audacter venam secabis*: quasi vero si tales morbi puellos adoriantur, non sit bonum venam aperire: quum tot etiam in juvenibus phlebotomiam experturis circumstantias requirat. At nostrates afferunt suas experientias de sectione in bimis & junioribus; forte sine sectione venæ erant convalituri. Exemplum est filius Vandolii, cui necessario secandam venam dicebant, & purgationibus liberatus est lateris dolore. Idipsum & filiola Dom. Royssæi indicavit: quum enim de secanda vena conclusum esset, tamen dilata est; & ea omnino prætermissa convaluit.

7.

Lib. de sang. miss.
9. Methodi.

Pueris urgente necessitate audacter vena secanda.

Sunt qui ut ignorantiæ suæ velum prætendant, quum nil agere circa ægrotantes volunt, afferunt justam dilationis causam, quod hic vel ille dies sit criticus. At Galenus contra factitandum putat; itaque scribit: *Quoniam sæpe quum quis dies sex aut quinque ægrotavit ad curationem accersimur, expediet utique sanguinem mittere, etiam si prima occasio sit prætermissa. Quocumque enim die mittendi sanguinis scopos in ægrotante inveneris, in hoc præsidium hoc adhibeto, etiam si vicesimus ab initio morbi dies fuerit. Scopi vero sunt, magnus morbus, virium robur, excepta ætate puerili, & ambiente nos aëre vehementer calido.* At dices: numero dierum vires exsolvuntur, ideo si jam progressus sit morbus, demendi sanguinis occasio tollitur. Galenus autem rejicit istum numerum dierum, quod hic primario & per se efficiat ut vires minuantur, sed quod ex eventu propter longitudinem ipsam vires labent. Immo etiam secundo die morbi vires imminutas admodum videre licet. Tamen si auctore Hippocrate diebus impari-

Etiam die critico mittendus sanguis.
Cap. 20. lib. de sang. miss.

8.

4. de morbis.

(*l*) Morbus.

imparibus & criticis medicamentum purgans dare nefas est ob ὑπερκάθαρσιν (*m*) quæ inde insequitur, cur tuto vena secabitur? Galenus autem ista maxime scripsit contra eos, qui de sectione venæ statuentes, in duobus graviter peccaverunt: nam ultra quartam diem venam non secabant; unde *in Epid.* tacite eis suam ignorantiam obtrusit, quum ait: *Anaxioni octavo die venam secui.* Alter autem erat error quod secarent venam quum humores adhuc inconstantes essent & errantes; non autem quum fixi & inerrantes, ut Tulliano verbo utar: Quod attinet ad phlebotomiam, multa hinc illinc probabilia afferri possunt tum ad suadendum, tum ad dissuadendum: Sed multa sæpe ad majorem religionem & cautionem, non ad omissionem afferuntur. Non alienum forte ad dissuadendam phlebotomiam, frequentem præsertim, id quod a quibusdam ex Theophrasto objici solet: Is enim dum reddit rationem, cur arbores non insitæ & silvestres plures producant fructus, quam insitæ, hoc affert: minus feraces esse arbores insitionem passas διὰ τὴν ἕλκωσιν (*n*), vulnus enim illud in insitione factum vires minuit: quod & de phlebotomiis potest audiri: maxime vero nocent delicatis, & λεπτοῖς (*o*) hominibus.

In libris de Natura Deorum.

Sunt qui objiciunt consuetudinem ut Medicos adducant ad præscribenda sæpe sibi medicamenta, aut phlebotomiam. Sed valde notanda sunt, quæ a Galeno scribuntur, ut aliam vacuationis rationem pro sectione venæ substituamus. Scarificare autem convenit præsertim partes ignobiliores, ut longius revocentur humores. Quot sunt enim qui diuturnis doloribus aut oculorum, aut capitis detenti sexies aut octies in anno sibi venam aperiri volunt? Galeni verba hæc sunt ad unguem tenenda, & sæpe Medicis obtrudenda opponendaque, qui in sanguine humano fundendo liberaliores esse solent: *Sæpius anno venam secare non expedit, quippe cum sanguine copioso e vena vitalis excernitur spiritus. Eo autem copiosius absumpto, universa corporis moles refrigeratur, omniaque naturalia opera deteriora fiunt: ideo ab ignobilibus, utpote cruribus, detractionem fieri convenit.* At quoniam plerique liberalius sanguinem fundunt, ideo hic notandum fuit: nec omittendum id quod observavimus contigisse Damisellæ de Lonquerque; post evacuationem magnam ab utero repertum est jecur plane albicans. Item Dom. de Montgiron, in campo vulgo *les Tournelles* dicto interemto, ob vulneratas insignes venas crurales inventum est hepar pallidiusculum, idque ob evacuatum insigniter sanguinem. Quidnon aliquid non absimile continget ob frequentem phlebotomiam? Ex Hippocrate enim post insignem sanguinis evacuationem alvus ὑγραίνεται, in Coacis πονηρεύεται (*p*). Galenus vero de frequenti usu medicamentorum loquens ita ait: *Frequenter medicamentis uti non convenit, tum quia corpus in pravam consuetudinem adducitur, tum quia nocet plurimum.* At consuetudinem objiciunt, dicuntque se prævertisse magnos morbos ea ratione: sed eludit istam frigidiusculam

Lib. de scarificat.

Frequentior usus medicamentorum & venæ sectionis propter consuetudinem damnandus.

Comm. Aphor. 15. lib. 2.

(*m*) Superpurgationem.
(*n*) Propter exulcerationem.
(*o*) Tenuibus.
(*p*) Lubrica fit alvus, & malignè afficitur.

diusculam opinionem Galenus. *Si victus rationem mutaverint illi qui tam sæpe vacuandum velint, proderit plurimum.* Et quod dicant se illis vacuationibus allevari, *non ratione istius consuetudinis*, ait, *evenit, ut istæ purgationes conferant, sed quia ex victu depravato pravos humores congerunt.* Item ait: *Evacuatio eorum quæ quotidie generantur, minor est quam ut requirat medicamentum purgans.* Sed valde indigentibus & ex intervallis utile est medicamentum: Nam ut aquæ stagnantis motu contingit ut efferantur vapores, & aër contaminetur; ita dum subinde nulla vere urgente occasione medicamenti usu moventur humores, spiritus inficiuntur, & dum per venas rapitur dividiturque alimentum commotæ materiæ in intestino corpore restagnantis contagione vitiatur: Quæ diligenter sunt notanda.

Lib. de consuet. cap. ultimo.

In acerbis dentium doloribus, immo & in colicis, ut ante docuimus, pyrotica ex usu sunt: quoniam educitur quædam sanies tenuis. Et mirum tam exigua materia & pauca excreta tam acerbos dolores dentium sedari: An non simili exemplo, ut intercipiatur cursus & impetus materiei in partes ruentis & dolores excitantis pyrotica applicabimus in his aut illis partibus? Immo observatum in multis corporis partibus, post ingentes dolores, tuberculum aliquod exstitisse & apparuisse; quod in se videtur conclusisse, & secum rapuisse id totum, quod molestiam afferebat: dolores enim postea conquiescunt.

Pyroticum ad acerbos dolores dentium & colicos valet.

Siccæ meninges atque velut sideratæ apparuerunt post diuturnos capitis dolores, præsertim quum & humores pravi sunt, retinentque aliquid de natura humoris atrabilarii adusti. In talibus balnea potius ex usu sunt, quam agitatio ulla sudorificis aut calidioribus medicamentis tentata.

Balnea quibus conveniant in capitis dolore.

In inspiciendis urinis cavendum est ne decipiare, & ne temere tibi aliquid sine ratione persuadeas: nam quum expertes tincturæ biliosæ apparent, vulgus Medicorum statuit de sectione venæ, quod putet supprimi per quemdam inflammationis modum illum humorem, qui urinam tingere deberet. Si vero bile saturatæ sint, itidem de secanda vena, & detrahendo largius sanguine cogitant plerique, quod credant inflammationem esse, & generationem multi humoris biliosi. Sic vide quomodo temere ex contrariis urinis argumenta secandæ venæ petant. Malum porro est aliquid in arte Medica comminisci, ut inducaris ad hoc vel illud agendum.

Bile saturatæ urinæ aut tincturæ expertes solæ venæ sectionem non suadent.

Quum dolores vagabunde tenent nothas costas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes sterni anteriores, caute videre oportet an propter ventris inferioris cacochymiam, a qua, propter vapores elatos dolores surgunt, sensio adsit doloris, an causa ipsa a partibus superioribus pendeat, an vero in thorace ipso sit: Vulgo enim secatur vena, undelibet dolor sit: atque id quidem male. Quis enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modo non prodesse phlebotomiam, sed etiam nocere sæpe, quod attractio fiat a partibus inferis; & si nondum adsit pleuritis, ea per sectionem venæ acceleretur?

Fernelius cap. 11. lib. 5.

Quum hodie demitur sanguis, & ultimum vas corruptissimo sanguine plenum

Vana est ea indicatio de-

trahendi sanguinis, quæ ex sanguinis impuritate sumitur.
4. cap. lib. 4. sanitat. tuend. par. 43. sect. 3. lib. 6. Epid.
9.

plenum est, tum incitantur Medici ad iteratam, immo tertiam & quartam sectionem venæ: & quo majoris corruptionis particeps sanguis est, eo de secanda vena audacius cogitant: & sic misere in humani generis sanguinem contenditur ac statuitur. Quid respondebunt auctori suo Galeno, quem ducem sequuntur? Hic enim eo magis a sectione venæ avocatur quo corruptionis majoris sanguinis argumenta majora apparebunt. Ita scribit, *ubi vel citra sanguinem restitum est, vel supra processum, nullo modo sanguis mittendus est.* Quum biliosus humor redundat, & tota sanguinis massa biliosior est, supra sanguinem processum est, an non conveniet venam secare? Quid ergo vult Galenus? Idem Auctor ita alio loco scribit: *Si copiosus sanguis, & nondum insigniter mutatus in alterius naturam fuerit, audacter detrahe: contra agendum si jam mutatus est.* Vide ergo in quo conveniat posteritas cum antiquitate. Et tamen idem Galenus mulieri extenuatæ, cui pici similis sanguis erat plurimus, large sanguinem detraxit. Ego vero, ut conciliem Galenum secum, & cum posteritate, puto Galenum tam religiose interdicere venæ sectione, ubi vel supra sanguinem proceditur, vel infra restitum est, id est, vel quum plane crudus est, & pituitosus sanguis, & ὠμὸν αἷμα (q) dicitur, vel quum ita processum est, ut jam adustus sit; vel hoc intelligi debet, ut non solum qui sanguis ruber esse debet colorem mutaverit, (nam omnium facillime sanguis floridus colorem mutat) sed & alii sanguinis massam humores constituentes parem quoque mutationem acceperint: alioqui decipi facile est. Et plerique turpiter allucinantur. Nam in nostris sectionibus venæ putamus sanguinem valde malum esse, quia superficies mala, & alieni coloris apparet: error est: nam si vel in vase stanneo, ut in scutella conjiciatur, vel si vas totum plenum non est, vel si dimoveas sanguinem ipsum, tunc superficies florida apparebit. Sed, quod magis urgebit, duæ sunt rationes, quibus forte revocari possis a frequenti sanguinis detractione. Prius est hoc, pauca quantitas croci multum aquæ tingit: ita pauca bilis sanguini confusa alterat sanguinem & mutat: si ergo per confusionem, aut admistionem bilis in sanguine mutatio appareat, non propterea statim ad unam atque alteram phlebotomiam deveniendum: quod forte multis fraudi fuit. Posterius argumentum hoc est, quum Socrates febricitat sanguinis massa confunditur & turbatur, resident vero humores febre cessante: si sanguinem detrahis, dum æstus est in venis confusum semper elicies, & sic ægrum, ejusque vires diminues. Itaque non oportet adduci ad audacter sanguinem detrahendum ex eo quod sanguis confusus & alteratus aliquando apparet.

Causarum procatarcticarum habenda ratio in morbis.

An causarum προκαταρκτικῶν (r) prætermittenda ratio in morbis? Nequaquam. Hippocrates enim *in Epid.* de febribus continuis acturus meminit crapulæ, apricationis in Sole, potus vini meracioris, laborum, lassitudinis: & *in diæta* τῶν ὀξέων, (s) quum de febribus continuis agit quas ab

(q) Crudus sanguis.
(r) Procatarcticarum, Præincipientium.
(s) Acutorum.

ab attractis ichoribus nasci putat, lassitudinum, & laborum, & vigiliarum meminit, tamquam causarum προκαταρκτικῶν, sed tamen ad morborum ϗ γένεσιν, ϗ διάγνωσιν (*t*) conferentium. Quamquam inter eas quædam sunt contemplabiles, aliæ non: ut comedisse racemum, deinde incidisse in febrem, aut sub dio fuisse, aut egelidam bibisse, aut acetarium edisse, illud vulgo causa febris putatur. Sed aliæ sunt causæ procatarcticæ, quæ in re ipsa quodammodo inhærent.

10.

Qui fit, ut magna pars eorum, qui in pleuritim incidunt, horreat; quum tamen illud non videatur esse de natura istius mali? Hippocrates explicat cur laboraturum pleuritide horror occupet, sive sit ebrius, sive sit sobrius, atque ait: *Quum latus natura carne nudum sit præ omnibus corporis partibus & non sit quicquam in ipso quod renitatur, præter ventriculi cavitatem, maxime rigorem percipit. Et quum riguerit, ac perfrigeratum fuerit, tum caro quæ est in latere, tum venæ contrahuntur, ac convelluntur.*

Lib. de morbis.

Horror prodromus pleuritid.

Toto mense Aprili & Majo iidem pæne morbi, qui & ineunte vere. Veteres morbi repullularunt. Numquam, quod meminissent, tam diuturnos & inexpugnabiles morbos Medici observarant. Ad multam humiditatem retuleramus prius. Idem de istis morbis dici potuit, quod & Hippocrates quum multum temporis status austrinus fuisset, addidit, squalidus, id est, pluviis carens; noster status pluviosus fuit, & nebulosus. Non mirum si nil e corpore effluxerit, sed quod erat, cumulatum fuerit. Spiritus & humores caliginosi & nebulosi facti sunt. Nam verum illud, *Austri auditum hebetant, caliginosi, capiti graves, &c.* Et in ista spirituum & humorum caligine non mirum si & domari non potuerint humores, & si natura sopita fuerit, utpote non illustrata.

Par.8. sect.1. lib. 1. Epid.

Pleuritides siccæ & humidæ vagatæ sunt, dolores lateris, tusses, ophthalmiæ, gravitates capitis, & inter cætera parotidon magna copia fuit, sed illæ sine febre erant. Et maxime juniores & calidiores prehenderunt, non absque febre, sed ea moderata.

Si quando alias, illud contigit videre, quod ab Hippocrate scriptum est: *Tubercula multis secundum aures, febre carebant. Nonnullis parum accendebantur, sed omnibus sunt extincta citra incommodum. Nemini suppurarunt. Erant laxa, magna, diffusa, citra phlegmonem. Accidebant hæc adolescentibus, juvenibus, adultis, præter cæteros luctatoribus & athletis, mulieribus vero parum.*

Part.10.lib.1. Epid. sect. 1.

Multos videmus aut ischiade laborare, aut alio articulo, quum ne tantillum aut cervices doluerint, aut collum, aut guttur, aut claviculas, aut occiput. An vero credibile a capite tam efferum humorem, tam serosum, tam indomitum, ut nullos dolores in mediis viis excitet, sed solum quum ad articulos devenerit? Ut idem faciat quod lepus marinus, qui quum perreptet innumeras corporis partes, solos pulmones ulceret? Hoc non credibile. Sic valere jubeamus Fernelium: & non temere innocens caput medicamentis agitemus: nam sunt qui dolent articulos, & nullus

Ischias non semper a cerebro.

(*t*) Et generationem, & diagnosin seu cognitionem.

nullus præcessit omnino; dolor capitis, nec gravitas, nec aliud simile.

Bilis & pituita omnium morborum auctores. Hippocr.

Si febres hemitriteæ & horrificæ humorum ἑτερογενῶν (u) sunt soboles, quare non semper tales febres excitantur, quum in corpore nostro tanta sit varietas humorum, & maxime bilis & pituita redundet, quos duos humores passim Hippocrates morborum omnium auctores statuit? Si dicas in quaque febre unum humorem maxime in vitio esse, ac turgere: quare quotidie tam ex diversis medicamentis purgationes morbificorum humorum instituimus?

Juveni annos undeviginti nato præter modum pinguescenti, quod in cute curanda plus æquo operetur, & soleat

... In medios dormire dies, &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam,

6. Epid. Victus ratio ut corpus minime pinguescat.

consultum est illud, quod scribit Hippocrates, ut maza & lucta uteretur: id est, laboraret plurimum; & non cibis satiaretur. Volebat omnino abstinere a jentaculo, alias a cœna. Hoc non probatum est, immo consultum ut levi jentaculo sublevaret illam famem insatiabilem quam in pastibus habet. Accedit quod iis qui breviore collo sunt, & aqualiculo obesiore ad os ventriculi solet quædam coarctatio contingere, ob abdominis pressum pinguioris, ac fere idem contingit quod & mulieribus præter naturam crassis, quæ non concipiunt, quoniam omenti pinguedo os uteri coarctat ac comprimit. Numquid idem ad regionem oris ventriculi potest contingere? Hoc notandum. Consultum præterea est, ut aliquando uteretur decocto absinthii pontici: item ut manderet sæpe coriandrum: etsi enim calidum, non transmittit gibbas hepatis: potius vesceretur assis: hyeme pane, ut vocant, biscocto, non solenni de pane qui de capitulo vocatur, aut consimili.

Apho. 46. lib. 5.

Cur mulieres difficilibus morbis implicentur. Lib. 1. de morbis.

Notandum est valde quod scribit Hippocrates *lib.* I. *de morbis mulierum*, dum rationem reddit, cur mulieres tam difficilibus morbis implicentur, qui & ægras lateant, & Medicos. Ἐπικίνδυνα τὰ νουσήματά εἰσι ταῖς γυναιξὶ, καὶ ὀξέα, καὶ μεγάλα, καὶ χαλεπὰ ξυνιέναι, διὰ τοῦτο, ὅτι αἱ γυναῖκες μετέχουσι τῶν νούσων. καὶ ἔσθ' ὅτε οὐδ' αὐταὶ ἴσασιν ὅτι νοσέουσιν, πρὶν ἢ ἔμπειροι νούσων γένωνται ἀπὸ καταμηνίων, καὶ ἔωσι γεραίτεραι. τότε δὲ σφέας ἥτε ἀνάγκη, καὶ ὁ χρόνος διδάσκει τὸ αἴτιον τῶν νούσων. καὶ ἔστι, ὅτε τῇσι μὴ γινωσκούσῃσιν ὑφ' ὅτευ νοσέουσι φθάνει τὰ νουσήματα ἀνίητα γινόμενα, πρὶν ἂν διδαχθῆναι τὸν ἰητρὸν ὀρθῶς ὑπὸ τῆς νοσεούσης, ὑφ' ὅτου νοσέει. καὶ γὰρ αἰδέονται φράζειν, κἢν εἰδῶσι. καὶ σφὶν δοκοῦσι αἰσχρὸν εἶναι ὑπὸ τῆς ἀπειρίης καὶ ἀνεπιστημοσύνης. ἅμα δὲ καὶ οἱ ἰητροὶ ἁμαρτάνουσι οὐκ ἀτρεκέως πυνθανόμενοι τὴν πρόφασιν τῆς νούσου. ἀλλ' ὡς τὰ ἀνδρεικὰ νοσήματα ἰώμενοι. καὶ πολλὰς εἶδον διεφθαρμένας ἤδη ὑπὸ τῶν τοιούτων παθημάτων. ἀλλὰ χρὴ ἀνερωτᾷν αὐτίκα ἀτρεκέως τὸ αἴτιον. διαφέρει γὰρ ἡ ἴησις πολλὸν τῶν γυναικείων νοσημάτων, καὶ τῶν ἀνδρώων.

Id est. *Vitia mulierum plerumque magna sunt, acuta & intellectu difficilia; eo quod mulieres participent morbis, & aliquando neque ipsæ sciunt quod ægrotent,*

(u) Diversi generis.

ægrotent, priusquam morbos experiantur à mensibus, & seniores factæ fuerint. Tunc ipsas & necessitas & tempus docet causam morborum. Et quandoque ipsis non cognoscentibus ex quo morbo ægrotent, perveniunt ad morbos incurabiles, antequam Medicus rectè doceatur ab ægrotante, ex quo morbo ægrotet. Et verentur narrare antequam sciant, & ipsis turpe videtur, propter inexperientiam & ignorantiam. Sed & Medici simul peccant, non exactam causam morbi percontantes, sed veluti viriles morbos curantes. Et multas novi jam ab hujusmodi affectionibus corruptas. Quare statim interrogare oportet; multum enim differt morborum muliebrium, & virilium curatio.

Remedia ad gradiendi impotentiam.

In gradiendi impotentia post morbum valde diuturnum, quum nescio quis extraneus calor partes eas occuparet, nec sanguinis spiritusque esset affluxus, ut partes iis perfusæ vegetarent ac alerentur, in iis quædam erat ἀτροφίας, καὶ μαρασμοῦ (*x*) species: primum embroche ex oleo violato adhibita est, litus ex oleo amygdalarum dulcium sine igne extracto, affusio aquæ omazorum, in qua infusæ fuerint vini optimi lib. ij. litus ex medulla cervina, alias in vino albo lota, alias in aqua rosacea, si caloris molestias ullas senserit.

In rudimentis Paralyseos vena non secanda.

Mulier jam paralyseos rudimenta quædam in parte sinistra habebat: & quum de capitis dolore quereretur, ut tanto impetu in partem affectam humor non influeret, at revelleretur, consulta est phlebotomia in brachio sano. Quo die secta vena est, tanto impetu in partem sanam humor irruit, ut magna impotentia ei parti sit conciliata: immo majora in ea sana parte paralyseos argumenta fuerunt, quam in sinistra jam vetere morbo afflicta paruissent. Et hic eventus docere nos debet, ne temere, quum humor frigidus est in motu, venam secemus. (Verumtamen uxori detractus sanguis ex dextro brachio, quum tamen manus torpida esset, nil inde tamen secutum incommodi.) Idem fere evenit nobili mulieri: hinc dolor capitis crudelissimus: impetu humor descendit in collum, scapulas, & adjacentes partes: clamores, ejulatus, agitationes, lancinationes, & punctionis sensus. Secta vena ad tantum dolorem compescendum: non ita longe post torpidum pæne erat brachium, & contrectandi impotentia erat. Sic in catarrhosis, & præsertim dum humor tenuis & serosus vult confundi cum sanguine, a phlebotomia abstinendum: nam provocatur catarrhus, refrigeratur pars: nisi forte in contrario brachio fiat sectio. Tamen mihi magis placet aliud remedium, nisi calidissimus sit humor fluens, & magna sint argumenta confusi humoris defluentis cum ipso sanguine. Ita enim ob perturbationem sanguinis facile corruptio contingit. Quamquam dubitari potest an ἀτρεκέως (*y*) debeat mitti sanguis?

Quum Nutrices fiunt pleuriticæ, graviter ægrotant, & magna dyspnœa tenentur: idque fieri puto quoniam & mammæ attrahunt, & ad eas impetu humor fertur, ut *in libris de simplicium medicamentorum facultatibus*

(*x*) Atrophiæ & Marasmi, seu Tabis. (*y*) Exacte.

tatibus Galenus adstruit; si demitur sanguis, an non propter transumtionem a venis in venas facile albicans apparet: ut facile imponat Medicis credentibus, talem humorem & colorem a corruptione esse?

In febribus quibusdam continuis hydroticis locus esse potest.

In febribus tertianis juvat plurimum sub finem accessionum, præsertim si morbus progressus jam est, & coctionis signa aliquot paruerint, dare aquam vino albo perfusam, sive dilutum valde aqua vinum album ὀλιγοφόρον (z): nam sudores provocat. Tum autem maxime sudores prosunt, quum obstructionibus sublatis, corpus internum apertum est, & restat forte quædam cutis constipatio, quam aquæ egelidæ lotio potest tollere. Immo etiam in quibusdam febribus continuis, quum vel oblita sui officii natura videbitur, vel cutis spiracula erunt obserata, hydroticis locus esse potest, ut venenatus morborum halitus, & spiritus una cum sudore erumpat.

Aquæ laudabiles multa coctione deteriores fiunt, malæ contra.

Hoc ex Vitruvio, auctore probato in arte Medica, sancitum esse debet de aquis: quum laudabiles erunt, & iis dotibus præditæ, quibus esse debent, brevem coctionem quærunt: contra, quum illaudabiles erunt, multa coctione opus habent: nam bonæ coctione amarescunt, deterioresque fiunt; malæ vero coctione, dum malitiam exuunt, adscititiam naturæ indolem induunt.

Arteriotomia in capitis dolore an tuta? Aphor. 7. lib. 6.

Yvoni Chirurgo ἀπυρέτῳ ἐόντι (a) fere dolores aderant capitis profundi, vehementes, lancinantes, divellentes, διαΐσσοντες (b), ut inde vires pæne consternarentur. Atque Hippocrates scribit, dolores sublimes non sublimibus minus esse malos, ob difficultatem curandi, & symptomatum vehementiam. Adde quod quo profundiores sunt, eo partes magis momentaneæ læduntur. Omni modo laboratum est, ut dolores sedarentur cataplasmatis, pipionibus, farinis, oxyrhodinis, cucurbitulis; terna aut quaterna venæ sectione: nil profectum est; immo ne pilularum quidem usus profuit. Vena frontis secta, sed præsentissimum attulit remedium arteriotomia: dicto enim citius dolores conquievere. An non idem tuto fieri potest? Qui sanguis detractus est, ei erat assimilis, qui ex brachio detractus fuerat. Verumtamen sunt qui, ut audacter arteriotomiam in capitis dolore celebrent, & de capite sanguinem ducant, dicunt multum sanguinis in capite esse, & sæpe etiam mortuis turgere venas. At primum nosse debent cerebrum esse natura frigidum, & facile refrigescere secta vena: secundo abundare cerebrum sanguine per modum raptus tantum, non propter generationem: tertio, quum in cerebro venæ turgent, hoc fuit morbosum, non naturale. Et Aristoteles *lib. de somno* ait, sanguinem capitis esse tenuissimum, contra partium inferiorum crassissimum esse. Ideo non fieri potest, quin tenuissimum sanguinem multi comitentur tum fixi, tum fluentes spiritus. Nisi forte dicat quis, istam tenuitatem non posse esse, nisi cum caliditate: & ideo metu inflammationis, & majoris mali non esse alienum e capite ipso demere sanguinem. Contra

(z) Pauciferum, tenue, paucis spiritibus gaudens.

(a) Infebricitanti.

(b) Prosilientes, insilientes.

Contra faciunt superiores rationes: item, quod cerebrum ab Hippocrate dicatur esse glutinosum, frigidique metropolis. Vide Hippocratem *lib.* 7. *Epid. in historia Halicarnassensis*, ad dissuadendam phlebotomiam, præsertim frequentem, in dolore capitis.

Dentium doloris causa.

Vulgo observatur proclives admodum esse catarrhos in dentium acetabula, si dens unus vitium attigit: sublato dente, aut confestim cessat affluxio humoris, aut saltem nullo gravi symptomate se profert. Sin dens remanet vitiatus, nullus pæne dies est, quo non, præsertim vesperi, aut externa aliqua occasione incidente, & dolores recrudescant, & non affluxus humoris alias frigidi, alias alius generis percipiatur. Unde hoc? quoniam imbecillitas partis & vitium juvat istam proclivitatem catarrhi, immo veluti irritat, prolicit atque provocat: quod mediusfidius mirandum est, maxime vero, exemto dente fluxionum provocatore tam repente fluxum consistere. Hoc exemplum satis nos potest inducere ad cognitionem repetitionis febrium: nam necessario in ventre statuenda est diathesis mala, eodem modo viscus aliquod occupans, ac vitium dentem ipsum: illaque diathesis, & infirmitas partis, & vitium corruptionem alimenti in parte facit, & motus humoris ejus qui facile movetur, causa esse potest. Et sublata diathesi, vitio partis correcto, necnon ἀπιόντος ἐμπυρεύματος (*c*), cessat motus, irritatio, provocatioque humorum febris, aut similis affectionis auctorum: eodemque modo febris aliqua particularis esse potest. Unde quidam narrant os, aut caput, aut manum æstuare videri, ac si febri particulari prehenderetur.

Galenus in comm. ad partic. 37. lib. 3. Prorrh. ubi plenissime hanc dissolvit quæstionem.

Mulieres quibus menstrua supprimuntur, de dolore circum os ventriculi queruntur.

Qui fit, ut eæ mulieres quibus menses supprimuntur, de dolore (quem vocant) stomachi querantur, dicantque habere se manifestum cujusdam ponderis ibi incumbentis sensum? An circum os ventriculi sanguis colligitur? Nequaquam. Sed id fit propter hepatis simas quæ sanguine opletæ sunt, & ita hepar quodammodo gravius redditur, & propter sanguinis conculcationem, & speciem quamdam ἐμφράξεως (*d*) non habent suum motum, & impetus naturales τὰ ἐνορμῶντα (*e*): quæ causa est, meo judicio, cur ponderis gravitatisque sensus tantus in ea parte fit. Sed cur non in partibus reliquis idem contingit? quoniam positis paribus caussis doloris in ea maxime aut dolor, aut sensus gravitatis adest, quæ exquisitioris sensus est. Accedit quod quum per uterum, pote aut vitiatum, aut obstructum non liber sit exitus, sursum fit refluxus, ut testantur vomitiones cruentæ, mulieribus non menstruis consuetæ. Mirum itaque non fit, si hujus maximæ suppressionis primas notas & damna os ventriculi habeat ac ferat. Immo initio febrium, quum maxima est cacochymia, circa ventriculum dolores sunt maximi, quod circum eam partem primum tumultus fiant. Hippocrates refert ad ipsius hepatis, & vicinarum partium quamdam intumescentiam & elevationem.

Com. in part. 1. sect. 1. lib. 6. Epid.

Corpora servorum minus

Qui fit ut corpora servorum, & servarum dura, compacta, solida, non

(*c*) Abeunte empyreumate, ignitione.
(*d*) Obstructionis.
(*e*) Impetum facientia.

ferunt morbos, & remedia quam liberorum; eorumdemque comparatio.

non lubricæ ſanitatis, ut corpora liberorum, ſæpe in morbis, purgationibus, & venæ ſectionibus facilius obruantur, premantur, deficiantque, quam corpora quæ ſunt apertiora, molliora, ſubtiliora? Immo teſtamur obſervaſſe nos ſæpe ejuſmodi corpora facilius λειποθυμεῖν καὶ ἐκλύεσθαι (*f*) in purgando, & venam ſecando, quam alia. Tres cauſæ eſſe videntur. Primum, quum hæc corpora aratro apta, dura, & compacta ſana degant, nec facile morbis implicentur, & non niſi magnis, & gravibus a cauſis perculſa in morbum cadant, ſic magnitudine cauſæ territa imbecilliora redduntur. Secundo, quum in his humores crudi ſint, nec tam putres ſint humores, & ad putredinem apti, quam ſunt corporum delicatiorum, & delicatioribus diætis utentium, non facile ferunt pharmaciam: immo in cenſu corporum ſanorum fere habentur, etiam quum ægra ſunt; unde eorum morbi longi ſunt, & ante corpora imbecilliora morbo prædita, aut ſanitati reſtituta ſunt, aut morbi vi perculſa & abrepta, quam duriorum corporum morbus ad incrementum proceſſerit. Sic quum Medici in vilibus iſtis mancipiis audacius vacuationes inſtituant ac periclitentur; non mirum ſi valde perturbant: nam & ſana corpora, & crudiſſimis humoribus ſcatentia medicamentis agitata exſolvuntur. Tertia ratio: In corporibus denſis, obſtructis, magnis & denſis viſceribus præditis, ob compactionem non facilis eſt, & excitus curſus, ac impetus, inclinatioque ſpirituum, quæ ſurſum ac deorſum ferri debent ad corporis illuſtrationem, ut mirum non ſit, ſi ejuſmodi corpora facile obruuntur, & morbo implicita ignava redduntur. Quæ enim ratio eſt corporum denſorum ab Hippocrate aſſignata, ea poteſt eſſe corporum ſervilium: fere enim denſiora, & compactiora ſunt. At Hippocrates *lib. de morb. mulierum*, docet corpora mulierum denſa non abundare lacte, quia a ventre ad mammas lac facile non penetret, quum via ſit denſa. Item, Hippocrates *ſect. 7. lib. 6. Epid.* notat de quadam conſtitutione, in qua a fero malo multa mala vagarentur, præſertim anginæ: Mulieres non afficiebantur, ſed viri; immo ii peribant: Deinde dum loquitur de liberis virginibus, hæ non graviter laborabant, ſed famulæ, ſi quæ corriperentur, interibant. Sic notandum, quod ſummus vir Hippocrates non modo in conditione corporis, ſed in conditione vitæ aliquid ponit admirandum. Plinius *cap.* 50. *lib.* 7. *& cap.* 1. *lib.* 26. obſervavit aliquando proceres potius tentari morbis, aliquando ſervos. Explicationem hujus quæſtionis ex ſequentibus erues. Multas alias rationes in eam rem confingere, comminiſci, & architectari poſſemus: ſed hæc abunde erunt.

Fernel. cap. 11. lib. 5. & Aëtius de dolore lateris ex cruditate.

Unum annotare optimum, & utiliſſimum fuerit, quoniam hic pleroſque falli comperimus. Plerique queruntur de dolore pectoris unaque ventriculi, & ſeſe animam ducere non poſſe dicunt: ſtatim Medicorum quorumdam vulgarium opinione ad phlebotomiam concurritur: at nil, aut parum proficit: declarat rerum exitus. Etenim ſi vel cholera morbus ſuccedat, vel alvi fluor, vel medicamento laxante alvus ſollicitetur, manifeſta

(*f*) Animo deficere, exolvi.

nifesta est dolorum istorum levatio. Sic cacochymia, obstructio hypochondriorum dolores facit, qui maxime apparent, & proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thorace communis est membrana, & lateribus, & diaphragmati parte convexa. Sic in iis qui melancholia flatuosa tenentur, circum mammas, & sternon, & latera dolores surgunt; an propterea venam secabis? Non; præsertim ad evacuandum; sed si velis, & urget dolor, ad aperiundum, & libertatem obstructionis, potest parva sanguinis detractione occurri. Sic initio paroxysmorum, & in specie incubi, & contumaci obstructione viscerum, excitantur dolores in thoracicis partibus, & frustra secaretur vena. Sic in talibus tentandam prius purgationem existimo, non phlebotomiam, contra opinionem vulgi. In doloribus excitandis maxime valet illud quod dicitur, totum corpus conspirare, ac confluere; ut sæpe dolor alia in parte excitetur, quam ubi causa primaria sit.

II.

2. Aphor.

Lac in colico dolore, atque bilioso bonum.

In doloribus colicis, iisque biliosis lactis usum valde contulisse vidimus, ut in genero Beasaldæ. Et tametsi Hippocrates interdicat lactis usu, dum eunt dejectiones biliosæ: tamen nisi insignis sit febris quæ corrumpat lac, ab eo abstinendum non videtur. Si in ventrem clysmate injicitur, & nulla inde insequitur noxa, cur non in ventriculum injici poterit, in quo quum diu non cunctetur, corruptionem non acquiret?

Terminthorum origo quæ.

Sect. 2. lib. 2. Epid.

Terminthi, idest, pustulæ nigræ ex affato sanguine, quæque in tibiis maxime apparent, cuidam apparuerunt in febre continua apud Hippocratem: & innocuæ fuerunt. Medicis ignaris hoc terrori esse potuerit. Sed divino quodam modo originem hujus rei explicavit, ait enim, ὑπόσπληνος ἦν (*g*), sublienosus erat, ac si lienem hujus mali auctorem statuat. Si tales pustulæ apparuissent vi febris aut malignitate humoris, malum id quidem foret: sed talis eruptio peculiarem diathesin partis alicujus sequitur. Sic splenicos in febribus nigrum mejere videmus, & tamen nihil sinistri denuntiatur.

Damisellæ de Vieil-moulin nigræ pustulæ efflorescunt aliquando in toto corpore, & nil inde incommodi sequitur; ferventiore est jecore. Tunc primum cœpit ista eruptio, quum annos undeviginti nata decussa ab equo, humique velut semimortua prostrata, & attonita sanguinem ore rejectavit. Credibile internam fuisse sugillationem, & ecchymosin, cujus adhuc est soboles ista efflorescentia pustularum, & ecthymaton. Idem plane contingit Damisellæ de Goupigny, cui tibia læsa fuit. Has pustulas Hippocrates *sectio. 3. lib. 2. Epid.* vocat τρηχύσματα κεγχρώδεα τοῖσιν ὑπὸ κωνώπων γινομένοις ἴκελα ἀναδήγμασιν (*h*), asperitates milio similes, & haud dissimiles morsibus pulicum. Si talia in febre continua efflorescerent, an de maligno verendum esset? Nequaquam. Hoc enim est veluti ex numero τῶν συγγεγονότων (*i*).

In febribus laboriosis, & jactatione plenis, præsertim dum iis mulie-

(*g*) Sublienosus.

(*h*) Asperitudines miliaceæ, morsibus pulicum similes.

(*i*) Concomitantium.

res conflictantur, mensium eruptionem vidimus; & tunc valde anxii sunt Medici, an ratione tam sævæ febris secanda sit vena; & an tuto secari possit; quoniam ex ista mensium eruptione non tam promptum sequitur remedium, ac ex ipsa evacuatione sanguinis per phlebotomiam: observamus enim quotidie parum adjumenti afferri mulieribus febricitantibus insigniter: contra si demitur sanguis e brachio, manifestus apparet profectus. Quod autem erumpant menses in ista symptomaton in febribus agitatione, Hippocrates docuit *in Coacis. Horrores, labores, dolores capitis, & colli molestiæ, menses proritant*, ut Domini Guerardi uxori evenit: anteverterunt menses. Hippocrates 7. *Epidem.* notat de Cleomenis uxore pleuritica. *Quarto die copiosi menses fluxerunt, dolor lateris, sputa, omnia denique cessaverunt.* Vide quanti facienda est ea eruptio.

In Coacis.

Dominæ ab Insula Nutrici putabatur esse abscessus sub lingua, nomine batrachium. Non erat tamen humor, qui abscessum & tumorem committebat; adeo induruerat, ut lapidesceret: ac in pelvim injectus in ægræ faciem resiliit. Idem Hippocrates observavit, ne hoc insolens esse videatur.

Lib. 2. Epid. sect. 3. Sect. 3. lib. 2. Epid. lib. de superfœtatione, & Epid. 2. Epid.

Hippocrates passim narrat, quibusdam mulieribus nonnulla accidere, dum utero concipiunt, alia adesse antequam conciperent; postquam conceperunt, abesse. Atque inter cæteras, narrat cuidam, quum prægnans fieret, exanthemata solita esse erumpere, quæ postea evanescerent. Atque nostra memoria vidimus uxorem Domini Amorrhæi, quæ conceptus certissimum hoc habet argumentum, quod in tibiis varices intumeant, & dolores arthriticis non absimiles patiatur.

In Divi Victoris cœnobio Monachus est annos 35. natus qui decumbit ob resolutionem artuum inferiorum, crurum, & tibiarum: cætera sanus est, alacer, & expeditus, functiones omnes probe exercet: nil est venereum. Medici nil umquam tale accidisse credebant. At nos legimus morbum istum ante Cæsaris Germanici expeditionem contigisse ex usu corrupti frumenti, & rerum vitiatarum, ut Strabo scripsit; & a dissolvendis genuum, & crurum compagibus nomen meruit σκελοτύρβη (*k*). Et aut species παραλύσεως (*l*), qua qui correpti sunt, recto calle progredi nequeunt; sed modo a dextris in sinistrum vacillant, in progrediendoque crus attollere ipsi coguntur. Langius acutissimus scriptor hujus mali originem repetit ex spinalis medullæ vitio, ob destillationem, quemadmodum ex ipso Hippocrate sumit, ut mejendi, & egerendi actio aliqua ex parte lædatur. Hoc notatum volui, quoniam plerique sunt, qui ut speciosam aliquam suæ ignorantiæ excusationem, & velum prætexant, & obtendant, morbos sæpe grassari insolentes, & antiquis minime cognitos palam profitentur.

σκελοτύρβη Paralyseos species novus morbus non est. Gal. in libro definitio. medic. Epist. 14. lib. 2. Epist. Lib. 2. Prorrhet. in quem Gal. non est commentatus.

Scitu valde dignum est, qui fiat ut multis quibus putrefacta pæne viscera reperta sunt, laudabilis sanguis detractus fuerit; item & viris, & mulieribus

(*k*) Cruris perturbatio, nunc ad hanc, nunc ad illam partem inclinans.

(*l*) Paralysis.

mulieribus multis ὑποχλώροις (*m*), pallidis, ac fere virentibus, quum alioqui judicasses sanguinem non absimilem colori (quum quale alimentum, id est, succus in venis, talis color efflorescat) tamen florentissimus sanguis detractus fuerit, non serosus nimium, non subviridis, aut virore pallidus. Quare, si tale alimentum, id est, succus in venis consistens, qualis est color, sanguis iste omni culpa vacat? Tribus rationibus id fieri putamus. Prima est, quod hepar bene ac probe suum facit officium, quoad fieri potest, & sæpe in habitu corporis, & in capillaribus venis per facultatis assimilatricis vitium, & peculiare vitium in cute, quod a diathesi interna contractum magna ex parte est, non ob vitium ullum in massa sanguinis, sed in parenchymate alicujus partis, alimentum ultimum corrumpatur. Sic tametsi laudabilis suppeditetur succus ab hepate, & vasis majoribus, tamen vitium in habitu accersit: & sic cutis defœdatur. Ut multos videmus scabie infectos, aut simili vitio, quibus certo affirmabamus nos impurum sectione venæ sanguinem detracturos, & tamen in ista defœdatione cutis illibatus, & incorruptus sanguis est, & opinionem, spemque fallit eventus. Nos Elephanticis sæpe laudabilem sanguinem detraximus. Quamquam fieri potest, ut specie laudabilis sanguis appareat, quum intestinum aliquod vitium in eo delitescat, quod quidem in habitu corporis, & præsertim in partibus delicatioribus, ut in facie, quum ultimo elaboratur, & in rorem convertitur, tum demum sese profert ac exhibet. Præterea si quis splenicus est, aut empyicus manente in venis sanguine puro, non desinit esse pallidus, emaciatus, subviridis, aut nigricans, quia non in massa sanguinis vitium, & labis causa est, sed in alia parte: unde spiritus inficiuntur, non sanguis ipse (quod pertinet ad manifestum vitium) & ob spirituum infectionem, aut aliam atque aliam affectionem, ita quoque talis aut talis in corpore color apparet: Declarant ii, qui animo deficiunt, aut facile expallescunt, aut erubescunt: magna enim vis est spirituum. Et quod dicimus in viridibus, & pallidis, squallentibusque corporibus laudabilem detrahi sanguinem, illud debet intelligi κατά τι, id est, secundum aliquid, non absolute. Nam empyicis si cephalica aperiatur, aut basilica, sæpe floridus & ἀνθηρὸς (*n*) sanguis fluit; si mediana autem secatur, quia de parte, in qua vitium latet, quod compatiens corpori soli defœdationem aliquam affert, sanguis demitur, putris & illaudabilis est. Lienoso si sinistri brachii vena feriatur cephalica aut mediana, vitio carebit sanguis; sin basilica ejusdem brachii, quia a parte affecta fluit, rapiturque sanguis, inquinatus erit. Si eidem feriatur dextrum brachium, nulla vitii nota sanguini inerit. Si parotidas patienti, aut caput laboranti dempseris sanguinem, is vitium contraxerit; si ex basilica, immunis erit a culpa.

12. *Laudabilis sæpe sanguis detrahitur iis quibus viscera sunt putrefacta, & cur?*

Quoties nos docuit experientia, multis mulieribus, dum animi etiam gratia, mense Majo sex septemque sanguinis vasa detrahuntur, ea putri sanguine referta esse: si autem e naribus fluat, aut ab utero, vitio cariturus

(*m*) Subviridibus.

(*n*) Efflorescens.

riturus eſt? In hoc vis naturæ pellentis elucet. Vidimus enim ſæpe impuris corporibus & languentibus, quum corruptæ majori ex parte ſanguinis maſſæ maxima forent undique argumenta, fluxiſſe ſanguinem laudabilem, quod fatiſcerent, ac vacillarent vires, quibus paullo poſt reſurgentibus detractio impuri ſanguinis facta fuit. Sic fieri poteſt, ut in decoloribus, pallentibus & defœdatis, quum in imo corpore impuritas ſanguinis multa reſtagnet, ac reſes maneat, affluat patente vena laudabilis ſanguis, impurus autem non expellitur, quia vires non conſtant. Certum autem eſt in impuritate ſanguinis, & viſcerum robur virium, & nervorum non poſſe ſtare. Ne mirum itaque ſit, ſi impuritatem natura infirma non expellat. Præterea in multis expalleſcentibus ſæpe ſanguis crudus eſt, & pituitoſus, & infra coctionem poſitus: mutatio autem ſanguinis pituitoſi eſt, ut ab uno puncto ad aliud moveatur per coctionem, ex pituiteſcente, & quaſi albeſcente ſanguine fit floridiuſculus, ait Galenus; contra quum jam rubet, & mutatio contingit, ad nigredinem tendit. Et ſic in aliis. Itaque mirum ne ſit, ſi in iis qui quadam ſpecie hypoſarcidii laborant, dum aperitur vena, floridulus & rubens viſitur.

13.

Præcipua vero cauſa hujus rei, quam quærimus hoc loco, cur in cachecticis, & ὑποχλώροις, & cacochymis pertuſa vena ſanguinem inculpatum eructat, ea eſſe ſtatuenda eſt, quod color non effloreſcit talis aut talis (ut quidam male credunt) pro ratione, & natura humorum in venis contentorum, & qui ſuo complexu quatuor humores comprehendunt. Tametſi enim τὰ συγγεγονότα κατ᾽ ἐξοχὴν (o) in illis dicantur eſſe, quum bilis, quæ in ſua veſicula eſt, aut alibi, pituita, quæ circum ventriculum, ſuccus fæculentus in liene, aut alicubi latet, dicunt humores quatuor excrementitios ſtatuere, qui τὰ συγγεγονότα dicuntur κατά τι: & quum moderati ſunt humores, tum qui in venis ſunt, & vere faciunt plethoram ad vaſa, & ad vires quum exuberant, tum qui extra vaſa ſunt, & cacochymiam facere, conſtituereque dicuntur, quum naturæ gremio non continentur, tum viriditas, & nitor apparet in toto corpore; immo ſæpe, quod de Alexandro dixerunt Hiſtorici, fragrantiſſimus odor e corpore exhalat. Quum contra utrique vitium contraxere, decutitur, ac deperit flos, & nitor faciei totiuſque corporis. Et licet maſſa ſanguinis aliquando laudabilis ſit, defœdatio cutis contingit ob diffuſionem quamdam ichoris manantis a colluvie humorum: qui ichor, dum ſpiritus illuſtres inficit, pallorem quoque inducit. Et in recurſu ſanguinis, & ſpiritus ad interiora, videmus decolorationem, aut plumbiformem faciem contingere: Et quibus internum aliquod vitium eſt, in iis decoloratio eſt aliqua: & tamen in vaſis ſanguis non peccat. Quia revera ſi omnino, & plane ſanguinis maſſa talis eſſet in ſubſtantia, & colore, qualis habitus apparet, vix, ac ne vix ſubſiſteret animans. Unde illa extenuata mulier, cui in vaſis ſanguis pici ſimilis eſſet, ideo non proficiebat.

14.

(o) Concomitantia per excellentiam.

ciebat, quia ſanguis erat μελαγχολικώτερος (*p*). Præterea hoc addam: tametſi ſæpe, ut ante dictum eſt, ſpecie ipſa, & obtutu apparet in ſuperficie floridulus ſanguis, non propterea tamen idem de reliquis, qui ſubſunt humoribus, judicium eſto: non deſinit enim eſſe aut bilioſior, aut ſeroſior, aut nigrior. Unde in melancholicis jubebat Galenus, ſpectandam eſſe ſanguinis colorationem, ut mittendi ſanguinis conſilium capiatur. Quum eſt niger, id eſt vitium quoddam totius corporis ſequitur, audacius mittatur; quum floridus, id eſt, tametſi fundum, & ipſius ſanguinis fæx, quæ ſubeſt toti maſſæ, ut depreſſa ſuo pondere, a natura deſciverit, tamen quia in ſuperficie flos quidam, & rubor ſanguinis apparet, hoc indicium eſt, Socratem, aut Calliam particularem tantum habere melancholicam affectionem, ut forte in parte, in qua malum ſedet, ſanguis vitio non careat: ſed non idem eſt de toto corpore: Itaque quum etiamnum apparente ſuperficie ſanguinis florida, aut manifeſtum, aut occultum eſt in reliqua maſſæ ſanguinis parte vitium, non mirum ſi cutis per diffuſionem illius partis vitioſæ inficiatur: erat enim in ſuo vaſe ruber ſanguis, ſed quum egreſſus eſt, & in morem roris effunditur, ut tertio fiat alimentum, tum partes vere ſentiunt, qualis natura erat ſanguis ille: nam omnes partes, pro ſua quæque ratione & natura, nutriuntur, aliæ bilioſiore ſanguine, aliæ pituitoſiore, &c. Quid ſi ſanguinis maſſa ſit bilioſior, aut μελαγχολικωτέρη in tertia aſſimilatione, & ultima elaboratione qualitas ipſius ſanguinis tum demum apparet: maxime vero ſi habitus corporis, & tertia regio a natura aliena fuerit, quum ante docuerimus aliquando vitium eſſe in habitu corporis, cujus fere nullum eſt in partibus internis ſeminarium. Sic decipi non oportet, iſta coloris, & ruboris in ſanguine apparentia, & prætextu.

15.

16.

Sed duo valde notanda ſunt hoc loco ex Hippocrate, prius eſt quum ait *in Epidemiis, diligentia adhibenda eſt, ut excandeſcentia inducatur coloris reparandi gratia*; Græce, καὶ χρώματος ἀναλήψιος ἕνεκα, καὶ ἐγχυμώσιος, ideſt, ut color reſtituatur: & ſanguis ſuffundatur; id eſt, quidam ſunt plumbei, defœdati, pallidi, pituitoſi, in quibus velut reſtagnat in venis ſanguis, qui quia non excitatur, nec effluit vi e venis, & ſuffunditur in ſuperficiem per quamdam ἐπίλαμψιν (*q*), decoloratio, ſeu ἄχροια manet; ſi autem ira inducitur, aut aliquid ſimile, quod ſpiritus, & ſanguinem ignavos exſuſcitet, attenuet, & ſuffundat, tum demum coloratio corporis apparet: hoc autem fit per quamdam ἐγχύμωσιν (*r*): quæ vox notanda eſt: aliud enim eſt ἐγκεχυμωμένον, & ἐκκεχυμωμένον: ἐκχύμωσις enim egreſſum e propriis conceptaculis ſignificat, ut fit in ſugillationibus, & contuſionibus; ἐγχύμωσις non iſtam egreſſionem ſignificat, ſed diffuſionem humorum ſignificat: ut quum in ictero ſuffunditur bilis, ἐγχύμωσις eſt. Hoc autem loco Hippocrates dum corpori nitorem conciliare vult, nomen ἐγχύμωσις uſurpat, non pro bilis, aut alius humoris diffuſione contra naturam, ſed

Sectione 4. lib. 2. Epid.

(*p*) Magis melancholicus.
(*q*) Splendorem, nitorem.
(*r*) Suffuſionem.

pro naturali caloris, ſpirituum, & ſanguinis perfuſione, quæ primum corpori nitorem reſtituit. Ut quum a ſomnio deſurgimus, eoque longiore uſi ſumus, decolores, pallidique, & velut decocti apparemus; quum vero aut corpus movimus, excuſſimus, & exercuimus, tum veluti abacta caligine, & corporis nube primo nitori, & viriditati reſtituimur: & in hoc vis τῆς ἐγχυμώσεως elucefcit, & enitet. Sic ſi diffuſio fit illuſtris ſpiritus, ſanguinis, & caloris affluentis temperati, halituoſi, & ἀτμώδεως (s), tum nitet facies: ſin calor diffundatur acer, mordax, ſiccus, ſqualidus, nebuloſus, ac caliginoſus ſpiritus, & ſanguis, deperit floſculus, & nitor vultus, totiuſque corporis decutitur viriditas. Et tunc non oportet tantum intelligere de humorum in vaſis contentorum diſperſione, ſed de calore contento in corde, & ſpiritibus qui ab infinitis humoribus excrementitiis, qui in corpore continentur, inficiuntur. Nam quis dubitat, quin ſi in meſenterio, in ſimis, & gibbis hepatis, in lienis penu colluvies ſcatet pravorum humorum, & jam a natura egreſſorum, a ſpiritu, & vapore illinc elato, non afficiatur maſſa ſanguinis, deinde coloris corporis amiſſio fiat, ut pote habitu ipſius fœditatem iſtius vaporis perſentiſcente? Sin moderati ſint humores excrementitii, aut qui extra vaſa in uſum naturæ aſſervantur, ut τὸ φλέγμα (t), quis dubitat, quin benignitas illius vaporis, juncta benignitati vaporum ejus ſucci, qui in venis eſt, & qui proxime alit, corpori nitorem ſit conciliatura? Videmus mulieres ῥῷ laborantes, dum fluor perſeverat, etiam boni coloris eſſe: ſi ſupprimitur, faciei ſplendor obſcuratur. Quamquam reperio duplicem εὐχροιαν (u), (coloris ſuavitatem verto ex Cicerone) unam naturalem, de qua dictum eſt; alteram contra naturam, & ea aut eſt præſentis morbi ſignum, aut futuri præſagitio: præſentis, ut ἔμπυοι (x) rubentes, & floridulas habentes genas, qui color vulgo placet, Medicis ingratus eſt: futuri autem, ut quum quis multis humoribus abundat, qui tamen adhuc retinentur a natura, & aliqua ex parte reguntur, ut ἐν τῇ ἕξει ἀθλητικῇ (y) ob habitus bonitatem ſummam, & plethoram maximam facilis in morbum eſt caſus. Unde Hippocrates (quod eſt maxime notandum, & valde huc pertinet) ſcribit, circa faciem εὐχροια, & ſudores ſine febre, ſtercora vetuſta, aut ſubeſſe ſignificat, aut inordinatam vitæ rationem. Et hoc futuri morbi præſagium eſt: iſta enim bona ſunt ſuſpecta, ut ſic loquar: Et ita affectos intra paucos dies derepente videmus interire: Sangermani hiſtoria hujus rei fidem facit. Et tametſi εὐχροια illa mala ſit, quia tamen de natura ſanguinis retinet, non tam mala eſt, ac ſi aut plumbea, aut viridis cum pallore eſſet facies; & ſi ſolveris habitum corporis, facile eſt a periculo corpus vindicare. Facit enim ſuppreſſio humorum (quorum nimietas nocet) ad nonnullam coloris ſuavitatem, ſed ſuſpectam, ſi ad ſummum res devenerit, ut alvi fluor, & lubricitas ad pallorem, & deformitatem facit. An vero ichor, & fœtens colluvies ad bonita-

[Margin: 17. — In 3. oratorio. — 18. — In Coacis. — 19.]

(s) Vaporoſi.
(t) Phlegma.
(u) Bonum colorem.
(x) Suppurati.
(y) In habitu athletico.

bonitatem coloris faciebat? Ita ſane ex eventu. Et hoc exemplo ſcies, quomodo non a ſolis in vaſis contentis humoribus manat nitentis faciei occaſio. Accedit quod cavendum eſt, ne hic decipiamur. Nam ſunt plerique, quibus os ventriculi delicatius eſt, aut pars aliqua perenniter laborat, qui decolores apparent, quum tamen bonitatis in humoribus, & τῆς ἐντελεχείας (z) ſumma ſint omnia.

Poſterius illud quod Hippocratis eſſe dixeramus, eſt, *Colorum mutationes corde adſtringente venas, & laxante fiunt: laxante quidem rubicundi colores fiunt, & bene colorati: conſtringente vero virides cum pallore, & lividi*: quæ omnia ob recurſum ſanguinis, caloris, & ſpiritus fiunt, ut in animi pathematis. Et hoc loco non repetit ſuavitatem coloris, aut ejuſdem depravationem ex ſuccis, alendo corpori idoneis, qui ſunt tantum ut materia; ſed a calore, qui tamquam eſt cauſa efficiens, cui proxime adhæret ſpiritus: magna enim vis eſt rerum affluentium ad colorum mutationem. Unde Hippocrates in judicio de coloribus, & humorum dominatu faciundo, celebrat ſuam ἄμπωτιν (a), quoniam difficile eſt judicare de iis, niſi omnia ſint ſedata, & tranquilla, & niſi diligenter animi aciem intenderis.

Lib. de oſſium natura.

20.

Miror, cur in herpetibus, inflammationibus, in quibus humectandi, & refrigerandi conſilium eſt, non potius ad aquam ſolam recurrimus, quam ad aquam & ſuccum plantaginis, & ſimilia.

Galenus, ni fallor, *in 2. de temperamentis judicandis*, illam de moribus inſitis, reconditiorique natura, quæ fere ſoli Deo, & naturæ patet, temeritatem quæ a Phyſiognomis petitur, videtur convelliſſe. Frons multis ſimulationum involucris obtegitur, ut ſæpe mentiatur, callidiſſimoſque decipiat. Tamen quidam Græce, Latineque doctus, ita de iſto judicio ſentit ad Phyſiognomiæ commendationem. Quemadmodum oratio mentis eſt character, ita & vultus animi certus, & conſtans index exſiſtit. Cælo enim ipſius capitis proximus animus, ſenſuum aciem, mentis rectionem, & altiſſimum culmen attingit: ex quo tamquam ex alta ſpecula recondita animi ſenſa comprehendimus. Sic in vultu divinus ille, & auguſtus Architectus naturæ cujuſque inflexiones, motus, inclinationes ac proclivitates, ad certa morum, actionum, ſtudiorum, & affectuum genera appendiſſe videtur, & appreſſiſſe, ut receſſus animorum, & latebræ in conſpectu obtutuque forent. Quo proxime ad Deorum numen, vim ac poteſtatem accederemus, ut qui ex manifeſtis lineolis, & monticulis internas rerum variarum intelligentias, & imagines profundiore conſcientia preſſas, arctas ac conſtrictas eliceremus ac erueremus. At quoniam in his labi, & decipi facile eſt, & quod ſacra pagina vetuit, ſi quis ita faxit, dum inteſtina hominum ſenſa ſcrutatur, & inquirit, pravo de aliquo opinionis errore ſeducitur, ac fluctuat; ſatius multo eſt noſſe ſeipſum (quod ipſum difficilius de aliis ſcire) quam in mores aliorum ita levibus ex argumentis, & inſtrumentis inquirere, & potius ex affectis manifeſtiſque

Ut oratio mentis eſt character, ita vultus animi index.

21.

(z) Perfectionis.

(a) Reciprocationem, & maris receſſum.

que indiciis ſuſpenſum tuum judicium, ac opinionem valde ancipitem, nutantemque ſublevare ac roborare. Alioqui, dum te languida, ſupina, & erronea opinio, ac de cujuſdam moribus haud dubie occultis, & non niſi magno rerum uſu evolvendis, inquiſitio tranverſum agit, forte enim malæ indolis eſſe putas, qui egregie ad virtutem natus ſit; contra tuæ iſtæ egregiæ lineolæ opinionem tibi faciunt de cujuſpiam probitate, aut felici ingenio, qui quum in ſumma rerum ignoratione verſetur, ſit tamquam quiddam caſſum, & inani vocis ſono decoratum, aut in quo omnium vitiorum ac ſcelerum ſit cumulata complexio.

Phyſiognomia fallax.

Hyſtericis convulſiones familiares.

Com. in particul. 27. ſect. 3. lib. 1. prorrhet.

Hyſtericas mulieres videmus aliquando quibuſdam contractiunculis capi, quæ non ſunt malæ, & de genere verarum convulſionum, affecto nervorum principio. Ideo Hippocrates *in Coacis* ait σπασμὸς in hyſtericis, ſi ſine febre ſint, eſſe εὐχερεῖς, ideſt, faciles, non periculoſos. Quamquam Galenus *in comm.* de voce εὐχερὸς dubitat valde: ſed, quod valde notandum eſt, in commento Galenus non uſurpat eam vocem, σπασμὸς, qua in contextu Hippocrates uſus eſt: ſed ait in hyſtericis fieri contractiones convulſivas continuas, quæ cæteris convulſionibus ſimile periculum non habent: ſua lingua vocat συνολκὰς σπασμώδεις καὶ συνεχεῖς (*b*): quod abs re dictum non eſt: nam ſi eſſet vere σπασμὸς & συνεχὴς, quis dubitat, quin adeſſet præſens periculum? Ergo συνολκὴ eſt tantum σπασμώδης, contractio quædam inſtar convulſionis a flatu, videlicet ſparſo: qui ſi veram convulſionem faceret, non abeſſet periculum. Et non tam principium nervorum pungitur ac feritur, quam per quaſdam inanitates vapor fertur. De talibus forte συνολκαῖς audiendus eſt locus Hippocratis, *ſectio. 5. lib. 2. Epid. Si puerperæ convulſio accidat, febrem excitato.* Et *lib. 5. Epid. in Cholera morbo oborti ſunt* σπασμοὶ *ab alvo & inteſtino, ſed erant potius* συνολκαί.

Utero affecto ſinciput dolet.

Com. in part. 1. ſectio 1. lib. 6. Epid. Lib. 1. de morb. mul. Epiſtola 49. lib. 1. Epiſt.

Sincipitis dolores adſunt, potiuſque in ſincipite ipſo ſymptomata elucent, ſi qua ex affecto utero manent, quam in occipite. Galenus in hoc valde laborat; tandem probabilem valde rei hujus rationem affert *in Epid.* Ac hoc quod verum ſit, Hippocrates *in libro 6. Epid.* inſinuat, ſed multo apertius in *libris de Morbis mulierum* docet. Ita ſcribit: *Partes ſunt multæ, cum quibus uterus ſocietatem habet, ſinciput, & ſtomachus; mens quoque percellitur, improbaque fit.* Langius vero, ſi ei fides abroganda non eſt, fatetur ſæpius obſervaſſe ſe in hyſtericis, & quavis uteri affectione, verticem capitis prope ſuturam coronalem, qua glaciei pondus mulieres ſe ſentire fatentur, utero affecto lege conſortii condolere. Quod valet ut intelligas, an caput per uteri conſenſum laboret. Sed demonſtratio hujus rei, nimirum cur facilius omnino laboret cerebri pars anterior, eſt ex Hippocrate, *lib. de vulner. cap.* quum docet, in ſincipite plus ineſſe ſubſtantiæ cerebri, & mollius eſt ea parte.

Admirabilis eſt motus humorum febres committentium, cum diatheſi

ἀῤῥήτῳ.

(*b*) Divulſiones ſpaſmodicas & continuas.

ἀῤῥήτῳ (c). D. De Masseparrault libellorum supplicum Magister affirmavit, se semel annis singulis febricitare: cui objeci illud Plinianum, toties celebratum de Cajo Mæcenate, qui tota sua vita febricitavit, & de Antipatro Sidonio, qui singulis, & omnibus annis semel die natali febre corripiebatur.

Cap. 51. lib. 7.

ANNOTATIONES.

1. M*Orbus illius mulieris erat finitimus Siriasi puerorum, de qua Aëtius. Verum inter cætera signa cerebri phlogosin patientis, & velut exhausti, est unum, quod nimirum oculos habent* ἐπίχνους, *id est, pulverulentos*, part. 17. sectio. 1. prorrh.

2. *Galenus in diuturno lateris dolore, dum secuit arterias in manu, id tamquam miraculum memorat. At Hippocrates (quod mirum est)* lib. 1. de morbis *in pleuritide sine sputo, a calore, aut siccitate secat in manibus venas. Credo illum dolorem lateris, cujus sedandi ergo Galenus arteriam secuit, a vapore fuisse, & obstructione melancholica, cui certe prodest sectio in manibus.*

3. *Quid si testes in tussientibus non tument ob humorem translatum, sed ob tussiendi conatum?*

4. Initio lib. 2. Epidemior. *hanc communitatem pulmonum cum testibus explicat Hippocrates. Et* com. in ultimam part. de Pythione lib. 3. Epid. *docet operis societate communionem esse inter thoracem, & testes. Et quod valde notandum, vocis gracilitatem omnino solvit obortus varix ad dextrum aut sinistrum testem, ob magnam communitatem inter partes thoracicas, voci, & respirationi servientes, & testes ipsos.* Vide initium sect. 5. lib. 2. Epid. *Et* sect. 5. lib. 2. Epid. *ait*: Quibus tussis sicca, iis non solvitur, nisi ad testes, aut crura irrumpat. *Et inter cæteros locos valde notandus* lib. 4. Epid. sub finem. *Sed nullo loco plenius meminit istius consensus thoracis, & partium vocalium cum testibus, quam quum* ad Aphor. 41. sect. 3. lib. 6. Epid. *ubi & vocem, & genituram declarare ait istum consensum partium superiorum cum inferioribus.*

5. *Quum quis malo inaudito tenetur, & dolor aliquis mox hanc partem, ut crus, modo illam occupat, omnes fere recurrunt ad corpus internum, & ad viscera. Contra sæpe malum est cutaceum, aut potius superficiarium, ut non tam sit consulendum corpori interno, quam externo: id declarat aura a pollice, & pede epilepsiam inducens. Et tunc malum in habitu corporis est. Habitudo corporis autem est in iis partibus, quæ primæ oculis subjiciuntur.*

6. *Exemplum absolutæ communitatis est, dolor punctoriis: nam in una tantum parte sensus punctus est, sed expanditur dolor sine materia longius. Galenus* lib. de sanguinis missione.

7. *Tametsi qui sæpe caput dolent, & hemicrania sunt implicati juventur* alva

(c) Ineffabili.

alvo soluta, aut vomitione: non est tamen quod inferas per consensum a partibus imis esse morbum; non desinit enim esse per protopathiam cerebri.

8. *Hippocrates de pleuritide sicca sine sputo mentionem fecit* lib. 3. de morbis. *Item* particul. 21. lib. 4. acutor. *meminit orthopnϾ siccæ, quæ non est a suppurato, sed a spirituum interceptione. Hippocrates* lib. 1. Epid. sect. 1. par. 28. *loquitur de ferina destillatione a qua pharynx vitiatur, & brevi extabescit: quod ad hunc locum pertinet.*

9. *Si enim ratione particularis inflammationis etiam audacter & commode detrahatur pueris sanguis, cur ratione febris continuæ, quæ inflammatio est universalis, vena non aperietur? Fortassis enim solis chalasticis inflammatio particularis sedabitur.*

10. *In præcedentibus docuimus, non nisi magna cum religione agitandos esse ægros circa dies criticos: nam hinc hypercatharseis consequuntur: sæpe enim emovemus materiam residem, & quæ non furit: & si eam agitamus, & tunc forte tum irritatione materiei, tum medicamento natura ad crisin incitetur, eveniet mors, aut grave aliquid. Sed dices, eo levius habebit natura; immo gravius, nam sæpe in crisi natura contenta est quodam sudore. Et tametsi omnino non cesset morbus, pote ejus causa omnino non sublata, saltem diminuta est causa, & morbus. Et satius est naturam crisin aliquam non omnino perfectam, cum relapsus aliqua opinione, moliri, quam conando cum natura coeffundere, ejus institutum impedire, & mortem intentare.*

11. *Quid? dum in venis coctio facta est, & nondum excretio, urinis apparentibus satis laudabilibus, sanguis impurus detrahetur. An id faciendum?*

12. *Locus de his præclarus est* com. in part. 115. lib. 4. Acutorum, *qui diligenter legendus est, & ad hunc locum maxime pertinebit. Numquid* primo prognost. *dum vultum istum terrificum describit, causarum externarum maxime rationem habet?*

13. *Galenus* cap. 9. lib. 3. de crisibus, *docet multis de causis contingere ut in principiis accessionum suffocentur ægri, strangulentur, ægre spirent, immo & moriantur aliquando. Hujus rei ratio est, quia hepar* ἀναπτύσσεται (*d*) *& ideo mala symptomata surgunt. Vide* Histor. 1. lib. 2. consil. meorum, circa principium.

14. *Mirum esse potest, & quæstione dignum; quomodo mulieres decolores (quibus etiam bonus sanguis trahitur e vena) & cacochymæ tam male habeant a detractione sanguinis: ut Damisella Du bez. Ratio est, quia capillares venæ sunt plenæ virulento, & seroso sanguine: & est morbus in habitu corporis, eo modo, quo in Elephanticis: & incumbendum videtur in habitum ipsum: nam quum pestifera morbi vis in habitum ipsum sit rejecta, toties demere sanguinem e majoribus vasis, calorem ipsum nativum est imminuere: quod diligenter observandum, ne graviter peccetur.*

15. *Galenus* ad particul. 10. lib. 2. de diæt. acutorum *docet pituitosum, & crudum sanguinem, si ex loco inflammato fluit, florentem apparere; an propterea putandum est e loco affecto non fluere, quia est floridus? an aut timidiores, aut audaciores in secanda vena esse oportet?*

16. *Num-*

(*d*) Explicatur, intumescit.

16. *Numquid in mulieribus concepto ſemine ſtatim decoloratio contingit?*

17. *Horum omnium demonſtratio manifeſta, & ampla peti poteſt ex hoc loco, ubi ait Hippocrates*: Qui ventre calido ſunt, &c. part. 25. ſectio. 4. lib. 6. Epid. *ubi* in comm. *Galenus docet a calore acri coctionem corrumpi, & vix eſſe poſſibile, ut laudabilis ſanguis in jecore generetur: tamen poteſt eſſe floridus color, & in ſe eſſe acrior & bilioſior. Unde quædam mulier* ὑπόχλωρος (*e*), *& ejuſmodi prædita temperamento mihi affirmavit, ſi quando vel ex dentibus ſanguis effluit, vel e capite, eum ſibi guſtu ſentiri ſalſum, & moleſtum. Ut mirum non ſit, ſi id alimentum ſalſum partes reſpuunt, & malus color apparet.*

An non revera male conſulunt ægris Medici, qui inſpectis quibuſdam rebus, & affectionibus contra naturam in habitu corporis, ad internorum curam ſe convertunt? Sunt enim vitia propria partium internarum, ſunt & ipſius habitus corporis. Et male ex affectione corporis externi de corpore interno judicas: quamquam color effloreſcit ſimilis alimento. Sed illud alimentum tam de proximo, quam de remoto intelligi debet.

Unde obſervatum de quibuſdam, quibus facies primum nitorem exuerat; immo aut virore, aut flavitie, aut pallore erat deturpata: in quorum prima regione viridantium, omniſque generis humorum erat cumulus, ac copioſa ſurſum deorſumque facta excretione, primo nitori ſplendorique faciei ſunt reſtituti.

18. *Hippocrates* libro de alimento *ait*, Habitus athleticus non eſt a natura, habitus ſanus melior in omnibus.

19. *Hippocrates* lib. 1. de morbis, *requirit ad generationem phrenitidis bilis motionem, & ut ſanguinem ſubeat. Nam quum ſani ſumus, non tranſſumitur ichor a vaſis in meſenterio contentis; ſed dum ægrotamus, facile ea fit tranſſumptio, & proinde deturpatio cutis.*

20. *Talia in multis mulieribus, & viris effœminatis viſuntur, qui ſe facile a perturbationibus vinci ſuperarique patiuntur, nec eam conſtantiam ſervant, æquabilitatemque, quæ in homine vere viro cernitur, ut omnium perturbationum radices facile elidat, & inconcuſſus maneat. Qui ita molli, muliebrique ſunt animo, ſtatim pellucent, ac florent, ac minimo moleſtiarum vento facile quatiuntur: Vulgo vocantur* journaliers.

21. *Quod de Phyſiognomicis hic dicitur, idem de aſtrorum vi in animos, & corpora noſtra. Aſtrorum decreta non ſunt prætoria, nec aſtrorum ſignificationes vim afferunt, licet omnino non ſint otioſæ.*

(*e*) Subviridis.

FINIS LIBRI PRIMI.

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI

EPIDEMIORUM

LIBER SECUNDUS.

Επιδήμια	(id est)	*Morbi populares.*
Εφημερίδες		*Diaria.*
Πάρεργα		*Appendices.*
Τετηρημένα		*Observata.*
Ερωτήματα ἀξιόλογα		*Quæstiones memorabiles.*
Σύμμικτα		*Miscellanea.*

ÆSTIVA CONSTITUTIO

Anni Domini 1575.

I.

Morbi ob seri dominatum.

DEPREHENDIMUS seri biliosi, efferi si quando alias, magnitudinem, & malignitatem: atque hujus maxime vis & copia in cerebro apparebat: quod quum plethoricis auctum esset symptomatis, non mirum si ophthalmiarum, præsertim siccarum, parotidon non funestarum, & sine febre, tuberculorum circum maxillas, dentium dolorum, colli, & occipitis dolorum maxima fuerit annona. Atque inter cætera capitis dolores viguere tanti tamque longi, ut Medicorum opera eluderetur: seri malignitas remediorum vim superabat: nec non conclu-

conclusum ibi in capite, & exitum non habens, non poterat non affectionem nutrire. Et quod nobis videbatur, illud serum peculiarem in cerebro generationem habens, & quod indomitos capitis dolores inferebat, diathesim quamdam in cerebrum induxerat, quæ tantæ diuturnitatis causa exsistere potuit: unde quum sine febre ægri viderentur, tamen erat nescio quæ oris siccitas, oculorum rubedo, pulsus in temporibus manifestus, sensus punctionis & lancinationis. Ac valde notandum, quod Galenus scribit, *Rubor oculorum, quum sequi possit ob ventriculi inflammationem, maxime vero exsistit propter dispositionem in cerebro inflammationi similem*: Atque tunc dolor est quidam perseverans; & habet aliquid puerorum τὴν σειρίασιν, aut σιρίασιν referens: est porro quædam inflammatio partium cerebri, & membranarum, adeo ut oculorum, & sincipitis consequatur cavitas quædam; quum siros significet quamdam fossam, & cavitatem, in qua semina asservantur: & ob istam similitudinem sincipitis cavi cum fossa illa siriasis appellatur per τὸ ι. Sed Langius σειρίασιν (*f*) per τὸ ει vult scribi, ut illa dicatur ἀπὸ τοῦ σειριᾶσθαι, ideft, inflammari & exsiccari, quod pallor, cavitas, & ariditas corporis consequatur cum insomniis & vigilia; & vocatur alio modo febrilis capitis infantium dolor; (proprie enim ad pueros refertur, quamquam cur non idem in viris?) ac proprie πυρετὸς κεφαλικὸς (*g*) dici poterit: quod valde notandum est. Nam si exquisita esset inflammatio, phrenitis foret: sed varietas humorum, siquidem humor est quidam pituitosus cum bilioso, efficit ut non sit phrenitis, sed quippiam analogon, nec magna febris insequatur. Nam, ut inquit Alexander Aphrodisiensis, *fervor per arterias descendens ad sedem cordis, & spiritum vitalem fervefaciens, febrem sine putredine accendit. Bilis vero ipsa inflammata alvum irritans, facit fluorem alvi.* Sed quæstio præclara. An non in doloribus istis capitis cum calore & humore ἑτερογενεῖ (*h*) junctis, præsertim quum serum biliosum adest, conferent embroche ex oxyrhodino & repercutientibus? Si enim minima seri per sudorem excretio capitis dolores acerbissimos sedat, numquid usu adstringentium in capite, tamquam carcere, concluditur humor, qui difflari prohibitus, seipso per moram deterior & fit, & exsistit?

2.

Diathesis in cerebro.

Fernel. Cap. 1. lib. de morbis.

Com. in Aphor. 3. lib. 7. Aphor.

Rubor oculorum phlogoseos in cerebro argumentum.

3.

Unde dicatur siriasis.

Aëtius Cap. 13. sermo. 4. Tetrab. 1.

σειριᾶσθαι quid.

Langius lib. 1. Epist. 14.

Febris capitalis.

Phrenitidis & siriaseos differentia.

In ea maxime constitutione, in qua proventus biliosorum & adustorum humorum erat, & autumnale tempus æstiva ista intemperies referebat quodammodo ob summam temporis inæqualitatem & inconstantiam, plurimis hypochondrium sinistrum doluit: ut omnino admirer eximium illum Hippocratis qui autumno lienes vigere ait: nomine τοῦ σπληνὸς (*i*) intelligens duo, & tumorem efflorescentiamque ejus: (sic enim Hippocrates vocat σπλῆνα θάλλειν (*k*), id est, efflorescere, increscere, extuberare: qui modus loquendi est politicus,) vel dolorem, vel, ut melius dicam, morbos splenicos, per synecdochen, aut metonymiam nomine partis indicante.

L. 1. prob. 96. problemate.

4.

Splenes quid significent.

(*f*) Inflammatio sincipitis in Pueris; Exsiccatio, æstus sincipitis; Inflammari, Exsiccari in Pueris sinciput.

(*g*) Febris capitalis.

(*h*) Alterius generis.

(*i*) Splenis.

(*k*) Splenem efflorescere.

Lib. de locis in homine.

Splenem florere quid sit.

Autumnus splenicorum morborum auctor.

cante affectiones ei proprias. Galenus *in comm.* non simpliciter dixit splenes, sed magnos lienes, ob ubertatem atræ bilis: quod verum quidem exsistit, quum adest autumnus ipse, per congestionem humoris. Sed hoc tempore, non tam est congestio, quam dispositio quædam ad morbos splenicos: ideo ægri sine manifesto tumore de hypochondrio sinistro querebantur: ac præsertim erant ii quos splenicos & melancholicos noveramus. Multis sacri quidam ignes fuerunt, & in faciem herpetes: In tibias, in inguina derepente humores tenues, non tam quantitate, quam qualitate molesti multis eruperunt: non erat manifestus tumor, & dolori analogus. Sic potius peccabat qualitate humor.

Febres continuæ cur rigorem aliquando habent.

Febres continuæ, præsertim quæ exacerbationes nocturnas habent, aut levem aliquando perfrigerationem, aut rigorem habent, acerbationis præambulonem. Et quum id non sit periodicum, nec sequatur motum materiæ a partibus internis ad exteriores per sensibilia corpora, quemadmodum aut frigus, aut rigor periodicus, non confert in ejusmodi febribus vomitum ciere. At in periodicis initio paroxysmorum, præsertim si facile vomitu rejici posse conjectura assequare, utile est valde vomitorio excretionem tentare per os. Et ita Veterum decreta sancivere.

Vomitio confert initio paroxysmorum.

Linguæ observatio in febribus.

De linguis ampla est materies, præsertim quod pertinet ad judicium de febribus faciundum. Fere quum lingua alienum quid in sese habet, tum aut febrem suspicamur, aut affectum aliquem partium internarum: Galenus enim ait maxime linguæ, & totius corporis colorem alterari, quum hepar laborat. Sed an necessario febrem adesse significat, ut aliquid præter naturam in lingua contingat, quasi vero caloris contra naturam proprium sit, aut vaporem, aut exhalationem excitare a segni latenteque in corpore humore? Numquid eorum qui pomeridiano somno indulgent, & os, & lingua aliquid aut insulsum, aut δυσῶδες (l) habet, quum tamen nulla adsit febris? Numquid & Hippocrates ait, *Salsæ gustatui carnes, superfluæ materiæ signum*, id est, si salsedinis gustus sit in ore, materiei superfluæ & excretionem sui indicantis est argumentum? Non meminit febris. Sic quum humor redundat in corpore, potest sui speciem repræsentare in lingua absente febre: & tamen quia talem humoris excessum proxime aliquando sequitur febris, tribuitur alteratio linguæ, non tam humori quam febri, & id quidem male. Sic lingua tingitur, aut quia febris adest, aut hujus illiusve humoris abundantia, ut in hypochondriacis; & nigricat lingua, & aciditatis sensus in ore adest, aut quia in ventriculo proxime continetur humor. Et Hippocrates ait, *lingua lotium indicat*, id est, quis humor in corpore redundet: id quod lotium, id est, serum cujusque humoris refert, tamquam facilior paranymphus. Et eo loco varias species colorum in lingua describit: sed omnino duo summa genera colligemus. Aut lingua affecta est per modum vaporis, aut per modum fuliginis & exhalationis. Una species est humoralis, altera non tam est materialis quam immaterialis per æstum tantum, & effervescentiam, ita ut vel nulla sit materia, vel si sit, ea pauca est, aut jam exusta, ut vapor nullus

Cap. 9. lib. 2. de loc. aff.

Lingua vitium hepatis declarat.

Linguæ mutatio materialis, & non materialis.

(l) Quidpiam Graveolens.

nullus excitetur. Et revera, aliud eſt alterari linguam materialiter per modum vaporis, aliud eſt, immaterialiter per modum fuliginis, & exhalationis. Prius purgationem vacuationemque poſtulat, poſterius omnimodam alterationem. Qui ſecus faxit rebus minime intellectis, in ſumma ignoratione verſabitur. Quæ omnia Hippocrates quodammodo explicavit, ſed obſcure: dum enim ait: *Linguæ virides bilioſæ*, materiam ſignificat; quum ait: *Aridæ a fuliginoſa exuſtione*, poſterius linguarum alteratarum genus graphice deſcribit. Maxime vero materies aliqua in lingua & dentibus apparet, quum a calore extraneo excitatur vapor: quod & Hippocrates ſcribit, dum ait: *Quibus in febribus circa dentes lentores quidam ſunt, iis fortes febres fiunt*: declaratur enim & caloris multitudo, & pituitoſioris humoris copia, a qua craſſus vapor excitatur, qui reſiccatus febrili calore circa dentes τὰ περίγλισχρα (*m*) facit. Tametſi enim humor in præcordiis redundet, vix magna copia excitatur vapor, qui ἀξιολόγως (*n*) linguam inficiat, niſi calor contra naturam adſit, qui materiam agitet. Unde pleriſque ſanis, mane ſæpe a ſomno excitatis, aliquid περίγλισχρον apparet: ſed id facile aquæ lotione eluitur, quia cauſa efficiens non manet.

Part. 17. lib. 6. Ep. ſect. 5.
Febrem adeſſe non oportet ut lingua mutetur.
Par. 14. ſect. 5. lib. 6. Epid.
Linguæ alteratio quid agendum inſinuet.
Lentor circum dentes quid ſignificat.

In capitis doloribus (niſi forte periculum grave minentur) nec nimis ſecure venas frontis aut occipitis aperies, nec audacter arterias temporum reſerabis. At, ajunt, multus in capitis venis ſæpe ſanguis deprehenſus eſt: Credo: in male affectis quum factus eſt morbus, quem Hippocrates vocat τὸ ὑπερέμετον τῶν φλεβῶν τῆς κεφαλῆς (*o*). At cerebrum pars eſt natura frigida, ſpiritu limpido, & illuſtri, valdeque elaborato plenum eſt, cujus facilis eſt diſſipatio: & proinde aut imminutæ memoriæ, aut morborum frigidorum, aut cæcitatis occaſio. Præterea, quod dolet caput ſæpe, id potius per quamdam effumationem fit, quam ſanguinis copiam: at iſta effumatio potius poſtulat revellens remedium, ut purgationem, quam phlebotomiam. Accedit quod cerebrum potius nutritur per modum raptus, quam legitimæ attractionis: glandula enim eſt, & ſitum in corpore ſuperum habet. At carnes, quia ſunt calidæ humidæ natura, non ex eventu, ut cerebrum, vere ab Hippocrate ὁλκοὶ dicuntur, id eſt, attrahendi facultate pollent, ideo & facile in iis ſanguis congeritur, & attrahitur ad eas: propterea minus formidare oportet phlebotomiam in morbis carnis.

Aphor. 53. lib. 4.
Calor febrilis vapores excitat.
Venarum capitis apertio parum tuta.
Arteriotomia parum tuta.
Cerebrum non fert phlebotomiam, & cur.

Febres aliæ ſunt venoſæ, aliæ ſunt γαστρικοὶ (*p*), ideſt, quædam phlogoſin ſequuntur potius venoſi generis, quam vitium humorum in præcordiis contentorum. Quæ venoſi ſunt generis, hæ primo quoque tempore per phlebotomiam ceſſant; quæ alius ſunt generis, non facile phlebotomia ſolvuntur, contra potius cathartico egent. Ut non mirum ſit, ſi quaſdam febres, veluti miraculo, tollat phlebotomia, aliæ potius exacerbentur.

6. Epid.
Febres venoſæ Fernel. cap. 6. lib. 2. meth. med.
Venæ ſectio quibus febribus conveniat.

Domina le Boindre morbo Medicis incognito, ſed tandem inter legendum ab Hippocrate deſcripto, periit: cujus ratio tenenda eſt ad unguem, quoniam

(*m*) Circumviſcoſa, Viſcoſiſſima.
(*n*) Inſigniter.
(*o*) Cum venæ cerebri ſupere vomuerint.
(*p*) Febres aliæ ſunt venoſæ, aliæ ſunt γαστρικοὶ, id eſt ab alvo provenientes, *Gaſtricæ.*

Peripneumonia ad lethargum accedens.

quoniam valde Medici decipiuntur. Et Domina Garnier non dissimili morbo consumpta fuit. Utraque comatosa, ac veluti lethargica interiit: affecti valde pulmones erant. An lethargus a pulmone esse potest? Ita sane, eo modo quem Hippocrates descripsit. Ita ait, *Morbi lethargi appellati idem status ac peripneumoniæ : & non omnino remotus ab humida peripneumonia. Tussis & sopor ipsum tenet ; quum moriturus est multum & liquidum egerit*, &c. Idem repetit *lib. 2. de morbis.* Ac lethargus proprie affectio est cerebri. Sed hic affectus, qui proprie affectionem pulmonis sequitur, & facile cerebro communicatur, ob pulmonis, & capitis συντιμωρίαν (*q*), bifariam aut trifariam, a similitudine quadam λήθαργον (*r*) dicitur. Primum, quia hominem λήθαργον, id est, ignavum, & comatosum cum febre reddit: λήθαργος enim impotentem, ignavum, & abjecti animi hominem notat. Tum quia lethargicam dispositionem in cerebro facit, ob crassorum vaporum elevationem a pulmonibus concalefactis excitatorum: talis enim species peripneumoniæ a pituita putri est, cujus crassior vapor feriens cerebrum, veluti hominem lethargicum facit: sic enim observavimus ex Galeno, in febribus, & præsertim earum accessionibus sæpe soporosos affectus per sympathiam contingere. Tertio, lethargus dicetur, quoniam quum obstructi sint a pulmonibus pituita infarctis mæandri & viæ, liber aditus, & exitus spiritibus non sit: & sic ληθαργικὸν quid inducitur, quia soporantur instar eorum qui lethargo tenentur. Hæc notanda sunt, ne male consulas capiti, quum omnino ad pulmones studium referre oporteat.

5. Lib. 3. de morbis fere initio.

Horrescendi vicissitudo unde. Horror an semper puris index. Comm. ad Aph. 26. sectio. 3. lib. 6. Epid. Cacochymi calefacti horrent.

Qui fit, ut in febribus continuis perpetua horrescendi quædam sit vicissitudo? An omnino metus suppurati in parte aliqua, quod magna Medicorum pars suspicatur? Nequaquam. Nam quum in febribus putridis, præsertim si cacochymia magna sit, quæ incendium conceperit, dum calor ex intervallis invalescit, & putridus vapor effertur a foco ad partes, reliquas feriens partes, tunc horroris occasio adest. Omnes enim cacochymi, dum vehementer repente incalescunt, horrent, quod in externis videre licet: nam si quis cacochymus insoletur, paullo post horrescet, & febriet. Numquid quod calor externus facit ad horrorem inducendum, idem & internus facere potest, dum e foco & sede suscitatur, refunditurque in alias partes? Sed hæc in valde cacochymis, & τοῖς ὑποχλώροις (*s*).

In febre pestilente cur tam fœdæ excretiones. Febris pestilentis occasio.

Quum pestilentium morborum originem a cælo & aëre repetamus, quum quis infectus peste est, & fere solum spiritus attinguntur (unde peste affectorum febris synochus fere est : nisi forte de ea peste loqueris, quæ potius vernaculus est morbus, locique unius, aut diætæ vitium sequitur, quam communis nos ambientis aëris) cur in pestilenti morbo tam fœdi sunt vomitus, tam graveolentes dejectiones, quales *in Aphorismis* explicavit Galenus? An hoc proprium omnis pestilentis febris? An

21. lib. 4.

(*q*) Communicatio ; Consensus.
(*r*) Ignavus, mollis, & abjecti animi.
(*s*) Et iis, qui sunt subvirides.

An hoc vitio corporis? Et si vitium corporis, cur multi peste affecti tam prava excernunt? Et an quum primum quempiam aër infecit pestilens, tametsi tanta in humoribus pravitas non esset, an proprio pestilentis aëris vitio tanta labes inducta est: ut quod venenum venereum in tempore efficit (nec enim tam præsens est ad necandum, quam aër pestilens) idem pæne in articulo efficiat aura pestilens? At tabum venereum omnem humorum compagem infirmat, & tempore corrumpit.

Ex venenis alia sunt, quæ potius humores afficiunt, & humoralia venena dicentur doctrinæ gratia, ut luis venereæ venenum; alia spiritus, ut aura pestilens communis, unde leipothymiæ aut syncopæ cardiacæ insequuntur, & tale venenum πνευματικὸν dici potest. Aliud venenum aliquando solidas partes primo respicit, ut ea febris pestilens hectica, in qua ægri primo quoque tempore a se omnino mutantur, & summa extenuatione, & carnis collapsione sceleton exprimunt: quod Galenus quodam in loco annotavit. Sic aliud est venenum, cor statim feriens, & pathognomonica sua habet; aliud alias partes respicit, & sua quoque propria nanciscitur signa.

Luis venereæ & pestis collatio.
Venena cur alia cor, alia partes alias attingunt.
Venenorum distinctio.
Cap. 3. lib. de præsag. ex pulsibus.

Valet plurimum hæc distinctio, numquam fere audita, ad ideas febrium cognoscendas. Quædam febres sunt a genere venoso in humores a massa sanguinis alienos, ut qui in præcordiis continentur, qui putridas febres sæpe faciunt: & tales febres sunt synochi imputres. Quædam sunt a contentis in mesaræo humoribus, & in massa sanguinis, dum suum serum refundunt, putres faciunt, ut sunt synecheis, id est, continuæ, quæ aut quotidianæ, aut tertianæ, aut diurnæ, aut nocturnæ sunt: Aliæ in ipsa substantia sunt, ut hecticæ, pulmonariæ, capitales, lienosæ, hepaticæ febres, ut quæ contumacem obstructionem, & vitium latens substantiæ sequuntur: Fernelius vocat continuas symptomaticas: unde videas in quibusdam diuturnas, & satis vehementes esse febres: atque in iis si demas sanguinem, nullo fere profectu id fit, & laudabilis est: in aliis statim corrumpitur. Unde hoc est?

Febrium differentiæ incognitæ.
Febres capitales pulmonariæ &c.
Cap 6. lib. 2. Therap.
Febres symptomaticæ continuæ.

In alio Ephemeridon libro obiter docuimus, quibusdam siccis, biliosis, squalidis, quibus tamen corpus perpetuo calidum calore acri, & molesto, manumque mordente percipitur, & est ὑπόχλωρον (t), phlebotomiam haud conferre; immo aut facile animo linquuntur, aut post plhebotomiam longe post dicunt se vix a sectione venæ refici, & relevari potuisse. Sed in artis operibus observavi alias sectionem venæ siccis, biliosis, calore acri & mordaci abundantibus conferre, alias obesse. Utrique male coquunt, quoniam qui ventre calido sunt, carnes habent frigidas. Qui πλατύφλεβοι (u), καὶ μεγαλόφλεβοι (x), ut sic loquar, & ἐπίφλεβοι (y) dicuntur verbo Hippocratio, ii venæ sectionem ferunt satis facile, nisi quid impediverit, ut oris ventriculi sensus exquisitus, vel virium imbecillitas, alia ratione invecta: de iis ait Hippocrates: *qui ventre calido* (Græce θερμο-

Quinam sicci & excarnes phlebotomia juventur.
Aphor. 25. sect. 4. lib. 6. Epid.

(t) Vid. pag. præc.
(u) Latis venis existentes.
(x) Magnis venis existentes.
(y) Venosi.

7. *Venosus bifariam sumitur. Iracundi qui sint. Caloris aëris effectus.* θερμοκοίλιοι (z) *carnes habent frigidas, isti sunt venosiores, & iracundiores*: Venosi, Græce ἐπίφλεβοι, duabus de causis, ait interpres, tum quia carne sunt denudati, tum quia plenas sanguine venas habent, & proinde conspicuas. Iracundi autem sunt, quia abundant calore acri qui molestias exhibet ori ventriculi, quum in ventre continetur: os autem ventriculi facile in sui affectus contagionem animam trahit. Et sic reperio iracundos bifariam esse, aut ob abundantiam caloris in corde, aut propter excessum caloris acris in ventre, qui os ventriculi contristat, & proinde animam. 8. *Iracundi bifariam.* Ergo qui eo modo sunt macri, excarnes, & ἐπίφλεβοι, ii sanguinem sibi adimi patiuntur. At qui macri sunt, excarnes, subflavo colore præditi, & graciles habent venas, venæ sectione plurimum offenduntur. Cæterum quum loquitur de iracundis, notandum, quod utitur voce ὀξυθυμώτεροι (a), non autem θυμοδεῖς (b).

9. *Rondeletii error. Febribus tertianis an phlebotomia ante paroxysmum tertium competit. Cap. 15. lib. 11. method.* Rondeletius Galenum exagitat, quod voluerit in febribus tertianis exquisitis locum non esse venæ sectioni, nisi post tertium paroxysmum: quondam hoc visum fuit Avicennæ: at Galenus non adeo absurdus fuit, ut exspectandum tertium paroxysmum putarit. Sed credibile, Rondeletium, & sequaces qui in ejus verba juraverunt, legisse hunc contextum Galeni *in methodo*, ex quo collegerint phlebotomiam tertio paroxysmo exacto tertianæ convenire: *Qui febricitant, si valentes viribus sint, omnibus sanguinem ab initio mittes, perfusosque oleo post tertiam accessionem, vel mulsa, vel sorbitione nutries.* Si hoc loco nituntur, ut in tertianis mittendum sanguinem post tertiam accessionem doceant, falluntur: nam primum hæc verba non sunt Galeni, sed Methodicorum, ut contextus docet: deinde, non ait phlebotomandos post tertiam accessionem, sed nutriendos: tertio, illud, post tertiam accessionem, nec idem sonat, quod post tertium paroxysmum: & male versum est a Linacro: *Linacri lapsus.* In Græco legitur, μετὰ τὴν διάτριτον (c), quod verti debet, post tres dies exactos.

10. Quoniam videmus plerosque quibus de nocte corpus exsudat, si forte detectum sublatis indumentis substratis aëri exponitur, quia foras non prodit sudor, tunc aut corpus totum dolent, aut partem aliquam, si qua forte sudatura erat, & videntur pæne fracti: magna vis est seri suppressi, immo incredibile quot & quales ab eo excitentur dolores. Declaravit Joannes Petitæus tonsor, cui sudor derepente omnem dolorem sustulit.

Notandum est cur sæpe initio febrium urinæ limpidæ, perspicuæ, & tenues aut mediocres in substantia appareant; deinde turbantur, & crassiores fiunt: & quum sanitas adest in propinquo, rursum limpiditatem & tenuitatem propriam, & pristinam recipiunt. Quo fit, ut quum tenues & limpidæ apparent, tunc fere qui sanguis educitur est floridus: quum turbatæ sunt, serosus & putris est sanguis; & ut verbo Hippocratis utar, τὸ αἷμα διορεῖ (d); de cujus verbi significato dictum est *lib.* 1. *Epheme-*

(z) Ventre calido existentes.
(a) Iracundiores.
(b) Iracundi ad insaniam.
(c) Post tres dies exactos.
(d) Sanguis serosam naturam acquirit.

Quomodo sanguis in febribus vitiatur.

Ephemeridon. Quod fit, quoniam a putrente jam materia excitatur vapor, & ichor; qui statim contaminat sanguinem, aut quoniam serum humor facile corrumpitur, maxime ubi calor alienus adest, aut corpus siccum, & constrictum manet, quod initio morborum evenit, præsertim quum febris a constipatione cutis nascitur. Inflammatio autem & phlogosis, præsertim humoralis, quam facile alteret sanguinem, declarant pleuritides.

Inflammatio sanguinem corrumpit.

De Febris essentia disputatio.

Quæstio, quum febris sit, an auctus est sanguinis gradus, an ratione tantum vaporis? Quod credibile, quia quum primum a foco vapor putris excitatur, statim febricitat homo. An vero per communicationem caloris ad calorem, ut in puerorum Siriasi, quia in anteriore capitis parte calor conceptus est, continuitate febris excitatur, ajunt auctores. Si simplex caloris gradus febrem facit, cur quum æstate auctus sit calor, non febrimus? aut cur ebrii aucto ob potum vini calore non febriunt?

Febres ob partium corruptionem sunt mediocres.

Historia.

Lib. 1. de morbis mulier.

Quum partes principes laborant διαφθορᾷ (*e*), & febre, maxima ex parte veluti lenta, & symptomatica intereunt, & incautis Medicis & imprudentibus nobis eripiuntur: quo modo Condæi Principis a partu uxor interiit a corruptione uterorum: quod non animadverterunt Medici. Hipprocrates hoc animadvertit, qui non requirit febrem ardentissimam in morbo uteri per corruptionem; immo ait, πῦρ βληχρὸν (*f*), id est, blandus, mitis, & debilis calor est: vox autem βληχρὸς notanda est. Undè Hippocrates *lib. 6. Epid.* quamdam speciem febris constituit, quam vocat ξηρὸν βληχρόν: Gorræus per hyphen conjungit, ut dicatur πυρετὸς ξηρος-βληχρός (*g*): Gorræus *in dictione* βληχρός.

II.

Dentes canini cur avulsi inducant gravia accidentia.

Dentium caninorum extractio periculosa. Si dum nascuntur, tanta pueris eveniunt symptomata, tanti eorum extractio esse debet, ut non nisi magna cautione fiat. Inseruntur in suis acetabulis ex adverso oculorum, radix implantatur longius: hæmorrhagiæ, quæ sisti facile non possunt, insequuntur, & abscessus vix sanabilis metus esse solet.

Causi species.

Joanni Colot Lithotomo febris erat continua, & causus secundæ speciei, quem Hippocrates describit. Materies erat phlegma salsum & putre; nam tali humore abundabat. Et calor accerrimus erat, quod bili quidam falsò attribuunt: Galenus enim igneam caliditatem, & urentem ait excitari ob fumosam substantiam, a pituita salsa excitatam. Atque inter cætera notanda sunt, quæ Hippocrates ait evenire in causo non legitimo; pudendi livor supervenit: testiculus quoque intensus judicatorius est. Nam incredibile quantum testes abscesserint. Consentaneum autem, ait Galenus, ut hæc fiant, quoniam & pituitosæ febres per abscessum potius judicantur, quam per excretionem: & si in parte inferiore, ut jejuno & ventre, focus febris sit, inferiores potius partes crisin percipiunt.

M 2 Mirabar,

(*e*) Corruptione.
(*f*) Febris lenta.

(*g*) Lenta sicca; sicco-lenta; ex Gorræo per subunionem vocum, Υφὲν à Grammaticis vocatam & à Donato.

Hæmorrhagiæ pulmonicis familiares.

Mirabar, cur in peripneumoniis, & ardentibus febribus, quarum in pulmone sedes est potius, tam frequens hæmorrhagia foret. Galenus hujus rei rationem reddit *in Acutis*; caput incalescens sanguine repletur, effunditque quod ex eo redundat, tum ruptis, tum apertis venis. An non tales conveniunt hæmorrhagiæ? Galenus ait peripneumoniam & lethargum hæmorrhagiam non amare, pleuritin vero quadantenus.

12.

Causus an febris essentialis.

Τῶν καύσων (*h*) focus aliquando in capite est, aliquando in pulmone, aliquando in ventre; an non tales καῦσοι essentiales febres dicentur; licet in pulmone focus aut in capite exsistat? Alioqui de iis peculiariter Galenus non egisset, nisi e genere febrium essentialium essent. Galenus *ad part.* 75. *sect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* stillicidium in causo malum esse ait, quum in eo familiarissimum sit e naribus sanguinis profluvium.

13.

Comm ad particulam 17. lib. 4. Acutorum.

Historia.

Pustularum eruptio unde.

Damisellæ de Viel Moulin subrubicundæ pustulæ aliquando in cute efflorescunt, cum aliquo caliditatis sensu: fervido & sicco est hepate. Et quum vidua relicta sit, cum alioqui esset & juvenis, & florens, & restibilis adhuc fœcunditatis; non mirum si defectu consumptionis sanguinis in aliam rem, ita efferetur, & hæc incommoda afferat. Sed aliæ duæ conjecturæ illius efflorescentiæ afferri possunt. Prior est: annos undeviginti nata, magna vi ab equo decussa, humi jacuit semimortua: totum corpus pessundatum est & contusum; per os, nares, & alias partes sanguinem rejectavit: Credibile internam quamdam esse sugillationem, & veluti ἐκχύμωσιν (*i*), cujus soboles est ista pustularum eruptio. An hoc credibile? Ita hercle: Nam & Damisella de Goupigny, cui aliquando læsa fuit tibia, propectereaque ulcere affecta est, quo vix liberari potuit, certo affirmat aliquando eam partem, tamquam veteris mali memorem, pustulas effundere, quæ non ita longe post evanescunt. An non quod particulariter in tibia apparet ob læsionem, idem & in toto corpore apparere potest? Altera est conjectura, & ea habet aliquid admirabile, quod apud Hippocratem scriptum est: Locus est, ubi docet, cuidam virgini manum & crus siderata esse quum nil commemorabile tussiret: nulla alia parte, nec mente affecta est: Factum est autem hoc circa mensium eruptionem: & forte tunc primum apparebant. Sideratio ista contigit ex suppressione materiei, quæ sputo educi debuit: nisi forte suppressio mensium causa fuisse dicatur: quamquam adjuvare potuit: sed & suppressio excrementi, a capite manantis, talis eruptionis causa esse potest. Nam & Hippocrates *in Coacis* scribit: *Quibus salsuginosa sputa, & tussis supprimitur, his corpus veluti a pustulis rubescit.* Qui locus est valde commemorabilis. At assero Damisellam istam catarrho satis ferino obnoxiam esse.

Historia.

Sect. 2. lib. 2. Epid.

14.

Sputum salsuginosum suppressum ecthymaton causa.

15.

Vide ante lib. 1. Epid. nostrorum.

In morbis parum fidere sæpe oportet.

Docuimus aliquando in morbis nec præcipitanter timidos, nec temere securos esse oportere: quod Galeni consilium est. Sæpe vidimus ægros, insultu gravissimo morbi quamprimum territos; deinde morbum deſæviisse: & quum omnia secura esse viderentur, repente morte prærepti sunt: adeo humores præsentissimo cuique veneno adæquandi in corpore latent.

Et

(*h*) Ardentium febrium.

(*i*) Effusionem.

Et ad hunc locum pertinent duæ tresve historiæ a Galeno citatæ, de quibusdam, qui minime opinantibus Medicis, quum morbus mitis, & homini necando non satis videretur, sublati sunt e medio. Ut Medici prudentis sit & cauti videre ac providere, ne quid insidiarum struat morbus latens.

Com. in part. 17. sect. 2. li. 1. prorrhet.

Horariorum fructuum, & acetariorum usus ruborum causa.

Acetariorum usus, & horariorum fructuum magnam seri fere indomiti copiam generat, unde acris in eo calor succenditur: & si facies rubore suffundi solet (quod plerisque molestum est) magis ac magis rubescit. Hoc non observatum est: immo putant corpus refrigerari, & sic occasionem hujus suffusi ruboris tolli.

Uxor Præsidis Tambonneau quum diu hydropica laborasset, & tamen ὀρθοστάδην (*k*) habuisset, tandem per translationem (ut credibile est) in thoracem serosæ superfluitatis, & spiritus vitalis oppressionem facta est κάτοχος (*l*), & intra duodecim horas interiit, κατεχομένη, καὶ καταλαμβανομένη (*m*). Omni ratione eam excitare conati sumus: nil profecimus: immo & consilium Hippocratis secuti sumus *in Epid. Si hydropicum tussis corripiat, si quidem omnino animo linquitur, calidis omnibus utatur: sin minus, inebriato, ac cibis impleto.* Quæ curatio omnino a ratione aliena est. Nam si hydropicus tussit, jam translatio a ventre in thoracem est, sic vino & cibo repletus suffocaretur potius. Sed admirabili, eoque interiore sensu, duo explicari & intelligi vult ista obscura, & parum probabili enuntiatione. Dum fomentis calidis utitur, hyparxin morbi audit, quæ in refrigeratione consistit: & quum frigus naturæ hostis sit, fomentis calidis aliqua ex parte intrinseco hydropis frigori occurritur. Vinum autem dat, ob ἀψυχίαν (*n*): sic enim Aretæus τὴν λειποθυμίαν (*o*) vocat, quoniam facile deliquium tollit calefaciendo, & penitissime subeundo. Sed quid hoc sibi vult, inebriare, & cibo replere? Hoc dixit, ut te cautiorem reddat. Nec enim adeo jejunus, & parum prudens Hippocrates, ut hominem jam jam moribundum cibo & potu obruere velit: sed ut occurrat fortasse quorumdam opinioni, qui in tanta oppressione hydropici, a qua interit, etiam exactissima diæta utendum existiment, contrarium contrario apponendo. Si enim repletio aquæ est, & humoris evacuatione opus est: Quod verum quidem est, quantum pertinet ad morbum, sed non quatenus ad symptoma præsens pertinet: nam adjectione opus est. Novit enim Hippocrates omnes fere hydropicos ἀποσίτους (*p*) esse, & præ impotentia nutritionis sæpe interire ac deficere. Cui rei ut occurrat, vinum & cibum offert, non magna quantitate (quamquam utitur verbo θωρῆξαι, & σιτίων ἐμπλῆσαι (*q*): male interpres vertit θωρῆξαι, inebriare; potius verterem, vinum potui dare, & quasi vini potu munire, ob metum syncopes & mortis) sed potius, quoniam parva cibi aut potus

Sect. 5. lib. 2. Epid.

Vinum hydropi confert.

M 3 quantitas

(*k*) In erectum stans.
(*l*) Catalepticus, Catochus.
(*m*) Mulier Cataleptica, Catocha, Apprehensa.
(*n*) Animi defectum.
(*o*) Lipothymiam. Animi defectionem.
(*p*) Cibum fastidientes.
(*q*) Vino inebriari, & repleri cibis.

quantitas magnam in homine hydropico repletionis opinionem & suspicionem affert. Et ut non terrearis ista nimiæ repletionis opinione, monet ægrum θωρῆξαι, καὶ ἐμπλῆσαι.

De vitiis linguæ.

Multos videas ob nimiam humiditatem, & abundantiam aquæ in os decurrentis, & a capite labentis blæsos & hæsitantes lingua fieri. Quid iis evenire potest? Ut pulmonici fiant, catarrhis obnoxii, & ἔμπυοι (r). Iis dentes corrumpuntur perennitate catarrhi, oblæditur & vox, & pronuntiatio. Et mirandum illud hac de re Hippocratis: *Qui lingua offendunt, & labiorum non sunt potentes, eos est necesse, dum illa solvuntur, suppuratos fieri.* Qui lingua offendunt humidiores sunt, & impotentia linguæ tenentur, & labiorum sæpe: & quo humoris copia repserit, eo alienum aliquid inferet. Si in sextam, septimam ac octavam spinæ vertebram humor fluxerit, nervorum imbutorum robur exsolvitur. Quod si conquiescat affectus iste, & humor in thoracem irruerit, suppurationis metus est. Nam qui humor ligamenta linguamque proluens blæsitatem afferebat, non potest non alio translatus, & emotus alia forte pejora adducere. Sed de balbutie, blæsitate, hæsitate, ut loquitur Gaza in Aristotelem, vel hæsitantia linguæ, item de offendiculo linguæ, & labiorum impotentia, quam ἀκράτειαν (s) vocant, brevi expedire consilium est. Lego in Auctoribus vitia vocis, & vitia linguæ. Et aliud est vitium linguæ, aliud vocis. Vitium vocis, τὸ πάθος φωνῆς (t) vocatur: Linguæ, τὸ τῆς διαλέκτου πάθος (u). Ad vitium τῆς διαλέκτου referunt ψελλότητα, ἀπὸ τοῦ ψελλίζεσθαι (x); τραυλότητα, ἀπὸ τοῦ τραυλίζειν (y), & πάφλασιν (ut verbum fingam) ἀπὸ τοῦ παφλάζειν (z), quo verbo utitur Hippocrates: vocat enim τοὺς παφλάζοντας τῇ γλώσσῃ, lingua offendentes. Ad vitium vocis potius referemus ἰσχνοφωνίαν (a), καὶ τρυχοφωνίαν; Τραυλοὶ (b) balbutientes dicentur, ut τραυλότης balbuties; ψελλοὶ blæsi, & ψελλότης blæsitas; ἰσχνόφωνοι hæsitantes, & ἰσχνοφωνία hæsitas & hæsitantia vocabitur: quamquam si vocem inspicias ἰσχνόφωνον, ad vocis vitium referetur: tamen etiam ad linguæ vitium accommodari puto, & sic placere Aristoteli, & Hippocrati video: nam ἰσχνοφώνους linguæ hærentes vertit Gaza. Et revera utroque modo ἰσχνοφωνία dicetur vitium, & pronuntiationis seu linguæ, & vocis: linguæ quidem, nam definitur vitium linguæ, quo syllaba syllabæ cito copulari non potest: quatenus autem fit ob congenitum vitium musculorum, qui laryngem movent, vocis vitium nimium gracilis vocari potest. Λεπτοφωνία (c) autem (quæ habet aliquid affine) ob angustiam asperæ arteriæ, & laryngis evenit. Ut enim ἰσχνοφωνία ob vitiosam ab initio conformationem musculorum laryngem moventium fit, sic τραυλότης

Sect. 5. lib. 2. Epid.

In sect. 11. problematon.

Vitium linguæ & vocis differunt.

Com. in Aph. 32. lib. 6.

Sect. 5. lib. 1. Epid.

Com. 2. in lib. 1. Epid.

(r) Empyematici suppurati.
(s) Impotentiam, Incontinentiam.
(t) Vitium vocis.
(u) Vitium linguæ.
(x) Balbutiem a balbutire.
(y) Blæsitatem ab hæsitando.
(z) Sermonem interrumpere, sermonis interruptio ab æstuando; nomen fictitium, ὀνοματοποιὸς Hippocrates finxit, est mirabilis Hippocrates Onomatopœus.
(a) Exilitatem vocis.
(b) Blæsi, τραυλοὶ, Balbutientes.
(c) Vocis tenuitas.

λότης a vitio, & nimia asperitate instrumentorum vocalium in τραχυφωνίαν (*d*) abit: quamquam τὸ τραυλὸν linguæ est, non vocis vitium. Ψελλότης, blæsitas, litteram vel syllabam sæpe elidit. Τραυλότης non elidit, sed commutat litteram unam in aliam, ut pro ρ pronuntiant λ. Sic & ψελλότης, & τραυλότης idem sunt, & diversum: idem quidem, quatenus utrumque vitium est pronuntiationis, & non vocis: diversum, quia in uno fit elisio, in altero litteræ commutatio, & suppositio. At παφλάζειν aliquid aliud significat, & aliquid habet finitimum, & cum balbutie, & cum blæsitate, & cum hæsitate linguæ: sed offensionem significat in pronuntiatione cum impotentia quadam labiorum: proprie autem παφλάζοντες dicuntur voce labentes in dicendo aliquid, & verbum idem repetentes: Homerus vocat ἐφαμαρτοεπεῖς, quasi ἁμαρτάνοντας ἐν τῷ ἔπει (*e*), in dicto & verbo labantes, & verba retexentes, & alternantes: Sumitur per quamdam ὀνοματοποιΐαν a fluctu marino: quum παφλάζειν, exæstuationem quamdam fluctuum, & ebullitionem significet; ac si salvatio quædam spumatioque oboriatur, undarum collisione excitata: & metaphorice ad orationem & sermonem tumultuarium, sæpe ac sæpe retextum, & quasi bullantem spumantemque, ut non proferatur, nisi circum labia, & dentes spuma multa occurrat: quod magnæ humiditatis, & quam natura intra oris septum continere ac coercere nequit, argumentum est. Legi & apud Aristotelem verbum compositum ἐκπαφλάζειν, Gaza Latinum verbum facit expaflare, id est, more bullarum exsilire, ut quum lenticula coquitur, dum bullæ excitantur, quæ longe projiciuntur, hoc ἐκπαφλάζειν dicitur. Cæterum unum annotare oportet, τραυλοὺς fieri homines quidem sanos ob humiditatem multam, unde facile eos fluore alvi corripi censuit Hippocrates, ob refrigerationem quamdam. Immo ista omnia vitia sermonis quum naturalia sunt, caloris penuriam, & facultatis imbecillitatem significant: unde aliquid apoplexiæ simile habere ait Aristoteles; immo tales facile in apoplexias, & siderationes incidunt, & in melancholicas affectiones. Unde Hippocrates *lib.* 2. *Epid.* τραυλὸς, & ἰσχνόφωνος (*f*) morbos melancholicos patitur: sed nomine morbi melancholici totius ἔκπληξιν (*g*) quamdam, & siderationem intelliges, ob ἀκράτειαν (*h*) linguæ: quoniam humor melancholicus & pituitosus aliquid affine habent consistentia: & ideo affines morbos ea ratione tantum pariunt: Vide *septimum Aphorismorum.* At τραυλοὶ aliquando fiunt ob lassitudinem summam, ob diuturnitatem & vehementiam morbi, ob siccitatem. Sed siccitas magna τραυλότητα naturalem non potest facere, sed adventitiam: ut in summis febrium æstibus ægri τραυλίζουσι (*i*): Unde in 7. *Epid.* Γλώσσης ὑπὸ ξηρότητος ψελλοί (*k*). Profluvia alvi temere sistenda non sunt, alioqui gravis periculi metus est, ut sæpe experientia deprehensum est. Et in

16.

Aristo. probl. 30. lib. 11.

17.

Probl. 9. li. 24.

Aph. 32. li. 6.

18.

Sect. 5. initio.

19.

Aph. 40. lib. 7.

Siccitas quomodo balbutiem afferat.

(*d*) Asperitas vocis.
(*e*) In dicto, & verbo labantes, verba retexentes, & alternantes.
(*f*) Blæsus, & voce exilis.
(*g*) Siderationem.
(*h*) Impotentiam.
(*i*) Balbutiunt.
(*k*) Balbi ex siccitate linguæ.

in his ſequendum omnino conſilium Hippocratis : *In ventris perturbatione fabas coctas dabis, niſi partes ſupernæ valde bilioſæ fuerint* : Id eſt, ſi ſuppreſſionis multæ materiei bilioſæ argumenta affuerint; veritus ne aut transferatur alio materia, aut partes, in quibus reſtagnat, labefactet; non ſtatim de ſuppreſſione cogitare oportet, ſed fluxus fluxu juvandus eſt.

Si in deliriis & phrenitidibus (modo non jam ſit alienatio, ſed alteratio tantum) magnæ, ut fit, in cerebro inflammationis notæ adſunt, numquid contenti eſſe debemus ſectione venæ in brachiis, & cucurbitulis? Numquid & tuto, & ex arte aperiri poſſunt aut arteriæ, aut venæ frontis? Illud enim eſt dolorum proximum ventrem aperire. Si in dolore capitis intolerabili, & apertio venæ frontis, & arteriotomia confert, numquid in phrenitide hoc fieri poteſt? Quum enim in phrenitide, auctore Galeno, materia venis egreſſa ſit, & jam adhæreat partibus ipſis, veluti ſecreta a maſſa ſanguinis, nil aut parum præſidii affert vena brachii.

Arteriotomia an in phrenitide conferat. Com. ad particul. 73. ſect. 2. lib. 1. Epid.

Quibus in capite focus eſt, ut jam doctrinæ gratia febris capitalis dicatur, oculi rubent, dolorque pulſatilis percipitur, eſt velut ὑπερέμετος (*l*) venarum capitis, uti priſco quidem verbo, ſed non inepto explicat Hippocrates, an non arteriotomia confert? Audimus D. Cardinalis Lothareni, qui febre veluti capitali interiit, aperto capite, repertas venas omnes aduſto plenas ſanguine, & meninges veluti tactas de cœlo, & ſideratas : quod nos *in primo libro* explicuimus.

Initio lib. 2. de morbis.

Paſſim *in libris de morbis* Hippocrates ſcripſit uterum maxime ſincipiti conſentire : ideo quum mulieres queruntur de ſincipite, videndum numquid aliquid ſit hyſtericum. Uxor Lodoici Michaelis mercatoris tum demum de ſincipitis graviſſimo dolore queritur, quum erumpunt menſes : Adeo magnus uterorum cum ſincipite conſenſus : Inter cætera videnda eſt Langii *Epiſtola* 49. *lib.* 1. *Epiſtolarum.*

Sincipitis & uteri conſenſus. Hiſtoria.

Damiſella Dubez minanti arthritidi obviam ire voluit. Sumpto medicamento ſatis valido, impetu in humores facto, pro una parte dolente multæ doluerunt. An non tuto in articularibus purgabis? Nequaquam. At dum materia turget purgandum : verum quidem de ſequace materia, & quæ liberum habet exitum. Arthritidis materia nec ſequax plerumque, nec liberos habet exitus : & in ſuis agitata ſedibus, ſi a ventre longiores ſint, deterior fit : agitatur enim & non educitur.

Hiſtoria. Articulares morbos leniter tractabis.

Cur quidam ſtatim in febribus a vino abhorrent, aliis etiam, dum inſigniter febriunt, amaroris ſenſum non videtur vinum habere. Id referendum putant ad bilem : nam bilioſi facile abhorrent a vino, ut quod eis amarum guſtu videatur; vel etiam ſi fuligo linguam non perfundat, talis amaror non percipitur, licet bilioſus ſit.

Quidam facile vinum abhorrent in febribus.

De iis qui facile in ſyncopen incidunt a phlebotomia, *libro primo* dictum eſt, & *in hoc libro* dum loquuti ſumus de ἐπιφλέβοις (*m*) : facile vero

Hiſtoria. Quidam faci-

(*l*) Supervomitio. (*m*) Venoſis.

vero exſolvuntur, quibus mobiles & tenues ſunt ſpiritus, & qui celeres animi motus habent : facile enim diſſolvuntur ſpiritus. Declaravit D. de Ruadde, cui cyathus aquæ frigidæ datus ante phlebotomiam . leipothymiam abegit.

le animo linquuntur phlebotomati, maxime quibus ſenſus eſt exquiſitus.

Multis ulcera in tibiis annua ſunt : ea ſi pura fiant, Medicus ſedulo obſervet, ne quid deterius eveniat. Armillarum fabro, & fabro ferrario Petronio dyſpnœæ & gravia contigere. Hippocrates idem obſervat his verbis : *Cuidam erat ulcus magnum in tibia. Hoc quum purum factum eſſet, lateris dolor, & pectoris ſiniſtri e directo, & febris. Mortuus eſt a febre.* An non in his ſcarificare partem prius dolentem bonum, & vulnere inflicto vetus ulcus revocare ac renovare?

Hiſtoria.

Uxor D. Bragelonii piſcis, vulgo *vive* appellati, officulo aculeato compuncta eſt : neglectum id ut minimum : febris, dolor ingentiſſimus, mors. Idem Hippocrates bis obſervavit *in Epid.* de ſutore quodam, qui quum vulneratus acu eſſet in genu, non ſivit ſanguinem fluere : tertia die mortuus eſt. Et de Navarcho, qui anchora læſus erat : opiſthotonus crudeliſſimus inſequutus eſt, & convulſiones : & tertia die mors. Nil itaque negligere oportet, ut divinus Hippocrates docuit, ratus; minimum etiam malum, quod tale videtur, licet nil alieni prætexat, in receſſu occaſionem & ſubitæ & crudelis mortis alit & fovet.

Hiſtoriæ. *5. Epid.* *6. Epid.*

In libro Conſiliorum noſtrorum annotavimus febres quartanas alias deſinentes comatoſas lethargicaſque affectiones inducere, alias nova quædam morborum genera : numquam enim deſinunt ἀσινέως (*n*). Et hoc notandum, quod audio ab homine fide digno obſervatum. Quidam febre quartana diu laborabat : in tibiis ulcera maligna & telephia oboriuntur, febris perſeverat : arte remediiſque communibus non curantur : ſuſpicio luis venereæ eſt, quod medicabilia non redderentur : tamen rebus diligenter expenſis & rogatis, nil venereum inventum eſt : non deſierunt tamen Medici ſuadere uſum hydrargyri : plantis pedum, & femoribus applicantur ceronea ex hydrargyro, & conſimilibus : provocatur πτυαλισμός (*o*) : curantur ulcera : curatur & febris. An idem in contumacia febris quartanæ agere licet? Tamen narrat Fernelius obſervaſſe ſe quemdam continenter afflictum, & lue venerea cum ſordidis ulceribus, nec non quartana vera : adhibiti litus, & diæta ſolennis ad luem veneream, lue venerea eſt liberatus : quartana perſeveravit.

Ulcera malè hydrargyro curata. *Quartana febris hydrargyri litu curata ex eventu.* *Cap. 13. De abditis rerum cauſis.*

20.

Urinas quum quidam vident κατακορεῖς (*p*), id eſt, bilioſas, & præ bile ſaturatas, tum ad ſecandam audacter venam veniunt ; quum præſente febre inſigni tales urinas non vident, immo vulgo bonæ dicuntur, quia nec caloris, nec ſuffuſionis bilis indices ſunt, a phlebotomia abſtinent.

Medici malè ratiocinantur de urinis.

An non utrique graviter errant? Errant profecto, & artem ignorant. Nam eſt, ubi apparentibus urinis non bilioſis, & non coloratis ſecare venam oportet : eſt quoque, ubi bilioſis & ardentibus apparentibus a phle-

(*n*) Innoxiè.
(*o*) Salivatio.
(*p*) Bile ſaturatas.

phlebotomia abstinendum est. Quum inflammatio interna est, & bilis conclusa, urinæ coloratæ non sunt: & tamen tunc tum ratione obstructionis, & suppressionis differre phlebotomiam nefas sit: item, quum per vias urinarum natura molitur excretionem, ut & per alvum, (unde alvi dejectiones biliosæ sunt) tunc urinæ sunt tincturæ valde participes; atque tunc quoque phlebotomare malum est: itaque nec ex urinis non tinctis occasionem sumes secandæ venæ, nec ex non tinctis. Et quum ægri a cibo abstineant, propterea que urinæ tingantur, & biliosiores excernantur, an biliosa urina ad phlebotomiam hortatur? Nequaquam, nisi alia concurrerint. Immo si hepar infirmius, aut renes infirmiores, aliquando velut cruentæ apparent, & si erat congestio bilis vi hepatis dissipata, tinguntur urinæ, an ideo secanda vena? Nequaquam.

Indicatio celebrandæ phlebotomiæ ex urinis.

Cur tussiunt plerique dum lecto incumbunt.

Quæstio non contemnenda, cur multi tussiculosi interdiu non tussiunt, sed quum in lectum inclinant sese, tum tanto tussiendi etiam inani desiderio tenentur, ut animam pæne agere videantur? An hoc propter linteorum frigiditatem fit? an propter inclinationem in somnum? Fortasse non cuivis patet rei hujus ratio.

Vomiturientium curatio. Pilularum usus optimus, & quando.

Multi vomituriunt, intumentem valde aqualiculum habent, immo laxatis velut fibris aquea ejiciuntur: sed talis non est excretio, qualis esse debet. In iis nil prius comperimus pilulis ex rheo, cum aliis roborantibus, addito aloes pulvere. Nam quum tales non transscendant hepar, dum commode ventriculum roborant, vacuando non obsunt, ut ea quæ foris admoventur.

Historia.

Episcopi Sisteroniensis servo, febre continua cum ictero laboranti, quum coctionis signa aliquot ederentur, juvit dare decoctum folliculorum cum tabella electuarii de succo rosarum. Revera multa puls biliosa, crassa & mesenterica excreta est: inde magna allevatio est consecuta.

Historia.

Ad insigne quercus viridis sphæristerii magister calidis & siccis visceribus, melancholicus, facie aliquantum saturati coloris, quum jam duos menses, intra quos uxoris funus fuerat, male habuisset, uxorem duxit: non longe post, nimirum octo vel novem post dies, decumbit: dolor ingens ad ventriculum: vomitiones assiduæ: inappetentia, febris sepulta: cibum nullum, immo ne aquam ferre potest: jactatur: & quod mirum est, pulsus nobis valde debilis apparet, ἀνώμαλος (q), suum rhythmum non retinens, immo in quibusdam pulsationibus intercalaris erat intermissio: ut absolute dicam, tanta erat ἀνωμαλία, ut morientis pulsus videretur: & nisi coitum frequentem ob recens matrimonium causati essemus, non nisi de funere egissemus. Ex intervallis circum hepar & os ventriculi, quod jecoris simas contingit, tantum calorem se sentire dicebat, ac si flamma ibi concepta foret. Spiritus adeo erant dispersi, & vim passi, ut qua ratione ei occurrendum foret, ignoraretur. Hypochondrium dextrum, ex intervallis, ob caloris sepulti ἐπίλαμψιν (r), apparens φλεγμαί-

νην

(q) Inæqualis.

(r) Elucescentiam.

νον, & Φλόγωσιν (*s*) patiens, phlebotomiam hortabatur. Nos revocabat, aut potius ab instituto avocabat pulsus. Tamen ut audaces fortuna juvat, quoniam ad istam pulsus immutationem, formidabilem hercle, concurrebat, præter spirituum quamdam affectionem, & phlogosis, & cacochyma (unde spiritibus, qui apte τὰ ὁρμῶντα (*t*) appellantur, quoniam corpus sursum deorsumque non potest illustrari, nisi vi quadam ad partes affluant, via & ingrediundi regrediundique potestas denegabatur) aderat: hac subacta usu medicamenti, & aperta vena, pulsus cœpit melior, & ordinatior esse. Sic Medicos sæpe præcipitanter timidos esse turpe est. Quum cœpit valere, ecce, ac si gonorrhœa laboraret, velut spermatica, & purulenta materia per penem egreditur: nondum compertum est quid inde eveniet. Ignoratur an imbecillitate vasorum spermaticorum id fiat, an saniei sit velut critica excretio, an verò inquinata muliere gonorrhœam contraxerit: an abscessus ruptus. Mulier fassa est se fluorem muliebrem aliquando pati. An non virum congredientem inficere potest? Hoc fortassis non vacat dubitatione.

21.

2. Acutorum. Fluor alvi frequens ventriculum imbecillum non arguit.

Plerasque vidimus mulieres & viros, qui certo affirmarent, ideo se experientia deprehendisse, quod ventriculum haberent valde imbecillum, & lædi facilem, quoniam minima occasione eis alvus solveretur, & talia redderentur, qualia assumta essent: qui affectus non lienteria, sed proprie ἀπατίλη (*u*) dicitur ab Hippocrate. At errant, nam lactium, & mesenterii venarum angustia hoc sæpe facit: nam quum multis sese obruant cibis, aut sine ordine, aut liquidioribus, facile effluunt, & ob lævitatem intestinorum, feri copiam, mesaraicarum conniventiam, non ita difficulter alvus, omnia quæ assumta sunt, reddit. Præterea, horariorum fructuum usus, & acetariorum ad id plurimum facit: præter quam quod quum abundent, maxima ex parte, calore acri, major alimenti pars corrumpitur; quum enim coctio elixationi similis sit, ea non fit a calore sicco & squalido, sed a temperato, ait Galenus.

Morborum longitudinis; & brevitatis causa.

Qui fit, ut ex febricitantibus, alii diu laborent, alii vero non, tametsi in utrisque tentata sit evacuatio, a qua solutio morbi evenire potuit? Inter cæteras rei hujus causas hæc una afferri potest. Quidam morbi sequuntur τὴν ἐπίσχεσιν (*x*), alii τὴν γένεσιν (*y*), καὶ διάθεσιν (*z*). Ἐπίσχεσις (*a*), καὶ συναθροισμὸς (*b*) morbum quidem inducit vehementem, subitum, sed non diuturnum: quia suppresso collectoque humore secedente, solvitur morbus. Sed quum διάθεσις est, & γένεσις συνεχὴς (*c*), in multum tempus producitur morbus.

Lib. de aëre & locis.

Sectio venarum pone aures infœcundos facit, auctoritate Hippocratis. Quidam non putant id fieri, quod cerebro magna spirituum copia fluat,

 sed

(*s*) Quod est inflammatum, & Phlogosis, inflammatio.
(*t*) Impetum facientia.
(*u*) Liquida alvi egestio.
(*x*) Suppressionem.
(*y*) Generationem.
(*z*) Dispositionem.
(*a*) Suppressio, retentio excernendum.
(*b*) Coacervatio.
(*c*) Generatio assidua perennis.

ſed quoniam ſectione iſta venarum cerebrum fit frigidius, & ideo ſpiritus animales, qui una cum cæteris ad ſemen prolificum faciundum concurrere debent, frigidiores fiunt. Notabis quoque alium locum, in quo Hippocrates ſcribit ſectionem venarum in malleolo infœcunditatem afferre. Vide an hoc ſit verum.

Lib. de locis in homine non longe a principio.

Servus Domini Pouart, jam ab anno aut paullo plus, in digitis manus dextræ dolorem ſatis fugacem ſentit: deinde pars veluti motu tremulo & convulſivo tenetur: dolorem tunc ſe in corde ſentire putat, quaſi humor ad ventriculum divertat: poſtmodum relicta parte dextra, neſcio quid dolet in ſiniſtris, tunc cor palpitat. Palmum iſtum ſe ægre ferre dixit. Autumno ineunte omnia recruduerunt. Vere habitu eſt melancholicus per quamdam aſſationem: Dum nocte decumbit, opprimitur, ſuffocatur. Hæc ſunt propria incubonis & epilepſiam minantur: immo epilepſiæ rudimenta ſunt aliqua.

ANNOTATIONES.

1. *Ideam & hujus conſtitutionis, & morborum in eam incidentium, Hippocrates* initio lib. 7. Epid. *deſcribit, præſertim quod ad dolores capitis ſpectat.*

2. *Capitis dolores indomiti; his balnea aquæ dulcis conferre potuerunt, quum eſſet febris lenis. Et pauci hoc animadverterunt, ſed tamen verum ex Galeno.*

3. *Siriaſis, quod forte uredo dici poteſt, id eſt, aduſtio quædam.*

4. *Oxyrhodini & ſimilium uſus, an tutus in doloribus capitis? Immo Aëtius, ex Archigene, citat acetum nocere, quum adſunt vigiliæ.*

5. *Omninò hunc morbum λήθαργον videtur exprimere Hippocrates* part. 35. ſect. 2. lib. 1. prorrhet. Dolor, *ait*, pectoris firmatus cum torpore malus. *Nam & λήθαργος (d), & νωθρότης (e) idem fere ſunt.*

6. *Et eo in ſenſu dixit Hippocrates in Coacis*, Qui ex lethargicis evadunt, pectore ſuppurati fiunt.

7. *Revera anguſtia venarum maxime conſideranda eſt: nam quibus hæc ineſt, nullo profectu fere demitur ſanguis: unde non eſt mirum, ſi ſæpe ſectio in malleolo non conferat: anguſtia iſtarum venarum id facit. Et ſæpe non probe ſecatur vena, & ſuperficiaria tantum ſectio eſt.*

8. *Si hepar calidius, & ſiccius eſt, & venæ anguſtiores, utique non convenit phlebotomia, & detrahitur laudabilis ſanguis, ſaltem quoad ſenſum: nam forte aut ſalſus eſt, aut acer. Vide deciſionem hujus materiei in ſequentibus.*

9. *Galenus citat hiſtoriam mulieris extenuatiſſimæ, cui etiamnum ſanguinem dempſit: Sed admirabilior eſt hiſtoria Hippocratis*, lib. 5. Epid. *Narrat enim de viro qui patiebatur morbum, quem alio loco αὐαύτην (f) vocat, & tabeſcebat: huic ex utroque brachio demptus ſanguis.*

10. *Non*

(d) Lethargus, Torpor.
(e) Torpor.
(f) Siccitatem.

10. *Non mirum si Empiricorum sudatoria valent: nam provocatio sudoris est commoda valde.*

11. βληχρὸν (g) *quid: Et alio loco ait,* νοῦσος βληχροτέρη, καὶ θανάσιμος (h)*: quod pugnare videtur. Sed* τὸ βληχρότερον *ad sensum dicitur.*

12. *Galenus scripsit venas pulmonum esse aliquando focum febrium ardentium*, ad particulam 73. sect. 2. lib. 1. Epid.

13. *Plerique & in peripneumoniis, & in febribus ardentibus, & in inflammationibus hepatis & splenis, suspectas habent hæmorrhagias: contra Galenus* in Epid. *propriam hanc esse ardentium crisin dicit. Et* in part. 35. lib. 1. Progn. *inflammato hepate* αἱμοῤῥαγεῖν (i) *optimum esse dicit contra eorum opinionem. Nam in unoquoque morbo, præsertim quum est dispositio inflammatoria, maligna quædam est vis, quam natura deponit in partem aliquam: ideo si molitur hæmorrhagiam, ea sistenda non est, ne forte impediatur excretio tantulæ materiæ, quæ est veluti anima ipsius morbi.*

14. *Idem* & 4. Epid. *de fullone, cui corpus torpescebat quod cessaret tussis. Hic ista sputi suppressio notandum quid attulit; & forte nullus hoc crederet. Sed Hippocrates idem confirmat* initio sectio. 7. lib. 6. Epidemiorum.

15. In Coacis *Hippocrates & clarius* sub finem fere lib. 2. Prorrh. *ubi docet, quomodo dolores capitis, & colli abeant per exanthemata, per excretionem puris tussi factam, & similia.*

16. *Qui curant hydropicos, eos assis, iisque paucis uti jubent, & potum valde circumcidunt. Et ut concedant ratione ipsius symptomatis id quadrare: ratione morbi, & causæ ipsius, id omnino rejiciundum: nam marasmus* περιφρυγὴς (k)*, & intemperies sicca, cum inopia caloris naturalis, appulsum veri alimenti & actu, & potestate humectantis requirit: siccitas vero ipsa tantam potus abstinentiam dehortatur. Itaque prudenter se hic gerere oportet.*

17. *Quoniam hic de balbis & blæsis agitur, notandum est quod Hippocrates* 2. Epid. *scripsit*, sect. 5. *nimirum quod blæsi morbos experiuntur melancholicos.*

18. *Aliquando generaliter* τραυλὸς (l) *pro* ταχύγλωσσος (m) *sumitur: id est, celeri & expedita lingua præditus.*

19. *Ad balbos referunt &* τοὺς ἀτύπους (n). *Dicitur autem* ἄτυπος, *qui non satis expedito linguæ plectro utitur, quasi aërem non feriens, quasi verba non exprimens conformansque.*

20. *Fernelius* cap. 15. lib. 3. patholog. *animadvertit in Medicos, qui inspectis urinis turbatis, vel potius crassis & rubris ad phlebotomiam descendunt: errant. Rationem apponit valde notandam: de his in sequentibus.*

21. *Vere is erat affectus, qui ab Hippocrate* in 4. Epid. ζύμωσις (o) *appellatur.*

(g) Segne, iners.
(h) Morbus segnis & lethalis.
(i) Sanguinem effluere.
(k) Arefactus.
(l) Blæsus.
(m) Veloci linguâ.
(n) Verba non exprimens; conformansque.
(o) Fermentatio.

pellatur. Locus est præclarus 5. Epid. *de Androphane. De eo idem fere dicitur, quod & de eo ægro, quem hoc in loco describimus: sed inter cætera ait,* Dolor erat ad cor, quem venæ sectio solvit : *Id est, quum simæ hepatis sunt obstructæ, aut inflammatæ (in illis enim, ut & in ore ventriculi, sedes est febrium ardentium, ait Galenus* in com. in primum Epid.) *tunc dolor cor petit, id est, os ventriculi : & eum dolorem phlebotomia mitigat.*

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1575.

UT initium æstatis humidiusculum fuit, sic finis, immo major pars sicca fuit, & pluviis carens. Autumni principium, squalidum, siccum, pluviis carens. Vina generosissima fuerunt. Verum fuit illud, in siccitatibus omnia salubriora. Morbi nulli populares vagati sunt, nisi quod infantium ætatula febribus tentata fuit : præsertim eorum, qui calidiore & packsicciore temperamento, morbosi & valetudinarii degerent. Præ cæteris pusiones laborarunt, quibus adfuit ὀδοντίασις (*p*) : deliria, jactationes, vigiliæ multæ, squalor & calor summus corporis, ut ad narcotica veniendum fuerit, & ad usum papaveris : evadebant multo alvi profluvio : seri acris & biliosi copia multa erat : Et verum fuit illud Galeni : *Aëris ambientis humiditas pituitosos acervat humores, & non paucas generat aquositates : siccitas vero pauciores generat humores, sed qualitate biliosiores reddit. Ob eam causam febres numero pauciores sunt iis quæ fiunt in temporibus pluviosis, sed sunt acutiores.* Hoc maxime in febribus, quæ vagatæ sunt, observavimus : facile prehendebant, jactationes & ἀλυσμὸς (*q*) inducebant, vomitiones, deliria : urinæ non erant tinctæ & calori analogæ : caliginosus humor vere redundabat, aut potius ichor. Alvi fluxilitas cum excrementis ὑδατοχόλοις ἀκρίτως (*r*) morbum depellebat. Multis dolores ad dorsum, aut in quasdam alias partes. Contemperantia & lenientia juvabant : sed solo sudore dolores levati, quia ichor tantum id faciebat. Quartanarum febrium ilias multa : facile enim excitantur, ob conceptum calorem & squalorem in partibus imis. Quibus capita humidiora, iis parotidon similes extuberantiæ pone aures excitatæ sunt : vere erant ἐπάρματα (*s*), non παρωτίδες.

Ad Aph. 7. lib. 3.

1.

2.

Tussientes quidam siderantur, aut parte aliqua laborant, præsertim si tussis sicca, & in qua nil expectoratur : quia materia supprimitur, ut hoc

(*p*) Dentitio.
(*q*) Anxietates.
(*r*) Cum excrementis aquoso - biliosis, sine judicatione.
(*s*) Tumores, non Parotides seu Glandulæ.

hoc libro annotavimus. Sed mirum quod annotat Hippocrates : Si quis aut pedibus, aut manibus laborasset, aut voce, tunc ista siccitate tussis malum potius in ea quæ laborarat parte, apparebat : quod contra *Aphorismum* Hippocrates. *Qui soliti labores ferre, vegetiores fiunt* : nam laboranti parti robur advenit. Nos idem vidimus, quod & Hippocrates annotat. Si quis sæpius scribendo incumbat ventriculo ; si quis pronus diu laboret, & post in morbum incidat, multo gravius malum in ea parte quæ potius in obeundo munere laboravit, innascetur.

Hippocrates sect. 7. lib. 6. & alibi. Qua quis parte laborat, ea infirmior esse videtur, contra Aphor. 49. lib. 2.

Uxor Nobilis viri Du Breuil prægnans, veluti φλεγματίας (*t*), & hydropica facta est : valde catarrhosa erat : sicca & inanis tussis : pedes inflati, & in brachiis stupor quidam : paralysis metuebatur : inflata est. Bifariam inflatio evenire potuit, tum catarrhi ratione, tum quia refrigeratus est corporis habitus, tum revocatione caloris ad uterum, hinc enim decolores redduntur gravidæ, tum ob quater repetitam phlebotomiam. Post partum remansit hydrops. Profluvio urinæ magna ex parte liberata est.

Alia quoque mulier prægnans similiter intumuerat. Fœtus immobilis erat & semimortuus. Nesciebamus an graviditas esset solum, an hydrops. Data apozemata aperientia & hydragoga : non multo post motus est fœtus. Prudenter se se gerere oportet in his. His duabus historiis similem & valde notandam habes *in Epid.* de sorore Harpalidæ.

7. Epid.

In primo Epid. nostrorum libro adumbravimus febres semitertianas, & tertium-genas. Nemo credat quanta & quam formidabilia symptomata in semitertianis ; tametsi legitimas non viderimus, saltem observatæ sunt quædam ad eas accedentes. Ea mulier quæ ad ripam Cœnobii Cælestinorum habitabat, ad insigne Ensis lignei, aliquid semitertianum habuit. Inter cætera pulsus admodum languidi & parvi sunt, cardialgiæ sunt perpetuæ. Et Hippocrates *in Epid.* meminit quorumdam semitertiana laborantium, & inter cætera cardialgias magnas omnibus adfuisse testatur.

Semitertianarum accidentia. Historia. Lib. 7. Epid. Cardialgia propria semitertianis.

Uxor veterinarii, octo menses gravida, per multos dies hæmorrhagiam ex utero patiebatur : id ipsum neglexit etiam admonita a Medico : Valde cacochyma erat, ideo minus commode sanguinis insolentem effluxum ferebat : tandem victa malo decubuit : horret : ægrotat valde : partes extimæ refrigerantur : ἄφωνος (*u*) fit : de funere agitur. Difficultas summa an accelerandus partus, quum metuendum sit ne non sit ferendo, tum ob eam quæ præcessit evacuationem, tum ob eam quæ edito fœtu, & reseratis magis viis secutura est. Non dubitavimus, & cursum sanguinis reprimere, & aliqua ratione vires sustentare, ut sufficerent, si forte natura partionem moliri vellet. Obstetrix prudens in tam ancipiti casu, & in vili isto subjecto, cum ἀνέλπιστον (*x*) foret, ausa est aliquid. Multis ultro tentatis enixa est feliciter. Eodem die febris, & non multo post singultus, qui magnam difficultatem attulit. Credibile ab inanitione

(*t*) Pituitosa.
(*u*) Sine voce.
(*x*) Sine spe.

tione esse, ut tamen illa inanitio non esset mortalis. Sed quemadmodum aliis in locis observavimus, ut corpora κακόχροα (y), ὑπόχλωρα (z), calida & sicca (cujusmodi erat corpus illius) non facile ferunt detractionem sanguinis e brachio, præsertim si laudabilis sit, ut colore sæpe laudabilis est, immo (quod nos observavimus) deficiunt animo sæpe, aut multo imbecilliora redduntur: ita huic mulieri evacuatio longa sanguinis nocuisse potuit, & illa κενεαγγίη (a) potest attulisse suspicionem exhausti & inanitionis, non absolute, sed κατά τι (b), cujus ratione illa singultierit. 3. Vel singultus iste a concluso humore bilioso erat circum partes ventriculi, qui quidem in simis hepatis ferociebat & tumultuabatur, & quamdam speciem febris lypyriæ attulit, a qua interiit. Quod si natura potius fuisset ad excludendum, causa & occasio singultui non data fuisset. In febribus autem & continuis, & tertianis, præsertim cum bilis non egreditur, singultus eveniunt, quia, ut ait Hippocrates, Initio febrium hepar intumescit, & ἀναπτύσσεται (c), expanditur & exporrigitur: unde insolentium & terrentium symptomatum enascitur occasio. Ista mulier ad mortem singultiendi fere finem fecit: nono (ut credo) die interiit.

Libro de diebus judicatoriis.
Ratio terrificorum & insolitorum sympt. initio febrium & paroxysm.

Multis tusses fuerunt siccæ molestæ valde, & dolores capitis incredibiles. Juvit dare narcotica ad compescendam destillationis vim. Deinde, tametsi febris aliqua adesset, sed non tam essentialis quam symptomatica erat pilularum, juvit usus, ut observatum est & in plurimis aliis.

Ophthalmiæ siccæ vagatæ sunt, quibus majoribus erat occurrendum remediis. Contemperantia valde juvabant.

4. Sed & plerisque, præsertim mulieribus, quarum corpora densiora difflationis beneficio carent, in tibias factæ sunt valde importunæ fluxiones, eæque efferæ & malignæ: quicquid in cutaceis apparebat, erat partim phlegmonodes, partim erysipelatodes: repressum refluebat ad alias partes: adeo effrenis & indomitus erat humor.

Aperto cadavere filiolæ Domini Scaronii Consulis, quæ duos menses integros laboraverat, & febricitaverat, inventum hepar incanduisse præ calore, ut esset friabile: & quum nata parente utroque sit valde bilioso, cystis fellis amplior omni opinione erat, pro rata partium singularum portione. Pulmones aliquantulum adhærebant, cæterum erant integri, quod mirum, quum humidissimo esset cerebro, & multum tussivisset. At credo tussiendi inane hoc desiderium a fervore hepatis fuisse: quod notandum: alioqui vix incolumes esse potuissent. Uterque ren lapidosus erat: trianguli erant lapides, & inserti in substantiam renis. Alvus variis excrementis toto tempore fluxerat, & δυσεντερικῶς (d). Incuria mulierum, quæ accersere Medicos nolentes, in trivialibus suis remediis spem posuere, tacite & clam totum rectum intestinum sideratum erat. In cerebro, utpote humidiore, inventa est aqua multa. In hoc peccasse videntur Medici,

(y) Mali coloris.
(z) Subviridia.
(a) Vasorum inanitio.
(b) Secundum quid.
(c) Expanditur, exporrigitur.
(d) Dysenterice.

dici, quod ætatula impediti venam non secuerunt. Nunc scire oportet in pueris etiam, si assiduitas febris sit, si de interno fervore constat, & caloris corrumpentis dominatu, tuto venam aperiri.

Ætatula puerorum non dehortatur venæ sectionem.

Annotavimus paullo ante, quibusdam maculas rubras & exanthemata apparere, nec tamen de iis securos nos esse oportere, licet sine febre sint: Ex *lib.* 7. *Epidemiorum* historiam notandam adduximus. Et in squalida constitutione præcedente, ut etiam ante dictum est, & pueris, & mulieribus apparuerunt. Quum sine febre essent, parum curaverunt: tamen semen mali delituit; quasi vero quum natura istam promovet excretionem, signum edat aliquod latentis malignitatis, ut licet non adsit febris, saltem ἀξιόλογος (*e*), purgatione non sit abstinendum. Id declararunt D. De Chasteauneuf, & Guerard cui utrique quum ea eruptio facta fuisset, non multo post graviter laborarunt. Quum altera, nempe D. Guerardi uxor, graviter laboraret, collum, & scapulas doleret, & lassitudine ossea vexaretur, per octo dies anteverterunt menses, quod in febribus sæpe evenit. Tunc valde sunt solliciti Medici, an audeant phlebotomiam celebrare, tum ne in posterum periodico fluxui vis inferatur, tum ne quum fluunt menses, κοταῤῥοπία (*f*) impediatur, quæ quidem in omnibus morbis bona! nisi dicas per menses laudabilem sæpe fluere sanguinem, e brachio illaudabilem: unde plus effectus consequatur. Tamen nos tentavimus phlebotomiam, & convaluit. Vide quæ annotavimus *in primo libro nostrorum Epidemiorum.*

5. 6.

7.

De uxore veterinarii paullo ante: ea patiebatur fluxum sanguinis magnum ante partum, & in ipso pariendi tempore. Quæsitum *in primo Epidemiorum libro a nobis scripto*, an partus accelerandus. Quibusdam videtur æquum, quia tamdiu natura molietur symptomatice istam excretionem, quamdiu frustra conabitur fœtum excludere. Aliis non videtur: Et si non adsunt tormina, quæ excretionem juvant, arte excitanda quidam credunt: unde nonnulli argentum vivum deglutiendum dedere. Hic prudentiam Medicorum desidero maximam, quoniam nondum de ea re definitum est. Uxor Pistoris, & pleræque aliæ animam efflarunt non excluso fœtu, ob istam evacuationem præeuntem copiosiorem.

Historia.

In 1. *Epidemiorum nostrorum libro* annotavimus, in sævitia symptomatum, quæ erant prænuntia exanthematon (sed hoc ignorabamus, quia forte cautiores fuissemus) nos medicamenta & phlebotomiam tentavisse, quum ea eruptio præsto adesset: & tamen innocuum utrumque remedium fuit: ut jam anile sit credere, nil in exanthematis tentandum. Immo ex tribus pueris exanthemata passis, qui purgatus est levius habuit, ut in familia Dom. Amorrhæi visum est. D. Denisot narrat, Abbati cuidam, quum nil de exanthematon eruptione constaret, phlebotomia large celebrata, a prandio erupisse illa: calumniabantur Medicos: tamen nil inde evenit deterius. Immo quum servæ cuidam exanthemata, eaque densissima paruissent, nec non lingua intumuisset, flagrante etiam malo secta

Apparentibus exanthematis etiam celebranda phlebotomia.

Historia.

(*e*) Effatu dignus. (*f*) Deorsum vergentia.

est vena, copiosus detractus sanguis, & hoc innocuum fuit. Notandum hoc.

Docuimus corporibus squalidis, biliosis, siccis parcius detrahendum sanguinem: item phlebotomias lateris sinistri imbecilliores nos reddere, quam dextri; an ob situm cordis? Tamen vidua Barnabæ Panthou jam in se ipsa observavit alacrius multo se ferre sectionem sinistri, quam dextri brachii: & nos id vidimus. Sic bonum est rogare ægros ut se habeant ad phlebotomias sinistras aut dextras.

Quorsum tam reverenter quidam dant medicamenta, & non nisi πέπονα φαρμακεύειν (g) volunt? Quasi vero tam sancte audiendus ille Aphorismus Hippocratis! Nam quum quis diu sanus vixit, & repente incidit in morbum (nisi forte is adeo sit levis, ut nullius egeat cura ac procuratione) numquid humores aut quantitate, aut qualitate peccantes, & præ copia putrefacti & naturam obruentes sui evacuationem postulant? Si fluores alvi copiosos natura molitur, idque legitime & ægrorum commodo, cur non & idem ars efficiat? Si initiis morborum, quum tamen, si quando alias, omnia cruda sint, laxamus alvum, cur non audacius aliis temporibus, nisi quum natura est proxime morbum aggressura? At fateor in inflammationibus medicamenta non conferre, præsertim validiora. Sed si mesenterium obstructum & humoribus plenum, cur non pharmaca præscribes?

8. Gerardi Denisoti herpetas miliares, & διαθέσεις ἀφθώδεας (h), tum in ore, tum circum osculum ventriculi patientis commemorabilis est historia. Hic biliosus ἄνω semper fuit: & vomitionibus assiduis obnoxius est: magna illius humoris est & πικρότης (i), & ὀργασμὸς (k), & ἀναῤῥοπία (l): præterea τὰ λειεντερικὰ (m) patitur sæpe: causa ad eumdem humorem referenda est. Galenus enim *Aphor.* 12. *lib.* 4. aphthas in ore ventriculi leienteriam inducere docet. Sed ad hunc virum, & ejus morbos valde pertinet id quod Hippocrates scribit in *lib.* 2. *Prorrhet.* in quem librum Galenus commentum non scripsit: *Leienteriæ continuæ, & diuturnæ, egestione subeunte cruda, aut nigra, aut graveolente, omnes malæ. Sitim inducunt, potum ad vesicam non promovent, os exulcerant, ruborem elevatum in facie elevant, maculas solares omnis coloris excitant. Ex iis homines fiunt impotentes*, &c. Legatur locus, quoniam veram ideam leienteriarum explicat, & symptomata, de quibus nemo umquam scripsit.

Dominus Le Noir, sub finem æstatis, & circa ejus medium varie afficiebatur: vere melancholicus est, olim valde biliosus: abundat calore acri & corrumpente alimentum: nec vere proficit edendo: in quartanam aut similem morbum casurus erat, nisi provisum fuisset: eum medicamentis lenibus identidem repurgavimus: multa illuvies educta est humorum. Quum tamen non multum abundaret sanguine, quærebamus an sanguis

(g) Concocta medicari.
(h) Dispositiones ulcerosas.
(i) Amaritudo.
(k) Impetus.
(l) Sursum vergentia.
(m) Lienterica, Alvi fluxus.

ſanguis eſſet mittendus: ter miſimus: illaudabilis erat: multis ultro citroque factis convaluit. Venas latas habebat, ideo minus phlebotomias reformidavimus, ut ante annotatum eſt. Similis huic eſt hiſtoria in Epid. *Vir quodam morbo tenebatur; quum ſine cibo eſſet fortiter in ventre ſugebat ac dolebat, quum ediſſet ac contriti cibi eſſent, tempuſque poſt cibi eſum acceſſiſſet, non longe poſtea idem patiebatur. Corpus tabeſcebat ac conſumebatur, alimentum non contingebat a ciborum eſu, per alvum ſecedebat cibus pravus ac combuſtus. Quum recens cibum cepiſſet, ipſo tempore minime ſugebat, nec dolor aderat; nil opis ſentiebat a medicamentis.* Ubi vena ſecta eſſet in utraque manu, donec exſanguis redderetur, poſtea utilitatem percepit, & a malo liberatus eſt. Idem erat quod & in ea muliere extenuata, in qua largam ſanguinis detractionem fecit Galenus. Porro quum illam hiſtoriam particularem proponit, explicat iiſdem verbis quibus uſus eſt, eum morbum quem ἀνάντλω (*n*) vocat ſua lingua. Quo morbo interiere Mareſcallus in ripa Sequanæ, & Balduinus Medicus, & Dom. d'Hodeville, & quibus omnino hepar biliofius, ſiccius, & ſqualidius, ut pravi omnino humores generentur, & hepar ipſum non amplius ſuum velit facere officium.

Initio lib. 5.

Audacter detrahendus ſanguis extenuatis.

Ichor & ſanies maxime dolores & morbos excitant: unde de eo *in libro* 1. *Epid.* annotavimus. Et mirum non eſt ſi autumno morbi potius qualitate, quam quantitate humoris agitent nos. Hippocrates enim divino velut oraculo, quod nemo obſervavit, ait *Autumno atram bilem & ſaniem ſuccreſcere, quod ſiccus ſit & frigidus.* Saniem autem iſtam aquoſam & ſanguineam dicit. Et ſub finem hoc plenius explicat, dum ait: *A 26. Novemb. ad 12. Decemb. ſanies augetur, ideo acerbis & auſteris utendum.* Hinc profluviorum in Autumnum incidentium maleficium & diuturnitas.

Ichor & ſanies animant morbos & dolores maxime excitant.

Lib. de hom. ſtructura.

Libro 1. *noſtrorum Epid.* annotavimus de falſa impraegnatione: ad quam diſputationem duo addi poſſunt: Prius, an fiat, ut diverſis temporibus verus fœtus excludatur, & mola, aut falſum germen vulgo vocatum: quoniam in Damiſella de Briaco legitimo partu puſio excluſus eſt, viginti poſt diebus veluti mola excluſa eſt, & erat αἷμα σαρκῶδες (*o*), ut *in libris de morbis* annotat Hippocrates. Quod ad hoc pertinet, videtur fieri poſſe, & id Hippocrates obſervat: *Mulieri, ait, cum aborſus factus eſſet menſe quinto gemellorum, ab altero quidem ſtatim liberata eſt, ab altero prius aut poſterius quadraginta diebus.*

Lib. 7. Epid.

Secundum eſt, ut diſcernas, an ſit ſanguis ſolum, an vero pelliculæ ſint: quoniam hic decipi facile eſt. Si ſanguis eſt, aqua calida ſolvitur: ſi caro, & pelliculæ adſunt, reſtant poſt affuſi ſanguinis eliquationem. Tamen quidam dicunt in audacibus & calidioribus ſanguinem per ſe in aliquid carnoſum & pelliculoſum cogi poſſe, ratione fibrarum, quæ ipſæ ſunt ejus rei cauſæ effectrices: contra in timidis id fieri nequit: facile enim liquatur ſanguis, carens ſcilicet fibris. Et in Joanne Dorleans,

O 2 malis

(*n*) Siccitatem.

(*o*) Sanguis carnoſus.

malis moribus prædito, & audaci & feroci veluti carunculæ repertæ sunt, eæque oblongæ in orificiis vasorum, a corde ad pulmones pertinentium, credunt in eo sanguinem concrevisse a calore, utpote maxime fibrosum, & id induxisse.

Quidam difficulter spirabat, anhelosus erat, macruerat: omnes accusabant pulmones. Aperto cadavere nil commemorabile in pulmone repertum est. Cor (quod admirabile est) majusculi capitis magnitudinem adæquabat: adeo increverat, ut omnis sanguinis & spiritus eo facta sit σύῤῥοια (p), & συνδρομή (q).

Puello difficultas deglutiendi, & papillæ mammarum apprehendendæ. Cornicula circum circa collum applicita: quam mox restitutus est.

Refectoris impluviorum uxor prægnans latus dextrum dolet: dum sana est, de eo querula est latere. Fortassis quia pars hæc infirmior est, aut hæret pulmo ad costam. Mirum quod contingit. Quum febris increscebat, quæ certe erat partim essentialis, partim symptomatica, tantus dolor erat, ut summam difficultatem spirandi afferret: ergo non erat pleuritis, sed dolor lateris pro motu febris, & humoris exacerbatus. Nam quicumque laterum doloribus est obnoxius, dum febris adest, aut adesse debet, dolet tunc latus, eodem modo ac si pleuriticus foret: frangente se febris calore, minuitur dolor: quod arguit dolorem istum accidentarium esse. An his sectio venæ confert? Confert, sed non sæpius repetita, quia non tam fit per inflammationem, aut impactionem, quam infirmitatem, ut quæ pars infirma est, facile corpori condoleat. Maxime vero sese profert dolor in gravidis, ob compressionem vasorum a vasis.

Vide lib. 2. Consiliorum.

Mulieri pæne strangulatæ, & ventrem dolenti applicuerant mulieres ad abdomen calefactoria & emplastra: Medicus talis applicationis inscius venam secat: sanguis pigre fluit: amoventur forte fortuna ea quæ ventri adhærebant: copiose fluxit sanguis. An non si cui pleuritico venam aperias, & cataplasma lateri applicatum sit, id sanguinem sistet? Credibile hercle id est.

ANNOTATIONES.

1. *Vidimus multis pueris, immò & matribus corpus exanthematis rubris infectum: sine febre erant, & nulla* ἀποσιτία *(r). An de iis nos esse securos oportet? Nequaquam, tametsi absit febris. Nam Hippocrates narrat de puero, cui sine febre exanthemata paruerunt: secutæ sunt convulsiones, & mortuus est. Omnia tuta timenda sunt. Vide* 7. Epid.

2. *Et parotides in siccitatibus apparentes non necesse multum suppurari, ut etiam* ex 7. Epid. *patet.*

3. *Alio loco observavimus, biliosis non ita sæpe corruptum detrahi sanguinem. Quamquam in aliis qualitatibus est quidam excessus, sed is non est manifestus.*

4. *Immo*

(p) Confluxus.
(q) Concursus.
(r) Ciborum aversio.

4. *Immo plerasque vidimus ischiadicas. An ischiades in siccitatibus? De hoc ambigit Galenus* in Aphorismis. *Notandum hoc tamen. Sed erat inæqualis tempestas, præsertim ob incipientem hyemem: nec enim siccitas id per se facit.*

5. *Puerorum ætas virium substantia abundat: verum quandoquidem calidum humidumque corpus obtinet, perspirabile, delicatum, molle, quodque assiduo digeritur ac defluit, sanguinis tamen missionem, ut adultorum, urgente morbi magnitudine & præsente virium robore fert. Quod vero Galenus pueris venam non secuerit ante 14. annum; id de plena & larga sanguinis profusione, Veteribus, etiam ad leipothymiam, consueta audiendum. Atque ita Avenzoar se filio suo trimo venam secuisse salutariter testatur. Quum enim Medico liceat naturam imitari, ut illius minister: sponte autem naturæ tum pueris, tum lactentibus infantibus abunde profluat sanguis e naribus: quidni liceat naturam imitari, aliqua licet virium imminutione & jactura? Optandumque magis est, ut offensis quodammodò viribus a morbo vindicetur puer, quam, servata plenitudine, internæ alicujus inflammationis æstu & fervore intereat: non est igitur ætas, quæ non aliquem vacuationis modum ferat.* Interest enim, non quæ ætas sit, neque quid intus geratur (*ait Celsus*) sed quæ vires sint. Firmus puer, robustus senex, gravida mulier valens tutò sanguinis detractione curantur.

6. *Ea de re Aphorismus est* ex Coacis *citatus* in lib. 1. Epid. nostrorum; *sed Galenus* comm. in particul. 50. lib. 3. Prorrhet. *hoc plane explicavit. Et id maxime contigit filiæ D. Angenoust.*

7. *Ad hunc locum pertinet locus Galeni* cap. 5. lib. 9. meth. *Si tempore mittendi sanguinis menses moveri contigerit, si fluentis impetus inspectus satis fore videbitur, qui solus, quod requiris, vacuet, naturæ rem omnem permittes: sin minus, tantum ipsi detrahes, quo ex conjunctis ambobus perficiatur quod postulas.*

8. *Quum morbus siccus, & crudus dicitur, id fit non quod non sit materia ad excretionem sequax, sed quia ratione febris superficies interna ventris ardet, & materia ipsa. Sic non est a purgatione abstinendum, præsertim per lenitiva medicamenta: nam lenitivum & refrigerans catharticum præparat (quod coquere est quodammodo) & evacuat.*

CONSTITUTIO HYEMALIS

Anni Domini 1575.

In squaloribus dolorificæ ophthalmiæ sect. 7. lib. 6. Epid.

QUicquid dicat Aphorismus iste, *Siccitates imbribus salubriores*, oportet distinguere ἀυχμὸν (*s*), ϗ ξηρότητα (*t*): nam siccitas bona est, sed ἀυχμὸς, & tempus ἀυχμηρὸν (*u*) malum est: nam excessum in siccitate facit, & ostendit. Et qui humores tali tempore dominantur, non tam humores sunt, quam ἰχῶρες (*x*), & serum ἀυχμηρόν. Et non est quod dicat in squaloribus ipsis nullum aut paucum excrementum redundare: ut ea ratione in siccitatibus dolores articulorum fieri non putarit cum Hippocrate Galenus. Bifariam aut trifariam respondemus: Primum quovis tempore, etiam sicco, potest proventus esse humorum, aut potius ichorum: ut non tam quantitas ejus quod superfluit, quam ejus qualitas consideretur. Secundo, si adest serum superfluum in corporibus tempore squalido, non tam adest prima generatione materiali, quam formali: id est: si præcedat humiditas multa, deinde repente adveniat constitutio pluviis carens, immo squalens & caliginosa, aderat materia ratione antecedentis humidæ tempestatis: sed succedente sicca & squalida, absumitur quidem crassior quædam pars, sed serum quoddam remanet, propriam habens generationem διὰ τοῦ ἀυχμοῦ, quod deterius toto humore. Tertio si qualis aër, tales spiritus & humores, quis dubitat quin spiritus nostri squaleant, item & humores? Quarto, in ἀυχμοῖς etiam alimentum ipsum aret & squalet: sic partes nostræ internæ arent & squalent in ejusmodi statu: unde videmus corpora emaciari, & quæ tenuia sunt corpora, seu λεπτὰ, ea pæne extabescunt: adeo magna vis τῶν ἀυχμῶν. De his diximus *in primo tomo Consiliorum nostrorum* in voce τὸ ξηρόν (*y*). Et nisi nos ipsi vidissemus, numquam credidissemus tantam esse vim squalorum. Æstas quidem per se ista squalida sana fuit: sed totus autumnus, & hyems male sana fuit. *Autumni initio* (ait Hippocrates) *serum dominatur*: quod (credo) fit bifariam, tum ob intempestivum usum fructuum horariorum, tum ob præcedentem æstatem, quæ adussit humores, & nescio quam siccitatem in partes solidas induxit: Et quum humores aliquatenus usti sunt, eorum serum deterius est, & ob empyreumatis vim, & nescio quam impressionem, quam recipit ab autumni inæqualitate, maleficiis multis sese profert ac ostentat. Jam ante docuimus dolores capitis summos in ejusmodi squalloribus vagatos esse, ophthalmias siccas, & ἀυχμηρὰς, species

I.

Aliud est dicere ætates, aliud naturas, ad part. 78. sect. 2. lib. 1. Epid.

Lib. de struct. hominis.

(*s*) Squallorem.
(*t*) Siccitatem.
(*u*) Squallidum.
(*x*) Serositates.
(*y*) Siccum.

ſpecies quaſdam ignis ſacri in tibias, in brachia: quaſdam paralyſes, non valde contumaces, ſed malas, ob effrenem vim ſeri. Maxime vero autumno finito, Iſchiades genus muliebre vexarunt. An numquam iſchiades in ſiccitatibus? Non quidem ratione ipſius temporis, nec quamdiu viget tale tempus, non adſunt: ſed quum repreſſus eſt ſquallor ſuccedente autumno & hyeme, tum dolores iſti populati ſunt: nec quoſvis tenuerunt, ſed mulieres: quod his de cauſis contigit. Fuſio fit ob ſquallores, corpora perſpirantia non tam graviter habent a fuſione ipſa, minimum perſpirabilia læduntur: at tale genus mulierum. Item tum demum iſti dolores fuerunt, quum ſqualidum tempus autumnalis conſtitutio & hyemalis excepit: ut non ſit mirum, ſi in corporibus aſtrictis, ob proximitatem conſtitutionum pæne contrariarum, mutatio facta fuerit magna. Et arthritides, & iſchiades etiam in mulieribus diuturnæ non fuerunt: quia non erant genitæ a frigidis & craſſis humoribus, ut fere fit, ſed a ſero quodam. Unde clamoſæ quidem fuerunt, ſed non diuturnæ.

2.

3.

Nunc videamus duo, cur mulieres eo non ſolum tempore potius ægrotarint quam viri, ſed etiam tota fere hyeme; an quiddam tale umquam reperiatur apud Hippocratem. Quum natura frigida mulierum modico contrariorum uſu gaudere videatur, ſqualidum tempus forte conferet, abſumens humiditatem multam. Poſterius, quinam alii morbi poſt tonſillas, iſchiades, dolores capitis in hominum genus miſere invaſerint?

Ac primum quod in ſqualoribus mala dolorifica ab indomito potius ſero ſubtus ſerpente, quam a multa materia, in vulgus ſæviant, præter ea quæ ſuperius dicta ſunt, illud eſt commemorabile, quod ſcribit Hippocrates, dolorificas admodum ophthalmias in ſqualoribus vagari. Immo ſi viveret Hippocrates, non poſſet melius deſcribere morbos, qui eo ipſo tempore vagati ſunt: nam & meminit *tuſſium vehementiſſimarum, & peripneumoniarum, & ante æquinoctium faucium inflammatarum, & levium ſiderationum*: deinde ſub finem ait: *Et eruptiones in æſtate fiebant, & in ſiccitatibus lippitudines doloroſæ populariter graſſabantur.* Primum viri potius tuſſiebant quam mulieres, *quia* (ait) *foras magis prodirent viri quam mulieres.* Et poſt dicit: *Anginæ famulas frequentius corripiebant, quibus & violentiſſimæ fiebant, & eas interimebant.* Unde infra annoto de ſerva Conſulis Scaronii, cui talis erat angina ſicca, & tanta ſiccitas, & αὐχμὸς in faucibus, ut præ ſalivæ defectu illa fere ſuffocaretur: & prout injiciebatur aliquid madefaciens & humectans, ita illa facilius reſpirabat. Denique multis abſceſſus, & ardores circum faciem, fauces, oculos, ut in eorum canthis pruritus intolerabiles, tumores ſub lingua, & ad guttur.

Sect. 7. lib. 6. Epid.

4.

Sed & innumeris dolores ventris inferioris a diſpoſitione inflammatoria, ut potius ad phlebotomiam recurrendum eſſet, quam ad catharticum: adeo præſentis abſceſſus erat metus. Multis venam ſecuimus, & profuit.

Phlebotomia præferenda carthartico præſente inflammatoria diſpoſ. ventris inferioris.

Dolores capitis cum ſpecie febriculæ in capite eo modo perſeverarunt,

runt, quo diximus initio libri hujus. Fratris D. De Lavau historia fidem facit, & ejus qui moratur ad insigne floris lilii albi: cui utrique hemicrania erat intolerabilis, incipiens a septima matutina quotidie ad quartam aut quintam serotinam, cum tanta acerbitate, ut fere in desperationem inciderent.

Sect. 3. lib. 2. Epid.

Inter cætera mirum fuit, quod fere tota hyeme, & ad mensem Januarium solæ mulieres fere corripiebantur: Hippocrates tale aliquid observat: ait enim, loquens de pustularum eruptione in squaloribus: *Nulli masculo tales erupisse vidi. Nulla autem mulier mortua est, cui hæc fiebant.* Et horum rationem reddit etiam *in Epid.* Mulieres nequaquam similiter ac viri morbis corripiuntur.

Juvenes & mulieres contrario temperamento cum sint, iisdem morbis corripiuntur. Sect. 2. lib. 1. Ep. part. 7.

Quærat quis: qui fit ut in eodem tempore quidam juvenes, qui natura calidissimi sunt, & mulieres, quæ contra sunt frigidissimæ, iisdem capiantur morbis: nam temperamentum diversum est. Admirandus est Hippocratis locus, ubi notat & calidissimos, & frigidas mulieres, frigidissimasque naturas iisdem morbis obsideri. Galenus summus interpres ait aliud esse considerare ætatem, aliud naturam: nam ratione ætatis juvenes per se, & proprie morbis corripiebantur, per propriam generationem: sed mulieres ratione suæ naturæ ex eventu laborabant, per suppressionem tantum.

Sub finem hyemis mulieres non fuerunt a morbis immunes, ut nec ante: nam plerasque eodem tempore tenesmi dolorifici vexarunt, ut populariter in mulieres, & gravidas præcipue vagarentur.

De pulmonum morbis.

Quibus natura infirmi erant pulmones, & vitiati, illi derepente in febrem inciderunt, in dolores lateris, in peripneumonias, quæ intra quinque & septem dies mortem attulerunt. Multos interiisse vidimus, qui primo quoque tempore curati, antequam febris aucta fuisset, & auxisset usum respirationis, ii fere evaserunt: nam dum febris magna est, licet primum ipsum pulmonem non sit adorsa, oportet augeri usum respirationis, & duplo magis pulmonem moveri: & sic quæ ratio est totius corporis impuri, eadem & unius partis. At si quis impurus laborat, & exercetur, ulcera erumpunt: sic si ratione aucti caloris pulmo duplo magis movetur, si qua labes, aut sanies, aut abscessus latens, aut ulcus, ea sese manifestant: unde inopinato post febres parvi momenti, derepente succedit species quædam falsæ peripneumoniæ, quæ excitatur in pulmone, qui movetur veluti commota camarina: id est ea vetere impuritate, quæ pulmonis parenchyma offercit. Testatur historia mercatoris, ad insigne trium corollarum: qui quum febre exigua, & veluti typica laboraret, ut fere decumbendi necessitas non esset, & flueret gonorrhœa, ut propterea sectio venæ, quæ parum profutura videbatur, differretur: tertio post die exacerbatus est, & continua febris tenuit, tussicula inanis, nonnulla difficultas spirandi, postmodum dolor lateris sinistri: sequenti die sputum varium, cruentum, plane vitiosum, expectoratum est, alvus lata excrementis subviridibus, cum epanthismate spumoso, aucta difficultas spirandi ῥέγχος (z), ἐφίδρωσις (a): nono mors.

5.

6.

Primis

(z) Stertor.

(a) Sudatiuncula.

Primis diebus nil tale exſpectabatur. Hujus rei rationem paullo ante reddimus.

7.

Domino De ſon-lebon dolores nephritici; octavo aut nono die excreta eſt per penem materia acidiſſima, & frigidiſſima: dixit ſe plane convaluiſſe. An id tantorum dolorum cauſa eſſe potuit? Ita ſane, ſi verum eſt, quod Galenus de dolore colico a pituita vitrea narravit.

Uxor Domini Deniſot diabete laboravit: eamdem acidam pituitam eum affectum committere ſignis colligebant: revera teneſmos & dolores a tali pituita ortos fere crudeles omnino fuiſſe vidimus. Teſtis teneſmus fabri lignarii tam diuturnus.

Præſumendum aliquid ante venæ ſectionem ut vires valeant. Lib. de ulceribus.

An bene faciunt, qui præſumi aliquid ante phlebotomiam volunt, ut vires valeant? Hippocrates ſuo tempore id faciebat. Galenus non probat, nec interpretes, quod noſtris temporibus, quibus ventri indulgetur, ventriculus multa pituita, tanquam ſemicocto alimento, ſcateat, nec ita jejunus ſit, ut erat tempore Hippocratis, quod homines temperatiſſime viverent. Immo (dicet aliquis) noſtro tempore quum multa ſit cruditas, non minus metuendum eſt viribus, quam ſi omnino vacuus eſſet ventriculus.

8.

Vidua Barnabæ Panthou ſæpe nephritica erat: aliquando e veſica detractus lapis: tandem poſt multos dolores nephriticos doluit inguen ſiniſtrum: febricitavit: mox in imo ventre dolor erat intolerabilis: jactatio: vomitiones aſſiduæ: immo dolor ad pectus: variæ admodum ſpecies erant doloris: in ſiniſtro hypochondrio tumor apparebat magnus, & durus: quidam vere ſplenem intumuiſſe dicebant, alii renem: febris maraſmodes: convulſiunculæ: frequentes leipothymiæ: involuntarie profluebat urina: ſpecies quædam erat diabetæ: urinæ tenuiſſimæ; aliquando cruentæ: poſt multos dolores, mors. Aperto cadavere ren ſiniſter inventus eſt lapide obſeſſus exiguo: ren in magnam molem undequaque increverat: adæquabat renem bubulum magnitudine: paullum ſaniei in eo erat: dexter adeo parvus erat, ut fere reperiri non potuerit: macruerat multum. Numquid verum illud, a renibus febres maraſmodes contingere?

Mala ulcera hydrar. curantur.

Dominus Deniſot narrat de quodam juvene nobili. Huic errant ulcuſcula nulla arte ſanabilia: recrudeſcebant ſanata: tandem viſum eſt optimum, ſi hydrargyro oblineretur, & tamen ſputatio ſeu ſalivatio non procuraretur. Sine relapſu convaluit.

Recens nuptæ dolor ad ſinum pudoris: ulceratio aliqua: caruncula increverat: accuſatur maritus: tandem reperitur affectum eſſe eum, quem Hippocrates vocavit collumellam, *ſub finem libri ſecundi de morbis mulierum.*

Duci Lotharingiæ mortuæ poſt dolores acerbiſſimos, ad imum ventrem repertus eſt omnino revolutus, & complicatus uterus. Hunc morbum non omiſit ſummus Hippocrates, quem vocat complicationem uterorum.

Rhotomago venit mulier a Medicis relicta: hæc appetentibus menſibus angitur, dolet, furit melancholicorum more. Quid rei ſit dubitant.

Tandem colligunt eum esse affectum, quem Hippocrates *in libro de morb. mulierum* vocat *atram bilem in uteris.*

Supra notavimus, initio autumni, & principio hyemis, multas mulieres ischiadicas factas, quum id videretur fieri ratione æstatis præcedentis squalidæ & omnino siccæ. Si mulierum corpus humidum frigidum, cur non juvabatur ista æstate, & tempore squalido? At per id tempus attenuati sunt humores; & quum præ cutis densitate exitum non haberent, suppressione ipsa potius hoc morbi genus adduxerunt, quam si humor non esset attenuatus. Galenus non probat *in Aphorismis*, quod Hippocrates dicat arthritides in squalloribus vagari: *Dolores articulorum, qui fiunt ex fluxionibus, nullo modo per siccitates vagantur.* Denique concludit non vere arthritin eo tempore fieri, sed passionem quamdam articulorum, nimirum difficultatem quamdam motus ob siccitatem immodicam. Verum quidem est hoc in maribus, sed in mulieribus contra potest evenire: nimirum quibus corpus paullo calidius, eæ possunt incidere in arthritin, diffusione humoris qui exitum non habet. Declarant duo id quod diximus: nam non æstate ipsa cœperunt fieri arthriticæ, sed autumno, & incipiente hyeme: idque ob suppressionem. Secundo non quævis mulier ischiadica fuit, sed eæ præsertim eam affectionem tulerunt, quæ inter mulieres essent calidiore temperamento, & fervidiore hepate, & sanguine, & serosiore. Savonarola contra Galenum docet quomodo siccitas ischiadem inducat: *mala complexio sicca operatur dolorem juncturæ exsiccando, & prohibendo consuetum fluxum humiditatum, unde deinde ad juncturas mittuntur.* Etsi enim mulierum genus omnino frigidum & humidum, facta cum viris comparatione, inter mulieres sunt, quæ abundant calore acri, & qui tales humores generat, ut suppressione tenuissimæ bilis & ichoris, maxima in congeneres morbos propensio fiat: declarant ea quæ paullo diximus ante *ex Epid.* ubi annotavimus & juvenes, & mulieres multas communi morbo prehensas fuisse: juvenes per se, & propria generatione, mulieres vero per accidens, & sola suppressione, & τῇ δυσδιαφορήσει (*b*).

16. lib. 3.

Differt Arthritis ab articulorum passione.

Notavimus jam ante, multis oboriri dolores lateris, qui aut secta vena, aut aliquo remedio usurpato, statim evanescunt: & propterea securos esse non oportet: nam inde sæpe peripneumonia succedit. Immo isti dolores lateris sunt tantum accidentarii, nimirum per resudationem seri acriusculi, in corpore ipsius pulmonis stabulantis: & quum febris adest, & præsertim thoracem occupat, fit velut ebullitio humorum, & orgasmus, & hinc modo in dextro, modo sinistro latere dolor oboritur, qui pleuritin refert, sed non est: Et Medici statim secant venam satis imprudenter, & quum febris perseverat, æstus, sitis ingens, & difficultas spirandi perseverat, tamen securi esse solent, & bene actum cum ægro putant, quod tam levi remedio cesserit malum: sed fovetur in pulmone multo deterius malum, nempe phlogosis a fervente ichore, & sanie

Lib. 1. Epidemiorum nostrorum.

9.

(*b*) Difficili transpirationi.

nie in corpore ipsius pulmonis. Ac primum aliquis dubitarit, an inflammatio pulmonis dolores in lateribus excitet: primum id experientia vidimus: immo plerique vix distinguunt inflammationem pulmonis cum febre conjunctam a febre causode, quod vera inflammatio pulmonis raro adveniat; sed illi fere peripneumonici intereant, quorum pulmones infirmi natura multam saniem collegerunt, unde corruptio ipsius pulmonis secuta est. Vidimus apertum cadaver Joannæ Navarrorum Reginæ, & Caroli Noni Gallorum Regis, & Joannis le Myre (de quo *in primo Consiliorum tomo* dictum est) & mercatoris ad insigne trium corollarum (de quo ante) qui omnes interiere a latente peripneumonia, præcedente dolore lateris aliquo, sed non magno: & iis omnibus corpus pulmonis putre erat, & saniosum, & fœtentissimum. Carolus Rex peripneumonicus erat, sed inflammatio vere eum non sustulit, quamquam dolores lateris eum sæpe fatigarent. Sed alii vere peripneumonici intra sex aut septem dies periere; quum in latere dolor ortus esset, qui derepente evanuit. Et quæ inde peripneumoniæ, & febres, focum in pulmone habentes, nascuntur, decipiunt Medicos. Hippocrates quum peripneumoniam describit, ait. *Peripneumonia fit quum pulmo sanguinem, aut pituitam salsam in se attraxerit. Ab initio, & per totum morbum tussis arida & acuta, rigor, febris, dolor in pectore, & in dorso incumbit, aliquando etiam in latere, erecta cervice spirat.* Maxime vero observavimus in iis dolores laterum excitari, quibus aut thorax hydrope laborat, aut pulmo duriusculus sanie multa scatet: quod in superioribus visum est. An talibus phlebotomia confert?

† 10.

Lib. de internis affectionibus.

11. Ad insigne floris lilii albi hemicrania intolerabili quidam cruciabatur: dolor talis erat, qualem descripsimus, & vagari diximus ante. Pilularum potentium usus profuit. 12. Natura particularem in tempore sinistro sudorem provocavit: conferebat. Arte, & ministerio provocatus est sudor amplius, melius ei fuit. An non quum crudeliter caput dolor affligit, præeuntibus universalibus, hydrotica dare bonum, ut serum, præcipuus doloris auctor, educatur? Revera id confert.

Acerbis doloribus capitis hydrotica conf.

Virgo jam menses multos medicamentis agitata, & serva D. Damours non convalescebant: dolores capitis perseverabant, & totius corporis. Tandem pilulis sine quibus, & communibus usæ sunt ante pastus: profuit valde: deinde sarsæparillæ decoctum satis dilutum imperatum est: eliciti sudores per quatuor dies: mirum in modum profuit. An non simile usurpare licet? Immo, ubi seri suspicio est, contemperare oportet, & sudorifica præscribere.

Quartanariis, præsertim quibus sicciora sunt viscera, multi eliciuntur sudores, & vix allevantur. Quibus non manant sudores, dolores ὀστεοκόποι (c) oboriuntur in tibiis, brachiis, lateribus & sterno: immo ad claviculas tantus dolor oboritur, qui pleuritidem ementiatur: Incredibile dictu, quantis doloribus affliguntur. His levissima medicamenta, & præsidia prosunt: officiunt vehementiora, licet humor sit melancholicus. Litus

Qui fiat, ut siccis, & squalidis corporibus sudores eliciantur, explicuimus lib. I. Consiliorum.

P 2

(c) Ossa fatigantes.

tus ex chalasticis, refrigerantibus, obtundentibus; sacculi surfure pleni, & lacti immersi, panis e clibano recens eductus, & lacte tepidiusculo inebriatus confert. Mabirius satelles, & uxor Gabrielis Ruadæi id testati sunt. Numquid, si vires ferant, egelidæ balneum confert, usus syrupi de pomis redolentibus, & lactis asinini potus?

Præsidis Doursæi servo dolor colicus, vomitiones, adstrictio alvi. Calida lintea immisericorditer applicata. Post dies aliquot, cum non esset levatus remediis, horruit, & convulsus est: de funere cogitabatur. Unde hoc? An quia ad genus nervosum suppressæ materiæ virus traductum est? An quia natura quamdam crisin moliri voluit, sed quum omnia cruda forent, id inaniter molita est, & ita in inani isto conatu tam gravida symptomata surrexerunt? Idem contigerat uxori Equitis Tancré, de qua *in primo tomo* dictum est. Servus iste ducta alvo, & misso sanguine convaluit.

Mulier quædam gravida pleuritide infestatur. Mittitur sanguis ei abunde: vi morbi peperit: pleuritica fit: iterum atque iterum demitur sanguis: dysenteria crudelissima succedit: eam tamen impune fert: omnia conclamata sunt: non ita post exanthematis nigris totum corpus maculatur: iterum secatur vena: miraculo convaluit. De morte certa spes erat. Numquid fortuna sæpe industrium, & minime timidum Medicum juvat? Sic mulieres quatuor animas habere dicuntur. Et politico loquendi modo Hippocrates de quadam muliere loquens ait, *mortua est quinquies, ut e vita discessisse putaretur.*

5. Epid.

13.

D. Fernelius *cap.* 11. *lib. de urinis* docet quomodo pauca aliquando sit urina, morbo in urinarum ductibus existente. Et male Medici agitant ægros, morbum pro morbo supponentes.

Coitus urinæ suppres. causa.

Claudio Guiot septuagenario febricitanti urina supprimitur: ad calculum causam revocant falso. Mortuo fibræ vesicæ vim passæ videbantur. Ureterum & vasorum spermaticorum magna erat amplitudo. Quomodo suppressio urinæ contigerat? Jam senex immoderatius coibat: & forte ob inanem conatum vasa vim passa effœminabantur: sic non satis legitime serum prolectabant, & minimo obice urina supprimebatur. An coitus immoderatus supprimit urinam? Ambrosius Paræus id annotavit. Credo auctorem, & rationem subsidiariam habere.

Multis ementitus diabetes: causam ad renum affectionem referebant. Mortuis contracta plane vesica reperta est, cum gangræna, & tumore σφακελώδει (*d*) in capacitate ipsius vesicæ. Quod notandum est, ne quis decipiatur.

14.

Mercatori lue infecto litus & frictiones adhibentur: imprudenter & temere id præstabant barbitonsores, ut in usu hydrargyri sunt valde liberales: post quintam frictionem repente sialismus suppressus; raptus ad cerebrum: deliria: convulsiones: mors.

Rachel Præsidis Grosset serva quum forte Dominæ suæ scrinia & secretiora loca incendisset, jacturamque magnam attulisset, de isto casu mœrens.

(*d*) Corrupto. *Vid. pag.* 47.

mœrens ac contriſtata, quum incuſſus ei de carcere eſſet metus, contractis viſceribus doluit latus dextrum: pleuritis non erat: ſecta vena. Paullo poſt quum inhorruiſſet, & paullum contracta convulſaque videretur, mente mota eſt: capitis dolor intolerabilis erat: datum pharmacum. Iterum atque iterum repetiit iſta mentis perturbatio: non tam erat παραφροσύνη (*e*), quam ταραχὴ (*f*); ut Galenus *in Prorrh.* annotavit. Deinde ſiniſtrum doluit hypochondrium: detractus eſt ſanguis ex utroque brachio, plane putris erat. In humorum magna perturbatione nullum præſentius remedium phlebotomia.

Mœroris, & triſtitiæ effectus.

Quum ſerva D. de Roiſſi, nomine Senlis, ferina in collum, & humeros, & ſpinæ mediam partem deſtillatione laboraret, nil accommodatius reperimus, quam uti butyro recenti, & ſacculis contemperantibus: ſudor elicitus eſt: melius omnino habuit. In omni dolore a diffuſione ſeri, nil prius quam provocare ſudorem.

Sudorum provocatio confert deſtill. ferinæ, & doloribus a ſeri diffuſione.

Viduæ Barnabæ Panthou hiſtoria explicata eſt ante: & mentionem fecimus de diabete: meminimus tumorum, & dolorum ventris, inguinum. Incredibile eſt, quanta ſymptomata afferat ren male affectus. Ad eam hiſtoriam valet id quod diligenter annotavit Arculanus, *in caput de fluxu urinæ*: inter ſigna, præſertim ſi ingens adeſt ſitis, & aqua, quæ bibitur cito egrediatur, viſcera uri videntur, lumbi intumeſcunt, teſtes & coxæ, & ſi mordens caliditas in viſceribus augeatur, venter ſuperior corrugatur, & venæ in ipſo elevantur, univerſus habitus gracileſcit, & tabes accidit gravis. Revera, latens erat diabetes, & quia mulieres non facile ſua detegunt, conſumta eſt vi febris lentæ, & exhauſtus omnis humor. Non diſſimili modo interiit Nicolæa Honore. Sed quum hic morbus aliquid habeat admirabilius, *in majus opus Conſiliorum noſtrorum* reduximus.

15.

Mulieres & homines vinoſos, & colore ἐρυθρὸς (*g*) vidimus quadam ſpecie diabetes affectos: attulerunt ad nos urinas, ſtillatitiæ roſarum aquæ ſimillimas. Ad ſtomachi indigeſtionem revocant quidam. Nos contra ad caliditatem ſummam, & ſiccitatem quamdam extremam hepatis, & renum. Uxor mercatoris D. P. ſatis docuit, & ea eſt vinoſiſſima.

In celebri hoſpitio vulgo de Neſſe, nobilis quidam vomebat ſanguinem affatim: is erat florentiſſimus. Per alvum excernebat infinitam copiam materiei ſanguinolentæ, pici liquatæ ſimillimæ. Poſt quædam remedia omnia ceſſaſſe viſa ſunt. Tertio poſt die, quum eadem rediiſſent, non ita longe poſt interiit. Sic veriſſimus *Aphoriſmus* Hippocratis *quarti lib.* Longa quartana detentus fuerat, in equitationibus magnam vitæ partem conſumſerat. Credibile venam magnam ruptam eſſe. Sed maxime circum lienem mali ſedes erat.

Doctor Medicus certo affirmavit, vidiſſe ſe quemdam quartanarium, cui in decurſu febris ulcuſcula toto corpore paruerunt maligna. Conſilio quorum-

Quartana febris & ulcuſcula mali-

(*e*) Subdelirium.
(*f*) Perturbatio.
(*g*) Rubros, rubicundos.

gna hydrargyro sanata.

quorumdam frictiones ex hydrargyro usurpantur: sanantur ulcera, immo & febris ipsa quartana.

Nobilis vir annos 23. natus, temperamento satis bilioso, cladem Gallicam patiebatur: aderat & febris quartana, quam a virore venereo nasci putavimus ad mensem Februarium: dolor erat ad nothas costas, qui non nisi post illitionem evanuit: adeo varia ea sunt, quæ afferre solet lues ista! Præcesserat ulcus malignum in pene, qua parte decurrit & situs est nervus ille insignis, tamquam tubus perforatus: erat dysepuloticum: quod a ferino esse demonstrabat. Jam partes carnosas prehenderat lues, & ad nervosas spermaticasque pervadebat. Dubitabamus, an quum ista febris adesset, illum, ratione luis, ad solennia remedia adigere deberemus. Tandem vicit ea opinio, ut crederemus satius esse augeri febrem, quam sinere istud virus longius ac profundius serpere. Hoc monitum velim, ut cautio magna adhibeatur, ne contrariæ indicationes aliquando nos transversos agant. Totam rei historiam *in secundo tomo Consiliorum meorum* pertractavi *Consilio secundo.*

Ad particul. 10. lib. 2. de diæta acut.

De sanguine sæpius diximus: nunc unum obiter admonendum, quoniam in judicio ea de re ferendo plerique allucinantur. Supponit Galenus alias sanguinem esse pituitosiorem, alias rubicundum, & propterea naturalem, alias melancholicum. Supponatur item aut pleuritis, aut alia dispositio inflammatoria in parte aliqua. Qui in parte ipsa sanguis est, & proxime adest, vi inflammationis mutatur: qui in remotioribus partibus, immutatus est. Nunc res revocetur ad examen. Si talis aut talis fuerit sanguis, qualis circum partem inflammatam mutatio eveniet? Si, inquit, pituitosior fuerit sanguis natura, ille qui e parte inflammata proxime educetur, rubicundior erit: quod est notandum. Qui rubentior est & floridulus, vi inflammationis in nigrum mutabitur: & sic de ceteris. Sic nec propterea quia rubens apparet, continuo putare oportet nondum evacuari illum sanguinem, qui fere in parte continebatur: quia enim pituitosior erat, prima mutatione ob caloris accessum erubuit magis, facta veluti coctione ob calorem extraneum. Item, homo si sanguineus est, & qui sanguinem habet facile mutationem admittentem, quod a rubedine insigni facilis in nigrorem fit mutatio: an propterea quia pravum colorem habet, qui per venam fluit sanguis, audacius est iterum atque iterum mittendus sanguis? Sic plerique harum rerum ignorantes falluntur. Ideo si sanguineus est homo, & laudabili floriduloque sanguine abundat, præsente inflammatione expectanda est ista in nigrorem mutatio. Si pituitosus, carnifex erit, qui talem mutationem exspectabit. Immo videmus sanguineos facile in febrem incidere, & maxime synochon: & qui demitur sanguis, is fere corruptus est, quamquam in facie, & toto corpore nitor appareat, quoniam minima occasione suscipit mutationem sanguis, & præsertim livescit. At qui pituitosi sunt, & ægre in febrem incidunt, in iis sanguis non ita facile corrumpitur: nisi communicetur aliunde putredo. Sed quum intemperies est calida, tantum abest ut fiat virulentus, aut niger, aut lividus, ut ratione caloris, & febris rubentior evadat, ut & auctoritate Galeni dictum est, & ratione probatum. Unde multis pulmonicis,

16.

nicis, & catarrhosis pituitosis demptus est sanguis laudabilis; quanquam fere sit, ut pulmonicis non detrahatur laudabilis sanguis: quod alibi dictum est. Unum tamen monendum est, si sanguis e brachio dematur, & is exalbescat in superficie, an ideo corruptus videtur? Quod tamen placere video multis, qui ut justæ phlebotomiæ occasionem prætexant, dicunt sanguinem albescere, non autem floridum & rubentem esse; & propterea suam temeritatem in secanda vena ignorantiæ columine fulciunt. Nam si homo sit pituitosus, aut si mulier, eaque desidem vitam degat, fit ut sanguis in vasis restagnans exalbescat, idque duabus de causis. Prior est, quia est pituitosus, ideo si cum jam elaborato sanguine comparetur, albidior est: posterior, quia ignavus est, & reses in venis. At Galenus docet mora sanguinem etiam in venis ipsis albescere in quacumque corporis parte. Itaque hæc ad unguem tenenda sunt, ut simus in secanda vena, trahendoque sanguine restrictiores.

Pulmonicis sanguis corruptus fere detrahitur.

Sanguis albicat a putredine, a pituita, & a mora in venis.

Plura vide in lib. meo de mul. morbis cap. de fœdis coloribus.

Mirum illud: videas quosdam, qui indulgent genio, & sine ordine, & tempore modo cibos capiunt, modo bibunt, quum ad actiones omnes sint alacres & expediti, & validi videntur: tamen purgati exsolvuntur, & vix ferunt phlebotomias: quod in quodam Chirurgo observatum, & innumeris ancillis, quæ securé dormiunt, & indulgent genio. At dices, id fit, quia corpora sana non ferunt purgationes: hæc autem corpora sana esse dicuntur: & non nisi ægre in febres incidunt. Contra videas plerosque valde cacochymos, qui facile purgantur, & phlebotomiam sustinent: tamen Hippocrates ait, eos qui pravo utuntur cibo, ægre ferre purgationes. Galenus *in com.* nomine pravi alimenti, & illud quod vitiosum est, & extrinsecus assumtum intelligit: item & alimentum internum, id est, sanguinem pravum audit. Dicam quod sentio. Qui prava diæta utuntur, tum in ordine, tempore, tum in rerum assumtarum qualitate; ii quia congerunt multa cruda, ratione istius cruditatis, non facile ferunt purgationes. Sæpe qui diæta susque deque habita utuntur, ii natura sunt firmi, & sani, & bonitate naturæ fisi multa faciunt, quorum sera tantum pœnitentia est: & tales homines non ferunt facile purgationes tum quia cruditatem habent, tum quia sanas habent partes: dejectiones in his sæpe sunt tantum cujusdam chylosæ substantiæ crudæ. Sed sunt alii magis valetudinarii, qui quum partes internas male constitutas habeant, immo & calore acri, & malo abundent, non capiunt plenum fructum ex alimento: quin & magna pars alimenti corrumpitur, præsertim si mesenterii venæ sint exiles: tales non ægre ferunt purgationes, præsertim quum collectio est colluviei in ventre: immo a purgatione bene habent: sed si sanguinis massa infecta sit, non tam alacriter eas purgationes ferunt: docuimus enim ante, quibusdam pravum etiam colorem habentibus sæpe adimi sanguinem floridulum, & laudabilem: & tales quater purgari possunt sine ullo deliquio: non facile ferunt phlebotomiam, quia natura saltem massam sanguinis sartam tectam retinet. Scire autem oportet, multos homines exsistere, quibus media tantum pars alimenti proficit, & multum excrementi mali congerunt, & dejectiones valde fœtent.

Corpora sana non ferunt purgationem, & phlebotomiam.

2. Aphorism.

Cacochymi valetudinarii quidam facile ferunt purgationes.

tent. Alii tantum ſunt ſtercoroſi. Illos priores ſæpe purgare convenit, alios cruditate plenos inediam ferre.

Frequens uſus emulſionum coeundi impotentiam induxit. Vide lib. 1. noſtrorum Epidemiorum.

Audio cuidam datas eſſe emulſiones, quæ quatuor ſemina frigida majora exciperent: paullo frequentius iis uſus fuerat: ad coitum impotens factus eſt.

Joannes Ponguet tertiana febre detentus, ſymptomata formidinis plena ſuſtinuit: nam ineunte paroxyſmo ita agitabatur, ut animam agere videretur: inquietudo erat, partium extimarum refrigeratio maxima, vomendi deſiderium, ſed inane; oppreſſio ſumma, pulſus languidiſſimus: non poterat incaleſcere. Habebat temperamentum bilioſum, ſed atrabiliarium factum per aduſtionem. Ante febre quartana crudeliſſima laboraverat: & a vetere fermento ea etiam ſymptomata manaviſſe credidimus. Si vomuiſſet, nec humor tam rebellis fuiſſet, non ea effloruiſſent tam vehementia ſymptomata. Coacti fuimus ante augmentum febris ſubluere alvum clyſtere, & juſcula exhibere, ad eluendum & mitigandum humorem. Principium febris erat fere quatuor horarum. Galenus *cap.* 4. *lib.* 10. *meth.* annotavit ex uſu eſſe, ut etiam cibentur, aut ſaltem recreentur cibo ægri nonnulli etiam dum horrent: & ſe uſu panis in vino macerati, ineunte horrore dati, febrem prohibuiſſe. Quibus vero corporibus, & quando, eo loco docet.

Anno 1576.

Puella ad ædes M. Martini Chirurgi e ſummis gradibus deorſum lapſa, graviſſime capite læſa eſt. Vulnus erat & oſſis fiſſura, fere ab occipite tota percurrens ad ſinciput uſque: modiolo apertum cranium: deinde oportuit majorem partem fiſſuræ perſequi ſenſim diſcindendo: deinde cerebrum extumuit, ut fungus eſſe videretur: & revera erat; ſed pulveribus cephalicis & cathæreticis abſumtum eſt id quicquid erat: nulla ſecuta ſunt ſymptomata, quæ metum ullum afferrent. Dei beneficio convaluit, & prudentis Chirurgi ſollertia.

Hippoc. locus eſt præclarus, ut in detrahendo e capite ſanguine ſimus cautiores. lib. 7. Ep. Item lib. 1. Epid. meorum.

Capitis dolores ex acuitate ſenſus, quemadmodum quidam facile ſyncopiſant & reſolvuntur ob acutiem ſenſus, Arculanus attigit, de doloribus capitis diſputans. Et oportet maxime providos eſſe, ne quid hic peccetur. Revera quum magna eſt ſuſpicio ſenſus acuitatis, vel levi de cauſa oriatur dolor, qui ob eam acutiem ingens fit, ad narcotica veniendum erit. Et meo quidem judicio tuto applicari poſſunt.

Quum quis laborat dolore lateris, nullus non magnus Medicus eſt: immo barbitonſor hac in re egregius magiſter eſt: ſecatur vena, demitur liberaliter ſanguis: ſi quid vitii in ſuperficie habeat, legitime iterum ſecandi capitur occaſio. Biſariam peccatur: quum ſanguis floridus ſua natura facile immutetur, non tam leviter capere oportet occaſionem ita phlebotomandi, ex immutatione iſta ſanguinis. Deinde quum thorax facile putredinem concipiat ob humiditatem & calorem loci, fotus & cataplaſmata frequenter adhibita obſunt: nam effœminant latus, putredinem accerſunt: & credo noſtra cataplaſmata ex radicibus liliorum, & ſimilibus quæ adhiberi ſolent, putredinem facile invehere: & ſic mutatur ſemper ſanguis, & rurſus ſanguis demitur. Quam tumultuaria hæc medendi ratio.

Fotus & cataplaſ. frequenter adhibita obſunt ob calorem & humiditatem in morbis thoracis.

Cur

Cur quidam mingunt nescio quid æruginosum, subviride, & multum alieni coloris? Et ii aut bilioso & sicco sunt temperamento, aut saltem caput ita affectum habent. An non calor alienus & veluti febrilis id facit, juvante humoris biliosi conditione? In his defluxiones a capite in pulmones sunt funestæ.

Jam agitavimus illud *lib.* I. *Epid. nostrorum*, qui fiat ut plerique valde κακόχροοι (*h*) laudabilem tamen habeant sanguinem, & non nisi in magnis morbis, & præsente putredine in genere venoso, alteratur sanguis: Joannes Perierius id testatur: non facile fert phlebotomiam, abundat pravis humoribus, sæpe illi eveniunt excretiones in modum choleræ morbi; & tamen sanguis est laudabilis. Credo id evenire ob venarum parvitatem. Et revera hepar satis bene suum facit officium quoad hæmatosin. Et quoniam venæ non sunt magnæ, non facile remiscetur cum sanguine serum, quod ab humoribus in mesenterio contentis refunditur, & quod venæ siccæ attrahunt: testatur id experientia. Nam partium venulæ sunt refertæ bono sanguine, tum quia valde elaboratus, tum quia ob angustiam non facile admittunt alienam materiam, quæ sanguinem immutat: unde sexcentis vena secta est, quibus febricula erat, & color plumbeus, & fœdus, ut talis in venis subesse sanguis crederetur; & tamen laudabilis detractus est. Quia etsi vitium est in aliis partibus, immo in cute, & pravi quidam sunt humores in corpore, natura saltem retinet sartam tectam massam sanguinis: quia si hæc vitiata esset, actum esset. At quibus venæ amplæ, facile admisceri alienam materiam sinunt. Et prioribus, id est, angustas venas habentibus, cum faciei fœdo colore, phlebotomia non competit: posterioribus contra. 17.

Hinc consecutione quadam inferemus, in quorumdam febribus curandis melius esse sexies pharmacum dare, quam semel phlebotomare: quia febrium materia in talibus est in mesenterio conclusa, & non per genus venosum sparsa. Sed quibus corpus calidum humidum, & putredini obnoxium, præsertim parum perspirans, & quum venæ sunt amplæ, tuto sectio venæ tentatur. Et revera, magnæ est prudentiæ observare in ægris, quibus phlebotomia potius confert, & quibus purgatio potius, ut non peccetur in medendo.

Revera sunt, quibus longo tempore parum fit sanguinis, ut sunt illi de quibus diximus paullo ante, & præsertim virgines decolores. Aliis pauco tempore multum fit sanguinis: & hos audacius phlebotomabis. Considerare hoc oportet: quoniam quum non fiat sanguis, nisi post multas, easque difficiles mutationes, carnificis est, non autem Medici ita liberaliter, & parva de causa venam aperire, quum sanguis naturæ thesaurus sit & amicus. 18.

(*h*) Male colorati.

ANNOTATIONES.

1. DE *viris*, *& famulabus*, *cur ægrotarent potius*, sect. 7. lib. 6. Epid. *&* sect. 3. lib. 2. Epid.

2. *Galenus negat* comm. ad Aphor. 16. lib. 3. *in squaloribus articulorum dolores excitari*: *nisi forte ab acriusculis humoribus id fiat*: *sed per modum fluxus negat fieri.*

3. *Similem constitutionem vidimus explicatam ab Hippocrate* lib. 1. Epid. sect. 2. *ubi docet quomodo quum præcessit squalida constitutio*, *hyems hemiplegias*, *& consimiles affectiones induxerit.*

4. *Dolores in oculorum canthis acerrimi & indomiti*: *Anginæ siccæ*, *& veluti assatio adustioque faucium*, *ut saliva humectando non sufficeret. Quod in serva Domini Scaronii visum est*, *& aliis innumeris.*

5. *Ante* lib. 1. Epid. *notavimus suspectam esse debere omnem disparitionem doloris lateris*, *præsertim quum manet febris*, *& dyspnœa est*: *nam declarat hoc dolores lateris accidentarios fuisse ob resudationem seri.*

6. *Avocavit nos ista gonorrhœa*: *nec abs re*: *quamquam qui gravius urgebat morbus aliud suadere debuisset. Qui sectioni cadaveris interfuit Chirurgus*, *retulit reperta esse ulcera in orificio vesicæ*, *& partibus vicinis*: *& tamen de his non querebatur.*

7. *Erat jactatio perpetua*, *& ipsius ægri desperatio*, *& perturbatio. Et nos quum suspicaremur incendium in pulmone esse*, *& talem* ῥιπτασμὸν (*i*) *videremus*, *dicebamus febrem esse malignam. Et eodem modo* 3. Epid. *Galenus ait non inepte febres a cerebro*, *pulmone*, *& membranis cerebri malignas esse*: *quod maligno quodam modo agant*, *& malignorum morborum habeant symptomata.*

8. *Rufo erat capillo. Morem morborum homines rufos adorientium explicavimus. Diu mansit velut conniventibus oculis*, *deinde ac si catalepsi laboraret apertis erat. Nos tam facile & tam brevi interituram non credebamus*: *tamen intra paucos dies immobilis*, *extenta*, *& exanimis fidem peractæ mortis implevit.*

9. *Unde quibus tumet abdomen*, *suppressa alvo*, *& febris adest*, *facilis fit falsarum pleuritidon generatio*: *& phlebotomia competit*: *& qui detrahitur sanguis*, *is corruptus valde. Testes multi ægri*, *& is Consul*, *cui ter secta vena*, *tumente alvo*, *& dolente utroque hypochondrio valde. Omnis autem dolor lateris fugax malignus est*, *& erysipelatodes est*, *& fere necat*: *propterea ego jubeo in eo Medicos non esse securos*: *quod notandum est. Unde dicunt quemdam Aphor. esse Hippocratis* Raros laterum dolores malos esse. *Et de eo vide* particul. 22. lib. 2. *Prorrh.*

10. *Quidam Medicus magni nominis ait*, *non esse mirum*, *si pulmo ita corruptus aperto cadavere reperiatur*: *nec propterea talem sæpe esse ante mortem*, *qualem anatome ostendit. Probabile id quidem. Sed ut concedam*, *post obitum alterari*, *præsertim si corpus diu insectum servetur*, *sed tamen id non*

(*i*) Prostrationem corporis.

non tantopere pulmonem afficit. Quibus pulmo totus vitiosus est, ut Regi Carolo contigit, iis sanies in pulmone est, quæ falsas pleuritides infert, ut paullo ante dictum est, nec sanguinem expectorant. An his multus potus bonus? Nequaquam.

11. *Vide* initium hujus lib. *ubi exprimitur & idea, & causa horum dolorum. Innumeros ita affectos pene sine febre vidimus: uxorem Præsidis Grossseterii, uxorem D. De Brezé: Brodarium ad templi scalam, & alios innumeros, ut filiam maximam natu Dominæ Tassin. Fernelius* cap. 1. lib. 5. de symptom. & partium morbis *aliquid ea de re attigit.*

12. *Huic, & iis omnibus, quibus cum febricula aliqua dolores capitis aderant, balneum conferre poterat aquæ dulcis. Vide* initio hujus lib. *&* lib. 2. Consiliorum.

13. *Duo insignes homines Quæstor le Veau, & D. Morletus Consul Regius, a suppressione urinæ interierunt. Chirurgus qui cadaver secuit, affirmat nil commemoratu dignum repertum esse, (nisi quod caruncula in D. le Veau adesset) quod urinam suppressisset: Et tamen Medici diureticis vehementissimis ægros valde exercuerunt: immo D. Morleto datæ potui cantharides: hinc gravissima, & valde terrifica symptomata secuta sunt: ideo non nisi cum magna cautione id faciendum. Ista suppressio, meo judicio, a quadam necrosi renum est, aut quia refunditur alio serum, aut quia facultatis naturalis casus est quidam & imbecillitas. Et pace doctiorum dicam, in talibus suppressionibus venæ sectioni locus non est, nisi præparce. At, dicunt, febris est: unde suspicantur inflammatoriam dispositionem causam istius suppressionis. Errant. Nam suppressio seri, & refusio in genus venosum facile febrem advocat. Et aliquantula eductio sanguinis tolerari potest. Hippocrates* in 3. Aphor. *dysuriam, & stranguriam valde senibus proprios morbos asserit: quod ad imbecillitatem referre oportet, & facilem obstructionem in illis, quia vasa facile collabuntur, & connivent. Et si videmus quosdam etiam juvenes, quum ægrotare incipiunt, statim imbecilles esse valde, & νωθρὲς* (k)*, multo magis id senibus eveniet, quibus fortes non sunt febres, quia paucus calor, & frigiditas, & siccitas est magna: unde inepta sunt instrumenta. Immo fieri potest, ut in principiis morborum sine calculo, aut renum proprio vitio sit urinæ suppressio, ab oppressione naturæ: & quia quum multa sit cruditas, dum se se expedire vult, omnia confundit, & perturbat. Urinæ suppressio contigit servo Joannis Patrouillart, prout purgatus est, ita facile minxit.*

14. *Biliosus, & siccus erat: cujus rei credibile est tonsorem rationem non habuisse.*

15. *Quid impedit, quominus, ob mali diuturnitatem, ren diathesin concipiat, cujus occasione tabes corpori eveniat?*

16. *Vetulis, & plerisque aliis latus dolentibus qui sanguis detrahitur, in superficie refert albam pultem. An non hoc a cruditate est? Si cruditas, cur audacter hinc detrahendi sanguinis occasio sumitur? Item, D. Vicario Sancti Gervasii quicumque sanguis detractus est anno* 1575. *is corruptus apparebat,*

(k) Torpidos.

& in superficie veluti pultem referebat; *anno* 1576. *quum adhuc de vetere morbo quereretur*, *detractus est florentissimus. An non quia sanguis*, *qui olim erat pituitosus*, *coctus*, *& mitificatus*, *sanguinis laudabilis naturam recepit?*

17. *In talibus* κακοχρόοις, *sanguis laudabilis ipsa sectione apparet*, *at qualitatibus alienis præditus est*, *est enim acriusculus*, *& biliosus nimis*: *hic contra putredinem se tuetur. At quibus dulciusculus sanguis*, *is facile alteratur*, *& corrumpitur*: *& qui abundant eo sanguine*, *facile in febres putridas cadunt*: *Unde Hippocrates* in Epid. lib. 6. *candidos valde fortassis febriculosos dicit*: *quia in iis sanguis facilius corrumpitur*, *nisi pituitosi sint valde. Aliis nigrioribus & biliosis*, *præsertim si non sint* πλατύφλεβοι (*l*), *non ita corrumpitur sanguis*, *nec in febres facile putredinales incidunt*: *in tabificas*, *& nescio quas febres facile. Et ut tandem aliquid definiatur*, *observatur experientia*, *sanguinem biliosum raro corruptum apparere*: *nam quum in biliosis corporibus abundet bilis*, *ea facit quominus putrescat sanguis*: *quamquam non desinit esse vitiosus*, *& morbosus sanguis aliis intrinsecis qualitatibus*: *sed primis qualitatibus non ita ægrotat iste sanguis.*

18. *Quibus hepar est calidius*, *iis venæ sunt ampliores. Verum id est si simul humidius*, *& si ejus* σύστασις (*m*) *sit laxior*: *sin calidius & siccius*, *non ita ferunt evacuationem sanguinis*: *quibus enim venæ sunt angustæ*, *iis maximam partem detrahitur etiam in morbis laudabilis sanguis*: *nec nisi magna de causa aut corrumpitur*, *aut rei alienæ admistionem recipit. Et quoniam venæ fere sunt capillares*, *purior & biliosior est sanguis*: *ita enim persperſus per capillares totius corporis venas sanguis etiam in valde cacochymis laudabilis est*, *saltem quoad sensum*: *nam potest aliqua esse qualitas inexplicabilis. Alii id referunt ad sanguinem biliosum*, *acrem & salsum*: *talis enim sanguis non facile induit putredinem illam manifestam*, *sed alia ratione sæpe naturæ est infestus.*

CONSTITUTIO VERNA,

ET ÆSTIVA

Anni Domini 1576.

NOn fuit hæc tempestas morborum ferax. Aquilo mensis Martii, & Aprilis partem aliquam perflavit. Quod nos videre potuimus, duæ maxime partes morborum, qui sparsim vagati sunt, auctores fuerunt; caput, & venter inferior. Hic innumeros dolores hypochondriorum intulit, per quamdam expressionem inferne sursum, mali feri & ichoris a cacochy-

(*l*) Lativenosi.

(*m*) Systasis, consistentia &c.

cacochymia manantis: hi dolores falsas nothasque pleuritides retulerunt: nec tam de secanda vena cogitavimus, quam de purgando: quamquam & phlebotomiæ locus fuit. Dolores erant sævi, & inter cæteros adoriebantur mulieres, præsertim valde oxythymus, & quibus anxietas ægritudoque aliqua fuit: febres ii dolores accersebant satis malas. Caput autem innumeras fluxiones toto mense Aprili, Majo, & Junio expressit in maxillas, dentes, guttur, humeros, brachia; vidimus multos, quibus hemiplegia minabatur, aut paralysis: multis resolutiones quædam musculorum masseteron evenerunt: Serum malum & cacoëthes a capite manabat: & oportuit necessario ad venæ sectionem descendere ob dolorum acerbitatem: Parulides multis, & quædam putredines maxillarum contigere: denique caput multorum malorum origo fuit. Dubitabatur tamen an istæ affectiones brachiorum, & articulorum essent omnino a capite, an etiam per metastasim quamdam evenirent, natura se se exonerante, & a genere venoso in nervosum humorem excutiente: in quibusdam revera a capite malum erat: in aliis concurrebat etiam cacochymia corporis: nam vidimus, qui omnino immoti manerent, quum tamen caput non doluissent, nec in partibus superioribus quicquam alienum sensissent. Sic videbatur quædam diffusio humoris a genere venoso in nervosum, & veluti expressio.

I.

Ad æstatem morbilli pueros infestarunt, profluvia alvi comitabantur: ingens humorum erat corruptela. An morbilli ἀπὸ τοῦ θείου (*n*) sunt? Revera abscessus sunt maxima ex parte, & sequuntur constitutionem corporis: quamquam temporis conditio vires nescio quas addit. Sed revera a corpore est id quicquid est. Et si solum esset hoc ab aëre, solis excretionibus, & influxibus malignis id eveniret, & eas solis medicamentis alexiteriis oppugnaremus. At ingentia profluvia alvi quæ sequuntur, & quæ nisi sequerentur, multo deterius cum ægris ageretur, declarant cacochymiam corporis ad id maxime conferre: & oportere etiam solennia & vulgaria aliorum morborum remedia præscribere: & hujus cacochymiæ, quæ revera habet aliquid præter communem communis cacochymiæ sortem, virus est id quod in cutim efflorescit.

Morbilli omnes corporis & temporis constitutionem sequuntur.

Quæstio esse possit, an non phlebotomia confert in istis defluxionibus a capite, licet humor dolorem excitet? Frigidus enim videtur, & potius apophlegmatismis, aut errhinis esset repurgandus, quoniam illac viam quærit, dum cerebrum quodammodo diffunditur ac liquatur, quod Hippocrates διάχυσιν (*o*) vocat. Tamen quoniam videmus in locis calidioribus, pote carnosis, facile phlegmonas excitare, si quid tale cogit, forte a phlebotomia non est temperandum.

Historia morbi Dominæ Catharinæ Grasteau satis docet quid sit illud Hippocratis, *Bubones sunt signa viscerum*, τὰ βλαστήματα ἐχόντων (*p*): nam quum natura, aut in emunctoria hepatis, aut alias partes se se exonerat, signum

Bubones sunt signa viscerum male af-

(*n*) A Divino.
(*o*) Diffusionem, liquationem.
(*p*) Germina habentium.

fectorum, & naturæ vel qualitate, vel quantitate humoris irritatæ.

signum est quod ea vel qualitate, vel quantitate humoris irritatur. Quanta colluvies humorum ex hoc corpusculo expulsa est? Ideo quoties apparet de ejusmodi tumoribus in inguine, dum per ἀπόθεσιν id facit natura, audacissime purgare oportet, & frequentissime.

Historia morbi D. Dormoys, cui factus in scrotum abscessus, cum prolapsione intestini (quæ ei frequens erat, post dolores colicos a materia valde biliosa) satis nos monere debet, ut intrepide moliamur suppuratum etiam in partibus istis, quas tam facile putrere dicimus. Sed credo quod in iis multus est calor naturalis, qui impedit quominus juxta omnium opinionem tam facile putredo accersatur: nisi forte materia sit valde κακοήθης (q).

Vidua Beasalda humore salso, & valde nitroso abundat: & licet a vino abstineat, putat se in ore salem habere: immo totum ejus corpus tali humore abundare videtur. Admirabilis est effectus humoris illius nitrosi.

Vidua Joannis Martini, quum septimo die valde debilis esset, & jam adesset ῥέγχος (r), spem nostram mortis fefellit, & præter opinionem convaluit. Ter secueramus venam, licet esset sexagenaria. Nisi impetum morbi statim fregissemus, credo quod vix evasisset.

Mulier ad insigne Cygni albi dolore ad regionem hepatis tenebatur: erat qualem paullo ante descripsimus: respirare non poterat: sudore totum corpus pæne diffluebat: tamen post tempus aliquod in eo sudore venam secuimus, quod res urgeret. Ad diem criticum hæmorrhagia ex nare opposita: nam dolor ad hypochondrium dextrum erat: fluxit copiose: non repressimus. Mulieres aliquid moliebantur: convaluit. Numquid profuit ista hæmorrhagia? Et tamen erat oppositi lateris.

2.

Febres quæ vagabantur, partim ex iis quædam erant longæ, ut quæ corpora εὔσαρκα (s) corripiebant; partim breves: acutæ satis & valde molestæ. Quod mirum fuit, in multis sudores aderant maxima febris parte. Et dubitabamus, an tuto dari posset aliquid, aut tentari. Nos referebamus istius sudoris causam ad copiam mali seri, quod facile ob calorem ambientis effluebat, præsente & juvante calore interno, qui attenuabat. Quod si diaphoreticus fuisset, aut per modum expressionis, aut ratione imbecillitatis, non ita audacter aliquid tentavissemus. Hoc patefecit historia morbi Spiritus nomine, servi domini Scaronii Consulis; & ejus mulieris, quæ moratur ad insigne Cygni albi.

Nobili viro repente oboritur dolor paullo supra orbitam oculi, cum tumore quodam exiguo: administrantur remedia anodyna: aliquantum proficitur: a decima matutina ad quintam serotinam dolor perseverabat ἀπυρέτως (t): sequentibus diebus idem contingebat: paullum admodum aut anticipabat exacerbatio doloris, aut retardabat. Arteriotomia celebrata: admotum emplastrum de ranis: concessit aliquantum dolor. Uno ante

(q) Mali moris.
(r) Stertor. *Vid. pag.* 113.
(s) Carnosa.
(t) Sine febre.

te anno litum ex hydrargyro ſuſtinuerat: reliquias Danaum exiſtimabamus. Exitus acta probaturus eſt. Admirabilis hæc periodus ad meridiem, quum luis venereæ reliquiæ moveantur de nocte. Vide ante.

Filia Taſſini grandiuſcula dolore, ſiniſtram ſincipitis partem occupante, divexata eſt: fluxio erat in dentes dolorifica: qui dolorem humor committebat, calidiuſculus erat, & quaſi ſiriaſin quamdam committens. Interdiu ſat bene habebat: veſperi exacerbationes. Oculi paullum feroces, lacrymabundi, rubentes: agitationes, & jactationes, ſomni vacuitas: volenti dormire innumera phantaſmata occurrebant: ſuſpicabamur aliquid eſſe a partibus inferioribus: melancholicum videbatur: tamen in cerebro malum figebatur. Remediis etiam lenientibus, & paullum refrigerantibus non minuebatur dolor: immo, more morborum ab atra bile natorum, exacerbabatur magis. Quid illud eſt?

Idem contigit Conſuli Regio, & præ dolore nullo conſtitit loco: ſed malum non adeo rebelle, ut in ſuperiore muliere.

Joannes le Coq per diffuſionem humoris a capite quibuſdam primum particularibus convulſionibus captus eſt: magna copia pituitæ ad os fluebat: epileptico modo convulſus eſt: caput aliquando læſum fuerat, ut audio: gulæ & Veneri indulſerat nimis. Nos in purgationem capitis incumbendum voluimus: tamen aliquibus poſt diebus febriculæ occaſione inductus Medicus venam ſecuit: non multo poſt interiit. An non in Epilepſia mittendus ſanguis? Nequaquam; niſi aut ſuppreſſio ſit aliqua ſolennis, aut ſanguinis copia adſit, aut translatio maligna, & ſumma partium inferiorum obſtructio. Sed ratione cerebri vix confert.

3.

In Epilepſia non mittendus ſanguis.

In vico hortorum uxor fabri lignarii peperit: neſcio quid aliud evenerat, ſed ab eo tempore ſingulis quibuſque menſibus febre corripitur, quæ quadraginta horas durat: deinde ſuccedit ſudor copioſus: convaleſcit. Quid declarat menſtrua hæc febris? Notandum hoc. Virgo quædam, domini Budé ſerva, octavo quoque die febri corripitur, ut audio, & hoc illi valde moleſtum eſt. Filius Stephani Tarteron tertio quoque menſe febri occupatur. Et periodi certæ ſunt, quod nos *in primo tomo Conſiliorum meorum* annotavimus.

Febris menſtrua & octavo quoque die repet.

Conſilio 48.

Filia Præſidis Turnebulle Rothomagi quamdam in gingivis excreſcentiam carnis habet, & dens corroſus apparet. Dubitant an ſit epulis ordinaria, & an tuto caro iſta exedi poſſit, aut ſecari. Quidam oculatus, & acutus Medicus ſtatuit, non niſi cum meditatione tractandum eſſe hoc malum, alioqui rem plenam eſſe periculi. Quod ſi ſimplex quædam excreſcentia eſſet, nil tale eveniret, ſed quoniam aliquid eſt gentilitium, ideo cautius agendum: Pater ejus naſum adeo ingentem habebat, ut ſextuplo majorem & extuberantiorem diceres: hoc declarabat aut materiei ſummam ſuperfluitatem, aut quod malignum excrementum natura in hanc partem deponeret. hic quum conſuleret de minuendo naſo, monitus eſt ne quid tentaret: alioqui carcinomatis metum eſſe: idem ejus filiæ contingere potuit. Sic extuberantia illa ſupplet naſum iſtum: & hoc aliquid eſt peculiare. Externi Medici parum de ea re ſolliciti tentare aliquid voluerunt: inde graviſſima ſymptomata oborta ſunt, & malum pe-

Gentilitii morbi familiæque ægrotantium proprii & vernaculi Medico cognoscendi.

jus factum est. Hinc sciendum plurimi esse in arte Medica ponderis, scire, qua quis sit familia: ut morbi proprii & vernaculi cognoscantur: alioqui lapsuros esse Medicos, qui aliter fecerint.

4.

Procurator Regius quum febre jactabunda teneretur, ad septimum diem ἰκτερώδης (u) interiit derepente. Urinæ valde flammeæ erant: nulla argumenta coctionis præcesserant: dejectiones albicabant: phlogosis erat interna: bene habere videbatur: sanguis detractus viridis & pessimus: morbus erat pestiferus. Et credo celerioris mortis occasionem fuisse; quod circa septimum diem datum esset medicamentum: quamquam in aliis multis vidimus ita celerem mortem fuisse, quum omnia legitime administrata fuissent. Et mirum quod una cum ictero ipso apparente intereant. Ego vero credo icterum talem, insignis inflammationis signum esse, ut necessario mors consequatur, nisi certa sint coctionis signa. Id enim quicquid est, symptomaticum est.

D. Florentia quum ad frontem, præsertim circum ossa ethmoidea, dolore intolerabili teneretur, consulta est phlebotomia. Hac celebrata, per mensem fere unum dolor major exstitit, ac si natura crisin aliquam solutionemque mali facere vellet. Post eum conatum sensim malum desiit, & aliquanto post multo melius habuit.

Catarrhosi non ferunt venæ sectionem.

Plerique sunt valde catarrhosi, quibus modo in propinquas partes, modo in remotas humor fluit, & varias morborum ideas facit: iis multi audacius demunt sanguinem: audito leviusculi morbi nomine statim ad secandam venam accedunt. An id commode? nequaquam: nam alias cerebrum proventum habet humoris, quia calidius, & attrahit; aliquando quia frigidius, & congerit: aliquando quia ipsum per se funditur & liquatur, & id consumi cerebrum vocat Hippocrates 6. *Epid.* loquens de defluvio capillorum, quod consumptionem cerebri consequitur. Ergo si quid oritur, contemplari oportet quomodo id fiat: nam tam liberaliter sanguinem mittere, facta in aliquam partem fluxione, temerarium est. Caput pituitæ vulgo sedes statuitur: muci copia id designat: at humore frigido, aut pituitoso, aut mucoso ita defluente, & dolorem morbumve pariente, quid attinet phlebotomare? Id non faciundum, nisi confundatur humor cum sanguine, & eum alteret, & dolores pungitivos excitet: immo credo in hoc casu anodynis præeuntibus provocationem sudoris valere: sæpe enim serum id facit: & post provocationem sudorum metasyncriticum aliquod confert: quo modo vulgus sæpe Medicos superat, usu emplastrorum ex pice: quod non facit Medicus, nisi cum præmeditatione. Sic prudentiam, & cunctationem Medici, unius idiotæ festinatio, & imprudentia vincit.

Itali cujusdam pellex questa est de dolore ad imum ventrem: pertinebat ad utrumque inguen: paullo ante fluxerant menses, sed non abunde: ad imum ventrem obortus est dolor, & is fixus erat. Conjecimus esse dispositionem inflammatoriam in utero, aut circum partes ejus. Multiplex

(u) Morbo regio obnoxius.

plex fuit venæ ſectio: & ea allevabat. Tandem multa colluvie educta viſa eſt convaluiſſe.

In hoſpitio Senonenſi mirum quod contigit. Æger vino deditus, ſicco & ſqualido hepate, ut videbatur, valde cacochymus febre aſſidua vexatur: Circa mammam ſiniſtram emiſſarium aliquod erat, a vulnere reliquum: ac quotidie aqua ſanioſa a loco illo manabat, & bene habebat: ſæpe rigores illi contingebant, & ſudores, & graviſſime habebat, & de funere cogitabatur. Sed quum natura non bene moliatur, niſi cocta materia, iſta erant κρίσιμα (*x*). Induruerat hypochondrium dextrum, & veluti ἰκτεριώδης fiebat. Tandem multa abacta colluvie convaluit. In febribus judicatoria aliquando allevant, ſed relapſus faciunt: quod maxime huic ægro contigit.

Adriano Valæo ſeptuagenario fere detractus bis ſanguis ad ſex fere vaſcula: tria prima, ut narrabant, continuere ſanguinem fœtentem, adeo ut vix ferre odorem poſſent: & tamen convaluit. An non talis ſanguis hypoſtaſim faciet fœtentem?

In vico *Garnier ſur l'eau* a ſuppreſſione fluoris alvi, & quum immoderatius vino uteretur æger, dolor & tumor utriuſque hypochondrii evenit: fluebat alvus liquidis excrementis: & Medicus non audebat ſecare venam: tamen nil prius reperimus ad ſedandam tacitam inflammationem, quam quater ſanguinem demere.

Cur multi diu integra ſanitate fruuntur, quibus nec ſecta vena, nec datum medicamentum? Alii, & ſæpe ſecatur vena, & datur medicamentum, & valde lubricæ ſunt ſanitatis. Credo quod corpus in malam conſuetudinem adducitur; & quod dum ſæpe purgatur, deſinit ali, id quod Celſus animadvertit. At, dices, nulla forte neceſſitas fuit? Immo pleroſque vidimus, qui obſtinato quodam animo Medicorum remedia averſantes, licet profluviis dyſentericis, tertianis febribus aut quartanis detenti fuerint; ſine ulla noxa ab iis morbis evaſerunt. Sic inutilis fuiſſet pharmacia & phlebotomia. Nam credo pharmaca naturæ vim inferre, & humorem in meſenterio latitantem movere, qui dum cietur deterior fit, quam ſi quieſcat. Et revera ἡ φύσις τῶν νόσων ἰητρός (*y*).

Natura ſæpe morborum medica.

Innumeri ſunt, quibus ſolennis eſt evacuatio per hæmorrhoidas, nares, alvum & cætera, immo effatu dignas habent ſponte prodeuntes evacuationes: iiſdem aliquando triceſies vena ſecta eſt. Innumeri ſunt alii, quibus nil horum contigit, & plus quam alii comedunt, & non melius colorati ſunt, quid hoc rei eſt? An quia peculiaris eſt humorum generatio pravorum in quibuſdam, quæ non eſt in aliis? An quod optima medicina ſit non uti medicina? At dices: Etiam quum illi, qui diu ſani vixerint, ægrotant, graviter id fit. Quid tum?

Optima medicina non uti medicina.

In morbis Medico multum eſt negotii ſæpe: nec enim ſolum ei cura eſt habenda meſenterii; ſed pulmonum, capitis: etenim quod alvo contingit, idem & cæteris partibus. Alvus ſæpe, quia commune eſt receptaculum

(*x*) Judicatoria.

(*y*) Natura morborum medicatrix.

taculum potulentorum, & esculentorum, habet evacuationes, & καταῤῥήξεις (z): idem aliis partibus evenit; postquam enim diu congesserunt excrementa, tandem minima occasione externa, laxatis veluti fibris, exonerare se volunt: hinc tussiendi diuturnæ molestiæ, defluxiones, diarrhoeæ, & in febribus longis ῥευματισμοὶ (a), ut *auctor libri de Typis* annotavit. Et id valde annotandum, ut reddatur ratio τῆς συμπλοκῆς, καὶ μίξεως τῶν νοσημάτων (b).

Prout humores quantitate aut qualitate peccant varia inducunt symptomata.

In eodem morbo mox dolores pectoris, mox capitis, defluxiones in oculos, raucedines, tormina & vermina; unde hoc? Quia omnes partes se exonerare & defæcare conantur. Humores habent quamdam fermentationem, & habent ebullitionem quamdam: alias irritat quantitas, alias qualitas: hinc varietas symptomatum & morborum. Atque eorum effumatio, & pars spirituosa dolores capitis accersit: id declarant subito orti dolores in febribus. Et alias cancrosa fit dispositio, alias chœradica: idque pro proprietate humoris. Et τῶν πνευματικῶν ἰατρῶν (c) forte haud est absurda opinio. Sed & mirum, quod a pure contento in parte fumus elatus crudelissimos dolores accersit, & atrocia inducit symptomata: id declarat Tassini *historia prima libri* 2. *Consiliorum meorum.*

Biliosi & melancholici sunt ingeniosi.

Ingeniosi sunt melancholici: Biliosi sunt ingeniosi, & melancholici sunt ingeniosi. Ingeniosi sunt melancholici, dum assiduo animo multa volvunt, eaque sublimia, quorum sæpe eventus est admirabilis: & tametsi melancholici per se non erant, assiduitate vigiliarum spiritus fiunt squalidi, sanguis denigrescit, & melancholicus fit: reses est enim & ignavus. Biliosi sunt ingeniosi, id est, prompti, & expediti ad excogitandum, sed fatiscunt, nec diu idem versare possunt uti alii. Quidam enim retroconvertit eam propositionem, *Melancholici sunt ingeniosi*; immo ait, ingeniosi sunt, & fiunt melancholici.

Autumnales morbi, & præsertim febres pessimæ sunt: & levi de causa febris repetit, ob humorum adustionem, & penitiorem vim putredinis: nam quum humores per æstatem adusti sint, immo & partes internæ quadantenus siccatæ sint, & squalidæ factæ, maxima est in febrem aptitudo & proclivitas: nec facile morbi tales depelluntur, quia habituales fiunt. Ac præclarum esset philosophari de humorum, & morborum autumnalium proprietate: nec enim inæqualitas temporis horum malorum auctor esse videtur, ut placet Veteribus: est alia quædam abditior & secretior causa. An quod eo tempore serum dominatur, ut placet Hippocrati? An quod, ubi est infirmitas, ibi morborum est proventus & contumacia? At autumnus peculiarem hominibus conciliat imbecillitatem: nec vis elucet & apparet ut aliis in temporibus: quod declarant ipsæ arbores, quæ folia relinquentes omnes senescunt. Si id quercubus evenit, cur non homini quercubus imbecilliori?

5.
Seri proventus, & partium imbecillitas autumnalium morborum causa.

Joannæ

(z) Fluxiones ad inferiora.
(a) Rheumatismi.
(b) Complicationis & mixturæ morborum.
(c) Medicorum qui Pneumatici appellantur.

Joannæ le Prevost autumno febris vehementissima, omnium membrorum dolor asperrimus, & impotentia fere: articularis erat orgasmus, & lassitudo ulcerosa. Si materia in interiora potius irruisset, mortua derepente fuisset. Sectio venæ repetita contulit: sanguis est detractus valde impurus: nam alieni humoris erat mixtio. Miror quomodo sine sudore convaluerit!

6. Petrus Rebetius a destillatione ferina, & diffusione humoris, non a capite tantum, sed reliquis partibus, ita undecumque est oppressus, ut thoracem dilatare non posset: externum erat malum, & dolorificum: cruda & maligna erat materia; & eadem est quæ catarrhos suffocantes facit: febris fuit potius symptomatica: multo alvi profluvio liberatus est. Admirabilis hic fuit morbus, & opinione Medicorum major: facultas animalis non erat imbecilla, nec vitalis, nec naturalis: mirum est, quod ἐφίδρωσις (*d*) contulit; sed ea non tam fuit ab imbecillitate naturæ, quam a particulari redundantia humoris naturam molestantis. Circa tricesimum aut 35. diem sudor subfrigidus erupit toto corpore, fœtens, & venenatus: infecit enim eam custodem, quæ manum corpori sudanti applicaverat.

Josserius Procurator, magno metu territus, aliquot post diebus hypochondrium sinistrum doluit: a vetere cacochymia serum putre subierat partes istas, & vis erat atrabilarii humoris. Secta statim vena. Neutrum in latus decumbere poterat, ἀπύρετος fere. Si biberit vinum, illud dolorem afferebat, & sensum cujusdam acrimoniæ. Ter repurgatus, & materia fæculenta valde exclusa convaluit.

7. Carolus in cœmeterio Sancti Joannis suppressione urinæ laborabat: credibile est id fuisse a phlegmate obstruente, accedente & nonnullo tumore osculi vesicæ. Dolor non erat, itaque nec inflammatio. Mirum an tumor derepente fieri potuerit. Conabatur excernere: Conatus iste in corpore impuro materiam ad vesicam præcipitavit. Concursum est ad diuretica: malum auctum est: Vesica implebatur urina, sed aliquid impediebat: diureticorum usu facta est humorum veluti conferta in vesicam prolapsio. Testabantur urinæ: nam copioso sedimento erant plenæ: at non erat sedimentum proprie dictum; sed humorum colluvies. Tandem deprehensus tumor osculi vesicæ misso in anum digito: multis remollientibus adjutus est. Convaluit. Ante nullo modo excernebat urinam, nisi immisso cathetere. Malo desinente successit ingens scroti tumor. Unde hoc?

Joannes Lescotius febre, decimo quinto quoque die manifesto repetente, prehenditur. Icteriodes erat, & melancholico habitu: natura est hypochondriacus: omnia signa adsunt. Deinde febris alium typum servavit, deinde nullum, sed erratica plane fuit. Omnia tuta timebat. Ineuntibus paroxysmis profusus erat in risum: titillationem se sentire narrabat: ac conjiciebamus acrem humorem signum diaphragmatis irritare & titillare. Præter opinionem citius convaluit. Juverunt illum plurimum purgatio-

 nes

(*d*) Sudatiuncula.

Diathesis difficilem, at humorum sola congeries facilem facit morborum solutionem.

nes blandæ, & ex intervallis. Ubi non tam diathesis est, quam humorum congeries, ibi facile morbi fit depulsio.

Judith Memneæ rubiola: hujus signa erant maxima: sed tum morbus erat εὐήθης (*e*): sed in his morbis omnia tuta timenda sunt. Per tres dies visa est ἀπύρετος & τὴν τροφὴν λαμβάνουσα (*f*). Sexto die asperrima febris: suppressio sputorum: dolor ad sinistram claviculam, quum febrit valde: hinc pulsus est pæne vibrans & inflammatorius, sed facile considet. De sectione venæ cogitabatur. Febris, quæ quatuordecim horas durarat, incipit frangi leviusculo madore in modum ἐφιδρώσεως. Alii accessionis mitigatorium aut solutorium dicebant, & id quicquid esset, a conatu naturæ esse, crisin in morbi maligni reliquiis adorientis. Alii ab oppressione esse dicebant, & ab inani conatu. Alii causabantur τὸ προκαταρκτικόν (*g*): nam vesicæ suillæ admotæ sunt, quæ suo tepore madorem proritant. Eventus docuit madorem istum esse causam remissionis febris: nam mane exacerbata est eodem modo, & ad quartam vespertinam sudor aut mador paullum unctuosus apparuit. Festinare in his malum est, & non tam vulgo serviendum, & temere excogitandæ rationes, quibus fidem facias legitimæ tuæ curationis, quam diligenter momenta morbi tenenda. Docuimus ante, quomodo liceat aliquando mittere sanguinem etiam sudoribus manantibus. Quod notandum, ne quid temere fiat aut omittatur.

In historia Vandolii in 2. tom. Consiliorum explicuimus differentias sudorum, Consil. 12.

8.

Sudoribus manantibus etiam sanguis mittendus, cum inanis est conatus naturæ, & fervor æstusque est ingens eam excretionem juvans.

ANNOTATIONES.

1. *Revera in ejusmodi fluxionibus sudorifica maxime prosunt, eaque moderata. Testis serva D. de Royssy, quæ repente convaluit, quum paralyseos esset metus.*

2. *Caute reprimendus est sanguis e naribus fluens: nam si impetu fluit, & statim supprimitur, malum majus afferet: nam Hippocrates* in Prorrhet. *annotavit hæmorrhagias vi suppressas convulsionem afferre. Galenus* in comm. *non tam convulsionem tamen sequi vult ob ipsam suppressionem, quatenus talis est, quam ob usum medicamentorum frigidorum, quæ circumquaque affunduntur & applicantur.*

3. *Hic affectus, qui primum adoriebatur, quum tantum convellerentur palpebræ, ab Arabibus vocatur* Alven *seu palpitatio. De eo Manardus.*

4. *Est valde periculosum circa dies criticos, & in illis diebus aliquid moliri: nam minima occasione natura perturbatur, & crisin molitur: & si debilior sit, necessario est illi occumbendum. Unde sæpe annotavimus ex Hippocrate cautionem eam quam summus vir adhibet; immo dum de vulneribus loquitur, tertio quoque die mitius agendum esse vult, & conquiescendum. Quod si id fit in vulneribus & affectibus externis, cur non magis in internis? Huc referri potest quod ἔκστασις τὴν μανίαν (h) solvat.*

5. *Revera*

(*e*) Boni moris.

(*f*) Infebricitans, & alimentum suscipiens.

(*g*) Præincipiens.

(*h*) Mentis emotio furorem seu spirituum animalium impetum *solvat.*

5. Revera est putredo in Autumno, quæ aliam habet proprietatem, quam aliis temporibus: & minima occasione febris exacerbatur, quia flatus est venenatus.

6. Revera hic morbus fuit diffusio, & liquatio quædam humorum, & præsertim in habitu corporis: quod sanis aliquando evenit. Hoc autem evenit enervatis & effœminatis ipsis partibus, & nervis, sero & affluente a cerebro, & in partibus ipsis collecto liquescente. Unde temere iis vena secatur, (nisi quid urgeat) nam calor naturalis diminuitur, & facultates ipsis partibus vernaculæ laborant, unde comatosus est factus quodammodo. Et iis idem evenit, quod iis qui dormituri sunt: nam gravatur pars & facultas.

7. Non dissimile quid contigit N. de Palayseau: diu laboravit dysuria: excernebantur materiæ pituitosæ, quæ dolorem inferebant. In usu vini albi, & equitatione multus fuerat: mejebat aliquando cruentum: credebant lapidem esse. Frequentissimo usu hydromelitis sanatus est.

8. Mirum est, quod & puellæ hæmorrhagia minima occasione excitetur: quod novum in hac ætatula: nam & Aristoteles annotavit contra naturam esse, virgines habere varices, aut menstrua, aut hæmorrhoides.

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1576.

ANnotatum paullo superius, quæ videatur esse de morbis Autumno vagantibus, & de ipsius Autumni temperie opinio. Annotarunt & Chirurgi hac maxime constitutione, omnia ulcera esse δυσεπούλωτα (*i*): hoc autem inclementiam, & gravitatem ipsius aëris indicat. Tamen morborum non fuit ferax Autumnus. Quartanæ febres multæ, & erraticæ vagatæ sunt: atque maxime illud observavimus, quod Hippocrates in Aphorismis annotavit, φθινοπώρῳ σπλῆνες (*k*): nam conquerebantur omnes potius ægri de hypochondrio sinistro. Et quantum judico, in morbis autumnalibus est κακοήθεια ob adustionem, & excitantur paroxysmi inordinate & erratice per quamdam effumationem venenatam: immo ægrescunt potius medendo; nec bonum obstinato quodam animo velle eos morbos deturbare, & demoliri. Et quod diligenter animadvertendum est, in morbis autumnalibus non est exacte cibandum, & observanda ea lex, & ratio victus, quæ in aliorum temporum morbis tenetur: Autumnalium enim morborum κακοήθεια adjectione succi alibilis tollitur: & quum humorum & spirituum sit quædam exustio & squallor, id mitigandum est, ac contemperandum bonitate alimenti. Idipsum Hippocrates, & post eum Galenus animadvertit: Ita enim Galenus, *Morbis*

1. 2. *Comm. ad Aph. 17. lib. 1. Aphorism.*

(*i*) Ægrè cicatricem contrahentia.

(*k*) Autumno splenes, seu lien affectantes.

bis qui ex corruptione fiunt, autumnus assimilatur. Ideo qui eo febricitant tempore, continua optimi alimenti indigent adjectione: & si vires validæ fuerint, sæpe & multa; si imbecilles, pauca & sæpius offeremus. Et paullo ante dixerat, *defectum per se exigere adjectionem alimenti, corruptionem autem τὴν ἐπίκρασιν* (*l*). Et quod superius dictum est de adjectione cibi, idem dici potest de detractione sanguinis. Si corruptio magna est autumno, si vires imbecillæ, cur tamen liberalius eo tempore demitur sanguis? In hoc peccatur maxime. Et vidimus sæpe multa venæ sectione fatigatos fuisse ægros, & nil aut parum allatum esse adjumenti. Sic correctio illius venenatæ qualitatis (nisi forte manifestæ cacochymiæ cum plethora adjumenta fuerint) potius est providenda, quam evacuandum liberaliter, aut de alimento detrahendum: atque in eo multi peccant. Quod autem suspicio esse debeat venenatæ vis in omnibus fere morbis autumnalibus, id patet maxime: Ægri facile emaciantur, liquescunt ac extabescunt, quum tamen videantur sat belle habere, & nullum aut exiguum dolorem se sentire fateantur: Febres lentæ sunt, continuæ, symptomaticæ: nam in diathesi consistunt, & contumaci quadam obstructione, & vitio partium: declarant dolores qui paroxysmis & exacerbationibus redeuntibus sentiuntur: nam quibusdam in sinistro hypochondrio dolor percipitur, qui alias circumscribitur eo loco, alias ad claviculas usque protenditur, pleuritin mentiens, ut in uxore D. Gabrielis toto autumno apparuit: alias circum regionem hepatis, ut in ea virgine apparuit, quæ manebat e regione Ecclesiæ Sanctæ Crucis: alias ad suras & tibias, ut satelliti Mabirio, & Præsidi Dourseæ: alias ad os stomachi seu ventriculi, sensim ad os sterni perreptando, etiam sine manifesto calore, ut Burgensi servo Domini Chalmesi contigit: Nullus credat, quæ sit fœtura symptomaton, morbos autumnales comitantium, ut Medici circa ea debeant potius esse spectatores & admiratores, quam actores: & nisi experientia id me docuisset numquam id credidissem: ac quod maximum est, sæpe in morbis autumni medentium oleum, & opera perditur: & ut ingenue dicam, idem ingenium videntur habere morbi autumnales, quod & carcinomata: ac non mirum si ægrescant medendo. Hæc annotata volui, ut certiores facti de more, & indole istorum morborum, & in diætetice, & in pharmaceutice aliter nos geramus quam in aliis morbis: ac hoc verum assevero, in magna quartanariorum iliade, & fœtura anno Domini 1571. ex quartanariis, qui & phlebotomiis, & medicamentis vexati sunt, omnes fere perierunt: qui incurati fuerunt, ii fere omnes naturæ vi ad mensem Martium sensim convaluerunt. Vide quæ *in primo libro* annotata sunt.

Lib. 1. Epid. nostrorum.

Libro primo nostrorum Epidemiorum annotavimus ex Theophrasto, & Galeno, quæ sequi soleant incommoda ex frequenti sanguinis e brachio detractione: nunc unum annotare oportet. Multi sunt quibus arthriticæ fluxiones sunt, & propter dolorem subinde sibi detrahi sanguinem patiuntur. An non peccant? Ita sane: quia corpus & refrigescit, & nervi

Arthritici offenduntur frequenti venæ sectione.

(*l*) Epicrasin, evacuationem.

vi debilitantur, & quod majus est, facultas retentrix infirmatur: immo & bis coquere natura cogitur: nam dum effunditur coctus sanguis, alium coctum vult sufficere. Hac imbecilliore facta, dum humores in sua statione, & præsidiis non sunt, dum statarii quoque non reguntur a natura, facilius in partes procumbunt. Et hoc notandum est.

3. Nobilis mulier putat se in ventre habere: novem menses venter tumet: conceptus signa omnia: lac in mammis: dolor mammarum magnus. Post nonum mensem sanguis copiose fluxit: non plane venter detumuit, nec mammæ. Putamus molam esse: tamen ea narravit se sensisse agitationem in ventre maximam, ac si puer esset. Exspectamus quorsum tandem tumor hic evadat.

4. Mirum id de quo conqueritur quidam: ait enim sibi dolorem esse in ventriculo pæne intolerabilem: & is dolor exacerbatur, maxime quum bibit vinum: & illud sumptum aliquot post horis vomitu cogitur excludere: a cæteris non ita offenditur. Unde hoc? Hypochondriacum illud esse videtur: & phlogosis est, & dispositio inexplicabilis ea in parte. Idem contingebat mulieri splenicæ, & melancholicæ: si enim hauriebat vinum album, dolor in sinistro hypochondrio erat intolerabilis. Idem Josserio Procuratori eveniebat. Vide quod ante scriptum est.

5. Jo. Chalumeau annos natus 50. aut plus eo, corpore squalido & visceribus pari modo affectis, nephriticis symptomatis conflictatus est: dolor fixus: excretio nonnullorum lapidum ex intervallis: ren sinister lapide angulos obtusos habente obsessus est: in ureteris principium implantatus deprehensus est post anatomen. Febris conclusa plus in recessu, quam in fronte habens, adustio & squalor: extimus habitus alsiosus: lingua squalida & horridula: æstus & sitis: mejebat plus justo: urina aquea, plane: sensim extabuit: diabete interiit: Ren alter, lapide non obsessus, justo minor erat, & pæne collapsus erat: in altero lapis prædictus deprehensus est. Nullum commemorabile vitium, quod sub obtutum caderet. Sed morbus partium sæpe τῆς ὅλης ὐσίας (*m*) est, & sæpe sitis est renum irritata facultate attractrice: & hic morbus inexplicabilis est fere. Immo hepatis δυσκρασία (*n*), & venarum cum dispositione humorum nitrosa, & salsuginosa, facile communicatur renibus: accedit quod ad partes laborantes facile serosa excrementa depelluntur, & confluunt. Quæstio esse potest, quomodo ren tam male affectus serum a sanguine secernit? cur non sanguinem saniosum & serosum, aut serum sanguinolentum præterlabi sinit? Id pluribus explicandum foret. Nam quum quatuor sint in parte facultates ab elementis profectæ, una potest laborare integra altera, prout qualitas, quæ eam facultatem juvat & fovet, potius laborarit quam alia. Accidit quod ren, tamquam officialis pars, peccaverit, ut quæ plus attraxerit, quam oportuerit; tamquam pars privata, non desierit nutriri; unde facile & belle secrevit serum a sanguine

(*m*) Totius substantiæ.

(*n*) Dyscrasia, inæqualis particularum in sanguine vel succo nervoso mixtura.

guine. Et quum sanguis multum habuerit seri, ejusque nitrosi & mali, paucum laudabilis succi, non mirum si malum malo cumulatum fuerit. Immo sæpe ren auctior est & major, sed non commodo ægrorum. Idem enim contingit, quod & iis, quibus lien major est. Hippocrates autem scripsit, *quibus lien effloreſcit, iis corpus minuitur*. Vide supra historiam viduæ Barnabæ Panthou.

Nobilis quidam ex equo decidit: attonitus remansit diu satis: copiose fluxit sanguis ex aure sinistra. Verebamur de fractura cranii: tamen audio, illum tali sanguinis fluxu liberatum.

Si pulmonis sicci & calidi signa adsunt, jusculа sunt propinanda.

6.

Quæstio est non contemnenda de jusculorum usu ad analepsin & impinguationem. Sunt qui frequentibus jusculis utuntur, tum ut habitiores fiant, tum ut alvus non ita astricta sit: aliis id non placet: nam intestinorum corruptionem ex frequenti jusculorum & rerum liquidarum usu consequi posse putant: nam & fæces liquidiores, & aqua dilutæ fœtentiores sunt. Item quum serum morborum maxime sit parens, si intestina multo humore madeant, si hepar multum aquæ attrahat, sanguis fit serosior,

7.

& hepatis, immo & ipsius massæ sanguinis σύστασις (*o*) quodammodo dissolvitur, ac elanguescit. At εὐτονία, καὶ συντονία (*p*), & firmitas partium actionis melioris causa exsistit: aqua autem & aquea dissolvunt: nec enim τὸ περίγλισχρον (*q*) habent, id est glutinositatem, quæ partium robur conciliet.

Nicolai Rassii historia commemorabilis. Febre continua laborabat, & quæ aliquid habebat aut τεταρτοφυὴς aut ἡμιτεταῖον (*r*): adeo obscurum fuit de morbo. Pulsus fere perpetuo frequens fuit, & demissus, qualis in valde infirmis tractatur: & tamen est habitu satis bono, & veluti athletico. Istius frequentiæ & crebritatis pulsus causam non poterant agnoscere Medici: alii ad infirmitatem referebant, alii ad cacochymiam, alii ad

8.

plenitudinem, alii ad oppressionem instrumentorum. Et quum pulsus naturaliter ei sit demissus & parvus, ea parvitate manente, sola frequentia contra naturam erat.

Jam ante annotavimus, commemorabile illud esse, quod observatur de humorum diffusione, quam Hippocrates τῶν χυμῶν διάχυσιν (*s*) vocavit. Certis enim temporibus, certis in morbis, certis ætatibus ea fit diffusio, quæ non in capite solum, & a capite solo fit, sed & in partibus aliis. (Unde male omnem destillationem a capite arcessunt, a parte enim in partem fit.) Id autem fit per imbecillitatem quamdam partium, facultate præsertim retentrice imbecilla: & quo partes sunt sicciores, eo videntur pluribus istis humiditatibus abundare. In toto corpore, & singu-

9.

lis ejus partibus est quædam συντονία (*t*), id est, partium, substantiarum, & facultatum contentio, qua perseverante omnia rite administrantur: nec est dispositio ista καταῤῥώδης (*u*) per imbecillitatem, quæ in multis esse solet.

(*o*) Systasis, Constitutio.
(*p*) Bonus tonus, Contentio, Syntonia.
(*q*) Circumviscosum.
(*r*) Tertianarum naturam referentes.
(*s*) Humorum diffusionem.
(*t*) Syntonia, Contentio.
(*u*) Rheumaticum.

let. Bifariam enim partes inferiores labefactantur ob defluxum, alias humore ab aliis partibus in has depulso, & in hoc vis pellentis naturæ apparet; alias laxatis veluti fibris defluente humore in partes: & hic posterior modus est deterior: nam tunc partium & excipientium, & earum a quibus manat humor, συντονία concutitur ac evertitur. Et Medicis id est muneris, ut quantum fieri potest roborent partes istas, & contentionem istam partibus restituant. Bene hanc dispositionem σύντηξιν, aut συντηκτικὴν (*x*) dixeris sine febre: eaque admirabiles habet in corpore eventus. Atque aliquando eo id procedit, ut partium fiat quædam, ut ita dicam, denaturatio, & laxatis veluti fibris magnus apparet proventus excrementorum, pituitæ diffusio, tinnitus aurium, flatus, & id ob paupertatem caloris naturalis non satis elucentis apparet. Et id tale in rerum naturam cadere sæpe vidimus, & maxime Claudio Pelotio contigit post vigilias assiduas; aliquando ob dominatum caloris fundentis. Unde in quartanis febribus longis profusiones pituitæ, catarrhi, & ῥευματισμοὶ (*y*) apparent, fundente nimirum ac liquante calore, & partibus imbecillis redditis.

Ut in repurgando auro ultima mutatio perfectissima est: ita in assimilationis coctione ultima alimenti perfectio, & caloris vis elucet.

Mirum quomodo hepar, cerebrum, cor, lien, quæ principatum habent in corpore, pravi sint succi, quum tamen videantur puriore sanguine ali & nutriri. Si enim vim habent principem in corpore, & temperamentum habent bonum, & oportet meliori succo nutriri. Quamdiu vivitur interna se se exonerant in externa, & si quid spurci & impuri fit, id in cute apparet: quod declarat aut vim partium istarum, aut excellentiam partium exteriorum. Ut quemadmodum in depurando, ut sic loquar, repurgandoque auro ultima mutatio perfectissima est; ita quoque extimæ partes, dum ultima assimilatione, coctione, & agglutinatione aliquid moliuntur, & contendunt ad melius, & ad majorem perfectionem, quam quæ antea fuerit, non possunt minimum inquinamentum ferre. Et sic efflorescentia quæ fit in cute, seu sit pustularum, seu scabiei, non est necessario argumentum rei intus male gestæ, sed quod in perfectissima elaboratione (cujusmodi fit in habitu corporis) exquisitior debet esse τῶν ἑτερογενῶν (*z*), & superfluorum secretio.

10.

Quid incommodi sequatur si dolentis actu brachii, aut infirmioris vena aperiatur.

Primo libro annotavimus, quid incommodi sequatur, si dolentis actu brachii, aut infirmioris vena aperiatur. Dubitant enim sæpe de ea re Medici.

Joannæ le Prevost, & innumeris aliis de manuum dolore, & brachiorum conquerentibus vena ejusdem partis dolentis aperta est: & nil inde deterius evenit. Et in febribus laboriosis ex ipsis etiam partibus laborantibus sanguis magna utilitate demitur: at circumspectus Medicus esse debet. Si brachium per se infirmum, aut casu aliquo: si stupet, aut sensus est veluti formicarum decurrentium, cautius & cunctantius sectio facienda est. Est enim ubi sensio ista ab infirmitate est, aut a defluxu a capite, & sectio venæ advehit, aut πάρεσιν (*a*), aut aliquid simile. Est ubi non a

(*x*) Colliquatio, colliquativum.
(*y*) Rheumausmi.
(*z*) Eorum, quæ sunt alterius generis.
(*a*) Paresis, species Paralysis.

capite eſt, ſed a toto corpore, concurrente quidem tenui ſero a capite mananti. Idem in laborioſis febribus cernitur, ubi ne minimum quidem appulſum, aut blandum affrictum ægri ferre poſſunt: & tunc ex ipſiſſimis etiam brachiis laborantibus tuto demitur ſanguis. Sed magno hic opus judicio, ne male unum pro altero ſumas.

Qui fit, ut ventus qui per rimulam, aut anguſtiorem locum aſpirat, (qui vulgo *vent coulis* dicitur) deterius partes afficiat, quam qui per ampliorem locum irrepit? Immo quemdam veluti σφακελισμὸν (*b*) & venenatam vim infert.

Lac aſininum arcet Elephantiaſin, caro aſinina proritat & advocat. Unde hoc? An quia carnes craſſum ſuccum generant; lac autem ſeroſum & tenue? Hoc autem videtur abſurdum. Nam Hippocrates *lib.* 2. *de diæta* ita ſcripſit: *Quorum animalium lac tenue eſt, & ſanguis ſimiliter, eorum etiam carnes ſunt conſimiles.*

ANNOTATIONES.

1. *INitio Autumni quædam erat opinio de febrium quartanarum multitudine: tamen paucæ admodum reſtiterunt. Et mirum fuit, cur tam paucæ eſſent, quum tempus ſatis inſalubre videretur.* Contra in primo libro *docuimus, alio Autumno innumeras fuiſſe.*

2. *Immo in paroxyſmis febrium, & morborum autumnalium vidimus ſæpe & juſcula, & cibos coctionis facilis exhibitos, & vim caloris ſtatim debilitatam ac fractam fuiſſe.*

3. *Hippocrates* lib. de aëre, & locis *obſervat, mulieres aquis malis & paludoſis utentes, ſæpe putare ſe alvo geſtare: & ventris moles ad conſtitutum uſque partus tempus manet, ſed tandem ea moles evaneſcit.*

4. *Idem narrat ſe fretum conſilio quorumdam, qui conſuluerunt, ut quotidie mane manderet ſalviam, & illius uſu malum imminutum fuiſſe: magnam pituitæ copiam educebat, ac credibile a frigidiſſima quadam pituita eos dolores excitatos, adjuvante quodam calore, & phlogoſi interna: Item fimum equinum vino albo maceravit: vinum macerationis magno profectu ſe ſumſiſſe confitetur.*

5. *Hunc affectum explicat Aëtius*, capite de iis quibus ſtomachus diſſolutus eſt, alvus autem adſtricta.

6. *Et* Aphoriſmo 64. lib. 7. Aphoriſm. *docet Hippocrates non eſſe dandas multas ſorbitiones quum ſtrigmenta ſunt in urinis; (quamquam legitur vox* ὑποχωρήματος (*c*).) *Et revera, ut ex præcedentibus patet, & ex mente Galeni de urinis locus intelligendus eſt.*

7. *Si ſiccum ſano eſt, propinquius in vulneribus & ulceribus, ſi provocatio ſudorum tam prodeſt, ſi diæta, & deſiccatio tantum proficit; cur tam multi ſumus in uſu juſculorum? Unde Galenus* cap. ultimo, lib. 4. de loc. aff. *in affectu pulmonum cum corruptione, (ut ſæpe in ægris deprehendimus.)*

(*b*) Sphaceliſmum. *Vid. pag.* 47.

(*c*) Subexcretionis.

mus) utitur omni deſiccatione, utitur aromatis, & mithridatio. At dices, corpus extenuatum eſt. Quid tum? Oportet enim putredinem corrigere; unde vulgus non inepte dicit, hunc aut illum pulmones habuiſſe putres, ob rerum liquidarum, & potus copiam. Tamen in orthopnœa, & difficultate ſpirandi, præſertim ab obſtructione, non videtur abſtinendum eſſe ab uſu juſculorum, & rerum liquidarum: & male fortaſſis ſiccantia pulmonicis præſcribuntur. Id non caret difficultate. Et unum maxime obſervandum eſt; uſus rerum liquidarum ventriculi vires diſſolvit, & facultas retentrix ipſius ventriculi exſolvitur. Sic & ad facultatem retentricem, & attractricem moderata deſiderari debet ſiccitas. Porro juſculorum frequens uſus hydropem pulmonis accerſit. Et ut ſicca impediunt expectoratum, ita frequenter uſurpata humida ſputum diluunt, & effœminant, ut minus aptum reddatur excretioni.

8. *Iſte & biliosos multos humores congerit, & crudos multos, ut ſciri poteſt: & propterea periculoſus morbus eſt. Nam Galenus* comm. ad hiſt. de Sileno *ita ſcripſit.* Graviſſimi ſunt morbi, in quibus biliosi humoris & crudi ſucci magna colligitur copia.

9. *Iſta* συντονία *(d) forte poteſt nominari* τάσις *(e). Quum enim avis præpetibus alis ſubnixa volat, dicitur eſſe* ἐν τῇ τάσει *(f): cum telo percuſſa decidit, iſta perit* τάσις. *Idem contingit in noſtro corpore. Hinc ſudorum eruptio critica fit per quamdam* τάσιν: *ſymptomatica vero per quamdam* λύσιν, καὶ διαφόρησιν *(g),* λυθείσης τῆς τῶν μορίων φύσεως ἐν τῇ τάσει τινὶ οὔσης *(h). Sic Epilepticus paroxyſmus* ἐν τάσει εἶναι *dicitur:* παράλυσις *vero* ἐν λύσει τινί. *Et omnis convulſio eſt* ἐν τῇ τάσει ἐκείνῃ *(i): pareſis, paraplegia, paralyſis* ἐν τῇ λύσει *(k). Quod Hippocrates* 2. Epidem. *declarat, & nos in hiſtoria Vandolii demonſtravimus paullo ante.*

10. *Huc pertinet quæſtio de aſinino lacte, quod Elephantem arcet, quum caro aſinina eumdem accerſat. Quum enim lac aſinæ ſit potius ab hepate, quam ab habitu, & nutritio habitus ſit perfectior, quam partium internarum, conſentaneum videtur, ut potius lac aſinæ accerſat Elephantem, quam caro ipſa aſinarum.*

(*d*) Syntonia.
(*e*) Tenſio.
(*f*) In tenſione.
(*g*) Solutionem, & diſſolutionem.
(*h*) Soluta quapiam naturæ particula, in quadam contentione exiſtentis. Paroxyſmus Epilepticus ἐν τάσει εἶναι dicitur; παράλυσις vero ἐν λύσει τινί; paralyſis vero in quadam ſolutione.
(*i*) In illa contentione.
(*k*) In ſolutione.

CONSTITUTIO HYEMALIS

Anni Domini 1576.

HIc conſiderari potuit quantam vim habeat aër, & tempeſtas: nam quum auſter maxima ex parte perflaviſſet, nervorum & cerebri œconomia plurimum labefactata eſt: & revera habet θεῖόν τι (*l*): nec enim tam eſt humorum parens, quam auctor διαθέσεώς τινος (*m*) in partibus ipſis: vel enim partes firmat, vel imbecilles facit: unde flante auſtro βαρυκοΐαι, νωθρότητες (*n*). Quare? quia συντονία ipſorum nervorum afficitur ac labefactatur: corpus fit καταῤῥώδες (*o*), fiunt in corpore quædam καταῤῥήξεις (*p*), modo in interno corpore, modo in externo. Si in interno, vel in alvum ipſam fiunt, hinc diarrhœæ, & alvi profuſiones: Si in pulmone id fit, dolores lateris, præſertim pituita liqueſcente & πνευματεμένη (*q*): & ſic de reliquis partibus. In externo corpore fiunt iſtæ καταῤῥήξεις, vel a capite ipſo in ſubjectas partes, unde paraplegiæ, & ἡμιπληγίαι (*r*); vel in ipſiſſimis partibus, hinc paralyſes particulares. Sed morborum magna fœtura eſt, præſertim paralyſeon, hemiplegiarum, defluxionum, διαχύσεων τοῦ φλέγματος (*s*), ſi caput affectum eſt, aut gravatum: affectum, ut cum inclementia cæli afficitur: unde plerique exeunt domo mane ſani & ſicci, qui attracto hauſtoque aëre nubiloſo, aut frigidioris auræ appulſu, ſtatim tuſſiunt, vocem raucam compreſſamque habent: gravatum autem caput, veteris excrementi ſuppreſſione: ſunt enim quædam capita, quæ excrementoſa magis ſunt, quam alia. Porro inter homines vim tempeſtatum, & mutationum præſentiunt, qui ſunt λεπτομερέστατοι (*t*), & ſpiritus quoque tenues & ſubtiles habent. Porro per totam hyemem, & ſub principium veris magna paralyſeon fuit ilias: & non ſolum erat fluxio quædam ſubfrigida a capite, ſed & concurſus cacochymiæ peculiaris corporis: hanc quidam ad cælum referebant: Juvit ſæpius in his etiam reſolutionibus & defluxionibus phlebotomare.

1.

2.

Caſſia nocet iis, quibus ſectione detractus lapis eſt.

Mirum illud eſt, & non negligendum, quod celebres lithotomi Pariſienſes ſe obſervaſſe dicunt, nocentiſſimum eſſe medicamentum caſſiam iis, quibus ſectione detractus eſt lapis: propterea Laurentius ſenior, lithotomiæ prudens & peritus, contendebat primum a Medicis, λιθοτομηθέντι (*u*) medicinam facturis, ut ne caſſiam præſcriberent: obſervaſſe enim

(*l*) Quidpiam Divinum.
(*m*) Diſpoſitionis cujuſpiam.
(*n*) Graves auditus, Torpores.
(*o*) Rheumaticum.
(*p*) Rheumatiſmi.
(*q*) Liqueſcens, ac veluti ſpirituoſa.
(*r*) Hemiplegiæ, Paralyſes unius lateris.
(*s*) Diffuſionum phlegmatis.
(*t*) Qui partes habent maximè tenues.
(*u*) Qui debet ſecari, aut cui lapis eſt extrahendus.

enim ſe aſſerebat multorum periculo id medicamenti devoratum eſſe, & omnia in deterius verſa fuiſſe. An quia caſſia eſt aliquantum diuretica, & propterea ex eventu veſicam jam afflictam moleſtat? an quia κακοςόμαχος (*x*), & ναυτιώδης (*y*); viroſitatem enim quamdam habet, & tormina excitat; unde fieri non poteſt, quin perturbet, & turbas excitet in corpore unde veſica vim patiatur.

Cordæo Medico dolores implacabiles ad iſchion; admotum veſicatorium ex cantharidibus; ardor urinæ inſecutus eſt intolerabilis. An tutus cantharidum uſus? Cavendum ne ardorem urinæ inducat.

Dumæi filia anno 17. nata, febricitavit: huic dolor nonnullus ad claviculas & brachium, fere ad olecranum: non putabatur fluxio tam maligna, nec quod ſubtus cuniculos ageret. Cœperunt illum morbum quibuſdam remediis agitare, anodyna applicare, purgare, oppoſitæ partis venam ſecare. Septimo die comatoſa, ac veluti reſoluta fit: partes quæ dolebant, cœperunt eſſe indolentes: nil in ſuperficie apparebat: mors. Brachium erat velut ſideratum parte interna ad perioſtium, ante mortem nigreſcebat. Circa ipſius perioſtium ſerum & virus reperitur, quod exuſſerat ac corruperat partem: immo jam labes pervaſerat ad interiorem thoracis partem, ac ſi ſurda fuiſſet, ut ita loquar, pleuritis. Admiranda ſunt effecta ſeri venenati.

Hippocr. ſect. 3. lib. 3. Epid. per totum.

3.

Seri venenati vis.

Caſtrati fere ſunt ſemiputres (Galli vocant *pouacres*) & ad album elephantem accedunt. Et tamen dicunt reſectionem teſtium arcere elephantiaſin, & curare præſentem. Quomodo id fit, quum caſtrati, quibus nimirum exſecti ſunt teſtes, propter eam ipſam reſectionem, in aliquam elephantis ſpeciem incidant?

Caſtratio arcet Elephantiaſim: & tamen Caſtrati ad Elephantem album accedunt.

Damiſella Thieſalda illud eſt experta, quod Hippocrates ſcripſit, ὀξυθυμία ἀνασπᾷ, καὶ καρδίην, καὶ πνεύμονα ἐς ἑωυτὰ, καὶ ἐς κεφαλὴν (*z*): quum enim calidis viſceribus ſit, & capite calido, ob varias perturbationes & iras, tota oppreſſa viſa eſt: conculcatur enim, & obruitur circum præcordia calor, & alimentum: propterea in dolorem lateris, qui pleuritin ementiretur, præceps ruit: nec id tam a capite, aut pulmone ipſo fuit, quam a refluxu, & ἀναῤῥοπῇ (*a*) humorum: intumeſcit enim hepar, & expanditur. Ac duo hic notanda ſunt: prius eſt, quod magna ex parte levata eſt ſudore, & criſi ἡμιῤῥόπῳ (*b*): ſudor autem erat veluti diaphoreticus, & tantum mador erat. Vires languebant: & niſi cacochymia imminuta fuiſſet, ſi criſis vere incidiſſet, ideſt ſubita omnino mutatio, repente interiiſſet: ſed ſenſim, & ἐκ προσαγωγῆς (*c*) ea mutatio incidit: ſudor autem ille talis qualis fuit juvit. Alterum notandum eſt, quod ut ira, & motus vehementes calidioribus nocent, ita frigidis & pituitoſis motus iſti conferunt: nam Hippocrates ait: *Danda opera, ut ira excitetur, caloris & ſucci recuperandi cauſa.*

Part. 9. ſect. 5. lib. 6. Epid.

Pituitoſis naturis ira confert.

2. Epid. hanc particulam enarrat.

S 3 De

(*x*) Cacoſtomachus, Malus ſtomachus.
(*y*) Nauſeoſus.
(*z*) Iracundia convellit, & cor, & pulmonem, & caput, in ſe ipſa.
(*a*) Surſum tendentia.
(*b*) Semirepens.
(*c*) Senſim, & paulatim.

com. ad part. 9. sect. 5. lib. 6. Epid.

De judicio ferendo in sanguine laudabili aut contrario, jam ante diximus, quoniam hic graviter peccatur, ut ignorantiæ velum aliquod Medici prætendant. Plurimis impurissimus sanguis detractus est, immo numquam fere purus, quibus tamen mortuis & sectis partes omnes satis integræ sunt deprehensæ. Aliis fere semper purus, quibus tamen viscera, & pulmones maxime putres sunt inventi. Quid hoc rei? Si multis semper detractus est impurus sanguis, an quia impurus, occasionem subinde capis secandæ sæpius venæ? Vires enim destruis: & forte in habitu tantum talis sanguis succrescit. Et formosissimis mulieribus & albissimis impurus sæpe detrahitur. Quid hoc rei? Multi, meo judicio, tali sanguine bene nutriuntur: & ut sues luto, ita tali sanguine corpora sustinentur. Immo æque longævi sunt, quibus impuritas est sanguinis, ac ii, quibus perpetuo purus demptus est. Sæpe ad speciem & visum purus est, qui alioqui τῇ ὅλῃ ὐσίᾳ (*d*) malus est; ut contra, impurus cernitur specie, qui non ita τῇ ὅλῃ ὐσίᾳ malus: & quum malus & impurus ita sæpe cernitur, tantum ob naturam corporis delicatam, & admistionem seri talis fit: argumento est, quod fere cacochymi sunt κάτω (*e*): & talibus potius purgatio quadraret, quam identidem repetita phlebotomia. Item id valde notandum, quod plurimi quibus facies nitet, & decora est, floridulusque vultus, sæpe magis valetudinarii degunt, quam quibus impurior est sanguis, & facies pallidula: quæ omnia ad unguem tenenda, ne crudelitate potius, quam humanitate nostrum expleatur officium.

Formosissimis mulieribus impurus sæpe detrahitur sanguis.

Veræ & legitimæ catarrhi causæ.

Quum quis catarrhosus est, fere hic accusatur hepar, aut viscera calida: quod quum verum est, summittuntur vapores, qui refrigerati a cerebro, illud vicissim refrigerant: & sic fluxionum a capite perennitas quædam est. An non potius quibus moderato tantum calore, aut tepidiusculo viscera prædita sunt, ea non minores habent vapores? Nam quum calor paucus est, aut inferior, (cæteris paribus,) id est, in humorum paritate, plus excitat vaporum, & non dissipat diffringitque, ut quum robustior est: idem enim evenit, quod & viridibus lignis accensis. Et, quod annotavit Fernelius, fortassis non ab inferioribus partibus tantæ vaporum copiæ caussa repetenda est, sed etiam, aut potius ab ipso cerebro, quod aut calidius est, & sic liquatur, & funditur; aut imbecillius est, & delicatius, & sic ab eo manat & stillat aliquid semper, & plus excrementi congerit in se se: nam εὐτονία (*f*), & συντονία ipsius cerebri afflicta est: Galli dicunt, *le Cerveau est débandé*. Aut quia fortius, & sic se se valide exonerans partes inferiores irrigat ῥευματισμῷ (*g*): & talis exoneratio salutaris aliqua ex parte: unde dicimus catarrhum magnum & frequentem salutarem. Aut quia pori sunt occlusi, & cutis pericranii densior: & ut videmus corpora δυσδιαφόρητα (*h*) valetudinaria effluvii defectu:

Hippocr. 2. de morb. initio. Capita deliberationum pro catarrhosis.

(*d*) Toti substantiæ.
(*e*) Inferius.
(*f*) Eutonia, & Syntonia, Bonus tonus; & contentio.
(*g*) Rheumatismo.
(*h*) Ægrè exhalabilia.

fectu: ita, quum caput non est εὔροιυ (*i*), congestio fit; hinc defluxionum ampla seges. Hæc ad unguem tenenda sunt, ut medicina prudenter fiat: nam quidam omnino in catarrhosis a phlebotomia abstinent: alii audacter sanguinem mittunt. Utrique valde aberrant: nam sæpe in cerebro tumultus fit, & ὀργασμὸς (*k*), qui recte phlebotomia sedatur.

In domo I. Trouvé Notarii senioris Clericus, annos 22. natus, horruit atque incaluit: nox implacida, vomitiones assiduæ rerum variarum, deinde velut cineritiæ, ac nigricantes: dolor ad totum ventrem implacabilis: hypochondria ἐπώδυνα (*l*), & distenta: neutrum in latus decumbere potuit: febris assidua: jactationes: ferre potuit phlebotomias, nec adjutus est: venter perpetuo siccus, non solvebatur: volvuli magna erat suspicio. Quinto die repente interiit. Vomendi finis non fuit: Incendium intus magnum: Mortuus valde a maligno intumuit. Aperto cadavere, colon erat velut nigrefactum, epiploon totum putre: ad regionem hepatis sanies purulenta: fœtebant adeo omnia, ut viscera dimovere horribile fuerit. Audio halitum illi fœtentem fuisse.

Joanni Picquet fluxio arthritica, & valde dolorosa. Quinquennio ante eodem modo laboraverat: tunc a procatarctico fuisse narravit. Nuper uxoratus erat, quum id mali adoritur: incredibilis humorum rabies, mox in has, mox in illas partes: quia & nervi, & arteriæ, & venæ sanie quadam scatebant. Phlebotomia quinquies celebrata melius habebat. Prudentis est Medici videre, an non secure vena his in morbis aperiatur, an vero prudenter prætermittatur. Si facultatis retentricis imbecillitas est, prudenter omittitur: si cacochymia est, immo virulentia, quæ tantæ tragœdiæ auctor sit, audacius id faciundum.

Filia venerabilis Colettæ fluxione in latus laboravit: pleuritis fuit non legitima: a collectione cujusdam materiæ efferæ fuit. Evasisse visa est. Aliquo post tempore intumescit sinistra mamma: dolor profundus: pulsatio quædam: aneurismatis opinio. Quum de aneurismate consuleretur, & admotum esset cataplasma ex farina & luteo ovi, repente e pectore eduxit corruptam materiam: tumor resedit. An non timendus fuit ea in parte abscessus?

4.

Mulieribus venæ angustiores. Et tamen calculo & morbis ab obstructione sæpius non affliguntur.

Cur quum mulieribus venæ sint angustiores, & cruditatibus multis pateant, calculo & morbis ab obstructione sæpius non affliguntur? Et cur aqueas urinas & tenues non potius reddunt, quam corpulentas, crassas, & jumentorum urinis similes? Forte id alienum non est ut inquiratur. Et quod sæpius capitis dolore tententur, quærere oportuit. Quæ enim inter eas calidioribus sunt visceribus, & rubore suffusas habent genas; an quoniam calor multum vaporum summittit, quos discutere nequit? An quoniam cranium & pericranium densum habent, propterea minus perspirans? Accedit & quod capita nimium operiant.

Uxor Augustini Consulis quibusdam convulsionibus obnoxia est, & mente

(*i*) Per effluxionem.
(*k*) Orgasmus, impetus.
(*l*) Dolorosa, dolorem inferentia.

mente movetur fine febre, præfertim perfpicua: quum laboraret, ingens hæmorrhagia & indomita fuit. Credibile fanguinem multum fluxiffe, qui & bilem & fuccum melancholicum temperaret: hæc autem habitu eft melancholico. Ita enim Hippocrates memorat de quodam Halicarnaffenfi, cui quum in dolore capitis fecta effet vena, evacuatione & perfrigeratione quadam capitis phreniticus factus eft.

Hippoc. 7. Epid. & lib. 1. Epid. meorum, de muliere phreniticа.

Uxori N. Bæi tumor eminens ad frontem: is nobis fufpectus fuit: aliquid enim venereum redolebat. Applicatione emplaftri de ranis cum mercurio remollitus eft tumor: tandem applicatum pyroticum: facta via fanies & ichor manavit: os fubjectum affectum repertum eft: defquamatum eft. Curatum eft ulcus & bene habuit.

5.

Circa pulfus diligentes & fedulos effe oportet: magnum enim habent momentum ad therapian, & ad reliquas Medicinæ partes: fed ad diagnofin prognofimque maxime. At qualis in fanitate pulfus fit, diligenter fcire oportet, alioqui falli neceffe eft. Ac primum utriufque manus pulfum continges: diverfus enim fæpe eft: & in multos incides, quibus alias dextræ arteriæ corpus profundius, alias finiftræ: & ita facile tactus judicium fallit: unde in febribus continuis vidimus aliquando dextræ arteriæ pulfum frequentem & humilem, finiftræ frequentem, magnum & elatum in omnem dimenfionem. Unus a remediis tentandis paullum revocat: alter remedium validiffimum clamat: & id magni ponderis eft: nam fi vitium conformationis ipfius arteriæ caufa eft, cur aut plenior majorve pulfus appareat, aut minor & vacuus, quid hic agas? quid confilii capias? Hiftoria D. de Cervenay hujus rei fidem faciet; cui pulfus omnino erat diffimilis: & quod unus dictitabat, fuadebatque, alter diffuadebat. Huc pertinet hiftoria adducta ab Jofepho Struthio *in libro de arte fphygmica*: narrat de I. Starchonio Veneto, cui in febre continua erat ἀσφυξία (*m*): cœpit male ominari Medicus, cui erat incognitum pulfus inftrumentum: nam arteriæ exteriores profunde demerfæ erant, & multa carne & adipe communitæ, ut contingenti manui non occurrerent. Et tamen convaluit.

Pulfus dextræ arteriæ contrarius finiftræ.

Narrat & de quodam milite in Ungaria, cui femper deficiens erat pulfus fine reciprocatione: at id ex vulneribus obtigerat: diffectæ enim fuerant in utraque manu arteriæ, quarum cicatrices fupererant, in medio cubito. Narrat & de Sphafio hiftrione, a natura facto fatuo, cui etiam bene corpore fano erant in pulfu omnium generum inæqualitates: & falfe fatis refpondit Medicus contrectans arteriam, & interrogatus quid ei videretur de pulfu? talem effe ipfius hiftrionis pulfum, quale foret ingenium. Narrat, & de Monacho, cui pulfus intermittebat quamdiu vixit. Quo pertinet hiftoria de juvene, qui dum ex morbo emergeret, fuo pulfu intermittente Medicos terruit, ignorantes id effe συγγενές (*n*). Petro Conario tumor tophaceus fub arteria ad os cubiti adcreverat: vafa tendebat: proinde pulfus tenfivus percipiebatur. Item & militi Turcæ in febre continua pulfus erat δίκροτος (*o*): febre liberato idem erat pulfus

Galen. lib. de præcognitione ad Pofthumum.

(*m*) Pulfus defectus.
(*n*) Cognatum.
(*o*) Dicrotus, bis feriens.

pulsus: natura enim talis illi erat. Sed & admirabile illud de Comite Polono, cui ἀσφυξία fuit per 14. dies ante obitum: ejus filio fuit tantum per diem unum. Mirum fuit, quomodo tamdiu ἄσφυκτος (*p*) mansit.

Plerique febres habent lentas symptomaticas, quas vulgus febres non putat esse: nam quum sensui addictum sit, non putat vere febricitare, nisi aut rigor, frigus, horror, aut aliqua θλίψις (*q*), id est, angustia, molestiave sit: unde sine distinctione, sine judicio cibant ægros, nec ullius accessionis, & ἐπισημασίας (*r*) latentis rationem habent: nam quum lateat putredo, & humor conclusus sit, non disseminatus per partes sensiles (unde rigoris sensus adest) latens & obscura ἐπισημασία, unde in talibus ἐπισημασίαις ægri pereunt incautis Medicis: maxime vero id contingit, si febri lentæ conjuncta sit periodica: id quod evenit sæpe, & magno ægrotantium intertrimento. Porro carpendus est interpres Galeni, qui quoniam *libro* 1. *de diff. febr. cap.* 7. nomen θλίψεως pro compressione legit, dum de pulsibus agitur, grammatica quadam licentia ἐπισημασίαν in febribus hecticis post sumtum cibum, & in quibusdam putridis ἄθλιπτον vocat annotationem incompressam. Ineptum hoc. Ergo ἐπισημασία ἄθλιπτος (*s*) dicitur initium cujusdam accessionis febrilis, sine angustia & molestia, quæ in aliis febribus adesse solet, in quibus rigor aut frigus manifestum est. Porro animadvertendum illud, quod 9. *cap. lib.* 1. *de diff. febr.* observat Galenus, quomodo illud τὸ ἄθλιπτον non modo in hecticis cernatur, sed & in putridis febribus: nam in febribus continuis sunt quidam paroxysmi excitati a motu novæ materiei, non traductæ per partes, (quamquam non existimo istam materiam dimoveri & transferri, sed tenuiorem quamdam partem aut serum potius:) & tales paroxysmi latent sæpe nos: & intempestiva cibatione morbi imprudenter porriguntur. Quomodo autem paroxysmos febrium non necesse sit habere comitem rigorem aut horrorem, ex sententia Arculani, in *Consiliorum tomo primo* docuimus.

Joannes Puthonnier ἰκτερώδης (*t*) pæne febre lenta laborabat: plurima mictio eaque pellucida: diabetes in metu erat. Juvit phlebotomia, & purgatio ex lenientibus. An non quia καῦμα (*u*) intus erat, ut ad extinguendam hepatis & præcordiorum sitim, hepar & renes continenter serum attraherent?

Illa nutrix, quæ diu sana vixerat, & quæ initio morbi tam terrifica passa est symptomata, satis docuit Medicum his turbari non debere, immo audacter, servatis aliquantum viribus, tentare debere remedia; nec solis cardiacis fidendum. 6.

Servus Gaillardi Julianus in febre assidua opprimebatur pæne. Natura causam oppressionis detexit, procurato expectorato. Medicus in febribus etiam essentialibus debet curam habere & pulmonum, & partium aliarum,

(*p*) Sine Pulsu.
(*q*) Angustia, Compressio.
(*r*) Annotationis.
(*s*) Annotatio incompressa, sine molestia, & angustia.
(*t*) Morbo regio obnoxius.
(*u*) Kauma, Incendium.

aliarum, quæ fovent novum morbum vetere pejorem: hinc succeſſiones morborum. Et prout variarum affectionum ſedes, ita variæ criſes.

Incredibile pæne, quod Damiſellæ de la Mothe contigit. Quum ſatis bene haberet, injecto uno clyſtere icterica facta eſt: icterus erat κατακορὴς (x) & magnus: venenum clyſmate inditum putabat. Mirum quomodo tantus icterus de repente contigit. An in cavo hepatis tanta materia? Aut ubi eſt? Dejectiones albicabant. Urinæ erant confuſæ.

7. Hiſpanus, Nicolæa Honorata, Nicolaus Dubuiſſon, neptis uxoris Gilberti interiere pæne morbo conſimili: omnibus Medicis negotium dedit: immo auſim aſſerere, morbum non intellexiſſe: difficultas erat ſpirandi ſumma, ſpiritus frequens & parvus ad mortem uſque: in ſicco veluti ſpirare videbantur: nec tuſſis, nec ſputum: ſpiritum ne ad momentum cohibere poterant: erecto paullum corpore ita frequens & parvum ſpirabant: Febris non erat magna, nec quæ iſtam reſpirationem requireret. Medici accuſabant pulmonem; alii catarrhum eſſe putabant, alii inflammationem, aut phlogoſin pulmonis: quod non erat credibile, quum febris non eſſet ſaltem commemorabilis. Nec phlebotomia, nec ſubductio alvi juvit. Nicolæa Honorata quum febre lenta laboraviſſet, & bene cœnata fuiſſet, cœpit brevi ſpirare & frequenter: iſta reſpiratio manſit, donec exſpiraret. Retulimus ad ventrem inferiorem malum, non ad pulmonem: alii contra. Aperto cadavere, repertus eſt ren dexter purulentus. Unde credibile a vapore maligno hanc orthopnœam ſiccam inductam fuiſſe: incredibile enim qualia ſymptomata afferat aura venenata a pure traducta: Joannis Taſſini hiſtoria fidem facit. Sed & alia

9. conjectura nitimur: poſt diuturnas febres, aut alias affectiones natura alias in cutim, alias in artus, alias in partem aliam reliquias veneni deponit: hinc aliqui fœda ſcabie maculantur, aliis articulorum labores eveniunt, aliis hemicraniæ, aliis ſpecies cujuſdam catalepſeos, hinc ἄφωνοι, καὶ ἀπόπληκτοι (y) aliquando redduntur: hujus rei παραδείγματα (z) appoſuimus *in libro primo Conſiliorum noſtrorum*, & rationem expoſuimus: ut mirum non fuerit, ſi poſt obſtructionem ſummam primæ regionis, ut nos deprehendimus, naturæ conatu excitatum ſit aliquid, quod dolorem intulerit, & φλογώσεως (a) ſpeciem quamdam, unde difficultas ſpirandi ſit inſecuta. Quomodo autem partium inferiorum affectio brevem ſpiritum, & frequentem afferat, pluribus explicavimus *in 2. tomo Conſiliorum noſtrorum.* Porro huic puellæ pulmones erant integri: Aliquantula pars adhæreſcebat coſtis, ſed id non erat ἀξιόλογον (b). Nicolaus quoque Du-

10. buiſſon ſic interiit: a venenata aura credibile quoque iſtud factum: nam huic per annos pæne 15. aut 19. familiaris erat excretio purulenta per urethram: a renibus id erat: minus æquo excretum eſt: dolor colicus ortus: Deinde difficultas ſpirandi ſine tuſſi, aut aliquo conſimili ſymptomate:

(x) Admodum ſaturatus.
(y) Aphoni, & Apoplectici.
(z) Exempla.
(a) Phlogoſis, ſanguinis ſtagnatio.
(b) Inſigne, & effatu dignum.

mate : mors. An colicis doloribus, & tetræ anathymiasi hæc succedere possit δύσπνοια (c), quæri potest : Nos id deteximus, & animadvertimus prædictis exemplis : In Hispano, & nepte Gilberti non ita res innotuit. Porro eam affectionem dubitabamus, an vocare jure possemus orthopnœam siccam, an sanguisugum? Orthopnœam siccam, quoniam videbatur aliquid affine habere ei affectui, quem Hippocrates vocat orthopnœam siccam. Galenus *in comm.* vocari putat orthopnœam siccam, *eam difficultatem spirandi, quæ sine sputis, vel eductione per tussim usque eo vehemens est, ut inclinari citra suffocationem, qui ita affectus est, non possit.* Hæc autem a spirituum interceptione fit. Meminit autem inflammatorum hypochondriorum, quod affectio hypochondriorum eam affectionem inducere possit. Vel sanguisugum vocabamus, Gordonium imitati : porro sanguisugum est *difficultas anhelitus, quum aliquis non potest expellere aërem pro tanto, quia pectus & cannæ non possunt constringi sufficienter, ibi retinentur fumosæ superfluitates.*

Part. 21. lib. 4. Acutorum.

Sanguisugum quid. Gordonius c. 8. lib. 4.

Silente Luna cur potius mala ingravescunt? Cur lapidosi fatigantur? Contra enim accidere debere par videtur : nam in primis Lunæ quadraturis, maxime vero quum plena est, corpora robustiora videntur : itaque partes se se potius exonerarent id temporis, quam inclinante Luna. An quia Luna plena virtus partium exsuscitata est, & corpora intumescunt; deinde decrescente, ac senescente, laxiora dissolutioraque redduntur? Propterea, si qua infirmitas, ea potius eo tempore detegitur, quam quum facultates valent : Corpus enim se se suo nutu ac viribus sustinet.

Luna silente cur corpora imbecilliora.

ANNOTATIONES.

1. I*N iis qui sternutant, causa est, quæ cerebri facultatem expultricem ad excretionem succussumque irritat. In febrium paroxysmis orgasmus est, & hepatis veluti tumor, & expansio, ut Hippocrates* lib. 2. Prorrhet. *annotavit; unde multis tunc spirandi difficultates. Quando cholera morbus prehendere debet, impetus quidam est & conatus : quæ omnia notari debent. Hinc enim fit, ut excrementorum copia sua in singulis partibus facultatem partis excitet : & quando omnes partes simul hoc aggrediuntur, mors ab oppressione sæpe obtingit.*

2. *In ista constitutione innumeris fuerunt siccæ & humidæ ophthalmiæ, pruritus oculorum, suffusiones & ungues de repente advenientes : unde multis aut debilitatus, & imminutus visus est, aut omnino abolitus. Item & dentium dolores fuere crudelissimi & acerrimi, tusses, & quæcumque cerebrum plenum parere solet.*

3. *Mirum est, quod quædam materia venenata, ut ea est quæ facit exanthemata & variolas, non vertitur in pus, sed in quid simile puri, & in quamdam novam speciem putredinis, quam natura non domat facile : quod Hippocrates* in Epid. *annotavit. Porro in tali suspicione cauteria adhibere in primis*

(c) Difficultas respirandi.

primis oportet, licet materia non educatur, & magnum dolorem non inferat. Item litus ex hydrargyro confert, ut annotabimus in sequentibus.

4. *Revera erat hac in parte apertio faciunda, eo modo quo factum est in uxore D. Guillon, quam curavit D. Duretus, de qua dicetur in sequentibus.*

5. *Difficile est circa pulsus judicium: & magno ægrotantium incommodo in ista hæretur difficultate: prout enim quisque variam habet de pulsu opinionem, ita varie corpus ægrotum exercet. Si validum pulsum & altum existimat, aliam indicationem inde sumit, aliam si aliter affectus sit: & forte huic pulsus validus videtur, quod satis fortiter pulset arteria, quum tamen talis non sit: prout enim affectum est instrumentum, ita aliud judicium esse solet. Item quum applicatio manus sit diversa, aut comprimens, aut suspensa, aut mediocris; ita varia de pulsu est opinio. Hic Medicus comprimit, & arteria compressa aliam pulsus ideam refert: Ille Medicus suspendit manum, eamdem arteriam contingens, & arteria alium pulsum habet: Itaque non temere in ea pulsuum materia versandum est.*

6. *Item similis est historia F. Michaelis Sammartini, in quo leipothymia præcessit febrem insignem, & genu tumorem. Medici territi istis symptomatis ad cardiaca properant, quum potius ad purgans medicamentum statim sit veniundum.*

7. *Difficultas inerat spirandi: cujus causa non tam erat in pulmone ipso, quam in regione hepatis aut lienis: & quod initio febrium aut continuarum, aut intermittentium nausea, dyspnœa, sicca tussis,* ἀλύκη (*d*), *pandiculatio, suppressio & ephialtæ species inducitur: ita si movetur materia, & species quædam febris intus fovetur, quamdam difficultatem spirandi afferre potest, quam nec ad catarrhum suffocantem, nec ad vitium pulmonum referre debemus. Filius Antonii Fauereau Pharmacopœi videbatur casurus in has affectiones orthopnoicas, de quibus hoc loco: dyspnœa erat, & obaudiebatur strepitus magnus cum raucedine: id ad crudum succum referebatur, aut ad flatum malignum in pulmone excitatum: at adventantis rubiolæ id fuit indicium. An non ea dyscrasia fit in pulmone, eo modo, quo in metu morbillorum, ut difficultas spirandi inde oriatur? Forte id non est plane dissimile. Alius puer annos 7. natus, consimili morbo interiit: non est deprehensa tam sævi morbi, & difficultatis spirandi causa. Eo tempore vagabantur tusses, vulgo* Quintes *dictæ, de quibus paullo post. Et quod ex intervallis facit quintæ tussis causa fugax, id facit eadem causa fixa: hic perseverat difficultas spirandi usque ad interitum. Filius D. le Noir ista difficultate spirandi interiit, quum raucedinem quamdam haberet caninam, & tumentes paullum fauces: pulmo erat parte dextra vitiosus. Gervasius Honoré Jocer meus, ita pæne suffocatus interiit. Chirurgus affirmavit se secuisse cadaver pueri ista difficili spiratione, & morbo (ut dixi) incognito sublati: inventa est pituita lenta, contumax, quæ instar membranæ cujusdam arteriæ asperæ erat obtenta, ut non esset liber exitus & introitus spiritui externo: sic suffocatio repentina.*

8. *Morbus quo interiere illi tres commemorati ægri, forte aliquid affine habet:*

(*d*) Anxietas.

bet cum eo morbo, quem Hippocrates pulmonem repletum vocavit, de quo ante conjecturam nostram adscripsimus.

9. *In Nicolæa Honoré visa est summa bilis effusio in intestina: cystis fellis videbatur exhausta. Fernelius*, capite de morbis cysteos fellis, *meminit quosdam interiisse, in quibus nulla alia interitus causa comparuit, quam quod folliculus fellis exhaustus esset. Videndum an hoc credibile.*

10. *Quæ difficultas spirandi a flatu est, ea crudelior, & curatu difficilior, & funestior exsistit. Quod autem flatus difficultatem spirandi afferat, ex eo colligere licet, quod Galenus* comm. ad particulam 39. lib. 2. Prorrhet. *ait* Asthma fieri a flatu, a pituita e capite delapsa, a pleuritide translata, a pure.

CONSTITUTIO AUTUMNALIS

Anni Domini 1577.

1.

AUtumnus anni Domini 1577. ἐξανθημάτων (*e*) puerilium feracissimus: immo qui annis, usu & experientia valebant, tantam puerorum cladem vix se umquam percepisse dictitabant. Æstas salubris fuit, sicca, & squalida: ver & principium æstatis humidum & tepidum. Sed mirum quum æstas saluberrima fuisset, quum vacarent fere omnes Medici munere ob ægrotantium inopiam, quomodo eruptio ista pustularum tot pueros sustulerit. Quicumque enim initio prehendebantur, sæviente ac flagrante malo omnes pæne peribant; & non proficiebat hilum ars ea, quæ multis auxilio esse solet: tanta feri venenati erat malignitas! Maxime vero ob ἀναῤῥοπίαν (*f*), aut ob capitis quamdam peculiarem plethoram, facies deturpabatur, oculi intumebant, ut metus esset aut exertionis, aut præsentis cæcitatis: paucis apparuerunt ἀσινέως (*g*): erant enim mali moris: quarto aut quinto fere die febris assiduæ incidebant.

2.

Antequam clades ista invasisset, viris & majoribus apparebant maculæ, ecthymata, miliares pustulæ, & cætera id genus, idque æstate maxime: sed id nullum afferebat periculum. Certum est quodam tempore, quodam statu, certum genus hominum, certo morbi genere tentari: quod Hippocrates *in Epidemiis* animadvertit, ut *in tractatu de exanthematis, & de arthritide* animadvertimus: quod Plinius scite scripsit. *Universis gentibus ingruunt morbi, & generatim modo servitiis, modo procerum ordini, aliosque per gradus.*

Plinius cap. 50. lib. 7. & cap. 1. lib. 16. de mentagra.

Notandæ quæstiones circa exanthemata.

Hic quærere oportet, cur ecthymata non idem sunt quod aliæ pustulæ, quæ nobis sæpe erumpunt; nisi quod in exanthematis totum corpus afficitur,

(*e*) Exanthemata, efflorescentiæ.
(*f*) Sursum tendentiam.
(*g*) Innoxiè.

afficitur, aut magna pars, non item quum ſparſim quædam puſtulæ dolorificæ apparent? Cur non quum ſeri maligni & multi ſuſpicio ſit, tuto non pertundetur vena? Cur ſi materia ita eſt venenata, pus fit? Si materia ita eſt venenata, cur pus apparens in veſiculis non erodit, & ſerpit longius?

Andreas Frater ἰκτεριώδης, ἀπύρετος (*h*), urinas faciebat bile ſaturatas: hinc ſecandæ venæ occaſionem cepimus. Idem in Damiſella de la Mothe præſtiteramus. Sanguis illi detractus valde laudabilis. Quomodo id contigit? Dominus Fernelius hujus rationem rei reddit, nec non eos ſugillat, qui talibus urinis inſpectis, hinc captant phlebotomandi occaſionem. Rationes iſtas lege, quoniam ea de re ſæpe diſceptatur.

3.

Paracenteſis cur formidanda.

De Paracenteſi illud notabile: poteſt facile adminiſtrari. Sed audio a viris fide dignis qui id genus, ad miſeris mortalibus opitulandum, remedii non repudiarunt, periculum ex eo non ſequi, quod fiat ſectio, nec quod evacuetur aqua ſanioſa, aut quod rurſus ſuccreſcat novus humor; ſed quod qua parte ſectio facta eſt, eryſipelas facile & frequenter conſequatur oboriaturque: deinde e veſtigio ſequitur gangræna, & ſphacelus. Cur ita hoc malum gliſcat & adcreſcat, nequeunt rationem reddere, niſi quod loco evacuatæ aquæ flatus neſcio quis malignus ſurgat, & quod occurſu frigidi inteſtina, vetere colluvie delectari ſolita, facile nigreſcant.

Auræ malignæ vires.

Quis credat, quod etiam minima aura tantos dolores corpori afferat, & mala tam formidoloſa? Numquid illud videmus in ipſis plantis, quarum corpus validius eſt noſtris corporibus, afflatum auræ neſcio cujus, ſiderationem & crudorem, & calamitatem, & uſtionem afferre? Hoc dico, quoniam id ſæpe in uſum venire poteſt. Et ut ex iis diſcant judicare de morbis, qui nulla morbi cauſa moventur, niſi ea ſit evidens, & pæne ſenſum ipſum feriat.

4.

Errant qui in fluxu menſium immodico adſtringentibus, & refrigerantibus abunde utuntur, & applicant ventri: nam primum non pervenit eorum vis ad interiora: calorem pellendo intro eum cogunt: ſic calidior ſanguis fluxui paratior eſt. Hic interdum valent digerentia & metaſyncritica.

Filius Damiſellæ de Mommor habuit aliquid notabile. Dolor lateris poſt vehementes exercitationes, & corpore plethorico: ſecta vena: febre aucta, & exacerbata, ſumma erat difficultas ſpirandi: ad nothas pæne coſtas dolor erat: peripneumoniæ metus erat: nec niſi fere erecta cervice ſpirare poterat: febris paroxyſmo inclinante (nam remittebat, non intermittebat) difficultas ſpirandi minuebatur, & dolor lateris. Sic febris erat eſſentialis potius quam ſymptomatica: non tam juvabat ſectio venæ, quam purgatio. Natus eſt patre hepatico, & aliquid habet revera συγγενής (*i*). Verebamur de pleuritide ex dorſo: non erat tamen: nam talis pleuritis Hippocrati criſin habet per urinas: is vero potius per alvum. Et cavebamus ne errorem committeremus: nam ſputa erant bilioſa: talibus apparentibus Hippocrates cavet ne deorſum purgemus. Hoc an verum videto.

Lib. de morbis.

5.

(*h*) Ictericus, Infebricitaas.

(*i*) Cognatum.

videto. Ingens humorum colluvies deturbata est. Et prudentis Medici est in talibus videre, num potius purgandum (quod facit D. Magnus Medicus) ut non tam liberaliter sanguinem mittamus.

Erysipelas intus foras prodire bonum.

Nobilis viri Perroti morbus notandus. Dolor pectoris: rauca vox & summissa, non libera: difficultas spirandi: tussis nulla: febris aut nulla, aut exigua: repente intus foras tumor apparuit in osse sterni: Erysipelatodes quid. Audacter detractus sanguis, quod latentis phlogoseos (quae inflammationem tandem in pulmone peperisset) nobis erat suspicio. Convaluit.

Blandinus, & æger ad templi scalam, divexabantur capitis dolore periodico: nulla arte occurri poterat: immo ne sudorifica uni profuerunt. Statis periodis dolor repetebat: febris non erat conspicua. A prava diathesi id erat. Qua arte tam contumax dolor sit oppugnandus, lubenter quærerem.

Damisellæ cujusdam latus dolentis historia commemorabilis: nam quum pulsus languidissimus esset, & pene de feretro cogitaretur, ratione doloris præsentis, qui eam facile prosternebat, missus audacter sanguis sanitatis auctor fuit. Sic fortuitus ausus sæpe rationem prudenter initam superat.

Cancer obortus a contusione mammæ.

Illa mulier ad ædem sancti Thomæ satis declaravit quanti sit faciunda etiam minima mammarum offensio: quum enim contusio in mamma dextra facta ob ictum, neglecta fuisset ut leve malum, cancer hinc teterrimus & funestissimus est insecutus: hinc mors.

Bergerii pistoris uxor querebatur de pruritu inter intestinum rectum & uterum: nullis pæne auxiliis levabatur; credo quod erat superficiaria serpigo, & quæ ob celatum aliquamdiu malum gliscebat, viresque acquirebat. Tandem credo illam allevatam pessariorum mitigantium usu.

Ille Consul Regius, qui in vico nostro ægrotabat, dum a febre relevatus videretur, omniaque ex arte facta essent, undecimo tertio die cœpit rigere, natura crisim moliente, quum tamen per quatuor dies ἀπύρετος videretur; sudor toto corpore: dolor lateris. Pulmonicus erat, ut sputa indicabant, & pulmonum corpus semiputre, pituitaque multa offertum: melius habere putabamus. Urgebat lateris dolor: Luna tunc silebat; & tamen coacti fuimus præ dolore venam aperire: sudor diaphoreticus. Mors.

In morbis nec temere securos, nec præcipitanter timidos esse oportet.

In morbis omnia pæne timenda sunt: & non oportet nos securos esse de morbis, præsertim si pars aliqua primaria laborat, donec nostros ægros convaluisse viderimus: nam timendæ sunt morborum successiones. Simile quid Galenus annotavit *in Prorrhetico*: locus commemorabilis.

Ad particulâ 17. sect. 2. Prorrhetici. Humor qui in rufis abundat aliquid habet virulenti.

Macæus olim D. Crassi servus, biliosus, rufus; ad mensem Martium doluit latus, febricitavit: humoris impetus furibundus vix sedari potuit: malum artem vincebat, & remedia fere eludebat. Quicumque rufi sunt, morbis vix liberantur: humor enim qui in eis abundat, habet aliquid virulenti. Testis vidua Barnabæ Panthou, de qua supra dictum est. Et morbi magis formidolosi sunt, quicumque eos adoriuntur, & Medici prudentiores cautioresque esse debent.

Stupefacienti-

Illa mulier quæ ad infundibuli insigne commorabatur, morbum habuit comme-

bus utendum in doloribus uterinis.

commemorabilem. Dolor erat implacabilis ad imum ventrem, isque internus: suppressio mensium erat: uterinus erat morbus. Evacuatione multa, encathismatis, clysteribus cum decocto papaverum ei consultum est: nam in morbis mulierum uterinis, præsertim quum dolores adsunt, maxime utendum stupefacientibus: & id primo quoque tempore facit Hippocrates. Apud Manardum est similis historia.

De Morbis uteri. Hippocr. lib. 2. de morbis mulierum.

Commemorabilis est historia Latomi illius, qui manebat in vico Monialium. Is excrevit vomitione ingentem sanguinis nigri, impuri, mali odoris copiam: nec interiit, quod omnes exspectabamus: exoneratio erat regionis lienis: ista vomitio sæpius repetiit: nil aliud quam de funere cogitabatur: tandem in perinæo factus est abscessus suppuratus: Melius habuit. Vide quæ annotavimus de melancholicis hæmoptoicis *lib. 2. Consiliorum nostrorum.*

Venæ sectio impedit suppur.

Uxoris D. Neron tumor potius φλεγματώδης (*k*) ad latus circum mammas, apparens: costa intumuisse videbatur: procuratum est suppuratum. Secta vena: male quidem: nam quum procuramus suppuratum, a phlebotomia temperandum est, nisi quid urgeat.

6.

Blandinus dolebat caput: ophthalmicus erat: mirum quod nulla ratione dolor tolli potuerit. Arteriotomia celebrata: concedebat quidem aliquando malum, sed periodo incerta redibat. Is expurgare luto vicos solebat. An non teter vapor qui exhalat inde, caput ferire, & afficere potuit, & nescio quam pravam diathesin capiti inurere? Ita sane.

Qui fiat, ut oculos dolentes afficiat magis aër, & affectum deteriorem reddat; & tamen tota antiquitas aquis refrigerantibus utitur ad oculos male affectos, & remediis actu frigidis, contra quam in aurium affectibus.

Si herpetes, & impetigines, & dartas serum nitrosum, salsumque facit, quare in iis oppugnandis utimur remediis siccantibus, & squallorem inducentibus? nam contraria contrariorum sunt remedia.

Ad ripam Sequanæ quidam uxorem vulneravit: vulnus factum in vena malleoli: hæmorrhagia multa: febris: deliria: curata est. Sed dolor postea implacabilis pedium ipsum occupavit. An quod fluxio facta est? An quod dolor ab exhausto dominatu ipsius pituitæ? An quod calor naturalis languidus factus est? Ita enim modo articularis dolor potest oboriri. Et

Historia notanda.

uxor illa Pharmacopæi, quæ quum utero concepisset, fœtum abigere voluit, usa pharmacis aperientibus, & menses provocantibus, incidit post magnum profluvium sanguinis in dolores articulares implacabiles, quibus misere interiit. An dolor arthriticus evacuationem istam sanguinis sequi potest? Nam ab inanitione convulsio fit, & pro convulsione potest substitui ille articulorum dolor indicibilis. Accedere potest historia mulieris cujusdam Pharmacopolæ, cui sanguis immodice fluxit per uterum dato medicamento φθοείῳ (*l*): nam arthritis corpus universum occupavit, tamquam sceleris & patrati erroris nefandissimi pœna.

Equitis

(*k*) Pituitosus. (*l*) Abortifero.

Equitis Torquati D. de Rochefort filio annos 12. nato erumpunt exanthemata: quum desævire viderentur, spuit & expectorat cruentum, nec non meiit cruentum, idque abunde. Coguntur Medici, etiam præsentibus exanthematis, venam aperire: evacuato per viam urinarum sanguine tandem moritur. Aperto cadavere, internum etiam corpus ecthymatis scatebat: rupta erant vasa sanguinis, & in regione renum multus collectus erat. Hoc symptoma novum deprehensum est. *Historia.*

Uxor Domini Brezé intolerabili capitis dolore vexatur: videbatur per quaternos dies redire, aliquando tertio quoque die: febris velut capitalis videbatur. Jam multa de iisdem doloribus scripsimus: & causa horum investiganda est.

Coquus D. Daubray nephritin pati videbatur: forte fortuna est secta vena: melius habuit. Repetit dolor. Aliquando ea in parte læsus fuerat. In subitis doloribus & magnis, præsertim si febris est, tuto tentari potest phlebotomia.

Illa mulier ad poculum stanneum, quæ animam agere videbatur, in summa virium infirmitate testata est, tuto etiam celebrari venæ sectionem. Forte enim venam voluimus secari, & quasi aliud agitantes, miraculo quodam levius tulit. Audaces fortuna juvat.

In suppressione lochiorum audacter secanda vena.

Idem etiam experti sumus in uxore cujusdam Hispani e regione Hospitii Lothareni: lochia non bene responderant: dolor ad lumbos, & regionem lienis implacabilis: audacius secta vena profuit.

Gratiani latus dolentis notanda historia. Sexies secta vena, sæpe repurgatus est: miraculo evasit. Fere ictericus erat, & sanguis ἰκτερώδης (*m*). Etiam in magna cacochymia audendum est, nec diffidendum ita viribus: hæ enim recreantur, prout de saburra detractum fuerit.

Filii D. Poisse observanda historia. Falluntur quippe sæpe Medici, qui audientes ῥέγχος (*n*) quoddam junctum cum dolore lateris, cum expectoratione exigua, de sinistro rei eventu præsagiunt: iste convaluit præter spem. Et febris erat potius essentialis. In omni febre essentiali, quum junctus est lateris dolor, febre aucta dolor augetur: at in vera pleuritide augetur febris aucto dolore. Filius Damisellæ de Mommor id testatus est; de quo ante. Et Medici plurimum debent animadvertere, ut dignoscant an febris sit essentialis, an non, quoties agitur de dolore lateris.

Admirabilis morbus in Damisella de Lovans. Collecta erat incredibilis copia humoris fere purulenti in pulmonibus: calor erat intolerabilis: animam videbatur efflare, & pæne deficiebat animo. Increscente febre, juvabatur plurimum ingesto cibo, & data vini portiuncula in febris æstu: propterea Hippocrates respiciendam consuetudinem admonuit: nec tam sæpe severis Medicorum legibus insistendum, maxime iis quibus corpus est λεπτομερὲς (*o*), delicatum, difluens, καταῤῥώδης (*p*), iis plenius *Historia.*

(*m*) Auriginosus.
(*n*) Stertor.
(*o*) Habitûs tenuis.
(*p*) Rheumaticum.

alimentum dandum : immo etiam in paroxyſmis conſulendum.

Credo jam annotaſſe de ſervo D. de Granville εὐσάρκῳ (q), pituitoſo : huic pedes perpetuo aqua madent vi naturæ ſecernentis. Et annotavit Chirurgus de alio, e cujus pedibus effluebat aqua conſpicua, magna ſatis quantitate.

Dominæ de Maſſeparault lingua velut exuſta, & φρικώδης (r) etiam dum ſana eſt. Admirabilis eſt hypochondriacorum diſpoſitio, præſertim quum jam καῦμα (s) quoddam eſt : Interna enim aduſtio eſt, & ventriculus facile communicat tunicæ linguæ.

Malum ſæpe quum antiquum ulcus cicatrice obducitur.

Cognatus D. Dodyer Procuratoris ulcus antiquum in tibia habet : hoc aliquando cicatricem videtur capere : quum evaneſcit, cardiogmos eſt, & virium infirmitas : & ſemper dolet cor, ut ait. Admiranda eſt ſuppreſſio excrementi fluere ſoliti.

Filia Jogonæ laſſitudinem habebat ulceroſam, & veluti quoddam eryſipelas phlegmonodes utramque tibiam pervaſerat : huic profuit terna venæ ſectio : detractio facta ex utroque brachio : impuriſſimus erat ſanguis.

7. Uxori Domini Boyer idem contigit : dolor ad inguina : phlebotomia, & ea ſæpe repetita, profuit. Dolor implacabilis oculorum, & is profundus : verebamur exituram oculi.

Ad inſigne infundibili cuidam regio ventriculi percuſſa eſt & contuſa pugno : ἄφωνος (t) factus : liberatus. Iterum atque iterum ἄφωνος factus eſt. Mirabamur quid rei eſſet. Nulla re poterat excitari.

Quidam nuper matrimonio junctus quum ira incanduiſſet, febri corripitur : nondum a nuptiis dies octo interceſſerant. Verebamur ne ei phlebotomia noceret : tamen ob ingentem febrem celebratur : ſatis alacriter tulit : ſed intra modum conſtitum eſt. Excrevit innumerabilem humorum copiam per alvum : languit plane : inſomnis : levia deliria : poſt corporis purgationem ingentem ſanitati eſt reſtitutus.

Servus D. de Longueire morbo prehenſus eſt, qui ſatis facilis videbatur : nec quicquam de ſiniſtro eventu cogitabatur. Facies non collabebatur, immo paullum intumeſcebat : pulſus erat creberrimus, ſed non elatus : diligentiſſime purgatus eſt. Febris ad manum mitis. Quotus dies ageretur, ignorabamus. Ἐφιδρώσεις nonnullæ, deinde copioſus ſudor : nil in pulſu variavit. Ecce dum nos de ſalute aliquantum eſſemus ſecuri ; ingentem copiam ſanguinis per anum, grumoſi, & partim floriduli, excrevit : vires detritæ in momento : hepatis aliquantum reſoluti aliqua indicia erant : ſudores inanes : ἀφωνία : mors. Sic in morbis ſemper adverſi ſunt eorum eventus metuendi, etiam ſi ſpecie ipſa aliquid ſperabile & illuſtre habeant. In Petro du Four fere idem die undecimo morbi contigerat, & majorem copiam excreverat : & tamen præter ſpem convaluit.

(q) Benè carnoſo.
(r) Horrifica.
(s) Accenſio.
(t) Aphonus, Inſonus, ut vertit Theodorus Gaza.

convaluit. Narrabant illum servum prædictum vino meraco, eoque generoso, uti solitum.

D. De la Mothe, quum conceptus opinio esset, magnum sanguinis per uterum profluvium. Obstetrix narrabat cogitandum esse de expellendo aliquo, quod in utero inutile exsistens istius profluvii auctor esset: medicamentum datum: clyster: dolores cessaverunt. Quod dolores cessavissent, querebatur. Exspectare debemus, donec una cum tempore res magis inclarescat, ut vel de perfecto conceptu, vel falsa impraegnatione certiores simus: tunc hic leges aliquas constituemus, quibus cautiores nos esse oporteat in medendo mulieribus, quod medendi ratio sit periculosa & operosa: nec dum quicquam statuimus, donec quid acciderit, intellexerimus: periclitatio fugienda est valde. Et quemadmodum conceptus, retentio mensium, conformatio, & omne circa σύλληψιν (*u*) negotium unum naturæ sit miraculum; ita retentio fœtus, & exclusio; immo & rei contra naturam expulsio unum e naturæ operibus maximum est. Et quod sæpe ars non facit, nec aggreditur quidem, id natura, magno omnium stupore, perficit. Sic Medicos potius spectatores, quam actores esse oportet. Quum fluere desiisset, aliquo post tempore majore impetu fluere cœpit, & nil excretum est formatum.

Filiolæ D. Santeuil historia notanda est, nec dum eventus est manifestus. Tamen quum in utroque brachio circa cubitum tumor insignis obortus esset, e pustularum eruptione reliquus, magnus nobis fuit corruptionis ossis metus. Applicatum uni brachio pyroticum, quum de pure opinio esset, nullum tamen fluxit: propterea alteri brachio admotum non est, quum tamen applicare consilium esset. Sic in medendo valde cautos esse oportet, nec quicquam accelerandum: ac præsertim in puerilibus tractandis corporibus cautos & remissos esse oportet.

Quartanii inappetentes; & tamen melancholici edaces sunt.

Qui fit, ut in febribus quartanis, & multis erraticis, ab humore melancholico natis, summa sit innappetentia, ut in Damisella de la Migenne, quæ ἀπονενοημένως ἔχει πρὸς τὰς προσφορὰς πάσας (*x*); & tamen succus melancholicus orexin excitat valde? Nescio hoc, nisi sit in febribus his proprietas quædam putredinis, dejiciens appetentiam: & tamen ante notavimus, eos cibos appetere valde, & multum edaces, quibus corpus ipsius lienis putre est. Hoc requirit subtilius ingenium. Sunt qui recurrunt ad pituitam putrescentem, febrium erraticarum, & quartanarum inordinatarum auctorem; quæ quum in primis venis putruerit, illicque ignava maneat, non mirum si appetentiam dejiciat: immo maxima chyli pars non bene mitificata & attracta, & in lactibus ipsis retenta, pituitæ quamdam speciem refert, & inter causas reliquas appetentiam aut tollit, aut minuit. Unde nos asserere possumus, ægros quosdam observasse, qui copiam istius chyli corrupti, non bene attracti, nec in commodum na-

(*u*) Conceptionem.

(*x*) Desperata, & extrema inappetentia se habebat ad omnes ciborum oblationes; est phrasis κακόζηλος Hippocratis, & affectata, ut significet summum odium in cibos, ut illa mulier 3. *Epidem.* πρὸς τὰ γεύματα ἀπονενοημένως εἶχεν, erat in cibos extremo odio.

turæ καταλειφθέντος, & μὴ ἐκτραπέντος (y), omni opinione majorem excreverint; unde in maciem inciderint; tandem primæ sanitati fuerint restituti. Testis piscator Lysouart, & ista maledica serva, quæ in ædibus Stephani Collot habitabat: item & Dominus du Plessis, matruelis D. Bironio Gallicarum bombardarum Præfecto.

Medicus narravit de quodam fluore dysenterico laboranti: post multa remedia, consilio Medicorum, ad usum lactis bubuli recens mulcti adactus est: coagulatum in ventriculo. Incredibile dictu quanta inde symptomata, defectiones animi, & similia. Unde lac coagulatum in ventriculo aut intestinis, instar veneni esse, Dioscoridem asseveravisse credunt: tamen, quum necessitas ad usum lactis inclinaret, acutior Medicus consuluit, ut lac coqueretur, chalybearetur, deinde aqua injiceretur in lac dum coqueretur: usus est, profuit valde. Et illud est de consilio Aëtii, *capite de coctura lactis*. Et admirabile id est quomodo lac ita paratum conferat.

Coagulatio lactis coctione, & aquæ injectione impeditur.

Quum corpus turbatum est, & bilis in sanguinis societatem se dat, ut loquitur Hippocrates εἰσέρχεται (z), quantumvis sanguis detrahatur, is fere est impurus: quum ista perturbatio quievit, puritatem primam acquirit, præsertim si sudor multus eliciatur. Sic quæstio moveri potest non parvi facienda, an in omni febre (præsertim si venæ sectio postulatur, quædam enim febres dissuadent) num præmittenda phlebotomia purgationi. Hæc ratio quosdam ad id adducit, nec omnino frivola.

Audio Hippocratem scripsisse malum esse in pulmonum morbis, quum ex sputo salso dulce fit: quod contra naturam & rationem fieri videtur: nam declarat id quod mitescit humor. Dulcedinis nomine subaudit conditionem puris. Et omnino malum est pus succedere expectorationi salsi humoris. Vide an hoc sit verum.

Litus ad thoracem pulmonicis conferunt.

Litus ad thoracem an pulmonicis confert? Videtur quod non: nec enim attingit corpus pulmonis. Primarius Medicus duas ob causas linit thoracem, tum ut τῇ διαφορήσει (a) thorax evacuetur: Διαφόρησις autem in pellendis morbis primas tenet. Si enim ægrotans calido est, acri & mordaci sanguine, litus iste est bonus: si cruditas est, valet ad mitificandum, & aliqua ratione coquendum: tum ut pituita, quæ præ calore & siccitate membranis adhærescit, difficultatem spirandi, & dolorem inferens, facilius eluatur.

Morbi equis Tiq dicti causa.

Narrant morbum quemdam esse equis proprium, qui vocatur *tiq*: fit cum id quod devoratum est & deglutitum, vix os ventriculi præterlabi potest: immo sensum ponderis affert, & dolorem aliquem inexplicabilem: gulosis id accidit, & qui cibos vix præmansos statim devorant: Visitur & id in iis quibus hepatis cavum videtur obrui multitudine humorum, venæque primæ sunt obstructæ. Maximum remedium alvum sollicitare, & ventriculum diligenter evacuare.

Chirurgus Ducis Aumalæi aperto cadavere nephriticus deprehensus est. Lapis

(y) In naturam nec recepti, nec conversi.

(z) Ingreditur.

(a) Transpirationi, sudationi.

Lapis una cum urina excretus est: in corpore renis alius est deprehensus. Alvus fluxerat diu, febris perseveraverat, dolores, clamores, ejulatus, scabies. Et ex ista historia doceri debemus, quod morbi renum in pueris nobis suspecti esse debent, & nonnumquam animo atque cogitatione istas sedes lustrare diligenter, inspectis urinis, & manu regione renum contrectata. Quid enim est, quo minus rudimentum majoris cujusdam lapidis in vesica concreturi & augendi, a renibus manet? Id morbus Petri le Venyer nephriticus docuit: erat enim vera nephritis. Et quoniam præ ætatis parvitate non possunt nec locum indicare, nec morbi speciem explicare, in Medicorum notitiam hic morbus non venit.

8.

Decoct. semin. frigid. & rad. cichor. acetosæ, &c. infringunt vim medicamentorum.

Quid? An non semina frigida majora, radix oxylapathi, acetosæ, cichorii, scariolæ in decoctum purgans ingredientia, in quo aut folia sennæ, aut rhabarbarum debet macerari, vim medicamenti retundunt? Calorem enim medicamenti temperant, & acutiem, quæcumque inest, medicamenti hebetant: ideo minus commode isto decocto rhabarbarum, & alia consimilia medicamenta macerantur, nisi forte sint validiora, ut sunt colocynthis & scammonium: nam ut amygdala, & dactyli dacrydii vim retundunt, ita ista decocta macerata medicamenta infringunt. Galenus *commen. ad particulam* 12. *lib.* 2. *de acut.* vult quidem admisceri, quæ medicamenti malignitatem corrigant; sed quæ operationem impediant, non vult admitti. Atque ex eodem loco probare quis possit, statim a sumpto medicamento potius jusculum dandum esse, quam tardius: immo longe postquam sumtum est medicamentum vult abstinendum esse. Et locus est ita difficilis, ut vix possit intelligi.

Ubi virium infirmitas cum cacochymia, non tutus medicamentorum usus.

Ubi virium infirmitas, licet argumenta sint cacochymiæ multæ, nisi ea valde obsequatur blando etiam medicamento, cavendum ne vehementer corpus conturbemus. Unde plerosque vidimus eodem die sublatos quo datum medicamentum, falsa quadam opinione multi & pravi humoris existentis. Damisella Malon, uxor Gulielmi Guynet, servus D. Poille, I. le Myre mercator ita dato medicamento non multum post interiere. At turpis calamitas est dato medicamento ægrum interire, ait Hippocrates.

9.

Neronii uxori tumor infra mammam dextram: falso suspicabamur aliquid esse venereum: emplastrum Vigonium applicatum est: nullo profectu: tumor erat frigidus: secta vena, credo quod nullo profectu: & si natura suppuratum molitur, idem retardat phlebotomia: pus procuratum: convaluit.

In morb. principiis virium infirmitas ab oppressione.

Si a viribus sumitur indicatio, forte id fallax est: nam videmus sæpe in principiis morborum & pulsus intermissionem, & inæqualitatem summam: & tamen audacter purgatio instituitur, & venæ sectio. An hoc tuto fit? Ab oppressione potius est ea infirmitas; proinde natura deoneranda est, ut recreari possit.

Filia D. de Longueyre peperit: lochia suppressa; difficultas spirandi, febris assidua, deliria levissima: purgata est: secta in brachio vena: quod fecisse pœnituit; nam e malleolo potius erat detrahendus sanguis: tandem ad malleolum venimus: deinde quum in sinistro latere dolor esset, basilicam sinistram aperuimus: subjecimus pessum convenientem: omnia erant

 desperata:

desperata: sub decimum tertium diem lochia apparent: convaluit. Quid hoc rei? Juvit illam & purgare, & detractione sanguinis naturam exonerare.

Dierum criticorum observatio magni facienda.

D. Duretus febre assidua laborabat: sputa erant prava: noluit corpus medicamentis agitare, & naturæ maximam negotii partem commisit: sed ecce dum natura non revocatur ab instituto, die 7. 11. 14. & 17. sudor apparuit juvans plurimum. Agant quicquid velint Practici: sed revera dierum observatio magni facienda est: & credo naturam plus secernendo, & sudorem unum excitando prodesse, quam Medicos suis medicamentis: immo naturæ officium perturbatur.

Corpora biliosa quum febricitant, plus in iis alterandis operæ ponendum, quam in evacuandis: quod docuit servus D. de Chaulne, qui, licet bene purgatus, interiit. Potius fortassis potuissent alterantia, quam insigniter evacuantia. Et id notandum maxime.

In doloribus capitis curandis plus cunctando sæpe proficitur, quam maturando: & in paregoricis potius consistendum, & expectandum donec morbus aliquantum maturescat. Cur enim dolores capitis sua non habent tempora, ut & alii morbi? Id declaravit serva D. de Guibbeville, cujus dolor in capite omnia nostra elusit medicamenta.

Humor motus, & non excretus, deterior seipso quiescente.

In uxore D. Rose mirum fuit, quod pilularum uterinarum, & blandarum usus dolores excitavit in utero, inguinibus, suris tibiarum: adeo partium istarum maximus est consensus! Et cavendum, ne pigra & inefficacia sint medicamenta, alioqui dolores frustra excitantur.

Damisellæ Dolot, & Claudiæ D. de Bobigny in febre longa futura, opinione nostra, dolor ingens ventriculi: inopinato utraque brevissime convaluit usu pilularum stomachicarum: & revera tollunt quamdam causam conjunctam mali: & idem in contumacibus doloribus stomachi faciundum.

Servus Gratiani cecidit in caput: vulnus factum, vomitus satis frequens: nil tamen cranium læsum erat: recens erat cœnatus: itaque vomitus in læsione capitis aliquando argumentum debet esse ad majorem cautionem, quam ad concludendum de fracto cranio: & hoc notandum est, quia multi hac in re allucinantur. Sic multis de causis post talem casum potest vomitus succedere, & tamen non erit fractura ulla.

10.

Gener D. de Brezé febricitabat, insigniter tussiebat: circa quartum diem ecthymata: nobis non apparebant: cassia sero data: multum purgatus: mane aperta vena: credebamus impurum sanguinem detractum iri: sincerus erat, nec enim serum habebat: animo defecit post primum fere vasculum: temere quidem secabamus venam. Bilem ἄκρητον (b) fere per inferiora dejecit: iterum atque iterum purgatus, integre convaluit: in discrimen conjectus est: & nil tale moliendum: naturæ totum relinquendum: tamen quum & purgatus & phlebotomatus fuisset, convaluit. Valuit id quidem experimentum ad sanitatem breviorem & integriorem: sed periculosum erat valde, & minime imitandum.

Nicolaus

(b) Sinceram.

Nicolaus Marguenatus mercator caput dolet: febricula. Aſtantium errore & negligentia malum augetur: cerebrum obſidetur maxime: fere phreniticus factus eſt: turbatur plurimum, nec poteſt contineri: Ecce Medicus ut id ſedaret, ſemidragmam pilularum de cynogloſſo cum ſyrupo papaverino, & aqua cardui diſſolutarum dat: ſopitus jacet: tunc mane purgant illum vehementiſſimis medicamentis, & clyſteribus ſæpius repetitis. Forte hoc imitandum, & ſomnus in tali caſu conciliandus, ut ne inflammentur magis ſpiritus vigiliis ipſis, & ut pertinaces non fiant ægri, niſi obſtupefacti fuerint medicamentorum uſu.

11.

12.

Admirabilis eſt hiſtoria cujuſdam nomine Bordier, qui jam annum unum conqueritur de dolore quodam ad ventriculum torminoſo: aliquando miteſcit, aliquando maxime ſævit, nec eum dormire ſinit: nullis remediis levatus eſt. Metuimus ne aliquando in hydropem ſiccum incidat, aut plane tabeſcat. Simile quid paſſus eſt ille faber lignarius, de quo ante. Dum diſputaremus de morbo iſto, D. Mareſcotius hiſtoriam commemoravit cujuſdam Sandionyſium habitantis, qui poſt multos & longos dolores tandem in hydropem ſiccum lapſus eſt. Huic, aperto cadavere, glandulæ illæ multæ, quæ ſunt in meſenterio, plane aruerant & tabuerant, unde nullum pæne ex alimento fructum capere poterat.

Conſul Boyerus ſanguinem aliquando una cum urinis excernit: timetur aliquid mali. Tamen ſi vera ſunt quæ ſcripſit Aëtius, minus formidoloſum id eſſe videtur.

Cap. 3. ſermo. 3. tetrab. 3.

An optabilius ſit nanciſci temperamentum calidum humidum, quam calidum ſiccum.

Si cui optandum ſit, aut corporis calidi & humidi, aut ſicci & calidi temperamentum nanciſci, dubitet fortaſſis utrum malit: nam calida & humida videmus maxime putredini obnoxia, & febribus a putredine ortis: facile in eas incidunt, & quum ſint ea corpora diſſipabilia, facile de ſanitatis gradu dejiciuntur: morbi ſunt acutiſſimi, nec eos facile ferunt. Contra ſicca corpora & calida non ita facile putridis febribus ἁλίσκονται (*c*), (putredo autem maxime eſt naturæ inimica) & ſi forte febricitant, eorum febris lenta eſt & longa, & tabeſcunt potius quam acute laborant: unde videas homines multos ſqualidos, arentes, ſiccos, ſtrigoſos, & quaſi σκελετοὺς (*d*), contra quam multi opinentur, diu vivere: contra, multos εὐσάρκους, καὶ εὖ τὰ σώματα ἔχοντας (*e*) inopinato opprimi, aut valetudinarios vivere, aut morte tolli: & tamen τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ θερμὸν (*f*) principia ſunt naturæ maxime convenientia, & iis natura magis delectatur quam ſicco: immo ſiccitas longius a natura abeſt, & privationem ipſius humiditatis, in qua natura opes ſuas condit, quodammodo ſignificat.

13.

Quidam gonorrhœam patiebatur: ſuppreſſa eſt: adeo humor cuniculos egit, ut perinæon multis locis perforaverit: & horrendo modo, tamquam per cribrum, urina illac permanabat.

Hiſtoria notanda.

Alteri

(*c*) Capiuntur.
(*d*) Sceletos.
(*e*) Benè carnoſos & benè corpora habentes.
(*f*) Humidum & calidum.

Alteri urina, obstructo meatu communi, viam sibi fecit per crura. Et aliquid simile, ni fallor, apud Fernelium legimus in Pathologia.

Historia. Notanda historia D. Briconnet consiliarii: diu laboravit: erat catarrhosus: difficultas spirandi: alii referebant ad ζύμωσιν τοῦ χυμοῦ μελανχολικοῦ (g), alii ad pulmones. Pulsus erat inæqualis, & valde inordinatus, & perturbatus. Interiit repente. In thorace magna quantitas reperta est aquæ cruentæ, loturam carnis referentis. Unde hoc, & quomodo factum fuerit, non est facile conjectura assequi.

Mater Domini Hellain in febrem incidit: orgasmus humorum: dolor tibiarum implacabilis: jactatio: nox inquieta: mane, cessante veluti tibiarum dolore, sinistri lateris dolor oboritur: difficultas spirandi: aperta vena. Die sequenti aperta etiam vena: datum a meridie medicamentum. Ecce insignis pulsus mutatio, eaque terrifica: intercisus pulsus, quasi tendens ad caprizantem, inæqualis, inordinatus, aliquantum intermittens: talis perseveravit per quinque aut sex dies. Et quum id ab humoris melancholici tetro vapore contingere videretur, non desitum est eam purgare: purgata est: pulsus ad suam naturam, & symmetriam rediit. In senibus pulsus mutationes non ita cito nos terrere debent.

Dyspnœam juvat purgatio. Damisella Akarye orthopnoica erat: magna copia putris pituitæ in pulmone. Purgatione & ventris inferioris, & multa anacatharsi melius habuit. In difficultate spirandi non est formidanda etiam frequens & magna purgatio.

Damisella Boyer laboravit destillatione in gingivas, & linguam: serosa erat ea destillatio. Ac quæritur sæpe, an calidus an frigidus sit humor qui influit: in coryza enim asperitas est sæpe, squalor, & velut adustio quædam, quum tamen materia origine frigida sit: sed est potius serum nitrosum. Parulis erat, & tanta fuit vis destillationis, ut quatuor dentes concusserit, & mobiles reddiderit: dolor implacabilis, ne narcoticis quidem cedens: tandem vi naturæ abscessus est procuratus, qui suppurato allevationem quamdam attulit. Revera non videtur alienum in parulide procurare suppuratum ad vitandos dolores implacabiles, qui parulidis comites esse solent. Sed & tametsi gravida sit, non timuimus ei dare pilulas etiam scammonium recipientes. Sed observaverunt Medici multos catarrhis obnoxios esse, quod medullam ipsius cerebri delicatam & mollem habeant: propterea ea confirmanda est, vitanda cruditas, vitandus rerum valde liquidarum frequens usus.

Catarrhosi mollem & delicatam habent cerebri substantiam. Cap. 10. lib. 6. Pathol.

Serva Stephani Colot cœliaca mihi visa est ex iis signis, quæ proponit Fernelius. Et hic locus sicce non est prætereundus, quoniam in controversiam venit sæpe. Et Medici frustra nituntur supprimere: falsa opinione febris ducuntur, & ad plebotomiam veniunt: denique non satis accurate distinguunt τὸ κοιλιακὸν (h), καὶ λειεντερικόν (i). Ista autem serva ita

(g) Fermentatio humoris melancholici.

(h) Cœliacum, ad ventrem infimum spectans.

(i) Lientericum, quod lienem spectat.

ita erat affecta : primum dolor inſignis ad os ventriculi : putabant illam ea in parte percuſſam, ſed fruſtra : jactatio erat aſſidua, dormiendi impotentia : quotidie excernebatur copia ingens materiei albicantis, veluti pulticulam referentis : non leienteria erat, ſed erat excretio cœliaca : etenim ventriculus ſuo ſatisfecerat officio, ſed ἀνάδοσις (*k*) erat impedita : & in hoc jacet diſcrimen inter leienteriam & cœliacam affectionem. Febris repente oboritur, tum ob vigilias perpetuas, & labores, tum ob motum materiei tam fœtentis, cujus vapor cor feriens non poteſt non febriculam quamdam excitare. Et in hoc affectu, ſi maxime alias, oportet cunctari, & vires ſuſtinere, ut tanto morbo ſufficiant. Talis affectio ſæpe obſervatur, ac ſæpe Medici quid facto opus ſit, ignorant.

Ulcuſcula eorum qui lue venerea laborarunt, difficulter ſanantur.

Obſervaverunt peritiores Chirurgi, ulcuſcula etiam leviſſima, immo, ut ita dicam, excoriationes ipſas, in iis qui olim lue venerea laborarunt, & curati ſunt, etiam difficillime ſanari : adeo veteris ipſius fermenti veſtigium aliquod remanet, quod mala leviſſima exacerbat, & deteriora reddit. Quod animadvertendum eſt, ut quum agitur de curatione ulcuſculorum, corpora olim iſto tabo affecta obſidentium, ne quum eluſerint remedia, aliis corporibus magno profectu & adjumento adhiberi ſolita, malum ægreſcat medendo magno eorum qui talia uſurpant remedia, vituperio & dedecore.

Humor melancholicus cordi capitalis hoſtis.

Quid? Vulgo dicitur quod humor melancholicus, præſertim quum naturam malignam acquiſivit cordi, & nativo calori eſt tamquam capitalis hoſtis. Si hoc verum eſt, quomodo tam diu durant & vivunt? Quomodo morbos tam longos ſuſtinent? Quomodo tantas evacuationes, & tam validas ferunt? Illud enim abſonum videtur, calorem naturalem, immo naturam ipſam virulentia ipſius humoris melancholici, aut atrabilarii affici, & tamen tamdiu perſiſtere : quum videamus ſolo ſæpe vapore aliunde elato vitæ noſtræ filum abrumpi, aut cardiacas contingere ſyncopas, eaſque valde formidandas. Hoc non caret difficultate. A pure aut abſceſſu, aut a grumo ſolo ſanguinis vapor elatus mortem intentat : cur non ab humore melancholico vapor elatus idem faciet? Forte analogia eſt inter vaporem luis venereæ fomitem, & vaporem a ſucco melancholico aut atrabilario excitatum. Luis venereæ venenatus vapor vim habet non ad diſſipandum, non ad necandum; ſed ad alios quoſdam effectus, idque per quamdam ἰδιοσυγκρασίαν (*l*) : & tale venenum ad cutim & muſculos natura depellit, unde juncturarum dolores implacabiles. At vapor peſtilens, aut a pure, aut a grumo ſanguinis excitatus diſſipat ſpiritus, & propterea alia quadam proprietate nocet, & mortem affert. Idem de menſtruo, & ſemine corrupto, quod hyſterica pathemata, non mortem affert.

14.

Sed & circa melancholica accidentia notare unum oportet, quod plerique dolores melancholicos patiuntur, quos a catarrho eſſe putant, & ſic decipiuntur valde : nam & origine, & curandi varietate differunt.

 Tenſiones

(*k*) Diſtributio.

(*l*) Proprium temperamentum.

Tensiones sunt circum membranas, eæque a flatulenta aura, aut tenui admodum materia, quæ tendit, atque quodammodo divellit membranas: potest & serum quoddam malignum id facere.

Vide historiam Mariæ Berthier lib. 2. Consiliorum nostrorum Conf. 114.

Observavit D. Magnus, eos dolores distendentes aliquando mulierem quamdam afflixisse: & quum omnibus remediis tentatum fuisset, ut ii mitigarentur, tandem desierunt in tuberculum cancrosum. Admirabilis est effectus humoris melancholici. Et cavendum est maxime, ne tum quum dolores isti premunt, corpus exsiccemus, imprudenter persuasi, quod talis dolor a fluxione est: immo est corpus potius contemperandum & humectandum: & in hoc falluntur vel etiam experientissimi homines. Testis Maria Berthier, quæ humectata melius habuit, quam siccata exhausto multo sero, melancholicam naturam adepto. Quid enim impedit, quin humor aliquis in toto habitu eam naturam acquirat, quam habet particularis quidam in parte humor? Et in hoc fortasse decepti sunt Medici in Damisella de la Migenne, cui brachiorum dolores aderant pæne arthritici: sed ea quum senio in dies siccaretur magis, quid mirum fuit si dolor iste erat potius per desiccationem quamdam, quam per materiæ dominatum? Forte oleum violarum, litus, & embroche magis conferre debebant, quam gravius aliquod remedium.

15.

16.

Historia.

Mercatori Bourlon dolores implacabiles ad regionem lienis, & fere infra ad umbilicum pæne: tumor quidam percipiebatur: tandem interiit. Non credebant dolorem esse nephriticum, & tamen erat: at situs doloris & partis decipiebat. Aperto cadavere, inventus est ren insignis, loco dimotus, & ad regionem lienis, aut natura, aut aliqua alia vi (si credere fas sit) detrusus: sic imposuit valde Medicis. Idem contigit Cardinali a Guisia: curabant eum splenicum pro nephritico: ren quadruplo major erat, quam a natura esse deberet.

Monspessulani fugiunt acetum in oxyrhodino, & iis quæ somni conciliandi gratia adhibentur: ajunt enim membranas ferire, & sic potius vigilias excitare, quam somnum inducere. Hoc annotavit Aëtius ex Archigene.

Quidam in oppido Sandionysiano tympanite interiit. Glandulæ mesenterii plane aruerant, ut sicci hydropis causa inde accersenda foret.

Mulieres vino deditæ gravibus morbis obnoxiæ.

Lib. de aliment.

Mulieres vino deditæ maxima ex parte a cibis abhorrent, & morbis detineri solent curatu difficillimis: arthritidi sunt obnoxiæ, contra Hippocratis sententiam, catarrhodees sunt, doloribus capitis opportunæ. An quia corpus earum est δυσδιαφόρητον (m), & idem non contingit viris, præsertim quibus spiracula cutis patent? Admirabile enim illud est, quod scripsit Hippocrates: *Raritas cutis ad perspirationem; quibus amplius aufertur, saniores sunt. Densitas cutis ad perspirationem; quibus minus aufertur, morbidiores. Qui probe perspirant, debiliores & saniores sunt, & a morbis facile reconvalescunt. Qui male perspirant, priusquam ægrotant, fortiores sunt; ubi autem ægrotarunt, difficilius a morbis reconvalescunt.* Et hæc ratio adduci

(m) Ægrè evaporabiles.

duci poteſt ad eum locum, in quo quærebamus de corporibus ſervorum & ſervarum in præcedentibus.

ANNOTATIONES.

1. *Quæri poteſt, an materia ſit ita effera, ut vulgo creditur? Cur enim ſuppurat?* Κακοήθεια *enim iſta ſuppurationi officere videtur. Item cur refrigerantia intro ſumuntur, & tamen tantopere a frigido cavemus? Officere enim videmur.*

2. *Annotavimus* lib. 1. Epid. *quæ incommoda afferant iſta exanthemata popularia: id in filio Puthomme Notarii obſervatum, cui pæne ſideratum brachium: applicatio cataplaſmatis ex mithridatio valet. Hoc explicavimus ante* lib. 1. Epidemiorum noſtrorum.

3. *Unum præterea eſt animadvertendum, in quo graviter peccari ſolet: nam in febribus continuis, urinis alioqui apparentibus ſatis laudabilibus, ſanguis colore & ſubſtantia vitioſus demitur: Et putant eſſe confuſam urinam: hinc ex ſanguinis vitio male ſumunt indicationem detrahendi ſanguinis: at errant: nam quum in ſtatu morborum perfecta eſt urinarum concoctio, necdum evacuatio excretioque contigit noxii humoris, urinæ non confuſæ apparent: & tamen ob agitationem, quæ fit in ſuccis qui in venis continentur, ſanguis ita illaudabilis apparet; an ideo detrahendus? Erras, ſi id credas. Præterea cavendum, ne confundas urinas perturbatas cum iis, quæ vulgo confuſæ dicuntur: nam confuſæ venam ſecari jubent, non autem turbatæ. Et in hoc ſequendus Fernelius.*

4. *Hoc fortaſſis ab oppido paucis eſt obſervatum. Et eo conſilio forte quædam mulieres adhibent vincam pervincam ad ſiſtendum ſanguinem.*

5. *Huc accedit hiſtoria Gratiani, cui pleuritico mirum in modum profuit evacuatio multa per alvum facta.*

6. *Ophthalmia in illa paupere familia erat contagioſa: nam & uxor, & maritus, & omnes liberi affecti ſunt.*

7. *Cur e brachio potius demebatur ſanguis, quam e malleolo? Nam ſi repulſio & repercuſſio lædit, cur non revulſio, & retractio intro? Niſi quod repercuſſio nil evacuat, ſed revulſio & retractio evacuat, præſertim quum per phlebotomiam fieri ſolet.*

8. *Et ſi vomendi moleſtiæ adſint, vel nauſeæ, & ſi jactatio multa, urina aliquid indicante, (quamquam in hoc affectu ſæpe in pueris ſunt fallaces) tunc de lapide in renibus vereri oportet.*

9. *Phlebotomia retardat ſuppuratum, ut patet de homine Halicarnaſſenſi* 7. Epid. *cui auris dolebat.*

10. *Tuſſis ſignum eſt ecthymaton erumpentium: ſic falli non oportet, ſed ſingula alia ſigna conferre.*

11. *Eſt enim ubi in febribus etiam continuis valet detractio ſanguinis; eſt ubi non valet, quicquid contradicat Galenus. Provocatio enim alvi, & pulſuum immutationem affert, & febrem jugulat.*

12. *Id factum de Aëtii conſilio, ex ſententia Philumeni Medici: nam narcoticorum & ſomniferorum uſus in ejuſmodi affectionibus amplectendus.*

13. *Galenus* comm. ad Aphorism. 44. lib. 2. Aphor. *explicat quid sit gracile habere corpus, & crassum: crassum enim corpus* ταχυθάνατον (*n*) *est: non ita gracile: minus illud quod in medio consistit: vasa enim ampla sunt: & licet impinguescant, non ita calor naturalis patet extinctioni: graciles vero offenduntur a causis externis. At videmus eos qui succulenti sunt, & multis jusculis cibisque humidis utuntur, in ingentem molem excrescere: & hi morbis sunt obnoxii: porro videtur magis e re sanitatis esse, si corpus potius siccetur, quam si humectetur: quoniam plurimi in hoc sunt, ut consulant potius humectationi, balneis, crebro jusculorum usu, & aliis humectantibus; si multum seri succrescit, & dum putrescit, morbos & virus parit. Sed ut concedam istam humectandi rationem commodo valetudinis procurari, est ubi mediocritas servanda est: nam ista foris humectantia, aut non generant tale serum, quale morborum parens dicimus, aut humiditatem nescio quam benignam, & difflatu facilem pariunt: Sed sunt corpora, quæ ex se, & in se generant tale serum biliosum, quod quidem dolores, orgasmum, saniem, ichorem, virus generat: unde quibusdam ulcera sunt dysepulotica, aliis non. Et multi in hoc decipiuntur, & errant. Revera corpora sicca & diutius durant, & minus sunt morbis obnoxia, & sunt expeditiora,* καὶ προθυμότερα (*o*): *unde illud vulgare,* Il est dispos comme un Biernois: *& tamen isti homines sunt fere omnes squalidi, &* ἰκτερώδεες (*p*).

14. *Materia & vapor materiei cancrum committentis non tam domatur & vincitur a natura, quam sanguis aut bilis: & tamen vapor elatus ab abscessu, & pure laudabili, potius hominem necat, quam qui a cancro est. Quomodo id fit?*

15. *Postquam enim sæva intulerunt symptomata, & vagati sunt dolores, præsertim distendentes, si aut cancer, aut aliquid simile oriatur, cessare facit id genus dolores. Unde non mirum, si hypochondriaci varios in variis partibus habent dolores: & maxime patiuntur, si corpus sit densum: quod si quid erumpat aliqua in parte, allevantur: sin minus, non cessant conqueri, nec allevationem ullam percipiunt.*

16. *An a siccitate dolor esse potest? Aëtius lassitudinem a siccitate esse docet, & dolorem dentium a siccitate.*

(*n*) Velociter moriens.
(*o*) Et paratiora.
(*p*) Icterici, Auriginosi.

VER,

VER, ET PRINCIPIUM ÆSTATIS

Anni Domini 1578.

HYems non ita insalubris fuit, licet suam temperiem non omnino bene servaverit. Et quum Auster circa finem hyemis perflavisset, deinde veris initio Aquilo dominatus fuisset per dies aliquot, male morati morbi in hominum genus invasere: præsertim vero dolores capitis acerbissimi. Nescio quo pacto a dominatu aut austri, aut alius cujusdam signi serum malignum & indomitum in animantium capitibus generatum fuerat, quod virulentiæ suæ argumenta præbebat, quocumque influxisset, & ubicumque constituisset. Si in fauces, & asperam arteriam influebat, tusses violentas, pruritus quosdam in pectore, & inania tussiendi desideria excitabat: immo Medici, qui popularis morbi sævitiam considerabant, eos affectus ei consimiles arbitrabantur, quem olim *Coqueluche* vocitabant: saltem magna erat affinitas: nullis cedebant remediis tusses. Ophthalmiæ sævissimæ, dentium dolores, ardoris sensus in capite maximus: dolores lateris, maxime sinistri: nam pro quatuor ægrotis pleuriticis, quibus latus dextrum affligebatur, quindecim aut plures latus sinistrum dolebant: quod qua ratione contingeret, observatione quoque dignum exsistit: idem observavimus aliis annis, ut *lib.* I. *Epidemiorum nostrorum* scriptum est. Multis gingivarum inflammationes contigere, & faucium dolores. Denique & tusses istæ inanes valde laboriosæ, & ophthalmiæ, & laterum dolores populariter grassabantur, & pauci admodum fuerunt, quibus aut dolor capitis, aut coryza, aut colli & cervicis dolor, aut aliquid simile contigerit. Et quod mirum fuit, qui humor per nares excernebatur, licet frigidus sentiretur, tamen exurebat & exulcerabat partes per quas fluebat, unde dolor intolerabilis. Maximum remedium fuit in phlebotomia, ob inflammationes & pulsatiles dolores, quos talis bilis aut serum biliosum excitavit. Sic idea differebant multi dolores, ab iis doloribus quos aliis temporibus humor biliosus pariebat. Simile quid observavimus contigisse, in hoc ipso libro, quum loquebamur de specie cujusdam siriaseos, quæ capita multorum affligere visa est.

I.

Filiæ Beasaldæ, ut & matri, nescio quis humor insitus est, qui symptomata affert incredibilia: aliquando excitatur nescio quis vapor, aut humor vaporosus, & flatulentus, & malignus, qui partes, in quas repit, manifeste tumefacit, cum suffocationis metu quodam: manus intumescunt adeo manifeste, & multum, ut caput fere magnitudine referre videan-

Hippocrat. lib. 2. Epid.

videantur. Sectio profuit. Et usurpari illud potest isto in loco, quod scripsit Hippocrates: *Flatuositatem sectio venæ solvit.*

Dolores laterum a fluxione irritantur medicamentis.

D. de Boissy dolens latus satis docuit, quod a medicamentis dolores laterum, præsertim quum fiunt a fluxione, tantum abest ut juventur, ut irritentur magis. Contra, qui laterum dolores principia duxerunt a partibus inferioribus, non nisi medicamentis purgantibus, iisque validis, adjuvantur.

Ridendum porro illud, quod vidimus in uxore D. Benart, nomine Soulefour; quæ non tam reipsa, quam opinione laborabat: ab utero malum esse credebat, & uterum superiora appetere: nos in aliam adduximus opinionem: ventrem mollivimus & subduximus: bellissime habuit. Simile quid patiebatur cujusdam Itali scortum & concubina; de qua ante dictum est: magno alvi profluvio, quum alioqui crederet id quicquid esset, uterinum esse, liberata est.

Nobilis vir fere eodem modo laborabat, quo D. de Longueire, & Petrus du Four: & quum tuta omnia viderentur, aut rupta, aut aliter affecta insigni vena, insignis evacuatio sanguinis per alvum facta est. Duo interiere: tertius superest. Eorum qui interiere multo securiores res videbantur. Credo id contigisse, quoniam sanguis qui hæmorrhagiam per nares afferre debuisset, postquam tumultum fecit, & exitum non habuit, vi rupit sua vasa. Et ex his historiis, perseverante febre licet miti, Non ita securos esse oportet, quin semper aliquid sinistri pertimescamus, ut omni nos calumnia liberemus: multa enim bonos Medicos latent. Id quod Galenus *comm. in lib.* I. *Prorrhetici* abunde demonstravit.

Securitas nimia periculi plena in morbis curandis.

Prægnans mulier biliosa, animo satis perturbato ob mariti absentiam, tussi infestabatur vehementiori: sputum cruentum: febris: partui erat proxima. Nos venam aperire verebamur: tamen major nobis metus erat inflammationis futuræ pulmonum, aut pleuritidis: vena secta: detractus impurus valde sanguis: eodem die vitalem peperit: omnia secuta sunt fausta. Eventus rem probavit.

Quidam pleuriticus non tam allevatus fuit multiplici phlebotomia, quam sudoris provocatione a natura facta. Et revera graviter ab iis peccatur, qui nil exspectantes, & naturam fatigantes, ægros multo detracto sanguine exinaniunt. Id docuit illa mulier in domo viduæ Colot tonsoris, cui alii sanguinem detraxissent, nos alia arte ei sumus opitulati.

Uxori D. Scaronii memorabile id quod contigit: repente phlyzacia oborta: delirium: oculi ardentes: matris obitum ægre tulerat: proxima erat mensium eruptio: injecto enemate omnia sunt sedata.

Calvitium ab intolerabili capitis dolore.

Damisellæ illius viduæ filius intolerabili capitis dolore vexatus est: id fecit parvi mater. Vi doloris & humoris maleficio calvitium contigit.

Nobili viro mirum quid contigit: doluit latus. Chirurgus imperitus tutudit aliam venam ab ea quæ dicta fuit: aperuit cephalicam: inde imbecillitas summa secuta est: dolor auctus est. De funere cogitabatur: non terruit nos ista infirmitas: multa egimus periclitando. Secta alia vena semel atque iterum: dolor quievit: deinde recruduit. Credo quod

deterior

deterior fiebat detractione sanguis quod non tam in venis, quam extra venas contineretur. Præter spem convaluit. Multa sane audenda sunt.

Multis in latere dolor est: particula quæ dolet, non videtur esse tanti, ut propterea mittatur sanguis tam audacter, & simus solliciti adeo de dolore parvam circumscriptionem habente. An non forte idem judicium haberi potest de particula illa thoracis laborante, quod & Hippocrates habuit de eo, cui pars femoris, & pedis pollex dolebat? Id parvi momenti videbatur: tamen inde mors est insecuta. Et Galenus *comm. in hist.* de eo, cui pollex pedis dolebat, miratur cur Hippocrates omiserit phlebotomiam: magna id contemplatione opus habet: nam quum natura suis viribus usa conatur aut materiam, aut virus quoddam a se se depellere, alias in emunctoriis partium, alias in crure, aut in capite aliquod signum edit depulsionis istius materiæ: Unde aut epinyctis, aut phlegmone, aut phlogosis apparet, tamquam morbi prænuntia, nisi tu ipse alias provideris: & quod in istis partibus facit, idem in thorace fieri potest: hinc frustra ad defluxionem id mali refertur: sed fit per translationem a parte in partem, velut orgasmo quodam: & audacter sanguis mittitur, aut purgatio instituitur, quum in bubonibus aut in alia parte apparet signum aliquod translationis materiei, non tam forte quantitate, quam qualitate peccantis; si possis conjicere aliquid simile causam esse doloris lateris, intrepide ea præstabis quæ diximus. Ac nonnulli Medici hoc parum animadvertentes, de isto dolore parum sunt solliciti, minime rati particulam esse materiei desectæ, & decisæ a majore materiei mole: ac interim inopina morte multi præventi, occasio fuerunt, cur in infamiam & dedecus incurrerint.

2.

Historia.

Neptis D. Valeton historia est commemorabilis. Splenis corpus incumbere vesicæ deprehensum est, & satis contumaciter adhærebat. Olim fœdis coloribus laboraverat, nec non tumorem passa fuerat, quem aniculæ vocant *le Carreau*: valde cacochyma erat, carbones illi in deliciis fuerunt: Κακόχρους (*q*) erat. Furtim compressa est: tumorem tantum ventris esse credebant: secta in malleolo vena: data medicamenta: uterum ad legitimum pariendi tempus gestavit: æger fuit partus: ipso enitendi tempore extincta est. Aperto cadavere, repertus ventriculus σφακελώδης (*r*): Lienis locus naturalis erat vacuus: circa regionem vesicæ latebat lien: putabatur a suo loco delapsus laxatis ligamentis. Numquid idem Damisellæ Pagevin contigit? Præceps enim devolutio quam ipsa persensit magnam fidem facit.

Variæ tardioris alvi causæ.

Vulgata est multorum querela, quod eis alvus nimium adstricta sit, nec nisi tertio quartove die dejiciat, aut tardius multo. Multæ solent assignari tardioris alvi causæ. Una vulgaris est, & quam oppido pauci animadverterunt, aut ciborum parcitas, aut pastuum longa intercapedo: interest enim multum inter cœnam præcedentis, & prandium sequentis diei: tempus enim medium est horarum sexdecim, plus, minusve: quod tempus plus æquo satisfacit coctioni, & distributioni alimenti: nisi forte quædam corpora objicias, quibus calor naturalis imbecillior non tam facile suum

(*q*) Mali coloris. (*r*) Corruptus.

ſuum facit officium: ſed generalius nos id totum pronuntiamus. Atque dum tantum temporis intereſt, præſertim ſi vitæ ratio ſatis moderata, & calor naturalis ſatis bonus eſt, ſiccantur fæces, calor naturalis augetur deſtitutus aliqua ex parte præſente pabulo, atque ita augetur, ut jam defectu alimenti ſe ſe augens, caloris contra naturam vim induat atque repræſentet: id quod multis argumentis poteſt deprehendi. Melius cum aliis agitur, quibus alvus quotidie, aut bis die ſolvitur: hinc enim multi arcentur ac fugantur morbi. Et qui cibis potuque frequenti utuntur, non ad neceſſitatem, ſed ad voluptatem, iis crebro magis ac profuſius alvus deſcendit: ut videatur magis e re naturæ eſſe, temperantiæ limites parum egrediendo, paullo crebriore potulentorum & eſculentorum uſu alvi libertatem procurare, quam ſtrictiore ac religioſiore victus ratione denſitatem adſtrictionemque alvi cauſari, dolorum juxta ac morborum parentem: nec tam ipſius neceſſitatis legibus obediendum, quin aliquando voluptatibus ipſis inſervias. Quod enim ſummus vir ſcripſit, *Corpora quum purgare volueris, fluida facito*: id non ſolum in ſolennibus purgationibus tenendum ſanciendumque eſt, verum in quotidianis, & a natura inſtitutis excrementorum evacuationibus. E cerebro mucus pleriſque non exit quotidie mane, niſi aut præſumpto cibo aut potu, aut aëre præhumectante, aut narium affuſione aquæ humectatione. Pituita non facile extunditur, priuſquam arteriam re aliqua liquida præhumectaris: unde plebeii, & proletarii homines, quibus non tam curæ eſt, quomodo vitam in poſterum ſuſtentent, in dieſque vivant, quam ut quotidie mane lagenam, aut ſuum poculum vitreum vino impleant, in diemque vivant, vini albi aut alterius dragmis aliquot ebibitis, (verbum enim eorum πολιτικόν eſt) multam pituitam e pectore extuſſiunt adeo facile, ut id eis ſit magnum ad fugandos morbos remedium: ita enim ſe facile putant adverſus omnia incommodá aëris θωρακεύεσθαι (*s*). Quod quum ita ſit, quemadmodum in procuranda quarumdam partium exoneratione aliquid ſumi debet, quod fluidam lubricamque partem reddat: ita ut alvus aut quotidie, aut non ita tarde dejiciat, cibo frequentiore corpus, atque adeo alvus ipſa proluenda eſt atque humectanda: aut deſinant laſſas Medicorum aures ita crebris querelis infeſtare.

Fluida corpora reddenda tum pharmacis, tum alimentis, & victu quotidiano.

Cur proletarii, & plebeii homines ſalubrius vivant, quam ii qui exactam vitæ legem ſervant, & intra temperantiæ limites conſiſtunt.

Hiſtoria.

Notanda hiſtoria, quam D. Mareſcotius narravit. Cuidam pugio pectori adactus fuerat: ante tempus, nulla aut exigua facta per os & vulnus excretione, cicatrix inducta eſt: dies aliquot viſus eſt reſtitutus: Febris: difficultas tuſſiendi, & ſpirandi: potius de funere, quam de remediis quæritur. Inito conſilio, & iis quæ præceſſerant expenſis, tandem inter quintam & ſextam coſtam plaga facta eſt, pus eductum plurimum: convaluit.

Notandum quod contigit uxori D. Guillon quæſtoris Regii: illi dolor obortus eſt in mamma ſiniſtra ab aliqua ſuppreſſione lactis, ut conjicere eſt: tumor erat: diſparuit: ſaltem nil foris eminebat: non deſiit dolere ea pars, quamvis nil foret conſpicuum: macreſcebat in dies: nil proficiebat:

(*s*) Armari, muniri.

proficiebat : languebat : palpitatio cordis insignis : unde ea oriretur, dubitabant. A liene repetebant illam. Accersitus D. Duretus mali originem altius repetit, & rimatur : omnis palpitationis cordiacæ causam aut in oppressione, aut in excussione ponit. Illa est quum malum in corde ipso est, aut circum cor : ut quum nimia aqua inter pericardium crevit, aut cordi pericardium adhærescit. Hæc excussio quum aliunde est, alia qua erant argumenta mali non nascentis & orientis a liene : sequebatur ergo ut in thorace & corde causa mali foret : tandem collectum est, parte interiore abscessum latere, qui nisi aperiretur, mortem repentinam esse accersiturus : contra multorum opinionem ea parte septicum admovetur : actis aliqua ex parte cuniculis pus manavit multum : miraculo convaluit. Initio hujus libri consimilis est historia de puella, cui erat similis pulsatio in mamma sinistra.

Palpitationis cardiacæ causæ.

In vomitionibus sistendis aut sinendis multum a plerisque laboratur : videtur enim eodem modo conari natura in evacuatione materiei, regionem ventriculi occupantis, quo & in ventre inferiore evacuando, aut in cerebro repurgando. Et quoniam molestus est vomitus, inclamatur post Medicos, ut omni arte sistant vomitum : at non nisi vitæ dispendio de vomitum compescente remedio decernitur. Ut enim alvum liquidam, & diarrhœam sistere sæpe extiale est, ita quoque & vomitum : & prudenter Medici faciunt, qui vomitum vomitu, secundum Hippocratem, curant.

Ut in diarrhæa, ita in vomitionibus sistendis aut sinendis, magna cautio adhibenda.

Domina Brizart vidua satis docuit, quod dolores lateris, præsertim quum fere ad claviculam pertinent, potius egent anacatharsi, quam phlebotomia. Idem in Domino Sangermano, & in filia illustris Dominæ de Sancto Amando observatum est.

Abbatis D. de Savigny prompta solutio doloris nephritici detracto sanguine, pulsu pleno & magno, declaravit quod ad compescendum motum humorum, ad renes laborantes se se inclinantium, nil prius sit phlebotomia, quamquam affectus ipse, quatenus talis est, hoc remedium non exposcit. Sed Galenus *in lib. de renum affectionibus*, hoc remedium valde commendat.

Phlebotomia dolori nephritico confert.

Uxor Adriani Vallæi, tota febriculosa, quum peperisset ægre, in morbum incidit valde gravem : magna & aquarum & sanguinis fuit effusio. Clinica mulier, alimenti copia volens istam evacuationem compensare, febrem auxit, cruditates attulit, hincque speciem aliquam corruptionis : octavo die quum alvus satis liquida foret, datus est bolus ex conserva rosarum cum rhabarbaro : hoc medicamento, humor biliosus, concavo hepatis conclusus dum motus est, tantum incendium, tantus calor apparuit, ut illa pæne conflagrare videretur : hinc aucta in dies febris, multa symptomata terrifica apparuerunt : tandem post phlebotomiam unam atque alteram, & purgationes satis frequentes, restituta est. Docuit nos historia hæc, intempestivam cibationem longorum morborum parentem esse.

Cibatio intempestiva morborum magnorum parens.

Quibus corpora compacta sunt, firma & solida, iis dolores lateris sunt curatu difficiliores, & velint, nolint Medici, venæ sectio repetita non con- *Corpora firma, solida,*

 fert :

Compacta venæ sectionem non tolerant. fert: obstructio enim & spiraculorum cutis constipatio impedit, quo minus exhalet corpus: præterea aëri frigido corpora sua exponunt, nec lecto se continere volunt. Id in multis ægrotantibus observavi.

Reliquiæ febris quartanæ. Joanni Montpellier, Apparitori Regio, pustulæ quæ φλυζάκια (*t*) dici possunt, certis temporibus: hæc erumpere cœperunt ab eo tempore, quo febre quartana laboravit. Admirabiles sunt reliquiæ febrium quartanarum.

Nobilis vidua D. de Granville, per sex pæne annos postquam febre quartana liberata est, eo ipso mense & tempore quo in istam febrem quartanam incidit, præludia quædam, & προφαινόμενα (*u*) ipsius febris signa persentit, ac si in eam denuo esset casura. Et admirabilis mos fuit istius febris quartanæ. Paucæ admodum, aut nullæ similes umquam observatæ sunt. De ea muliere *primo libro*.

Apud viduam Colot tonsoris uxor cujusdam Latomi valde succulenta in febrem incidit: hæc de genere continuarum: neglecta est ad dies octo: pessime cum ea actum est. Nono die puncticulæ & maculæ, culicum morsibus similes: comatosa affectio: incontinentia urinæ. Quærebamus an præsente isto comate agendum esset aliquid. Tremula, & in potibus substrepens, interiit. Prætermissa primis diebus occasio hujus calamitatis forte causa fuit.

Historia. Uxori Claudii du Four mirum quod contigit. Narrat tibiæ suæ, quum devolveretur genibus flexis, aciculam forte infixam: dolor parum quievit: deinde recruduit de nocte: sævissimus fuit: multos menses duravit. Tandem signis collectum est os affectum esse: ita erat. Pyroticum adhibitum, & emplastrum de ranis: melius habuit: nondum ossis particulæ abscesserunt. Id fuit tale, quale a lue venerea fuisset.

Juxta domum Adriani Vallæi mulier pleuritica præter opinionem interiit. Cessavit dolor lateris aliqua ex parte: delira facta est: interiit: sputa erant biliosa, & corpus erat valde solidum, & sanum videbatur. Et in ea ægra verum fuit, quod *Hippocrates in Prorrhetico* scripsit, *Lateris dolor ex sputis biliosis, si repente absque ratione evanuerit, in furorem aguntur, part. 5. sect. 4. lib. 1. Prorrh.* Mira est vis humoris morbos committentis: licet enim multus humor crudus congestus sit, hic tamen morbum non facit, sed nescio quæ vis maligna, & virus quoddam: declarat subita mutatio, & transitus morbi in alium. Item (quod notandum est) videmus morbos quosdam, vehementissimos & lethales creditos, quodam die critico, facto abscessu etiam parvo, aut dolore in crure oborto, aut in simili parte mitiores reddi: quasi natura mirum in modum sit recreata excussa particula humoris maligni in partem aliquam. Id quod historia Joannis Duteil docuit.

Humorum cacoethia lethales morbos parit.

Ista vidua Joannis Brizart dolebat circa primum intercostale: pleuritin esse putabant: metu majoris inflammationis sanguis detractus. Alii sæpius detraxis-

(*t*) Papulæ, pustulæ in modum bullæ erumpentes.

(*u*) Ante apparentia, Prophænomena.

detraxissent nos obstinate a phlebotomia abstinuimus: incubuimus in ἀνακάθαρσιν (*x*): convaluit. Temere in doloribus ad costas sanguinem detrahere non oportet. Idem contigerat filiæ Dominæ de Sancto Amando: Idem Sangermano.

Quid quod videmus eos quibus pulsus validus est, magis sæpe obnoxios morbis; alios quibus pulsus languidiusculus, diutius sæpe vivere? An quia major resistentia in iis, quibus pulsus validior est? An quia pulsus iste aliquando fallax est? Nam plerisque ob motus animi præcipites, & satagendi studium, in spiritibus habent conceptam veluti phlogosin, propterea cæteris sunt magis febriculosi? An quia suis viribus fisi plus edunt, & majora in sanitatem peccata committunt? An quia facile est decipi in pulsus vel firmitate, vel infirmitate? An quia in iis quos infirmos judicamus, pars aliqua est princeps, ut pote cor, quæ firma sit & compacta; unde pulsus non ita se se ostentat? Vel potius dicemus, in iis quibus vires sunt imbecillæ, non ita validos esse motus, & humorum, & naturæ. Motus autem vis mutationum magnarum causa est, & subitarum translationum de parte in partem: nisi forte dicamus, non esse æstimandas vires ex mole. Contra quibus pulsus debiles, & vires sunt infirmæ, ii minus sunt de sanitate sua tuti, & minus in commoda valetudinis peccant, unde vulgare istud: *Un pot fêlé dure plus qu'un neuf.*

Quid? Non abs re fortassis αἱματοχύται (*y*) illi, qui audacter sanguinem detrahunt, objiciunt illud de nutricibus, quibus pueri plus quam uncias sex aut octo, plus minusve lactis exugunt: & tamen lac excrementum benignum est, spiritu plenum est; cur non vires tanta lactis suctione dissipantur, quemadmodum frequenti sanguinis detractione? Verum longe dispar ratio lactis & sanguinis: nam lactis materia ducitur quidem ad mammas, & ab iis attrahitur: at sanguis, aliarum partium futurus alimentum, attrahi tantum videtur: ut mirum non sit, si multa copia eliciatur lac nullo nutricis incommodo: sanguis vero non ita magna ducatur copia. Accedit quod paullatim lac sugitur.

Evacuationis lactis & sanguinis differentia.

Mirum quomodo gibbosus iste æger a febre continua, & dolore lateris evaserit: sexies detractus sanguis: incredibilis excretio materiei, & pituitæ putris qua offerti erant pulmones: sudores diaphoretici. Præter spem convaluit. Hinc patet, quod audacter sanguinem detrahere, & anacatharsin procurare confert.

Uxori D. de Brezé dolor insignis pone aures; parotis minatur. Quæritur an in hoc casu sæpius sanguinem detrahere bonum? Nam impedire ne ad suppuratum tendat, bonum est: repellere nocet. Si vena secatur, & aliquid est egressum e vasis, & aliquid paratum est adhuc in partem fluere, retardamus suppuratum, refrigeratur, & crudescit materia: sic occasio majorum posthac dolorum datur. Contra, si primo quoque tempore procuratur suppuratum (nisi forte malum sit adeo leve, ut nec hinc, nec illinc periculum impendeat) non ita multo sanguine detracto, curatio est & facilior, & brevior.

Venæ sectio suppuratum retardat.

(*x*) Purgationem sursum per sputa. (*y*) Sanguinis effusores.

Idem D. Thierſault contigit: nam in femore obortus tumor forte ſuppurari prohibitus eſt purgatione, & phlebotomia. Et incredibile quantum negotii id attulerit.

Catharina Tiennette laxato cerebro, & viribus omnibus in ſumma cacochymia intra viginti horas a ſpecie quadam anginæ oppreſſa interiit. Malum neglexerat, nec tanti arbitrata eſt.

Iſte honeſtus vir ad Divi Pauli ædem, quum primis diebus diligenter curatus eſſet (id eſt legitima remedia adhibita erant) dolore ad latus ſiniſtrum oborto, & ſanguine plane puro detracto, fere ſalutem pollicebamur: ſed corpus cacochymia, & febris exigua allevatio, etiam tantum ſanguinis detracto, ſpem noſtram fefellit; ſeptimo die rudimenta erant coctionis: nono ſudor manavit: ac febris nihilo minor quoad illam, ad manum minor videbatur: ſudor aut potius mador toto corpore manavit uſque ad decimum ſeptimum, quod mirum fuit. Urinæ boni quidem coloris, ſed nil ſubſidens, & ne in medio quidem apparens habebat: Idem contigerat mercatori Antiſſiodorenſi, de quo *in primo tomo Conſiliorum noſtrorum*: nam ſudor iſte διαφορητικὸς (z) per totum tempus ſex aut ſeptem dierum nullo profectu manavit. Interiit. Circa iſtum ægrum duo notare oportet. Prius eſt, quod olim lue venerea laboraverat. Alterum eſt, de detractione ſanguinis: An æquum eſt audacter ſanguinem demere, quia putris apparet? nam perturbatio id facit: & quamdiu manet perturbatio, tamdiu manet & malus iſte ſanguinis color. Itaque errant forte, qui inde occaſionem ſæpius detrahendi captant. Confuſio enim & perturbatio in febribus ſanguinem malum repræſentat, unde ſudoris eruptione defæcatur ſanguis, & ſublata iſta perturbatione purus, ſi detrahatur, apparet: in quo plerique aberrare videntur; dum falſa opinione impuritatis ſanguinis, largius detrahitur, ſpirituum fit diſſipatio, natura ab inſtituto revocatur, & ſecretricis facultatis vires effœminantur: nam etiam impurus ſanguis ſpiritu vivifico abundat. Quid ſi etiam partes eo nutriantur? Unde videmus multis etiam & ſanis ſemper impurum ſanguinem detrahi, & tamen vivunt ſani: niſi quod in morbos celerius incidunt. Immo quum aliquando animi gratia, & metu alicujus morbi, ſi ſanguinem detrahi voluerunt, is etiamnum vitioſus eſt, & tamen ſani vivunt; nomine ſanitatis largius ſumto. Quod ad alterum attinet, quicumque lue venerea laboraverunt, iis conſultius facienda medicina, & alexiteria nonnumquam ſunt uſurpanda, quia reſidet ſemper aliquid veteris fermenti: immo etiam levia vulnera & ulcera ſunt ægre curabilia.

Quid quod in morbis quibuſdam, vel etiam quum non eſt commemorabilis morbus, vomitiones ſunt frequentes, præſertim ſi quid eſtur aut bibitur, alioqui non vomitur? Id experta eſt lepida quædam Monialis, & innumeri alii. Id declarat irritationem oris ventriculi: Hæc autem & a quantitate, & a qualitate humoris eſt.

Uxor D. Vandolii quum falſum germen (ut vocatur vulgo) excuſſiſſet, ſecuta

(z) Diaphoreticus, inviſibilem perſpirationem ex vaſis cutaneis minimis augens.

ſecuta eſt ſanguinis immodica evacuatio, ut fieri ſolet, & ut annotavimus *primo libro noſtrarum Ephemeridon.* Et, quod mirum magis, expurgata eſt quædam colluvies materiei albicantis, adeo tetri graviſque odoris, ut ei etiam valde faſtidioſa, & moleſta eſſet. Quid hoc eſt? Idem in uxore D. Courtillier poſt aborſum vidimus. An illud eſt, quod Hippocrates *in Prorrhetico* τὰ λευκὰ (*a*) vocat?

Fontanus tumore inflammatorio teſtis dextri laboravit: per penem paullo ante excreta fuerat quædam materia aut πυοειδὴς, aut γονοειδὴς (*b*): gonorrhœam metuebamus: a renibus id fuit, & curatus eſt.

In primo tomo Conſiliorum noſtrorum annotavimus ex Hippocrate, turpem triſtemque calamitatem eſſe, ſi eo ipſo die, quo datum eſt medicamentum, aut vena ſecta, æger intereat; itaque prudenter agendum eſt, ne commiſſi erroris culpa nos artemque noſtram dedecoret.

ANNOTATIONES.

1. *OMnes quæ tum vagabantur deſtillationes, febrem habebant comitem, eamque non mediocrem. Tuſſis quæ tum infeſtabat, erat ejuſmodi, ut conatus eſſet ſummus, & nil extuſſiretur, ſed vomitus excitaretur, ſubverſo nimirum ventriculo; aut ſtillicidia ſanguinis, vim paſſis cerebri venis, orirentur. Ceſſaverunt aliquot dies iſtæ moleſtiæ, ſed circum menſem Julium & Auguſtum acerbiores repetunt, & potius pueros adoriuntur. Quid hoc rei?*

2. *Non eſt dubium, quin pars thoracis recipiens partem materiei orgaſmo incitatæ inflammetur eodem modo, quo partes aliæ: unde pluritis ea inflammatio proprie dicitur: & ea tranſlatio majoris quantitatis humorum ſignum eſt. Unde quibus eſt infra modum detractus ſanguis iſto præſente dolore, ii aut vi morbi perierunt, aut diutius ægrotaverunt: nam & pars magis affligitur, & ſuppurati metus eſt. Id quod experientia patet.*

CONSTITUTIO ÆSTIVA

Anni Domini 1578.

JAm ante de æſtatis initio dictum eſt: ſub finem æſtatis iidem fere morbi qui & antea viguerunt. Æſtas flagrans & æſtuoſa fuit. Pueros quadrimeſtres, decimeſtres, & paullo adultiores febres adortæ ſunt, quæ innumeros ſuſtulerunt: maxime iſta ſolennis tuſſis, quæ *Quinta* ſeu *Quintana* vulgo dicitur, de qua ante dictum eſt. Hujus gravia ſunt ſymptomata: Pulmo ita irritatur, ut omni contentione nitens excutere id quod moleſtum eſt, nec admittat ſpiritum, nec viciſſim facile reddat:

(*a*) Alba. (*b*) Puriformis, aut Seminiformis.

intumescere videtur, & quasi strangulabundus æger mediis faucibus hærentes spiritus habet. Cur *Quinta* vulgo dicatur, dubio non caret. Quidam verbum fictitium esse putant per ὀνοματοποιΐαν (*c*), ab eo sono & strepitu, quem edunt ita tussientes: alii non inde repetunt, sed vocari Latine tussim *Quintanam* putant quod certis horis repetat: id quod experientia verum probat: nam vacant ista tussiendi molestia aliquando horarum quatuor aut quinque spatio, deinde repetit iste tussiendi παροξυσμὸς (*d*), aliquando tam molestus, ut sanguis & per nares, & per os vi excernatur: sæpissime subversio ventriculi contingit. Nondum quemque auctorem legi, qui de ea tussi verba faceret.

In sequentibus probabiles istius vocis etymologias adduximus.

Ac dubitant an a capite, an a corpore ipsius pulmonis, an aliunde serum, aut ichor, aut ὀῤῥὸς (*e*), aut serina destillatio manare soleat. Videtur esse a pulmone ipso: nam plerosque vidimus ita tussientes, quibus post inanem conatum semiputris materia incredibili quantitate excreta est: ut verisimile sit, eam materiam residem, & ibi collectam istius tussis causam esse. Aliis videtur esse a capite ipso, veluti liquefacto per quamdam διάχυσιν (*f*), ut loquitur Hippocrates. Quid si aliunde? Nam commemorabiles duo sunt loci apud Galenum & Hippocratem, ex quibus elici possit demonstratio horum: Galenus *in Epid.* siccæ tussis causas assignans, statuit primam causam esse exasperationem gutturis, & faucium: secundam, intemperiem instrumentorum respirationi servientium: tertiam, crassitiem humoris: quartam, humoris tenuitatem. Deinde de humore tenui ita scripsit: *Humor autem tenuis per guttur, & asperam arteriam delabens in pulmonem*, φθάνει χεῖσθαι (*g*), id est, antevertit fundi, ac dividi, vel *ante effunditur ac dispergitur* (nam Interpres elegantem vocem φθάνει negligenter omisit) *quam a spiritu per tussim concitato excludatur.* Quod Thasiis contigit, utpote capite repleto ab austrino statu, & sic destillationem transmittente omnibus thoracis regionibus. Et *ad part.* 17. *ejusdem lib.* scripsit: *Quæ destillationes capitis primum homines raucos ac tussiculosos reddunt, nec tandem consistunt, hæ alteram tabis differentiam afferre solent: Duæ enim sunt ejus differentiæ: una est ex fluxionibus a capite; altera ex affectibus ipsius pulmonis, maxime post expuitionem sanguinis, potissimum vase rupto: Sæpenumero vero fluxione impleto pulmone alia de causa ex partibus aliis, non ex capite:* Quasi vero aliunde sit ῥεῦμα (*h*), quam a capite. Locus, meo judicio, male Latinus factus est, πολλάκις δὲ, καὶ ῥευματισθέντος τοῦ πνεύμονος διά τινα ἄλλην αἰτίαν ἐκ μορίων ἑτέρων, οὐκ ἐκ τῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς (*i*). Ego puto ῥευματίζεσθαι (*k*) posse explicari, non destillatione affici, sed irrigari & repleri per quemdam

Ad particul. 12. sect. 1. lib. 1. Epid.

Causa præcipua tussis siccæ & furibundæ. Sect. 3. 6. Epid.

1.

2.

(*c*) Onomatopœiam, Nominis fictionem.
(*d*) Paroxysmus.
(*e*) Serum.
(*f*) Effusionem.
(*g*) Antevertit fundi; *sic enim interpretamur, antigrapha enim, ex Eustathio, non debent pati violentiam.*
(*h*) Rheuma.
(*i*) Multoties vero pulmone rheumatizante, propter aliam causam ex aliis partibus, non à capite, neque à partibus ad ipsum caput spectantibus.
(*k*) Rheumatizare.

dam modum raptus a partibus internis, & per quamdam ἀπότηξιν (*l*), id eſt, colliquationem partium vicinarum ipſi pulmoni, vel etiam proprii ejus excrementi, quod fundi poteſt ac liquari. His conformiter idem Hippocrates ſcripſit: *Eryſipelas in pulmone fit, quum ſit nimium reſiccatus ab ardore, a febribus, labore ac intemperie: nam tunc plurimum ſanguinis ad ſe trahit, maxime ex magnis venis: hæ enim ipſi ſunt vicinæ, & ipſi incumbunt; trahit enim tenuiſſimum ac debiliſſimum. Quum traxit, febris ex eo fit acuta, tuſſis ſicca, repletio in pectore, dolor acutus in anterioribus & poſterioribus partibus, maxime circum ſpinam, nimirum magnis venis calefactis. Vomunt aliquando ſubcruentum, aliquando ſublividum. Vomunt pituitam & bilem, & animo linquuntur.* Quo loco explicat etiam naturam ipſius tuſſis moleſtiſſimæ, quæ *Quinta* appellatur. Et tuſſis ſiccæ occaſio non a capite eſt, ut pleriſque videtur; ſed aliquando a pulmone ipſo, aliquando a ſubjectis partibus. Quod ſit a pulmone ipſo, declarat ingens copia pituitæ putris, & ſemipurulentæ quæ extuſſitur: nam ſi eſſet ſola ferina deſtillatio cauſa illius tuſſis permoleſtæ, quæ vulgo *Quinta* dicitur, non ea copia incredibilis materiei excluderetur: quamquam non nego a capite aliquid defluere quod irritet. Quid enim impedit, quominus eo modo ſe habeat materia in pulmone collecta, quo & ea materies quæ in ventre eſt? At quæ eſt in ventre, prout movetur aliquando, ita tormina & punctiones alvi excitat, dyſenteriam, diarrhœam, exulcerationes leves: ita quoque in pulmone irritat, pungit dum movetur, & tuſſiculoſos homines reddit, tuſſes veras excitat, & inane tuſſiendi deſiderium: quapropter errant qui ad caput tuſſis occaſionem referunt. Vel potius ad id referetur, quod quum dormienti deſtillatio in pulmonem facta eſt, moram aliquam trahens acrimoniam majorem acquiſivit: deinde eo modo quo excitatur in cerebro ſternutamentum, materia iſta in pulmone tumultuatur, movetur ac agitatur, unde facultas partis irritata, tuſſim iſtam promovet. Cæterum quod irritetur ῥευματισμὸς aliquis in pulmonem aliunde quam a capite, declarat ingens copia materiei, quæ excernitur in ſuppurato a caſu: vix enim credat aliquis, quanta illius materiei copia evacuetur, quam non eſt credibile a capite manare, & tam cito ἐκπυηθῆναι (*m*), ſed aliis e partibus ad thoracicas partes affluit. Porro incredibile dictu, quales & quantæ fuerint febres, quæ adorſæ ſint eos, quos illa tuſſis vulgo dicta *Quinta* divexarit: graves, vehementes, inordinatæ & anxioſæ fuerunt: & licet alvus fluat, vix mitigantur, immo ad quamdam maciem & tabem ægros ducunt. Mirumque eſt, quod pueris multis qui ferinis iſtis deſtillationibus ſunt conflictati, ab iſtis intereundum fuit, & iis excluſus eſt paulo ante mortem, aut poſt humor viſu terribilis, ac ſi abſceſſus in cerebro fuiſſet. Alii interiere cum ſumma difficultate ſpirandi, eaque terribili & immedicabili. Quæret quis, an pulmonis venæ poſſunt eſſe focus, & conceptaculum febrium iſtarum continuarum eſſentialium? Poſſunt eſſe, ſi credere

Lib. 1. de morbis.

Hipp. videtur explicare naturam ipſius tuſſis, quæ Quinta appellatur.

3.

(*l*) Colliquationem.

(*m*) Suppurari.

credere est Galeno, *comm. in librum Epid. primum.* Porro unum annotandum, quod observavimus in ejusmodi morbis, id est, & febre assidua, & tussi molesta, quæ *Quinta* vocatur: corpus intumescit, deinde valde extenuatur. Quod autem corpus intumescat, & coloratius reddatur in liquationibus istis, & fusionibus pituitæ, docet Hippocrates *lib. de morbis*, & cur id fiat, docet. Item quod extenuatio postea contingat, idem Galenus docet *in Epidemiis*, dum explicat, cur Thasii tussientes & catarrho acri, ferino & maligno ad extremam extenuationem adducerentur: locus est valde notandus, & diligenter legendus. Quamquam tumor & elevatio seu insufflatio cutis potest antecedere extenuationem; quia extenuationem & contractionem cutis, laxitas ipsius præcedit Hippocrati.

Comm. ad part. 73. sectionis 2. lib. 1. Initio lib. 2. Calidæ destillationes extenuationem corpori afferunt. Galen. com. ad part. 28. sect. 1. lib. 1. Epid.

Iste servus D. de Villemor, Regii in camera computorum magistri, commemorabilem sui historiam reliquit. Ex curru decidit, læsus est thorace, præsertim dextra in parte: dolores remediis non cesserunt: cogitabant de sectione inter quintam & sextam costam: divisæ sunt sententiæ: tandem vicit pars minor & periclitandi occasionem captant ex desperatis pene rebus. Applicatum cauterium: fluxit per dies plus minus viginti aut viginti quinque materia saniosa fere ad pintas quindecim, ut retulerunt Chirurgi: Convaluit.

Sectio in Empyicis loco & tempore est periclitanda.

Filiola D. Richer, & D. Rose, & Joannes Connart febre continua prehensi sunt cum tussi (quam *Quintam* vocant:) comites fuere & tussis, & febris ad tabem usque: incredibilia fuerunt symptomata: colliquatio pæne illos contingit, juxta id quod dictum est ante, nempe destillationes calidas & acres extenuationem corpori afferre: præter spem convaluerunt.

Exempla de ferina destillatione, de qua paullo ante.

Iste Latomus in vico de la Mortellerie conquestus est de dolore ad nothas costas, qua parte hepatis gibbum contingit; dicebat se ea parte vim aliquam passum esse, ut contingit istis Latomis, dum graves lapides sublevant, aut loco dimovent: nec tamen certus erat de læsionis & offensionis modo. Hinc cacochymus factus est: nobis ista cacochymia imposuit. Duodecies purgatus senna: numquam vidi medicamentum melius voto respondere. Secta vena quinquies: allevatio aliqua. Tamen designabat locum jam prædictum: ego suadebam ut apertio fieret, quod tumor foras prominebat: aliis visum non est: tandem vi naturæ ruptus abscessus superiora petivit: quinque pelves intra triginta dies materia purulenta implevit: fœtens erat humor: syncopæ graves: incredibilia sunt quæ contigerunt: tandem solum vertit, & penates patrios visere voluit: illic tabefactus obiit.

Incertum remedium certæ desperationi præferendum.

Iste melancholicus D. Myronii amicus, dum de phlebotomia ageretur, narravit se in summam virium imbecillitatem incidisse a phlebotomia, uno ante anno facta, & vix refici potuisse: nos aliquantum id movit: & quum videremus necessario venam aperiendam, aperuimus: religiose sanguinem detrahebamus: nondum pleno secundo vasculo cœpit aliquantum convelli, & videbatur moriturus. Quum ægri narrant se bene aut male habere ex phlebotomiis, non est omnino fides deroganda. Testis Mareschalla Dubez.

Credendum sæpe est ægrotis ipsis de facilitate, aut difficultate in remediis usurpandis.

Uxori Ludovici Michel dolor implacabilis circa collum, & in occipite: etiam

etiam minimo digitorum appreſſu, dolor ſæviebat. Secta arteria temporalis, & vena puppis: applicatum parti dolenti cauterium: melius multo habuit.

Applicatio cauterii capiti utilis.

Nobilis mulier Dodyer fluxu ſanguinis laborabat: deliquia animi aderant. Medicus imprudens a vacuatione eſſe putabat: at falſa erat imprægnatio. Quoties repente mulieribus effuſiones ſanguinis adſunt, ſuſpicari oportet de falſo conceptu, quem natura abhorret. Id Domina Guerard docuit, de qua ante *lib.* I. & ſexcentæ aliæ, in quibus fruſtra laboratum eſt in ſiſtendo ſanguine. Donec enim id quod contra naturam continetur natura emoliatur ipſa, non is ſiſtitur ſanguis: & grumi multi ſanguinis excernuntur. Annotavit autem Hippocrates, melius eſſe grumoſum ſanguinem effundi, quam omnino liquidum ac diſſolutum. Iſta ægra, de qua hic agitur, tametſi ſanguinem ſupprimentia data eſſent, tamen non habuit melius, donec excuſſa fuiſſet res in utero contenta. Id quod notandum, quia hic errari ſolet.

Effuſiones ſanguinis in mulieribus, falſæ imprægnationis ſæpe ſigna ſunt.

Lib. de genit. aut natura pueri.

Mulier quædam pilulis ex mercurio uſa fuerat ad reliquias luis propulſandas: hinc ptyaliſmus, & tantus toto corpore ardor, ut metu mortis ob intemperiem, ad ſumme refrigerantia & humectantia concurſum fuerit: inde cruſta univerſo corpori inducta eſt, quæ ipſa integra, magna omnium admiratione, ablata eſt: tergora veluti boum impoſita eſſe videbantur: adeo parum uſus tutus pilularum de argento vivo, quas tamen ab omni vetuſtate acceptas ferunt.

Minime tutus pilularum ex Mercurio uſus.

Procuratoris Domini Tolerom familia habet aliquid συγγενές (*n*). Sexdecim liberos ex uxore ſuſcepit; omnibus fere, aut majori parti hernia fuit familiaris recens natis: ad quintum aut ſeptimum annum durat ea infirmitas: Exacto anno ſeptimo nil amplius tale apparet. An quia relaxatio peritonæi ipſa per ſe ſanatur? Sic quum matres queruntur de herniis puerorum, non eſt cur tantopere in hoc curando laboremus: natura enim eſt Medicus.

Hernia gentilitia.

Uxor I. de Boudenier, & D. du Meſnil memorabile quid præſtiterunt. Illi in venis varicoſis ſanguis eſt collectus, fuſæ pici ſimilis: & quum dolores eſſent, conſilio quorumdam detractus eſt, magna copia, ſanguis atramento ſimilis: ac poſtea illi optime ceſſit. Alteri audio ſanguinem nigrum ita concreviſſe in jugularibus venis, ut carbones illic impacti crederentur. Ubi venæ varicoſæ turgent, evacuatio iſta particularis proficit plurimum.

Venarum varicoſarum apertio tuta. Cap. 12. lib. 6. de morb. & ſympt.

D. de Claigny Canonicus Pariſienſis velut leucophlegmaticus erat: lapidoſus mortuus eſt. An lapidoſi ita fieri poſſunt? Ita. Nam Fernelius annotavit ſuppreſſionem & regurgitationem cujuſdam materiei purulentæ a renibus ad venoſum genus, id genus ſymptomatis inducere potuiſſe.

Lapidoſa diarrhœa.

Uxor D. Godet interiit longo morbo. Mirum fuit, quod illi contigit. In ventre & abdomine apparebant durities tamquam gongronæ, magnitudine caſtaneam & duritia referentes. Unde id ortum habuerit, igno-

(*n*) Cognatum.

ignorabant. Id dicebant ſimilitudinem referre ejus rei, quæ in lecti apparatu dicitur, *un lodier.*

Uxori D. de la Trouſſe in ipſis excrementis alvi lapilli ſunt deprehenſi. Quærebant an a cyſti fellis veniſſent, an in ipſis inteſtinis concreviſſent, & quomodo. D. Fernelius multa his ſimilia ſe obſervaviſſe fatetur.

D. Bordier, qui annos duos pæne integros alvinis ſymptomatis diſcruciatus eſt, & doloribus ad regionem ventriculi incredibilibus, mortuus eſt tandem. Quum alvus diu ante fluxiſſet, dolores iſti ceſſaverant, qui declarabant & collectionem tetri humoris, & perennem generationem. Venenum propinatum eſſe putabant. Aperto cadavere, inventum eſt hepar plane albicans, & ſemiputre: cartilago xiphoides induruerat valde, & inferiore ſui parte eminebat: unde credibile aliquid contuliſſe ad iſtum excitandum dolorem. Maxime dolores erant nocturni: nullis remediis allevatus eſt. Pridie quam moreretur, per os excrevit atrabilarium ſanguinem. Hic veritas *Aphoriſm.* 23. *lib.* 4. deprehenſa eſt. *Quibus ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus ſive quovis alio modo extenuatis atra bilis, ſive uti ſanguis niger infra exierit, poſtridie moriuntur.*

Quinta tuſſis. Filius D. Conart populari illa tuſſi, quæ *Quinta* vocatur, laborabat: febris continua: incredibilis pituitæ putris copia e pulmone tuſſi educta eſt. Mirum non eſt, ſi vi talis tuſſis pueri nequeuntes expectorare intereant: nam opprimuntur materiei & copia, & qualitate peccantis pondere.

Uxor D. Dodyer a multis menſibus dolores ſentiebat in ventre: alii uterinum quid, alii meſaraicum crediderunt. Inſtitutus ſyrupus ex agarico, & folliculis: multum & vehementer repurgata convaluit. In ejuſmodi doloribus audacter purgandum eſt, nec dolores ſunt blandiendi.

Frater uxoris D. Baillon febre non apparente tenebatur τὴν γλῶσσαν ἀκρατὴς (o), quod melancholicum eſſe ſcripſit Hippocrates: taciturnus: ſitibundus: comatoſus & aliquantum lethargicus factus eſt: ingens capitis calor. Mortuus. Venæ ſublato cranio apparent plenæ ſanguine melancholico: magna ſatis aquæ limpidæ quantitas in ventriculis reperta eſt. An id occaſio mortis eſſe potuit?

Quintana tuſſis. Filiola D. Sangermani *Quintana* tuſſi laborabat: viſa eſt convaluiſſe: recruduit morbus. Ante obitum excreta eſt e cerebro per nares materia latentis abſceſſus. Annotavimus paulo ante multis id contigiſſe tuſſi populari afflictis ut filio ſororis Philiberti Santeuil. An non id ferinæ deſtillationis occaſio eſſe potuit?

Servo D. Myron dicenti phlebotomiam ſibi ſemper moleſtam eſſe, & nonnihil afferre formidoloſum, ſecta vena eſt; ad duo vaſa ſanguis demptus: horruit, deliravit: mori videbatur. An non quia nondum erat purgatus.

(o) Qui habet linguam incontinentem. Incontinens linguam; Impotens ad linguam movendam.

purgatus diligenter? D. Palmarius existimat corpore impuro, præsertim circum os ventriculi & simum hepatis, detractionem sanguinis hæc terrifica afferre symptomata: hoc fortasse non caret ratione: nam quum repurgata est diligenter pars illa superior, tunc & tutius, & sine magno symptomate demitur sanguis. Quamobrem Medicus aliquando credere debet ægris, ut vel secando venam, vel dando pharmacum restrictior & cautior sit. Idem contigit servo D. de Soulcy, I. Blanche: incepit convelli post mediocrem detractionem sanguinis.

Sorori Dominæ de Granville fluxio in brachium: nullis allevabatur remediis: ingravescebat malum: datum decoctum sudorificum bis: convaluit. An non idem in ejusmodi defluxionibus faciendum?

I. de Hanssy, post speciem doloris colici in regione hepatis, dolor oboritur sine febre, saltem non manifesta: forte videbatur consentaneum, quod dolor levaretur, si febris superveniret, per *Aphorism. Hippocratis* de dolore hypochondrii sine febre: & peccatur contra eum Aphorismum sæpe. Secta bis vena, & dato pharmaco sæpius, convaluit. Credo quod ab orgasmo materiei biliosæ circum concavum, & gibbum hepatis dolor obortus est. Idem vetulæ Damisellæ Le Voys olim servæ contigit: dolorem colicum esse credebant: pro desperata erat: secta vena bis, & provocata alvo convaluit. Audendum est aliquid præsertim arte dictante & ratione.

Corpora rufforum & lentiginosorum tetra bile abundant.

In Hieremia Tonsoris servo multa observanda fuerunt: primum erat lentiginosus, & rufus: ea corpora tetra quadam bile abundant: & qui humor dominatur, & morbum facit, vix coctionem admittit: sedari non potuit febris. Hemicraniæ erat obnoxius: ejus ergo guajaco usus fuerat: & decoctum hoc siccitatem, & squalorem summam induxerat. Febris assidua. Undecimo die dysenteria a prava bile: non est allevatus: macruit omnino: & tandem in maciem adductus ad diem 24. interiit. Pulmones sunt deprehensi putres: Intestinorum corpus vitiatum erat.

Præceptum therapeuticū.

Imbalis virgo insigniter febricitavit: cum fœdis coloribus laboret, in ejus sanguinis massa virus est quoddam: quarto die menses erumpunt: omnia deteriora fiunt. Omittitur phlebotomia: deinde omissæ illius nos pœnitet: tandem quinto aut sexto die aperitur vena: proficit detractio sanguinis. Scire oportet, quod si febris non frangitur erumpentibus mensibus, non est differenda phlebotomia, sed statim ea facta danda sunt apozemata cientia menses.

Filiola Damisellæ du Buy undecimo febris die interiit. Repertus lapis in renibus. Vomebat frequenter. Quum vomunt sæpe, & contorquent corpus pueri, loco non consistentes, de nephritide conjectura esse debet: & fomenta ad renes applicabis. Quod notandum, ut prudentia Medici infantium imbecillitati, & infantiæ (ut ita dicam) humaniter succurrat.

Honestus vir crassus, & succulentus febre capitur: dolet regionem hepatis: datur medicamentum: secatur vena. Dum visitur a Medicis, consulunt ut iterato mittatur sanguis, & sequenti die purgetur: imprudens

Mulieris imprudentia ægrum peremit.

mulier omnia pervertit : nam differtur phlebotomia in ſequens matutinum hora ſeptima : detrahuntur tria ſanguinis vaſa : inſciens Pharmacopœus eorum quæ geſta erant, dat medicamentum : vires diſſolvuntur : dolor aſcendit paullo altius, ῥέγχος (p) : ſequenti die mors. Imprudentia eorum qui aſſidebant ægro eum præcipitavit : nam morbus erat ſanabilis.

Ptyaliſmi perpetui cauſa hydrargyri litus.

Obſervatione dignum eſt, Nobili cuidam viro hydrargyri litum ptyaliſmi perennitatem attuliſſe.

Humores interdum veneni naturam adæquant.

Uxor Claudii Bombard repente in leipothymiam incidit : ſequenti die mente mota eſt : opportuna eſt tetræ deſtillationi in genam ſiniſtram. Erat quoque quædam anxietas, & ægritudo : Ad ſe rediit adjuta remediis. Πάντα παροξύνθη (q) : tamen reſtituta eſt. Mirum quomodo venenatus humor in nobis generetur, tam cito mentem percellens.

Joannes la Ville cum de dyſuria quereretur, nec non una cum urinis pituitam veluti in capillos ductam excerneret, immo mictio eſſet ſæpe cruenta, de calculo opinio fuit : catheter immiſſus : lapis non deprehenſus. Uſu blandorum medicamentorum & hydromelitis aſſiduo ſanatus eſt. Vinum album frequentiſſime in paſtibus bibebat, quæ cauſa fuit traducti in vias urinarias phlegmatis.

Vermes etiam in adultis terrifica excitant ſymptomata.

Caſtilius Mercator febre continua laborabat : apparuerunt ſymptomata terrifica, præter rationem & morem febris : manebat velut caroticus aut comatoſus : deſperata omnia. Medici neſciebant quo referrent cauſam tam ſævorum ſymptomatôn : vocatus Gorræus, quo judicio valebat, præſenſit id a vermibus fieri : contra vermes pugnatum : ceſſaverunt ea ſymptomata. Etiam in viris ſuſpicari oportet de vermibus, ut in pueris.

Faber tignarius ex alto in ſinciput incidit : læſum erat os & fiſſum : capitur conſilium de admovendo modiolo : admotus eſt : media tantum ſui parte os erat fiſſum : itaque licet trepanum non fuiſſet uſurpatum, nil perinde erat periculi. Et tamen quis quærat : nonne & ratione interioris cujuſdam contuſionis caput fuit aperiendum ? Fortaſſis. Et tamen ob ea incommoda quæ oſſis apertionem ſequi poſſunt, maturius conſilium capi debet, quum agitur de trepano. Et noſtri Chirurgi ut aliquid agere videantur, ſatis facile id uſurpant remedii.

Multis difficultas fuit urinæ, quod corpus veſicæ aut craſſius fuerit, aut quod multa pituita corpori veſicæ adhæſerit, unde aliqua ex parte occupata fuerit capacitas ipſius veſicæ, & ſic pauca urina contenta fuit : id vero vitii maxime iis contigit, quibus carnoſitas aliqua in urethra fuerit : nam tenuior & ſubtilior pars materiei excreta fuit per penem : craſſior vero remanſit, quæ obhæreſcens id ſymptoma attulerit : & hujus dyſuriæ, & brevis mictionis cauſa ignoratur. Id Domino Le Veau contigit : Medici putabant eſſe calculum aut reſolutionem aliquam : & id niſi diligenter animadvertitur, datur occaſio generationi lapidis utendo diureticis, & perperam falſa calculi opinione utimur iis, quæ frangunt calculum, quum dyſuria a vetere carnoſitate fortaſſe fuerit.

Dyſuria a vetere carnoſitate calculi opinionem facit.

Miſellus

(p) Stertor.

(q) Omnia ſunt exacerbata.

Misellus iste Bidaut, qui carcere novem annos conclusus fuit, ulcere tibiæ infestabatur, herniosus quoque erat: ulcus consanuit. Aliquot post diebus quum e lecto micturus surrexisset, concidit ob deliquium animi: a casu febris: facta est singultiens febris aut ob casum, aut ob ramicem, aut suppressum malignum serum ab antiquo ulcere: Septimo die interiit singultiens. Notandus iste morbus.

An verum illud quod vulgo jactatur, morbos qui adoriuntur puerperas, sive in puerperio ipso, sive quamdiu, veluti spectacula vulgi, in lecto decumbunt, aut ægre solvi, aut præcipites dare ægras in periculum. Et nos vidimus plerasque de catarrho, aut dolore capitis, aut tinnitu aurium post puerperium, aut tempore puerperii incidente, conquerentes, quæ idcirco sibi malum immedicabile & esse, & videri crederent, quod ea occasione natum foret. An id verum est?

An morbi qui adoriuntur puerperas, periculosi, ut vulgo creditur.

D. de Longueire dolore capitis periodico vexabatur, quomodo & plerosque alios laboravisse observavimus: magna alvi subductione, & sanguinis detractione liberatus est: juvit quoque & cataplasma anodynum ex mica panis.

Filiolus D. Coiffart tumorem quemdam vagabundum patiebatur: tandem pedes appetivit: Nutrix litu discutere voluit: superiora petivit: febris, difficultas spirandi, mors. Hippocrates *libro de aëre, & locis*, meminit hydropis testium in pueris recens natis, ob usum aquarum crudarum: hic morbus aliquid affine habet. An non si flatus iste ad imas erumpit partes, hic cohibendus est?

Nobili viro sursum sanguis vomitu exclusus est satis floridus; deorsum, qualis pix: defectiones animi: & tamen convaluit, præter Aphorismi auctoritatem.

Si retinentur menses & febris oboritur, an non sectio venæ in poplite, aut malleolo facienda? Tamen vulgo secatur vena in gibbero. An non id præter rationem est?

Castilii servo febris oborta, dolor incredibilis ad sinistram colli partem, ad humerum usque pertinens: de phlebotomia consulebatur: videbatur ex opposito potius facienda metu attractionis in partem: contra factum est: statim est allevatus: detractus est vitiosus sanguis: forte id non imitandum: quamquam ex opposito latere parum confert.

Uxor Domini Dhierres quo die nupsit, ex retentione urinæ præ pudore gravissime habuit: dolor enim ad vesicam & uterum pertinebat, & stranguria fuit: magna inflammationis suspicio fuit: tamen malum intra dolorem fuit, ut Celsus loquitur: venæ sectione curationem recepit.

Malum esse intra dolorem.

D. Delaulbe maximus natu dies aliquot impurgatus, ægrotabat: febris assidua: delirabat perpetuo, sed ejus desipientia inter verba erat: videbatur animam agere: tamen multum purgavimus illum, & cacochymiam exegimus: liberatus est. Non oportet terreri metu infirmitatis, quum ea potius a copia, aut cacochymia humoris pendet, quam ab inanitione.

Infirmitatum a plethora & cacochymia, tum ab inanitione.

Domina Dubois febre assidua laborabat, cum dolore paullo supra hypochondrium dextrum: invasio morbi fuit terrifica: menses suppressi: suppressum

4. *Antiqua ulcera ad cicatricem adducta admoto ruptorio aperienda.*

suppressum & sanatum vetus in tibia ulcus: ignorabant tamen Medici: victa malo ars nostra fuit. Forte si suppressionis virulentæ materiæ ex ulcere manantis ratio habita fuisset, non ita oppressa & extincta fuisset. An non reserare tibiam oportuisset, & emissarium facere?

Venarum gutturis apertio anginæ prodest.

Quæstio est, an non tuto in angina, conclamatis omnibus, in gutture foris sectio fieri possit? Periculosum id quidem. Sed dummodo id fiat a perito artifice, qui norit nervos recurrentes vitare, id periculo vacat: certam autem salutem pollicetur. Satius enim est anceps tentare remedium, quam nullum. Et fortassis hoc omittitur præsidium magno ægrotantium incommodo: Fortassis idem & in pleuritide factitari potest inter quintam & sextam costam: exigua enim puris evacuatio magna affert commoda mortalibus.

Maligni morbi egent alteratione, potius quam evacuatione.

In morbis malignis potius in alterationem per alexipharmaca incumbendum videtur quam in evacuationem. At dicet quispiam, videmus iis qui laborant febribus malignis, & morbis id genus, urinæ magnam contingere excretionem, alvum multis & biliosis ferri excrementis, morbo præsertim ad crisin eunte; idque eodem modo fieri, quo videmus in aliis morbis evenire, in quibus simplex putredo vitium facit. At dicendum sciendumque est, eam quæ contingit excretionem, non tam moliendam esse, quam naturæ opitulandum, & oppugnandæ malignæ qualitati studendum: tales enim humores, etsi fortassis sunt ejus qualitatis participes, hi tamen non tam per se ipsi morbum alunt foventque, quam extranea quædam putredo, & qualitas maligna ordinariam putredinem sua malignitate superans: Sic agendum primum cum maligna qualitate: deinde quum fracta domitaque fuerit, cum humoribus agendum. At dices, ut in lue venerea multa tentatur excretio per cutim & alvum, licet potius luis venenum qualitate infestet, quoniam coeffunditur humor bonus fovens, tamquam subjectum, istud virus; sic in morbis malignis fieri debet. Quamquam credo a multis graviter peccari. Et non abs re Hippocrates τὸ θεῖον (r) in morbis observandum putavit, id est, videndum esse Medico, num præter humorum solitam putredinem, sit aliquid quod propter putredinis excellentiam aliam curandi rationem postulet: est enim ubi vacuare & coquere oportet, est ubi alterare oportet, id est, oppugnare alexiterio. Si enim insignis aliqua fit evacuatia, ubi in virium robur & qualitatis malignæ evictionem incumbere oportet, hic graviter peccatur, & in perniciem ægri struuntur insidiæ. At difficile cognoscitur ea maligna qualitas: difficile quidem: sed vitalis facultatis status id facile indicat: quamquam qui morbi oppressionem causam sui agnoscunt, aut in quibus bilis tumultum facit, osculumque ventriculi infestat, sæpe similitudine symptomatum nobis imponunt: hic autem experientissimorum expectatur judicium.

Bilis os ventriculi infestans vitalis facultatis robur infringit, ut maligna qualitas.

Suppressio menstruorum etiam trium aut quatuor dierum molesta est; in

(r) Quidpiam divinum, extremè & occultissimè malignum, ut Fernelius de abditis morborum causis in immensum usurpat.

in conceptu saltem quum infans fruitur, non est. A partu lochiorum suppressio statim necat. Quid id rei? Quia aliquando humor regitur, aliquando non regitur. Idem de corporum nostrorum humoribus dici potest. Nam quid est, quod quibusdam si semel alvus supprimatur, aut nisi sæpe purgentur, tam gravia eveniant symptomata, aliis non? quia humores habent aliquid ἄπεπτον (s) & naturæ contrarium: unde quibus in humore est quædam qualitas salsa, nitrosa, aut similis generis, ii levi de causa inhorrescunt, & febricitant, aut distillationibus sunt ferinis obnoxii. Contra, quibus humores sunt magis morati & mansueti, ii non tam facile in morbos incidunt, nisi graviter in victu deliquerint.

Suppressio lochiorum deterior mensium suppress. & cur.

Cuidam vulnerato ad nothas costas splen foris apparuit: ignorabat tonsor splenem esse: intumuit valde, & vitium contraxit. Alter venit audacior, qui secuit prius superiore parte ligatum: convaluit æger. Estne igitur splen tam necessarius?

Vulnera splenis non lethalia.

Dominus de Villeneufve, in expeditione contra Flandros instituta, catapultæ ictu circa tempus dextrum læsus est insigniter: effractum os partim temporis dextri, partim frontis: occalluit tandem pars longo post tempore: quum Londinum venisset, speciem quamdam pareseos in parte eadem, nimirum in brachio pati visus est: tandem venit Lutetiam: sexagesimus aut septuagesimus dies exactus erat, ut plane restitutus & securus videretur. Quum vino venerique paullum indulgere vellet, dolor in veteris vulneris loca obortus est: intolerabilis erat: inquies, vigiliæ, dolor lancinans, levia deliria intra verba solum: febris assidua. Omnibus provisum remediis: denuo aperta cicatrix: nil profectum. Dolor mox in parte antiqua sæviebat, mox in alteram partem, velut desultorius, redibat: Comatosus factus: Mors. Aperto cranio, nescio quæ sanies, sed exigua, in parte in qua dolor fixus videbatur, apparuit: sed in cerebri penetralibus abscessus erat, a quo credibile manavisse saniem, tam sævi doloris parentem.

Capitis vulnera etiam levia non negligenda.

Claudii du Four pulmonici notanda historia. Quum pulmonis morbo antiquo alvi profluvium dysentericum successisset, pulsus inæqualis, intercisus, mox dicrotus, mox intermittens deprehensus est: diu admodum perseveraverunt ista: tandem ad suam æqualitatem rediit, sed frequentior & minor erat: paullo post interiit. Adeo de pulsu judicare est difficile.

Admirabile quod contigit uxori Maclovii. Primum dolores colici: deinde nephritici: vomitiones: febris assidua: tandem mictio cruenta, sanguine multo nimirum effuso, apparuit: diutissime perseveravit: sex aut septem septimanas laboravit: tandem tota tabefacta interiit: nullum lapidem excrevit. An id nephriticum fuit?

Filiola D. de Crevey, utroque parente orta calidis visceribus prædito, etiam dum sana est, singulis pæne mensibus diem unum febricitat satis insigniter: id latentis cujusdam vitii inexplicabilis signum est: Lutetiæ eodem

(s) Incoctile.

eodem modo affecta visa est: febris perseveravit? Inclinatio & propensitas in somnum: rubor genarum summus. Exanthematon suspicio erat, aut peripneumoniæ metus: de salute desperabatur: convaluit præter spem. Sic præcipitanter de morbis præsagire non oportet.

Sectio inter annularem, & digitum minimum quartanam solvit.

Sectio inter annularem, & minimum digitum ab antiquis credita est febrem quartanam solvere. Quædam mulier septem jam menses quartanaria fuerat: Masilii Medici consilio secta est vena, detractusque satis copiose sanguis: febris jugulata est: sed annum fere unum manus tota, veluti livefacta, mansit. Eadem asseruit cuidam nobili viro sibi noto idem contigisse.

Admirabiles vires seri & flatus.

In re quaque, sive ea nutriat, sive dolorem excitet, sive morbum faciat; nosse oportet aliquid esse tenue; sive sit ὀῤῥὸς (*t*), sive flatus, seu vapor aut exhalatio; sive quid aliud vix sub sensum cadens, quod tantas habeat vires: id quod primum in doloribus capitis a solo odore cernere est. Nam quid illud est, quod sola exhalatio e rosa exhalans catarrhum ciet, & moschi odor tantopere lædat? Et tamen aromata dicuntur cerebrum roborare, & ei dicant operam suam. Præterea, in febribus quid illud est, quod lassitudinem tantam, & membrorum confractionem quamdam afferat initio paroxysmorum, & quod tribus post horis, post luctam naturæ cum ea re, discussum omnium dolorum sedationem affert? Non est credibile molem esse humoris, sed qualitatem nescio quam, quæ non desinit naturæ molesta esse, donec ejus vi domita fractaque fuerit. Indicat & id vigor febris; vigor doloris hemicranici, pulsus & calor auctus est: victo superatoque aut humore tenui, aut ichore aut re alia consimili, ista omnis seditio sedatur. In nutritione quoque ipsa, vapor benignus, aut tantillum vini, aut paucum panis sæpe naturæ facit satis: & licet multum adsit humoris, idipsum natura tamquam alimentum non reputat, sed tamquam excrementum. Sic statuere oportet, sive in nutritione, sive in doloris generatione, aut in morbis aliquid esse tenue, quod tantas vires habeat, ut non abs re excitati fuerint Medici πνευματικοὶ (*u*), qui tantum flatui & simili rei tribuerunt, ut omnes morbos, & symptomata pæne ab iis repetiverint.

Humorum qualitas propria cognoscenda.

Et quod magis mirum est, qualitas propria humorum tenenda est. Quid enim est, quod quidam domiti sint, alii indomiti? Alii chœradas in quibusdam generent, alii cancros, epilepsiam alii, arthritim alii? Id tenendum exacte, ut de remediis certum sit. Observatum est quibusdam obortos dolores fuisse non admodum acerbos, alias acerbos, qui vagi fuerint, nec certa sede morati fuerint: post tempus aliquod tandem desierunt in partem aliquam, & tuberculo, cicer magnitudine non superante, ibi relicto tandem reliquas partes reliquere: sed tuberculum illud aut cancrum minabatur, aut aliquid simile. Adeo difficilis est morborum cognitio, difficilior sæpe curatio.

Difficilis morborum cognitio, difficiliorque curatio.

Admirabile quod contigit Joanni Regnard mercium venditori. Obortus est dolor femoris & tibiæ: is satis erat tolerabilis: pugnatum est lenientibus

(*t*) Serum. (*u*) Pneumatici.

nientibus & paregoricis: vomitiones aderant: deinde earumdem partium ſtupor contigit: a ſtupore ſenſus deperditio, ut ne impacta acus dolorem moveret: defectiones animi frequentes. Mors. Unde hoc? Similis pene hiſtoria obſervata eſt ante.

Socrus D. Paſſart Medici frequenter colico dolor tenebatur, eoque valde crudeli: ad hepar illud referebant: ea videbatur mœſta perpetuo, nec ridere poterat: tandem incidit in febrem continuam: dolor totam partem dextram pæne occupabat: ab jecore omnino id eſſe autumabant: nulla re juvari potuit. Nono icterus κατακορής (*x*): Mors. Aperto cadavere cyſtis fellis lapillis plena reperta eſt: hepar albicans: adhæreſcebat contumaciter diaphragmati, ut hinc avelli non potuerit: Item pulmonis pars dextra adhærebat. Superius annotavimus de quodam nomine Bordier, cui colicus dolor per duos pæne annos perſeveravit: hepar albicantius deprehenſum eſt. Sic ſerum neſcio quod tetrum naſcitur, quod iſtos excitat dolores.

Cyſtis fellis lapillis plena.

Mulieres noſtrates hoc in ore habent, recens natos blando ſuo halitu efficere ut nutricibus lac abundet: immo ſi nutricibus duorum annorum dentur, non modo lac, ut ajunt, renovare, ſed etiam iis conceptum accelerare. Cur id fiat, & an verum ſit videatur.

Ad verrucas, ajunt, juvare plurimum excipere ſanguinem animalis recens jugulati, & ſinere eum ſanguinem concreſcere, idque ſæpius repetere. Experiendum eſt, deinde cauſa ejus inveſtiganda.

Ad verrucas ſanguinem leporis Dioſcorides commendat.

Quidam annos natus 25. cœpit febricitare. Sequenti die ad Medicum ventum eſt, qui remedia præſcriberet: is ſolo clyſmate contentus fuit, ne humores citatos magis commoveret. A meridie voluit æger ſibi venam aperiri: id factum eſt inconſulto Medico: a detracto ſanguine paullo poſt mente motus eſt, & deſipuit: vix contineri potuit: ad ſe non rediit: quatuor poſt horis interiit. Neſcitur quo tam ſubitæ mortis occaſio ſit referenda. Hippocrates quidem *in Epidemiis* de Halicarnaſſenſi narrat, qui quum jam ætatis grandis eſſet, & hyems quoque eſſet, propter auris dolorem detractionem ſanguinis ſuſtinuit: facta non eſt ſuppuratio, & phreniticus factus eſt. Quodam in loco annotavimus de duobus, quibus quum paullo plus ſanguinis detractum eſſet quam par eſſet, ſtatim a detracto ſanguine deliraverunt. Sic in eo remedio uſurpando cautos eſſe oportet, nec ita, ut fere fit, liberales.

Quidam interiit tertio die phreniticus, non vi phrenitidis, ſed vi & qualitate ſuccorum virulentorum.
7. Epid.

In doloribus capitis, præſertim cum febre, etſi magna vis febris impreſſionem facit in capite, cavendum ab iis, quæ multum refrigerant, ut ab anacollematis & populeone. Si enim mador aut ſudor manans dolorem aut minuit, aut ſedat, quis dubitat quominus refrigerantia & repercutientia adhibita, difflatu materiam prohibentia, noceant plurimum?

Refrigerantia nocent doloribus capitis cum febre.

Quibus urina acris & mordax, qui ſicci ſqualidique ſunt, nec non temperamento bilioſo, iis maxima ex parte arenulæ in urinis apparent: hæ autem ſunt veluti particulæ humoris bilioſi & ſalſi in ſabulum converſæ & concre-

(*x*) Admodum ſaturatus.

concretæ. Et tamen ejuſmodi acrimoniæ quædam eſt opportunitas : nam deterſio magna fit, & ſi quid glutinoſum eſt, mediis hærens viis, id veluti deſtringitur ac diluitur. Contra, ſi urina non ita acris, lenteſcit facile ac pituiteſcit : & ut concedam non ita facile in arenulas cogi, facilius obducendæ pituitæ & cogendæ dat occaſionem. Notandum id.

Quæ nutrices diu fuerunt, debiles exiſtunt, aut fluxui muliebri opportunæ.

Numquid illud forte verum eſt, quod experientia aut verum, aut probabile comperitur ? Nimirum eas mulieres, quæ diu nutrices fuerunt, gravibus aut morbis poſtea opportunas, aut debiles vivere, aut fluxui muliebri obnoxias : atque id præſertim contingere, ſi aut delicatiores aut debiliores exſtiterint : in iis enim facilis eſt humorum liquatio, & partium excipientium idoneitas. Id quod cuidam vetulæ contigit : hæc adeo lacte exuberabat, ut diu tres infantes lactaverit : hinc vaſorum inanitio & infirmitas conſequi potuit.

Venæ ſectio, & purgatio ſuppurationem non impediunt.

Si natura in parte quapiam, in quam humor influxit, ſuppurationem vult moliri, ſi dolor, ſi inflammatio, an ſectione venæ, & purgatione ab eo inſtituto natura revocanda ? An non purgandum vacuandumque (non quod materiam quæ influxit amoliri conſilium ſit) ne vi doloris & imbecillitatis partis pars aggravetur obruaturque magis ? An non ſinendum totum naturæ ? An non (quod verum eſſe quidam aſſeverant) natura ſuppurationem promovet, licet detractio ſanguinis, aut evacuatio aliqua præceſſerit ? Quaſi vero nil ſit quod naturam ab eo inſtituto removere queat ? Id Medicis plurimum dat negotii.

An verum quod vulgus mulierum jactat, morbos eos qui aggrediuntur enixas, & eo tempore quo decumbunt, aut θανασίμους (*y*), aut δυσκρίτους, aut δυσανιάτους (*z*). Probabiles multæ rationes hinc illinc adduci poſſunt.

Quid illud eſt, quod quidam juvenilibus annis ſuis morboſi vivant, & valetudinarii : contra quo magis ætate, & annis proceſſerint, eo ægrius de valetudinis firmæ gradu dejiciantur ? Id quod viduæ D. Hureau contigit, & aliis innumeris.

ANNOTATIONES.

1. NAm *ait alio loco Galenus*, Tabes maxime conſequitur eas a capite deſtillationes, quæ vocis vitium afferunt.

2. *Unde initio paroxyſmorum in febribus tuſſes excitantur, non tam a capite labente materia, quam a partibus ſubjectis. Unde non parvi refert ſcire, unde fit tuſſis. Aliunde enim quam a capite repetenda eſt.*

3. *Quidam affirmat legiſſe ſe apud quemdam auctorem nomen illud*, Quintæ *vel* Quintanæ tuſſis : *cujus nominis ratio vix reddi poteſt. Alii dicunt vocari* Quintam, *quod redeat quinta quaque hora, aut circum circa (eſt enim numerus certus pro incerto :) unde nomen traductum ad eos, qui moleſti ſunt, & infenſi aliis per certa quædam intervalla, & vocant* hommes quinteux.

(*y*) Lethales.

(*z*) Male judicatos, & ſanatu difficiles.

quinteux. *Alii a Musicis hoc desumtum volunt: ut quemadmodum inter octavam & Quintam proportio quædam, & concentus convenit, disparibus tamen gradibus & numeris; ita qui hanc molestam tussim patiuntur, in faucibus sonum edunt, qui alteri sono quodammodo respondet, in profundo pulmonis edito. Aliorum sit judicium.*

4. *Idem contigit Nobili viro, cui suppressa erat materia, per ulcus tibiæ manare consueta. Et hoc loco annotari unum potest: quum certum est de antiquo aliquo ulcere, quod temere ad cicatricem fugacem tamen adductum est, non alienum fuerit, si denuo pars ulcerata aperiatur: ita enim leve malum inductum, grave aliquod & periculosum antevertet.*

CONSTITUTIO ÆSTIVA

Anni Domini 1579.

DOlores laterum vagi ægros molestabant: non exiguam partem occupabant, sed totum latus ad regionem hypochondriorum: dominabatur nescio quis teter vapor & humor: expectorabant satis facile: nonnullis toto morbi tempore sudor emanabat; qui Medicis dabat negotium, quod curandi occasionem præriperet. Contagiosi erant aliquantum: & nisi aër Etesiis & anniversariis ventis perflantibus temperatus fuisset, metus erat morborum pestilentium atque malignorum. Non juvabat multum venæ sectio, præsertim quum morbus aliquantum processerat. Et circa mensem Augustum multis in fauces, & partes ori vicinas fluxiones fuerunt acres, inflammatoriæ.

Puella D. Deveuil febre laborabat, cui successit alvi profluvium: levata est. Diebus interjectis aliquot perpetuo querula est, & lacrymabunda: exclamat & ejulat aliquando, & pavoris plena a somno excitatur. Alii ad vermes id revocant, alii ad intestinorum torsionem: tandem mater ei minata est, incussitque metum; usurpatis aliquot remediis, & conciliato somno pedetentim primæ sanitati est restituta.

Uxor Equitis Ducis Aumallæi, quum ægre ferret morbum mariti sui, statim animo consternata est, & ἄφωνος (*a*) reddita est, & velut catoche apprehensa: vocem non recuperavit, nisi sex exactis horis: & antequam recuperaret, bis aut ter modo epileptico convulsa est. Admirabilis morbus iste, & successio symptomatôn.

Offensionis cerebri signa.

Filia D. Le Noir quum cacochyma foret, & veluti icterica, dum e lecto desurgeret cecidit, & in terram prostrata est: a casu non ita longe post epileptico modo convulsa est, & ἄφωνος facta visa est restituta. Ab eo tempore attonita veluti concusso cerebro mansit: tandem interiit,

Aa 2

(*a*) Aphonus; Insonus, *ex Theodoro Gaza; in vocalibus.*

iit, poſtquam aliquoties convulſa eſt. Læſum inſigniter erat cerebrum.

Mirum quod contingit puello D. Deveuil adhuc lactenti. Tumor oboritur alias in brachio, alias circa collum: evaneſcit: deinde convellitur. An non id a veneno eſt? Et niſi bonitate naturæ alio amandaretur; numquid mortem, aut grande periculum intentaret huic puello?

Cardiaca in ſuſpic. variolarum.

Filiæ D. de Champigny exanthematôn eruptio minabatur: datum medicamentum: alvus poſtea diarrhææ modo fluxit: certis temporibus & locis maculæ rubræ ſe ſe proferebant: magna erat ſuſpicio variolarum. Quum pæne deſperaretur, præter ſpem noſtram convaluit; pugnatum eſt multis cardiacis intus & foris.

Comitis Chaulnei filius ictericus factus eſt, & mortis appetens: is natus annos quatuordecim: olim venuſtulus, lepidulus, & bonæ indolis, facilis. Poſtea vero illepidulus, moroſus & ſubtriſtis, cervicoſus: Ictericus factus de repente: febricula: alvi profluvium albicans, fœtens & corruptum: ita perſeveravit per dies quindecim: medicamenta obſtinate abhorruit. Quum nil tale cogitaretur, ſtridebat dentibus, ad interrogata non reſpondebat: mane vox querula horribilis: tota die ἄφωνος: convellebatur nocte: veluti exſtaticus erat: vox inarticulata & ejulatus magnus: convulſiones: mors: expirando e naribus excrevit neſcio quid ſubnigrum, & ſubviride. Dubitabamus, an id a cerebro eſſet, an recurſus liquoris medicamenti quod datum erat, ad os, & ab ore ad nares. In cerebro nil commemorabile deprehenſum eſt, quod mortis cauſa fuiſſet: Pulmo vitium inſigne contraxerat: vitioſius erat hepar, & velut ὑπόχλωρον (*b*). Anno ſuperiore ante mortem exanthematis fœdiſſimis laboraverat, & ab eo tempore non belle habuerat. Galenus ſimile quid annotavit in hiſtoria de eo, qui repente phreniticus factus paullo poſt interiit. *Non interiit*, inquit, *vi phrenitidis, ſed ob dominatum humorum virulentorum, qui ſua malignitate virus adæquant.*

Humores quidam ſua malignitate virus adæquant.

Tuſſis Quintana.

M. Sulpitii filioſa tuſſim *Quintanam* patiebatur cum febre: deſtillatio in pulmones. Ab eo tempore ita vi deſtillationis & febris emarcuit, ut tabida evaſerit. Magna vis eſt deſtillationum calidarum & ferinarum.

Uxori Domini Dhierre fluxio in genam dextram, ac præſertim in muſculum maſſeterem: vix dentes diducere potuit: materia eadem quæ & parotidas facere ſolet, loco differebat. Octavo poſt die ruptus abſceſſus intro: & quia materia ſuppurabilis in mentum inclinabat, ibi adactus cultellus. Aliquot poſt diebus natura viſa eſt velle moliri abſceſſum paullo ſupra connexionem maxillæ: de apertione cogitabatur: Parentes, deformitatis alicujus metu, fieri recuſaverunt: ſuppurantia & malactica abunde uſurpaverunt. Contra Chirurgi mediocriter illis utebantur, & cataplaſmatis ſolennibus ad arcendam putredinem utebantur. Vocatus Empiricus tribus poſt diebus, & tardius quam viſum fuerat, aperit, pus educit abunde. Ægra habebat ὀρθοστάδην (*c*). Dum ita largiter pus educeretur, & viribus nihilominus conſuleretur, oborta ſyncope graviſſima, & cruris dolore

(*b*) Subviride.

(*c*) In erectum ſtans.

lore intolerabili repente mortua eſt. Sic negligentia verorum remediorum, & contemtu eorum qui adeſſe debent, domus funeſta reddita eſt.

Remedia vera non negligenda.

Filiolæ I. Santeuil quum utrumque brachium intumuiſſet a reliquiis variolarum, opinione alicujus ſuppurati dextro brachio pyroticum adhibetur: nil eductum eſt: paucula tantum fluxit ſanies. Cogitabatur de altero pyrotico in ſiniſtro brachio: quum nil ſatisfactum eſſet expectationi de priore pyrotico, non eſt alteri brachio adhibitum. Mirum quod contigit: liberius, expeditius & indolentius fuit brachium, cui pyroticum adhibitum fuerat. Alteri metuebatur ne ignavum foret. Sic in ſuſpicione qualitatis malignæ, licet pus non ſit aut aliquid commemorabile, tamen magno profectu cauterium applicatur. Sic Petro Tonſori aurem vehementer dolenti, pyroticum in ſævitia doloris radici auris adhibitum eſt; multo alacrius dolorem tulit.

Præceptum therapeuticũ.

Uxor Joannis Baude uterinis doloribus afficiebatur: more ſolito ad muliebria remedia, aut potius ludibria, confugitur: auctiores dolores: tandem tumor hypogaſtrii; dolor ea in parte in inguinibus: ſuppreſſio urinæ, tumor in recto inteſtino digito deprehenſus: febris: ſenſio doloris pungentis ab umbilico ad ſedem uſque. Sectione una atque altera venæ, uterinis remediis, cataplaſmatis remollientibus, peſſariis medicamentis, cathetere immiſſo ad educendam urinam, melius multo habuit. Partium ἔφοδοι, ῥοπαὶ καὶ κινήσεις (*d*), ſeu motus naturales admirabiles ſunt: horum quidam ſunt occulti, alii manifeſti & apparentes. Quid enim eſt, cur penis virilis ita increſcat ac intumeſcat, aut rei jucundæ cogitatione, aut formoſæ mulieris contactu ac inſpectione? Quid? quod viſo ſerpente, aut re triſti ita contremiſcat corpus, aut viſo inimico expalleſcat omnino? Sed & in excretionibus naturalibus id cernere eſt, præſertim in ſudoribus, qui graviſſimis morbis finem imponunt. In variolis, lue venerea, exanthematis elucet id maxime, quum ab interno corpore ad ſuperficiem humor erumpit, a magnis & formidoloſis morbis vindicans. Et quum cutis aut fœdatur, & maculis ſive genitivis, ſive adventitiis inquinatur, id in malis ponendum non eſt. Unde etiam quoſdam dolores arthriticos pati videmus quotidie, ſero quodam tetro ab intimis in extima manante, quibus multos in annos vita producitur, ac propagatur. Et niſi hac ratione natura, facultate ſecernente & expellente, tamquam fidelibus miniſtris utens, partes inteſtinas expurgaret, fieret collectio tetri humoris, cujus motus & putredo præſentem mortem, aut periculum intentaret. Sed & fabuloſum non eſt, id quod in mulieribus vulgo obſervari tanti dicitur, quantum ſpectat ad motus, & errores uterinos. Si enim tanti momenti uterus eſſe creditur, quis eas inclinationes & motus, partim naturales, partim quodammodo animales deneget? Id quod maxime eſt tenendum, ſive hyſterica paſſio mulierem affligat, ſive morbus ſit aliquis, in quo criſes exſpectentur, & conſiderari debeant. Naturalis vero ejus vis, & inclinatio tanto cæteris partibus præſtantior, quanto hæc pars aliis antecellit,

Motus uterini mirabiles.

 in

(*d*) Viæ, Vergentiæ, & Motus.

in ſemine concipiendo, retinendo, & nonnullam aliam operam in formando fœtu præſtando elucet; magis vero quum mulier ad pariendum vicina eſt: uterus ſiquidem magna edit ſimul divinæ ſuæ virtutis & inclinationis argumenta.

Admirabiles naturæ motus, & metaſtaſes.

Uxor Mercatoris inſignis, cognomine Le Preſtre, mammam ſiniſtram aliquantum dolitabat: a papilla ſerum quoddam manabat pruritum excitans: aliquo poſt tempore in genu ejuſdem regionis tumor excitatus eſt durus, qui ſi irritatus fuiſſet, cancri, aut tumoris alicujus maligni metum attuliſſet: interea nil a mamma reſudabat: repente evanuit tumor: manavit ſerum, ut prius, a mamma. Numquid admirabiles ſunt naturæ motus, & inclinationes, & tranſpoſitiones, & metaſtaſes?

Vomitio ſanguinis vicaria & ſuccedanea eruptioni lunaris purgationis, ſeu profluvii genitalis.

Nuper vidimus mulierem ſuccoſam, & ἐξέρυθρον (*e*) quæ cum quinto partu mater fuiſſet, nec tamen umquam menſes qua ſolent erupiſſent, vomitioni ſanguinis, & expectorationi obnoxia eſt: & motus iſte excretioque per ſuperiora eruptioni per ſinum pudoris eſt vicaria & ſuccedanea: quod diligenter obſervandum eſt.

In ſura vulnus acceptum congreſſus impotentiam attulit.

Quidam in ſura vulnus accepit: fluxit ſanguis multus, non tamen immodice, ut ne ad fluxum ſanguinis referas id quod contigit. Ab eo tempore enim congredi non potuit; nec ſemen emiſit, ſaltem non arrexit ſufficienter. Id mirum fuit etiam peritis rei anatomicæ. Non videtur enim ratio, cur vulnus ea parte inflictum eam impotentiam afferat. An id Hippocrates adumbravit, dum ſcripſit ſectionem in malleolo infœcundos reddere? Sic aliquis earum partium eſt conſenſus, ſed is fortaſſis nondum intellectus.

Joanni Bruguet in dolore capitis acerbiſſimo, febre aſſidua, ſed cujus argumenta in capite erant, pilularum uſus, etiam præſente febre, contulit. Item quum ſeptimus morbi dies inſtaret, datum ex aquis cardiacis poculum cum pauca aqua theriacali: profuit, & naturæ conatum juvit.

Apud Jo. Richer erat quidam ophthalmicus, a tempore omni abſtemius: humores adeo acres fuerunt, ut nulli pæne remedio ceſſerint. Verum eſſe deprehendimus, quod ſcripſit Galenus *ad Aphor. Dolores oculorum*, &c. quod ſuppreſſio humoris acris uſu τῶν ἀποκρουστικῶν (*f*) procurata, dolores excitat majores, & ſymptomata terrifica. Tandem invitis nobis, & minime cogitantibus ſuppuratio facta eſt: eodem ipſo die convaluit. Itaque graviter peccant Medici, qui faſciis imbutis collyrio refrigerante oculorum regionem conſtringunt: dum enim lacryma, & ſalſus ichor ſupprimitur, multum incommodi afferre ſolet. Propterea Hippocrates, *lib. de locis in homine*, multam lacrymam movendam eſſe ait.

Frigida oculis nocent.

Filiolæ D. De la Vau mirum quod contigit: febris continua: dolor lateris ſiniſtri: is fugax fuit, nec perſeveravit: unde dilata eſt phlebotomia. Bene habere viſa eſt. Febris recruduit: difficultas ſpirandi: mors. Aperto corpore epiploon pure perſperſum erat: a thorace fluxerat:

(*e*) Valdè rubens.

(*f*) Repellentium.

rat : nam totus ſiniſter pulmo, & thoracis pars ſiniſtra pure plena erat : catarrhoſa erat, nec expectoraverat quicquam umquam.

D. Paſſart Medicus quum male haberet, nec ſibi provideret, tamdem ſumpto medicamento validiſſimo pejus habuit : dolor obortus circa dextrum hypochondrium : circum umbilicum dolores quoque. Irrita fuerunt omnia : purgatus fuit ex arte : expectationi Medicorum medicamenta ſatisfaciebant : tandem ventris tumor : ſitis implacabilis : dolores perſeverantes : credebatur hepar in vitio eſſe : mors.

Carpentarius ventrem doluit, & febricitavit. Ad mulieres itum eſt : hæ hominem ut ab utero laborantem curant : irrita opera : augetur febris & continua fuit. Quarto die vocatus Medicus, venam ſecare, purgare cœpit : ſeptimo quievit : eodem die factus ἄφωνος per ſex horas : pulſus valebat : Id erat κρίσιμον μὴ κρίνον (g) : inanis quippe naturæ conatus : nam nondum ſigna coctionis patefiebant. Undecimo fere ſic habuit : & quum data opera diebus criticis nil moliremur, motum neſcio quem naturæ obſervabamus : ad triginta pæne dies provectus morbus : convaluit. Religioſe ſunt obſervandi dies κριτικοί.

Cuidam mulieri in ſpinam fluxio : rigida pæne erat : nutrix erat : & lactandi diligentia, & aſſiduitas occaſio fortaſſe mali fuerat : datum medicamentum potens : goſſypium cum oleo applicatum : brevi convaluit. Secta vena non eſt : lecti tepor, & unctio pepaſmum procuravit. Alius Medicus forte venam aperuiſſet.

Claudius a Cruce ramicoſus vomit aſſiduo : inteſtinum reponi nequit : fotus : litus : demum contuliſſe viſus eſt clyſter ex vino malvatico cum hiera : tandem contra ſpem repoſitum : nam Chirurgus paullatim eaque aſſidua contrectatione, ſenſim atque ſenſim reducendo, ſpem fefellit. Sic conatus aſſiduus, perſeverantia malum tandem vicit.

A pilulis ex hydrargyro tremor capitis excitatur.

Mirum quod contigit uxori I. Chalentonii : hæc enim imprudentis Pharmacopœi conſilio uſa pilulis ex hydrargyro, ab eo tempore caput doluit, cerebrumque affectum ita fuit, ut perpetuo vacillare videatur.

Uxor D. De Here eo modo capite laboravit, quo & quoſdam annotavimus *initio hujus lib.* nam periodicus fuit dolor capitis, hemicraniæ inſtar : tandem validiſſimis purgationibus ceſſit. Mirum fuit, cur tamdiu perſeveraverit.

Filia D. Angenoſt Conſulis febre laborioſa eſt prehenſa : oculi ſcintillantes & lacrymantes : fluxus ſanguinis e naribus : item eruptio menſium : repente convaluit, & a ſymptomatis plethoricis liberata eſt. Vide id quod annotavimus de uxore Guerardi, ex ſententia Hippocratis. Non diſſimilis eſt hiſtoria de virgine Lariſſæa, *in Epidemiis*, cui plenitudo cauſa morbi fuerat.

Annotavimus ante de filia Dumæi, & Joan. Puthomme filio, quod uterque neſcio qua ferina & indomita deſtillatione laboraverit, qua interierit :

(g) Judicatorium non judicans.

terierit : ſed puer hic exanthemata patiebatur, quæ ἀξιολόγως (h) non eruperunt. Serum erat malignum, quod corruptionem parti attulit : indeque mors eſt conſequuta : id in morbillorum & variolarum ſuſpicione evenire ſolet. Quid hic facias? Nam ſi dum urgent dolores iſti, ſi dum tumet pars, ad ſuppurantia feſtines, corruptionis metus major erit. Si in ſolis anodynis conſiſtas, opera fortaſſis ludetur. Itaque videtur id conſilii ſequendum, quod aliquando eadem in mali ſpecie Medici ſecuti ſunt. Etenim dum quædam tempeſtas ſæviret, puſtularum & eruptionum ferinarum ferax, oborti ſunt tumores & dolores in variolis, quæ pueros necabant corruptis partibus ſolidis : itaque in eam itum eſt ſententiam, ut emplaſtrum de Vigo cum mercurio applicaretur, aliis litus levis ex hydrargyro fieret : mirum in modum id remedii profecit. Id quod non negligi debet, ne tam facilis & ad manum parati remedii contemptus calamitatem ægris afferre videatur.

Emplaſtrum de Vigo cum mercurio ad tumores & dolores variolarum.

Ea ſagax & ſedula mulier ad inſigne D. Petri hydropica interiit : ſenſim aqua in abdomine collecta eſt : ſenſim tumuit abdomen. Menſes ſuppreſſi erant : ſuppreſſionis cauſa partim ad dolorem animi mœroremque, ob obitum liberorum conceptum, referebatur : ſed gravida erat. Febris aſſidua : urina pauca, ſed craſſa & turbata, qualis in febribus putridis apparet : dolor in dextro hypochondrio, tumorque percipiebatur & durities in regione hepatis : lumbos & renes dolebat. Urina non percolabatur, ſed major ſeri pars in abdomen refundebatur : hinc hydrops. Aperto cadavere hæc reperiuntur : pæne duodecim libræ aquæ in abdomine contentæ : hæc aqua urinam colore & conſiſtentia referebat. Hepar durum, ſiccum, infinitis coloribus variegatum : color erat cineritius multis locis : denique tota ſua ſubſtantia vitium fecerat. Ren unus erat, ſed magnitudine duplo ſuperabat renem naturalem : ſiniſter erat : dexter nullus, ſed ſpecies quædam involucri : credo quod numquam fuerat : mirum. Sæpe nephriticos dolores paſſa lapides excreverat : nullus tamen vel in rene, vel in veſica lapis inventus eſt. Sicci pulmones. Febris erat aſſidua. Tandem per duos dies ἄφωνος (i) reddita, interiit. Duodecies purgata fuerat, incolumi tamen fœtu, id eſt vi medicamenti non excluſo.

Pueris, ut & ceteris alius ætatis, non niſi prudenter medicatio decerni debet : ſed major in illis cautio eſt adhibenda. Novimus pleriſque data medicamenta, qui eo ipſo die, medio purgationis tempore interierunt : id quod non ſine calumnia, & artis dedecore contigiſſe viſum eſt : maxime vero id attendendum, quum jam corpus eorum puerorum ſqualet aretque, & aut vi morbi, aut diuturnitate fractum debilitatumque eſt : Hippocrates enim obſervavit ſiccos, id eſt jam morbo afflictos & extenuatos, non facile medicamentum tolerare : at turpis eſt calamitas dato medicamento, eodem die, ægrum interire : id quod nos ad perpetuam memoriam his litteris mandandum putavimus : quum enim jam corpora elanguere, potius in refectionem incumbendum eſt, quam in

Corpora ſicca, ſtrigoſa, aut quovis modo extenuata medicamentis non ſunt agitanda.

(h) Pro dignitate morbi.

(i) Aphonos. Vid. ſup.

in evacuationem. Tametſi fortaſſe objiciat quis, ſubeſſe tetrum humorem qui malum foveat: ſed ſæpe etiam cum eo humore anima effunditur. Et potius emendandus eſt bonitate ſucci alibilis, quam agitandus: eſt autem ubi natura ſeu potius corpus languet, quam ægrotat. Languere enim aliud quippiam eſt quam ægrotare. Intemperies τὴν ἀτονίαν (*k*) invehit: ἐκ τῆς δὲ ἀτονίας (*l*) alienatio, ex alienatione languor. Sic roborandum eſt potius, quam vacuandum. Unde enim natura magis opis eſt indigens, inde magis eſt illi occurrendum.

Languoris ab ægrotatione diſcrimen, & cauſa.

Axioma therapeuticum.

De phlebotomia pueris celebranda, major quædam quæſtio eſt: nam objici ſolet ætatula. Galenus valde religioſus eſt: nam multas apponit conditiones, antequam hoc de remedio decernatur: Ait enim: *Si poſt decimum quartum annum pleuritis aut peripneumonia oboriatur, ſi puer ſit ſanguineus, ſi ver ſit, ſi regio temperata; audacter venam ſecabis*: quaſi vero id tempus ſit exſpectandum, & eæ ſpectandæ conditiones. Duretus, unicus Hippocratis interpres, rogatus ſententiam, cur Hippocrates pueris pleuriticis aut peripneumonicis venam non ciderit, reſpondet: Hippocratem non agnoviſſe pueros pleuriticos aut peripneumonicos: id, quod audiendum ratione τοῦ ἐπιδεικτικοῦ. Quum enim pueris ſanguis ſit craſſiuſculus, quum benignus & halituoſus, caret iis ſtimulis, qui ſunt neceſſarii ad incitandum ſanguinem: his accedit, quod nutritioni & auctioni ſanguis ſatisfacit, ut reliquus paucus ſit. At non idem de juvenibus judicium. Quum enim juſtum ceperint incrementum, ſuperfluit: hinc conſectariæ hæmorrhagiæ: & earum loco dyſenteriæ: at ſi ne his modis quidem ſupervacuus ſanguis evacuetur, morbi progerminant: unde ſpuitiones ſanguinis, pleuritides, peripneumoniæ. Quæ ratio Dureti an valeat, judicandum relinquitur. Idem videtur indicaſſe Galenus *comm. in Aphor. 29. lib. 3.* Quærit enim an illud verum ſit quod Hippocrates ſcripſerat; *Juvenibus ſputa ſanguinis & tabes evenire*; Ita reſpondit. *Hæc quidem non ſecundum ætatis naturam juvenes patiuntur, ſed ſecundum aliquid quod patiuntur magis: id eſt ex eventu id accidit.* Plura illo loco legas.

Galen. lib. de ſanguinis miſſione.

Pueri raro fiunt pleuritici & peripneumonici.

Uxor Quartarii Pharmacopœi hypochondriaca erat: tandem ſucceſſit ad nates tumor ἀνθρακώδης (*m*) inſignis, indeque ſex aut ſeptem poſt menſibus febris quartana: belle habuit, & affectione iſta liberata eſt. An non hypochondriaci febre quartana liberantur? id eſt, juvantur ad tollendam eam diſpoſitionem, ſi febris quartana ſuccedat?

Quidam tertiana febre laborabat, eaque ſatis vehementi: quum moleſtiam aliquot paroxyſmorum pertuliſſet, novum & inſolens remedium experiri voluit: quum enim ex aquatione & fluvio equi revertiſſent, juſſit eos aqua puteali perfundi: quum hoc ſpectaret, iſtaque affuſio aquæ perplaceret, idem voluit ſibi fieri: & ut id ſervi facerent, coegit. Educunt frigidam e puteo, nudo corpori, medio in paroxyſmo, aqua affundi-

Conſilium & remedium malum, conſultori & inventori peſſimum.

(*k*) Toni diſſolutionem.
(*l*) Ex atonia.
(*m*) Carbunculoſus.

funditur : nec id diu impune tulit : nam paullo post vocem amittit : convulsiones eum adoriuntur : spuma in os cucurrit : epileptice convellitur : mors. Mirum unde tanta mortis occasio. Licet enim difflari prohibeatur materia tertianam committens, non ita tamen sæva edit symptomata. Credibile est istud serum, eumque febrilem halitum, qui effertur e materia putrente (licet febris ipsa εὐήθης (*n*) videatur) malignum quid habere. Declarant dolores vehementes capitis, aut totius corporis, & id genus symptomata, quæ tam cito assidere solent febribus etiam mansuetis. Ut mirum non sit, si insolentem experientiam & imprudentem tam fatalis casus exceperit.

Sanguinis fluxus ex utero partum legitimum non impedit sæpe.

Damisellæ uxoris D. Mydorge, quum gravida esset, sanguis ex utero multus fluxit : credebamus aborsuram : tamen ad justum pariendi tempus fœtus utero gestatus est. Videndum exspectandumque est, quid eventurum sit. Uxori D. Amaulry in quadam gestationis opinione, per quinque menses suppressa solennis per uterum evacuatio. Circa festum Paschæ, reseratis orificiis vasorum, sanguis effluxit : venter non tumet. Sed eventus rem dijudicabit. Obstetrix mihi affirmavit, isto profluvio sanguinis conceptum, & partum legitimum non fuisse impeditum : immo ad legitimum pariendi tempus gestatus utero fuit fœtus.

Omissa in febre tertiana venæ sectio mortis causa fuit.

Nobilis vir febre tertiana laborabat : Medicus qui illi medebatur, ut erat αἱμόφοβος (*o*), detractionem sanguinis neglexit. Quarto paroxysmo ruptis velut venis, & facto impetu quodam in partibus internis, tanta foras excretio sanguinis est consecuta, ut eo ipso die illi obeundum fuerit.

Exitus oculi vi febris.

Fratri D. De la Barre Medici febris tertiana : quartus paroxysmus adeo fuit vehemens, ut sursum translatus humor fuerit : hinc ἐκπιεσμὸς (*p*) unius oculi factus est, id est, expressio oculi, & exitus foras : & hic oculus deperditus tabuit.

In febribus continuis rigores frequentes in mulieribus, & virginibus, lumborum & colli dolores, & alia terrifica symptomata eruptionem menstruam significant. Et detractio sanguinis postridie movet menses : Id quod D. Duhamel contigit, quum ea gravissime haberet. Galenus *ad particulam* 50. *sect.* 3. *lib.* 1. *prorrhet.*

Aquæ minerales, ut mercurii, auripigmenti, ulcera maligna, nomas, serpigines malignas, & id genus cætera curant. An ob vim siccandi summam? an quia proprietate aliqua id faciunt?

In ulceribus aut vulneribus nervorum, & partium nervalium instillata olea calidissima a convulsione, & cæteris symptomatis terrificis prohibent. An quia summa attenuandi & penetrandi vi & facultate pollent, vulnerisque coalitum impediunt; sicque ichori, a parte affecta mananti, maligno exitum præbent? An quia calidum nervosis partibus amicum?

Apertio varicum tuta & salutaris.

Uxor I. Bon-denier varices magnos habebat in cruribus & tibiis : temperamento est melancholico. Consilio super ea re adhibito apertæ sunt venæ : detracta est sanguinis copia insignis. Ab eo tempore nullum commemora-

(*n*) Boni moris.
(*o*) Hæmophobus, Aquifuga; *ex Cæl. Aurelian.* Aquam timens.
(*p*) Expressio.

memorabile incommodum ſecutum eſt. Galenus *cap.* 4. *lib. de atra bile*: & *conſilio* 17. *libro* 2. *Conſiliorum meorum.*

Quæſtio eſt, an in affectibus capitis evocantibus ex alto, & medicamentis validis ſit utendum. Affectus multi ſunt: itaque diſtinctione eſt opus. Sed inter cætera, ſunt ea animadvertenda, quæ ea de re *in tomo* 2. *Conſiliorum noſtrorum* ſcripſimus: ac præſertim quum ageretur de catarrho, in quo ſæpe hærent Medici, num validioribus locus eſſe debeat. Et eo loco Celſi auctoritatem adduximus, qui de phtheiriaſi loquens, ita ſcripſit. *Medicamenta intus lenia eſſe debent, ne quid acrioris pituitæ concitent.* Ad hunc locum pertinet id quod animadverterunt quidam Chirurgi: nimirum in vulneribus & offenſionibus capitis medicamentorum uſum non valde utilem eſſe: nam augentur dolores, ſymptomata excitantur, inflammationes provocantur: agitatur enim humor, non evocatur.

Conſil. 10.

Obſervarunt quidam in iis reperiri ſolere abſceſſum in hepate, quibus a vulnere capitis intereundum fuit. An hoc verum, experientia doceri debet. Deinde cur ita eveniat, inquirendum.

Cur & ſudores cruenti non ſunt? Si enim ſudor ab extremis venulis manat in cutim deſinentibus, ſi facultatis expultricis vis relucet, ſi ſæpe languet retentrix, cur ἐν τῇ διαφορήσει (*q*) cruento ſudore non exſudatur? Obſervatum eſt in filio clariſſimi illius Gulielmi Budæi, qui ſui ſæculi lumen extitit, illud horrendum ſymptoma, ut lintea eo ſudante maculis cruentis perſperſa fuerint: & eo morbo e vivis diſceſſit. Citat Theophraſtus ex Monade Medico, ſudorem aliquando emanare, cui ſimilitudo inſit cum ſanguine. Ariſtoteles *cap.* 19. *lib.* 3. *de hiſtor. animalium*, narrat quoſdam ſudore cruento exſudaviſſe. Sic non indigna videtur quæſtio, Cur ſudores noſtri cruenti non ſint? Nam in rubiola effuſio ſanguinis per cutim eſſe videtur.

Sudor cruentus.

Anno Domini 1580. & 1581. peſtis graviſſima in homines ſæviit: quanta fuerit calamitas, quam dolenda ſymptomata, aliis locis aperiemus, ſed id magno noſtro dolore. Nunc unum ex iis quæ mulieribus acciderunt, commemorare conſilium eſt: omitto aliis in locis explicandum, omnes pæne mulieres abortiviſſe, quibus a peſtilenti morbo moriendum fuit: id quod minime inſolens eſt: & abortiviſſe quidem minus mirum, ſed paullo ante ipſum obitum ea incidit calamitas. Illud vero quod in præſentem locum explicandum tranſtulimus, eſt ejuſmodi: Innumeris contigerunt dolores ad hypogaſtrium. An eſſent uterini, an alterius generis, non facile fuit colligere: & tamen ſumma fuit & ſævitia, & diuturnitas: immo tanta diuturnitas & acerbitas, ut Medicorum omnis & opera, & induſtria luſa fuerit. Cujuſmodi id fuerit, & an reſiperet aliquid ἐπιδημικὸν (*r*), an vero σποραδικὸν (*s*), Medicis vel experientiſſimis fuit incompertum. Multis autem oboriebantur tumores ad emunctoria, & illi erant ἀσινέες (*t*) innocui. Quum intonuiſſet, humores, quaſi mutato more, & ingenio, excitarunt.

Mira tempeſtatum vis.

(*q*) In Diaphoreſi, ſeu perſpiratione.
(*r*) Epidemicum.
(*s*) Sparſum, Sporadicum.
(*t*) Innocui.

tarunt tumores & malignos, & pestiferos. Quanta est tempestatum vis! Rursum quum pestis velut sua tempora habuisset, & desæviisset, denuo tumores in faucibus & emunctoriis apparuerunt, & ii omni cacoëthia vacarunt.

Empiricorum remedia metallica morbos desperatos profligant, & cur.

Empirici aliquando mirificum quoddam effectum præstant, dum suis utuntur metallicis: immo vincuntur morbi, qui ordinariis evacuationibus vinci non poterant. An quoniam per istas ὑπερκαθάρσεις (*u*) solvitur veluti tenor, & vis naturæ; & fit colliquatio quædam tam succorum laudabilium, quam illaudabilium, ut idem contingat quod in litu hydrargyri? Solvitur enim compages, & ἐσία (*x*), & vis partium omnium, & humiditas etiam ipsis insita partibus illiquefit: unde non modo ordinarii humores, sed διαθέσεις (*y*) ipsæ solvuntur, & evanescunt.

De filia Domini De Chailly an credibile quod dicitur? Idem & socrus mea experta est, & uxor D. Reburtii. Quum utraque hydropica foret, & aqualiculus valde distenderetur, partim aquis, partim flatu aliquo, postquam utraque extincta est, ita resedit venter, ac si nusquam intumuisset. Et ista filia Domini De Chailly quum gibbosa foret, fato functa ac repente mortua, ista gibbositas & incurvitas fere tota disparuit: & seipso corpus longius redditum est. Quod mirum est. Qui fit enim, ut hoc vitium spinæ ita repente evanuerit?

Lentiginosi malis ichoribus abundant.

Lentiginosi cacochymi fere sunt, & eorum hepar κακοπραγίᾳ (*z*) laborat: pravis humoribus abundant, & sero malo scatent: immo si ulcera habent, ea sunt dysepulotica. Unde Hippocrates *lib.* 2. *Epidem. Ulcera quæ ægrè persanantur, sunt ex genere exalbidorum* (Græce ἔκλευκοι (*a*) dicuntur qui fere lentis colorem habent:) id est, lentiginosi, si ulcera habent, ea ægre persanantur: *Et cutis diffringitur, ac labia; ab ichoribus, & humore salsuginoso, qui sub cute & a capite contingit, quum a pulmone fuerit calefactus.* Quum ergo in lentiginosos ægrotantes incideris, mirum ne sit, si remedia ex arte etiam instituta sæpe eludi videas.

Suppressio materiæ virulentæ mortifera.

Filia Domini De Masseparault manantem aurem habebat: id quod effluebat, erat ἰχωροειδές (*b*): suppressum id est: dolor inde capitis ejusdemque gravitas: caput videbatur non sustinere posse: febris: nullis malum capitis cessit remediis: mors. Inventus est gravis in cerebro abscessus.

Notandum quod contigit matri D. Ellenii Medici: illa sensit dolorem incredibilem in cruribus: febris assidua: secta vena bis aut ter: a detractione sanguinis tanta mutatio pulsui contigit, ut fere morientium pulsus videretur: inæqualitas erat, & intermissio: deinde intercidebat: mox recurrebat alia pulsatio, ut in dicroto. Interea temporis quum vires imbecillæ viderentur, nil nos moliti fuimus: & ea mutatio non tam erat ab infirmitate, quam a latente quadam partium affectione, quæ se patefecit per nonnullam imbecillitatem.

Eidem

(*u*) Superpurgationes, Hypercatharses.
(*x*) Substantia, Essentia.
(*y*) Dispositiones.
(*z*) Mala actione, & infortunio.
(*a*) Exalbidi.
(*b*) Ichoroides, Humiditas saniem referens.

Eidem (quæ habitu eſt melancholico, & quæ ſæpe hypochondriaca eſt judicata) tumor in crure ſiniſtro qua decurrunt cruralia vaſa: indolens initio, deinde nonnullum dolorem excitavit. Qui medebantur, varias in ſententias trahebantur. Alii exiſtimabant promovendam excretionem puris, mitificato & cocto prius humore. Alii abſtinendum, & metu carcinomatis aut cancri nutriendum tantum eſſe malum. Secuta eſt poſteriorem ſententiam: nec deterius habuit. Tertio poſt anno puſtulæ excitatæ ſunt in ſuperficie tumoris: aperti abſceſſus: ſanies manat: cicatrix ſolidatur: extinctum malum, alio loco reviviſcit: denique ad chæradas malum accedit, & revera ſunt chærades.

Virgo præ pudore deſiit eſſe menſtrua.

Virgo quædam dum humi cecidiſſet, & verita eſſet ne naturalia detexiſſet, præ pudore deſiit eſſe menſtrua: patiebatur autem menſtrua: verebatur vero, ne quid iſtius impuræ excretionis apparuiſſet. An tam facilis ſuppreſſionis menſium cauſa, revocato ſpiritu alio, qui ſanguinem ad partes conducebat?

In obſtinatis morbis humorum motus ſequendus, etiam die paroxyſmi. Hiſtoria.

An non tutum in febribus quartanis, & aliis obſtinatis, dum humor movetur, & in die paroxyſmi dare medicamentum?

Uxori D. Duhamel triplice quartana laboranti datum medicamentum: una poſt hora horruit: incaluit: alacriter tamen medicamentum tulit: repurgata eſt quibus oportuit. Ab eo tempore aliquot, ſed paucæ admodum, acceſſiones repetierunt: poſtmodum omnino ab iis paroxyſmis eſt liberata. An non in ſimili exemplo purgationi opera dari poteſt?

Filio D. Pileur annos 12. nato mirum quod contigit. Suppreſſio urinæ: dolores ad radicem penis: clamores: catheter ſubire non potuit. Aliquot poſt diebus pus mejebat: malum miteſcebat: urina vero facile reddebatur. Quid hoc rei? Id ſæpius & rediit, & contigit. Venit in mentem lithotomis ſecare illum prope ſcrotum, ut exprimerent lapillum medio hærentem ductu, & e veſica egreſſum. Si egreſſus erat, ſi medio inſiſtebat ductu, cur non perpetuo urinæ exitum præcluſerat? Credo quod ille lapillus ex intervallis inflammationem excitabat, & quod alveolum habebat, quo ſe recipiebat: quia vero per inflammationem pars tumeſcebat, ideo anguſtior erat meatus: quum pus exierat, liberior erat meatus, ipſis parietibus paullum collapſis. Notandum quod diximus, illum lapillum ſibi cuniculum egiſſe: declaravit curatio: nam longo poſt tempore ſine majore moleſtia elapſus eſt calculus: ab omni ſimili tormento liberatus eſt.

In magnis doloribus ſuppuratio provocanda.

Uxor D. Boyer poſt partum ægerrimum iſchiadica facta, & Dobilonius Caſtalleti Scriba, uterque doloribus ad iſchion divexatus: at iſta mulier crudeliſſime. Varia remedia uſurpata, modo anodyna, modo evocantia, modo digerentia, modo narcotica: nil profectum; materia erat diffuſa. Tandem collecta eſt: provocatum eſt ſuppuratum: pus multum & diu fluxit. Convaluit. Quum dolores iſti ita crudeliter affligunt, conandum ut συςροφὴ (*c*) fiat & collectio: poſtmodum adducenda

(*c*) Syſtrophe, Reſtagnatio, Concretio.

cenda est per πεπασμὸν (*d*) ad suppurationem : alioqui misere ægros torqueri sinimus.

D. De Longueil ad mensem Majum tormina : abundat & humore bilioso, & succo crudo : utriusque humoris mores inæquales, motus inæqualis. Dolor ad imum ventrem inclinans ad partem potius dextram : turgebant adeo humores, ut fere oppressus fuerit, toto aqualiculo in tumorem elato : febris successit partim periodica, partim non : tandem excrevit puris materiam, facto in mesenterii parte, aut intestino aliquo abscessu : melius habuit : post longum tempus, & longas adeo purgationes convaluit. Horrebat aliquando, & rigebat; sed rigor erat a suppurato. Omnis enim rigor aut est ἀπὸ τῶν ἀγγείων, aut ἀπὸ τῶν ἑλκέων (*e*). Quod notandum : ἀπὸ τῶν ἀγγείων, affecto præsertim panniculo carnoso.

Mesenterii abscessus symptomata & signa.

Rigoris cujuslibet causæ.

Damisellæ Ruades dolor, & tormina ad ventrem : suppressio alvi omnimoda usu calefactoriorum, aucto interno calore major alvi constrictio. Inutilia medicamenta per os sumpta, inutilia & enemata : magna eilei rudimenta : febris : Contractiunculæ : dolor ad regionem uteri implacabilis : metastasis ad uterum facta : nonnulla excretio facta est materiei saniosæ, & ἰχωροειδέως (*f*). Metuebamus aut cancrum, aut quid simile in utero : exitus tamen fuit fortunatior : nil enim tale contigit.

Benjamino anginoso, non vera angina, suppuratio facta est præter exspectationem Medici usu cataplasmaton ex mica panis & violaria. Convaluit præcedentibus malis & signis, & symptomatis.

Amicus noster S. Ger. febre continua, τεταρταιοφυέων (*g*) naturam referente, laborabat : in accessionibus, præsertim majoribus, ἀφωνία, ἄφεσις (*h*), languor membrorum, oblivioque erat : discussa febre, ad se redibat. An hoc proprium febrium ? Nequaquam. At Galenus narrat contingere aliquando per accessiones febriles καταφορὰς, καταλήψεις, κατοχὰς καὶ κώματα (*i*). Hippocrates meminit cujusdam constitutionis malignæ, in qua περὶ τοὺς παροξυσμοὺς, καὶ ἀφωνία, καὶ λήθη, καὶ ἄφεσις (*k*) erant. Ἄφεσις autem est πάρεσις, id est, exsolutio omnium corporis partium, quum non aliter ac resolutis vires projectæ apparent.

Ad part. 37. sect. 3. lib. 3. Epid.

Mirum quod contigit Præsidi a Sancto Andrea. Huic ruptum os tibiæ, & interventu calli conglutinatum fuit : Extincto corpore, (dissolutis pæne omnibus) callus dissolutus est, & os tibiæ, quod ferruminatum erat, dividitur ac dissolvitur nova veluti fractura.

(*d*) Concoctionem.

(*e*) Aut a vasis, aut ab ulceribus.

(*f*) Ichoroideos. *Vid. sup.*

(*g*) Febrium tertianarum naturam referentium.

(*h*) Aphonia, Vocis carentia, & Aphesis, Morbi remissio.

(*i*) Cataphoras, Catalepses, Catochas & Comata.

(*k*) Circa Paroxysmos, Aphonia, & Lethargus, & Exolutio, & Virium projectio.

INDEX

INDEX VOCUM GRÆCARUM

Obſervatu Digniorum quæ in BALLONII Epidemiis continentur.

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI
DEFINITIONUM MEDICARUM
LIBER,

In quo non ita in verbis ipsis laboratur, ut non potius rerum distinctiones proprietatesque exquirantur: immo sæpe data opera, relicto ipsius disputationis filo, loci Hippocratis & Galeni obscuri explicantur, ut commentarii ad instar esse possit.

Νῦς ἁπάντων τάχιςος, διὰ παντὸς γὰρ τρέχει.

APPROBATIO.

EGo CAROLUS GUILLEMEAU, in ſaluberrima Medicinæ Facultate Pariſienſi Decanus, Conſiliarius & Medicus Regis Ordinarius fidem facio, me librum qui inſcribitur GUILLELMI DE BAILLOU *Doctoris Medici Pariſienſis Definitionum Medicarum liber, In quo non ita in verbis laboratur, &c.* perlegiſſe, omniaque in illo juxta veram & legitimam Hippocratis & Galeni doctrinam ſumma cum eruditione exponi. Lutetiæ Pariſiorum octava Octobris. Ann. 1636.

Guillemeau Decanus.

Joannes de Bourges Doctor Medicus Pariſienſis.

Guido Patin Doctor Medicus Pariſienſis.

NOBI-

NOBILISSIMO CLARISSIMOQUE VIRO DOMINO
LUDOVICO DURETO
Doctori Medico Parisiensi, & Professori Regio,
GULIELMUS DE BAILLOU S. P. D.

Hic, DURETE, tuos potes lepores
Nosse, divitias, tuum nitorem,
Ac oris teretis suavitatem.
Hic furtim nitet elegans supellex
Ingeni nimium tui eruditi.
Ubertas Senis hic videnda Coi,
Solo marte tuo vel evoluta.
Opacis etenim prius tenebris
Obscura, eximios Duces latebat
Artis, quam coluit Senex Machaon.
Furti me alligo, detegoque crimen,
Totum namque tuum: Tuum, ohe, dico,
Si quid purius, elegantiusque
Dictum. Si quid erit parum venustum,
Squalens, horridulum, lepore nullo
Obversans oculis, meum putabo.
Si qua laus redeat meo labori
In te tota caput suum redundat.
Si quod dedecus inde nasciturum est,
Admitto, attribuo, sacrum ac Osirin
Nostrum dejero. Nil & ad Duretum.
Ut tanto tibi sit, Durete, *majus*
Pulchriusque tuos libro hoc lepores
Nosse divitias, tuum leporem,
Quanto turpius insolente scripto
Squalente, horridulo, lepore nullo,
Ortum quod resipit parum, ast aborsum,
Hoc nostrum ingenium explicasse deses.
Hæc consecro tibi. Nefas putavi
Magnum, grandeque censui piaclum
Eorum minime palam fateri
Nomen, qui vigiles scientiarum
Arcanum docuere vix apertum.
„ Pœnas vix animus potest subire
„ Ingratus satis arduas gravesque.

VALE.

LECTORIBUS BENEVOLIS

GULIELMUS DE BAILLOU,

Doctor Medicus Parisiensis,

εὖ πράττειν.

EQUIDEM cum iis præclare semper actum judicavi, qui quum primam ineuntis ætatis commendationem a virtute duxissent, in eo elaborarunt, ut quam fieri maxime posset ad nascentis virtutis indolem litterarum lumen & gloria accederet. Atque hoc eo libentius ardentiusque præstiterunt, quod in illis aliquid quum dignitate nominis præstabile & augustum, tum mira ubertate delectabile cognovissent. Nam sive privatorum hominum & a communi foro abhorrentium otium spectes, sive eorum qui in luce Reipublicæ versantur junctum cum molestia negotium, utrisque sua est delectatio, & quæ cum satietate memoriam habeat nusquam perituram. Neutros rerum exspectatarum eventus fefellerunt. Etenim quum earum lumine & ductu omnes fere omnium rerum antecessiones & progressus tamquam e specula dispiciant, dum honoribus in omnium oculis florent, & ingenio, aut genio potius auctore dignitatem reperiunt, eum facile cursum tenere possunt, ut sine periculo in negotio versentur: Sin jucundo otii liberioris fructu delectari malunt, cum dignitate etiam in eodem consistunt. Atque ita suscepti olim æquiore animo labores, non longe post incredibili potius voluptate leniuntur ac elevantur, quam nova molestia cumulantur. Quod contra accidit iis qui nil prius antiquiusque esse rati quam desidia torpescere, tantulam illam voluptatem quam novis libidinibus pellectam delicatius perceperunt, infinito molestiarum pressu ac angustiis cum tristi sensu redemerunt: carent enim sale, carent festivitate, & ridicula tandem jejunitate inter proletarios triobolaresque homines sese jactant principatumque tenent. Contra vero in litteratis suavis odor quidam est urbanitatis, & lepos comparatur, quo tamquam sale dicta eorum factave omnia persperguntur, ac, pæne dicam, condiuntur: ut quod insulsum in plebeiis hominibus, illepidum, horridulumque perspicitur, in litteratis lepore, sale, & suavitate quadam temperetur. Quod de iis dictum velim quorum non adeo læva mens est ut litteris & otio abutantur, turpi ignavia langueant, aut mollitie diffluant ac liquescant. Siquidem eos valere jubemus quibus id studio esse solet ut præclaris suis ornamentis abutantur, illaque ad explendas satiandasque

dasque voluptates, tamquam ad finem optimum traducant. Hos quum videris, dubitare potes, an in humana facie fera, & bruta natura referatur, an vera feritas ipsa humana facie repræsentetur. Ac nisi immanitas ista virtutis quibusdam radicibus niteretur, eorum vita & consuetudo cane & angue pejus vitaretur. Aliorum vero & natura & consilium laude efferendum videtur, qui quum expressa non adumbrata solum virtutum vestigia insequantur, si sese ignaviæ, desidiæque dediderint, id demum nefas esse credant, quod mens nostra nisi excolatur, obtorpescat, & quantulum eruditionis vigiliæ nobis pepererint, id sensim minuatur ac exsolescat. Sin autem mens ipsa suscitatis illis igniculis quos natura insevit, agitetur, erecta tunc aliquid eximium molitur cujus jucunda fruitione mirum in modum demulceatur ac deliniatur. Nam tunc contenta satiataque jucundo rerum speratarum eventu, si quid forte enervatum, molle, demissum ac effœminatum est, dimittens, ac si in seipsa verteretur agitatione sua veluti terminata ac conclusa conquiescit. Quæ nisi sperarentur, ex animoque procedere tandem posse spes esset; nil est cur tot se laboribus homines emacient & frangant, domi militiæque evigilent, quorum ingenii divitiæ & ornamenta sic passim appareant, ut ab omni senectutis oblivione facile vindicentur. Missos faciamus eos qui luculento strenuitatis militiæ relicto argumento floruere. Nos qui tranquillius pacatiusque vitæ genus consectamur, eos amplectamur & scripto celebremus quorum industria domi viget, & illic excitata jam liberiorem auram appetens palam magna cum commendatione sese jactare potest. Quo ex genere sunt qui libris editis, aut domi elucubratis de hominibus suis merentur. Quorum non ludetur opera dum eorum laudibus reviviscent celebrati, quibus sensus aliquis inest. Quum nemo adeo a ratione deficiat, & a veritate aversus qui eos non faciat magni qui in id industriæ curriculum conjecerunt sese, ut publicæ utilitati servientes diu noctuque multa versant quæ tandem in communem usum conferre possint. Hoc autem genus instituti multi varie exercent, ac omnes in sua quisque arte consectantur, prout in ea limatiores ac concinniores esse videbuntur. In qua enim quisque arte sese acuit ac limavit, ex ejus penu potest aliquid depromere quod magis arrideat, quam si in messem alienam falcem immiserit. Ex multis autem scriptoribus ii plurimum profecerunt quorum in eo versata est opera ut vocum cuique arti accommodatarum vim ac proprietatem explicarent. Is autem labor adeo uber est, ac fluit, ut tamquam principes exsistant ad ingrediundam cujusque artis rationem, quem si tollas, omnia tenebris implices ac involvas. Eam operam susceperunt cujusque artis proceres, quod ea opera se tironum jejunitatem & imbecillitatem levaturos esse confiderent. Ne autem sigillatim aliarum artium illustratores diligentius inquiramus, quod sudore plenum est, finibus nostris circumscripti unum Gorræi opus *de Definitionibus Medicis* in medium afferemus: magnarum vigiliarum opus, & multis nominibus commendatione dignum posterorum: quod quum nobis aliqua ex parte mancum videretur, e re multorum fore putavimus, si operæ nonnihil substitueremus: hinc enim lumen non acquiret, sed consummatius edetur. Neque vero credat aliquis mancum hoc opus vocari

a nobis quod iis, quæ ſcripta editaque ſunt abſolutius quidpiam ſcribi edive poſſit: quid enim opere *Gorræi* ornatius? quid omnem in partem perfectius; ſed quod ad ea quæ ita terſe nitideque ſcripta ſunt infinitæ voces adjungi poſſint, quarum explicatio plurimum utilitatis juxta ac voluptatis ſit allatura. Vocemus itaque, quoniam ita lubet, addere, adjicere, augere, non autem, quod a me longe eſt, perficere, limare, polire. Omnia adeo ſuis numeris ſunt abſoluta, ut ſi velit laboretque *Gorræus*, aut eo aliquis limatior concinniorque, ſed nuſquam reperias, ornatius ſcriptum reddere, ipſe nequeat omnino, ludatque operam omnem: omnem enim adhibuit ornatum ſententiarum & rerum lepore politiſſimus, artificio ſuo omnes ſuperaturus: nam & ſelectorum verborum frequentia ita creber eſt, ita aptus & preſſus, ut nil redundet, nil ſuperfluat, nil deſit, & ſic imitandæ induſtriæ ſuæ ſpem cæteris ademit, immo & ſibi ipſi ut qui rem magis non poſſit limare. Hujus rei opinionem facient ejus ſcripta ne quis exiſtimet me ejus ſcriptorum gravitatem imbecillitate mea metiri. Et quum non accommodet ad forenſes cauſas orationem in quibus majeſtas orationis requiritur, nec in jejunis rebus verſetur, hoc effecit ut ſuam gravitatem orationis ſuavitate temperaret. Atque ita eſt medius & temperatus, ut nec omnino oratorum fulmine utatur, nec leviorum incondita inamœnaque oratione delectetur. Sic volubilitas gravitatis verborum comes eſt & flumen verborum illi placuit, quum nec curioſa affectatione & aucupio delectetur, nec aliorum enervata, molli, diſſoluta ac languida oratione. Nos autem id quod *Gorræus* eleganti, gravi, temperataque oratione eſt auſus, id ſubtili tantum preſſaque oratione limati efficiemus. Prius enim verebar ne tenuis venia excuſationis daretur, ſed forte, ſi quæ a nobis animi gratia tantum ſcribuntur non lente & faſtidioſe legantur, in aliquo artis loco reponentur. Ac præſertim ſi non in eos incidant, quorum in aggrediundis rebus ſuoque ingenio tractandis languida induſtria, in alieno opere carpendo traducendoque acuatur nimium ac vigeat. Hæc quum non ſerio a nobis ſcribantur, ludicra ſaltem ſint, hocque facere nos dicamus quod & ii qui a muniis bellicis ferriantes, umbratili diſcrimine conſerunt manus, dimicant: ſic nos multa in privato ſtudio tandem in publicum tamquam in aciem proditura exercitatione quaſi ludicra prædiſcimus ac meditamur. Cupiveram enim jampridem ut quæ diſperſa diſſolutaque in forulis haberem & obiter notata, ea colligerem ac limarem: quæ ſi cui placere cognoverimus omnem exſpectationem diuturni deſiderii facile ſumus expleturi. Non rem ad unguem perſequor, nec enim jejunitas mea hoc patitur, quum artis cujuſque dioriſmos proponere non ſit cujuſvis, ſed ejus qui multa lectione ſit tritus ac delaſſatus: Rem tantum noto; viam commonſtro, &, quod fieri ſolet, digitum ad fontes intendo. Sin labore eruditio noſtra creverit, & uſu aliquid conſecuti fuerimus, in rei ipſius arcem invademus. Trahit enim ſæpe rerum ſeries ac ordo admirabilis, ut quæ initio jejuna ſunt, ac frigida, ea augeantur; &, ut ſic dicam, incaleſcant. Omnes qui hunc noſtrum laborem ſunt obſervaturi rogatos volumus, ut ſuo candore audaciam leniant, bonique conſulant, quod aliquid in communem uſum afferre ſtudeamus. *VALE.*

AD

AD LECTOREM.

UT nulla Ars, quæ aliquo in uſu ſit, ſine vocibus intelligi explicarique poteſt, ita in earum cognitione aliquid operæ terendum videtur. Omnibus enim, ſua cuique, vocum eſt proprietas, cujus explicatio viam ad artem ipſam inſtruat ac muniat. Eſt tamen hic, ut & in cæteris adhibendus modus, quum nimietas in vitio ducenda ſit. Ut enim is errore non vacat qui negligendis vocibus aliquid in arte ſe poſſe putet: ita in earumdem aucupio nimium occupatum eſſe nefas eſt. Quod a me dictum volui, ne quod Homerus finxit, aut expreſſit potius, nimirum hominum genus inter cætera laborare invidia maxime, illud ipſum in me ſentiam ac experiar. Divinabam enim, quum primum animum ad ſcribendum adjunxi, fore qui induſtriæ noſtræ ſtimulum retunderent, incitationemque noſtram ſiſterent ac retardarent. Nimirum quum facile objiciant ſedulam in viribus vocum, proprietate naturaque evolvenda operam Auctori ipſi quidem negotio laborique eſſe, iis qui hæc legerent tædio, neutris utilitati fore. Quorum languidæ fortaſſis opinioni nervos auctoritatemque addere videtur dictum illud Platonis: Iis futura eſt ſua ſenectus jucundior, ipſoque Sapientiæ munere uberior qui de nominibus parum laborarint. Atque ita partim invidia moti maledicentiæ ſuæ virus in nos ſpargunt, legitimam ſe ſatis occaſionem nactos rati, ſi eum tantum grammatice agere dicant qui de verbis commentarios edat: partim vero, quibus ſalis nonnihil & candoris ſupereſt, non invidebunt quidem, ſed nos fruſtra in hoc opere faciundo curam ponere conquerentur. Ac ſi tantum ab re noſtra ſit, ut non potius otii noſtri partem nonnullam, levemque, quæ conceditur, temporis uſuram in opus aliquanto utilius conferamus, quam in hoc grammatico Pelago longe maximo, ex quo vix enatare nobis liceat, agitemur: at invidiæ hic nullus locus reliquus eſt, querelæ dolorique forte nonnullus datur. Nam non temere ſcribentium moleſtias conqueruntur, quum ſi cui in animo ſit de vocum proprietate ſcripto aliquid mandare, is multarum vigiliarum opus aggrediatur. Immo illis ſæpe conjectura nitendum eſt, & ex auctorum mente ſenſus eliciendus eſt, ſæpe vi extorquendus, fruſtra alioqui laborarent. Quis enim neſcit quin eadem vox multa ſignificet, immutetur, traducatur, in hunc aut illum ſenſum rapiatur, prout auctori collubitum fuerit? Nam voces modo proprie, modo per translationem accipiuntur, modo vi, modo precario in hunc aut illum locum deducuntur. At utriſque qui hunc noſtrum laborem boni non conſulent ſatis eſſe factum volumus. Malevolis candorem noſtrum, & conſulendi Reipublicæ aliquo officii genere deſiderium opponemus. Hoc enim facile conjecta aut palam, aut per cuniculos invidiæ tela opprimet atque eludet. Candidiores vero, quos nullus invidiæ tangit aculeus, monitos volumus ut ſi eos iners otium delectet, eo abutantur. Vicem vero noſtram non doleant qui tam alacri, expedito facilique animo laborem acuendæ induſtriæ noſtræ & Reipublicæ conſulendi gratia ſuſcipimus, quam pigro, languidoque eumdem detrectent ac deprecentur. Ita enim

ſe

si quid habent industriæ, illud hebescere, extingui languescereque sinunt: Norint non alienæ modum statuere industriæ. Quod si nihil inde laudis utilitatisve redire posse credant, quid ad eos attinet? Contenti vivant sua desidia, & in opinione hac effœminata, molli enervataque voluptuentur. An vero sciunt quis futurus sit eorum animus quorum manibus labor noster teretur? si iis non placeat, nil moror, non idem omnium animus, quum sæpe in varias partes distrahatur. Hinc enim alii forte fructum sunt percepturi, quum nihil adeo absurde, languide, horride, illepide putideve dictum scriptumve sit, ex quo nonnulla utilitas capi non possit. Habet enim & limus, & fæx suas commoditates & usus: habet & fabularum vanitas suas opportunitates. De laude minus iis laborandum, si ex nostro labore tandem jejuni, tenues, ingloriique redeamus. Quamquam enim quemque amor studiumque laudis trahit, quid ad eos si nos parum de hominum commendatione laborare dicamus? Non quod nos hic dissolutos videri in animo sit, quasi parum simus solliciti quid de nobis homines sentiant: sed quod malimus tacito apud nos de Republica merendi sensu eluere labem inertiæ quæ nobis inureretur, si otio & silentio vitam transigeremus, quam scriptitando gloriolam, qua parum industrii levesque homines pascuntur, consectari. Quod si ne minimum quidem laudis assequimur, sorte tamen nostra contenti sumus, e reque nostra abunde futurum credimus, si modo in Bonorum calumniam non incurramus: quam me-hercules non possumus incurrere, nisi forte immerito. Etsi enim opus hoc nostrum mendis quibusdam adspersum (quod effugiemus pro virili) in lucem exeat: tamen quia publicæ utilitatis studio, tamquam velamine, sese tegit ac prætexit, omnis justæ reprehensionis occasio tolletur: saltem vis publici nominis omnem reprehendendi impetum eludet. Quod ad Platonis opinionem adductam, cujus se præsidio sese satis tutos putant, ut nostrum institutum evertant, hoc accipiant a nobis nihilo magis hoc consilium nostrum hac opinione labefactari ac debilitari. Illudit enim Λογοδαιδάλοις, *ac Sophistis sui temporis qui nil præter inanem verborum strepitum cum leviusculo quodam ornatu habuerunt. Et hoc verborum aucupio tamquam lenocinio quodam in omnium animos sese dicendo, aut effutiendo potius verbaque dando, influere arbitrabantur. At nos rem verbis conjungimus, & utraque sic apta inter se ac copulata volumus, spretis verborum argutiis, ut parum nos de verbis sollicitos esse dicamus, nisi ipsa verba res proxime consequatur. Quod facile intelligent ii, quibus non erit molesta unius horulæ usura in legendis nostris. Illic enim non tam de verbis curam exactam sollicitamque diligentiam reperient (quod ad verborum artifices pertinet) quam artis diorismos ac distinctiones quæ operæ aliquod pretium sunt allaturæ ad obscurorum locorum in Hippocrate & Galeno intelligentiam, ut jam sæpe instar commentarii aut scholiorum esse possint: Sed hac in re omnes suo judicio utantur, non nostro.*

VALE.

DEFI-

DEFINITIONES MEDICÆ.

TO A.

Α'ΘΡΟΟΝ καὶ ἀθρόως magnam vim in Arte noſtra habent, quum quid dicitur aut fieri, aut excerni ἀθρόως: item cum διαχώρημα ἀθρόον dicitur fieri: verbi enim proprietas non pili facienda eſt. Α'θρόως confertim, affatimque verti debet: & ἀθρόον ſimul totum, ut ſic dicam, confertum, multum, agminatim factum, effuſum. Abſolute autem, multum, non ſignificat: nam Galenus *in libris ad Glauconem* φυλακτέον ἀθρόας καὶ πολλὰς κενώσεις: *temperandum a confertis effuſiſque & multis vacuationibus*, ſic πολὺ καὶ ἀθρόον diſtingui videntur. Quicquid enim ſit, quantaque quantitate, ſi ſimul univerſum totumque excernatur, ἀθρόως excerni dicetur: non tam enim magna copia quam repentinum aliquid & celeritas ſignificatur. Ita Theocritus,

κατήριπε δ᾽ ἐς μέλαν ὕδωρ ἀθρόος,

in nigram aquam univerſus, frequens & confertus incidit: ac ſi dicas, uno ictu, hinc celeritatis nota. Locus eſt inſignis apud Galenum *com. in Aphor.* 35. *lib.* 7. enarrantem illum Aphoriſmum, ὁκόσοισι λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ σημαίνει: *quibus in urina ſupereminet aliquid pingue idque confertim acervatimque, illud renum affectionem deſignat.* Illo loco ἀθρόον declarat pinguedinem non divulſam, nec in partes refractam, ſed compactam coactamque, ut non tota toti urinæ remiſceatur, ſed confertim acervatimque in una urinæ parte ſupernatet. Itaque ἀθρόον, vocat hoc loco τὸ ἐσφισμένον ἑαυτῷ καὶ συνεχόμενον, cui contrarium opponitur, τὸ διεσπασμένον. Nam quum a renibus excernitur adipoſum quid, ob viæ brevitatem non toti urinæ admiſcetur, ſed una in parte conſcriptum manet: quo diſcernimus colliquationem, aut a ſuperioribus partibus pendere aut ab inferioribus: ſi ab illis σύντηξις ἀθρόη non eſt, ſed divulſa, refracta in partes, diviſaque. Idemque ſignum appoſuit Galenus *cap.* 2. *lib.* 6. *de Loc. aff.* quo diſtinguere poſſis cruorem cum dejectionibus dyſentericis mixtum aut affectis ſuperioribus inteſtinis aut inferioribus excerni. *Videndum*, ait, *an cruor remiſceatur ut totis totus miſtus ſit, an ſecundum unam partem tantum ſuperemineat*, τὸ γὰρ αἷμα ἀναμεμιγμένον, *miſtus enim ſanguis in ſuperioribus inteſtinis affectum conſiſtere ſignificat* τὸ δὲ ἀποκεχωρισμένον; *ſi vero innatet ſupereminеatve, ut totus in ſeſe coactuſque ſit, in inferioribus* τὸ πάθος *conſiſtere ſinificabit.* Quum ergo ἐπίστασιν ἀθρόην dixit, confuſam univerſamque pinguedinem in ſeſe excerni ait, quia ob viæ brevitatem liquor illam non refregerit divulſeritque:

Theocr. Id. 13. *quod Hylas inſcribitur.*

ritque: sic & affatim, & tota, & cito excernitur, facta collatione cum ea quæ a remotioribus partibus deciditur. Unde Galenus *eo in Com.* non tantum ad consistentiam τὸ ἀθρόον referri vult, id est, ad materiæ partes unitas coactasque, sed hoc verbo & χρόνε βραχύτητα ϗ τόπε designari vult. Nam quum secretio fit adipis a remotioribus, fit κατὰ βραχὺ paullatim, longo tempore, & in partes; at quæ a propinquis ταχίςη ἅμα ϗ ὀ κατὰ βραχὺ. Ac propterea Græci, ut ex Theocrito monstratum est, τὸ ἀθρόον, pro τὸ ταχὺ sumitur: quod cum ἀθρόον fit aliquid ex eventu ταχέως fieri dicitur, omnes enim simul partes promiscuæ sunt, nil divisum distinctumque. At vero significationes τῦ ἀθρόως ϗ τῦ κατὰ βραχὺ facile apparebunt exemplis fluxus hæmorrhoidon, & hæmorrhagiæ: nam hæmorrhoidon fluxus non fit ἀθρόως, sed κατὰ βραχὺ, & non τρόπον αἱμορραγικὸν, ait Galenus *Com. in Aphor.* 25. *lib.* 4. id est pigro gressu, & per διαπήδησιν, ait Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις, sed hæmorrhagia fit confertim & repente, ut ait Galenus: Item Ῥῆξις venarum eo modo ἀπὸ τῆς ἀναςομώσεως distinguitur: nam ῥῆξις est puri sanguinis, & ἀθρόως fit: ἀναςόμωσις autem fit κατὰ βραχὺ, ait Galenus *Comm. in Aphorism.* 78. *lib.* 4. *Aphorism.* Magna tamen orietur quæstio, si τὸ ἀθρόως, & brevitatem temporis significet, & substantiæ quamdam coagmentationem (quum præsertim de materia mentio fit) quare Hippocrates *Apho.* 18. *lib.* 2. scribit, τῶν τρεφόντων ϗ ἀθρόως, eorum quæ celeriter & confertim nutriunt celeris est excretio. Nam & ἀθρόως aliud significat quam ταχέως, & τῷ ἀθρόως a Galeno opponitur τὸ κατὰ βραχὺ. Et *lib. de natura pueri* Hippocrates pro voce ἀθρόως usurpat βύζην. Atque huic voci βύζην opponit τὸ κατ' ὀλίγον ϗ ἡσυχῆ, τῷ ταχέως ἢ εὐθέως, τὸ βραδὺ, sic suis significationibus & contrariorum oppositione distinguuntur. Ita nimirum vinum dicitur celeriter, & confertim nutrire, statuto discrimine inter ἀθρόως ϗ ταχέως, hoc enim ad tempus refertur; ut ea cito nutrire dicantur quæ exiguo post assumtionem tempore subinde nutrire dicuntur: illud autem, nempe ἀθρόως, ad rei essentiam refertur, ut ea confertim nutriant quæ brevi tempore totum de se præbent corpori alimentum, vel quod nil, aut sit parum excrementi, vel quod nutritio dicatur ἀθρόα, conferta universaque secundum omnes substantiæ partes simul ac semel. Et satis Hippocrati esse videretur, si vocem ἀθρόως usurpasset, quæ celeritatem brevitatemque in se includit. Sed meo judicio licet in verbo ἀθρόως latens sit celeritas, ut res magis intelligeretur, duas voces usurpavit: vel quod in verbo ἀθρόως homonymum aliquid sit, siquidem & ad ea possit referri quæ tota in substantiam cedunt, sed non celeriter: & ad ea quæ totum præbent corpori alimentum idque brevissimo tempore. Nam sunt quædam cibaria quæ celeriter nutriunt, & celerem habent excretionem: celeriter nutriunt, quia quantulacumque est succi alibilis pars, eam facile corpus sibi assumit: eaque dicuntur σιτία ἀσθενέα, id est, ὀλιγοχρόνια, quia brevem habent vitam, id est, ut ait Galenus *com. in sect.* 5. *lib.* 6. *Epid.* ταχέως ἐκ τῦ σώματος κενῦνται, sed hoc κακοζήλως, ait Galenus. Non mirum itaque si & ταχέως & ἀθρόως distinguantur, & si κατὰ βραχὺ, & βραδὺ (quæ aliquando confundi videntur, quum

ἀθρόως aliquando τὸ ταχέως significet, contrariumque habeat τὸ κατὰ βραχὺ ϗ κατὰ σμικρὸν) inter se discrepent. Nam βραδὺ ad tempus, κατὰ βραχὺ ϗ κατὰ σμικρὸν, ad substantiam rei potius refertur; ut caro bubula nutrit βραδέως, non ταχέως, & κατὰ βραχὺ, non ἀθρόως, id est, tarde, & paullatim nutrit: ut vox, *Paullatim*, non ad tempus pertineat, sed ad substantiæ rei nutrientis partes. Apertius autem ex Galeno patet ἀθρόως includere quoque in se temporis circumstantiam: nam ea nutriunt ἀθρόως quæ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτῶν τροφὴν τῷ σώματι διδόασι: ubi notanda vox, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. Idem Galenus *cap.* 5. *lib.* 2. *de loc.* dolorem fieri per ἀλλοίωσιν ἀθρόαν τῆς κράσεως & συνεχείας λύσιν ἀθρόαν scribit. Apertissime autem ἀθρόως celeritatem significare, patet ex Galeno *c.* 6. *lib.* 1. *de causis sympto.* quum ex Platone *in Timæo* doloris definitionem affert: Dolor est passio præter naturam vi facta, & ἀθρόως; & quod ad suam naturam redit, idque ἀθρόως, id jucundum est. Interpres, τὸ ἀθρόως confertim & celeriter vertit. Et τῷ βιαίως opponit Plato τὸ ἠρέμα lento gradu, sensim, blande; τῷ ἀθρόως, τὸ κατὰ μικρόν. Forte si res pensiculatim magis expendatur τὸ ἀθρόως habebit duas has voces sibi contrarias ἠρέμα ϗ κατὰ μικρόν. Nam quum de jucundi definitione agit, dicens, jucundum est quod ad suam naturam redit ἀθρόως, nil habet quod opponat voci βιαίως, quam in definitione doloris usurpavit. Et forte τὸ βιαίως, non est de doloris essentia, ut ἀθρόως. Tamen Plato *in Philebo* videtur τὸ βιαίως ad hyparxin referre, quum ait, doloris sensum ἐκ βιαίου ϗ ἀθρόου παθήματος esse. Et ut res melius innotescat, citat Hippocratem doloris caussas miro artificio explicantem: dolor fit quum res alteratur: hæ voces, Dum res alteratur, ϗ τὸ τάχος ϗ ἅμα τὸ μέγεθος τῆς μεταβολῆς designat (ait Galenus:) Illud autem est quod una voce significavit Plato, ἀθρόως, ut quæ & magnitudinem & celeritatem mutationis significet. Et ab eodem Galeno paullo post, voco aliquid fieri ἀθρόως τὸ κατὰ τὰ μεγάλα ἅμα ϗ ταχέως: Linacer vertit, magnis ex partibus; seu universim & celeriter. Et ἡδονὴ definitur per ἐπάνοδον ἀθρόαν εἰς τὸ κατὰ φύσιν. Ut mirum sit cur Plato non sit contentus voce ἀθρόως in doloris definitione, sed præterea addit τὸ βιαίως, ut aliquis celeritatem ad ἀθρόως referat, ad βιαίως magnitudinem: Et tamen Galenus, in voce τοῦ ἀθρόως, & ταχύτητα & τὸ μέγεθος includi asseverat. Quin magnitudo in voce ἀθρόον intelligatur, notius est quam ut amplius explicetur, de celeritate major dubitatio fuit. Propterea Etymologicus, in hoc forte exactior quam par sit, in mutatione accentuum & spirituum vult pendere varietatem significationum τοῦ ἀθρόου: nam quum repentinum significat, ita scribi vult, ἄθροον, quum vero confertim, gregatimve, ἀθρόον. Nil tale umquam reperi.

ἌΚΡΗΤΟΝ quidem Gorræus explicat idque enucleate nitideque ut solet, sed non abunde satis. Quoniam autem vocis hujus significatio videtur satis involuta, quum tamen ejus proprietatis cognitio plurimum ad διάγνωσιν sit collatura adjumenti, paullo plenius solvere nobis est visum. Est enim ubi ἄκρητον in bonam partem accipiatur, est ubi in malam: quamquam a Galeno dictum sit in malam perpetuo partem acci-

Com. in partícu. 47. 2. Progno.

 pi.

pi. Et quoniam vox hæc ad multa refertur, non in eadem ſemper ſignificatione eodemque modo uſurpata, his ſuperſedere æquum non videtur. Apud Hippocratem variis in locis legitur διαχώρημα ἄκρατον: κάθαρσις, ſive ut placet Galeno κένωσις ἄκρατος πτύελον ἄκρητον, χολὴ ἄκρητος, αἷμα ἄκρατον, & ita de aliis: An in omnibus eadem verbi proprietas retinetur? Nequaquam. Exempli gratia, non eodem modo αἷμα ἄκρατον dicitur, & χολὴ, aut humor alius ἄκρητος. Unde Galenus *com. in partic.* 47. *lib.* 2. *Progn.* ait: *Dempto ſanguine quivis alius humor, ſi ſincerus fuerit, pravam indicat affectionem, a flammeo calore obtinens generationem.* Ergo ἄκρητον, ſi etymon ſpectes, idem quod ἄμικτον, ᾗ μὴ συμμεμιγμένον dicitur; ut quum ſeorſim & ſolus humor melancholicus, aut bilis ſola excernitur ἔκκρισις ἄμικτος eſſe dicitur. Eo modo ἄκρατον ſumitur apud Galenum *com. in part.* 15. *lib.* 2. *Prorrh. Sincera eſt dejectio quæ dumtaxat unum qui excernitur humorem cæteris habet impermixtum.* Aliter longe multis locis ſentit. Sic nomen homonymum eſt valde: eodemque modo vinum ſincerum eſſe dicendum eſt *com. in particul.* 37. *lib.* 1. *Progn.* ut ἄκρατον eſſe dicatur ὅταν αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἀμιγές τι ἑτέρας οὐσίας ὑπάρχῃ. Et hic excludit mixtionem rei alicujus ἑτερογενοῦς. Tamen longe aliter videtur Galenus idem definiviſſe *com. in Aphor.* 6. *lib.* 7. *Aphor.* quum docet cur in morbis diuturnis ὑποχώρησις ἄκρατος in malis ducenda ſit. Nec enim illic ſincerum intelligit quum aut ſola bilis, aut ſolus humor melancholicus exigitur, ſed quum non admixta eſt ſeroſa humiditas quæ cuique humori ineſt: Verba Græca ſunt, ὑποχωρήσεις ἄκρατοι καλοῦνται αἱ ἄμικτοι ὑδατώδεις ὑγρότητες. Et hic orationis ὑπαλλαγὴ dicetur eſſe, quum debeat dicere, ὑποχωρήσεις ἀκράτους, dici ἀμίκτους ταῖς ὑγρότησι ὑδατώδεσι. Plenius *particul.* 26. *ſectio.* 1. *lib.* 1. *Epid.* ἄκρητα vocat dejectiones bilioſas: Quod ſi forte humiditas aquea cum biliosa illa excretione miſceretur, non jam amplius dejectio ſincera vocaretur. Cur autem prædictæ dejectiones ſinceræ malæ ſint, cauſa eſt quod exuſtam a calore febrili omnem humiditatem declarent. Nam cuilibet humori ſuus eſt ὀῤῥὸς, ſive ὑγρότης quæ eum temperat eique tamquam ὄχημα quoddam inditur: quum enim abſumitur aquea illa ſubſtantia craſſeſcit humor, eique ſua ad motum incitatio viſque adimitur. Galenus *com. in part.* 38. *ſectio.* 2. *lib.* 6. *Epid.* notat ichorem dici bifariam, & quum ſumitur pro tenui aqueaque ſubſtantia quæ circumfluit craſſiorem partem cujuſlibet humoris: & quum malignam qualitatem tenuis ſubſtantia adepta eſt, a quo ichore pravi morbi naſcuntur. De hoc ichore Hippocrates *Epidemiorum Lib. II.* ut *illo Comment.* citat. Atque hoc eſt peculiaris τοῦ ἀκράτου ſignificatio. Quum paullo generalius acceptum ſignificet aliquid aliis diverſi generis impermixtum, ut Commentario in Hiſtoriam de Philiſco, vomitionem & dejectionem ſinceram vocat quum impermiſta eſt, & aut ſincera bilis, aut atra, aut pallida ſincera excernitur (ſi modo pallida, Græcis ὠχρὰ, ſincera eſſe poſſit, quum ex *Commentario* Galeni *in particulam.* 38. *lib.* 2. *Prognoſt.* dicant pallidum vomitum fieri ex commiſtione bilis cum pituitoſo, aut ſero humore, ut τὸ ὠχρὸν ſinceritatis nihil ſignificet.) Ut ad rem redeat oratio, *particul.* 16. *ſectio.* 1. *lib.* 3. *Epid.* meracus humor dicitur quum colorem

nativum

nativum & consistentiam sinceram, Græcis σύςασιν ἐιλικρινέα, retinet: & alibi, εἰλικρινὲς Hippocrates, τὸ ἅιμα vocat *lib.* 2. *de morb.* sincerum, rubentem, quum non descivit a sua natura: immo negat vere sanguinem dici nisi sit talis. Ac si dicas, debet nativam suam formam retinere, ut quum aut porracea, aut flava bilis in colore & consistentia sincera ejicitur, ut nil sit admistum ἑτερογενές. Unde colligere est non eodem hic modo ἄκρατον sumi quo & 7. *Aphorismorum.* Nam *in Epidemiis* agnoscit sincerum, quod nihil admixtum habens & colorem, & σύςασιν εἰλικρινῆ retinet; quod si verum est, suo sero forte illud non est destitutum. Sed *in septimo Aphorismorum*, τῆ ἀκρήτε ὕπαρξιν in eo putat consistere, ut serum absumptum sublatumque sit. Sic illis ex locis constat τὸ ἄκρατον bifariam sumi. Accedit & tertia significatio quum dicimus αἷμα ἄκρητον: nec enim ex eo dicitur merus sanguis quod suum colorem, & σύςασιν retineat, ut de aliis humoribus dictum est; sed ἄκρατον dicitur *com. in part.* 16. *sectio.* 1. *lib.* 3. *Epid.* τὸ ἐν ἴσῳ κακόκρατον, interpres vertit, male mixtum; maleque omittit vocem, ἐν ἴσῳ: nos melius ἅιμα ἐν ἴσῳ κακόκρατον vertemus, sanguinem in sua æqualitate, & prout necesse est, male mixtum ac confusum cum aliis humoribus: sic uno modo, sanguis meracus dicitur. Altero modo eoque frequentiore ἅιμα ἄκρατον dicitur, sanguis quum & niger est, & jam crassiorem consistentiam est adeptus: ac si dicat, suo sero privatus est, ut jam inde crassitiem compararit, qualis sanguis in malignis adurentibusque febribus solet excerni, aut e vena tunsa educi. Et posterior hæc ἀκράτε in sanguine significatio quadrat cum ea significatione quam ex 7. *Aphorismorum* adduximus. Quod autem sanguini per ustionem contingere potest, ut ruborem genuinum in nigredinem commutet, idem & per ustionem, & per putredinem aliis humoribus potest evenire: ita enim dejectiones quasdam tamquam sanguinem nigrum apparere posse observat Hippocrates *Aphor.* 21. *lib.* 4. *Aphor.* quod humores qui excernuntur per putredinem aut incendium interprete Galeno nactæ sunt crassitiem & nigrorem quemdam. Cæterum ante diximus omne sincerum in prognosticis a Galeno damnari, præter quam in sanguine; quasi vero sinceritas in sanguine, sive priore modo sumpta, sive posteriore (ut paullo ante dictum est) in malis ducenda non sit. Sed hoc quæstionis est, quod jam visi sumus attingere. Sinceræ dejectiones duobus modis dicentur, vel suo sero denudatæ, aut serosæ omnino, utræque autem malæ sunt; aut impermistæ, & hæ minus malæ dicentur, præsertim quum serum adsit diluens mansuefaciensque quodammodo illas. Ac priorem modum attingit Hippocrates *particul.* 18. *sectio.* 3. 1. *Prorr.* dum ait, *Sinceræ purgationes desistentes exacerbantes parotidas minantur*, &c. Id est, Aliquando contingit spontaneam evacuationem fieri humorum, eaque meraca est & perseverat talis aut non; si talis perseverat & desinit (quod τελευτᾷν vocat) parotidon metus est; sin mutatio fiat, & pro sincera excretione εὔτροπον διαχώρημα succedit, id bono est. Quo loco τὸ ἄκρατον opponit τῷ εὐτρόπῳ, ut sincerum pravam dispositionem significet, εὔτροπον autem mansuetudinem & humorum benignitatem. *In Commentario Illius Aphorismi* Galenus accurate

curate magis quam par ſit inquirit num ſit legendum, ἄκρατοι καθάρσιες, aut κενώσιες: fieri enim poteſt ut illæ dejectiones ſint qualitate malæ; & tamen fiant ſymptomatice & vi morbi; quod ſi vi morbi fiunt non καθάρσεις, ſed κενώσεις vult appellari: nam illo loco diſtingui vult κάθαρσιν, & κένωσιν hoc tantum, quod quum ea quæ excernuntur qualitate prava ſunt, κάθαρσις dicitur, κένωσις ſi vi morbi excretio fiat: quaſi vero excretio vi morbi facta ſæpe non pravorum ſit humorum, & tamen κάθαρσις dici poteſt. Et *aphoriſmo* 2. *lib.* 1. dum ſpontanearum alvi commotionum meminit, ſive natura, ſive aliter fiant, utitur verbo καθαίρεσθαι, non κενοῦσθαι. Quid illo loco velit Galenus non intelligo: nam dum *Aphor.* 21. *lib.* 4. mentio fit excretionum variegatarum & qualis ſanguis niger eſt, numquid hoc fit ſponte & ſymptomatice, & vi morbi, an non hoc κάθαρσις dicetur? Hippocrates vocat διαχωρήματα ἰόντα, Galenus ἐκκενούμενα: niſi dicas proprie evacuationem fieri quum vi morbi humor effluit; quum autem trahente medicamento, purgatio dicetur: non quin ſive purgatio, ſive evacuatio fiat, utrobique vitium humorum ſubſit. Et quæſtio præclara poni poteſt, quum pravæ hæ fiunt dejectiones varii ſimul coloris; an non tametſi humorum varietas ſit, & proinde humorum talis excretio ἄκρητος dici poſſit? Poſſunt quidem uno in ſenſu meracæ dici, quatenus aut per putredinem, aut per incendium craſſiores redditæ ſui ſeri ſunt expertes; in altero ſenſu non item, quia nimirum ut colorum ſic humorum varietas eſt. Et quum *in Prorrhetico* ſinceras purgationes malas ſcribit, non ita nomen *ſinceri* audiendum, quod unus tantum humor ſit, ſed multi mixti naturale ſerum non retinentes, quæ tandem meliores fiunt, aut calore non ita agente, aut repreſſa putredine quæ ſinceritatis cujuſdam auctor eſt, dum ſcilicet humor aut acrimoniam ſuam aut virus ſuum explicat. Ac ſinceri, ἄκρητον Græcis, vires peculiaremque proprietatem *ex libris Prognoſticon* licet elicere, & cum de ſputis, & vomitionibus explicat ſuam ſententiam Hippocrates. *Vomitus utiles, quum pituitam juxta ac bilem remixtam habent, quum non admodum craſſi nec multi; ſinceriores enim deteriores ſunt*: Illic auctore Galeno τῷ ἀκρήτῳ opponit τὸ συμμεμιγμένον. Quum craſſitudinis meminit tacite tecteque indicat quomodo τὸ ἄκρητον mixtam habeat illam craſſitiem exhauſto ſero. Hinc Galenus *Comm. in Particul.* 37. *lib.* 2. *Prognoſticων*: id uſu venit ſinceris ut craſſiora fiant. Tamen objici poteſt, quod & Chriſtoph. de Vega movit, *ex Com. in Particul.* 26. *ſectio.* 1. *lib.* 1. *Epid. Excretiones fiebant alvi paucæ, tenues, bilioſæ, ſinceræ*: ergo aliquid ſincerum tenue eſſe poteſt: ſic evertitur illa opinio Galeni *ex Prognoſticis*. Reſpondet ille unum & idem ſincerum, & tenue eſſe non poſſe niſi in diverſis partibus. Nos autem dicemus aquoſa, ſeroſaque ſincera in ſuo genere dici poſſe: nam quæ ſero abundare debent tamquam aliquo diluente, ſi eodem deſtituantur, per ejus abſentiam craſſeſcunt: ſed per ſe quædam ſeroſa, ut ἰχῶρες, eſſe poſſunt in ſuo genere ſincera, non admixta, pravaque, ut quæ coctionem non admittunt fortemque naturam ad domationem victoriamque requirunt *Com. in Part.* 26. *ſect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* Itaque minus recte a Vega. Ad rem redeamus. Cum paullo ante vomitus meminit, non tam

ſincerum

Alia τȣ̃ ἀκράτȣ significatio.

ſincerum ex abſentia ſeri metitur, quam ex eo quod nil admixtum ſit. Quatenus enim diligenter bili pituita admiſcetur, duo ſignificantur, nimirum vis naturæ in mixtione & coctione in qua exquiſite res mixtæ eſſe debent, item quod id quod eſt extremum vitatur. Quum enim aut omnino biliosum, aut pituitoſum excernitur, ſincerum id eſt, malumque eſt ut ſignum & ut cauſa. Tertio accedit quod ſeſe viciſſim retundant ac refringant bilioſum & pituitoſum. Et quum bilis ſola eſt, deterior fit, & non habens ſerum, aut pituitam quæ ſeri vices obiens acrimoniam bilis compeſcat, & tandem facta a calore vitellina. At contra pallida bilis, Græcis ὠχρὰ, ex permiſtione bilis & pituitæ redditur tenuior, & colore remiſſior; quæ ſi aſſatur, bilis abſolute dicitur. Nam & σύςασιν naturalem, & χρῶμα naturale requirit Galenus ut quid ἄκρητον eſſe dicatur. Attamen contra hunc locum facit quod ſcribit Galenus, quod morbi ſunt peſſimi in quibus pariter bilis pituitæ miſcetur. Meminimus ante craſſitiei in iis quæ ſincera fiunt: illa autem craſſities aut a calore fit, aut a frigore. Bilis craſſior fit per uſtionem, phlegma per compactionem a frigore, *Com. in Part.* 38. *lib.* 2. *Prognoſt.* Tamen duo loci plane contrarii reperientur. *Comm.* enim *in partic.* 38. *lib.* 2. ait, *Bilioſus humor ſincerus caloris copiam: pituitoſus ſincerus indicat frigus*: At *com. in part.* 46. *lib. ejuſd.* dum de ſcreatione pituitoſa ſincera, & bilioſa dicit, ait, *Screatio ſincera bilioſa eſt ob bilem: Candida vero, glutinoſa ac rotunda ob pituitam aſſatam.* Dicemus vocem illam, *Rotundum*, differentiam afferre pituitæ: nam fieri poteſt ut ſincera ſit ac quodammodo compacta, illaque compactio a ſe ipſa eſt, nimirum ab interno frigore. Item fieri poteſt ut teretem figuram & glutinoſitatem a calore acquirat, quod patet ex *Aphor.* 36. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid. Rotunda ſputa delirium ſignificant.* Porro quod ad ſputa attinet, quæ Hippocrates ſincera eſſe non vult, ſed admodum mixta, hoc addi poteſt quod Hippocrates *partic.* 44. *lib.* 2. *Prognoſt.* requirit, ut exacta ſit mixtio humorum qui deraduntur ab inflammata parte: nam tunc vis naturæ & coquentis & confundentis eluceſcit. Et quæri hic poteſt, quum Hippocrates requirit, ut ſputum permixtum ſit non ſincerum, an vult humorem aut ichorem ſaniemve quæ ebibitur a pulmone e parteque inflammata deraditur, exquiſite ſalivæ aut ſputo cumulari in pulmonibus ſolito admiſceri, aut illum humorem qui deraditur non eſſe ſincerum ex ſe, ut bilioſum plane aut melancholicum? Credibile eſt velle intelligere bifariam, & ut ſputo ebibitum abſumptum per humorem exquiſite miſceri dicat, ut vis naturæ ſignificetur, & ut non ſignificetur omnino pleuritis bilioſa, ſputum plane bilioſum non ſit. Uterque enim modus probabilis eſt. *Comm. in part.* 46. *lib.* 2. *Prognoſt.* intelligit de humorum pleuritidem committentium mixtione. Nam quum ſincerum eſt plane majorem moleſtiam tuſſiendi affert, quod malum eſt ex 2. *Prognoſt. part.* 45. Quum autem humores plures committunt pleuritidem, non ſola bilis, aut ſolus humor melancholicus (nam *com. in Aphor.* 33. *lib.* 6. humorum quatuor ſinguli committere poſſunt pleuritidem) melius eſt: vitatur enim ſinceritas. Contra mixtionem iſtam ſputi afferri poteſt illud, *ſputum album, & læve & æquale pus habens e natura eſt, quod vero pallidum,*

pallidum, *rufum*, *flavum*, *nigrum*, *malum eſt*, *Com. in Aphor.* 12. *lib.* 1. *Aphor.* Et *cap.* 5. *lib.* 1. *de Criſibus*: *ſi malum eſt*, *non eſt æquum itaque bilioſum pituitoſo æquabiliter admiſceri*: Nam ut æqualitas in rebus naturalibus laudatur, ita in rebus contra naturam rejicienda eſt: ſputum rubrum, flavum, bilioſum e natura non eſt, ergo in eo miſtionis æqualitas bono non eſt. Dicendum eſt flavum, bilioſum, pituitoſumque ſputum ſi conferatur cum ſputo integre ſani hominis malum eſſe. Sed ſi urgente pleuritide appareat, habet etiam ſuas bonitatis notas & ſignificationes ſi cum alio ſe deteriore conferatur. Sic hoc totum per comparationem intelligendum eſt.

Ἀλυσμὸς καὶ ἄλυς, item ἄσα, duplex eſt; una ναυτιώδης, altera ἀνέμετος; id eſt, inquietudo duplex eſt, altera cum nauſea conjuncta, altera ſine vomitione. Et τὸ ἀνέμετον videtur uſurpandum, non pro vomitionis privatione, ſed pro nauſeæ abſentia, ac ſi diceremus ἄσαν ἀναυτιώδεα. Quod ne cui durius videatur, facile colligere eſt ex eo loco, ex quo depromta eſt hæc ἀλυσμῶν diſtinctio. Ἀσώδεις, ait Galenus *Comm. in Partic.* 43. *lib.* 2. *Prorrh. bifariam ægri fiunt*, *uno modo quum ita a corpore virtus deprimitur ac degravatur*, *ut ferendo non ſit*, *nullamque æger decubitus formam retineat*, quod eſt ἀλύειν; *altero*, *quum pravi humores os alvi ipſius infeſtant*: *hi poſteriores nauſea detinentur*, ait, *ſed non vomunt*. Alii priores, ac ſi multo cibo repleantur ἀσώδεες decumbunt, ne nauſeant quidem & ita Hippocrati dicuntur ἀνεμέτως ἀσώδεες, jactabundi irrequietique ſine nauſea, & vomitione: ſed melius ſine nauſea non affecto ore ventriculi ut in prioribus, ſed facultate depreſſa ac jacente. Eamdem ἀλυσμοῦ cauſam reddit Galenus *Com. in Particul.* 17. *lib.* 1. *Prognoſt.* quum ait, ægros jactari ſubindeque figuram mutare duabus de cauſis, aut διὰ τὴν κάκωσιν τοῦ στομάχου, aut διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀῤῥωστίαν: quæ verba alia ſunt, ſed ſenſu eadem & finitima judicantur. Item *Particul.* 47. *lib.* 4. *acut.* δυσφορία aut febrem ſtabilem & æſtuoſam ſequitur: ſæpius vero ſtomachi vitium. Atque quum ἀλυσμὸς ἀνέμετος dicitur ob facultatis preſſum aut ruinam potius, multo deterior priore cenſeri debet: nam conceptum in majoribus venis incendium monet, præſertim ſi partium refrigeratio extimarum conjuncta ſit. Hanc autem partium refrigerationem ſpectamus, aut interioribus λελυμένως, id eſt, μετρίως calefactis, ut in ſyncope, aut ob colicum ſimilemve dolorem facultate affecta plurimum: aut iiſdem ardentibus, quarum æſtus inſtar cucurbitæ foris intro revocat calorem: tertia accedit ratio, ſpiritus vitalis interceptio quominus illuſtret extimas illas partes. Quum autem dicimus malam extimarum partium refrigerationem, de ea audiri volumus quam æſtus præcordiorum inducat. Et ne quis τῆς ἄσης, ἢ ῥιπτασμοῦ, ἢ ἄλυος, ἢ ἀλυσμοῦ, nomina tam preſſe accipi putet, notandum communiter ἀλύειν, καὶ ῥίπτασθαι ἀντὶ τοῦ δυσφορεῖν καὶ δυσκοιτεῖν ſumi ut *in libro* 2. *de Diæta* τῶν ὀξέων videre eſt, quum loquitur Hippocrates de iis qui præter rationem quum parum aut nil pranſi ſunt, cœnandi liberalius occaſionem inde arripiant: & *lib.* 3. *de Diæta acutorum*: quum eorum mentio injicitur qui uſu liberalioris meraciorisque mulſæ ſeſe invitarint.

TO B.

BOPBOPYΓMOΣ non tam definiendus est flatus ab intestinis crassis erumpens cum quodam humoris sonitu, quam flatuosus, ut ita dicam, impetus & motio aut in intestinis, aut circum viscera in hypochondriis stationem habentia; ut non tam eruptione ipsa quam tumultu sit metiendus. Quod ut intelligatur ex doctrina Galeni & Hippocratis ejus distinctiones sunt eruendæ. Hippocrates *Aphoris.* 73. *lib.* 4. scribit ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, *quibus ilia, seu hypochondria melius, elata suspensaque obmurmurant, si lumborum dolor supervenerit alvus humectatur, nisi flatus* (Græcis φῦσαι) *erumpant, aut urinæ multitudo profluxerit.* Illic primum videre est διαβορβορύζειν non tam excretionem eruptionemque flatus significare, quam murmur tumultumque in hypochondriis; alioqui non dixisset, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν. Et *in Prorrhetico particul.* 16. *sect.* 3. κοιλίη διαβορβορύζουσα κεναῖς ἐξ ἀναστάσεσι, pro flatulentæ cujusdam naturæ circuitione sumitur cum inani falsaque doloris imaginatione: nam crebro ægri desurgunt ad desidendum, idque frustra. Et hoc est παρακρουστικὸν Galeni *Com. in particulam illam.* Hoc autem notandum est, quia delirantibus, & morituris hoc contingit; volunt enim sæpe e lecto surgere, & quosdam ventris dolores prætexunt, & causantur: id Celsus scripsit dum falsos & imaginarios dolores morituris assignat. Ac diligenter notare oportet duas illas voces, μετέωρον, καὶ διαβορβορύζοντα. Illa enim vox μετέωρον ad hypochondrion eleganter transfertur, ut jam vitium hypochondrii significet: æqualitas enim debet inesse hypochondrio, ut ex Hippocrate scire licet *part.* 23. *lib.* I. *Prognost. Hypochondrion optimum est quod dolore vacat, & molle, & æquale est: contra si inflammatum, vel dolorificum, vel intentum,* Græcis ἀντεταμένον, *vel inæqualiter sese habens, malum.* Illic exquirit εὐεξίαν τοῦ ὑποχονδρίου, ex iis quæ Græci vocant συμβεβηκότα, καὶ μὴ συμβεβηκότα, id est, ex iis quæ adesse debent natura, & ex iis quæ adesse non debent, quorum absentia bona est & expetenda. Exempli causa mollitudo, & æqualitas ex eorum genere sunt quæ συμβεβηκότα dicuntur: ἀνώδυνον εἶναι, id est, doloris vacuum, ἀσυμβεβηκὸς est; quod extra semper esse debeat, ut non doleat. Ac forte μετέωρον καὶ ἀντεταμένον, & ut *in Particul.* 57. *lib.* 4. *de Diæta acutor.* scribit, ἐπηρμένον synonyma sunt pro eodemque sumi posse mihi opinio est: *In Prognosticis* utitur voce ὀδυνώδη παρέχον; *in lib. de Diæta*, ἐπόδυνον, ἐπίπονον pro illa ἀντεταμένον; τὸ ἐπηρμένον, pro illa ἀνωμάλως διακείμενον, σκολιότητά τινα ἔχειν. Ubi notare oportet nomen τῆς σκολιότητος ἀντὶ τῆς ἀνωμαλίας, sumi Galeno *Com. in particul.* 57. *lib.* 4. *de Diæta* τῶν ὀξέων: qui modus loquendi est politicus, quum enim aliquid æquale ὁμαλὸν, nil lacunosum dissimileque sui habens designare volunt, vulgo dicunt nihil tortuosum habere debere, ac si dicant nullam σκολιότητα, obliquitatem Latine verto, habere, id est, nullam inæqualitatem ac dissimilitudinem, ut unum aut alteri aut sibi collatum comparatumque totum sit æquale ac simile sui. Ut nomen τῆς σκολιότητος apud Hippocratem tria significet, proprie quidem distortionem

nem in latus. 2. *de articulis* : paullo generalius quamvis ſpinæ depravationem quum 1. *de articul.* vocat ῥάχιν σκολιαίνεσθαι, quovis modo everti, vitiari ac depravari : tertio modo eoque maxime generali, ἀντὶ τῆς ἀνωμαλίας, ut 4. *de Diæta acutorum*, deducto vocabulo, aut potius traducto ex vulgari politicaque loquendi formula. Ad rem redeamus, τὸ μετέωρον καὶ ἀντεταμένον pro eodem uſurpantur, unumque ex vitiis, quæ male affecto hypochondrio inſunt, ſignificant. Etenim hypochondrii εὐεξία, bona habitudo Latine verti poteſt, in tribus conſiſtit : in ſubſtantia, qualitate, & quantitate. In ſubſtantia, ut molle ſit, appulſui digitorum cedens ac obſequens ; in quantitate, ut mediocritas contractionis & diſtentionis ſit, non diſtentum nimis nec depreſſum contractumque : in qualitate temperatum, ut nec calidius, nec frigidius appareat, ſed in medio quodam qualitatum poſitum ſit ; accedit & τὸ ἀσυμβεβηκὸς, nimirum ut ſit ἀνώδυνον, ut non inſit pulſus, ut *particul.* 24. *lib.* 1. *Prognoſt.* patere poteſt. Et ut mediocritas in extenuatione & craſſitie laudi tribuatur, ſiquidem omne mediocritatis genus in omni hypochondriorum examine exquirere licet, tamen melius eſt ſucculentum craſſumque eſſe hypochondrium, ut patet *Aphoriſ.* 35. *lib.* 2. Et Hippocrates per comparationem etiam ſcribit ; *In omni morbo melius eſt hypochondrium* πάχος ἔχειν, ac ſi dicat, exquiratur tamen ad purgationes ex eventu conferre. Nec enim παχύτητα forte vitio eſſe, ſi æqualitas omnino in hypochondrio eſt, quod quis putet duo hæc, πάχος, & κόρος, (quod utrumque in hypochondriis notavit Hippocrates) idem ſignificare : nam *in Aphoriſmis* τὸ πάχος laudat : *In* 4. *de Diæta acutorum* de iis qui ægrotare incipiunt loquens ait videndum eſſe num elevetur hypochondrion, num doleat, aut inæquale ſit (nam Vaſſæus Grammatice quidem τὴν σκολιότητα vertit obliquitatem, quum inæqualitas dici vertique potius debeat, ut paullo ante diximus :) Item num habeat κόρον, ſatietatem vertit Vaſſæus, ſed male ; melius repletionem, plenitudinemque dixiſſet : ita enim Galenus κόρον, intelligit πλήρωσιν τῶν σιτίων : non idem itaque eſt κόρος καὶ πάχος. Quod enim vulgo dicimus hypochondrium debere eſſe bene habitum, ſucci plenum, quadratum ſucculentumque, illud eſt habere πάχος, non autem ἔχειν κόρον. Nam πάχος ἔχειν, ad habitum bonum muſculorum omnium abdominis, & viſcerum inteſtinorumque refertur, cui opponitur λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς εἶναι, id eſt, depreſſum, humile, conſumptum, emaciatum, liquatumque. Κόρος autem ad fæces, aut alimenta, quod utrumque indifferenter τὸ σιτίον vocat 2. *de Diæt. in acutis*, quum τὸ σιτίον ait deſcendere, id eſt, κόπρον. Videmus in morbis hypochondrium πάχος ἔχειν trifariam, id eſt modo a mole muſculorum & viſcerum, & bonum eſt : ſecundo ab humoribus & ſtercore, & illud eſt proprie ἔχειν κόρον : tertio a flatulenta materia a calore acri ac maligno excitata : quod etiam in moribundis vidimus : & hoc peſſimum eſt. Unde tabidi hoc ſæpe patiuntur, ut quum mors inſtet & horreant, & abdominis habeant quemdam μετεωρισμὸν, ut notat Hippocrates *in Coacis*, & ſpeciem quamdam leucophlegmatiæ Hippocrati 2. *Prorrh.* Ergo Galenus, interpretans duas illas voces τὸ μετέωρον καὶ διαβορβορίζον, tacite indicat quibus in affectibus borborygmus

rygmus, aut cum distentione hypochondrii esse soleat, aut sine illa. Ac scribit multis de causis attolli hypochondria, e quibus una est nempe τὸ φυσῶδες πνεῦμα, spiritus flatulentus: eaque causa bifariam consideratur; aut quum fit sequiturque ex affectu qui vix elui solvique potest, aut quum a recenti occasione nascitur. Prior dispositio murmur non habet, licet a flatu sit, posterior cum borborygmo est. Quamquam dubitari potest qui fieri possit, ut τὸ φυσῶδες πνεῦμα dispositionem aliquam attulerit, & tamen borborygmus non insit. Sed his excretis nos liberare volumus, ne difficultatis nova occasio subinde quæratur ac cumuletur. Res autem ut intelligatur de qua jam dictum est multis, has distinctiones assignare non erit a ratione aversum. Hypochondriorum μετεωρισμὸς ἢ κύρτωμα, aut est recens, aut vetus. Si recens est aut borborygmon junctum habet, aut sine eo est. Si junctum habet nec non cum eo tormina significat obortos flatus qui alvi profluvio, aut urinæ profusione, aut ructibus fortasse, solventur. Nam is borborygmus est quidam sonus, *Comm. in Aphor.* 73. *lib.* 4. flatuosus qui neque magnus est (quo distinguitur a bombo qui flatus est siccior cum valido satis sono prodiens, & in crassis intestinis fit sine materia, borborygmus ibidem, sed cum materia, *cap.* 2. *lib.* 3. *de causis symptom.*) nec multus cum quadam humiditate ad inferiora impulsus ac incitatus. Male enim Leonicenus ψόφον κινέμενον vertit, sonum evacuatum, quum κινεῖσθαι impelli, moveri, ac incitari significet. Si autem distentio recens sit sine borborygmo, deterius id est; nam significat hepatis aut lienis recens natam inflammationem, præsertim si dolor percipiatur, & torminibus nonnullis sine borborygmo æger conflictetur. Sin autem distensio illa sit vetus, rursus aut expers est borborygmi, aut non est expers: si non est expers, hecticam quamdam intemperiem intestinorum significat, quæ in tympanitem tandem firmari soleat. De hac dictum est ab Hippocrate: *Quibus tormina & circum umbilicum labores, &c. Aphorismo* 11. *lib.* 4. Et sic hydrops siccus fit, qui a similitudine & symptomate tantum hydrops dicitur, quum hydropis nomen τῦ ὕδατος speciem & vim insinuet, vide *Comm. in Aphor.* 11. *lib.* 4. Si autem vetus sit, & sine borborygmo scirrhum alterutrius visceris satis indicabit: de qua forte loquitur Galenus *Commen. in Aphor.* 73. *lib.* 4. *Dispositio distentionis una fit a difficili solutu affectione partium ad alvum attinentium, eaque sine murmure fit.* Melius forte intelligetur de Hectica dispositione intestinorum in qua est borborygmus: nam in genere loquens ait: *unam ex causis quæ distendunt hypochondria esse spiritum flatuosum, quæ dupliciter fit, aut ob solutu difficilem affectionem partium ad alvum pertinentium, aut ob recentem occasionem*: si a flatulento spiritu est, credibile est murmur quoddam esse, & tamen non vult dispositionem solutu difficilem habere murmur junctum. Itaque meo judicio Galenus illam particulam (dupliciter fieri) non retulisset ad πνεῦμα φυσῶδες, quod causa est μετεωρισμῦ, sed ad meteorismum ipsum: Ac si Galenus dixisset; distenduntur hypochondria aut recens nata occasione, aut hectica partium subjectarum hypochondriis passione; nam in priore est borborygmos, in posteriore nullus, ut quum scirrhus est aut

visceris, aut abdominis. Et si de ea quæ recens nata est agit *Aphorismo* 73. *lib.* 4. verum quidem est adesse borborygmon: si de alia quæ ad tympaniam vergit, agit *aphorismo* 11. *lib.* 4. ut quæ ob διάθεσιν δύσλυτον nascatur, cur eam vacare murmure ait? Nisi forte velit in utraque, & in ea quæ inveteratam affectionem sequitur, & in ea quæ πρόφασιν πρόσφατον agnoscit, initio quidem πνεῦμα φυσῶδες esse, sed in illa non adesse murmur, in hac adesse, quasi non possit ulla abdominis distensio esse commemorabilis sine aliquo contento flatu: quamquam prava dispositio aut scirrhus visceris potest esse meteorismi causa per se. At hic supra citatus locus Galeni totus est obscurus, nec clarius enucleatiusque explicari potuit: tamen magni est momenti, quum *Comm. in Aphor.* 73. *lib.* 4. ex quo borborygmi distinctio elicienda est, absurda scribere videatur: nam habitualem intestinorum dispositionem tumoris abdominis causam ad spiritum flatuosum refert, & tamen in illa distentionis specie murmur, cur non & in altera, quum utraque generaliter per Galenum causam sui agnoscat τὸ πνεῦμα φυσῶδες? Porro contra definitionem βορβορυγμοῦ assignatam *Aphorism.* 73. *lib.* 4. nimirum quod sit sonus spiritus, nec magnus, nec multus, afferri potest quod ab eodem scriptum est *lib.* 3. *de Caus. sympt. cap.* 2. nimirum & bombum & borborygmum eumdem sonum esse eodemque in loco esse & fieri, hoc distingui quod bombus sine humore sit, alter cum humore. At bombus sonus est spiritus magnus. Dicendum magnitudinem spiritus in borborygmo ab humore frangi ac debilitari.

ΤΟ Γ.

ΓΛΩΣΣΑ περιπλευμονικὴ ab Hippocrate dicitur, lingua qualis in peripneumonia laborantibus cerni solet. Relinquit enim tamquam verum fieri non posse quin in pulmonis inflammatione fuliginis abundet copia, a qua lingua densetur, exasperetur & siccescat: immo in ejusmodi affectu crusta quadam obducta lingua videtur, ob ingens in pulmone conceptum incendium: unde sitis quæ nulla fere arte exstingui explerique potest. Itaque ex particulari morbo signum linguæ ariditatis desumit, ut περιπλευμονικὴ γλῶσσα, dicatur ab eo *Epid.* 7. ἡ ξηρὰ, φεικώδης, δασεῖα, καὶ τραχεῖα: quod verum quidem est in ea peripneumonia quæ in erysipelate consistit. Nam reperio apud eumdem *Hippoc. lib. Epidem.* 7. linguam peripneumonicam dici eam quæ cum pallore albicat: nam materiæ pituitosæ peripneumoniam committentis naturam insequitur. *Lib.* autem *primo de morbis* ait ex pleuritide facile in ardentem febrem transitum fieri, non autem peripneumonia: quia, credo, hæc a pituita potius est.

ΓΡΙΦΟΜΕΝΟΝ vox est nova & ab auctore *libri Prorrh.* usurpata, cujus vis & significatio nondum cuiquam nota est, ne Galeno quidem. Nec sufficit Gorræo dixisse vocem hanc reperiri apud Hippocratem nec locum designasse. Galenus admodum dubius est in ea voce explicanda, estque contentus nonnullas aliorum ea de re opiniones adducere, satis abunde indicans

indicans non ſibi parum conſtare quid hac voce velit Hippocrates. Nos conjectura nitemur, quidve nobis videatur intrepide aperiemus. Textus Hippocratis eſt, τὰ κατ' ὀσφῦν κατὰ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, πρὸς ὑποχόνδριον γειφόμενα, ἀποσιτικὰ ἅμα πυρετῷ, τούτοισιν ἐς κεφαλὴν ἄλγημα σύντονον ἐλθὸν κτείνει ὀξέως τρόπῳ σπασμώδει. *Quibus ad lumbos tenues ac diuturni dolores, circum dextrum hypochondrium ſeſe revolventes, nec non averſionem ciborum inducentes, iis ſi dolor intentus ad caput repſerit, ſtatim homini necando eſt quodam convulſionis modo.* Male autem Latine reddidit ἀλγήματα γειφόμενα, *dolores euntes*, quum nova hac voce proprietatem aliquam ſubindicare velit: melius, dolores revolutos, retractos reductoſque verteremus: ut horum cauſa primaria hepar eſſe videatur: Ilia autem ſedes & locus in quo reſtagnantes reſideſque fuerint, ex quo loco tandem, tamquam prima ſede relicta, revolvantur retrahanturque. Nec abs re eos dolores in lumbis diuturnos eſſe vult, ſed qui exaſperentur repullulentque materia diuturno tempore efferata, ad id juvante febre, cujus meminit, quæ brevi humores contaminat ac efferat. Et quum exaſperantur dolores ad hepar uſque pertingunt veluti reducti aut replicati (ut ſic loquar) quod vel membranarum continuitas efficere poteſt. Ac initio materia, ſive ab hepate genita, ſive in meſaræo creata ac cohibita, erat εὐήθης, ſed deterior fit tempore, & febrem quæ tractu temporis ſuccedit, & ἀποσιτίαν inducit, de qua in contextu Hippocrates. Dum autem vitioſa reddita eſt ſeſe ſuo nutu ac vi movet, hinc dolores ad hypochondria γειφόμενοι. Et rurſus incitata magis, & ſi dolor intendatur quaqua verſus diffunditur, ac maxime caput ferit, hinc per iſtam μετάστασιν convulſivæ affectiones. Sic non abs re adjecit Hippocrates: *iis dolor intentus ad caput*, & quæ ſurgunt ſymptomata cauſam ſui agnoſcunt illum occultum virus quod cunctantes in ilibus humores acquiſivere. Et ut vere dicam dolor iſte γειφόμενος iliaco ſimillimus eſt, unde Veteres, ut annotat Galenus *in Comm. in partic. iſtam*, dolores γριφομένους vocarunt εἰλουμένους: quæ vox ἀπὸ τοῦ εἰλεῖσθαι, a quo & εἰλεὸς derivatur. Sic γειφόμενον & εἰλούμενον ſynonyma ſunt aliquo modo. Et ne quis abs re dicat nos dolores γειφομένους iliacis ſimiles aſſerere, præterquam quod affinitas ſignificationis verborum, γειφόμενον καὶ ἐνειλούμενον inſinuat, huc faciet auctoritas Hippocratis *lib. de Glandulis*: *Quum*, inquit, *in ventre inferiore manet phlegma a capite illapſum, pariuntur affectus iliaci diuturni*, id eſt, dolores colicis aſſimiles: Sic explicat illos dolores γειφομένους. Sed *in Prorrhetico* explicat dolores γειφομένους quatenus & generationem, & locum in imo ventre nacti ſunt; *in libro* autem *de glandulis* eoſdem dolores γειφομένους, aut εἰλουμένους, aut ἰλιακοὺς (nil refert quomodo voces) intelligit, quatenus a capite originem ſuam repetunt. Porro veritati dictorum fidem facit communis rerum obſervatio: nam uſuvenit ut occulti in lumbis dolores per tempus aliquod excitentur, qui tempore majores vires nacti per orgaſmum quemdam materiæ ita tumultuantur in ventre inferiore, ut tandem cerebrum, raptu humorum illuc facto, percellatur. Hinc diverſæ ſymptomaton affectuumque ideæ prout in diverſas cerebri manſiones humores irruunt. De diverſa ſymptomatum ſpecie in diverſis cerebri partibus locus eſt præclarus apud

 Galenum

Galenum *Comm. in partic.* 27. *lib.* 1. *Prorrh.* Relinquamus difficultatem quam movit Galenus *in Comm. in illam partic.* quæ legitur 3. *Prorrh. ordine octava*, de voce, κατὰ λεπτὸν, maneamus in obſcura γειφόμενον. Ac primum non aliena a ratione eſt conjectura ſi dicamus verbum hoc γειφόμενον ἄλγημα, idem pæne ſignificare quod & τὸ ἀναδιδὸν, *eodem libro*, quum ex lumbis ad caput & collum ἀναδιδὸν, ſuppl. ἄλγημα, aliquid mali portendere ſignificat. Præterea quum 2. *Prorrh.* vocat τῦ ἀλγήματος ἀναδρομὴν, quid aliud quam τὸ γειφόμενον ſignificat? nempe, dolorem recurrentem, revolventem ſeſe, orgaſmo quodam ſeſe incitantem. Vaſſæus τὸ ἄλγημα γριφόμενον ſatis male dolorem euntem vertit, quum nova hac voce aliquid aliud magis ἐνεργητικὸν notari voluerit Hippocrates. Nos autem veſtigia aliquot leviter impreſſa, eorum interpretum quorum confuſas ſententias Galenus citat, ſecuti, τὰ ἀλγήματα γριφόμενα vertemus; dolores ad dextrum hypochondrium, qua latet hepar, revolutos, reductos, contractos, recurrentes, ut aliqua ſit ἄμπωτις ϗ ἀναδρομὴ, ut hepar alias atque alias ob generationem pravæ materiæ, quæ poſtea ignava manet, horum dolorum auctor & cauſa eſſe dicatur: & quum auctario adſit febris, non mirum ſi humores aliquid maligni acquiſiverint ob caloris febrilis impreſſionem: ac diuturni quidem ſunt illi & cunctantur, quod initio materia non ſit effera, vagabunda, nec orgaſmo incitata, ſed fixa quodammodo eſt; dolores tamen etiamnum ab illa ſurgentes materia errabundi ſunt: nam membranarum continuatio efficit ſæpe ut in uno loco cauſa doloris concluſa deſcriptaque ſit, quum dolor tamen fixus non ſit, ut in explicandis dolorum differentiis docet Galenus *in lib. de loc. aff. cap.* 7. *lib.* 2. Et vocat eum dolorem πόνον διαΐσσοντα, qui a parte primario affecta, velut a radice, incipiens in partes adjacentes ſeſe expandit: unde ſæpe in lienis hepatiſque inflammatione dolor ad jugulum pertingit. Sic dolor recurrit, revolvitur, reciprocoque motu agitatur: initio quidem materia erat εὐήθης ϗ εὐςατὴς, hinc diuturnitas, ſucceſſu temporis contracta labes major quæ vim animumque materiæ dedit: accedit quod ſit credibile pravam διάθεσιν ſubeſſe aut in viſcere ipſo, aut in meſaræo. Hujus rei fidem facit ἀποσιτία cujus meminit Hippocrates; hæc autem non adeſſet niſi viſceri inuſtum eſſet vitium. Atque hujus aphoriſmi ſenſus videtur: Contingit ut aut vitio hepatis aut venarum meſaraicarum materia generetur quæ cunctatione febrem advocat & averſionem ciborum, & pro motu illius aut fuliginoſi ab ea vaporis deciſi excitatique dolores naſcuntur ex intervallis alias atque alias ſævientes: & dum ferociunt videntur convolvi, reduci, revolvique ad hepar tamquam primam ſedem & principium: ac humore mora deteriore facto adauctoque contingere poteſt μετάςασις, ἀνάῤῥοπὴ, ϗ ἀναδρομὴ, unde convulſiones. Inde ſubjunxit Hippocrates, τύτοισιν ἐς κεφαλὴν ἄλγημα σύντονον ἐλθὸν, ſi dolor intentus ad caput venerit: Et dubitari poteſt an doloris συντονία intelligatur aut in hypochondriis, aut in capite, tranſlato jam humore. Ut enim gravia convulſionis ſymptomata ſurgant, veriſimile eſt dolorem in capite intendi. Probabile quoque in hypochondrio tamquam in vetere ſede dolorem quoque creviſſe ac intenſum fuiſſe, ut inde raptus conſe-

consequeretur: & qui dolores erant mites & diuturni, facti sunt σύντονοι. Quum itaque γριφόμενον μεταφορικῶς dolorem reductum, revolutum, refractumque significet: ita placet dolorem γριφόμενον interpretari, ac si dicamus quodammodo iliacum esse, ut dolor γριφόμενος dicatur quasi εἰλέμενος: a quo εἰλεὸς Græcis dicitur. Unde quibusdam placuit, ut Galenus *in Commentario illius Aphorismi* docet, τὲς ὑμένας ἐνειλεμένες, vocari γριφομένες, ac si tali affinitate vocum τὸ ἐνειλέμενον & γριφόμενον synonyma exsistant. Ac ne quis putet temere nos dolores γριφομένες cum doloribus iliacis comparare, præterquam quod affinitas significationis vocum γριφομένε καὶ ἐνειλεμένε (a quo εἰλεὸς deducitur) id suadet, habemus quoque & ducem Hippocratem *lib. de Glandulis*: nam loquens de iliaca passione a catarrho nata, nimirum reside in intestinis phlegmate, aperte videtur explicare illos dolores γριφομένες. Græca verba sunt, ἀναμένοντος κάτω τε φλέγματος, εἰλεοὶ τὰ πάθη χρόνια γίνονται, id est: *Quum phlegma a capite in ventrem illapsum manet in eodem ventre, ileos parit, affectus diuturnos*: ac si dicat, parit affectus iliacos, torminosos, ac si volvi revolvique videantur intestina: nec enim de ileo proprie dicto loquitur, quum non sit morbus chronicus, sed acutus: itaque vere exprimit illos dolores reciprocos, non fixos, vagos, erraticos, torminosos, revolutos, quos γριφομένες lingua sua vocat: nisi quod *libro de Glandulis* loquitur περὶ ἀλγημάτων γριφομένων, sive ἐνειλεμένων, sive εἰλιακῶν, (ut sic loquar) quatenus a capite causa est; *lib. Prorrh.* autem περὶ γριφομένων, quatenus a viscere aliquo, nempe ab hepate prima dolorum occasio pendet.

TO Δ.

ΔΥΣΘΑ'ΝΑΤΟΝ duobus modis sumi potest: nam δυσθάνατοι dicuntur qui tardius moriuntur: quum nimirum præter opinionem ægri vitam protrahunt, cum ratione morbi jam jam e vivis, aut propediem excessuri videntur; Alio modo eos δυσθανάτες dicimus qui cum dolore moriuntur. Hippocrates *partic. 20. sectio. 2. lib. 1. Prorrhet.* scribit: *Quibus ex dolore aphoniæ, hi sunt δυσθάνατοι*: Interpres vertit, *cum dolore moriuntur.* In enarratione Galenus eum sensum recipit. Ea autem nititur conjectura quod Hippocrates aphoniæ meminerit quæ cum convulsiva quadam affectione: at convulsio omnis dolorifica est. At vulgo videmus eos qui præ dolore aphoni redduntur magna cum difficultate interire: ut δυσθάνατον non solum tarditatem interitus includat, sed & intereundi difficultatem, quum scilicet convulsivo modo affecti jactatique plurimum intereunt, quod ægre anima a corpore sevocetur: alii quidem cum dolore, alii sine dolore: nam aphonia sæpe τὸ ἀναίσθητον accersit. Porro aphonia vel incidit in corpus, aut morbo, aut ætate confectum languidumque redditum, vel in florens ac robustum. Si corpus infirmum jam ac vietum, sine sensu ac dolore moriuntur jam ante ἄφωνοι redditi: sin valens ac robustum, non sine vi magna ac contentione intereunt.

TO E.

ΕΙΛΕΟΣ proprie volvulus eſt aut inflammato inteſtino, aut ſiccatis fæcibus, aut ob obſtructionem; hanc parit craſſus frigiduſque humor aut acidus ſalſuſve qui & ſtranguriam parit, hinc *Aphor.* 44. *lib.* 6. *queis ex ſtillicidio urinæ ileus*, &c. Neſcit quid ſequatur Galenus. Hippocrates illic ilei cauſam, & curationem docet: cauſam, quum ſtranguriæ meminit: eadem materia, loco diſtincta, utrumque morbum parit; nam in veſica ſtranguriam parit, eadem in inteſtina tranſlata volvulum. Stranguriæ cauſa pituita ſalſa acidave eſt aut in parte collecta, aut a cerebro illapſa, hinc Hippocrates *lib. de Gland.* docens quæ ſequantur prolapſum pituitæ a capite, inter cætera meminit volvuli diuturni. Curationem, quum febris mentio fit, nam neceſſe adeſſe febrem (quod male negat Fuchſius deceptus verbo ἐπιγίνεσθαι.) Nam ſi febris analoga ſit materiæ, coquit, mitificat; niſi quis dicat pituitam ſalſam calore febrili adhuc acui & efferari. Notandus autem hic locus eſt quo meminit ilei diuturni, quum ileus non ſit chronicus morbus, ſed e genere acutorum: hoc autem καταχρηστικὸν eſt. Ac ſimili loquendi modo Hippocrates aut quicumque ſcripſit, ſtatuit ttiplicem volvulum, unum hyemalem quum plumbea facies eſt: alterum arcuatum & velut æſtivum: tertium hæmatitem & autumnalem. Εἰλεῶ hæc propria σημαινόμενα. Καταχρηστικῶς aſſiduam vomitionem affecto ore ventriculi a pravo humore ſignificat Hippocrati *in Coacis* ſcribenti, οἱ ἰλυγγώδεες πυρετοὶ καὶ ἄνευ εἰλεῶν, καὶ μετὰ ἰλέων, ὀλέθριοι, *febres vertiginoſæ & cum ileis, & ſine ileis pernicioſæ.* Quum vertiginoſam febrem dicit ſine ileo, vertiginem per propriam cerebri affectionem indicat a circumactu & inordinata convolutione ſpirituum a ſpiritu flatulento. Quum vertiginoſam febrem cum ileo dicit, ab affectione ventriculi per conſenſum fieri intelligit; hinc vertigo illa ναυτιώδης, proprie non εἰλεώδης dici deberet, ut quæ cum cardiogmo & nauſea conjuncta ſit, concepto in ore ventriculi vitio, unde vomendi aſſiduitas: hanc autem indicat nomine τοῦ ἰλέυ, quod in iliaca paſſione vomitus adeſſe ſoleat: Immo vix ſit volvulus ſine vomitione, aut vomendi deſiderio. Sunt qui dicant funeſtum jam eſſe volvulum quum vomitiones adſunt: quod a vero alienum videtur. Galenus tamen in ea eſt opinione; *In ileis* (ait) *nil ad inferiora deſcendit.* Et hoc ſignum eſt quod ſeparari non poteſt. Vomitus autem non ſemper adeſt, ſed quum exitiales ſunt: contra tamen in pleriſque apparet. Itaque non ſimpliciter dicendum vomitus adeſt quum exitiales ſunt, ſed vomitus ſtercoris. Atque ita legendum eſſe colligo ex eodem Galeno *Comm. in Aphor.* 44. *lib.* 6. *In ileo*, ait, *nil ſecedit: vomitus autem ſtercoris adeſt, quum exitialiter ſe habent ægri.* Sic dicere poſſumus non omnem vomitum in iliaca paſſione perniciem ſignificare, ſed aut quum frequentior eſt, aut quum fæculenta chyloſaque materia excernitur per os; nam in prolapſu inteſtini facile excitantur vomitiones, & hæ non ſunt funeſtæ: in aliis forte ilei ſpeciebus perniciei aliquid deſignant. Atque ita nomen

εἰλεῶ

εἰλεῦ generalius accipi poteſt, pro facilitate ad vomendum: item pro vehementibus doloribus in quibus convolvi inteſtina putantur, cum nonnullis vomitionibus, ut in illo citato loco *ex libro de Glandulis* videtur: nam ibi Hippocrates meminit ilei diuturni. Quis autem dicat ileon diuturnorum morborum claſſi adſcribendum, ſi nomen ilei κυρίως ſumatur?

Εμπίπτειν & ἐπιπεσεῖν, ἔχειν καὶ ἔχεσθαι, ὀρεῖν καὶ οὐρῆσαι; τὰ ἰόντα: omnia hæc mixtim, ſignificationem aliquam eximiam habentia, explicare voluimus; non autem in ſuum unumquodque locum dirigere. Ἔχειν πλευρῖτιδα, & ἀπὸ τῆς πλευρίτιδος ἔχεσθαι, aliud eſt ait *Comm. in Aphor.* 16. *lib.* 6. nam ἔχεσθαι, ſignificat morbum ſuperiorem eſſe ægro, & ἔχειν idem quod κατέχεσθαι καὶ βιάζεσθαι, ἀπὸ τοῦ νοσήματος, ait Galenus. Eodem in ſenſu 6. *Epid.* dicit αἱμοῤῥοΐδας ἔχειν, id eſt, ſuperiorem illis eſſe. Et *Aphor.* 26. *lib.* 4. ἔχεσθαι ἀπὸ τῆς δυσεντερίης in malam partem ſumit. Et apertius loquens de angina docet quid differant ἔχειν πυρετὸν & ἀπὸ πυρετοῦ ἔχεσθαι.

In varia ſignificatione ſumitur ἐμπίπτειν καὶ ἐπιπεσεῖν, unum eſt præſentis temporis, alterum indefiniti: ἐμπίπτειν multos inſultus rigoris ſignificat: ἐπιπεσεῖν unum tantum, quod diligenter in doctrina Hippocratis notandum eſt. Galenus *Comm. in Aphor.* 46. *lib.* 4.

Οὐρεῖν καὶ οὐρῆσαι ſignificatione cohærent, ſed excretionum numero & modo diſcrepant: nam quum quis pus mejere dicitur, id pluribus diebus & ſæpe fieri dicimus: ſed quum minxiſſe, Græce οὐρῆσαι, id aut ſemel, aut bis tantum feciſſe judicatur. Ut in pulmonibus rupto abſceſſu & confertim per urinas excreto pure, dicitur æger οὐρῆσαι, non autem οὐρεῖν, ut *particul.* 8. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* colligere licet, dum de excreto e pulmonibus pure ſtranguriam ex eventu efficiente ſermonem habet. Et Leonicenus inepte *in aphor.* 80. *lib.* 4. αἷμα οὐρέῃ per verbum *minxerit*, reddit, quum *Mejat*, legendum ſit: quod parvi ponderis non eſt: ne quis de vocibus contendi exiſtimet: hæc enim verba διορισμὸν habent.

Τὰ ἰόντα διαχωρήματα peculiarem habent ſignificationem. Aliud enim ἰόντα aliud ἐλθόντα ſignificat in aoriſto. Nam τὰ ἰόντα χρόνου μῆκος, ἐλθόντα τινὰ καιρὸν ſignificat. Id eſt, quum dejectiones *venientes* dicuntur, ſenſim id fit & per totum morbi tempus, ſed quum τὰ ἐλθόντα, id eſt, *Venerint*, aliquid ſimul & ſemel & ἀθρόως factum dicitur: hoc ſymptomaticum non eſt ſed criticum; illud ſymptomaticum. Vide Galenum *Comm. in Aphor.* 21. *lib.* 4. His finitimum eſt & aſſimile quod ſcribit *Comm. in Aphoriſmum* 60. *lib.* 5. *Aphoriſmorum*, ἢν γυναικὶ καθάρσιες πορεύωνται: Vim ponit magnam in verbo πορεύεσθαι, eamdemque proprietatem habent τὰ ἰόντα & πορευόμενα. Πορεύεσθαι enim, ait Galenus, parvam declarat non fieri excretionem, neque ſemel, ſed ſæpe & multum.

In quorum proprietate verborum admirabilis eſt Hippocratis induſtria: nam tacite multa proloquitur, quæ ſi evoluta eſſent, magnos & eximios rerum diorismos complecterentur: quod quum alias tum in his verbis apparet. Exempli gratia, quum τὸ διαχώρημα ἰὸν dicimus, longe aliud

 ſignifi-

ſignificamus quam ἐλθὸν, τὸ μὲν γὰρ ἰὸν, aut naturæ ſummam infirmitatem & virium ruinam ſignificat, nequeunte illa ſimul & affatim quod cumulatum eſt exigere foras: aut perennem talium excrementorum generationem fieri docet, & pro generationis, ut ita dicam, tenore, ſic excretionis modus eſt. In quo ſæpe Medici decipiuntur quum longo tempore & paucum excerni vident, naturæ coctionem longo tempore deſiderant, ac noſſe debent pigrum illum excretionis modum perennem in fonte conſpurcato humoris fieri generationem; ſed quum aliquid ἐλτεῖν dicimus, aliquid repente, viqueque naturæ factum inſinuamus.

Ενδοιαςὸς ἴκτερος, καὶ ἐνδοιαςὸν νόσημα, icterus & morbus vocatur dubius, anceps, ambiguus, ad utrumque vergens, qui quum ſuo more & indole ſit malus aut potius funeſtus, non tamen omnem ſalutis ſpem adimat. Sic *in Coacis* Hippocrates ἴκτερον ἐνδοιαςὸν vocavit. *Icterus*, inquit, *ante ſeptimum diem malus; ſeptimo, nono, undecimo, decimoque quarto incidens, indicat*, μὴ σκληρυνόντων ὑποχόνδρια, *præcordia non indurans*, id eſt, non conjunctus cum hypochondrii duritie (eſt enim hypallage Hippocrati familiaris). *Sin minus*, id eſt, ſi junctam habeat duritiem hypochondrii eſt ἐνδοιαςὸς, *æque ſalutem ac mortem portendit.* Quo in ſenſu I. *Epid.* ſcribit τοὺς φθίνοντας ἐνδοιαςῶς ἔχειν, tabidos ambigue laborantes; quum eo res rediit ut non minus adverſum rei eventum metuere liceat, quam ſecundum ſperare. Item *lib.* I. *de morbis* Hippocrates aptiſſime *circa lib. initium* explicat quid ſit ἐνδοιαςὸν νόσημα.

Επανάστασις καὶ ἐπανάςημα, tumores, excreſcentias tuberculaque ſignificat: & quum a verbo ἐπανίςασθαι derivetur, generaliter ſumitur pro erumpere, aſſurgere, eminere; τὸ ἐπανάςημα eruptionem ſignificat, extuberantiam: unde apud Medicos ἀντὶ τοῦ φύματος ſumi poteſt. Et Dioſcorides *lib.* 5. ἐπανιςαμένας πομφόλυγας vocat, bullas apparentes: nec abſolute idem ſcriptum reperi. Galenus dum explicat quid ſit ἐπίφυσις τῶν βλεφάρων utitur nomine Επαναςάσεως non abſolute, ſed ait Επανάςασιν eſſe ὀχθώδη: unde nomen Επίφυσις. Et apud Dioſcoridem *lib.* 5. legitur τῶν φλυκταινῶν ἐπανάςασις. Quamquam apud Ariſtophanem τὰ ἐπαναςήματα abſolute papulas, bullas, & phlyctænas ſignificare volunt: ſed verba Græcorum Poëtarum non ſunt adducenda ut rerum proprietas his ſignificetur.

Επανάκλησις, ἀπὸ τοῦ ἐπανακαλεῖσθαι, apud Medicos proprias quaſdam ſignificationes invenit: abſolute autem recurſum quemdam velocem, revocationem & reverſionem ſignificat. Hanc uſurpavit Hippocrates *part.* 10. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* in numerandis deſignandiſque reſpirationis differentiis: διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησις οἷον ἐπὶ εἰσπνέουσι, duplex ad interiora revocatio, ut in iis contingit qui ſuper inſpirant. Iſtam διπλῆν ἐπανάκλησιν, *Aphor.* 54. *lib.* 6. *Aphoriſmorum*, interpretatur, per has voces ἀναπνοὴν κλαυθμώδεα, ſuſpirium luctuoſum vocant. Nam & ἐπὶ εἰσπνοέειν ad verbum, ſuper inſpirare dicetur. Idem *lib.* 4. *Aph.* 68. *aphor.* vocat πνεῦμα προσπταῖον, Celſus vertit, *eliſam reſpirationem.* Porro hujuſmodi ἐπανάκλησις ad reſpra-

tionis

tionis differentias quum refertur, aut convulsionem significat ut in febribus, aut angustiam instrumentorum, aut duritiem, aut facultatis moventis infirmitatem. Plura vide *Com. in Aphorismum* 54. *lib.* 6. Item *Comm. In Aphorismum* 68. *lib.* 4. Et *cap.* 9. *lib.* 3. *de Differen. Respiratio*: Item *cap.* 2. *lib.* 2. *de Causis Sympt.* Præterea apud Hippocratem legitur τῆς θερμῆς ἐπανάκλασις, quum loquitur de effusione aquæ frigidæ multæ juveni bene habito, mediaque æstate. Et quum calor hyeme intro contrusus seipso validior effectus est, vique extimam superficiem illustrat, id dicitur fieri per quamdam ἐπανάκλησιν.

Ἐπάνθισμα ἀφρῶδες, apud Hippocratem *in Prorrhetico* legitur *particul.* 21. *sect.* 1. *lib. prioris Prorrh.* Latine reddi potest, spumans quædam efflorescentia, quum veluti flos quidam supereminet emicatque in biliosis dejectionibus sinceris. Eamdem quoque vocem in urinis ἐπάνθισμα usurpat Hippocrates *part.* 25. *lib.* 2. *Prorrhet.* & vocat quoddam ἐπάνθισμα rubrum, aliud æruginosum: nam ἐπανθεῖν, a quo ἐπάνθισμα καὶ ἐπανθισμὸς apud Dioscoridem, efflorescere significat. Verba Græca adducemus & Latina faciemus quoniam in verbo παρενεχθέντι video multum laborare interpretes, quum tamen intersit quo in sensu accipiatur. Ἐπὶ χολώδεσι ἀκρήτοισι διαχωρήμασι τὸ ἀφρῶδες ἐπάνθισμα κακόν. ἄλλως τε καὶ ὀσφὺν προπεπονηκότι, καὶ παρενεχθέντι. *In dejectionibus alvi biliosis meracisque si spumans efflorescentia appareat malum: idque quum alias, tum si illi lumbi prædoluerint, & eæ dejectiones intestina permearint*; ita Leonicenus. Alius interpres vertit verbum παρενεχθέντι, si mente motus fuerit: utraque interpretatio longe sui dissimilis est. Et si dicamus ægrum & ante doluisse, & mente motum fuisse; videbitur pars materiæ in caput rapta esse, & illic mentis alienationem aliquam peperisse: immo & spumam ipsam quæ committit illud ἐπάνθισμα a capite esse, ut versus sit *aphorismus* 30. *lib.* 7. *Quibus in fluxionibus alvinis excrementa spumant, iis a capite pituita est*; ut de bile idem dicatur, quod & de pituita. At Galenus non agnovit istum raptum ad caput, & proinde nulla mentis motio est. Immo & *in Commentario ipsius aphorismi Prorrheticon*, utitur participio παρενεχθὲν, quatenus pertransire, permeare, & perrumpere significat: quod arguit vocem παρενεχθέντι, non jam ad mentis emotionem, perculsionemque referri (tametsi apud Hippocratem παρενεχθῆναι, passim παρακροῦσαι καὶ παραπαῖσαι significet) sed ad significatum aliquod longe generalius. Verba Galeni hæc sunt dum docet cur cui biliosa ista sit dejectio lumbi prædoluerint: *Lumborum*, inquit, *dolor præcedit*, διὰ τὸν δακνώδη τὸν ἐν τοῖς ἐντέροις χολὴν διερχομένην, τοῦ γὰρ τούτου διαχωρήματος παρενεχθέντος τοῖς ἐντέροις, οὐ τοῖς κατ' ὀσφὺν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς ὀδύναι τούτοις ἐπακολουθοῦσιν. Interpretabimur posteriorem periodon: *Ejusmodi enim excremento mordaci per intestina permeante ac traducto, non ea tantum quæ circum lumbos sunt dolores exercent ac consectantur, sed & reliqua omnia.* Ubi patet vocem παρενεχθέντος ad διαχώρημα pertinere, ut διαχώρημα παρενεχθὲν, idem sit quod διερχόμενον, id est, permeans, pertransiensque. Aliquis dicat, cur Hippocrates non scripsit in genitivo παρενεχθέντος διαχωρήματος, sed sine sensu in dativo scripsit παρενεχθέντι supple

αἰδεὶ, ut ad hominem referat, quod ad dejectionem referri debet? Respondere facile est: Auctor *libri Prorrh.* improprie in multis & confuse locutus est, quod Galenus emendavit. Sed sit Hippocrates qui scripserit, non est hoc novum & insolens ut Hippocrates sua utens prisca auctoritate id accommodet rei, quod personæ quadrat, aut contra, ut quum δυσεντερικὰ usurpat pro iis qui torminibus laborant, & ἐπιληπτικὰ σπασμώδεα, id est, οἱ ἐπιληπτικοὶ σπασμῶνται: & sic in cæteris dixit, ὀσφὺν προπεπονηκότι, quum homo lumbos ante doluerit: subjungit, παρενεχθέντι, ac si dicas vim vocis exprimens: Homini transmigrato, traductoque ab humoribus biliosis, id est, cui humores biliosi acres intestina permeando contorserint affixerintque. Et hæc interpretatio magis Hippocrati & veritati congrua est. Quum itaque Hippocrates ait malum esse hujusmodi efflorescentiam serosis & biliosis sincerisque dejectionibus supereminere lumbis ante dolentibus, ratio est, quod dominatus caloris acris & febrilis significetur; a quo agitetur materia, & agitata spumam edat: a motu enim valido, & calore præsertim paullo majore partes materiæ crassioris refringente & pervadente spuma editur. Nam verum est quod scribit Galenus. *Com. in partic.* 15. *lib.* 2. *Prorrhet. Spumans & sincera dejectio semper pravæ affectionis signum esse.* Quo loco tria consideranda sunt huc maxime conferentia. Primum est, an spuma a calore & frigore fiat ut placet Galeno *Comm. in partic.* 21. *sect.* 1. *lib.* 1. *Prorrh.* Secundum, an biliosa excrementa spumam edere possint quum tenuia sint: materiam autem opportunam ad spumam generandam crassiorem & tenaciorem, præsertim si futura spuma stabilior (nam materia humida & spirituosa simul nata est spumam generare: *Com. in Aphor.* 43. *lib.* 2. *Aphor.*) esse oporteat, ut spiritus agitans partes minime obsequentes spumæ auctor sit. Tertium an spumans omnis excretio, præsertim si per alvum fiat, a capite sit: quum sit *Aphorismus* 30. *Hippocratis lib.* 7. *Quibus in fluxu alvi excrementa spumant, iis a capite pituita est.* Plerique enim Medicorum quum spumantes dejectiones vident, conjiciunt subinde caput mali scaturiginem esse: at decipiuntur plurimum ut nos paucis aperiemus. Tria hæc capita brevi explicabuntur. Ac primum quidem de causis spumæ efficientibus: *illo citato Comm. Prorrhetici* frigus & calorem spumæ auctores statuit exemplo aquæ ferventis, & agitati a vento maris, in quo spumam ad frigus refert: quod errore non vacat: nam locis aliis infinitis adducto Maris agitati a ventis exemplo, & aqua, duas causas statuit, calorem, & motum, *Com. in Aph.* 43. *lib.* 2. *Aph. Comm.* vero *in Aph.* 30. *lib.* 7. non frigoris sed motus meminit qui spumæ auctor est, & non simpliciter motum dicit: sed ἀνώμαλον κίνησιν *Comm. in Aphor.* 43. *lib.* 2. vocat loquens de ventis πληγὴν ἰσχυρὰν, quod aliis locis vocat κίνησιν, motum inæqualem: immo & motum præcipue auctorem facit hujus rei, nam flatuosum spiritum diffingit: Et ita diffractus inæqualiter per materiæ viscosæ partes rapitur: unde spumæ generatio: Sic quum motus meminit Galenus addit: *nonnumquam & calor auctor est*: ac si dicat non tam præcipuam causam esse. Unde *Comm. in Aphor.* 43. *lib.* 2. quum spumæ causas meminit, calorem, & motum: quasi correctione aliqua utens addit: nisi forte & calor faciat

aliquid

aliquid ad ſpumæ generationem propter motum : ut ex iis locis motum inæqualem unam ac primam ſpumæ cauſam aſſignemus : nam calor diſſipare poteſt: frigus compingere, coercere, nedum diffringere, dividere, ut flatuoſo ſpiritui ſeſe in partes materiei inſinuanti via pateat. Hinc *Com. in Aphor.* 30. *lib.* 7. loquens de peripneumonicis, pleuritici raro ſpumoſum ſanguinem edunt (quamquam pulmonis ſubſtantia nata ſit talem ſanguinem dare) rarius peripneumonici, ob calorem ait intemperantem, & igneum in pulmone contentum. Quo ex loco patet calorem igneum impedire ſpumæ generationem licet pars conſentiat. Contra ſentit *Com. in part.* 47. *lib.* 2. *Progn.* ubi ait calorem igneum efficere flatulentum ſpiritum & ex conſequenti ſpumam ut illo loco colligere eſt. Item *Com. in partic.* 1. *lib.* 3. *Prorrh.* ſpumæ materia eſt humida & ſpirituoſa ex *Com. in Aphor.* 43. *lib.* 2. Utramque materiam oportet dividi, confringique prius mixtam inter ſe: duo itaque requiruntur μίξις καὶ θραῦσις: mixtio utriuſque: confractio a ſpiritu flatulento qui per motum incitat, movet, dividit, confringit præſertim materiam glutinoſam: talem eam eſſe oportet quæ ſpumam eſt generatura. *Com. in Aph.* 30. *lib.* 2. paullo aliter rem conſiderat. Exempli gratia ſpuma a pituita agitata excitatur: pituita materia eſt; non dicit ut alio loco, materiam eſſe humidam & ſpirituoſam: deinde, ait, πνεῦμα φυσῶδες eſt cauſa conjuncta pituitæ, ſupple, converſæ in flatum (alioqui locus eſſet obſcurus, quum pituita ſæpe cauſa ſit flatuoſi ſpiritus) id eſt, ſpiritus eſt cauſa cur materiæ partes dividantur, percellanturque, unde ſpuma. Et talis cauſa conjuncta, nempe πνεῦμα φυσῶδες, miſcetur cum materia pituitoſa (inquit) utiturque motu inæquali ad ſpumæ generationem. Et idem ſpiritus diffringitur per motum, & pituitam in minutas partes diffringit. De eo motu & cauſa ſpumæ Hippocrates *initio lib. de Genit.* diſputans cur ſpumoſum ſit ſperma: diverſa quidem hæc ſunt verbis, ſed re conveniunt. Difficultas tantum oritur hæc: *in* 2. *aphoriſm. aphor.* 43. conſtituit cauſam materialem, humidam & ſpirituoſam ſubſtantiam, quam utramque vult miſceri, & refringi a motu valido, aut a calore, & ſic aut bullas aut ſpumam excitari: *ſeptimo* autem *aphoriſmorum* unam cauſam materialem conſtituit, exempli gratia, pituitam, cum qua mixtus ſpiritus flatuoſus utens motu vehementi, ac veluti in ſe confractus, materiam ipſam refringit. Sic uno in loco πνεῦμα & aërea ſubſtantia eſt pro materia, *in* 7. *Aphoriſm.* pro cauſa conjuncta. Revera clarius apertiuſque & melius rem docuit *in loco iſto ſeptimi aphoriſmorum*: nam ſubſtantia ſpirituoſa non eſt cauſa materialis ut ex 2. *aphoriſmorum* licet colligere, ſed eſt quid diverſum a materia ipſa glutinoſa, aut craſſa paullum quæ in partes dividitur ac diſcutitur. Sic motus, & calor flatuoſam ſubſtantiam, ut remotior cauſa, θραύει, refringit, agitatque: deinde flatuoſa ſubſtantia admixta alteri materiæ tamquam quid συνεχόμενον, id eſt, cauſa continens, iſtam materiam refringit quoque, unde ſpuma. Et cauſa motus illius, quem κίνησιν ἀνώμαλον vocat, & 2. *aphoriſmorum*, πληγὴν ἰσχυρὰν, & *in* 2. *Prognoſt.* βιαίαν ἔμπτωσιν *partic.* 47. quique motus primum impellit ſubſtantiam flatuoſam, ſæpe incluſa eſt in ipſa materia flatuoſa. Quomodo intelligi de-

bet locus admodum obſcurus *Com. in Aphor.* 30. *lib.* 7. τῆς δὲ τοιαύτης αὐτῷ κινήσεως ἥ τε οἰκεία φύσις αἰτία. *Talis vero motus* (qui auctor eſt ſpumæ ſecundarius & veluti προηγέμενος) *qui ipſi adeſt* (ſuppl. ſpirituoſæ ſubſtantiæ, quæ cauſa eſt conjuncta pituitæ in ſpumam verſæ) *propria natura cauſa* eſt ; id eſt, in materia ipſa ſpirituoſa incluſa eſt cauſa motus aliquando, *aliquando à calore eſt.* Immo (quod mirum eſt) in ipſis corporibus in quibus ſpuma generatur, ut quum ſputum ſpumans ſit, calor ipſe, auctore Galeno *Com. in part.* 47. *lib.* 2. *Prognoſt.* ſive caliditas ignea colliquans (nec enim, conſumens, verto ut interpres, quum in Græco ſit, συντηκομένη θερμασία) & ſimul ſpirituoſam ſubſtantiam efficiens in multis ægrorum videri poſſit ſpumam generare. Non enim in corporibus noſtris exſpectare oportet vehementem motum aliquem : ſed calor ipſe multus materiam agitat, ſpiritum flatuoſum excitat, qui deinde mixtus in craſſiore materia, motus a ſe cujuſdam principium habens, in partes frangit, indeque ſpumæ occaſionem dat. Sed hæc de ſpuma longiora. At rei de qua actum eſt cognitio fructuoſa, & locorum apud Galenum controverſia commentandi deſiderium auxit. Eorum quæ docenda inſtitueramus ſecundum eſt, ut quæratur, an excrementa bilioſa ſpumam edere poſſint, quum tenuia ſint : materiam autem ſpumæ generatricem craſſiuſculam eſſe oporteat. Tribus modis reſpondere licet, idque ſuccincte : Spuma vel eſt fugax, & bullæ inſtar, vel eſt permanens. Si futura ſpuma aut bulla fugax, tenuem materiam eſſe oportet : exempli gratia, aqua eſt quid tenue, & propterea flatuoſus ſpiritus ſpumæ auctor non coercetur diutius, hinc in mari non eſt ſtabilis bulla. Galenus *Commentariorum in part.* 47. *lib.* 2. *Progn.* Et *Commentariorum in Aphor.* 34. *lib.* 7. Et duobus modis ſpuma fugax eſt, tum quum tenuis eſt materia, tum quum ſpiritus flatuoſus cogitur ſuperiora capeſſere, ut quum ab igne excitatur. Sin ſpuma ſtabilis erit, & materiam glutinoſam eſſe oportet : & ſpiritum ὁμιχλώδη, id eſt caliginoſum. In bilioſa dejectione poteſt eſſe ſpuma fugax : unde appoſite Hippocrates non vocat in dejectionibus bilioſis ἀφρὸν, ſed ἐπάνθισμα ἀφρῶδες : ſed 7. *Aphor.* loquens de pituita a capite labenti vocat ἀφρώδεα διαχωρήματα : quod notandum. Secundo modo, dejectiones bilioſæ habent etiam ſuam craſſitiem : & licet non habeant, nil attinet tamen quum aqua in ſpumam verti poſſit. Tertio modo, quod dejectiones iſtæ bilioſæ ſinceræ dicantur ab Hippocrate, id facit ad ſpumæ ſtabilitatem : nam docuimus ante in dictione ἄκρατον, omne ſincerum ſeipſo craſſius fieri : propterea calore febrili agitatæ in ſincera excernenda materia poſſunt flatus & ſpuma excitari. Ad tertium jam accedamus, an quum ſpumans dejectio eſt, a capite materia in ſpumam verſa deſcendat, ut cenſet Hippocrates *Aphor.* 30. *lib.* 7. Sic ſi hoc verum eſſet, bilioſæ iſtæ dejectiones & ſinceræ, quæ ſpumans aliquid emicans habent, id a capite habere viderentur : at talis ſpuma in inteſtinis & lumbis fit agitante calore bilioſam materiam : nec ad caput ferri neceſſe eſt ut ſpumoſam naturam acquirat, Unde ſi vocem παρενεχθέντι quis interpretetur ut Cornarius, id eſt, ut ſignificet, Mente motum & deſipientem, dabitur occaſio errori graviſſimo, ut nimirum credat quis translatum

translatum humorem biliosum alienationem mentis effecturum, & a capite spumosam naturam nactum fuisse. At Cornarii interpretatio expuncta est. Accedit quod nec verum quidem sit, si spumans dejectio fuerit, a capite id esse: quod ab Hippocrate quidem dictum, sed confuse & ἀδιορίστως, ut ait Galenus: Nam & caussis spumæ in venas, & circum ventriculum concurrentibus, spumosæ excretiones sursum deorsum esse possint, ait Galenus: In Colicis doloribus ab agitatione impulsioneque flatus, excernuntur spumantia bubulo stercori similia, & in aqua natantia, quum a capite id non pendeat, Galenus *cap.* 5. *lib.* 2. *de loc. aff.* Nec spuma omnis materiam pituitam habet in corpore: propterea non necesse est adesse pituitam eamque a capite. Item Recentiores annotant in dysenteriis materiam mucaginosam calore æstuante exagitante spumosa excerni, quum nil a capite emanet. Et in melancholicis hypochondriacis, in quibus circum præcordia calor est coercitus in multa materia pituitosa & flatulenta, spumantes excretiones observavimus. Ita autem cum diorismo possumus veritatem inquirere *aphorismi illius lib.* 7. cujus non negligenda utilitas, quum pauca admodum ab Hippocrate negligenter dicta sint. Primum si longiora alvi profluvia sint, verisimile est e capite frigidum humorem descendere qui foveat fluxum: ita enim *lib.* περὶ παθῶν, Hippocrates longorum alvi profluviorum caussam a capite accersit: quumque diuturnitate profluvii languidior sit calor, pituita ista facile agitatione flatuosi spiritus ob inopiam caloris generati aliquid simile spumæ habere potest: quod excrementa referunt. Nec enim in capite pituita tam facile in spumam verti potest, tametsi loco citato pituitæ sedes constituatur. Accedit quod argumenta sint probabilia delapsus materiæ pituitosæ vel jam actu a capite naturam spumæ habentis, vel habituræ, si gravitas capitis sit, si æger catarrhis obnoxius, si vesperi dolores repullulent, si salivatio multa. Etenim eadem materia quæ salivam in ore ministrat, multa affatimque illabens in ventriculum alvi profluvium promovere potest, & spumosas efficere dejectiones. Tamen ut libere quod sentio eloquar, e numero aphorismorum verorum ille aphorismus rejiciendus videretur: ut qui multis rationibus falsus convinci possit.

Ἐπιγίνεσθαι, ἐπιγενόμενον, & ἐπιγένημα crebro ab Hippocrate & Galeno usurpantur: nec plane constat adhuc quorsum hæc verba spectent, an in bonam semper, an in malam accipiantur partem, an vero in utroque sese jactent atque ambigant. Peculiarem autem habent significationem apud Medicos, ut ἐπιγίνεσθαι dicamus, supervenire, auctarii vice accedere, cum ἐκείνου διαμείναντος ἕτερον προσγένηται, id est, quum remanet id quod prius erat, & aliquid aliud auctario succedit adjiciturque, ut Galenus docet *Com. in Aph.* 11. *lib.* 7. *Aphor.* Ac si caussæ morbificæ productio sit aliqua, unde alius morbus nascatur, verbum hoc & ad morbos & ad symptomata refertur: nam & morbi quidam ἐπιγίνεσθαι dicuntur, ut quum pleuritidi peripneumonia supervenit: aut peripneumoniæ pleuritis, quamquam rarissime, ut docet Galenus *Com. in illum aphorismum lib.* 7. & illic proprie ad morbos τὸ ἐπιγίνεσθαι refertur: Item

&

& symptomata ἐπιγίνονται, ut quum mulier diutius fluorem passa est, unde ob inanitionem a præeunte evacuatione viribus impare, vel convulsio, vel animi defectio insequitur, *aphorismo* 56. *lib.* 5. hæc enim symptomata sunt ob morbum adauctum. Galenus *Com. in Aph.* 12. *lib.* 1. signorum epitomen dum consectatur signa ea in παθογνωμονικὰ καὶ συνεδρεύοντα, καὶ τὰ κρίσιμα, καὶ τὰ τῆς πέψεως καὶ ἀπεψίας, σωτηρίας ἢ ὀλέθρου distinguit. Παθογνωμονικὰ rei essentiam consequuntur necessario, nec ab ea sejungi separarique possunt: ex assidentibus autem alias cum morbo invadunt, alias superveniunt, alias ne omnino quidem adsunt: sic ad τὰ συνεδρεύοντα, ea quæ vulgo ἐπιγινόμενα dicunt, referentur: ut quum febri aut dolor capitis aut fastidium supervenit: quamquam multa quæ inciderint, e morborum classe esse possint, ut quum febris aut tertiana, aut continua processit, & forte pleuritis incidit, τὸ ἐπιγινόμενον dicitur, & morbus tamen est. Occurrunt autem ex Galeno loci aliquot in quibus expresse manifesteque declarat vim verbi ἐπιγίνεσθαι. Atque præ cæteris *Com. in Aphor.* 35. *lib.* 6. quum Hippocrates scribit: *Aqua inttrcute laboranti si tussis superveniat, malum*: eo loci Galenus scribit morbos symptomataque proprie supervenire dici, quæcumque ratione adaucti morbi fiunt. Quo ex loco patet τὰ ἐπιγινόμενα, quatenus signa sunt, oportere necessario aliquid commune affineque habere cum morbo qui adest, ut id quod supervenit adjiciturque sit agnatum consectariumque, suæ generationis principia in priore morbo & adjacentibus pathognomonicisque sita ac posita habens. Ut ea ratione, si pleuritis hominem tertiana febre conflictatum adoriatur, quia nulla affinitas, & commercium pleuritidi cum tertiana febre intervenit, non proprie dicatur tertianæ ἐπιγίνεσθαι, sed homonymos tantum, & per κατάχρησιν. Quo in sensu multi morbi multaque accidentia in aphorismis dicuntur his aut illis morbis supervenire, quorum partim e vivis morbi antecedentis radicibus producta videri possint, partim nihil tale habeant. Oportet enim & societatem generis nervosi, & translatæ materiæ incitationes & ῥοπὰς, aut operis communionem aut viciniam considerare in τῶν ἐπιγινομένων omni ratione tenenda & natura perscrutanda, alioqui frustra omnis opera ludetur. Atque ne hic nimium nos producamur & magis quam disputationis ratio postulet, quod in his explicandis rerum ordo trahere nos possit, & orationem in eum locum promovere unde enatare nequeat, resumamus id exempli quod ex Hippocratis *lib. distinctionum sexto* traductum est, & cujus ergo Galenus vim, energiam proprietatemque τοῦ ἐπιγίνεσθαι explicavit: Tussis, inquit, aquæ intercuti superveniens, mala est, ut signum, quia significat materiam in abdomine contentam jam ruptis carceribus ac repagulis suis coerceri amplius non posse, unde translatio ejus sequitur, & partium respirationi servientium oppressio ac occupatio: quod quum contingit, quæ spes de morbo reliqua est? Sed si a tenui destillatione, cujus caput auctor & princeps sit, tussis oriatur; an ἐπιγίνεσθαι dicetur? Nequaquam: quia nil commune cum morbo habet: nec ad malum, nec ad bonum apparet (quamquam forte abesse melius esset quantulumcumque illud sit incommodum quod afferat:) denique

sus

ſus deque haberi debet, ſive tuſſiat, ſive non tuſſiat is quem hydrops occupavit. Sed quæ tuſſis a raptu, impetuque humoris in abdomine tamquam ergaſtulo coerciti, ſed qua data porta erumpentis, hydropicum hominem adoritur, ea mala eſt, & vere ἐπιγινομένη dicitur, aucto deterioreque facto morbo: itaque a morbo ipſe tamquam primaria ſui cauſa pendet, non autem de foris eſt aut ab alia cauſa longius repetita. Galenus vocat *Com. in Aphor.* 35. *lib.* 6. ἐπιγεγονέναι τι λόγῳ τοῦ νοσήματος, οὐ διὰ τὴν πρόφασίν τινα. Et *Com. in Aphoriſmum* 16. *ejuſdem libri* vocat τῷ λόγῳ τοῦ νοσήματος ἐπιγεγονέναι, ut nil ſit πρόσκαιρον καὶ πρόδηλον: quæ omnia eodem pertinent, diligenterque notari debent: alioqui omnes crediderint & omnem tuſſim quæ in hydropem incidit funeſtam eſſe, & tamquam ἐπιγένημα. Reperio enim tuſſim quamdam in hydrope eſſe veluti ipſius affectus παθογνωμονικόν: quod ne cui abſonum videri poſſit, audiendus Hippocrates *part.* 3. *lib.* 2. *Progn.* *Quibus ab jecore hydrops, iis tuſſis eſt, & θυμός*, id eſt inanis ad tuſſiendum incitatio. Argutulus ita concludet: ergo illa tuſſis quocumque in tempore inciderit malum portendit: Præterea, omnis hydrops ab hepate, quia nullus hydrops qui originem ſuam ab hepate non repetat tamquam a principe τῆς αἱματώσεως, in cujus τῇ ἀποτυχίᾳ hydropis natura & ratio vertitur: ſi omnis ab hepate hydrops principium accerſat, omnis comitem habebit tuſſim, ſi vere dixit Hippocrates: neutrum valet ſtareque poteſt: nam & non neceſſe omni hydropi advocatam eſſe comitemque tuſſim, tametſi in omni hypoſarcidio aut tympanite, aut aſcite hepar neceſſe ſit laborare: nec item neceſſum omnem quæ hydropi advenit tuſſim, ut malum eſſe ſignum. Nam quum Hippocrates hydropi ab hepate nato comitem tuſſim aſſignat, de generatione hydropis in morbo acuto, nempe hepatis inflammatione, mentio facta eſt: illic autem ob phlegmonem aut phlogoſin hepatis ratione vicini diaphragmatis tranſſumitur ſerum & ichor acris qui ſtimulum tuſſiendi afferat: & hæc tuſſis veluti παθογνωμονικὸν eſt hydropis ab hepate nati primario, per ſe, non autem ſecundario: Hippocrates enim *libro eodem Prognoſt.* alterius hydropis originem repetit ἀπὸ τοῦ κενεῶνος: ille autem hydrops non accerſit tuſſim: non quin oporteat, antequam morbus hydropum centuriæ adſcribatur, hepar affici: ſed aliud eſt per ſe & primo affici, aliud ſecundo. Quid ſi dicamus *ex lib.* περὶ παθῶν, & περὶ νόσων, lieni hydropem acceptum referri tamquam auctori primario? Sed hæc non ſunt hujus loci neque inſtituti. Ut autem longius non evagetur oratio noſtra, dicemus trifariam tuſſim incidere poſſe in hydropem, aut tamquam παθογνωμονικόν, (ſumpto nomine paullo latius ut ſeverioribus vocum aucupibus iniquius obſervandi occaſio adimatur, quoniam nos hujus rei primarios auctores clarioris doctrinæ gratia profitemur) ut eſt illa tuſſis quam comitem eſſe hydropis ab inflammato hepate nati diximus: aut tamquam commune ſymptoma, quod nimirum πρόφασιν φανερὰν agnoſcit, aut diſtillationem tenuem a capite, aut refrigerationem, ut ſi hydropicus ſub dio dormiverit: aut incidit tuſſis tamquam κυρίως dictum ἐπιγένημα, ratione morbi deterioris redditi & vires nanciſcentis majores. Quæ omnia eo conſilio produximus & dilata-

vimus, ut rerum diſtinctiones potius quam minutas argutias conſequamur. Sunt qui apud Hippocratem verbum ἐπιγίνεσθαι malam in partem accipi ſemper velint : quod probabile eſſe videtur ſi deſcriptio ſignificatioque ipſius verbi limetur, & ad unguem exquiratur : nam ad αὔξησιν morbi ſequitur : quo autem major morbus deteriorque, eo pejus de ægris meretur. His aſſentitur auctor *libri* περὶ παθῶν, de morbis loquens : *Quoties*, ait, *morbus unus alteri ſupervenit*, (*utitur* verbo ἐπιγίνεσθαι) *ut plurimum hominem necat*. Nam quum ægro debilitato fractoque morbo morbus ἐπιγίνεται, perit priuſquam prior morbus deſinat : Hoc ex loco patet oportere priorem morbum remanere ut vel alius morbus, vel ſymptomata proprie dicantur ἐπιγίνεσθαι. Hæc enim vis eſt τοῦ ἐπιγενήματος, ut non confundatur ἐπιγένημα καὶ σύμπτωμα, alia atque alia eſt horum ratio, quamquam primo quaſi obtutu eadem videntur. Ἐπιγενόμενον enim ſemper incidit ratione aucti morbi, non quovis tempore nec quovis modo, ut explicat Galenus *Com. in Aphor.* 58. *lib.* 5. dum rationem reddit cur inflammato hepati ſingultus ſuperveniat? *Non abſolute*, (inquit Galenus) *affectus affectui dicitur* ἐπιγίνεσθαι, *ſed iis demum affectibus qui magnitudinem commemoratione dignam aſſecuti fuerint. Ut quum hepar fervet ſingultus ſupervenit, ob communionem nervorum, non quovis tempore, ſed quum malum increverit.* Ac ſi dicat, ſymptomata communia quovis tempore & modo irruunt, ſed τὰ ἐπιγενόμενα quum adſunt, non ſimpliciter morbum adeſſe oportet, ſed augeri, increſcere, cujus incrementi argumenta ſignaque dant ἐπιγινόμενα : Horum exempla multa attulimus, & perſpicua petentur *ex aphoriſmis* 17. 18. 19. & 20. *lib.* 7. *Aphoriſmorum*, ut tantum deteriore morbo facto ſymptoma ἐπιγίνεσθαι dicatur. Sed in explicatione proprietatis verbi hujus primas habebit *Comm. in Aphoriſmum* 11. *lib.* 7. ubi exacte differentias verborum duorum μεταπίπτειν καὶ ἐπιγίνεσθαι aſſignat : Nam demutari aliquid dicitur quum priore adempto novum ſuccedit : ſive prius in poſterius converſum fuerit, ſive ſervetur ſpecies morbi, ſive genus, ſive non ſervetur, ut quum pleuritis in peripneumoniam mutatur, hic μετάπτωσις eſt non autem ἐπιγένημα; ſed ſi pleuritidi manenti ſuccedat peripneumonia per materiæ communicationem, & conſenſum partium reſpirationem ſpectantium, hic non μετάπτωσις, ſed ἐπιγένημα eſt : Et illud ἐπιγένημα malum eſt per ſe & abſolute, additque Hippocratis *Aphor.* interpretans Galenus, ἅπασα τῶν οὕτως ἐπιγινομένων σύστασις οὐ σμικροῖς οὐδ᾽ ἐπιεικέσιν ἕπεται νοσήμασι ἀλλὰ μεγάλοις καὶ κακοήθεσι : Id eſt, *omnis natura, vis & conſtitutio eorum quæ ſic ſuperveniunt eſt ut non morbos parvos & benevolos, ſed magnos & male moratos conſequantur* : ubi nomen σύστασις Leonicenus pingue nimis & obſcure vertit, *conſiſtentia*. Ex hoc autem Galeni contextu patet non ſemper ἐπιγενόμενα hoc habere peculiare ut pravis affectionibus adhæreant : ſed loquens peculiariter de pleuritide cui peripneumonia ſupervenit, dicit Hippocratem hoc loco περὶ ἐπιγενομένων agere, quibus hoc ſit vernaculum, ut ſtatim mala ſint : quaſi dicat contingere poſſe, ut nomine paullo largius ſumpto non ita malum ſignificent ut in hoc loco. Tamen ante demonſtratum eſt e natura eſſe τῶν ἐπιγενομένων, ut non niſi morborum tempus deterius conſequantur;

quantur ;

quantur, & morbi incrementum. Nam quum in ſympathia ſæpe τὰ ἐπιγινόμενα appareant, ut nos docuimus, pote in inflammatione cerebri ſingultus, *Com. in Aphor.* 3s *lib.* 7. in inflammatione jecoris ſingultus, in inflammatione recti inteſtini ſtranguria, in peripneumonia phrenitis, in pleuritide dolor ad jugulum : hæc omnia ſunt ſupervenientium numero adſcribenda ratione ſympathiæ, ſed non ea ſuperveniunt ſemper, ſed quum adaugetur affectio : quod ſi verum eſt, non poſſunt non ἐπιγινόμενα malum ſignificare. Tamen duo hic annotari poſſunt : prius quidem, τὸ ἐπιγίνεσθαι, in bonam partem accipi poſſe : poſterius unum & idem poteſt dici ἐπιγινόμενον, ad malum apparens, & ad bonum, habita ratione diverſa. Quod abſolute bonum ſignificet, patet ex *Aphoriſmo* I. *lib.* 6. *In longo alvi lævore ructus acidus qui prius non erat ſuperveniens, bonum* : nam & malus per ſe, & ex eventu bonus judicatur : quod ſi explicare animus eſſet, finis non eſſet : Item *Aphor.* 11. *lib.* 6. *Hæmorrhoides ab atra bile vexatis ſupervenientes bonæ* : Et *Aphor.* 13. *lib.* 6. *Singultu detento ſternutatio ſuperveniens bono eſt* : Et *Aphor.* 15. *Longo alvi fluore detentis vomitus ſpontaneus ſi ſupervenit, bonum eſt* : quibus ex locis apparet abſolute verbum ἐπιγίνεσθαι ad bonum apparere. Nunc ad poſterius a nobis paullo ante propoſitum deſcendamus, nimirum idem ἐπιγινόμενον boni malique ſpeciem præ ſe ferre poſſe. *Aphoriſmus eſt* 16. *lib.* 6. *A pleuritide aut peripneumonia habito alvi profluvium, ſi ſupervenit, malum.* Quæſtio non abs re & ad hujus quod inſtituimus explicationem ſpectans poteſt proponi : An non fluor alvi pleuritico ſuperveniens bonus? Nam Hippocrates *in Coacis* ſcribit : *Si in febrem continuam pleuritis incidit, alvuſque ſero bilioſo ſolvatur, bonum* ; ſic in pleuritide fluxus alvi eſt opportunus : dicendum hoc ineunte morbo : derivatur enim humor qui pleuritin fecerat, aut per colliquationem a febrili calore, aut per metaſtaſin, & in multis ægris obſervavimus, profuſionem alvi juviſſe multum & veluti pleuritidem ſolviſſe, quum fere nil ſectio venæ contuliſſet. Hic duo triave conſideranda ſunt ; an morbus prior per ſe malus ſit, deinde an pleuritis ex ſe cauſa eſſe alvi fluoris eſſe poſſit, tertio, cur fluor non abſolute malus. In aphoriſmo præſenti conſtat de morbi magnitudine, nam nomen, ἐχόμενος, ut hic docet Galenus & *Comm. in Aphor.* 26. & 34. *lib.* 4. ſignificat eo morbum progreſſum ut ægri potens ſit, quod per ſe malum eſt : ideo ſi fluor ſuccedat, malum ut ſignum & cauſa ; ut ſignum quia inflammationem adeo creviſſe ſignificat ut aut ventriculum, aut hepar aut utrumque in contagionem trahat, ut docet Galenus *in Commentario Aphoriſ.* Nam (ut de ſecundo ſcopo dicatur) quum alvus profunditur per compaſſionem, ut ſic dicam, hepar afficitur ut non trahat alimentum, nec ſi trahat, in ſanguinem convertat, aut ventriculus, ut cibos corrumpat. Sed non omnis pleuritis hoc facit, ſed quæ mala eſt, quæ increvit plurimum. Præter has Galeni rationes quibus alvi fluor pleuritidi contingit una eſt valdeque probabilis *Com. in part.* 39. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* quum videlicet a pure contento in thorace aut membranis ſanies ichorque manat qui ferit inteſtina & fluorem proritat : aliter I. *de morbis* ait

 in

in purulentis turbari alvum : turbatur a phlegmate a capite allabente. Unde anno 1573. pleuritides pleraſque vidimus funeſtas quæ & vomitiones perpetuas afferrent, & ſummam virium imbecillitatem parerent, quod inflammationis vis ad partes nobiles præſertim cor & ventriculum perveniret. Et hoc pleriſque obſcurum eſt : putantque complicatum eſſe morbum, quum illa ſint tantum ἐπιγινόμενα, ratione morbi aucti & pejoris redditi. Itaque fluor non abſolute malus : nam ut malus ſit, morbum magnum ſtatuimus, ægro ſuperiorem, per ſympathiam & ventriculum & hepar lædentem; ſed ſi ſtatuatur mediocris pleuritis, cujus æger potens ſit, an non fluor alvi malus? Nequaquam; fieri enim poteſt ut ratione evacuatæ materiæ morbificæ (de antecedente loquemur potius) præſertim ſignis coctionis apparentibus, exoneret naturam & propterea proſit, quod annotat Galenus *Com. in Aphor.* 16. *lib.* 6. & nos ſæpe pleuriticis ſalutares alvi fluores ſuperveniſſe teſtamur. Ergo in utraque pleuritide alvi fluor eſt ἐπιγένημα, & in una ſalutaris, in altera peſtiferus, ut cauſa & ſignum. Ut ſtrictius uſurpato nomine τὸ ἐπιγινόμενον, neceſſario malum ſignificet, nempe quod ſit conſectarium & conſequens morbi ſtatum deteriorem : ſed latius eodem ſumpto, morbo manſuetiore reddito, naturaque contra vim morbi erecta, bonum ſignificare poteſt. Quoties enim febrium ratione increſcentium & factarum deteriorum & dyſenterias, & alia id genus ſupervenire videmus, quæ tametſi nos ſtatim terrent, felici tamen ſucceſſu & eventu nos exhilarant & ſolantur? Ambiguum itaque verbi ἐπιγίνεσθαι eſt τὸ σημαινόμενον, quod diligenter annotari debet ne falſa imagine decipiamur. Ad extremum autem unum obſervari debere monebimus ne fruſtra & temere ea quæ in febres incidunt ἐπιγινόμενα dicamus, proptereaque ſigni vim habere judicemus. Nam ἐπιγινόμενα oportet adeſſe ratione morbi; non externa aliqua occaſione, ut ante dictum eſt, & quaſi adhæſum habere cum re eſt neceſſe : puta ſi externo errore in pleuritin fluor incidat, non eſt hic fluor numero τῶν ἐπιγενημάτων accenſendus, quia ut ait Galenus *Com. in Aphor.* 16. *lib.* 6. συνῆφθαι χρὴ κατά τι τὸ σημεῖον τῷ δηλουμένῳ πρὸς αὐτοῦ : *neceſſe eſt id quod ſignificat aliqua ratione copulari, conjungi & annecti rei ſignificatæ* : id eſt, analogiam inter ſe habere debent & quamdam relationem, quia ſignum non poteſt id ſignificare cujus ſignum non eſt. Leonicenus illa verba Græca nunc adducta inepte & ſine ſenſu interpretatur, præſertim in Simonis Colinæi exemplaribus. Præterea verbi τοῦ ἐπιγίνεσθαι vis manifeſtius poteſt intelligi ex *Com. in partic.* 47. *lib.* 2. *Progn.* ubi explicat quid ſignificent ſternutamenta coryzæ morbis, aut προγινόμεναι, aut ἐπιγινόμεναι, & *Aphoriſ. penultimo lib.* 6. αἱ μύξαι ἐπιγίνονται, & 2. *de morbis*, τὸ φλέγμα ἐπιγίνεται ἐν διπλοῖ, pro ἐγγίνεται. Sed περὶ ἐπιγινομένων hæc dicta ſufficiant.

Ἐπιδιδόναι apud Hippocratem *in libris de Diæta acutorum*, adjectionem cibi facere ſignificat : Item quum ad ſanos refertur ſignificat ad primum bonitatis ſtatum aliquid adjicere, ut quum *Aphor.* 3. *lib.* 1. *Aphoriſm.* corpus athletarum εἰς τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι ſcribit. Sed ejus verbi elegans

eſt

est significatio quum absolute sumitur, ut quum *Aphor.* 31. *lib.* 2. vocat τὸ σῶμα ἐπιδιδόναι, ἢ μὴ ἐπιδιδόναι *corpus non proficere*, non aliquid emolumenti a *cibo sumto* capere, ac si dicat: nihil sanitatis adjici. Et *Com. in Aphor.* 3. *lib.* 1. Galenus utitur ἐς εὐτροφίαν ἐπιδιδόναι, ἢ μὴ ἐπιδιδόναι, non alendo proficere corpus, nec ad molem, nec ad vires, ut quidam interpretantur: idemque videtur esse σῶμα ἐπιδιδόναι, καὶ σῶμα ἰσχύειν. Sed Galenus ea distinguit eleganter, & apposite scribit, ut ἰσχύειν ad facultatem corpus nostrum regentem referatur: ἐπιδιδόναι autem ad propriam corporis affectionem: & ἰσχύειν ad vires, ἐπιδιδόναι ad corpus, id est, ejus molem referetur: aliquando enim corpus non alitur, nec hilum quidem proficit ob infirmitatem facultatis corpus nutrientis: aliquando ob pravorum humorum congeriem in corpore factam, facultate alioqui valente. Illud ad facultatem proprie refertur, in quo proprietas verbi ἰσχύειν versabitur: hoc autem ad corpus, in quo proprietas verbi ἐπιδιδόναι apparebit. Quamquam dicat quis istam distinctionem parum probabilem videri, qua dictum est corpus alias non augeri & proficere præ facultatis corpus moderantis infirmitate, alias ob vitium humorum; ac si non concurrant hæc, vitium humorum, & infirmitas. Nam ubi cacochymia, aut pravorum humorum copia, ibi vires imbecillas esse necesse est: quum sanitas in succorum moderatione ac bonitate consistat: ubi succus laudabilis, ibi virtus valida. Nil ergo interest, si dicatur non proficere corpus, vel ob facultatis infirmitatem, vel pravorum succorum exuberantiam. Nos autem dicimus aliter paullo rem habere: nec enim si vires debiles sunt, propterea pravi sunt humores: namque ubi pravi humores scatent, ibi verisimile sit vires non constare. Sed hoc revocaret nos in disputationem illam gravem atque arduam de multitudine a Galeno contra eos institutam qui sanitatem in ποιᾷ κράσει non constituerent, sed metirentur, vel ex probo colore, charactere, & venarum turgescentia, aut horum contrariis: quod absurdum est. Sed ut obiter dicam, sciendum in cacochymia vires etiamnum valere posse, modo ne sit perfecta corruptio, aut omnium humorum æqualis labes: vix enim tunc virium robur constaret. Quod ne quis a vero alienum credat, audiat Galenum *Com. in aphor.* 17. *lib.* 1. *Si cum humorum penuria, aut eorum corruptione*, ait, (Græci διαφθορὰν vocant) *virium robur stet, tunc sæpe, ac multum cibi exhibebis.* Novit itaque integras vires esse posse & μετὰ ἐνδείας, & μετὰ διαφθορᾶς χυμῶν, quod notandum. Hæc autem per comparationem intelligi debent, & καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον: alioqui numerosa errorum ilias glisceret atque hinc nasceretur.

Επίφυσις, ἀπὸ τοῦ ἐπιφύεσθαι, adolescere, adcrescere, adjungi apponique, significat apud Græcos pro unione ossis cum altero osse, quod natura sui oblita os brevius machinata, adjectione alterius producat. Sed apud Hippocratem *part.* 48. *lib.* 3. *Epid.* *sectio.* 3. tuberculum, protuberantiam tuberosam, ficum quamdam significat. Idem enim synonymo τὴν ἐπίφυσιν τὸ σῦκον vocat: σῦκον autem seu σύκωσις apud Paullum ad oculorum morbos refertur: ne quis ficum, seu ficationem in solo ano contingere arbitretur. Vide nomen σύκου apud Gorræum. Et Hippocrates non absolute ἐπίφυσιν

 dixit,

dixit, sed ἐπίφυσιν τῶν βλεφάρων, ἔξωθεν, ἔσωθεν, intus, forisque palbebras exasperantem, ut ad oculum referatur. Nomen ergo epiphyseos aliter σῦκον dicitur alio nomine apud Galenum *in Com.* ἐπανάστασις ὀχθώδης. Quid autem ὄχθα significet vide Gorræum *in litera O.* Cæterum illa ἐπίφυσις τῶν βλεφάρων fit a crassiore lentioreque humoris parte qui in cerebro per constitutionem humidam generatus est: nam aquosa pars ophthalmiam humidam facit; Hippocratis eo in loco sententia, crassior ac glutinosior ficationem in oculis. Vide Galenum *in supra scripto Commentario.* Credibile autem τὴν ἐπίφυσιν eminentiam significare in palpebrarum præsertim extremitatibus: quod & propositio, ἐπὶ, designare videtur.

Εὔχροια, bonitas coloris, bona coloratio, Ciceroni *in libris de Oratore*, coloris suavitas: quod etsi parum prodesse videatur, tamen magni momenti est, quo in sensu εὔχροια apud Medicos sumatur. Est enim ubi in bonam partem, est ubi in malam sumatur: nam ægros bene coloratos dicimus, & male coloratos, quum in iis bonitas coloris in bonis ducenda sit, in iis contra. Item & peripneumonicos εὔχροιαν habere dicimus, & purulentos, & melancholicos. Sed an id laudandum sit, porro videre consilium est. Coloris bonitas ex bene moratis humoribus & temperatis consurgit; unde & VI. *Epid. section.* 4. *part.* 29. *Consentaneum est, ut est alimentum*, id est, humores, *talem quoque corporis esse colorationem*, quod amplius explicuimus in dictione, πελιδνὸν καὶ μέλαν. Sed quemadmodum εὐεξία in bonis ducitur, quatenus τῇ καχεξίῃ opponitur, nonnumquam tamen, quid absolute bonum non dicitur, ut quum ad habitum athletarum bonum quidem & laudabilem, sed fugacem & lubricum refertur: Ita & εὔχροια, quum opponitur τῇ δυχροίῃ (ut sic loquar) in bonis ponitur, tamen sæpe aliquid καταχρηστικὸν significat. Exempli gratia rei hujus demonstrationem ex Hippocratis monimentis desumemus. Ille *sectione II. lib. 6. Epid. partic.* 16. 17. & 18. quærit notas quibus dignoscamus, an morbus coctus, an crudus: si coctus, an materia supersit, an excreta sit: si supersit, an abscessum factura sit, an non: & si abscessum sit molitura, unde & quo. Ergo signum abscessus futuri, & nondum sublati morbi est *quum venæ temporum non quiescunt*, id est, si latius distentæ sint; *item si* χλώρασμα λαμπρὸν *non adsit, si tussis, abscessus spes* est; *particul.* 17. *illius sectionis.* Per χλώρασμα λαμπρὸν intelligit Sabinus colorem vividum, genuinum & naturalem restitutum, & ita vocatur politica loquendi forma, ac si dicas, viridis color. Galenus vocat χρῶμα τὸ κατὰ φύσιν: sic suavitas coloris in facie elucentis restitutæ sanitatis indicium est. Deinde Hippocrates subjungit: *Illi, quibus abscessus futurus, ita se habent ut valde rubeant, præsertim si naturaliter sint* λευκοχρώτεροι, *si albicantiore sint colore*: Id est, quemadmodum viriditas coloris nihil reliquiarum morbificarum supprimi superesseque significat, & ideo omnem abscessus occasionem præripi; ita si foret abscessus, non ista adesset εὔχροια, sed genæ rubentiores essent, præsertim si per superiora futurus esset abscessus (addit Galenus) & si qui ægrotant sint albicantiores: quia si nigro essent colore, non ita extrinseca causa colorem immutaret, ac quum albicant: in albo enim corpore facile quidvis extrinsecus colorans apparet.

Nunc

Nunc quærendum an color ἐξέρυθρος non bonus ſit, id eſt quum facies rubore ſuffuſa eſt. Nam *ſub principium lib. 2. de morbis* εὔχροιαν quamdam Hippocrates agnoſcit ſecundum quid, ut quum quis ſolitus eſt catarrhis in nares & oculos teneri, & materia ſub cutim deerrat diſtendens tumefaciensque & quamdam coloris bonitatem inducens: quæ certe ſupecta eſt. Quod autem τὸ ἐρυθρὸν, idem quod εὔχροια ſignificet, ex Hippocrate manifeſtum eſt. Ille in Coacis adverſariis animadvertit εὔχροιαν in iis qui ab inflammatione laborant, aut quibus alio ſimili modo affecti ſunt pulmones, Verba ſunt: *Quibus in febre continua lateris dolor eſt, ſi alvus feratur ſeroſis excrementis, levantur; ſin faſtidium ſuccedat & ſudores μετ᾽ εὐχροίας, accedente cardiogmo, modo peripleumonico intereunt.* Illic εὔχροιαν dicit, quod & *in Coacis*, & *in Prognoſticis part. 60. lib. 2.* dixit ἐρυθήματα γνάθυς ἴσχειν, vel γνάθυς ἐρένεσθαι, vel alias paſſim γνάθυς ἐρυθρὺς ἔχειν. Nam purulentis rubent genæ duabus de cauſis & propter tuſſiculam, & ob calorem in pulmone conceptum: quod explicavit Hippocrates 7. *Epid.* de Polycratis uxore purulenta cui genæ rubebant; nec non ob tenuem vaporem qui effertur e materia in pulmones delapſa quæ illic incaleſcit, Galeno teſte *Comm. in part. 60. lib. 2. Progn.* Inter cætera locus eſt commemorabilis, & cujus explicatio iis quæ a nobis dicuntur eſt plurimum luminis allatura, *partic. 14. ſect. 2. lib. Prorrhet.* προσώπυ εὔχροια καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν, πονηρόν. *Coloris bonitas, & mœſtum ſubtriſteque valde, malum.* Ubi εὔχροιαν pro ἐξέρυθρον ſumit Galenus *in Com.* Porro ἐξέρυθροι ob calorem aliquem impenſe auctum ſimiles ſunt εὐχρόοι, ait Galenus. Itaque Hippocrates conjungit hæc, εὔχροια καὶ σκυθρωπὸν, ut σκυθρωπότης, id eſt, rigiditas in fronte, mœſtitia, torvitas aſpectus declaret iſtam εὔχροιαν non eſſe abſolute bonam, ſed eſſe argumentum futuri affectus melancholici. Sic facies eſt bene colorata & εὐανθὴς, ut ait Galenus, ſed tantum ſecundum quid. Quod autem iſta εὔχροια malum ſit argumento eſt, quoniam ii quibus ita rubore facies ſuffunditur ſæpe melancholici fiant ex Hippocrate 2. *Epid.* ut Galenus *Com. in part. 14. lib. 2. Prorrh.* annotat: Et plenius demonſtrat idem auctor *cap. 7. lib. 3. loco male aff.* ex ſententia Hippocratis. Si σκυθρωπότης cum εὐχροίᾳ conjuncta ſit abſolute melancholicam affectionem per aduſtionem in cerebro foveri ſignum eſt. Sed ſi utrumque in morbo acuto conſideretur, & tertium accedat, nempe frontis contractio, quam Hippocrates ξυναγωγὴν vocat, phreniticum aliquod ſemen in cerebro alitur ait Hippocratis *in Coacis.* Item in iiſdem locis obſervo εὔχροιαν, cum ſudorum eruptione, præſertim abſente febre, ſignificare duorum alterum, aut vetus ſtercus ſubeſſe, aut pravum victum. Itaque in purulentis εὔχροια eſſe poteſt, in peripneumonicis, in iis quibus futuræ ſunt parotides, in iis quibus hæmorrhagia futura eſt, in iis quibus in cerebro per phlogoſin quamdam melancholica affectio alitur, *Com. in par. 14. lib. 2. Prorrh.* item in iis quibus inflammatum cerebrum eſt, in quibus quoque ruborem oculorum animadvertit Hippocrates *Aphor. 3. lib. 7.* item in acceſſionibus febrium, præſertim quum vigor eſt, iſta εὔχροια apparet. An bona? Nequaquam. Sic itaque diſtinctione opus eſt. Ergo in ægris bonitas coloris bonum ſignum

ſignum eſt, & malum diverſa ratione. Ut in morbis non collabi habitum, & characterem faciei parum immutari & colorem, malum eſt, quia longum fere morbum ſignificat *Aphor.* 28. *lib.* 2. Sed quum morbi tempora exacta ſunt, nec abſceſſus futurus eſt, excretio facta eſt humoris, coloris ſuavitas in bonis ducenda, quod priſtinæ ſanitati corpus reddi arguat. Quod ergo de athletarum εὐεξία dicitur, idem περὶ εὐχροίας dici poteſt: ex actionum enim bonitate & humorum temperatione, ut Hippocrates *lib. de vetere med.* docet, æſtimanda eſt ſanitas: eſt enim poſita ἐν ποιᾷ κράσει, ut docet Galenus *lib. de multitudine* contra eos diſputans qui miris laudibus ἕξιν ἀθλητικὴν efferentes ex coloris bonitate, vaſorum amplitudine, mole corporis & nervis ſanitatem metiebantur. Quam ſanitatem exercitatorum Cicero depingit *in libris de Oratore*: *Athletæ*, ait, *quum omni vitio careant non ſunt contenti quaſi bona valetudine, ſed vires, lacertos, & ſanguinem quærunt, quamdam etiam ſuavitatem coloris. Horum vitioſa abundantia eſt. Itaque quum bene colorata eſt facies, eam non ſtatim laudaveris.*

Ἔφοδος ab impetu inſultuque violento latronum ad dies criticos & morborum acutorum orgaſmos (in quibus κρίσεως vis maxime eluceſcit) tranſlatum traductumque eſt. Sed ne hac tantum in ſignificatione accipi quis putet, poſſunt & aliæ ſignificationes ab Hippocrate repeti. *Libro* 6. *Epid. ſect.* 5. *aphoriſmo* 2. ita ſcripſit, ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους, οὐκ ἐκ διανοίας. τὰ μὲν οἷον τὸ σκαρδαμύσσειν, τὰ δὲ ἡ γλῶσσα ὑπουργέει. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Quæ ſic interpretor, *Natura & vias & inclinationes ſeu impetus ſibi nacta eſt, non ullo conſilio. Alia quidem connivere*, id eſt, actio illa connivendi, *alia vero lingua*, id eſt loquendi ſenſuſque aperiendi actio, *declarat & ſubminiſtrat*: atque ita in aliis. Deſignat autem illo aphoriſmo vim naturæ, quæ tametſi a nullo edocta a ſe hoc habet ut cuique inſeverit indideritque vim qua ad ἐνέργειαν quiſque videatur comparatus. Illud eſt quod Tullius ſcripſit in Miloniana: *Quiſque noſtrum hauſit, expreſſitque a natura neſcio quid ut ad hoc natus & inſtitutus videatur, quum tamen nulla diſciplina præceſſerit.* Quam conſilii facultatiſque vim Thucydides in Themiſtocle notavit, quum propria vi & intelligentia anteceſſiones progreſſioneſque rerum eum animadvertere diceret, ut *in Com.* notavit Galenus. Τὰς ἐφόδους Galenus ſignificare vult ἢ τὰς ὁδοὺς ἢ τὰς ὁρμὰς πρὸς τὰς ἐνεργείας: vias impetuſve & inclinationes ad agendum. Τὰς ἐφόδους, male vertit, *itinera*: alius male vertit, *aggreſſiones*: etſi enim nomen ἐφόδου utrumque ſignificet, hoc tamen loco, aut utrumque ſimul ſignificat, aut præter hæc aliud quippiam. Item Galenus *Comm. in Aphor.* 54. *lib.* 7. citans Hippocratis locum ex *Epid. lib.* 6. ait: *Natura materiebus* τὰς ὁδοὺς *reperit, ſi valida ſit, etſi illæ craſſæ ſint, quum etiam per oſſa abſceſſus faciat*: locus notandus. Quod nomen ἔφοδος viam iterque deſignet & Galenus *in Com.* explicat, & apud Hippocratem *lib.* περὶ τέχνης ita legitur, δι' ὧν ἔφοδοι δέδονται: *per quæ via datur*: quamquam in pluribus codicibus pro ἔφοδοι, legitur ἔξοδοι. Sed exempli gratia quum quis oculis nictat, rationem nictandi non edoctus eſt, hoc

dicitur

dicitur Naturæ ἔφοδος. Item quum inflectit incurvatque brachium nesciens an ab hoc musculo an ab illo ea actio pendeat, naturæ est ἔφοδος. Præsertim vero naturæ instinctus in pueris recens natis apparet, qui & plorant & ridere videntur, multaque alia: quod *in lib. de septim. partu* eleganter explicat Hippocrates sub finem, aitque hoc fieri ob φρόνημα ἴδιον, id est, peculiarem in puero sapientiam, ut Galenus *in Com.* explicuit, an talis ἔφοδος Latine aut iter, aut via, aut aggressio vertetur? Itaque Grammaticum nimium agunt Hippocratis Interpretes. Quamquam non nego ἔφοδον dici posse quum sursum, aut deorsum, aut hac illac natura quippiam depellit. Quum utitur verbo, *Connivere*, declarat vim & inclinationem naturæ in agendo, etiam dum alii operi sumus intenti: connivemus enim aliam in rem incumbentes. Quum linguæ meminit, explicat vim naturæ in usu tantulæ rei quum exprimenda animi nostri sunt sensa. Quis enim docuit puellum ut linguam moveret ad mentis argutas agitationes detegendas & enucleandas? Item quum dixit, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, Galenus vult explicari actiones has quæ ex voluntatis nostræ arbitrio pendent, προαιρετικὰς vocant. Quum respiramus, aut spiritum cohibemus, id quidem a voluntate pendet, & non nomine τῆς ἐφόδου continetur quatenus προαίρεσιν, aut προαιρετικῶς factum. Quum nobis dormientibus feriantibusque ac ligatis sensibus, & actionibus proæreticis cessantibus, movetur thorax, ista actio, ἐνέργεια, an a voluntate pendebit, an ὁρμὴ dicetur, an προαίρεσις, sive ἐνέργεια προαιρετικῶς facta? Ἔφοδος est, ut & connivere. Nam connivemus minime cogitantes quod necessitas ad id naturam invitet, nequeuntibus nobis tamdiu oculos immotos retinere: itaque & dormiendo respirare, & connivere eodem referentur, & ἔφοδοι dicentur. Et quemadmodum apud Galenum, *Connivere*, inclinatio, motus, & impetus quidam naturalis est necessitatis vi, ita & respirare in somnis: nec ad προαιρετικὰς κινήσεις revocabuntur. Unde contendunt quidam Neoterici, & non abs re aliud esse fieri καθ' ὁρμὴν καὶ κατὰ προαίρεσιν: nam respiratio libera, aut ejusdem cohibitio nobis vigilibus fit κατὰ προαίρεσιν: eadem non ita, quum dormimus, sed καθ' ὁρμὴν, ita nimirum natura coacta viam sibi quærente, id est, suam ἔφοδον, suum impetum, inclinationem occultam. Nec obest quod aliquando dixerit nihil interesse si quid καθ' ὁρμὴν ἢ κατὰ προαίρεσιν fieri dicatur, illud enim obiter dicit ne cursus orationis retardetur, neve nimium de verbis laborare dicatur. Et locus est apud Galenum *Comm. in Aphor.* 15. *lib.* 4. ubi καθ' ὁρμὴν vere τὴν κατὰ προαίρεσιν κίνησιν ἢ ἐνέργειαν (quamquam in Græco legitur ἐνέργεια, & interpretes nomen κίνησις reponi debere asserunt, sed abs re meo judicio) significat: ait enim: *Somnus quietem affert actionum musculorum quæ actiones fiunt* καθ' ὁρμὴν, id est, κατὰ προαίρεσιν: nam respiramus: sed actio illa καθ' ὁρμὴν fit, proprie si loquamur. Locus autem quo Galenus nil interesse putat, an quippiam dicatur fieri, aut καθ' ὁρμὴν, aut κατὰ προαίρεσιν, aut κατὰ βούλησιν, scriptus est *Com. in particul.* 6. *lib.* 2. *Prognost.* item *part.* 4. *lib.* 3. *Epid. sect.* 1. Huc pertinet locus de tussi apud Hippocratem *particul.* 3. *lib.* 2. *Prognost.* ubi scribit, ὁκόσοισι ἀπὸ τοῦ ἥπατος οἱ ὕδρωπες γίνονται βῆχες καὶ θυμός ἐστι. *Quibus ab hepate*

Locus Galeni excusatus.

Error Interpretis. *pate natus hydrops his tussis adest, & tussiendi cupiditas.* Laurentianus interpres omisit nomen βηχὸς, & male: aliud enim tussis est, aliud tussiendi cupiditas, Græcis θυμός. θυμὸν autem προθυμίαν Galenus interpretatur, propensionem, desiderium, voluntatem tussiendi, sed tamen ob pressum diaphragmatis a tumore æger non audet tussire, quia videt inanem irritumque istum fore conatum: resudat enim ab hepate ichor qui istum θυμὸν, id est tussiendi desiderium affert ut Galenus *in Comm.* docet. Itaque quum Hippocrates dixit βῆχες, volunt intelligi ὁρμὴν, ἔφοδον, naturalem instigationem, quum videlicet nobis minime cogitantibus oboritur tussis. Nam ut ait Galenus in illo loco: *Natura per se tussim infert ad expediendos infarctus pulmonum, quamquam ipsi ne tussire quidem cogitemus.* Et nomen βὴξ, motum καθ' ὁρμὴν significabit: nomen θυμὸς, motum κατὰ προαίρεσιν. Nam *in Comm.* Galenus docet istum θυμὸν καὶ προθυμίαν esse quum irritamur incitamurque ad tussiendum, sed quum primum tussire incepimus, statim cohibemus, quantum in nobis est, quia frustra nos tussire jam cognoscamus, nil commemorabile extundentes; & propterea nobis ἐργῶδες est, ut loquitur Galenus: quatenus itaque cohibemus, & cohibere annitimur, eatenus προαιρετικὸν hoc esse dicetur. Sed hæc forte subtiliora sunt. Ut autem in vi nominis ἐφόδου explicanda operam nimiam non ponamus, afferemus locum unum ex Hippocrate, quo perspicue illud explicatur quod dixit Hippocrates: Natura invenit τὰς ἐφόδους. Hippocrates *sub finem lib. de Arte*, comparat Naturam cum Arte, docetque naturam artis peritis indicare quæ agenda sint. Et quum multa sint occulta artificibus invenit εὐπορίας συνεργοὺς, auxiliares facultates, compendiosas facultates, quibus ad latentes res aditus fiat: & quod arti tribuitur, illud a natura est: nam & vocis tarditas, & claritas, & infinita pæne quibus occulta detegimus a natura suppeditantur. Et quum acres halitus per poros, aut sudores promovet, illud est habere suam ἔφοδον. Itaque illo loco ἔφοδος illa *lib. 6. Epid.* occulte subindicata abunde explicatur. Proprie autem ἔφοδος est in morborum crisibus, aggressio, insultus, impetus, μεταβολὴ ὀξύῤῥοπος: nam in omni actione naturæ debet esse φυσικὴ ἀλλοίωσις, ut impressio fiat formæ: & præparata materia in tempore, in articulo, & puncto quodam indivisibili excerni incipit quum perfectus pepasmus est. Illud punctum in quo incitatio & mutatio repentina fit, ἔφοδος proprie dicitur: debet enim fieri repente, ἀθρόως, non βραδέως, non κατὰ βραχύ: ista enim ἔφοδος καὶ μεταβολὴ ὀξεῖα κρίσεως causa est. At vero apud Hippocratem *lib. 3. de Diæta*, & *lib. de alimento* legitur nomen περιόδου ἀντὶ τῆς ἐφόδου, καὶ ὁρμῆς: ut quum dicit lactis & nutrimenti circuitus esse multos, id est, ῥοπάς.

TO H.

HMIPPOΠOΣ κρίσις, καὶ ἡμιῤῥόπως κριθῆναι apud Galenum leguntur, *Com. in Aphor.* 23. *lib.* 2. *Aphor.* Interpres vertit: *Crisis imperfecta: & imperfecte judicatum esse*: ad sensum quidem quadrat versio, sed vox illa ἡμίῤῥοπος aliam habet proprietatem & ἐνέργειαν quæ non satis latino idiomate

idiomate poteſt explicari. Nam quum κρίσις ex locis infinitis ſit ἔφοδός quædam naturæ & μεταβολὴ ὀξύῤῥοπος, καὶ ῥοπὴ ἢ ἐις τὸ ἄμεινον, ἢ εἰς τὸ χεῖρον, quum perfecta eſt ῥοπὴ, id eſt inſultus, impetus, ἔφοδος, tunc perfecta criſis, perfectus motus, incitatio ac impetus naturæ in dirimenda morbi controverſia, aut in hanc aut illam partem: ſic κρίσει τελείᾳ opponitur κρίσις ἡμίῤῥοπος. Ac ſi dicas Criſin media ex parte Natura tentatam, Criſin ſemi-motam, quod eſt verbum politicum: media ex parte impetum incitationemque factam eſſe. Unde *eo in Comm.* Galenus loquens de ſexto die, & aliis judicibus diebus, in quibus κρίσεις ſunt ἡμίῤῥοποι, ſcribit: *Quæcumque criſes media tantum ex parte promotæ ſunt, iis ſequentium dierum unus finem addit.* Quod ex hiſtoria Metonis patet *part.* 24. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* cui die quinto cum judicatus eſſet, morbo alioqui calamitoſo exſiſtente, poſt criſin ἡμίῤῥοπον ſanguis e naribus ſatis diu profluxit. Hujus quoque rei fidem facit virgo Lariſſæa *part.* 83. *ſect.* 3. *lib.* 3. *Epid.* quæ quum ſexto die judicata eſſet, & criſis male fida eſſet, periculum quod illa criſis creare poterat, depulit menſium eruptio a natura procurata. Et *lib.* 2. *Epid.* loquens de abſceſſibus opponit id quod fit ἀθρόως, ei quod fit ἡμιῤῥόπως. Fortaſſis etiam ἡμίῤῥοπον κρίσιν dicere poſſumus, quum Hippocrates dicit aliquid eſſe ἀνάξιον τῆς περιβολῆς, ut in acuta febre eaque magna parotis eſt, κρίσις δὲ ἔκκρισις ἀνάξιος τῆς περιβολῆς: non eſt enim condigna, & effatu digna excretio.

TO I.

ΙΚΤΕΡΙΩΔΕΕΣ, auruginoſi, icterico colore infecti, de quibus a Gorræo abunde dictum eſt; unum tantum ad verba Gorræi addemus, in quo imminutus eſſe videtur. Nam quum icterum ab hepate natum explicat, ait eum non a ſola obſtructione originem trahere, ſed a calida ſiccaque ipſius viſceris intemperie. Galenus quatuor cauſas aſſignat, tres quidem in *Com. in Aphor.* 62. *lib.* 4. inflammationem hepatis, obſtructionem & ſcirrhum: quod idem adſtruit *Com. in part.* 5. *ſect.* 1. *lib.* 3. *Epid.* quartam his cauſam adjungit mutationem proprii temperamenti ipſius hepatis, unde ſequitur illius viſceris κακοπραγία ἄνευ ὄγκου, ut ſcribit *cap.* 8. *lib.* 5. *de loc. aff.* ita enim affecto hepate coloribus ineffabilibus cutis inficitur: quod animadvertant Medici ne eo auruginoſo colore inſpecto ad ſolemnia ſua remedia temere feſtinent. Nunc autem de ictericis maxime ſermo eſt propter *aphoriſmum Hippocratis ultimum lib.* 5. *Aphoriſmorum* quum ſcribit, οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσί, *icterici non valde flatuoſi ſunt*: quod an verum ſit, videndum. Atque duo ponenda, unde flatus, & in quibus flatus, poſterius quid ictericorum nomine comprehendat. Flatus autem halitus quidam eſt excitatus ab imbecillo calore in materia vel humida, vel pituitoſa: ſic calor cauſa eſt efficiens, non quivis, ſed imbecillus. Quod ex eo Galenus colligit *cap.* 2. *lib.* 3. *de cauſis ſympt.* quod quemadmodum in magno mundo flatus non excitantur aut extrema hyeme rigente, aut ferventiſſima æſtate, ſed dum calor & frigus mediocria ſunt, ita quoque & in cor-

 poribus.

poribus. Materiam flatus crassiorem constituit Hippocratis interpres Galenus *in Aphor.* 70. *lib.* 4. dum explicat quomodo caput iis doleat qui grumosas & confusas urinas excernunt. Quod autem Galenus *in Com. Aphor. ultimum lib.* 5. dicat *flatum aut ob abundantiam pituitæ generari, aut ob imbecillitatem partium ad ventrem attinentium*, hic duplicem materiam statuit, unam crassam, alteram humidam & minus crassam: ut quum imbecillior est in ventriculo calor magna assumtorum pars πνευματȣ̃ται. Nunc autem per ictericos, biliosos homines intelligit, non quod biliosi proprie icterici sint, sed quod icterici fiant magna ex parte bilioso præditi temperamento. Quum itaque flatus aut ob copiam pituitosi humoris surgant, aut ob imbecillitatem partium ad ventrem attinentium: neutra ratione icterici flatuosi erunt. Priore modo quod biliosum & pituitosum temperamentum pugnet: at icterici biliosi sunt: posteriore modo quod raro in ictericis imbecillitatem partium ventris reperias, ait Galenus: sed posterior ratio minime probabilis videtur. Si icterus fit aut obstructione, aut inflammatione, aut scirrho, aut mutata temperie hepatis, aut impense calido ventre, ut in iis quos 6. *Epid. sect.* 4. θερμοκοίλȣς vocat Galenus aut intestinorum vitio, an tunc partium ad ventrem attinentium robur adest? non hercules videtur. Et tamen hi proprie icterici dicuntur, ut ex Galeno ante edoctum est. Nam & quibus hepar obstructum, aut hepar inflammatum & intestina phlogosi tentata illos videmus flatibus abundare. Testantur melancholia hypochondriaca laborantes, in quibus primarum venarum a phlogosi obstructio est, *cap.* 7. *lib.* 3. *de loc. aff.* & ab ipsa obstructione flatuum generatio. Præterea ictero maxime patent ii quibus calor multum acer est & biliosus, quos θερμοκοίλȣς vocari diximus *Comm. in part.* 25. *sect.* 4. *lib.* 6. *Epid.* & tamen flatuosi maxime esse possunt: θερμόκοιλοι iracundi sunt, venosi ob venarum perspicuitatem consumpta carne, obnoxii melancholiæ flatuosæ: item & sicco hydropi ut plurimum: nam & cibos mala coquunt, sanguinem ob caloris acrimoniam corrumpunt, carnes frigidiores habent, omnia fere in nidorem convertunt, si dulcia sumant in flatum convertent, si acria salsaque corrumpent, per *part.* 24. *sect.* 5. *lib.* 6. *Epid.* an non eos, quum ejusmodi omnia patiantur, dices imbecilliorem habere facultatem, & partes ad ventrem attinentes? Nam ut calor naturalis optimas actiones affert, & facultatibus partibusque robur addit; ita calor ille multus, acer, mordax qui in illis biliosis reperitur actiones vitiat, partesque imbecillas reddit, ut *Com. in par. illam* 25. *sect.* 4. *lib.* 6. *Epid.* notat Galenus: immo id temperamentum rejicit. Si itaque imbecillitas partium ad ventrem spectantium flatuum parens est, quia biliosi isti imbecillitate illa impediuntur, eos necesse est esse flatuosos. Itaque sive ἰκτεριώδεις proprie sumantur, sive pro biliosis, tenuibus, macilentis qui a signo accidentali, quod nimirum inter cæteros ictero prehendantur, aut fere flavo colore cutim habeant tinctam, ἰκτεριώδεις dicuntur, utroque modo flatuosi esse poterunt, non quod phlegmate abundent, sed quod imbecillas partes dictas habeant: quamquam id neget Galenus: sed sibi ipse satisfaciat: nam rationum nostrarum vis a Galeno deprompta est. Potissima autem

hæc

hæc ratio eſt quod iſti calidi, bilioſi, iracundi, venoſi maxima ex parte in melancholiam hypochondriacam incidant, & in hydropem ſiccum, ut ratio & ſenſus fidem facit. Niſi dicamus ἰκτερώδεις proprie appellari non eos quibus acer nimium mordaxque calor eſt omnia corrumpens, tametſi uno in ſenſu bilioſi dicantur; ſed bilioſos ſatis carnoſos, quibus non tanta acrimonia caloris, qui ob ſuum nativum temperamentum facile ictero inficiantur. Vel dicemus ictericos bilioſos haud valde flatuoſos, præſertim ob pituitam, ob imbecillitatem quidem partium ventris flatuoſos reddi poſſe, ſed non ita facile. Nec enim neceſſe eos quibus calor acer multum, ſtatim imbecilliores partes naturales habere, ut docuimus, ſed tantum tempore imbecillitatem acquirere. Unde quod de tympanite, & melancholia hypochondriaca objectum eſt, reſpondendum hæc præſertim ſymptomata poſt longam aduſtionem, & ætate inclinante accidere: ut de Damagora docet Galenus *Commentar. in partic.* 12. *ſection.* 3. *lib.* 6. *Epidem.* Porro locus eſt admodum memoria tenendus *Com. in partic.* 13. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid.* ubi loquens de iis quos πτερυγώδεις vulgo dicunt, ſcribit ideo flatus in Alatis natura creatis excitari ac generari quod & facultas vitalis, & calor ſit imbecillus. Sic alati ſunt facti ob facultatis impotentiam, & ideo obnoxii flatui: qui flatus in ipſis eſt quoddam συναίτιον, Latine, cauſa juvans & concurrens; quia naturalis iſta conſtitutio πτερυγώδης ad pulmones vitiandos valet, & flatus in iis natura naſcens adjuvat quoque nativam iſtam diatheſin ad eosdem pulmones vitiandos, quia ad ruptionem venarum in pulmonibus faciundam confert plurimum. Hippocrates *lib. de flatibus* abunde docet quomodo flatus venarum rupturam adjuvet in pulmonibus ipſis: immo humor ſine flatu eas non rumpit. Verum contra ea quæ hic dicuntur ex ſententia Galeni ſcriptum eſt *cap.* 6. *lib.* 2. *de temp.* ex una parte de toto corpore non eſſe judicandum.

Ἰχὼρ & ἰχῶρες; Nomen quidem hoc a Gorræo explicatum eſt ut ſignificat tenuem aquoſamque humiditatem, ſive in corpore ſit, ſive extra corpus, ut quum ab ulcere emanat ichor, qui a Celſo ſanies, vel ſaniei ſpecies dicitur. Nam quum duplex in ulcere ſit excrementum, unum utile, alterum inutile in omni ulcere, illud crudum & tenue quod manat ἰχὼρ dicitur, ut explicat Galenus *Com. in Aphor.* 47. *lib.* 4. dum utriuſque illius excrementi notas aſſignat: ubi legitur dum mentio fit de malignis ulceribus, οἷς ἕλκεσι ἰχῶρες ἀποῤῥέουσι: quibus ulceribus liquores ſanioſi defluunt, melius, *ſanies* verteretur: Ut intra corpus ἰχὼρ tenuem ſubſtantiam aqueamque qua humores circumfluunt ſignificet, & quæ proportione ſero lactis reſpondeat ut vult Galenus *Com. in part.* 38. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* Et ſubſcribit Ariſtoteles 3. *de Hiſt. Animal.* qui ἰχῶρα vult eſſe vel ſanguinem crudum, vel in ſerum verſum: ſed de hoc paullo poſt. In ulcere autem, & extra corpus, ſanies, & ſanioſa ſubſtantia dici poterit. Item quum alvus fluit bilioſumque ſerum excernit, dicitur apud Hippocratem *in Coacis*, κοιλίη διδόναι ὑδατόχολα πολλά: ac ſi dicas bilioſæ aquoſitates & acres quæ pleuritidem committebant. Et idem Hippocrates *lib. de arte*

 ſcribit

ſcribit *omne inconcretum* (loquitur autem illo loco de ventriculis corporis, nomine ventriculi generalius ſumpto) *& quod non coaluit, ſeu pellicula, ſeu carne tegatur, cavum eſt: Impletur, dum ſanum eſt, flatu, dum morboſum, ichore.* Et *lib. de corde* ait, *ſecto cordis ſiniſtro ventriculo nil reperiri præter ichorem*: nomen ichoris illic pro tenui ſubſtantia ac ſpirituoſa accipitur. Præter autem illam ſignificationem a Gorræo aſſignatam, ἰχὼρ, ἰχῶρες, ϗ αἷμα ἰχωροειδὲς κατ᾽ ἐξοχὴν ſignificat & tenuem ſubſtantiam, & ſanguinem venenoſa aliqua & maligna facultate præditum ut explicat *Com. in par.* 38. *lib.* 6. *Epid. ſect.* 2. Quod ut confirmet citat Hippocratem 2. *Epid. Sub cute ichores creabantur, incluſi caleſcebant & pruritum excitabant, deinde puſtulæ ambuſtis ſimiles exſurgebant, &c.* Item citat Platonem in *Timæo*, ut doceat graviſſima ab ichoribus ſymptomata importari. Hippocrates itaque primum ſicut & Plato *in Timæo* conſiderat, vel ſerum ſanguinis per ſe, vel facta comparatione cum ſero aliorum humorum. Rurſus, quum dicimus ſerum ſanguinis, vel de ſanguine ſolo intelligimus, vel de complexo quatuor humores. Serum ſanguinis per ſe conſiderari εὐηθὲς eſt, mite, manſuetum: omnium aliorum humorum ſerum, & puris ſerum comparatione cum ſero ſanguinis moleſtum eſt, & ſemper aliquid mali affert, quia recipit ſui humoris naturam. Sed ſerum ſanguinis complexi quatuor humores ambigit; eſtque bonum aut malum pro dominatu alicujus humoris. Proinde Hippocrates illo adducto loco ſcribit: *De ſanguine ichoroide, quod in pavidis talis, & vigilantibus, ſive bonus, ſive malus*: (quo loco admirandum Hippocratis ingenium ſibi in ſubſidium memoriæ tantum id ſcribentis) hic duas aſſignat notas, pavorem, vigilias: deinde dicit, Bonus; malus: ac ſi dicat: ſanguis complexus quatuor humores in notis bonitatis aut malitiæ ambigit ac vacillat: nam prout dominatur hic aut ille humor (quoniam raro adeſt iſta æquabilitas quam natura poſtularet) ita varia ſymptomata elucent: exempli gratia, ſi pituitoſior eſt, & ſerum ejus (nam de ſero mentio præſertim eſt) pavores adſunt, tamquam minus formidandum ſymptoma, eaque quæ εὐήθειαν, & benignitatem humoris deſignant. *Unde*, quod notandum eſt, ait, *ſero pituitoſo ineſt quidem torpor, non mordacitas nec malignitas; niſi pituita vitiata ſit, nimirum aut ſalſa, aut acida.* Quo ex loco colligere eſt (ſed hoc πάρεργον, utile tamen admodum ad cognoſcendum) Arthritin, Iſchiada cæteraque id genus, nec a pituita ſimplici, aut ſero ejus eſſe, ſed aut a ſero pituitoſo acido, aut ſalſo, quod ad curationem magni momenti eſt. Nam pituita ejuſque ſerum ex ſententia Galeni paullo ante adducta indolentiam torporemque in partes inducit, nedum eos atroces dolores quibus immiſericorditer qui articulari morbo ſunt impliciti divexantur. Ergo (quod ante dictum eſt) ſerum ſanguinis comparatum cum aliorum humorum & puris ſero, blandum eſt & benignum: nam & ſerum ichorque puris magnas alvi perturbationes affert, tenaſmos, dyſenterias, quod Empyicis contingit *Com. in Aphor.* 39. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* De bilioſo ſero loci pæne infiniti ſunt: ut *Aphor.* 3. *lib.* 6. *Initio.* Dyſentericorum quum ichores præſertim bilioſi ab hepate ad ventrem confluunt, ſi ventriculum feriant ἀποσιτίαν inferunt, ſi inteſtina graviſſime ea afficiunt. Iſti ichores & crudi & incocti dicuntur: crudi

quum

quum nondum a natura ſunt temperati, non quod in alimoniam cedant: incocti quod vix gratiam naturæ recipiant. Vide *Com. in part.* 44. *lib.* 2. *de Diæt. acut.* quo in loco nomen ἰχῶρες male vertit Leonicenus: Humores melius, ſerum bilioſum, ſeroſitates (ſi nomen Latinis placet,) tenues ſuperfluitates. Item & 4. *de Diæta* τῶν ὀξέων ſatis aperte docet generationem febrium ardentium, quum venulæ arefactæ ichores ad ſeſe attrahunt. Contra tamen ea quæ hic dicuntur facere videtur quod *lib.* 1. *de morbis*: quum de cauſis phrenitidis agit Hippocrates, ait ſanguinem oportere fieri ſeroſum, in Græco διερεῖν. Ergo, ut ſcribendi commentandique finis fiat, privato quodam nomine ἰχὼρ & αἷμα ἰχωροειδὲς malignum, furibundum, venenatumque ſerum, & pepaſmi expers ſignificat, ut in peſtilentibus conſtitutionibus contingit quas auſtrina conſtitutio πνιγώδης, & ventis carens advexit: tunc enim ſerum putreſcit venenatumque redditur: idem fere in fructuum abundantia contingit, nam videre eſt iliadem morborum ſporadicorum contagione alios inficientium, & multos e medio tollentium. Morborum numerum a ſero maligno ortorum ſatis videre licuit hoc anno 1573, in quibus jactationes innumeræ, pulſus calori per partes fuſo non ἀνάλογος, pruritus, faucium exulcerationes, dolores capitis translato ſero ac efferato implacabiles, in multis parotides funeſtæ: quibus natura ſatis robuſta, ſudores eruperunt, ſuperfuerunt, utpote morbi indole & natura in ſero maligno conſiſtente: nam, quum fixa in humoribus præſertim craſſioribus morbi cauſa, ſudores ita ſolvendo non ſunt. Sed hæc ſatis. Quod ad Ariſtotelis opinionem paullo ante adductam (de qua dicturos nos ſumus polliciti) quod ichor ſanguinem crudum aut in ſerum verſum ſignificet, id minime verum, ſed καταχρηστικῶς tantum; nam ut lacti crudior pars quædam eſt quæ ſerum dicitur, ita & ſanguini, & cuilibet humori Galeno *Com. in part.* 38. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* non propterea tamen ἰχὼρ ſanguinem crudum deſignat: quamquam quum aquoſus magis ſanguis eſt, natura proxime ad ſerum accedens, ſeroſum ſanguinem vocitamus, non tamen abſolute ſerum. De ichore locus eſt nota dignus apud Hippocratem *libro de hominis ſtructura*, ubi dividit autumnum in duas partes, in priore parte autumni τοὺς ἰχῶρας dominari ait, in poſteriore ſuccum melancholicum: & quum iſte ichor dominatur, acidis, & adſtringentibus alimentis locum eſſe dicit: Galenus vero *cap.* 9. *lib.* 6. *Sanit. tuendæ*, dolores capitis maxime manare ait ex vapore ἰχώρων a ventriculo, in quem iſti ἰχῶρες in jejunio translati fuerant.

TO K.

Κατάκαισις καὶ ἔρριψις contrariam vim habere videntur apud Hippocratem: nam *libro de humoribus* quum æger nullam decubitus formam retinere poteſt, nec ſedere, nec recumbere, nec quieſcere, ſed disjicitur, provolvitur, deciditque in pedes jactatque corpus, ἔρριψις dicitur, & paſſio tantum eſt. Quum autem ſuo loco manet, quieſcit, erigitque ſeſe alacriter *, actio quædam eſt quam ἐνέργειαν Galenus *Comm. in part.* 16. *lib.* 1. *Prognoſt. vocat*: id autem decubitus appellatur, Græcis.

* *Quod Hippoc. in Prognoſt. vocat.*

ἐν μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι.

cis κατάκλισις, ἀπὸ τῦ κατακλίνεσθαι, quod decumbere ſignificat. Ut autem dum ſeſe corpus movet, & legitime ſeſe componit facultatis corpus moventis ἐνέργειαν declarat, ita quum quieſcit nonnulla ejuſdem actionis ſignificatio apparet. Nam quies aut ſummam infirmitatem facultatis ſignificat, ut quum ἐν πυρετῷ κοπώδει corpus ne tantillum movetur, nequeunte facultate aliquid efficere, & excitato dolore quum vel minimum movetur quis; aut facultatis vim aliquam, unde ἀνακαθίζειν καὶ κατακεῖσθαι καὶ κατακλίνεσθαι, ἐνεργικόν τι habent, ut ita dicam. Præterea eſt aliqua quies in qua omnium muſculorum contentio fiat, Græcis ὁμοτονία dicitur, ut in milvis apparet qui in aëre pendent: unde inepte quidam confundunt ἐρρίφθαι καὶ κατακεῖσθαι: illud paſſio tantum eſt, hoc actio. Quæ enim ratio & analogia eſt avis in aëre volantis, & ejuſdem in terram decidentis dum telo trajecta eſt, aut gravi corpore decuſſa, eadem eſt τῆς ἐρρίψεως καὶ κατακλίσεως. Quum enim aves evolant præpetibus pennis actionis animalis vegetæ ac integræ illæſa facultate ſignum dant aliquod: contra vero quum decidunt aëre percuſſæ ictæve caſum facultatis ſignificat: Illud habitus, hoc privationis rationem habet. Idem in ægris contingit. Κατάκλισις deſignat & facultatis corpus moventis robur, & rationis judiciique integri ſignum exhibet: ἔρριψις, quæ & κατάπτωσις dici poteſt, depravationem decubitus, aut ejuſdem privationem quamdam notat, unde & facultatis moventis imbecillitas caſuſve; & rationis labefactatio apparet, quum nulla veluti præeunte voluntate huc illuc jactati moventur. Et ideo τὰ σκέλεα διερριμμένα, in malis ponit Hippocrates *par.* 17. *lib.* 1. *Prognoſt.* item τὰ σκέλεα διακεκαμμένα καὶ διαπεπλεγμένα in malis ponuntur, & *in Coacis* vocat ἀνακεκλασμένα quum artus deducti ſunt & modice contracti, quod reſolutionem nervorum & indecoram compoſitionem ſignificat. In ægris decubitus ratio magni ponderis eſt, quod ad prædicendum præſentiendumque magnas habeat opportunitates. Hippocrates *lib. de decenti ornatu* de decubitu quidem agit quem ἀνάκλισιν vocat, ſed hoc nomen pro decumbendi loco non pro forma ſumitur. Itaque Hippocrates *lib.* περὶ χυμῶν, quum artem medicam breviter perſtringit, ait conſideranda eſſe τὰ σχήματα, illo nomine complectens omnem decubitus rationem, ſive ea e natura ſit, ſive contra naturam. Et *lib.* περὶ ἄρθρων, hanc vocem uſurpat quum docet quid afferat decubitus forma ad morborum (præſertim ubi de gibboſitate, & repanditate diſputatur) generationem aut augmentum: nam & membri imbecillitas, & decubitus, poſituſve partis ad incrementum morbi facit, quod in quam decumbimus partem, ea comprimatur, in eamque maxime partem, præſertim ſi debilior ſit, humores confluere ſolent. Sed his duobus modis nomen σχήματος uſurpatur. Tertia accedet ſignificatio ex *lib. de vetere medicina*: nam illic obſervat Hippocrates in corpore τὰ σχήματα, ut aliæ partes cavæ ſint, aliæ non: & de aliis differentiis ſimiliter. Verba Hippocratis ſunt *part.* 17. *lib.* 3. *de Articul.* προξυμβάλλεται ἐνίοισι σὺν νόσῳ καὶ τὰ σχήματα ἐφ' ὁποῖα ἂν ἐθισθέωσι κεκλίσθαι, id eſt: *Nonnullis una cum morbo figuræ decubitus, in quas decumbere conſueverint ægri, conferunt*, ſuppl. ad morbos adaugendos. Porro decubitus obſervatur aut in ægris aut in ſanis:

ſanis : in ſanis rationem cauſæ habet, in ægris potius ſigni, poteſt etiam & cauſæ, ut nunc ex *lib. de artic.* docuimus. Voco autem rationem cauſæ, quod bonus decubitus & naturalis ad optime juvandam coctionem conferat, & ad vitandas catarrhi opportunitates. Puta, ſi quis ſupinus jaceat, etſi illi hoc in more ſit (quod perpetuo ſpectari vult Hippocrates *in Prognoſt.*) & decuſſatim manus capiti imponat, non eſt dubium quin in Ephialten propendeat : Si paullum inflexus propenſuſque, idque pro voluntatis arbitrio obdormiat, coctionis munus in ventriculo juvabit. At quærit Ariſtoteles *Probl. 3. lib. 6.* cur inflexo corpore decubitus juvat : duas rationes reddit : prior eſt, quod coctio in alvo magis promovetur, parte nimirum tali decubitu calefacta : poſterior, quod locus flatibus, qui in corpore multi pullulant & ſurgunt, detur : extento corpore enim nulla caverna adigitur qua flatus ſeſe recipiat, eoque nobis moleſtior eſſe ſolet. Item & *Problem. 5. & 7.* quærit cur indormiamus potius lateri dextro, accumbamus & innitamur potius lateri ſiniſtro : quæ quæſtio ab illo acute agitata, acutius ſolvitur : eaque huc pertinet quoniam de ſanorum decubitu agitur qui tantum rationem cauſæ habere debet : ſi vis, ſigni & rationem habeat. At in ægris magni intereſt qua figura quis obdormiat, an diductis cruribus, an decuſſatis, an complicatis, an negligenter rejectis ac projectis, an ſupinus, an pronus, an molliter, an laborioſe, an quiete placideque, an turbulente, jactabunde, & cum jectigatione : quæ omnia ſigni rationem habent, ut inde ſignificatio fiat, aut doloris partis cujuſdam, ut quum pronius in ventrem procumbit, aut delirii, ἄλυος, infirmæque aut potius ſeneſcentis & inclinatæ facultatis, ut quum nudatis pedibus (febre non admodum vehemente, vis enim in eo magna ponenda eſt Galeno *Com. in part. 17. lib. 1. Prognoſt.*) aut provoluto corpore, aut projectis artubus quis decumbit in lecto : quæ omnia fuſe perſecutus eſt Hippocrates. Ut ergo recte decumbere, quod κατακλίνεσθαι dicitur (hoc enim verbum ἐνέργειαν ſignificat, vim nimirum ab alio prodeuntem) καὶ εὐσχηματίζεσθαι a Galeno *Com. in particul. 17. lib. 1. Prognoſt.* ſignum bonum in ægris, ita contrarium in malis cenſeatur. Hippocrates primum optimam κατάκλισιν deſcribit, in qua facultatis vim vult efflorеſcere ac elucere, & non ita vehementis morbi ſignificationem dari, aut ſi morbus talis, non tamen corpus debilitatum ſuccumbit. Optimum decubitum Galenus vult eſſe quum in latus alterutrum ſine labore decumbi poteſt : & hanc decubitus formam Mathematicorum more proponit, quæ ſit obliqui index, canon & regula quam intueri ſit neceſſe. Ejuſmodi autem decubitus optimus ut ſignum : nam vim & robur corporis deſignat. Quum enim talis decubitus rotundam figuram efficiat, difficilius ſuo ſtatu retinebitur, quam ſi plana eſſet : quod ſi eam ſervet æger, & tolerantiam ſuam & robur indicabit. Alia eſt decubitus forma quam Galenus *in Com. in part. 16. lib. 1. Progn.* vocat ἀνάῤῥοπον ὑπτίαν, interpres vertit, Jacere erectius, ſed male, debet enim Latine reddi, quum quis ſupinus & erectus decumbit ; τὸ ὕπτιον enim ſupinum ſignificat. Quatenus enim ſupinus tantum decubitus eſt ἐνδοιαστὸς, id eſt, indifferens & ambiguus, ſed quia

erectio est aliqua, affinis est optimo decubitui. Alii decubitus non ita boni, ut κατάκλισις ὑπτία, ἢ προπετὴς, aut προπετὴς, id est, decubitus supinus, & præceps, propensus, proclivis, & deciduus: item alius malus, quum in ventrem decumbit. Itaque quum suo decubitu manere non potest, provolvitur & in pedes a culcitra prolabitur, nudantur pedes, projiciuntur artus inæqualiter, proprie id omne ἔῤῥιψις ἀπὸ τοῦ ῥίπτασθαι dicitur. Si ergo hoc ἔῤῥιψις dicitur, quare dicit hoc totum ἀλυσμὸν significare? an aliud est ἔῤῥιψις, seu ῥιπτασμὸς, & ἀλυσμὸς, quod si verum est, unum & idem seipsum significabit. Est ubi nomen ἔῤῥιψις ejusmodi projectionem, devolutionemque corporis significat quatenus ad inæquales motus & agitationes significatas prius refertur: est ubi significet id ipsum quod causa est ejusmodi motuum & agitationum inconditarum. Quod autem causa est, dicetur aut summa imbecillitas facultatis corpus moderantis, aut ventriculi κάκωσις, mala dispositio orificii ventriculi, aut totius ventriculi. Nam Galenus *Comm. in Aphor.* 56. *lib.* 7. aperte docet ἀλύειν verbum significare anxietatem a qualitate humoris ventriculi orificium molestantis, ut non tam in capacitate humor contineatur, quam alvi ipsius parietibus adhæreat: nam & ἀλυσμὸς id significat, & quæ causa ἄλυος, eadem & ἐῤῥίψεως causa: nil interest sive hoc, sive illud dicas. Hoc tantum monere superest κατακεῖσθαι & κατακλίνεσθαι, pro eodem sumi: tamen τὸ κατακλίνεσθαι habet plus ἐνεργείας, quam κατακεῖσθαι, si ad examen res revocetur. Item mirum quomodo κατακλίνεσθαι, hic & *lib. de Artic.* in bonam partem sumatur, quum *part.* 38. *lib.* 2. *Prorrh.* τὸ κατακεκλιμένον in malam accipiatur partem. Nam quum cautionem affert ne quis exsolutis medicinam adhibeat, vocat τοὺς κεκλιμένους, id est, ἐκλύτους, ut Galenus loquitur, interpres vertit, Inclinatos. Forte nomen hoc ad hominem accommodatur quum potius ad morbum referri debeat: ut dicatur ἡ νοῦσος κατακεκλιμένη, morbus affectus, ac inclinatus quum omnia sunt in desperato: quo modo dicimus: Rempublicam inclinatam ac senescentem. Cicero. Sed hæc alio loco.

Κατειλοῦσαι φωναὶ legitur apud Hippocratem *partic.* 32. *sectio.* 3. *lib.* 3. *Epid.* cujus in vocis proprietate multum laborat Galenus. Nam & improprie hac usum voce Hippocratem contendit, & si vocem admiserit, male activam pro passiva usurpasse. Nos non tam de verbo laborabimus, quam ut utilitas ex rei explicatione consequatur. Primum Galenus activam vocem rejicit κατειλοῦσαι, & si Hippocrates ea uti voluerit, ait credibilius passivam usurpasse κατειλεύμεναι: nec adeo ignarum linguæ Græcæ Hippocratem esse vult ut activam vocem pro passiva supposuerit. Miror tamen Galenum non observasse etiam in germanis scriptis, ut *in aphorismis & Epidemiis*, Hippocratem alias solœcismum committere, alias passivam vocem pro activa voce usurpare, alias quod effectus proprium est parti attribuere, & contra: ut *aphorismo* 37. *lib.* 2. *Aph.* scribit οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες, alii ἐργώδεες scribunt & melius: itaque solœcismus commissus: debuerat enim scribi τοῖσιν εὖ τὰ σώματα ἔχουσι φαρμακεύεσθαι ἐργῶδες: & si legamus, ἐργώδεες φαρμακεύεσθαι impro-

proprium

prium hoc eſt. Et 2. *de morbis mulierum* legitur γυναικὶ διεφθορυῖα, pro διεφθορυίῃ. *In Aphoriſmis lib.* 4. *Aphor.* 51. ἀποϛήματα λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσεις, dicit in voce paſſiva, pro λύοντα: alioqui non cohæreret aphoriſmi ſenſus ut alio loco a nobis eſt demonſtratum. In *Prorrhetico partic.* 52. *lib.* 2. φάρυγγα πνιγώδεα dicit, pro, συνάγχην πνιγώδεα: nec enim fauces ſunt ſtrangulantes, ſed angina ipſa eſt quæ ſtrangulat: quo in ſenſu Hippocrates dicit φωναὶ κατειλῦσαι, ſive, κατειλῦμεναι, pro φάρυγξ τηκόμενος, & κατειλύμενος, aut, γαργαρεὼν ἀνεσπασμένος: attribuit voci, quod parti attribui debet. Itaque Galenus in duobus mihi errare videtur (pace tanti viri dicam:) ac primum quidem quod arguat Hippocratem, aut ſaltem fingat male Hippocratem vocem activam pro paſſiva poſuiſſe: hoc enim Hippocrati contigiſſe docuimus ante. Etenim licuit Hippocrati etiam data opera, ut ſummo auctori, & primo artis Medicæ cultori & improprie aliquando loqui, & ſolœciſmos committere: quod non tam ignorantiæ aut incuriæ tribui debet, quam ejus auctoritati: voluit enim videri aliquando parum de verbis laborare, res curioſius perſequi. Immo iſti errores (ſi modo errores dicendi ſunt) aliquid priſcum, & auctoritate plenum habent. Quomodo Maro Poetarum regula ſæpe dimidios verſus compoſuit, ſæpe ſyllabas breves pro longis ſuppoſuit, ſæpe vocales non eliſit: quod artis Poeticæ ignorantia factum nemo bonus dicat. Secundo modo Galenus lapſus videtur qui vocem illam & activam, & paſſivam, κατειλῦσας rejiciat: quod nemo dixerit, vocem impulſam, intruſam, contortam, illud tamen ipſum eſt quod vox κατειλῦμενον ſignificat. Jam autem diximus proprie quidem τὸ τατειλῦμενον voci non tribui, ſed potius inſtrumento nempe arteriæ, aut laryngi: quod miror Galenum non legiſſe apud Hippocratem ut nos ipſi legimus quemadmodum paullo poſt aperiemus. Scopus Hippocratis eſt demonſtrare qualia contigerint in conſtitutione calida, humida ventiſque placida: caput humoribus fœtum plenumque redditum eſt: hinc coryzarum, & catarrhorum in fauces & pulmones ilias: maxime autem eorum vim perceperunt qui jam ad tabem propenſitatem nonnullam habebant: itaque ferina deſtillatio fauces irrigans læſit inſtrumenta, & tametſi humida eſſet non tam raucas voces effecit, quam quodammodo clangoſas ob feritatem & acrimoniam humoris, quæ divellit & contrahit quodammodo, unde gurgulio, aut arteria lædi conſtringique videtur quod κατειλεῖσθαι dici poteſt: hinc vox κατειλυμένη dicetur, effectum pro cauſa ſumendo, quum inſtrumenti læſio, contractio, ſiccitas, ſqualor, divulſio ob ferinam diſtillationem vitiandæ vocis occaſio ſit. Sic κατειλυμένας voces dicemus ac ſi dicas: κατακλειομένας ἢ ἐνειλυμένας, occluſas, coactas, compreſſaſque ut pote exire nequeuntes. Hoc autem catarrhus effecit præſertim in natura tabidis, & iis quibus pulmo imbecillus foret: Hippocratis duo ſunt loci ex quibus eorum quæ dicuntur plena demonſtratio elicietur. *Libro* 1. *Epid. ſectio.* 1. *partic.* 28. loquens de vergentibus ad phthiſin qui in conſtitutione humida male affecti ſunt, quum tamen plerique haberent ἐνδοιαςῶς, ait, φάρυγες ἐπώδυνον εἶχον, ἔχοντες ἔρευθος, ῥεύματα σμικρὰ, λεπτὰ, δριμέα ταχὺ τηκόμενοι καὶ κακύμενοι. In hoc loco autem quem nunc

 demon-

demonstrandum suscipimus scribit, φωναὶ κακὅμεναι ϗ κατειλεῖσαι, sive κατειλόμεναι: idem sensus, verba diversa sunt. Quod sit idem sensus patet, primum in utroque loco maxime de phthisicis loquitur, de ferina destillatione a capite: ista destillatio quamdam σωύτηξιν attulit pharyngis: nam quum diu perseverat, contabescit eliquaturque pharynx & arteria, hinc vox vitiatur, impeditur: Itaque & φάρυγξ proprie dicetur a ferino τηκόμενος ϗ κακὅμενος, item & κατειλόμενος: itaque eumdem sensum vides, & verba diversa quidem sed eodem pertinentia omnino. Alter locus est æque apertus *histor. 6. sectio. 2. lib. 3. Epid.* de filia Euryanactidis; *Huic*, ait Hippocrates, *fauces initio dolebant, rubebant*, γαργαρεὼν ἀνεσπασμένος, *destillationes multæ acres, tenues*, deinde quod notandum, sub finem, *&* *erat illi* συγγενικὸν φθινῶδες. Hic patet a destillatione ferina gargareonem affectum esse, revulsum, retractum, quod non fit citra siccitatem & colliquationem quamdam: itaque fauces dici possunt τηκόμεναι, κατειλόμεναι, ἀνεσπασμέναι: Improprie autem verba hæc ad ipsam vocem referrentur. Quod autem ab ipsa siccitate contractio, & vitium arteriæ contingat, patet ex *Com. in Aphor. 35. lib. 4. Aphor.* ubi miratur qui fiat ut intorqueatur collum, & tamen doloris non meminerit Hippocrates. Galenus autem ait *doloris vacuitatem non adesse quum inflammatio est, sed evenire posse, ut ab ipsa siccitate colli tensio fiat, tractus, & eversio*: qui locus est commemorabilis: & de ea re plenius dicetur in voce ξηρόν. Porro miror Galenum *Comm. in particulam illam* quam nunc explicamus, dubitasse cur dixerit Hippocrates & tabidis & phreniticis & ardentibus febribus voces lædi intorquerique: nam raucas voces reddi vult a catarrho, a siccitate clangosas: verisimile autem febricitantes ardenter habere clangosas, non raucas. At jam demonstravimus ex prædictis locis istam destillationem acrem esse, mordacem, quæ quamdam siccitatem & squallorem afferat instrumento, unde vox non libere exeat; propterea credibilius est & in tabidis ipsis, & in phreniticis clangosam vocem esse ob ipsam siccitatem inductam, quam raucam: quamquam & nonnihil raucedinis habere potest.

TO Λ.

ΛΕΙΕΝΤΕΡΙ'Α. Ad historiam de leienteria hoc addi potest. Grammatice nimium de leienteria agit, ac si solo intestinorum lævigatorum vitio contingat: decipiturque nimium nominis Etymo, quod si respicitur, non est dubium quin ad sola intestina vitium referatur. Sed in hoc taxantur veteres *Com. Aphor. 1. lib. 6. Aphor.* qui quum essentiam λειεντερίας probe intelligerent, in nominibus assignandis aberrarent. Si χύλωσις ad solum ventriculum pertineat, cum τῆς ἐν τῇ κοιλίῃ χυλώσεως ἀποτυχία dicatur Λειεντερία, non ad intestina prima mali labes revocanda. Galenus *Comm. in Aphor. 12. lib. 4. Aphor.* melius multo de leienteria sentit: Λειεντερία, ait, *sequitur intemperiem omnium partium quæ ad alvum pertinent, id est, ipsius ventriculi, in quem cibi ingeruntur, & intestinorum quæ cremorem ex hoc recipiunt*, hæc Galenus. Imitandus itaque

potius

potius Galenus fuit quam Paullus qui etymo deceptus imminutus eſt in explicatione originis & naturæ ipſius morbi. Tamen *Comm. in Aphoriſmum* 43. *lib.* 6. loquens Galenus de Leienteria quæ ſuccedit longæ lienoſorum ægrorum dyſenteriæ, ait, τῇ δυσεντερίῃ ἐπιγίνεται λειεντερία, ἐπὶ τῇ τῶν ἐντέρων κακώσει μόνῃ: *Diuturnæ dyſenteriæ lævor inteſtinorum ſuccedit, ob ſolum inteſtinorum vitium.* Itaque & Paullus & Gorræus Galenum tamquam Deum tutelarem habebunt in tuenda opinione ſua. Locus notandus admodum eſt: nam illud μόνον, non excludit ventriculum; immo nulla leienteria contingere poteſt, quæ vere ita nominetur, niſi vitium attingat ipſam alvum; quum ſola alvus chyloſeos officina exſiſtat. Cur ergo dixit, ſolo inteſtinorum vitio leienteriam contingere? illud per comparationem cum aliis morbis qui fiunt per συμπάθειαν neceſſario dictum eſt. Nam comparatur lævor inteſtinorum cum hydrope; hydrops in fruſtratione αἱματώσεως ſuam eſſentiam habet: Αἱμάτωσις ſolum hepar agnoſcit cauſam ſui: ergo tametſi partes omnes & inteſtina hydrope laborent, id non fit proprio ipſorum vitio, ſed propter vitium hepatis, nimirum imbecillitatem ob evecuationem in dyſenteria nimiam: ſed leienteria a ſolo inteſtinorum vitio, id eſt, non fit per ſympathiam alicujus partis, lienis, hepatis, aut venoſi generis, ut hydrops, ſed proprio vitio, & ejus, ſupple, partis, ſine qua leienteriæ eſſentia non ſubſiſtit. Nec enim ſi ſola inteſtinorum œconomia laboraret, funeſtum eſſet ſymptoma: ſed ut diuturnæ dyſenteriæ leinteria tamquam ἐπιγενόμενος ὁ νοῦσος ἢ σύμπτωμα in malis ducatur, neceſſe eſt ventriculum laborare. Credibile quidem primum labefactata eſſe inteſtina a dyſenteria, & ita malum creviſſe, & lævorem in iis jamdiu fatigatis a vetere morbo contractum fuiſſe, ſed iſte lævor καταχρηστικῶς tantum leienteria appellitari debet, niſi protracto ad Ventriculum vitio; ſed hæc ſatis.

TO M.

MΥΚΗΣ, maſculini generis, μύκου, & μύκης, μύκητος, unde μύκητες in plurali numero, obſcuram admodum habet ſignificationem apud Hippocratem *lib.* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, quum ait iſchiadicos claudicantes urendos eſſe μυκῆσι. Vel uruntur partes carnoſæ, vel oſſeæ: oſſeas non cenſet uri debere σιδηρείοισι ferramentis, ſed μυκῆσι, contra vero carnoſas ferro candente urendas eſſe. Quid ſibi vult Hippocrates? Nam ſi μύκης & μύκητες, fungos & terræ quædam φύματα ſignificat, ut aperte Gorræus in dictionis hujus explicatione ediſſeruit, quis erit ſenſus ſi dicamus artus claudicantis ob infarctum craſſioris pituitæ, ut illo loco explicat Hippocrates, quam medicamentum purgans amoliri non potuit, partem carnoſam ferro exuri debere, oſſeam autem μυκῆσι, id eſt fungis, ut vertit Cornarius Grammatice tantum? Nec enim hæreret ſenſus. Nos autem quum varias hujus vocis ſignificationes in veterum libris haberemus in numerato, videbimur forte non longe ab Hippocratis mente diſcedere ſi quid ſentiamus, explicemus. Præter fungi e terra præſertim crepuſculo erumpentis ſignificationem, lucernarum fungos quoque

deſignat hoc nomen : & μύκητες apud Ariſtophanem pro vermiculis qui circumvolitant lucernas accipitur. Etymologicus autem pro ſcintilla vult ſumi, qua ex poſtrema ſignificatione id quod volumus, eliciemus. Ita enim Hippocrates aut vult multas & profundas cruſtas (ἐσχάρας vocat) excitari, aut non: excitantur præſertim in mole carnea : id autem commode fit candente ferro quod veſtigium ſui minime fugax imprimit atque inurit; in oſſea ſubſtantia nil neceſſe eſt hoc fieri, propterea uſtio ſi procuranda eſt, melius adminiſtrabitur μυκῆσι, non dicam, fungis, ſed ſcintillis candelarum & flamma ipſa: ac ſi μετωνυμικῶς ſcintillam pro igne ipſo activo accipiat, ut ſi accenſa candela admoveatur urendo oſſi. Quidam interpres paullo quidem propius ad mentem Hippocratis accedens legit : Urendas partes oſſeas cantharidibus. Sed huc adducendi codices fide digni. Quod ad interpretationem Cornarii attinet, ut ea ſuo patrocinio non careat, fieri poteſt temporibus Hippocratis quoſdam μύκετας, id eſt, fungos exſtitiſſe, quibus forte cauſtica adurenſque vis ineſſet, quæque commode in uſtione oſſium uſu veniret : ſed id conjecturæ opus eſt.

TO N.

NΗΔΥΣ, ἀπὸ τοῦ νηεῖν, quod aliquid ingeratur cumuleturque, ſignificationem invenit; pro utero alias ſumitur, alias pro alvo proprie dicta, alias pro alvo tantum inferiore, & id proprie ſignificare volunt. Unde νηδύϊα lactes craſſioraque inteſtina ſignificat apud Hippocratem : & *libro de corde ſub finem* nomen νηδύος pro ventriculo & inteſtinis. Ego vero nomen νηδύος apud Hippocratem reperi *lib.* περὶ τέχνης, & ſumitur pro quavis in corpore capacitate fere eo modo quo & nomen κοιλίη : nam & in anguſtum vox hæc contrahitur, & latius patet. In anguſtum quidem contracta cum articulo ἡ alvum proprie ſignificat, ſive nomen alvi pro ſolo ventriculo χυλώσεως officina ſumatur ut interpretatur Tullius, ſive etiam præter ventriculum comprehendat ventrem inferiorem : quo in ſenſu dicebat *Aphor.* 15. *lib.* 1. αἱ κοιλίαι χειμῶνος φύσει θερμόταται. Et *partic.* 40. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid. Empyematis umbilicus terminus eſt, quibus ſuppuratio contingit, iis* κοιλίαι ταράσσονται; pro alvo inferiore ſumitur nomen κοιλίης, ſine articulo, quod alias dixit κοιλίη ἡ κάτω, quomodo *Aphor.* 38. *lib.* 7. *Aphoriſm.* deſtillationes ἐς κοιλίην τὴν ἄνω, id eſt, in pulmonem, auctore Galeno. Et *part.* 1. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid. Cutis raritas* ἡ κοιλίης πυκνότης, id eſt, *ventris inferioris denſitas & adſtrictio.* Et θερμοκοίλους ψυχροσάρκους, vocat *particul.* 25. *ſect.* 4. *lib.* 6. *Epid.* nomine τῆς κοιλίης, pro ventriculo in quo cibus elaboratur ac conficitur ſumpto : poteſt quoque & hic pro iis quibus hepar calidius eſt θερμοκοίλους ſumere, ut nomen ventriculum, & totam ventris inferioris regionem deſignet. Item pro externo habitu abdominis ſumitur nomen hoc : & per ſynecdochen pro partibus in abdomine contentis, ut *part.* 19. *lib.* 2. *Prognoſt.* ἡ κοιλίη λαπαρὴ καὶ εὔογκος legitur, id eſt, *totum abdomen & aqualiculus.* Et Galenus *lib. ad Thraſybul. Venter præpinguis acutiem menti non affert*, quo loco de athletis

agit

agit quibus venter saginatus est. Et *aphorismo* 7. *lib.* 6. *Aphor.* dolores sublimes κατὰ τὴν κοιλίην vocat, qui peritonæo tunica distinguuntur: nam si partes supra peritonæon infestant, dicitur dolor μετέωρος: sin ventriculum ipsum, aut intestina, aut profundiores partes, dolor profundus dicitur. Nomen autem κοιλίη sine articulo omnem cavitatem significare potest, sive illa sit manifesta, sive soli rationi subjiciatur, id est, sola ratione comprehendatur. Quamquam Hippocrates *Aphor.* 20. *lib.* 6. scribit cum articulo, si sanguis ἐκχυθῇ εἰς τὴν κοιλίην παρὰ φύσιν corrumpitur. Non est credibile tantum significari, aut alvum inferiorem, aut superiorem, sed generaliter pro omni capacitate sumitur, tametsi articulus additus sit: quo in sensu nomen νηδύος sumi potest. Unde commemorabilis est locus *lib. de arte*: *Corpus non habet unum ventriculum*; Græcis μίαν νηδὺν, *sed plures. Duo sunt qui cibum suscipiunt & dimittunt: præter hos duos alii plures. Nam quibuscumque membris caro est circumsita, musculus appellari solita, hæc ventriculum habent: nam omne inconcretum & non coalescens, seu illud pellicula, seu caro circumtexerit, cavum est. Dum sanum est flatu, dum ægrum ichore impletur*: quod notandum est. Et illud ipsum est quod Galenus demonstrat *Com. in Aphor.* 20. *lib.* 6. *Aphorism.* quum explicat locum inflammationis, & ἐκχυμώσεως. *Phlegmone*, ait, *fit quum spargitur sanguis per minimas partes ad eas cavitates quæ sunt in musculis, quas solo rationis sensu contemplamur, in ecchymosi autem effunditur in spatia quæ vasis ipsis circumjacent & circumponuntur.*

TO Ξ.

ΞΗΡΟ΄Ν apud Hippocratem multis tribuitur, majoremque significationis vim habet quam quis fortassis opinetur. Nam & ophthalmia sicca, & morbus ξηρὸς & tabes ξηρὰ, & pleuritis ξηρὰ, & χολέρα ξηρὰ, & ulcus ξηρὸν, aliaque multa sicca dicuntur alio atque alio in sensu quorum explicatio non est prætermittenda; *in Aphor.* 12. & 14. *lib.* 3. *Aphorism.* ξηρὰς ὀφθαλμίας, reperio, quæ & φθινώδεες dicuntur, quæ ταῖς ὑγραῖς opponuntur: non quod idem φθινώδης ophthalmia & ξηρὰ dicatur: quum ξηρὰ longius largiusque accipiatur: nam & ophthalmiæ siccæ in humorum acrium abundantia contingunt, & in squalloribus: tabidæ autem, Græcis φθινώδεες ophthalmiæ in squaloribus, consumptioque oculorum contingit, ut paullo post dicetur. Cæterum ophthalmiæ ῥοώδεες καὶ ὑγραὶ opponuntur ophthalmiis ξηραῖς καὶ σκληραῖς, *lib. de locis, aëre & aquis*, ut ξηρὸν καὶ σκληρὸν, idem significare videantur: ait enim humidas ophthalmias iis contingere qui loca calida & ventis calidis perflata incolunt: duras & vehementes iis qui versantur in locis ventis frigidis perflatis. Sic sicca lippitudo bifariam potest intelligi, vel quod nihil aut paucum defluat, vel quod aliquid ad oculos acre, mordax, & tenue affluat non quantitate sed qualitate peccans. In humida autem humor aqueus defluit, non eo modo quo in epiphora, sed cum inflammatione in oculos humor defluit quantitate molestans; humidam ophthalmiam describit Hippocrates *part.* 48. *sect.* 3. *lib.* 3. *Epid. In constitutione calida humida austrinaque multis fiebant ophthalmiæ*

humidæ diuturnæ palpebrarum, multis contigere tubercula. Quod docet unum & eumdem humorem duplicem habere ſubſtantiam, unam tenuem qua effecit ophthalmiam humidam: alteram craſſam qua epiphyſes & tubercula producit: quod Galenus *Com. in particulam illam* exacte docet. Et quum tenuem humorem dico, non acrem & mordacem intelligo, nam hic ſiccam lippitudinem facit: ſed aqueus & liquidus humor multus humidam gignit: Quod Hippocrates demonſtrat *in lib. de locis & aquis*, & *Commen. in Aphoriſm.* 14. *lib.* 3. explicans quid contingat autumno ſicco & aquilonio, quem æſtas pariter ſicca & aquilonia præceſſit: *Contingunt*, ait, *febres acutæ, diuturnæ, lippitudines ſiccæ, quia quod in bile eſt humidiſſimum & liquidiſſimum abſumtum eſt, quod craſſius eſt remanſit.* Itaque humidiſſima & maxime liquida pars humidam ophthalmiam peperiſſet: quod craſſum eſt de tenui humore reliquum, ſiccam ophthalmiam parit: quod craſſum de humore craſſiore ac glutinoſiore, in palpebris tubercula gignit, ut ex Hippocratis interprete abunde patet. Dictum autem paullo ante ſiccam lippitudinem dici, vel quod nil excernatur, quum non deſit forte humor, ſed ſupprimitur ab ambiente frigore ut ante ex *libro de aëre & locis* docuimus, & ea lippitudo ſicca dici poteſt, cruda, dura: vel quod humor affluat quidem ſed paucus, acer, nitroſus: Tertia accedit ea quam φθινώδη diximus a ſquallore quodam & immodica ſiccitate. In ſqualloribus, Græce αὐχμοῖς, omnes pullulant, ſed maxime ſecunda, & tertia: nam ad primam frigus boreale concurrit maxime. Aëtius & Celſus compoſito nomine ξηροφθαλμίας vocant eas in quibus oculi arent, ſqualent, non tument nec diffluunt, ſed cum levi prurigine ingraveſcunt, & palpebræ præ gravi pituita inhæreſcunt. Et ψωροφθαλμίας ſimiles conſtituunt in quibus oculorum aſpritudo cernitur, ſcabrities, pruritus a nitroſo ſalſoque humore: & iis accidunt quibus humores bilioſiores ſunt cum nonnulla craſſitie, aut quibus corpus pituita ſalſa putrique abundat. Ergo quum in *aphoriſmorum lib.* 3. *Aphor.* 16. Hippocrates dicit, ἐν αὐχμοῖσι φθινώδεες ὀφθαλμίαι, legendum ſine diſtinctione, non cum additione, καὶ, ut quibuſdam placet: nec iſtos αὐχμοὺς ita audire oportet, ac ſi nil humoris adſit: humores enim adſunt ferini non tam quantitate quam qualitate moleſti: quod tamen *in Com.* Galeno non videtur, ſed errat meo judicio, ut alio loco a nobis eſt demonſtratum. Et in lippitudine φθινώδει conſumptio oculi ſequitur aut ratione ipſius ſqualloris, aut ichoris ἐν αὐχμῷ geniti. Nomen tabis large accipitur, ut *Com. in Aphoriſm.* 10. *lib.* 3. *Aphor.* ſumi poſſe docuit Galenus. Νόσημα ξηρὸν dicitur ab Hippocrate *Comm.* 1. *part.* 22. *in lib. de Diæt. acut. Dum morbus*, ait, *ſiccus eſt, a pleniore cibatione abſtinendum.* Nomen τοῦ ξηροῦ non tantum morbis thoracis tribuit, ſed omnium partium affectibus in quibus nil eorum quæ redundant excernitur: ut quum in lippitudine nil reſudat, in cerebri affectibus nil per nares palatumque extruditur: in affectibus ventris inferioris quum alvus ſicca aridaque manet. Quum autem excretio fit, morbus ὑγραίνεσθαι dicitur. Quo loco quæſtio poni poteſt diſputatione digna, an idem ſit, morbum ſiccum eſſe & crudum: ut idem, coctum eſſe & humidum: idem videntur eſſe. Nam in pleuritide quum madet os, expectoratumque jam procedit, eſt

quid

quid ἐπιφαινόμενον, docens initio jam exacto brevi morbum finitum coctumque iri, *Aphor.* 12. *lib.* 1. Si itaque quum nil excernitur aridumque os est, pleuritis ſicca dicitur, & cruda: madeſcente ore humidus morbus dicetur & coctus. Itaque concludet quis, ſed male, ophthalmiam humidam, in qua multus diffluit humor, eamdem dici coctam eo modo quo & pleuritis. At res longe differt. Item quum quaquaverſum ac undique cerebrum diffluit liquidis excrementis, morbus dicetur humidus & coctus: ſed hoc falſum eſt. Dicemus autem brevitatis quidem morbi indicium eſſe oris madorem & humectationem, non tamen idem eſſe humidum & coctum: nec ſiccum & incoctum. Nam quum liquidior ptiſana *lib.* 2. *de Diæt. acuto.* ad humectandum dari dicitur, non idem eſt, ac ſi dicas ad coquendum; unde *lib. de Vetere Medicina* eryſipelata, peripneumoniæ, defluxiones ſalſæ, acres, humidæ, incoctæ dicuntur, quæ quum coquuntur, craſſiores dicuntur: id eſt, dum craſſiores redduntur jam coqui putantur. Et Hippocrates *part.* 23. *lib.* 1. *de Diæt. acut.* ſcribit: *Si os madefiat, & qualia oportet e pulmone educantur, ſorbitionis quantitatem augebis*: nam quæ citius madent, celerioris criſeos notam præ ſe ferunt. Si humidum eſſe idem eſſet ac coctum, ſiccum & incoctum idem, Hippocrates ſimpliciter dixiſſet: *Si os madefiat*; nec adjeciſſet: *Et qualia oportet educantur*: hæc enim particula, non humiditatis meminit, quæ ſiccitati contraria eſt, ſed coctionis ipſius tacitam mentionem injicit: alioquin quum Galenus & Hippocrates *Aphor.* 12. *lib.* 1. *Aphoriſmorum*, & *Aphor.* 50. *lib.* 2. *Prognoſt.* ſcribit in morbis thoracicis ſputa initio apparere debere, idem eſt ac ſi dicat, os humeſcere initio debere: Itaque aliud eſt humeſcere, aliud coctum eſſe. Et quum ſupra dixit Hippocrates: *Si qualia oportet educantur*: Galenus *in Com.* ait hoc eſſe ſignum & argumentum coctionis: non autem dicit, os humidum eſſe coctionis γνώρισμα. Præterea ſi idem eſſet coctum eſſe ac humidum eſſe, catarrhoſæ diſpoſitiones, cujuſcumque modi eſſent, e coctorum morborum numero, etiam dum incipiunt, dicerentur. Nec dubium eſt quin quibus in morbis excretio debet eſſe materiæ, ſi illa materia omnino ſupprimitur, morbus ſiccus dicatur, & crudus, quatenus notæ coctionis non elucent. Quum autem de materia morbi educitur quippiam, ὑγραίνεσθαι morbus dicetur, & coqui ſi notæ argumentaque πέψεως appareant. Sed ſi ante tempus excretio fiat materiæ, tametſi quippiam effluat, tamen crudus appellabitur morbus, νοῦσος autem ξηρὰ non dicetur. Apud Hippocratem χολέρα ξηρὰ, dicitur 4. *acutorum* τῇ χολέρᾳ ὑγρῇ oppoſita, a ſpiritu flatulento & acri turbationem ſeditionemque in corpore excitante, ſive ſint tantum flatus, ſive alia adſint quæ prohibeant quo minus flatus ipſi exeant. Ex ſententia autem Galeni eos adoritur *Comm. in particulam* 103. *lib.* 4. *acutor.* qui cibos coctu difficiles ſumſerunt tranſire nequeuntes, quibus adjecti ſunt cibi impenſe calidi ac acres: unde tumultus excitatur, idque contingit quod Horatius in Satyris cecinit:

-- Nam variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit: at simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita.

Sic laserpitii radix choleram morbum siccam facit si cum multo caseo & carne bubula sumatur. Sic 5. *Epid.* quidam vorax ex haustu vini generosissimi, placentarumque esu in choleram siccam incidit. Ex eo autem sicca definitur cholera, quod excitata illa seditione in corpore omnia resistant, nullaque neque sursum, nec deorsum fiat evacuatio. Atque in humida plus est materiæ præsertim biliosæ corruptæ liquidæ, unde facultates ad omnimodam excretionem sollicitantur: & quatenus excretio fit, humida dicitur: In sicca quum plus crudæ sit materiæ & flatuum materiam illam subigere, movere, agitareque studentium, divelluntur membranæ; immo disrumpuntur non sine atroci dolore, a quo mos præeuntibus frigidis sudoribus contingit: siccaque ideo dicitur quod nil excernatur, sed convolutio tantum intestinorum fiat, inflatioque ventris & omnium rerum convulsio quædam: qua in significatione τὸ ξηρὸν proprie sumitur. Ac *illo quarto Acutorum* scriptum est: *A cholera arida venter inflatur, strepitus fiunt, dolor laterum & lumborum, nilque alvus dejicit: sed adstringitur.* Adstrictio illa τὸ ξηρὸν constituit, & in adstrictione ista ξηρότης consistit. Et Galenus interpretans particulam illam non probat suppressionem istam flatuum ad hyparxin constituendam choleræ aridæ. Verba sunt hæc: *Quum flatus interdum exire possint, interdum retineri, aridam choleram ob retentionem flatuum generari asserere nequeo.* Nam probabilius eos vocare cholera morbo laborantes in quibus flatus erumpant, quam in quibus retineantur. Contra tamen veritatem asserere videtur hoc Hippocratis interpres Galenus, quum cholera sicca videas eos interire in quibus suppressio fit & flatuum & humorum: idemque fit in ventre quod in eo surarum affectu qui a Græcis σιωολκὴ dicitur, in quo ob prohibitum flatum divulsio contingit partium nervosarum, indeque dolor implacabilis. Sed objiciat quis, quum in tympanite flatus cohibeatur, cur non æque implacabiles dolores excitantur, & mors non æque subito obveniat, ac in cholera sicca? In tympanite enim coercetur flatus humoris comes inter membranas. Dicimus in cholera morbo conatum esse naturæ ad excretionem, & majorem agitationem a spiritu flatulento & humoribus pituitosis crudis ac tenacibus, quam in tympanite: nam in tympanite non tantus tumultus fit, sed sensim atque sensim flatus cumulantur & materia: In cholera sicca orgasmus est: non quin in tympanite dolores adsint etiam qui vix remediis cedant, sed non adeo acres sunt & acuti ac in cholera ipsa. Dolores adesse in tympanite vix placabiles declarat *aphorism.* 11. *lib.* 4. *Circa umbilicum labores & tormina, nec medicationi, nec aliis remediis obedientia in tympanitem terminantur.* Ceterum

rum quod ante de diſtinctione ophthalmiæ humidæ ac ſiccæ dictum eſt, idem de angina dici poteſt: nam ſi diligenter legatur *lib.* 4. *Acutorum*, duplex angina reperitur, una a craſſa viſcoſaque materia quæ in majoribus venis continetur, altera a ſubtili, acri, & hanc anginam Galenus *Commen. in part.* 30. & 31. *lib.* 4. *Acut.* explicans ait vocari poſſe πικρόχολον ἢ χολώδεα; Hippocrates ſic eam deſcribit: *Quum a capite tenuis fluxio eſt & nitroſa, mordet, ulcerat, & orthopnœam parit & ſiccitatem multam*: quæ hoc humore apparent ſunt ἰσχνά, id eſt, minime tumentia: ſic enim illo loco & *Com. in part.* 54. *lib.* 2. *Prorrhet.* ἰσχνὸν non pro gracili ſumitur, ſed pro humili, & non tumente. Quo loco anginam illam ſiccam videtur deſcribere Hippocrates, ut non tam quantitate humor infeſtet quam qualitate, unde partes ξηρασίαν quamdam, verbo vetuſto, patiuntur: Et quum non ſit tumor, ob ſiccitatem tamen difficilis eſt deglutitio: & ſpargitur humor in omnes partes iis dolorem inducens ac ſummam ſiccitatem & ſquallorem quemdam, ut partes quodammodo extenuatæ emaciatæque appareant; & ob emaciationem iſtam omnium ad collum & guttur partium attinentium vocis ſequitur impedimentum per laryngis paſſionem, ait Galenus. Eamdem anginam ſiccam, ſed letaliorem Hippocrates videtur explicaſſe *lib.* 4. *Aphoriſmor. Aph.* 35. *Si a febre habito collum convertitur, & vix devorare poteſt, ſine ullo tumore, letale.* In altero aphoriſmo: *Si a febre habito, tumore non exſiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſupervenerit, letale.* Loquendi formas Galenus animadvertit; nam aliud eſt dicere: Vix poteſt devorare: aliud, ſtrangulatio adeſt in faucibus tumore non exſiſtente, neceſſario guttur & larynx afficitur. Ac quærit Galenus cur in deſcriptione anginæ non meminit doloris ut *in Prorrhetico* dicens, *Fauces dolentes*: Item, An angina abſque dolore eſſe poſſit. Quod ad prius, tametſi doloris non meminit, tamen poteſt ſatis intelligi; de poſteriore ita ſentit, ſi cum inflammatione angina eſt, neceſſe eſt quoque & dolorem adeſſe. Sed ſi inflammatio non adſit, ſtrangulatio poteſt contingere tribus modis abſque dolore: Ut oborto œdemate, vel reſolutione laryngem moventium muſculorum, vel ab utroque ſimul: tertio ſumma ſiccitas & ſquallor eorumdem laryngis muſculorum hoc efficere poteſt: deſiccati enim ſupra modum extenduntur, & ſic anguſtiam afferunt, præſertim ſi ſiccatio confertim fiat: ſiccitas autem illa ab humore eſt nitroſo ut dictum eſt. Sed alia quæſtio difficilior oritur, quum ſtrangulatio in angina repente contingat, an id a ſiccitate immodica fieri poteſt, & quomodo? Videtur fieri non poſſe. Nam ſi intemperies ſicca anguſtiæ & ſtrangulationis perinde cauſa eſt, non niſi longo tempore acquiritur, ut ex locis multis doceri poteſt, ac præſertim *cap.* 7. *lib.* 3. *de loc. aff.* ubi Galenus docet epilepſiam non ideo ab intemperie ſicca fieri, ſed ab humore potius, quod cito fiat ac ſolvatur; quomodo ergo ſtrangulatio repente continget? Cur non hectici ſtrangulantur? Niſi quis dicat ſiccitatem quidem tempore acquiri, ſed illam non ſatis eſſe necando, niſi febris maxima concurrat: quæ febris afferre poteſt ariditatem muſculorum laryngis & tenſionem, præſertim ſi ſit e genere καυσώδων. Quæſtionem hanc Galenus

resolvit *Com. in Aphor.* 35. *lib.* 4. quum Hippocrates scribit: *Si cui a febre occupato collum invertitur, & vix devorat, sine tumore, letale*: ut illum aphorismum explicet affert similem sententiam *lib.* 2. *Epidem.* quam aperte enarrat *cap.* 3. *lib.* 4. *de loc. aff. Anginam patientium tales erant affectus, colli vertebræ intro vergebant, extraque apparebat collum habere cavitatem, & hoc tactum dolebat*: In utroque loco meminit Hippocrates de angina a contorsione colli: *In Epidemiorum secundo* contorsio fit a tuberculo, hinc doloris meminit: *in* 4. *aphorismor.* contorsio fit in febre ingente, nec tamen doloris meminit, quia forte non est, sed (inquit Galenus *Com. in Aphor. illum lib.* 4.) ob ingentem fit contorsio siccitatem, non tam ratione febris, quam peculiari etiam affectione ob affluxum humoris nitrosi colli, & omnium partium eo pertinentium. A siccitate enim repente inducta tensio fit, tractus, & eversio vertebræ: eo autem celerius strangulatus contingit, si febris ingens sit: nam jam peculiaris est affectio squalida colli & gutturis, & auctario accedit febris ingens quæ arefacit, liquat, fundit humores, acuit & efferat, usumque respirationis auget, sic malum malo cumulatur. Patet ergo peculiarem quamdam siccitatem colli, & gutturis strangulationem contingere, quod non satis acute, ut solet, Galenus explicavit: Quod ne adhuc alicui fictum videatur præter locos adductos *ex aphorismis & 4. acutorum* alius est manifestissimus *part.* 28. *sect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* Hippocrates enim illic animadvertit a ferina destillatione pharyngen esse vitiatum & tabefactum, hinc retractio gutturis & strangulatio. Vide plura in voce κατειλῆσαι. Nos autem quid in ægris observaverimus aperiemus; in rigentissima hyeme quum αὐχμὸς esset (qui non tantum de immoderata æstate, sed etiam de hyeme rigidissima intelligitur) quum omnia.

Virg. Georg. lib. 1.

Penetrabile frigus adurit,

ut loquitur Poeta: A destillatione ferina ichoris cujusdam, residente crassiore humoris parte in cerebro, instar spongiolæ expressa medulla cerebri excussi vidimus juvenis cujusdam fauces, collum & guttur emarcuisse ac contabuisse nec non magnam deglutiendi difficultatem: tamen nullus erat tumor, nulla inflammatio, immoderata siccitas erat peculiaris illarum partium & veluti squalor. Sic species anginæ erat quam & *in Aphor.* explicat Hippocrates & 4. *acutor.* & manifestissime *partic.* 28. *sect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* Sic quomodo in oculis visitur ξηροφθαλμία, sic in gutture sicca angina nullum apud Græcos nomen sortita, nisi quod σύναγχος χολώδης καὶ πικρόχολος, ab Hippocrate 4. *Acutorum* dicitur. Et acutiores Medici ejusmodi anginam necessario habere aliquid συντηκτικὸν, & ferinum καὶ θηριώδες, & malignum autumant: nec abs re. Nam incredibile dictu quam misere vexentur ægri: ut quid opis afferas ignores latente morbo, nihilque sub sensum Medici cadente: unde ægri colliquescunt, ac tabescunt sine ulla causa manifesta. Sed id Hippocrates omnium bonarum præceptionum auctor primus litteris ad perpetuam memoriam & miserorum ægrorum cladem elevandam tradidit. Sed περὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ, præsertim quod ad morbos pertinet, hæc sufficiant.

TO Π.

TO π.

ΠΑΡΆΚΡΟΥΣΙΣ ἀσαφὴς, ϰ̀ ψηλαφώδης, apud Hippocratem legitur *particula penultima lib.* I. *Prorrh. ſect.* I. obſervationeque digniſſimam habet ſignificationem. Ac de nomine παρακρέσεως plura adſcribere alienum eſt, quum a Gorræo diſtinctiones aſſignentur inter μανίαν, παρακοπὴν, παράκρεσιν, παραφροσύνην, ἔκςασιν, & ceteras id genus voces quæ errorem alienationemque mentis ſignificent. Quum autem debita conſtitutio cerebri, ſive ut organica pars, ſive ut ſimilaris conſideretur, integrarum perfectarumque functionum auctor exſiſtit, ita læſio ejuſque offenſa eaſdem functiones evertit atque labefactat. Et ut læſionis gradus ſunt, ita & cauſæ: & ex adverſum: variant quoque nomina, ne quis forte iis temere abutatur idemque putet eſſe apud Hippocratem legi μαίνεσθαι & παραλέγειν, hinc παρακρέσαι ϰ̀ παραπαῖσαι pro mediocri quadam mentis alienatione uſurpantur: unde ἀσαφὴς παράκρεσις mentis error deſipientiaque obſcura dicitur: nec vox illa ἀσαφὴς additur ad minuendam vim nominis παρακρέσεως, ut ſi quis dicat ἔκςασις σμικρά: poſterior enim vox alterius vim diminuit. Quid ergo illud eſt quod ſcribit Hippocrates ἀσαφέα παράκρεσιν valde phreniticam eſſe? Declarat occultam tacitamque ſæpe mentis alienationem quæ ſenſus noſtros lateat, & quæ plus in receſſu, quam in fronte promittat: Galenus ut in omnibus induſtrius eſt & acutus, ita in explicanda rei hujus veritate præ ceteris ingenii ſui aciem oſtentat: ſcribit nomine τ̃ παρακρέσεως ἀσαφῦς latens vitium cerebri ſignificari peſſimum & ægris perniciem creaturum. Nam ut plurimum phrenitidem contingit eſſe conſpicuam, ut quum ægri ejulant, vociferant, floccos carpunt, mordent, proſiliunt, aperteque delirant. Eſt & alia in qua delirii quidem ſumma ſunt omnia, ſed manifeſtis illis notis ſeſe produnt minime: & ea ſæpe cum veternoſa eſt affectione, quæ ſi non adeſſet æque petulantes vehementeſque ægrotantium impetus forent. De ejuſmodi affectione locum *tertii Epid.* vult *Commentario in illum locum* I. *Prorrh.* intelligi Galenus; *Nullus phreneticorum vehementer inſanivit.* Porro veternoſa affectio bifariam adeſſe poteſt, vel pituita cerebrum occupante per ſe aut cum alio humore: unde *partic.* I. *lib.* I. *Prorrh. ſect.* I. dum ait malum eſſe ſi comatoſi phrenitici quarto die exacerbentur; ſignificat, ait Galenus, jam non a ſanguine malum eſſe: quia ſi illud ſanguis adduxiſſet, veriſimile eſſet aut natura juvante, aut Medici ope copiam ſanguinis detractam diminutamve eſſe: nunc autem quum quarto die, quo malum ceſſare debet, illud increſcat, dominantis pituitoſi humoris argumentum eſt: quo in loco phrenitis cum comate explicatur a complicatis humoribus. Secundo modo veternoſa quodammodo phrenitis eſſe poteſt per alienationem temperamenti humidique abſumtionem novo quodam affectionnm ſucceſſu, cujuſmodi eſt illa affectio quam nomine ἀσαφοῦς παρακρούσεως explicat Hippocrates. Itaque ſubindicat, obſcure tamen, delirium bifariam ſuccedere poſſe, aut alterato tantum cerebro, aut alienato. Alienatio autem alteratione longe deterior eſt, & eam no-

mine τῆς ἑκτικῆς διαθέσεως explicat *in Comm.* Galenus, ut idem cerebro delirantis contingat, quod & febre hectica laboranti, ut progressu temporis cerebrum affectum ab humoribus labem affectionemque contrahat quæ numquam eluatur: quod lanis infectis contingit, ut ait Horatius:

Carm. 3. *Od.* 5.

--- *Neque amissos colores*
Lana refert medicata fuco:

Atque talem phrenitin cum parvo pulsu languido ac angusto exsistere asseverat, oppressa nimirum, jacente, ac fatiscente facultate. Et qui assident ægris dum ægrum non dimoventem se vident ac taciturnum, brevi cum eo bene actum iri credunt, quum mors tamen proxima instet. Adjecit, ψηλαφώδης, Vassæus vertit, *Contrectabilis desipientia*, alius, *palpans*, & melius: Ægris quippiam oculis obversatum quod palpatione manuum assequi se posse putant: Delirii enim signum est contrectando velle quippiam prehendi quum nil adsit quod prehendi possit; Item frequenter desurgere velle ad desidendum cum inani opinione rei molestantis, *Comm. in part.* 16. *sectio.* 3. *Prorrh.* Sic παράκρουσις ψηλαφώδης dicitur, ac si dicat, παρακρούοντες ψηλαφώδεες. Et miror Vassæum hominem alioqui eruditissimum male vertisse *in Aphorism.* 16. *sectio.* 3. *lib.* 1. *Prorrh.* ψηλαφώδεες κοπιώδεες, *Contrectati fatigantur.* Nam ψηλαφώδης non contrectatum, sed contrectantem palpantemque significat, ὡς διὰ τῆς ἠρεμαίας ψηλαφίας ἁπτόμενον, contrectatione quadam subobscura aliquid prehendere volentem, ait Galenus *Com. in part. penultimam* 1. *Prorrh. sect.* 1. Item male conjungit hæc, ψηλαφώδεες κοπιώδεες, quum distincte legi debeant: palpantes, delassati ac fracti, ut minimum appulsum non ferant. Sic bifariam Vassæus erravit, nam ad molestam ægrorum contrectationem, id est, quum blandæ etiam manus appulsu offenduntur, non sequitur κόπος sed ὀδύνη: quamquam *in Coacis* legitur ὀδυνώδεες, non κοπιώδεες. Ceterum hoc addam quod pertinet ad illam obscuram latentemque mentis alienationem cum palpo junctam, quæ magnæ phrenitidis signum est, observavi in nobili viro Altissidorensi istam ἀσαφῆ παράκρουσιν: nam obdormiscebat, delirabat perpetuo, interrogatus respondebat, delirabat tamen: perpetuo movebat manus, & contrectare aliquid velle videbatur: pulsus parvus, angustus, post longam ἐφίδρωσιν interiit undecimo morbi die. Quum modeste quieteque eum delirare videremus, omnium eramus securi: sed longe nos opinio nostra fefellerat: hectica enim διάθεσις inerat cerebro.

Πελιδνὸν καὶ μέλαν colorum differentiæ sunt in morbis observandæ. Πελιδνοῦ quidem mentio injicitur, non quatenus in morbis boni malive signi speciem portendit. Πελιδνὸν, livens, medio fere loco situm est inter nigrum & album absolute. Et quum de nigro aliquid decedit amittiturque, ad livorem via sternitur. Colorum observatio primas in Arte medica tenet, quod illis, tamquam certis notis, humorum in corpore dominatus deprehendatur: modo non refluant intro motuque reciproco sen-

sus

ſus noſtros decipiant. Quod Galenus *Comm. in Aphor.* 2. *lib.* 1. annotavit citans Hippocratis *lib.* περὶ χυμῶν: τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν ἐςὶ, εἰ μὴ ἄμπωτις. Et *lib.* 6. *Epid. ſectio.* 4. *part.* 29. Hippocrates ſcribit: δίκαιον ὡς ἂν ἔχῃ ἡ τροφὴ, ὕτω καὶ τὰ ἔξω ἔπεσθαι, *conſentaneum eſt talem in corpore colorationem eſſe & ſuperficiem, qualis eſt materia, ſuccus & alimentum in venis*: nam nomine τῆς τροφῆς, omnis in venis contentus ſuccus comprehenditur. Nec abs re colorum differentias obſervavit Hippocrates quum color ad ea ſymptomata referatur quæ in corporum affectionibus conſiſtunt ut *in libris de ſymptom. cauſis* abunde monſtratum eſt. Hippocrates *initio lib. de mulier. natur. tria in hominibus ſpectantur, Numen, mulierum natura, & colores.* Et Galenus *cap.* 7. *lib.* 5. *de loc. aff.* ſcribit ex coloris in ſuperficie inſpectione vitia & hepatis & lienis detexiſſe: immo etiam ſi hepar nec obſtructum, nec induratum, nec inflammatum, tamen ex colore mutationem in temperie factam inſigniter intellexit. Atque inter colores τὸ πελιδνὸν καὶ μέλαν obſervavit Senex, quod quum alteruter in corpore effloreſcit, nihil boni ſignificatur: porro livido-niger omnino deterior eſt. Niger enim aut ſummum incendium, aut exſtinctionem mortificationemque ſignificat, aut perfectam interceptionem facultatis vitalis quominus partes extimas corporis luſtret: at livor via tantum eſt πρὸς τὸ μέλαν. Tamen in *Prognoſt. lib.* 2. *part.* 9. locus eſt quo colligere poſſis in acutis (in quibus momenta inclinationeſque morborum, ῥοπαὶ καὶ ἔφοδοι conſideranda veniunt) nigritiem lividitate minus malam eſſe. Textus hic eſt: *Si digiti ac pedes omnino nigreſcunt minus peſtiferum, quam ſi liveant.* An nigror non deterior, νέκρωσιν enim abſolutam magna ex parte ſignificat? Si enim ex Galeni *Comm. in part.* 8. *lib.* 2. *Prognoſt.* τὸ πελιδνὸν σημεῖον ἐςὶ τοῦ σβέννυσθαι τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, *deterioris conditionis corpus eſſe nigrities ſignificabit*: Item ſi livor cum infirmitate corporis non mortem ſimpliciter deſignet, ſed in propinquo jam eſſe prædicat, multo magis & nigror. Videndum an hoc verum quod ab Hippocrate dictum eſt. Galenus *in Comm. prædicto* ait minus proprie locutum fuiſſe Hippocratem quum ſcripſit, Nigrorem minus quam livorem malum eſſe; nam debuit potius dicere, vel quod in morbis nigrities omnino letalis non eſt, vel quod extreme pernicioſa. Sed quatenus nigror minus malus ſit quam livor contra quam communis ratio ſuadeat, paucis aperiendum. Quum Hippocrates livorem ait mortem proximam deſignare, livorem intelligit cum læſione omnium actionum quæ κατὰ προαίρεσιν fiunt, ob facultatis infirmitatem aut potius caſum, ut *part.* 7. *lib.* 2. *Prognoſt.* docet. Et ſi cum tali infirmitate juncta eſſet nigrities, quis dubitat quin peſſime appareret? Symptomaticῶs enim id fieret. At nigroris pedum & manuum quum meminit, adjecit, ſi malum facile æger ferat, & ſigna alia adſint ſalutaria: ergo cum livore junxit ruinam caſumque facultatis animalis, quod ſymptomaticon eſt tantum, & perniciei plenum: cum nigritie ſigna ſalutaria vult concurrere: ille enim nigror criticus eſt, ſignificans ad extima materiam morbi fomitem abſceſſiſſe. Notandumque aliud, dixit, livorem digitorum & unguium, & nigrorem manuum & pedum, ac ſi dicat non ſufficere nigrorem digitorum ut ſit criticus, ſed & pedum:

dum: alioqui pars tantum materiæ in partes extimas diverteret, ac raperetur: atque ita mortis metus eſt, ut de Critone legitur *Hiſtor.* 9. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* qui obortis ad talum puſtulis nigris interiit: parte alioqui materiæ totius incapace: quod idem contingeret ſi aut digiti tantum manus, aut pedum nigreſcerent. Contra in Erophontis hiſtoria *part.* 3. *ſect.* 3. *lib.* 3. *Epid.* probabile nigram materiam totam in crura abſceſſiſſe: unde tametſi nigra minxiſſet, convaluit præter ſpem. Et apud Hippocratem *ſub finem lib.* 1. *de morbis* πῦον πελιδνὸν, pus lividum, ait fieri quum ſanguis modicus ad multam ſalivam admiſcetur: & non ſtatim ſpuitur, ſed ſemiputrefactum, & effœminatum manet.

Περίῤῥοια a Latino interprete *particula* 7. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* vertitur *offuſio*: ſed ut in pleriſque grammaticum tantum agit, ita rem quæ ab auctore proponitur non ſatis explicat. Περιῤῥεῖν circumfluere quidem ſignificat, unde περίῤῥοια *circum-effluxio* verti poſſet. Nomen offuſionis quidam referunt ad dejectiones alvi confertim factas, ſpumantes quodammodo a concluſo in iis multo ſpiritu, quales in melancholia hypochondriaca laborantibus deprehenduntur: quo auctore id dicant, non intelligo. Περίῤῥοια ad excretionem urinæ refertur. Nam quum meminiſſet Hippocrates excretionum per alvum, leienteriæ, dyſenteriæ, teneſmi, jam de alio excretionis genere dicturus ſcribit, πολλοῖσι δὲ καὶ περίῤῥοιαι μετὰ πόνου χολώδεες, ξυσματώδεες, πυώδεες, στραγγουριώδεες, οὐ νεφριτικαί. *Multis præterea contigere urinæ effuſiones bilioſæ eæque cum dolore*, &c. Refert autem ad περιῤῥοίας, στραγγουριώδεις, οὐ νεφριτικάς: ac ſi dicat, ſtranguarioſæ erant effuſiones urinæ; non tamen ob affectum renem tales erant: ſed, ut ait *Com. in partic.* 8. *illius ſectionis*, fit ἀπόστασις κατ᾽ ἔκρουν: repurgato nimirum toto corpore quod ob conſtitutionem anni pluvioſam multam undique colluviem in ſe ſe congeſſerat.

Πρόχειρον πνεῦμα apud Hippocratem *part.* 24. 1. *Prorrh.* idem eſt quod φαινόμενον πνεῦμα, & μετέωρον. Nam quum in meatibus reſpirationi deſtinatis anguſtia eſt, aut labefactatum eſt nervorum principium ut ſublimem elatumque ſpiritum metu ſtrangulatus ducere cogamur, id dicitur πνεῦμα πρόχειρον καὶ μετέωρον. Quod utrumque tametſi eodem pertineat, tamen πρόχειρον eatenus dicitur, quod ſenſibus noſtris appareat, coacto ægro nimirum ſcapulas reſpirando conſpicue movere ad redimendam compenſandamque frequentiam ſpiritus: non quin ſit difficilis ea reſpiratio: Et quod adverbium προχείρως, per ἑτοίμως, καὶ ῥαδίως explicet Galenus, ut πνεῦμα πρόχειρον ἔχειν ſit προχείρως ἀναπνοεῖν: illud προχείρως καὶ ἑτοίμως non refertur ad ægrum reſpirantem, ſed ad eos qui adſunt, quique eum reſpirantem facile vident, id eſt, magno conatu ſpiritum ducentem: quod longe petitum videtur. Et apud Galenum eodem loco τὸ πρόχειρον τῷ ἀποκεκρυμμένῳ, id eſt, occulto, contectoque opponitur.

Πυρετὸς περιψυχθεὶς eleganter ab Hippocrate dicitur *part.* 7. *lib.* 1. *Prorrh.* febris perfrigerata: ut quum in leipyria febre, aut cauſo uruntur interna,

na, extimæ vero partes algent. Nec enim tametsi febris definitur per expansionem caloris alieni in corpus universum, ex eo colligere est, febrem proprie non esse, si in extimis partibus frigus adsit summum: quum febris non tam ex eo sit æstimanda quod in corporis partibus conspicuis calor fusus sit, sed potius quum in internis maximeque in partibus nobilibus conceptus est. Quod aperte Galenus explicat *Com. in partic.* 29. *sectio.* 1. *lib.* 6. & *Comm. in part.* 7. *lib.* 1. *Prorrh.*

TO P.

ΡΕΥΜΑΤΙΚΗ' διάθεσις Latinis, dispositio rheumatica, nam nomen ῥευματικὸν circuitione est explicandum: & quum nomen hoc ambiguum sit, verbi homonymia est explicanda. Quum a partibus superis in inferas, aut validis in infirmas, aut continentibus in contentas fluxio fit, ῥεῦμα καὶ κατάῤῥυς, Græcis in διάθεσις ῥευματικὴ καὶ καταῤῥώδης dici potest: & peculiari nomine dicitur quum humor a capite descendit qui varia inducit symptomata ut docet Galenus *lib.* 3. *de Symptom. causis. cap.* 4. quo loco κατάῤῥυν ad caput refert, sive ab intemperie simplici, sive composita malum ortum sit: & alio nomine τὸ ῥεῦμα dicitur τῆς κεφαλῆς. Nam in aliis partibus ῥεῦμα aliud partis nomen sibi adsciscit, unde *in Prognosticis* animadvertit Gorræus ῥεῦμα γαστρὸς, dici pro alvi profluvio. Et nos fluxum aliquem hepaticum dicimus, lienosum, dysentericum, quæ omnia nomine τοῦ ῥεύματος includi possunt, quum partem aliquam principem auctoremque sui agnoscant hi fluxus: Et accommodate ad hæc quæ dicimus Galenus *cap.* 4. *lib.* 3. *de Sympt. causis*, ait, analogiam esse inter caput & ventriculum in fluxionibus ipsis: quo enim modo caput male affectum sese exonerans in partes aut propinquas, aut remotas, varios morbos producit, ut tabem, inflammationes in hepate aut liene Galeno *cap.* 14. 2. *de differ. feb.* aut volvulos in intestinis Hippocrati *lib. de Glandulis*: Immo & longa alvi profluvia (nam horum caput auctor est ut ait Hippocrates *lib.* περὶ παθῶν.) ita male coquens ventriculus diarrhœas facit: & tempore partes illæ imbecilliores factæ malum producunt ut licet colligere ex Hippocratis *lib.* περὶ παθῶν: nam ait venter inde fit ἀσθενὴς καὶ λεπτός. Aliam analogiam eamque elegantem scribit Galenus 2. *de differ. febr.* inter caput & ventriculum dum adumbrare vult (nusquam enim ratio causaque expressa est) cur certa periodo fluxiones sint reduces: Ut, inquit, ordo est excretionis in ventriculo ipsorum excrementorum, & tamen ignoratur, quia causa excretionis nescitur, ita quia ignoratur causa generationis, & excretionis excrementorum in capite, influxus proportio & ratio quoque nos latet: Ergo quum pars aliqua princeps, ut cerebrum, multum humoris accumularit, impatiens tanti oneris relegat in partes illas: accumulat autem multum in se vel quod debilius sit, vel quod pituitæ sedes sit, ut problematice, non tamen sine ratione, scriptum est *lib.* 4. *de morbis* apud Hippocratem; nam quicumque *eum lib.* scripsit ab eventis rem metitur, nec tam naturalium humorum rationem habet quam non naturalium, quum nemo ignoret si quis humida frigidaque multa pituita abundet, a qua aut tormina

Vide cap. 14. *&* 15. *lib.* 2. *de diff. feb.*

tormina ſentiat, aut dolores articulares, aut horrores ſub cute frequentes ſentiat, quin horum malorum origo a cerebro ſit: ergo ab hoc pituitæ proventus. Quum itaque debile, & quatenus eſt ejuſmodi cerebrum multum pituitæ acervat in ſe colligitque, & quatenus cucurbitæ inſtar attrahit, eſtque ſpongia, ad iſtam congeriem hoc facit plurimum, ut demonſtrat Hippocrates 4. *de morbis*, & *lib. de Glandul.* ſed incommodum hoc alia opportunitate compenſat & redimit: quia enim ſuperum locum tenet tamquam in arce, & principatum quemdam in corpore, eatenus ſeſe expedit ea pituita quam ſuo marte pepererat, aut quia imbecillius, aut alia ratione. Horum omnium argumentum eſt, quia quum ſuam vim non poteſt exerere, & ab onere opprimitur, ſuccumbit victum: hinc apoplexiæ, epilepſiæ, comata, catochæ, quæ omnia pituitoſi humoris cerebro familiaris ſunt ſoboles. Nam ut annotat Galenus *Comm. in particul.* 20. *lib.* 1. *Prorrhet.* caloris eſt movere, & non ſinere ea quibus ineſt quieſcere, ita frigoris eſt ea immobilia reddere in quibus quoque ineſt. Et quum ita affectum eſt cerebrum ut mittat in has aut illas partes, id ῥευματικὴ διάθεσις dici poteſt. Sed longe alia eſt harum vocum proprietas cujus gratia hæc commentamur tamquam multum profutura: nam proprie diatheſis ῥευματικὴ, ad partes fluxione tentatas eaque diuturna refertur, aut quum præ imbecillitate ſua ſive naturali, ſive adſcititia nata eſt pars recipere humores aliunde influentes eoſque corrumpere, quod non faceret, niſi jam malum habitum contraxiſſet, & jam in ῥευματικὴν diſpoſitionem deveniſſet. Priorem modum, nempe quod pars fluxione multum tentata tandem in ῥευματικὴν διάθεσιν deveniat, explicat Galenus *cap.* 17. *lib.* 2. *de differ. febr.* quum ait: *Si deſinat fluxio (ut jam in partem imbecillam nil deſcendat) quia calor malus partis deſinit, & diſpoſitio partis ſuſcipientis fluxionem permoveat, idem ſuſcipienti parti, quod & mittenti prius conveniebat, accidit: nam excrementa colliget, & quia pravus in ea collectus ſanguis, & quia debilis eſt: adeo ut onus potius ſit ſanguis in ea contentus quam alimentum.* Et hoc eſt in ῥευματικὴν διάθεσιν deveniſſe. Et corruptio quæ prius erat per modum fluxionis, nunc eſt per modum generationis in parte ipſa imbecilla reddita, & congeſtionis. Nec ſolum id ab excremento collecto fit, ſed etiam ab alimento ipſo quod corrumpitur ob vitium vetus contractum a diuturna defluxione. Idem plenius explicat Galenus *c.* 14. *l.* 2. *de diff. feb.* *Per plethoram aut cacochymiam partes infirmiſſimæ aut eryſipelate, aut herpete, aut alio morbo tentantur, aut habent illam quam dicunt διάθεσιν ῥευματικὴν.* Quod non ſignificat ſimpliciter partes ita comparatas eſſe ut aliunde recipiant, ſed jam ſuo ingenio (licet nil mali aliunde adſit) alimenta excrementaque corrumpere quæ in alias partes ſecedant. Aliud enim eſt ῥευματίζεσθαι, aliud διάθεσιν habere ῥευματικὴν: nam illud ſignificat tantum dilui partem imbecillam ab eo humore qui a parte forti onerata mittitur: hoc autem malum contraxiſſe habitum demonſtrat. Ac jam de priore modo. Poſteriorem modum, nempe quum pars forte imbecillitatem contraxit, non autem ratione diuturnæ fluxionis, ut in priore modo diximus, a qua imbecillitate, & alimentum, & ea quæ ab aliis ſanis partibus mittuntur corrumpat, explicat Galenus *cap.* 4. *lib.* 1. *de loc. aff.*

qui

qui locus eſt admodum commemoratione dignus. Quidam a benignis ſuccis offendebatur, dolores ſentiebat & tormina, Galeno roganti quid ita eſſet, reſpondit in eam ſe affectionem veniſſe ob uſum medicamenti quod ad evacuandos acres humores ſumſerat: Galenus conjecit vitiatum eſſe inteſtinum, & jam in rheumaticam diſpoſitionem deveniſſe, propte-reaque facile jecoris excrementa recipere in ſe, eaque corrumpere. Sic eſſentia τῆς διαθέσεως ῥευματικῆς in duobus conſiſtit, ut promptitudo & facilitas ſit ad recipienda aliarum partium excrementa: præter id, ut ea corrumpat. Utrumque autem contigit ob vitium a parte contractum: & niſi iſtud eſſet vitium, & jam prava diſpoſitio, facile admitteret excrementa hepatis inteſtinum, & ea nec corrumperet, nec ab eis læderetur. Nam quum ſanum eſt inteſtinum, facile excrementa jecoris ſuſtinet, quum ea non ſtimulent multum (niſi aut in propria ſede vitium nacta fuerint, aut id a parte in quam deſcendunt, & in qua morantur contraxerint.) nec neceſſe illa excrementa mala eſſe per ſe, quum quod jecoris excrementum eſt, id alteri parti alimentum eſſe poſſit, ut ab eo fructum & voluptatem pars capiat. Sed quum pars male affecta eſt, & præſertim quum incidit in ῥευματικὴν διάθεσιν, proprium alimentum corrumpit, nedum partium aliarum excrementum: immo a re minima offenditur. Demonſtratum enim ante ex 17. *cap. lib. 2. de diff. feb.* alimentum ita affectæ parti onus potius eſſe quam nutrimentum. Nomen autem hoc διαθέσεως ῥευματικῆς, apud Galenum ſæpe legitur, nec ſatis apparet quid eo ſignificetur: non tam modum fluendi ſignificat, undecumque id fiat, quam partis ipſius affectionem & διάθεσιν, ſive ſit imbecillitas in ea parte contracta, quod Galeno videtur, ſive fluendi quidam impetus: Item, an per venas & arterias fluxio fiat, an per inanes meatus. Vulgus Medicorum, & ignarum quoque omnes a capite fluxiones eſſe cenſet: at Antiquis contra videtur; id quod nomen διαθέσεως ῥευματικῆς indicat: nam & undecumque & in quaſcumque partes derivari & a vaſis, & ab inanibus ſpatiis in quaſlibet partes humor poteſt. Et ut in infinitum noſtra non prodeat oratio, ſatis erit locos deſignare in quibus iſtam ῥευματικὴν διάθεσιν celebrat Galenus, ut ex locorum collatione intelligas quid hoc nomine ſignificetur. Galenus obſervat quempiam acre medicamentum ſumſiſſe, inde vitiatum eſt inteſtinum, inde in διάθεσιν ῥευματικὴν devenit, & facile jecoris in ſe excrementa recepit, & ea corrupit: hic ὕπαρξις τῆς διαθέσεως ῥευματικῆς explicatur: & vix alio loco enucleatius id deſcribitur. Alius eſt locus ubi meminit ipſarum ῥευματικῶν διαθέσεων: Immo & libro in quo de iſtis affectionibus rheumaticis egit, diſputat de cauſis periodorum: Item qua ratione in affectionibus & inflammationibus externis contingit, ut in exacerbatione & dolor, & tumor augeatur, & venæ turgeant ob affluxum inutilis materiei: idem quoque contingat in internis pulmonum affectionibus & thoracis, & in inflammationibus: illo loco meminit ῥευματικῶν διαθέσεων. Item quum agit de menſtruis immodicis, ut fiant humoribus a venis derivatis, ad venas uteri ſanguinem depelli ait, ὡς ἐν ταῖς διαθέσεσι ῥευματικαῖς: vide plura a nobis explicata *in primo tomo Conſiliorum meorum.* Item περὶ τῶν ῥευματισμῶν Galenus *lib. de ſang. miſſione, Cap. 8.*

Cap. 4. lib. 1. de loc. aff.

Cap. ult. lib. 2. de diff. feb.

Com. ad Aph. 57. lib. 5.

quum de ea exoneratione sermo fit, quæ in habitum corporis fieri solet: qui locus ῥευματικὲς non esse a capite repetendos, more vulgi, docet, sed ab interiore corpore robustiore in genus musculosum infirmius & imbecillius. Et pluribus id explicatum est in eo quem sic inscripsimus lib. *Examen duorum morborum qui ab antiquis non sat abunde sunt explicati & definiti.* Horum prior ῥευματικὸς affectus, & ἀπόκρισις ἔξω dicitur, alter pleuriticis ex dorso: Et inter locos memorabiles occurrit unus in quo agit de distinctione excrementi partium nervosarum & carnosarum. Caro (ait) non propria sui ratione fuit mucosa, aut alia pars sanguinea, sed proprium ejus excrementum est, quale ταῖς ῥευματικαῖς διαθέσεσι, & in jecorariis excretionibus. In membranis & ossibus facile apparet mucus, raro in carnibus: qui locus facile potest explicari *ex lib.* 1. *locor. affect. cap.* 4. Pluribus id definiri posse, sed satis erit Lectori locos annotasse, ut ex lectione & comparatione hujus rei verum germanumque sensum eliciat.

Ῥῆξις κατ' ἐξοχὴν pro venarum ruptione accipitur apud Galenum: & διαπήδησις, ϗ ῥῆξις, ἀναστόμωσις ϗ ἀνάβρωσις, ad αἱμοῤῥαγίαν referuntur: quamquam αἱμοῤῥαγεῖν ad narium fluxum proprie refertur. Galenus verbo composito eoque prisco vocat *part.* 86. *lib.* 4. *acutorum* φλεβοῤῥαγίαν. Dicemus autem quibus signis ῥῆξις ϗ ἀναστόμωσις, & aliæ differentiæ distinguantur: quod id non minimum conferre videatur. Ῥῆξις apud Galenum *Com. in Aphor.* 78. *lib.* 4. Ῥῆξις ἀκριβῶς αἵματος ἐργάζεται κένωσιν: ruptio est quum meraci purique sanguinis excretio fit: male in vetere Leoniceni interpretatione: Diruptio, ait, puri sanguinis facit evacuationem, locus corruptus plane: item ἀθρόως fieri debet in ruptione evacuatio, & repente, Græcis ἐξαίφνης: ut ea ratione scripserit Hippocrates; *Qui sponte sanguinem mejunt, iis a renibus ruptio venæ significatur.* Et vox ἀπὸ ταυτομάτου duo significare potest, sine causa manifesta, & repente. Et excretio purioris sanguinis repente, quum nihil præcesserit quod hoc afferat, fieri potest & ob nimiam venarum repletionem (unde talis ruptio ad causam non manifestam refertur) & ob saltum equitationemque: & hæc ad causam manifestam pertinet. Itaque placet Galeno *in Com.* τὸ ἀπὸ ταυτομάτου potius ἐξαίφνης significare: Hæmorrhoidon fluxus quum fit, non debet fieri αἱμοῤῥαγικὸν τρόπον, ac si ruptio aliqua esset, id est, non ἀθρόως, sed κατὰ βραχὺ, ait Galenus *Com. in Apho.* 25. *lib.* 4. Quo ex loco modum fluentis sanguinis in ῥήξει, & ἐν ἀναστομώσει facile colligere est. At in anastomosi non fit κένωσις ἀθρόα, sed κατὰ βραχὺ, unde ῥήξεως ϗ ἀναστομώσεως differentia patere potest, quod ἐν τῇ ῥήξει fit evacuatio ἀθρόως, ἐν τῇ ἀναστομώσει paullatim fiat, præsertim si paucus sanguis. Leonicenus vertit, *præsertim si parva sit apertio*: quem errorem ut omnes animadvertant verba Græca fidem facient: ἡ δὲ ἀναστόμωσις (suppl. γίνεται) οὐκ ἀθρόον αἷμα προχέουσα, ϗ μάλιςα ὅταν ᾖ βραχύ: Anastomosis non confertim sanguinem fundit, præsertim quum paucus exiguusque fuerit. Adjectivum βραχὺ, an ad αἷμα, an ad dictionem ἀναστόμωσις, referetur? si ad illud, & sensus constat, & solœcismus non est; si ad anastomosin, sensus quidem

dem ſtare poteſt, ſed non ita proprius, at ſolœciſmus non poteſt evitari. Ἀναβρώσεως ſigna alia ſunt, nam & dolores præceſſerunt, & puris nonnulla fit excretio. Plura *Comm. in Aphor.* 78. *lib.* 4.

Ῥιπτασμὸς ἀπὸ τοῦ ῥίπτεσθαι, quod verbum ad ægros Celſus refert qui in lecto conflictant ſeſe: proprie Latine dicetur, corporis disjectio, projectio, inquietudo, dum aut affecto ſuperiore orificio ventriculi, aut maligna vi morbi ita affectus eſt æger, ut ignoret quo ſitu corpus collocare debeat. Atque idem ῥιπτασμοῦ nomen ſignificare videtur, quod ἄσα, καὶ ἀλυσμὸς, quum ſubinde decubitum mutat æger: Vide *Comm. in part.* 22. *ſectio.* 2. *lib. de Diæta* τῶν ὀξέων. Porro quod omiſit Gorræus ἀλυσμὸς, apud Hippocratem duplex eſt, ναυτιώδης καὶ ἀνέμετος: plura alias.

TO Σ.

ΣΠΑΤΙΛΗ Galeno *Comm. in particulam* 22. *lib.* 2. *de Diæta acutor.* ſignificat liquidam alvi excretionem, ut quum male pranſis cœnatiſve (ſi quid nimirum peccatur aut in tempore, aut ordine, aut qualitate rerum aſſumtarum) calor ventriculi afficitur: ita enim chyloſis vitioſa fit, & ciborum non coctorum excretio fit. Interpres Hippocratis male vertit σπατίλην *alvi lævorem*: aliud enim eſt alvi lævor, aliud vero σπατίλη: quamquam affinitatis nonnihil inter ſe ſe habent.

Σπάδων, aut melius σπαδὼν (quoniam nomen σπάδων aliud ſignificat) apud Hippocratem *lib.* 1. *de morbis* peculiarem habet ſignificationem, eamque non negligendam. Quum illo loco de empyematis cauſis diſputat, inter eas recenſet rupturam venarum in pulmonibus, item & earumdem venarum τὸ σπαδῶνα. Ruptura autem & σπαδὼν differunt, fere καθ' ἧττον καὶ μᾶλλον. Pote quum quis immodicum laborem ſuſtinuit, aut vomuit, ſæpe in pulmonibus rumpitur vena; ob ſanguinis motum raptumque violentum, unde purulenta ſequitur excretio ulcuſculo facto: Sin autem præeunte motu iſto violento ſanguis turgeat & vena non rumpatur, idem contingit venis pulmonum quod & venis quæ a Medicis varicoſæ dicuntur, in pulmonum vena ὁ κιρσὸς fit, id eſt dilatatio venæ a ſanguine ibi coacto & ſtagnante: nam & dilatatio iſta auctore Aëtio in omnibus partibus contingere poteſt, quæ venas habent, præſertim ſi a fonte caloris ſint diſſitæ. Sed hoc ab Aëtio dictum eſt, quia novit bifariam dilatari venas, vel ob ſanguinis pigritiem tarditatemque quum craſſior eſt, fœculentior, & a calore ſpirituque influente non illuſtratur: eoque modo varices proprie fiunt: alio modo quum per incitationem violentumque motum fit: inſilit enim ſanguis, & ſibi velut iter præcludens dum confertim movetur, venæ dilatandæ occaſio eſt. Quod in pulmone τὸ κιρσὸν, aut κιρσοειδές τι, Hippocrates 1. *de morbis* vocat, & τὸ σπαδῶνα. Ait enim in pulmone ab exercitatione velut κιρσὸν fieri, quem σπαδῶνα vocare poſſis, interpres ſatis male, *acutum tractum*, vertit. Et paullo poſt de venis in lateribus poſitis loquens ita ſcribit: *Eodem modo*

venæ in latere afficiuntur, quæ intus in superficie positæ sunt: & quum sic affectæ fuerint, κιρσοειδῆ γίνεται καὶ μετέωρα εἴσω, *varicosæ fiunt venæ & intus in molem aliquam attolluntur: ac si divellerentur vasa ipsa ut intumescant.* Et propter eam divulsionem solutionemque continuatis, τοῦ σπαδῶνος nomen, ἀπὸ τοῦ σπᾷν καὶ σπᾶσθαι derivatum, imponitur.

Σπυραθώδες διαχώρημα, ἀπὸ τῶν σπυράθων, id est, ab excrementis caprarum quæ globulorum instar rotunda sunt, & sua circumscriptione circumducta. In dictione ψατυρά, docuimus in resiccatis a calore arefactisque maximam partem sicca, arida, rotundaque ac globulosa reddi excrementa: nam calor exsugit exsiccatque: nec tamen necesse esse illic demonstravimus, quoties aut hepar, aut interna ardent, spyrathoden esse excretionem. Etenim Hippocrates *part.* 4. *lib.* 4. *de Diæta acutor.* dum historiam febrium ardentium explicat, ait in illis liquidas esse excretiones & pallidas. Galenus hoc contingere ait, quod humores serosi sint ac crudi, ideoque tenues quod coctio omnis crassefaciat. Idem Hippocrates *partic.* 30. *sectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* in febribus continuis, quas τειταιοφυεῖς vocat, excretionem multarum per alvum humiditatum observavit, quum tamen æstus ingens esset: & *partic.* 40. *lib.* 4. *acutor.* duabus de causis alvum in febribus liquidiorem esse posse contendit, aut propter ventris phlegmonem aut propter colliquationem; sic diversa ratione phlogosis ventris alvum lubricat, & adstringit. Inter ceteros vero locos de siccis aut liquidis excrementis, hepate aut simpliciter inflammato aut imbecilliore reddito, aut ventre affecto, occurrit unus ad *particul.* 17. *lib.* 4. *acutor.* ubi notabis vim verbi τοῦ κεχυλῶσθαι. Sæpe tamen σπυραθῶδες excrementum est, & ægre egrediens (quod πρὸς ἀνάγκην vocat Hippocrates 2. *Prognost.* & *in Prorrhetico*) inflammato aut incalescente plurimum fit hepate, ut pote tenuem humoris partem exsugente & alliciente: quod 3. *Epid. Histor.* 2. notum est de Hermocrate, cui quum inflammatum hepar esset, ab alvo combusta, dura, non paucaque exibant: idem & *in Prognosticis* annotat Hippocrates de Hydropicis loquens: nam hydrops aut affecto primario hepate fit, aut secundario tantum: secundario ob inflammationem quamdam lactium, mesenterii & primarum venarum: primario ob inflammationem in ipso hepate conceptam: quamquam ab aliis causis esse potest. Sed posita hypothesi hac, nimirum & in hepate inflammationem esse, & alias in mesenterio: non minus ab hoc, quam ab illo sequitur hydrops. Sed Hippocrates distinctionis notas assignat: si mente eas velis assequi, sciendum primum hydropi ab inflammatis ilibus & mesenterio nato profluvium alvi adesse socium: contra hydropi nato ab inflammatione hepatis alvum siccam dura excernentem ægre (quod excretionem spyrathodem designat) conjungi. Sed ejus rei causas tres assignat Galenus in *Comm. in part. illam* 2. *lib.* 2. *Prognost.* prima est quia inflammatio lactes debilitat, unde non amplius attractioni hepatis subserviunt: hinc non remanet in tenuibus intestinis χυλὸς, sed rapitur, & pellitur. Secundo alimentum corrumpitur, hinc facultas ad excretionem excitatur. Tertio ob loci calorem impense auctum multa bilis

lis generatur, hinc ἐρεθισμός. Quo loco quæstio proponi potest cujus cognitio plurimum utilitatis ad diagnosin, & affectuum therapian est allatura: Cur non eadem ratione inflammato hepate fluor alvi contingat, ac quum mesenterium ardet? Primum demonstratum est ante, in biliosis, continuis, & adurentibus febribus, in quibus hepatis æstus est, profusiorem alvum esse ex Hippocrate, & hoc signum esse συνεδρεῦον, nonnihil accedens ad παθογνωμονικὸν, quod calor febrilis auctus omnia cruda faciat ac corrumpat. Secundo si ex Galeno ilia inflammata sive mesenterium, sive lactes vocaveris, ideo fluorem afferunt, quod multum bilis generent, ideoque alvum citent, multo magis id præstabit hepar bilis officina: cur non generabit ichores & bilem quibus citabitur, quemadmodum & iidem ichores singultum faciunt inflammato hepate? Præterea, si mesenterium inflammatum corruptionem cibi affert fluoris causam, cur non & hepar? Immo potior ratio videtur. Item si inflammatio hæc in mesenterio angustiam affert, unde ἀνάδοσις impeditur, cur non & in hepate, & per consensum in mesenterio? Et si hepar exassat, adurit, exsiccat, cur non & mesenterium? Cuilibet enim parti inflammatæ datum est oblatam rem calefacere, ac quoad potest, siccare. At dices, si hepar inflammatum est, exassat, torret non solum quæ in se habet, sed quæ in venis mesaraicis continentur & devehuntur; immo fæci sanguinis simile reddit excrementum (quod ideo Græcis dicitur ὑπεροπτώμενον Galeno *cap.* 7. *lib.* 5. *de loc. aff.*); sed si cum inflammatione juncta sit imbecillitas, tunc adest liquidior alvus: at numquid intemperies calida & phlogosis hepar imbecillum reddit, proinde fluorem hepaticum accersit? Non est necesse. Ideo aliud est inflammari hepar, aliud mesenterium. Nam quum illud ardet, saltem devectio fit alimenti, illudque alimentum moram trahit circum hepar: oportet autem agens ei quod patitur vicinum esse; at quum mesenterium ardet, impeditur illa alimenti ἀνάδοσις, & non moram trahit alimentum, sed quia non subit præterlabitur: impedita autem ἀνάδοσις maxime alvum liquidiorem facit. Rationes tamen in utramque partem allatæ, ac confictæ multum probabilitatis habent, & plerisque negotium sunt daturæ.

Σύναγμα ἀπὸ τοῦ συνάγεσθαι, apud Hippocratem *particul.* 15. *sect.* 3. *lib.* 6. *Epid.* coagmentationem concretionemque lapidis significat. Galenus multis in locis cum Hippocrate utitur nomine συστάσεως: & *in* 3. *Aphorismorum* σύστασιν πωρώδεα dicit: Illo loco *sexti Epid. Hippocratis* meminit συνάγματος μετ' οὔρησιν, ut distinguatur a synagmate πρὸ οὐρήσεως: ut σύναγμα dicatur μετ' οὔρησιν post collectionem urinæ in vesica, a renibus in hanc percolatæ: nec enim οὔρησις mictum significat, sed collectionem urinæ in vesica post secretionem factam; οὔρησις Latine quidem, Mictus, reddi potest, sed non ut nomen mictus actum mejendi significet. Quidam per nomen τοῦ συνάγματος παρὰ οὔρησιν levem horrorem qui prehendit sub dio mejentes intellexere. Sed hac interpretatione suam inscitiam aperte declaraverunt, ut nos *in libello de lapide* a nobis conscripto aperuimus abunde.

Σύν-

Σύντροφος νόσος, morbus una nutritus, vel ad verbum, connutritus dici potest. Is autem σύντροφος dicitur qui longo tempore corpus detinuit ac exercuit, ac si principiis ipsius naturæ primis inhæsisset ac cum materno lacte suctus fuisset. Non videntur autem plane morbi connutriti idem esse cum diuturnis, de quibus Hippocrates *in Aphorismis* cum eorum crisin, aut solutionem potius explicat, ut *Aphorism.* 28. *lib.* 3. *Plurimi affectus diuturni* (nam vocem χρόνιον addit Galenus) *pueris judicantur, nonnulli in* 40. *diebus, alii in septem mensibus, alii in annis septem, quidam quum puberes anni instant. Qui permanserint, nec pubere ætate desierint pueris, nec quum menstrua incipit purgatio fœminis*, εἰώθεν χρονίζειν *durare, ac perseverare consueverunt.* Leonicenus vertit, commori consueverunt: ad rem quidem apte satis, sed non ad verbum. Melius autem durare verteretur, nec enim eos affectus necesse est ad mortem comitari sed durare quidem fas est. Si autem jam præcipitis decrepitæque ætatis homines prehenderint, consenescunt quidem ac commoriuntur. Qua in sententia fuit Hippocrates *Aphor.* 39. *lib.* 2. *Aphorismorum: Senes, præsertim qui in prima parte senectutis degunt, maximam partem minus ægrotant quam juvenes; qui vero morbi diuturni eos adoriuntur*, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκουσι, *maxima ex parte commoriuntur*: non dixit χρονίζουσι, quod notandum, ut detegatur error Leoniceni qui τὸ χρονίζειν commoriendi verbo explicavit. Omnes quidem σύντροφοι morbi diuturni sunt, unde diuturnitatis verbo a Galeno describuntur, sed non contra diuturnis omnibus συντρόφου nomen rationemque attribues. Ut connutritus morbus suæ originis primordia a primis elementis, igne & aqua, quæ Hippocrates in generationem sufficere abundeque esse eleganter *lib.* 1. *de Diæta* tradidit, videatur repetere ac arcessere: Ut si plus aquæ cuipiam insit, in humidiores morbos præceps magis ruet: sin plus ignis æstivorum morborum procellis facilius tentabitur, eosque fovebit; ut enim temperies nativa morborum parens exsistit, sic & conservatrix: & ut Galenus *Commen. in Aphorismorum* 39. *lib.* 2. scribit, πάντες τοῖς οἰκείοις νοσήμασιν εὐαλωτότεροί εἰσι, *corripiuntur facilius morbis congeneribus.* Connutritorum morborum in classem vocabuntur hemicrania, podagra, calculus, tabes, præsertim quum aut a semine ipso labes contracta est, aut a nutricatu quem a matre in utero cepit fœtus. Sic Hippocrates *in lib. de Aëre, locis, & aquis* convincit ex eo semen a toto corpore decidi, quod ex macrocephalis macrocephali, ex sanis sani nascantur. Præterea Hippocrates *lib. de sacro morbo*, quem plane non rejicit Galenus ex numero germanorum librorum Hippocratis *Comm. in partic.* 4. *lib.* 1. *Prognost.* aliam rationem adstruit illius contractæ ab initio imbecillitatis: *Purgatur & florescit cerebrum pueri in utero sicut & aliæ partes priusquam gignantur. In hac purgatione si probe purgatum fuerit, & nec plus nec minus defluxerit, fœtus maxime sanum caput est habiturus. Sin amplior colliquatio a cerebro fiat, dum augetur fœtus morbosum caput habebit, & sonitu plenum, nec solem, nec lumen, nec frigus tolerabit.* Aliaque illo loci scribuntur digna intellectu. Sic ea infirmitas a primordiis ortus nostri derivatur, & σύντροφος dicitur, sive mala διάθεσις, sive morbus, sive impotentia, sive infirmitas vocitetur. Ex præcedentibus liquido constat καταχρηστικῶς quidem omnes morbos diu

nos

nos exercentes σωντρόφυς dici vocarique posse: sed aut σύντροφοι dicuntur qui nobiscum nascuntur, in principiis ipsis veluti siti latentesque, & qui tempore emicent ac in lucem promittantur: iique aluntur crementumque capiunt ac roborantur, nisi mutatione ætatis quæ *ex libro 3. Aphorismorum* juvare plurimum solet, aut evacuatione aliqua naturali aliquid aliud contingat. Item σύντροφοι dicuntur morbi qui nos quasi demum natos non invadunt, sed peculiari aliquo diætæ vitio, aut excrementorum proventu nos corripiunt; qui si jam ætate grandes ceperint una cum fato ipso concedunt. Posteriorem modum explicat, *in Aphorismo 39. lib. 2. Qui morbi senibus accidunt diuturni magna ex parte comitantur ad mortem & consenescunt.* Item *Aphorismo* 40. illius libri, *raucedines in valde senibus coctionem non admittunt.* Galenus *in Comm.* ait non solum illum morbum senes ad mortem comitari, sed nephritin, podagram, & omne morbi genus a frigidis humoribus natum, quod diuturnum est, Galeno scribente *Com. in Aphor. 39. lib. 3. omnes morbos diuturnos frigidos esse.* Sed ut proprie loquamur qui jam senes factos prehendunt morbi ratione præsertim imbecillitatis, temperamenti, & congeriei succorum crudorum, dicentur οἰκεῖοι, congeneres, non autem σύντροφοι. Sed de morbis nobiscum natis & in sinu nostro veluti positis aliud est, quum τοῦ σωντρόφυ nomen illius proprie addicatur. De his Hippocrates *part. 6. sect. 5. lib. 6. Epid.* scribit: *Morbi σύντροφοι in senecta relinquunt, per coctionem, solutionem, aut rarefactionem.* Galenus valde laborat in explicatione illius Aphorismi: nam si omnes morbi diuturni frigidi sunt, ut paullo ante dictum est, syntrophi morbi diuturni in senecta vires acquirent, nedum solventur: Omnes autem frigidi senes comitantur ad extremum usque diem, ut etiam demonstratum est, & ut Galenus *Comm. in Aphorism. 41. lib. 7.* scribit: *Senioribus omnia mala pejora fiunt ratione imbecillitatis*; sic σωύτροφοι, & diuturni morbi adventante senio deteriores evadent: quod & *Comm. in Aphorismum 6. lib. 6.* abunde explicat, dum rationem reddit, cur renum & vesicæ vitia in senibus non curentur. Nam est virtutis magna imbecillitas quæ tamen variat pro variis senectutis temporibus, quum crudi senes viridesque sint, alii præcipitati & capulares, ut Galenus *in libris de sanitate tuenda* pluribus explicat. Nunc quum ista sese ita habeant, videndum an verum sit quod Hippocrates scribit, connutritos morbos in ipsa senecta relinquere, τῶν σωντρόφων nomine morbos intelligens qui nos fere ab initio comitati sunt, peculiarem temperamenti rationem consequentes. An de frigidis, an vero de calidis intelligit Hippocrates: non de frigidis, quia adaugerentur potius ætate senili & novo excrementorum proventu foverentur: minus vero de calidis Aphorismus est audiendus, quum supra positum sit omnes affectus diuturnos frigus patrem agnoscere. Accedit quod quum Hippocrates dicat morbos in senio διὰ τὴν λύσιν cessare ac quiescere, λύσεως autem nomen ad morbos frigidos & diuturnos pertineat, 1. *cap.* 1. *de Crisibus*, mirum non est si de frigidis morbis intelligatur. Nec enim audire oportet veterum interpretum aniles nugas qui morbos in senecta relinquere ajunt, animi quidem morbos, iracundiam, avaritiam, superstitionem, Græce, δεισι-

δαιμονίαν, corporis autem amatorias perturbationes. Hæc tamquam commentitia & inania rejicit Galenus. Ut ad rem redeamus. Morbi in senecta relinquunt, præsertim qui in intemperie calida positi sunt, vel potius morborum διαθέσεις quædam, & intemperaturæ quædam morborum parentes, quamdiu ætatis fervor viget, parva occasione morbos proprie dictos suscitant, sed ætatis flexu quum jam deferbuit calor acer, a temperamento senili pote frigidiore temperationem moderationemque habent. Galenus meminit *in Comm.* de articularibus morbis ab intemperie calida, de cephalæis & nephriticis doloribus ab eadem intemperie natis: quorum morborum dispositiones, & ut ita dicam in eos inclinationes & propensitates sunt nobis congenitæ & σύντροφοι: & ætatis senilis temperies ad frigiditatem devergens earum dispositionum est tamquam medela, & remedium, ut *Comm. in hanc particulam* pluribus explicat Galenus. His consentiunt quæ ab Hippocrate scribuntur *cap. de Erysipelate lib. 2. de Morbis*, quod erysipelas, id est calida dispositio diu manens in corpore, senescentes relinquat, id est, senectus est tamquam remedium, Græce τὸ ἐρυσίπελας τοὺς ἀπογηράσκοντας ἀπολείπει. Sic observati sunt quidam ab intemperie calida serosi biliosique humoris procreatrice articulari labore implicari, qui adventu senilis ætatis ab eo fere immunes exstiterunt: vetus enim illa infirmitas & intemperies veluti contemperatione quadam correcta est ac emendata. Qua in re demonstratio *Aphorismi* 20. *lib.* 2. *Aphorismorum* consistit: *Quibus juvenibus alvus humidior est, iis senescentibus resiccatur.* Ut si in juventute intemperies calida erat acerrimæ bilis procreatrix, a qua intestina diluta fluidiora fient, illa intemperie cessante, dum adest senectus, jam alvi fluxilitas cessat, & per causæ efficientis absentiam durities adstrictioque succedit. Idem de raritate, de frigore, de siccitate, quæ aut liberioris alvi causæ esse possunt, aut contrarii effectus, intelligendum. Sic veteres intemperies ætatis cursu cessant ac obliterantur: quæ causa impulit Hippocratem ut senectute adventante morbos connutritos cessare scriptis traderet. Obscurius quidem sed melius quam quisquam alius, idem auctor *lib. de Diæta* earum rerum rationem reddit: quum enim comminiscitur duo prima rerum omnium principia, ignem & aquam, idonea & efficacia per sese ad omnium rerum propagationem, alias ex igne fingit partem tenuiorem sumi ac elici ad hujus aut illius generationem, alias ex aqua, alias debiliorem partem, alias robustiorem. Et ut ab illis elementis partes hoc illove modo affectæ deciduntur, desecanturque, ita varietas in animantibus exsistit ac surgit. *Ut*, inquit, *si quod in igne fortissimum est, tenuissimum vero in aqua in temperamentum cujusdam coit ac conspirat, calidam siccamque necesse est quæ hinc resultat, temperiem. Atque hæc facile a morbis calidis æstuante cælo capitur ac exercetur. Et morbi scaturiunt in ignis accessionibus, in aquæ vero proventu sanitas.* Deinde subdit: *Et hi, qui illam temperiem sortiuntur, ætate vigente ad bonum corporis statum maxime morbosi invalidique exsistunt, senes autem facti sanitatis beneficio maximo perfruuntur.* Quo loco abunde apparet veteri intemperiei corporis ætatem postremam afferre nonnihil medelæ ac præsidii: quod est intelligendum si cetera consentiant ac paria sint.

ſint. Nam ſenex genio indulgens, ac immodico lyæi uſu voluptuari ſolitus non defungetur illa vetere intemperie morborum connutritorum parente ac fautrice: immo antiqui mali ſemina vigebunt ac corroborabuntur. Nunc autem id quod multum negotii Galeno dedit mentem Hippocratis de coctione, ſolutione, & raritate explicare inſtituenti, obiter a nobis eſt diſcutiendum. Si intemperies calida eſt, & velut morbus connutritus, quorſum meminit Hippocrates rarefactionis, & ſolutionis? Nam & rarefactio & ſolutio de morbis intelliguntur qui ſenſim decreſcunt & diminuuntur, ut de morborum frigidorum materia & de tumoribus. Quod ſi humores ſunt frigidi aut tumores tamquam morbo connutriti aut morborum connutritorum auctores augebuntur in ſenectute, nedum diſcutientur: quinetiam quum in ſenibus corpus ſit δυσδιαφόρητον & ſiccum & frigidum, nec ratione corporis habitus, nec ratione caloris qui imbecillus eſt ἀραίωσις continget. De coctione minus mirum eſſe debet, quum quoties intemperies aliqua immutatur, corrigitur, temperatur moderationemque accipit, large πεπασμὸς, matura Latinis dici poteſt, πέψις proprie non diceretur. Sic bilioſorum humorum πεπασμὸς dicitur, quum eorum ferocia refrenatur, reprimitur ad hebetatur. Sic λύσις καὶ ἀραίωσις non poſſunt ad morbos connutritos pertinere, præſertim ſi fiat mutatio in ſenectute: niſi dicamus partes in quibus olim intemperies illa concepta erat morborum parens contabeſcere, collabi, macreſcere, genuinumque calorem exardeſcere nequaquam, & ita morbi, id eſt, antiquæ διαθέσεως ſolutionem, ſeu diſſolutionem, Græce λύσιν καὶ διάλυσιν (quam poſteriorem vocem Galenus *in Com.* uſurpat) contingere: ut fiat partium διάλυσις quædam, & ex eventu ipſius diatheſeως diſſolutio. Hinc Hippocrates *lib. de Aëre & locis* ait in ſenibus eſſe raritatem venarum & colliquationem quod amplius explicat *lib.* I. *de morbis* loquens cur ſenes minus a pulmonum morbis laborent quam juvenes. Præterea nomen ἀραιώσεως improprie ſumi poteſt, non pro illa occulta foraminum iliade quæ corpori juvenili adeſt, ſed pro quadam extenuatione & marcore rei: ut denſo opponatur rarum, id eſt, depreſſum, conſumtum, ἐκτετηκὸς, extenuatum, ut quod de ſuperficiei qualitate dicitur ad profunditatem ipſam referatur. Sic nimirum verba Hippocratis non ſunt ad unguem exquirenda præſertim in libris in ſubſidium memoriæ ab Hippocrate conſcriptis: quum proprietatem verborum in germanis libris maxima ex parte ſervare conſueverit, & ut verbo abſolvam, nomen ἀραιώσεως ἀντὶ τοῦ ἀναλώσεως ἢ τρίψιος, Hippocrates potuit uſurpare, quæ verba leguntur *partic.* I. *ſect.*3. *lib.* 6. *Epid.*

Σφακελίζειν ἀντὶ τοῦ διαφθείρεσθαι apud Hippocratem ſumitur ἐν τῷ περὶ χυμῶν, ut annotat Galenus *Comm. in Aphor.* 50. *lib.* 7. & præter omnes ſignificationes aſſignatas aliud deſignat in *lib.* 7. *Aphoriſmorum*, quum Hippocrates ſcribit, ὁκόσοισι σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος: *quibus ſphacelatum*, id eſt, corruptum fuerit *cerebrum* (ita enim Leonicenus) *in tribus diebus pereunt; hos ſi evaſerint, ſuperſunt.* Archigenes *lib.* 2. *de locis aff. cap.* 7. vocabat ἑτεροκρανίας σφακελώδεας, quas ὀδύνην διαίσσουσαν, id eſt, dolorem turgentem habere aſſerebat: forte in eo ſenſu nomen τοῦ σφακέλου ſumſit quo

& Hippocrates. Multas illius nominis significationes illo loco ex aliorum sententia refert non negligendas. An hic σφάκελος, aut gangrænam, aut corruptionem substantiæ partis ejus quæ dicitur σφακελίζειν, aut νέκρωσιν ejusdem significat? An dices corruptionem significari quam διαφθορὰν vocant? An verisimile ad sphacelum adacto cerebro, seu perfecta mortificatio affectave significetur, seu rudis & inchoata tantum, ita restitui posse ægrum? Nequaquam vero. Magni enim momenti adeo est cerebrum ut tantum mali non ferat impune: mors siquidem in propinquo est. Ut ea ratione erroris convincendus sit Leonicenus, qui τὸ σφακελισθὲν vertit, *corruptum.* Si enim corruptum significet, nulla vitæ salus sperabilis est. Plantius Hippocratis interpres σφακελισμὸν ingentem cerebri quassum ictumve significari putat: ut illius quassus occasione inflammatio cerebrum adoriatur, aut potius, ut proprie cum Galeno loquamur *Comm. in Aphor.* 42. *lib.* 2. διάθεσις φλεγμονώδης, quæ una ex causis apoplexiæ censetur: Itaque σφακελίζειν ἀντὶ τοῦ ἀποπλήττεσθαι, id est, attonitum cadere, concuti, sideraríque sumeretur. Non enim dubium quin a casu, concussu, ictuque ἔκπληξις ἢ ἀποπληξία consequatur, hinc *Aphorismus* 14. *lib.* 7. ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις κακόν: Hoc loco vocat τῆς κεφαλῆς πληγὴν, *primo de morbis* vocat τὸν σεῖσιν. Etsi Plantii conjectura veri aliquid simile exhibeat, tamen aliud quid videtur Hippocrates nomine τοῦ σφακέλου voluisse indicare. Nam de attonita affectione, seu aphonia, seu apoplexia (siquidem obscure Hippocrates τοῦ σφακέλου nomine, aut ἔκπληξιν, aut ἀποπληκτικὸν πάθος subindicaret) dictum est in Aphorismis præcedentibus. Quum enim scribit: *quibus sanis capitis dolores repente oboriuntur, subindeque obmutescunt stertuntve, septem intra dies fato concedunt*, *Aphor.* 51. *lib.* 6. *Aphorism.* Apoplexiam subindicat ut placet Galeno *in Comm.* τῆς enim ἀφωνίας nomine per quamdam ἐξοχὴν intelligit labem affectionemque omnium quæ a voluntatis nostræ arbitrio pendent actionum: plura *illo Comm.* videre possis, & *in Aphorism.* 5. *lib.* 5. & *Aphorism.* 58. *lib.* 6. Item quum ait, ἐπὶ πληγῇ ἔκπληξις, illam apoplexiam a casu aut potius percussu satis indicabit: ut non probabile sit hunc solennem de sphacelo cerebri aphorismum idem sonare quod & illi a nobis citati Aphorismi. Galenus interpretans quid significet hic sphacelus, admodum ambigit qua in sententia standum sit: nequit enim propria in significatione accipi: itaque cum gangræna confundit ductus veterum opinione præsertim Græcorum; nam Medici carnis νέκρωσιν, ex ingenti inflammatione secutam, gangrænam proprie vocabant: & Græci qui proprietatem verborum cujusque artis non satis intelligunt, σφάκελον quod citata Herodoti verba declarant: quo in sensu σφάκελον ἀντὶ τῆς γαγγραίνης ab Hippocrate sumi suspicatur. Sit ita sane. An gangræna in cerebro sanabilis? Quod Galenus contingere posse vult, si incipiat tantum. Sed quum cerebrum vix propter dignitatem principatumque ferat inflammationem citra perniciem ægri, nedum, quum eo veniatur ut jam gangrænæ metus adsit; aliis sua fuit opinio & conjectura, nos quid sentiamus, explicabimus. Aristoteles *Problem.* 9. & 10. *lib.* 1. in constitutione frigida & sicca agnovit non cerebri, sed totius corporis aut uteri potius σφάκελον, ac si sidera-tionem

tionem dicas, Gaza *crudorem* Latine vertit, Galli dicunt *morfondu*; & interpretatur idem Ariſtoteles nomen crudoris, ſeu σφακέλε. Crudor eſt quem committit frigida ſiccaque impenſe tempeſtas, impatiens omnino excernendi humoris: ſed *Problemate* 10. meminit ſiderationis ſphaceli & crudoris cerebri, quum ait, ſi præeunte tempeſtate ſicca & aquilonia æſtivo tempore, ſequatur autumnus auſtrinus & pluvius, quem hyems proxime excipiat, quia multum ſimul materiei excipit, & ſua frigiditate non poteſt humorem cogere, denſare, coquere, & in pituitam ſaltem vertere, ſi in capite non ita multus, gravitatem affert, ſi nimius frigiduſque fuerit, ſphacelum affert, crudorem vertit. An eo ſenſu ſphaceli nomen ſumi poſſit, ut quibuſdam placet? Probabile aliquid habet. Tamen ſphacelos pro crudore potius intelligi poſſet Aphoriſmo illo: *Quibus ſanis dolores capitis repente oriuntur: ſubindeque aphoni fiunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris ſuccedat.* Duplici nos conjectura nitimur: priore quidem quod non ita breve tempus deſcripſerit ut illo Aphoriſmo in quo de cerebro ſphacelon patiente agit: nam ſi crudor tantum eſſet, aut tamquam ſola intemperies, aut cum admixtione frigidæ materiæ, non tam citam mortem afferret, ſed ad ſeptimum diem promitteret: Poſteriore vero, quia meminit febris; hæc enim digerit ac coquit cruditates, & quæ coryzæ ſunt cum febre minus relabuntur, quam ſi febris abeſſet *part.* 10. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid.* Contraria tamen ratione quis niti poſſet ut doceat *Aphor.* de aphonis repente factis intelligi non poſſe de crudore cerebri, quia ſi humor in cerebro collectus eſſet, vix abeſſet dolor: Si ita ſit, dolor capitis repente non oboriretur, quod tamen vult Hippocrates. Niſi quis dicat quod experientia ſæpe deprehenditur, multis ſæpe aut capitis gravitates aut dolores non ita eſſe moleſtos ob collectas in cerebro cruditates quæ eos reſpirare ſinunt nec ab opere avocant. Scitum enim illud Galeni *Comm. in Aphor.* 38. *ſect.* 2. *lib.* 6. *Epid. Humore pituitoſo & ejus ſero hoc ineſſe ut non dolores, ſed torporem quemdam inferat, niſi vitio aliquo pituita aut aceſcat, aut ſalſa reddatur*; qui locus notandus eſt. Itaque eæ cruditates quæ aliquo tempore inducias dant, aut auctæ, aut concepto vitio deteriores factæ ventres cerebri occupare poſſunt, aut totum cerebrum veluti efferato motu invadere, unde aut apoplectici cadunt, aut cito moriuntur, aut paraplegia ſaltem implicantur. Quod nuper contigit cuidam illuſtri viro, qui quum mediocriter caput doleret per decem dies (in ima tamen aure ſatis erat vehemens dolor) & ὀρθοςάδlω ageret, repente concidit, & convulſus intra breve tempus interiit. Quem eventum annotavit Hippocrates *part.* 15. *lib.* 3. *Prognoſt.* quum de doloribus aurium acutis agit; *Periculum delirii adeſt & interitus*: Galenus in *Comm.* ſcribit: *Nonnulli eorum qui acuto dolore capiuntur delirant, & repente moriuntur tamquam ſiderati* (ἀυτοπλήκτυς vocat) quum in cerebrum ἀθρόως fluxio dolorem auris efficiens eruperit. His ita poſitis videtur potius Galeno aſſentiendum ut ſphacelum pro aliqua gangræna incipiente inflammationis alicujus ſequace ſumi dicamus: nec hic nomina τ̃ γαγγραίνης ϰ̧ τοῦ σφακέλυ ad unguem exquirenda ſunt: quod tamen res ſit in præcipiti, trium tantum dierum meminit:

Domini Durei opinio probabilior.

Hiſtoria.

nam pars princeps non diu fert vehementem aliquem affectum, Galenus *Comm. in Aph.* 51. *lib.* 6. Sic ſphacelus non tam ab humore eſt quam prava cerebri diſpoſitione: quum ab humore eſt, plurium dierum uſura conceditur: hinc *Aph.* 51. *lib.* 6. ſeptem dierum meminit, quod Galenus tamen non probat, quum ſit ῥέγχος ſignum fortis apoplexiæ. Non ſine ratione ſeptem dierum meminit, quod tempus ſuum eſt: nam vitam noſtram 7. dierum eſſe demonſtrat Hippocrates *lib. de Carnibus.* Alia conjectura de ſphacelo cerebri eſt. Poſſunt dolores capitis adeſſe quos aut hæmorrhagia, aut puris excretio ſolvat, aut per aures aut nares ſi frontem aut tempora occupent. Quum pus in cerebro, aut circum membranas adeſt vel quod ſit inflammatio vel intemperies, fieri poteſt ut pars liveſcat, & ita ſideretur. Quod & lateri purulento evenit ut fiat βλητὸν, id eſt, livens, ſideratum *Comm. in part.* 35. 1. *de Diæt. acut.* In hoc ſenſu cerebrum σφακελίζον καὶ βλητὸν dici poteſt; & ſi pus non exeat, brevi mors. Cerebrum autem βλητὸν legimus, *lib.* 2. *de morbis*, ubi idem agit Hippocrates, quod & *Aph.* 50. *lib.* 7. de quo hic diſputatur. Porro non aliunde τὸ βλητὸν petitur quam a ſuccreſcentia humorum malorum, quorum excretione cerebrum fit immune ab omni affectione: Vid. *part.* 15. *lib.* 3. *Progn. Quibus poſt dolores capitis ſanguis aut pus non eruperit lata in cerebrum materia moriuntur* ὃν τρόπον ἀπόπληκτοι. Unde *Aphoriſm.* 10. *lib.* 6. *Caput dolenti, & omni ex parte dolenti, ſi pus aut aqua aut ſanguis erumpat, bonum.* Inter ceteros locos occurrit notandus *lib.* 2. *de morbis* ubi περὶ σφακελισμοῦ cerebri agit: cauſas illius corruptionis aſſignat, ſigna, & curationem. Atque inter cetera animadvertit & a calore, & a nimio frigore iſtum ſphacelum poſſe contingere: tamen *initio lib.* 3. *de morbis* etiam a magna vaſorum impuritate id fieri ait.

TO T.

ΤΈΚΜΑΡΣΙΣ ἀπὸ τοῦ τεκμηρίου: Τεκμήριον veteres appellarunt σημεῖον ſυλλογιστικὸν, ἀπὸ τοῦ συλλογίζεσθαι. Τέκμαρσις, conjecturalis cognitio, vertitur: ſed id male & Grammatice tantum: erronea enim verſio eſt quum τεκμήριον redditur, conjectura: quum ſignum ſit ſyllogiſticum & neceſſarium, deſumptum a propria cujuſque rei indicatione, quam natura ſuppeditat. Galenus *Com. in part.* 2. *lib.* 1. *de Diæta* ὀξέων, τέκμαρσιν interpretatur τὴν διὰ τοῦ τεκμηρίου γνῶσιν: nec alium hujus vocis interpretem quærere oportet, quam ipſum Hippocratem, illius, meo judicio, auctorem quatenus in arte medendi uſuvenit. Ut enim illius auctor eſt, ita proprie uſucapit, energiamque illius exprimit: Τέκμαρσις, eſt ratio cuique convenienter medendi. Nec enim ſatis eſſe putat Hippocrates confuſam animo tenere medendi effigiem, niſi qua ratione huic aut illi medicina ſit faciunda intelligatur. Itaque quum veteres θεραπείαν conſectati eſſent, quæ artis ſcopus eſt ad quem collimare oporteat, neceſſe quoque fuit eos τὴν διάγνωσιν in numerato habere, & πρόγνωσιν: quæ tria Veteres attigiſſe credibile eſt. Quid ergo illud eſt in quo erraverint, & erroris ab Hippocrate convincantur? quoniam τέκμαρσιν neglexerint: puta ſe Medicos palam

lam profitentes, quod generales animo de Arte Medica notiones retinerent, nec infra sese demittentes, rationem cuique faciundæ medicinæ adhibendæque singulis operæ consectarentur. In hoc τεκμάρσεως ratio omnis vertitur, quum non homini sed Calliæ & Socrati Medicina fieri debeat. Variam aliorum de tecmarsi sententiam *in Com.* adducit Galenus: partim τῆς τεκμάρσεως nominis ambitu, & diagnosin & prognosin comprehendebant: alii therapian: atque ita Græca vox hæc aliter atque aliter explicatur, ut docet Galenus. Dicam quod sentio. Si veteres therapian coluerint, nec adeo ignari atque minus fuerint, ut & diagnosin & prognosin (quod utrumque ad τὸ θεραπευτικὸν μέρος, ut loquitur Galenus, pertinet) prætermitterent, non eo consilio credendum veteres ab Hippocrate accusari quod imminuti in nonnullis essent, id est, τέκμαρσιν neglexissent, ac si dicat, diagnosin & prognosin (ut quidam interpretati sunt), sed quod quum præclare in omnibus Medicæ Artis partibus excellerent, rationem cuique accommodate medendi, sumpta indicatione a peculiari cujusque natura, missam fecissent: hoc autem est τέκμαρσιν haud esse consecutos, quæ tamen in primis tenenda est. Hippocrates autem illam τέκμαρσιν consequendi viam aperit contra Gnidios medendi magistros, & alios omnes qui in generalioribus Artis præceptis præclare versati, particularia prætermitterent, quæ tamen in primis Medicum commendant ac ostendunt. *In libris de Diæta* proponit exempla quorum explicatio ad instruendam explicandamque τεκμάρσεως vim pertinebit: nam quando, quo morbi tempore, quo in subjecto, quo habitu, hoc vel illud usurpandum sit, abunde explicat: exempli gratia, inter edulia præstantissima ptisana alimenti juxta ac medicamenti facultate insignita est; tamen nisi hac aut illa præparatione, hoc vel illo morbi tempore, hac aut illa ægri natura, exhibeatur, ægri damnis plurimis obruuntur ac cumulantur: hæc est Τέκμαρσις ratio medendi convenienter cuique ex perspicientia peculiaris & communis cujusque naturæ per τὰ τεκμήρια, id est, signa syllogistica. Itaque nulla vox Latina est quæ vere τεκμάρσεως nomen referat atque exprimat.

Τριταιοφυὴς ἢ τεταρταιοφυὴς πυρετὸς, Latine reddi potest, *febris ad tertianæ naturam accedens*: aut ad verbum, *febris tertiumgena.* Quidam hemitritæon cum ea febre, quæ τριταιοφυὴς dicitur, videntur confudisse, aut longe discrepant. Et eorum opinio roborari potest auctoritate Hippocratis: hujus si exacte verba considerentur, eadem fere natura, conditio, ingenium & mores, item symptomata febris τριταιοφυέος, & ἡμιτριταίου videntur: Nam *particul.* 23. *sect.* 1. *lib.* 1. *Epid.* scribit loquens de febribus semitertianis; *Infestabant* πυρετοὶ φρικώδεες, *continuæ*, *non intermittentes*: ὁ τρόπος ἡμιτριταῖος, τὴν μίαν κουφοτέρην τῇ δὲ ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι: Id est, *modus erat febrium semitertianarum*, *uno quidem die levior erat febris*, *altero acerbior*. Et idem Hippocrates *partic.* 25. *sect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* scribit: *Febres erant continuæ*, *non intermittentes*, *invadebant* τρόπον τριταιοφυέα *in modum febris tertianam referentis*, μίαν μὲν ὑποκουφίζοντες, ἢ μίαν παροξυνόμενοι, *uno die temperatiores levioresque exsistebant*, *altero acerbiores*; deinde subdit, ῥίγεα πᾶσιν ἀτάκτως, ἢ πεπλανημένως ἐγίνετο, ἐλάχιστα ἢ ἥκιστα τουτέοισιν, ἀλλ' ἐπὶ

τῶν

τῶν ἄλλων μείζω: rigores erant ſine ordine omnibus, & erratice, minimi quidem in his febribus fuerunt, in aliis majores. Quæ verba ſi conferas, utramque febrem idem eſſe colligere poſſis: nam & utraque continua, & utraque tertio quoque die acerbior, diebus interjectis levior: in utraque ſunt rigores & horrores, ut forte nomen horroris & rigoris non ſtricte ſumptum idem hoc loco ſignificet. Nec eſt quod objicias in hemitritæo ſecundum diem deteriorem eſſe ſecundo die in ea febre quæ τειταιοφυὴς dicitur, quod in hemitritæo ſecunda ſit acceſſio auctore Galeno paſſim, ſed præcipue *cap.* 2. *lib.* 2. *de differ. feb.* in τειταιοφυεῖ autem non eſt ſecunda acceſſio, ſed tantum continuitas febris, unde ſecundus dies omnino levior. Nam Galenus *Com. in particul.* 25. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* explicans quid ſit ὑποκουφίζεσθαι (quo verbo utitur Hippocrates dum diſputat de ſecundo die febris τειταιοφυέως) ait Hippocratem moderatam tantum remiſſionem intelligere in ſecundo die febris tritæophyës: at hæc moderata quoque remiſſio eſt in febre ἡμιτειταίῳ, ſi conferatur ſecundus dies cum tertio. Unde eadem verba ſunt & idem ſenſus, ὑποκουφίζεσθαι, & μίαν ἡμέρην κουφοτέρην ἔχειν, quibus uſus eſt verbis, explicans & febrem τειταιοφυέα, & ἡμιτειταῖον. Sed tamen quum longe una febris & motu, & ſpecie, & more, & cauſa, ab altera diſcrepet, tametſi doctiſſimus Hippocrates, rerum diſtinctiones & διαφορὰς maxime & diligentiſſime obſervans, unam cum altera videatur confundere, ea de re paullo plenius ſub finem hujus Commentarii diſputabimus, facta diligenter unius cum altera comparatione. Nunc de ea quæ τειταιοφυὴς dicitur, diſſeramus. Febris hæc ex continuarum genere eſt Hippocratis auctoritate *in partic.* 25. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* & tamen exacerbationes habet tertio quoque die, non quod in ἀπυρεξίαν deſinat (alioqui e continuarum numero eximeretur) ſed παρακμὴν quamdam habet, Galeni auctoritate *cap.* 2. *lib.* 2. *de differ. febr.* nec rigor eſt aliquis typicus, tamquam novæ acceſſionis paranymphus, ſed criticus eſſe poteſt: tamen ex *part.* 25. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* in febribus τειταιοφυέσιν obſervat Hippocrates ῥίγεα rigores inordinatos & vagabundos: quod notandum eſt diligenter, ne eos rigores obſervantes temere febrem ſemitertianam eſſe putemus, aut intermittentem aliquam: ſed quod tertio die febris exaſperetur, id παροξυσμὸς dici poteſt, reduplicatio, unde Hippocrates vocat tertio die ἐπιδιδόναι, ἐπιπαροξύνεσθαι, & in aphoriſmis διὰ τρίτης ἰσχυρότερον πυρετὸν γίνεσθαι, ſcribit. Galenus 2. *de diff. feb.* συνόχους in duo genera dividit, in συνόχους, & alias generis nomine inſignitas & ambiguo συνεχεῖς: harum poſteriorum ratio in iis præſertim febribus ſpectatur: in quarum continuitate peculiaris humoris motus obſervatur, ut quum vel tertio quoque die exacerbatio aliqua obſervatu digna animadvertitur, ita ut nonnulla periodi ſit ratio: ſic quædam continua eſt quotidiana, quædam tertiana, quædam quartana, ſed hæc rarius. Si tertio quoque die exacerbatio contingit τειταιοφυὴς dicitur eidem Galeno. Si ſecundo die nova ſit acceſſio, & tertio quoque die exacerbatio fit ἡμιτειταῖος dici poteſt. Quamquam nomen hoc rejicit Galenus *cap.* 2. *lib.* 2. *de differ. febrium*, & *Commen. in particul.* 5. *ſect.* 3. *lib. Epid.* docens Hippocratem adjeciſſe ἡμιτριταῖον καλεόμενον, quod nomenclatio hæc Hippocrati non placeat: eamdem

Aph. 43. *lib.* 4. *Aphor.*

eamdem tamen probat Galenus *cap. 7. lib. 2. de differ. febrium.* Sed non abs re primum febrem continuam, tertio quoque die deteriorem factam, & die secundo novam accessionem habentem, appellari non vult ἡμιτριταῖον, quod & continua quotidiana die medio paroxysmum habeat, & tertiana duplex continua, & duplex, sive triplex quartana continua. *In Epidemiis partic. 23. sect. 2. lib. 6.* plane negat semitertianam ullam esse intermittentem; *lib. de typis cap. 4.* contrarium asserit: & nullo umquam loco tam sui est oblitus Galenus. Sed longe hæc inter se differunt, quum in continua quotidiana idem sit humor & eodem loco inclusus qui accessiones faciat, in duplice tertiana continua non idem est humor, nec locus: ideo prudenter monebat Galenus *cap. 11. lib. 1. de different. febrium*, in æstimandis febribus non considerandas accessionum invasiones & periodos, sed considerandam cujusque proprietatem & ingenium. Quod censuit Hippocrates *Aphor. 12. lib. 1.* quum ait: *Accessiones, & constitutiones morbi indicabunt.* Ceterum tametsi febres omnes continuæ sint, tamen has exacerbationes, annotationes, & ἐξ ἐπισχέσεως ἐπίδοσιν quamdam, ut ex Hippocratis *particul. 25. sect. 3. lib. 1. Epid.* patet, immo Galenus vocat περιόδους: nam de illis febribus continuis homonymos vocatis ita scribit, ταῖς πολλαῖς κατὰ μέρος περιόδοις προσέρχονται, id est, *alias atque alias velut quibusdam circuitionibus insiliunt, ac repetunt.* Quod mirum est, quum περίοδος non sit febrium continuarum, sed intermittentium, & dividatur in παροξυσμὸν καὶ ἄνεσιν. Παροξυσμὸς autem καὶ ἄνεσις ad febres typicas maxime refertur, sed præsertim ipsa ἄνεσις, cujus loco in continuis, si quando concedunt remittunturque, παρακμὴ dicitur. Tamen in continuis etiam si exacerbationum similis quædam recursio animadvertitur, ut si tertio quoque die, aut quarto, aut singulis diebus, tunc licebit in illis febribus περίοδον statuere, sed minus proprie si ad unguem res exigatur, ut ex definitione τῆς περιόδου colligere licet assignata a Galeno *lib. de totius morbi temporibus.* Sed his relictis tria videre oportet. Primum quid videatur Galeno de tritæophyis febribus: secundo an sint e censu continuarum: deinde, an sit quidpiam commemorabile quod hæ febres tertio quoque die moveantur, quum generaliter hoc etiam ad omnes febres biliosas extendatur: denique an ἡμιτριταῖον καὶ τριταιοφυῆ πυρετὸν confundat Hippocrates, quæstione dignum est. Ac primum περὶ τριταιοφυῶν hoc Galeno videtur, ut non significent aut ἡμιτριταῖον, aut tertianam aliquam intermittentem: quamquam ex *initio Com. in particul. 23. sect. 2. lib. 6. Epid.* nomine hoc includitur & semitertiana, & producta tertiana; Verba Galeni hæc sunt: *Quas autem febres* τριταιοφυεῖς *vocet, abunde dictum est, semitertianas videlicet, & productas tertianas*: quod absurde dictum est quum sæpe contendat aliis locis Galenus magnum esse discrimen inter τριταιοφυὲς καὶ ἡμιτριταῖον: sed puto interpretem Latinum male vertisse vocem διότι: ipse videre possis. Quod autem nomen τριταιοφυέος longam tertianam non significet duabus id rationibus consequi possumus: priore quidem, quum Hippocrates, *part. 23. sect. 2. lib. 6. Epidem.* scribit: *Omnibus febribus* τριταιοφυέσι *nox ante accessionem molesta est*; in Comm. Galenus: *Proprium est*, ait, *febrium* τριταιοφυῶν, *ut noctem ante accessionem molestiorem habeant, extensis autem tertianis omnibus*

nibus non proprium: itaque aliud extenſa tertiana eſt, aliud τριταιοφυὴς; alioqui hoc Galenus *Comm. in partic.* 5. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* ait: *Quum duodecim horis finitur acceſſio exquiſita tertiana eſt, ſi hac longior ſit ſimpliciter tertiana vocatur, cui præterea longior acceſſio eſt tertiana producta nuncupatur. Quæ autem πρὸς ἀπυρεξίαν non venit, ſi horrificas primo die acceſſiones habet, ſecundum autem diem leviorem, ἡμιτριταῖος dicitur; ſi ſimpliciter ſine horroribus tertio quoque die acerbior eſt, ea τριταιοφυὴς dicenda eſt.* Hinc patet e continuarum genere eſſe, & propterea longam tertianam τριταιοφυέα non dici. Nam & *in Aphoriſm.* 43. *lib.* 4. cum Hippocrates ſcribit: *Quæcumque febres tertia die exaſperantur*, hoc de tritæophyis intelligitur: periodus autem hæc; *quocumque modo intermiſerint*, de longis tertianis. An autem ἡμιτριταῖος καὶ τριταιοφυὴς idem ſit, longe magis ambiguum eſt: tamen & cauſa, & motu differunt. Nam Galeno *Com. in part.* 5. *ſect.* 3. *lib.* 1. *Epid.* ſemi-tertiana a primo inſultu ad incrementum horrorem habet, item quum longius progreditur: & in periodica acceſſione rurſus horrorem habet & συςολὴν, & rurſus eumdem horrorem, & contractionem: quod *cap.* 9. & 10. *lib.* 2. *de differ. febrium* explicat: & *Com. in partic.* 23. *ſect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* κατ' ἐξοχὴν πυρετὸς φρικώδης dicitur, quod per omne tempus acceſſionis ſymptoma horroris producatur: & bifariam fit, aut quum intenſio (Græcis ἐπίτασις) facit reduplicationes, aut quum aſcenſum tantum facit inæqualem. Sic in hemitritæo eſt inæqualitas in acceſſione particulari, & in univerſali ſtatu, quod in dies febris augeſcat more τῶν συνόχων ἐπακμαςικῶν, Galeno auctore *Comm. in particul.* 23. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* Sed τριταιοφυὴς unum & continuum, & æquale ab invaſione ad vigorem habet incrementum, & caret acceſſione ſecundo die: item horrore caret. Et quum dicimus habere æquale incrementum, id debet intelligi de particulari acceſſione, non de univerſali. Nam *partic.* 23. *ſectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* loquens ex profeſſo περὶ τριταιοφυῶν ait illas ἐξ ἐπισχέσεως vehementius exacerbari, & in dies increſcere: ſed hoc de univerſali acceſſione intelligendum, alioqui falſa opinio Galeni foret: ſic motus ratione ἡμιτριταῖος καὶ τριταιοφυὴς diſtinguuntur. Cauſa quoque longe inter ſe differunt: nam Galeno *Comm. in partic.* 5. *ſectio.* 3. *lib.* 1. *Epid.* ἡμιτριταῖος fit a bilioſo & pituitoſo humore ſimul mixto, τριταιοφυὴς a bilioſo humore quidem, ſed eo δυσκινητοτέρῳ καὶ δυσπεπτοτέρῳ, id eſt, qui lentior tardiorque eſt, & coctu difficilior: deinde addit, & hanc febrem τριταιοφυῆ partium principum phlegmonem eſſe dicunt: quod notandum: itaque nomine hemitritæi, & productæ tertianæ aliud quid ſignificatur quam τοῦ τριταιοφυέος. Quod confundebant veteres inducentes parvum hemitritæon & magnum hemitritæon, & nullam ſimplicem tertianam aut longam conſtituentes, quos ridet Galenus *Commen. in partic.* 23. *ſectio.* 2. *lib.* 6. *Epid.* & *nono & decimo cap. lib.* 2. *de differ. febr.* Et maxime quod ſi hemitritæus ex intermittentium genere foret, non eſſet pernicioſus ſecundum Hippocratis dictum *Aphor.* 43. *lib.* 4. *Aphoriſm.* At contra eidem Hippocrati *partic.* 5. *ſectio.* 3. *lib.* 1. *Epid.* hemitritæus omnino pernicioſus eſt. Τριταιοφυὴς autem hemitritæon non comprehendit, niſi generalius nomen ſumatur: unde Galenus *Comm. in partic.* 23. *ſectio.* 2. *lib.* 6. *Epid.* ait:

Si quis omnes acutas febres τριταιοφυεῖς appellet, non abs re fecerit: non tamen ulla febris ad integritatem desinens ἡμιτριταῖος dicetur. Quare hac correctione utitur Galenus, quasi vero hemitritæus nomine τριταιοφυὴς non recte contineatur, quum utraque sit febris acuta & continua. Hoc dictum est ut omnis errandi tollatur occasio: quia enim in tritæophyea febre est majus argumentum intermissionis, aut potius remissionis, ἢ παρακμῆς, quam in hemitritæo, si dicamus hemitritæon esse τριταιοφυῆ, ad intermittentium genus sophistæ hemitritæon revocarent. Galenus enim de tritæophyea ita scribit: μόνος πυρετὸς τριταιοφυὴς ὁ πλησίον τῆς ἀπυρεξίας ἀφικνούμενος: Interpres, *fere in integritate remittitur*: nos ita vertemus, *Accedit ad vacuitatem febris.* Et paullo ante de eadem loquens dixerat. *Si qua febris tertio quoque die fortior sit, nec intermissionem minimam afferat, ut æger ad sinceram integritatem accedere videatur, ea febris acuta vocabitur.* Sic τριταιοφυὴς acuta est febris, proinde intermissione caret, remissionem habet, & quoad sensum ad ἀπυρεξίαν videtur accedere; unde accommodate ad hæc *Comm. in partic.* 23. *sectionis* 2. *lib.* 1. *Epid.* ait: Acutæ autem & continuæ febres dicuntur ab Hippocrate quæ παρακμὴν quidem manifestam habebunt, sed nullam ἀπυρεξίαν sortiuntur, & numquam hominem relinquunt, ut loquitur *Comm. in part.* 25. *sectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* Quoniam autem ista παρακμὴ, & veluti ad ἀπυρεξίαν vicinitas maxime in febribus τριταιοφυέσι spectatur, ideo non vult in τριταιοφυῶν nomine includere ἡμιτριταίους: quamquam si largius nomen sumitur, contineri potest, quum utraque febris continua sit, acuta, tertio quoque die exacerbationem habens, necnon remissiorem secundum diem habeat: at id diversa ratione ut dictum est. Quod autem ad hujus loci intelligentiam spectat maxime, Galeno placet *Comm. in particul.* 23. *sect.* 2. *lib.* 6. *Epid.* τριταιοφυεῖς, sive παραφυεῖς (sic enim vocant) in ratione periculi medias esse inter hemitritæus, & tertianas intermittentes, sive simplices sive longas. Sic quum Hippocrates *Aph.* 43. *lib.* 4. ait: *quæcumque febres tertia die fortiores* fiunt, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι: Illud ἐπικίνδυνον bifariam referri potest, vel ut intermittentes conferantur cum continuis in quibus remissio est aliqua, aut latens, aut manifesta, sed intermissio nulla est, quod vocat οὐ βραχὺ διάλειμμα ποιεῖσθαι. nam illæ vacant periculo, hæ periculi sunt plenæ: vel comparantur τριταιοφυεῖς cum hemitritæis, quod in illis manifesta est παρακμὴ, ut etiam fere intermittere dicas: in his nil tale. Ideo addit: *quocumque modo intermiserint*, ac si dicat, vel ut manifestum sit διάλειμμα, vel βραχὺ, vel tantum ad sensum, quum tamen reapse non sit.

Quæri potest, an febris τριταιοφυὴς novum genus febris sit, quum omnes febres & synochi putres, & imputres tertio quoque die exasperentur, ideoque τριταιοφυῶν genere contineri posse videntur: nam & illud patet ex Galeno *Commen. in Aph.* 12. *lib.* 1. & passim *ex libris de Crisibus* & pleuritidi, & peripneumoniæ, & omni morbo a bile nato motus quosdam esse tertianos & ut ita loquar τριταιοφυέας, ut & morbi a pituita de nocte moventur. Ut aliquid obiter dicatur, & peripneumoniæ & pleuritides, & causi & id genus morbi habent aliquid τριταιοφυὲς ἢ τριταιογενὲς, sed tamen febris τριταιοφυὴς aliquid peculiare significat, ut paullo post dicemus. Magna

quæ hoc loco sese obtulit difficultas est de vera distinctione hemitritæi, & τριταιοφυὴς, quamquam diserte Galenus doceat τριταιοφυὴ πυρετὸν medium quid esse inter hemitritæon & tertianam intermittentem, tamen iidem mores, ingenium, causa, motus, natura eadem esse videtur. Primum utraque est continua: sed dices, hemitritæus κατ' ἐξοχὴν φρικώδης dicitur, quæ differentia magna est, sed τριταιοφυὴς non dicitur horrifica. Tamen contrarium legitur: nam Hippocrates loquens de iis quæ τριταιοφυεῖς dicuntur, ait: *Omnibus rigores erant inordinati & erratici, & quidem parvi*: at ait Galenus, *parvi rigores ab horrore non differunt*: sic τριταιοφυεῖς sunt φρικώδεες. Quod si dicas non propterea horrificam esse τριταιοφυῆ, aut si horrifica sit parum est, sed ἡμιτριταῖος necessario est horrificus tertio quoque die, & per omnia febris tempora: nisi forte quis objiciat quod a Galeno scribitur *Comm. in part.* 5. *sectio.* 3. *lib.* 1. *Epid.* de semitertiana loquente: *Si tabidis, aut aliter diu ægrotantibus semitertiana adest, forte licet horrore careat, semitertianam etiamnum vocabis*: quod si verum est dabitur semitertiana, quæ non erit φρικώδης. Quod autem attinet ad locum superiorem, in quo Hippocrates febri τριταιοφυεῖ attribuit horrorem præter rationem; Galenus acute interpretatur hoc, ut vitetur confusio hemitritæi & τριταιοφυέος; primum Hippocrates dicit, ῥίγεα σμικρὰ ἀτάκτως, ac si dicat, rigores esse inordinatos, nec necessario adfuisse, ut contingit in hemitritæo: deinde alia adduntur quæ ad distinctionem istam pertinent. Sic in multis ita consentiunt ἡμιτριταῖος καὶ τριταιοφυὴς, ut idem esse videantur: accedit quod quum hemitritæus funestus sit, non minus forte & tritæophyes calamitosus existat. Nam ex *Comm. in partic.* 25. *sectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* ait proprium esse febrium τριταιοφυῶν, uti & morborum malignorum, exacerbari diebus criticis: quo loco patet ad malignorum morborum naturam accedere. Præterea *Comm. in partic.* 5. *sectio.* 3. *lib.* 1. *Epid.* Galenus subscribit eorum opinioni qui existimant τριταιοφυῆ sequi ad inflammationem partium internarum: quod si verum est, specie ipsa pessima febris est. Accedit quod ex sententia Galeni *Comm. in Aphorism.* 43. *lib.* 4. febres quæ tertia die fortiores fiunt, aut sequantur malignam humorum putredinem, aut inflammationem partium internarum: quod maxime πυρετοῖς τριταιοφυέσι accommodatur. Inter cetera hoc urget maxime quod idem sit tritæophyes & hemitritæus, quum materia eadem sit: quod ne cui mirum sit, legatur Galenus *Comm. in particul.* 25. *sectio.* 2. *lib.* 1. *Epid.* de tritæophyis febribus loquens: scribit enim *febres has non ex uno succo generari sed pluribus, quorum calidior febrem acutam succendit statimque discutitur: Quæ dum corpus tenet, contingit frigidioribus corrumpi ac putrescere: & sic accendi ex illa remissione, quod est, veluti requie, & imminutione febris*: Et paullo ante dixit tritæophyea *ex crudis pituitosisque putrescentibus accedere, flava bile concurrente: semitertiana autem fit quum par biliosus humor adest*: Item scribit *in febre tritæophyea secundum diem leviorem esse, tertium graviorem quod vires a priore accessione fractas offendat.* At hæc verba omnia quid aliud quam hemitritæon declarant, & tamen de tritæophyea agitur. Sic uno loco in tritæophyis unum & æqualem motum agnoscit, in alio loco de iisdem agens scribit σμικρὰ διακουφίζοντες καὶ ταχὺ ἐξ ἐπισχέσεως παροξύνονται: quæ verba

ba inæqualem motum τριταιοφυῶν significant. Itaque sui longe dissimilis est Galenus, alias in tritæophyis unum tantum humorem statuens & æqualem motum, alias plane dissidentia asserens. Nam dum τριταιοφυέας explicat, & Galenus & Hippocrates ἡμιτριταίους adumbrat, animisque nostris tenebras offundit. Sed ut sibi Hippocrates congruat, hoc dicam: omnino τριταιοφυὴς medium tenet inter hemitritæon & tertianam intermittentem, nam illo decernitur mitior, hac vero deterior: verus τριταιοφυὴς fit ab uno humore bilioso sed lentiore & coctu difficiliore, unde secundus dies levior, tertius autem acerbior exsistit, ac maxime phlogosin partium internarum sequitur. Sed est alius τριταιοφυὴς quodammodo hemitritæi naturam sortiens, in quo & biliosus & pituitosus moram trahit: aut forte idem humor est, sed duplicem habet substantiam, unam tenuem, crassam alteram. Hoc enim uni etiam humori accidere ait Galenus *Commentar. in partic.* 48. *sect.* 3. *lib.* 3. *Epidemiorum* ut tenuem crassamque sui partem habeat, quod ad hunc locum maxime pertinebit. Nam tenuior pars febriles accessiones dissipabiles affert, crassior autem fovet aliam accessionem & continuitatem febris. Sed in semitertiana, præsertim si exquisita est, par est humor crudus & biliosus, & pituitosus: Itaque quæ ab Hippocrate uno in loco febris describitur τριταιοφυὴς, præsertim *particul.* 25. *sect.* 2. *lib.* 1. *Epid.* accedit ad hemitritæon, & vere media est inter τριταιοφυέα proprie dictum & hemitritæon proprie quoque dictum. Et nisi ita res intelligatur, non potest excusari Galenus quin confuderit & hemitritæon, & tritæophyea febrim. Febrium τριταιοφυῶν Hippocrates *in Coacis* passim meminit, ut quum scribit febres τριταιοφυεῖς cum anxietate malignæ sunt: Item, febres τριταιοφυεῖς erraticæ in dies pares translapsæ sunt δύσκολοι. Et alio loco ῥίγεα τριταιοφυέα maligna esse ait si in media inordinata febre exacerbentur: quo loco de rigoribus hemitritæi agere videtur malens dicere ῥίγεα τριταιοφυέα, quam ῥίγεα ἡμιτριταίου, quod nomen ἡμιτριταίου Hippocrati non placeat. Præterea ibidem legere est ἀλγήματα τριταιογενῆ καὶ ἀλγήματα τριταιογενῶς παροξυνόμενα quod genus dolorum tertiano more redeuntium & in febre, & sine febre videmus. Nam sæpe in tertianis febribus videas dolores die paroxysmi reduces aut in ventrem, aut coxendicem qui sæpe Medicis admirationi fuere, & quos primus Hippocrates observavit, hi autem abscessum minantur: Item & sine febre sæpe redeunt, præsertim si febris tertiana aut quartana præcesserit, & dolorem colicum mentiuntur, eumdemque repetitionis typum habent, quem & febris cui succedunt. Istos dolores τριταιογενεῖς gummosi sanguinis excretione solvi scriptis quoque mandavit Hippocrates *in Coacis*. Sed in immensum nimis oratio nostra excurrit.

ΤΟ Χ.

ΧΑΛΑ͂Ν a quo τὸ χαλαστικὸν a Gorræo explicatum desumitur, apud Hippocratem pro dejicere, alvumque solvere sumitur. Ita enim *particul.* 6. *sect.* 3. *Prorrh.* κοιλίη dicitur τὰ ὑγρὰ χαλῶσα, alvus dicitur humiditates & serosa dejiciens τὰ ὑγρὰ χαλᾷν, id est, τοῖς ὑγροῖς διαχορέειν, quum

 alvus

alvus liquidis serosisque humoribus ducitur ac fertur. Et *partic.* 7. *ejusdem libri*, τῆς κοιλίης περίτασις ὑγρὰ χαλῶσα dicitur, id est, ad verbum re expressa, *Ventris circumtensio dicitur humiditates ejiciens & excernens*: nam χαλᾷν ἐκκρίνειν significat. Improprie autem dicitur circumtensio dejicere, quum ipsius alvi proprium sit excernere ac exonerare sese. Sed loquendi forma Hippocratis est, κοιλίης περίτασις, ac si dicat, ἡ κοιλία περιτεινομένη τὰ ὑγρὰ χαλᾷ, *Circumtensa alvus liquida excernit.*

TO Ψ.

ΨΑΘΥΡΑ' καὶ ὑποψάθυρα διαχωρήματα leguntur apud Hippocratem *partic.* 24. *lib.* 3. *Prorrh.* quorum excrementorum observatio non est omittenda ad diagnosin & prognosin: nam sæpe æstuantibus intimis temperatisque extimis alvus liquidior est ex intervallis excrementa reddens arenulenta, sive arenosa, sive friabilia, & in minimas partes suopte fere nutu dissolubilia, unde colligas securum esse morbum, quum contra statuendum esse videatur. Ista enim friabilitas excrementorum declarat partium internarum æstum summum a quo partim liquidior fit alvus, partim arenulentorum excretio contingit; ὑποψάθυρα διαχωρήματα, Dureto dicuntur dejectiones in quibus quæ excernuntur in modum carnis minutim concerptæ friantur: nec admittit interpretationem τοῦ ὑποψαθύρου, ut arenulentum dicatur. Hippocrates *lib. de Glandulis*, & vocat glandulas σαρκία ψαφαρὰ, quod frustulatim secari facile possint & friari corpora glandularum. Apud Hippocratem in summo æstu reperio excrementa reddi σπυραθώδεα, *part.* 6. *lib.* 1. *Prorrh.* quæ non nisi πρὸς ἀνάγκην redduntur: eos autem quibus excretiones hæ contingunt vocat καταξηρανθέντας, exsiccatos, arefactosque idque ab æstu febrili: hos insignem vacuationem ferre non posse, nec parotidas, nec rigorem, testis est Galenus *Com. in illam part.* 6. *lib.* 2. *Prorrh.* Alii etiam reperiuntur exsiccati emaciatique, sed non ab æstu illo febrili, ut quos *lib.* 9. *Method. med.* & *lib.* 2. *de Diæta acutor.* τεταριχευμένους vocat, nimirum ab inedia triduana quatriduanave, a diatritariis præscripta, emaciatos. Porro illa σπυραθώδεα excrementa non nisi vi excerni solita, non eadem sunt cum arenulentis, nisi quod utraque sunt sicca, sed σπυραθώδεα habent aliquid compactum ob reliquam quamdam, sed exiguam viscositatem, sed ψαθυρὰ nihil glutinis habent, proptereaque minimo manuum affrictu friantur dissolvunturque. Forte hoc contingit, quia quum arenulentæ sunt excretiones, alvus jam liquidior est; unde dicit Hippocrates: arenidæ & liquidæ dejectiones: hinc omnis compactionis & glutinis tollitur occasio. Nec enim credibile eamdem numero dejectionem liquidam esse & arenosam: pugnant siquidem secum: sed alvo liberiore exsistente excretio fit τῶν ψαθυρῶν. Sed quum spyratodea excernuntur πρὸς ἀνάγκην alvi est quædam ἀπόληψις ut scribit Hippocrates. Nec enim est necesse quoties vi & coacto educitur stercus alvum esse adstrictam. Nam reperio apud Hippocratem alvum etiam liquidam, quam Hippocrates ὑγρὰ χαλῶσαν vocat, etiamnum πρὸς ἀνάγκην reddere. Ita enim *partic.* 7. *sectio.* 3. *Prorrh. ventris circumtensio liquida ad necessitatem reddens*:

reddens : item & *partic.* 6. *ejuſdem ſectionis* : *Ex cervicis dolore & ſudore venter inflatus ſi liquida ad neceſſitatem dimittat.* Quod pleriſque uſuvenire vidimus quibus craſſioris humoris pars meſenterio intrinſecus inculcata non patet excretioni, liquida vero proluvies parum admodum adjuvans excernitur. Id præſertim obſervatum eſt in morbis anni 1573. qui in vulgus paſſim ſævierunt : Febres erant τριταιοφυεῖς de nocte exaſperatæ, in quibus alvus liquidior fuit, ſed ſymptomata non minuebantur : quibus autem craſſiores humores exacti ſunt foras, ii citius evaſerunt. Ceterum exiſtimo liquidiorem alvum eſſe quod facultas naturalis a calore febrili plurimum afficiatur, ut quod excernitur ſit ſymptomaticum, ideo autem ψαθυρὰ eſſe excrementa ob concluſum ſummum æſtum in partibus imis corporis. Unde aut συντηξις ſequitur, aut abſumptio craſſioris cujuſdam mucoris qui excrementis loco glutinis eſſet : itaque talis excretio ut cauſa & ut ſignum mala eſt. Nec novum eſt æſtuantibus intimis alvum liquidiorem eſſe, quod in morbis prædictis hujus anni obſervavimus : nam duabus de cauſis oriri poteſt, & propter corruptionem alimenti a calore febrili, a qua corruptione facultas irritatur ad excretionem : & propter bilioſi humoris a calore impenſe aucto generationem, aut alterius humoris qui bilioſi naturam ſit relaturus. Tertium accedit non negligendum, nimirum quod in iſto æſtu interno partes meſenterii quodammodo exardent & connivent : inde obſtructionis ſpecies oboritur a qua ἀνάδοσις impeditur. Quarto accedit quod in iſto æſtu omnia cruda ſunt, nec a calore naturali victo coquuntur : unde Hippocrates 4. *acut. partic.* 4. in ardentibus febribus dejectiones illas liquidas obſervat. Has cauſas alvi liquidioris aſſignat Galenus *Comm. in partic.* 2. *lib.* 2. *Prognoſt.* dum explicat qua ratione fluor alvi hydropi nato ab ilibus comes adſit.

FINIS.

INDEX

INDEX

DEFINITIONUM MEDICARUM.

GULIEL-

GULIELMI
BALLONII
MEDICI PARISIENSIS
CELEBERRIMI
COMMENTARIUS
IN LIBELLUM THEOPHRASTI
DE VERTIGINE.

Etiam qui de contemnenda gloria libros conscribunt, ipsis libris nomina sua præfigunt, sic quod professione elevant, usurpatione Memoriæ consequuntur. Valer. Max.

BENEVOLO LECTORI
GULIELMUS DE BAILLOU
DOCTOR MEDICUS PARISIENSIS.
S. D.

SI vitare velis noxas vertiginis atræ,
Sævit in erectum quæ violenta caput,
Huic animum terso solers intende Libello,
Ingenio uberior fructus & inde redit.

APPROBATIO.

HIc Commentarius in Libellum Theophrasti DE VERTIGINE M. GUILLELMI DE BAILLOU Medici Parisiensis celeberrimi, Decani, & antiquioris Scholæ Magistri, eleganti stylo, & summa prudentia conscriptus, atque à multis jamdudum expetitus, prodeat tandem in lucem, rei Medicæ splendorem aucturus, & utilitatem non mediocrem allaturus. Datum Parisiis octavo Kalendas Novembris, Anni 1638.

DE S. JAQUE Decanus.

JOANNES DE BOURGES
Doctor Medicus Parisiensis.

JACOBUS CORNUTY
Doctor Medicus Parisiensis.

ΠΡΟΛΕΓΟ'ΜΕΝΑ

DE VERTIGINE.

ANTEQUAM ad brevem & apprime eruditum contextum Theophraſti accedamus, in naturam & cauſas vertiginis inquirendum: nec enim Theophraſtus ad intimum examen de Vertigine penetravit, de ea præſertim quæ propriam Cerebri labem conſequitur, quæ eſt dirorum & feralium morborum præcurſor. Solius enim Medici eſt in eam arcem penetrare, & primariam a ſecundaria vertigine dijudicare: inde enim ſalus & conſervatio homini quæritur: quod non præſtant argutulæ minutulæque quæſtiunculæ quæ de ea re moventur: eas nauci pendimus, repudiamus: nihil eſt enim niſi hominum aures verbis inanibus verberare, non autem morbos aut eminentes, aut obſcuros curare ac demoliri.

Itaque de Vertigine quæritur an ſit morbus, an ſymptoma: ſi morbus, quis, ſi ſymptoma, cujus morbi. Ac primum aliud eſt vertigo, aliud tenebricoſa vertigo: illa in ſimplici imaginatione converſionis conſiſtit, in hac tenebræ obverſantur tamquam obnubentes & caligantes: hæc deterior eſt & morbo caduco affinior: ſenſus & motus alteratur, & viſus maxime perpetitur, unde cadendi ingruit neceſſitas. In utraque motus eſt inordinatus ſpiritus animalis qui non habet ſuum fulgorem & lumen, non ſuas περιόδους καὶ ῥοπάς, aditus, reditus, inclinationes. In eo ſtat natura & phyſiologia vertiginis quod ad modum generationis pertinet.

Quemadmodum enim quum ſpiritus animalis ſuum habet fluxum & refluxum, nil eſt anomalon, nil inæquale, omnia ſunt tranquilla, ſtat & homo & ratio, & animus præſidet nullis tumultibus vexatus: ſic quum ſpiritus alienus motus ratos & conſtantes perturbat & quatit, aut quum ſpiritus illuſtris inquinatur, aut via obſtruitur, læſio contingit, adeſtque falſa & irrita imaginatio converſionis & rotationis non exſiſtentis. Spiritus enim puri ſunt delatores imaginum rerum objectarum, qui ſi conſpurcati fuerint, vel impuritate cerebri, vel aliunde, hinc prompta vertiginum occaſio. Ad id facit & meatuum libertas, aut impedimentum: Ideo Hippocrates ventrem ipſum mari ſimilem conſtituit: hic eſt cibi & potus penu, ut ſint motus accipiendi & reddendi vices; ut mare eſt animalium domeſticorum, nutritorum & nutriri ſolitorum alimentum: peregrinorum clades & interitus: treſque conſtituit περιόδους, & circuitus ignis: alios ad cavitates humorum juxta lunæ facultatem, alios ad circumferentiam, & ambiens

1. *De Diæt.*

ambiens solidum juxta astrorum facultatem : medios intro & foras terminantes qui ignem fortissimum habent in omnibus dominantem. In hoc animus, mens, permutatio, prudentia, augmentum, somnus, vigilia. Hos in cerebro circuitus divinos orbes vocat Plato. Adsunt autem aut absunt vertigines prout & humores, & meatus rite sunt comparati. In his unus aspectus maxime laborat e quinque sensibus : quia ut a circuli ambitu lineæ pares, ut radii in centrum tendunt : sic a sensibus viæ & foramina quædam patent per quæ haustæ rerum imagines in cerebrum & sensum communem ut in arcem confluunt. Primarius enim sensus dicitur, quod ei sensus externi, ut satellites assistant. Itaque duplex facultas, externa una in sensus quinque partita, interna una quæ est ut judex & arbitra, communi quadam vi dijudicans ea quæ sub varios sensus ceciderunt. Aspectus de albo judicat, at non de dulci & albo. Hic arbitrium communis sensus desideratur.

Altera est facultas conservatrix quæ impressiones & vestigia sensuum retinet, concipit ac recondit : licet absint res, in ea tamen rerum simulacra impressa manent ac reservantur. Et ut res externæ objecta sunt sensuum externorum, sic hæ imagines sunt objecta facultatis fingentis, & imaginantis quæ φαντασία nuncupatur.

In ea tria cernuntur, imago, facultas fingendi, & actio qua rebus externis semotis & seductis facultas in simulacro versatur. Eadem mirabili quadam vi fingit numquam externo sensu percepta, idque facit ubertate copiaque rerum prius impressarum per confusionem tot imaginum, ex quibus, ut in speculo, resultant novæ rerum non prius perceptarum imagines. Si diu remanent, memoria exsistit. Hanc roborat & fovet speculatio & meditatio quæ est crebra imaginum primarum repetitio ac replicatio, ut Tulliano verbo utar. Duplex rursus memoria est, una patiens quæ imaginem recepit, agens altera quæ ex imaginis apprehensione rem repræsentat; hæc eo dicta sunt, ut facultatis imaginantis vis & natura percipiatur, quia in examine de Vertiginibus inde momenta quærentur.

Cæterum in Vertigine imaginatrix facultas errat, visio aut imminuitur depravaturque aut aboletur : in simplici Vertigine imaginatio læditur quum referat rotationem rerum alioquin fixarum : sic refert id quod non est : visio autem imminuitur. At in Vertigine tenebricosa depravatur imaginatio & visio aboletur : præter enim falsam & mendacem imaginationem conversionis ac rotationis quæ non est in externis rebus visus deficit ægrotantem ut sæpe procidat, nisi scipione aut re firma utatur. Vertigo ergo est symptoma in genere læsionis facultatis imaginatricis quia depravatur, item & sensificæ, ut visionis, quia aut imminuitur ut in simplici vertigine, aut depravatur deperditurve ut in tenebricosa : maxime vero id fit si res in gyrum vertatur, quia spiritus visivus qui est visionis auctor, iis rebus quæ rotantur intentus, una cum iis convertitur, & omnia ægro circumagi putantur. Inde & facultatem imaginandi & ratiocinandi læsam putant. Ergo & læsio est visionis, & error imaginationis, immo & motricis læsio accensetur. Sic concursus fit læsionis omnium quæ ad facultatem animalem pertinebunt.

Quidam

Quidam ex eo inferunt non lædi imaginationem, quod æger vere ſciat non circumagi externa: at errant: aliud enim eſt ratiocinatio & cogitatio, aliud imaginatio. Quatenus enim (licet imaginaria ſit opinio circuitionis, & rerum immobilium in gyrum converſionis) æger vere ſcit rem ita non eſſe, tamdiu integritas eſt facultatis ratiocinantis. Eſt quidem converſio quædam interna & rotatio fortaſſis ſpirituum, ſed non externa. Sic quum res foris diu circumaguntur, tandem inducunt vertiginem fixo viſivo ſpiritu in res externas volubiles & rotatas, ita dum intus ob ſummiſſos tetros vapores motus eſt inordinatus ipſius ſpiritus animalis, & inde ſequitur vertigo, falſaque opinio circumactus rerum forinſecus poſitarum: Sic & interna rotatio & externa vertiginem inducit: opinioque rotationis ab externis rotatis ad internas partes transfertur: ut, rebus foris quietis, inæqualiter intus moto ſpiritu, ab internis ad externa: admirabiliſque eſt conſenſus earum partium. Et quum ab interna cauſa vertigo pendet, ea facilius exacerbatur, ſi æger intuetur res foris poſitas circumactas & volubiles. Dubitare etiam quis poſſit, an ipſe ſpiritus animalis rotetur. Itaque, ut finis fiat diſputationis, integra ratiocinatione poteſt imaginatio errare, ægrique phrenitici ſæpe id faciunt: ſciunt enim ſeſe deludi & decipi errareque, & non eſſe muſcas quas tamen ſe captare falſo imaginantur. Et ſi ſpiritus viſivus revera circumfertur, & aliquo modo allabitur ad trochum & vortices & choream, falſa non eſt imaginatio ipſius rotationis præſertim internæ, quia revera animalis ſpiritus circumageretur. Et id quæſtione dignum eſt. Quamquam (quocumque modo id fiat, ſeu interciſus motus animalis ſpiritus, ſeu impeditus, ſeu inæquabili motu agitatus) in vertigine eſt everſio & impedimentum, & quaſi repercuſſio ipſius ſpiritus animalis (melius interruptio diceretur) nequitque naturalem motum & ordinatum retinere, & ad locos ſolitos pervenire & permeare: vapor enim craſſus & exhalatio motum iſtum impedit quodammodo obſtruens. Ergo morbus a quo omnia ſymptomata fluunt, eſt obſtructio, qui morbus in via nuncupatur. Hic alias venit ex viſceribus partibuſque ſubjectis, alias ipſius cerebri eſt indigena, ex mala cerebri affectione pravoque in eo genito ichore aut humore. Quod autem ſit iniqua & inæqualis cerebri intemperies auctor tanti mali, Galenus docet, ut alias trademus: & id non eſt examine indignum: idem enim judicium eſt quod de flatibus: hi maxime generantur in inæqualibus temporibus, non quum aut omnia frigore rigent, aut omnia conflagrant: item in intemperie partium naturalium exciuntur flatus, id quod hypochondriaci teſtantur.

Lib. de loc. aff.

Ergo ex ſuperioribus patet quæ pars affecta, cerebrum; quæ actio ejus, nempe viſio, imaginatio, non ratiocinatio (licet de ea ambigatur) ut & in imaginatione, & ſenſu & motu ſit aut depravatio, aut imminutio, aut error. Hinc definitur vertigo, præſertim tenebricoſa, Actio corrupta ſenſus communis, præſertim imaginationis, cum quadam ad caſum propenſione a tetro ſpiritu in plexum retiformem translato, dum laborans credit ac imaginatur corpus ſuum circumagi, aut res ſupra caput verti, quibus jungitur corruptio viſus, & obverſatio tenebricoſa. Poteſt definitio

abſciſſior & brevior eſſe, modo quæ neceſſaria ſunt non omittantur. Iſidorus putat in oculis gyrum excitari flatu ex humiditate reſoluta excitato. Quæri ſolet, cur mentio fiat imaginationis, cur & motus, qui lædi dicitur, an depravatio aut imminutio ſit viſus quum oculis clauſis fiat, & quis vertiginoſus. Cur non mentio fit auditus & olfactus quum ſenſus communis laboret, cujus internuntii ſunt reliqui ſenſus. Item an obſtructio ſit in anteriore parte cerebri, an in poſtica in qua Epilepſiam conſtituunt.

Quoniam autem clauſis oculis etiamnum vertiginis ſenſus eſt in ægro, poteſt eſſe vertigo ſine læſione viſus, quum tamen hæc læſio de eſſentia vertiginis eſſe videatur. Dico ego, etiam oculis clauſis ſenſum eſſe vertiginis non tam manifeſtum quam ſi oculi aperirentur. Apertio enim hæc dum lumen habet, & res objectas quæ converti videntur efficaciorem clarioremque facit vertiginem. Sic imaginationis error conſtituit potius vertiginem, quam ipſius viſionis. Dicunt alii in cæco, aut oculorum clauſione vertiginem eſſe poſſe, ſed non tenebricoſam vertiginem. De motus læſione id quoque dicitur, quod fiat, ſed non immediate, at mediate.

Ut ſatis autem fiat quæſtioni alteri, cur in definitione vertiginis non fiat mentio olfactus aut auditus in vertigine definienda, quum ſenſu communi læſo noxa ad particulares ſenſus pertineat: dicunt ſpirituoſum eſſe valde viſus organum, & cum motus inæqualis cauſa ſit præcipua vertiginis, labes & vitium in eo facilius percipitur quam in aliis. Unde apud Hippocratem olfactus ex aëre, guſtus ex humido, tactus ex terra, auditus ex igne, viſus ex æthere erit. Alii dicunt, quoniam in vertigine contingit error phantaſiæ cum motus quadam comprehenſione (ideo ante diximus mediate motum lædi) motus & ejus læſio non ita facile ab aliis ſenſibus percipitur, ut fit a viſu: ſic comprehenſio objecti motus coincidit cum errore facultatis imaginantis. Et licet actio communis ſenſus poſſet corrumpi circa comprehenſionem objectorum aliorum ſenſuum, non tamen inde vertigo aut contingeret, aut nominaretur. De morbo ſacro quoque quæſtio eſſe poſſit. Vertigo minutæ Epileſiæ nomen, omen & ſortem vindicat. Ergo nec cauſa, nec ſede differt niſi ſecundum magis & minus. De Epilepſia ita Galenus, *In multis Epilepticis cerebrum afficitur per ſe* (comparat enim Epilepſiam per communionem cum primaria) *morbi autem cauſa eſt frigidus craſſus humor, in cerebri ſinubus collectus, nervorum origines, præcipue vero dorſi medullæ primum principium occupans*: eadem & vertiginis conditio. Tamen quoniam in hac plexus retiformis maxime afficitur qui in antica potius parte locatus eſt, ut oculi & ventriculi anteriores, vertigo erit potius anticæ quam poſticæ partis, morbus ſacer poſticæ: licet ſit conſortio & affinitas inter vertiginem & morbum caducum: uterque morbus in via dicitur eſſe: vertiginoſi tandem in morbum ſacrum devolvuntur: quamquam de cauſa Epilepſiæ digladiantur auctores: nec enim ſemper videtur craſſus & frigidus humor cauſa ejus eſſe: teter vapor & exiguus humor lancinans & morbi ſacri, & vertiginis anctor eſſe poteſt: quod in aliis corporis partibus parum naturam excitaret aut irritaret, idem in cerebro terrifica edit ſymptomata ob

Lib. de hominis ſtructura.

Com. ad ſect. 6. lib. 6. Epid.

ob dignitatem partis. Quod si est, ut revera est, non est credibile tetrum vaporem quantitate exiguum, viribus potentem, efficacem tamen Epilepsiæ causam tantula mole sua replere ac obstruere posse. Afferunt locum ex Galeno, quod *velox & celeris Epilepticæ convulsionis discussio declarat crassum quemdam humorem vias obstruentem in ventriculis cerebri, nervorum principio seipsum quatiente, ut excludat quod molestum est.* Locus Galeni interpretatione eget: paullo post addit, *Epilepsiam non ab ariditate & velut marasmo oriri, aut vacuatione, hoc indicio est quod cito fiat & solvatur: contra a crasso quodam humore: subita enim obstructio meatus a crasso humore fit. Ut autem cerebrum ad ariditatem magnam perveniat, ut corio simile quid patiatur, multo tempore id evenit.* Quod dicitur a crasso humore fieri quod cito & fiat & solvatur, id absolute verum non est; nam humor crassus & frigidus piger & lentus est ad motum, sed id per comparationem audiendum est, contra opinionem eorum qui morbum sacrum ab inanitione aut siccitate, diathesique quadam hectica oriri credunt: si ita esset; non tam facilis esset, & ortus & solutio convulsionis illius. Hippocrates ait in ovium capitibus (quas frequens morbus caducus capit) serum quoddam & velut rorem graveolentem reperiri: non meminit illius crassi & viscidi humoris, sed vocat eum serosum humorem, & quasi tabum ἱδρῶτα quo cerebrum diffluit & rigatur. Et cerebrum διαθέεται liquatur erosum quodammodo, & in istud serum & tabum resolvitur: ut pulmo in tetram aquam illiquescit quæ in thorace hydropem pulmonis facit: & ut hæc aqua putris tusses molestas excitat, ita in cerebro convulsiones & dolores, at non obstruit. Nisi dicamus, more veterum medicinæ Magistrorum qui duplicem obstructionem statuunt, unam oppilativam, alteram attenuativam per compressionem quamdam partium aut vasorum membranarumque concidentiam & collapsum: In oppilativa est latitudo nativa partium aut vasorum, sed obstructio fit a materia aut congesta, aut translata, aut attracta. Et dum Epileptici partes sensibiles & nervi vim patiuntur & ventriculi cerebri, ob enixum ad excutiendum id quod molestum est, angustiores fiunt ventriculi; & licet in iis aqua sit aut tabum malignum quod non sufficit ad obstruendum plane obstructione oppilativa & reali, valet ad attenuativam. Sic Hippocrates observat eos qui micturiunt in calculo aut dysuria cogere in vesica multum fæcis dum in dolore comprimunt os vesicæ, quia tenuior materia exprimitur, fæx remansit. In morbo sacro præsertim per πρωτοπάθειαν ob veterem labem cerebrum ipsum liquescit; *in Epid.* id forte est quod vocat consumtionem cerebri, Græce ἀνάλωσιν, fit aqua alluit & ambit cerebrum, & id quod influit (ἐπίῤῥεει) e venis (vox e venis non legitur) tenue est præ multitudine. Hippocrates insinuat & innuit convulsionem Epilepticam fieri affluxu illius tetri seri in ambitum cerebri, nec requiri ventriculorum impedimentum.

Lib. 3. de loc. affect. cap. 7.

Libro de sacro morb.

Lib. 6.

At omnes fatentur non oriri affectionem eam citra noxam ventriculorum: & Hippocrates vocat, humorem repere in corpus cerebri: & apud Galenum duplex est inane in cerebro; unum intus, aliud foris; illud in ventriculis, hoc in ambitu. Forte ea opinio non caret patronis quæ tuetur

Ad Aph. 52. lib. 7.

tur

tur in vetere cerebri vitio (ut in reliquo corpore hominum valetudinariorum quorum ventres pleni ſunt ſero) eſſe tabum , ſerum, aquam , ἰχῶρα ut vocat Hippocrates , ſive in eo gignatur , ſeu liqueſcente cerebro ſit colliquamentum quoddam quod vellicans nervos convulſionem affert. Cur non idem in cerebro contingat quod & in cetero corpore inſit quidam ſudor teter , putris , reſudans e cerebro , ut reliqui ſudores qui a Theophraſto definiuntur per σύντηξιν : ſudor enim eſt σύντηξίς τις. Et in eo libro ait a pituita cerebrum exedi. Si pituita vitiat dentem , cur non & cerebrum ? Hinc Plinius , *Dentes igne indomiti tabe pituitæ cavantur.* Quoniam diſputandi æſtus nos abripit , dicamus de ſternutamento quod eſt epilepſiæ affine : inde eliciemus id quod morbum ſacrum committit eſſe quid flatulentum , acre , malignum. Galenus cauſam & efficientem & materialem ſternutamenti inquirens , ait : *Spiritus cauſa eſt vel ab infimis partibus , vel ab ipſo capite. Non quivis humor cauſa eſt ſternutamenti , ſed ii ſoli ſternutant quibus a capite humiditas aut eſt mordax , aut in flatum verſa.* Si quid acre naribus imponitur homo ſternuit. Et quod non quivis humor ſternuere facit , patet , ſæpe enim multum cerebrum plenum eſt , non tamen ſternuit homo : quia duplex eſt humiditas , una ſimplex , innocens , fatua , ἄπιος , altera per colliquationem ut quum a ſole aut vino calet. Subinde homo ſternutat quia is humor aculei quid habet. Plato ait phlegma non eſſe moleſtum niſi in πομφόλυγας verſum fuerit , id eſt , in bullas & flatulentum quid. Et id genus flatus ſollicitat cerebrum. Et idem Galenus diſtinguit crudum ſuccum a pituita : ille craſſitiem habet , hæc humiditatem potius cum natura flatulenta.

Lib. de ſacro morbo.

In Timæo.

1. de alimen. c. 1.

Unum reſtat quod negotium dat : ſternutamentum a capite levat & juvat : an humor tenuis , & an craſſus , an coctus , an incoctus. Galenus vult ſternutamentum eſſe boni ominis & ſalutare (nam aliud eſt malum ut ſignum & ut cauſa) humore attenuato & rarefacto , a calore autem rarefacto. Nam rarefactio fit a calore nativo ubere , quo imbecillo congeritur , & non diſcutitur materia. Unde vulgo e Xenodochiis jubent ægros exire quum primum ſternutant , quod bono id fiat omine , & quod in limine ſint ſanitatis , quaſi victore calore naturali materia ſit cocta & mitificata. Mirari ſubit cur Galenus dicat in bono ſternutamento humorem rarefieri : contra enim fieri videtur : nam initio ſternutamentorum materia eſt tenuis & liquida , acris , idque initio morbi : ſub finem morbi ſalutari ſternutamento materia eſt ſpiſſa , craſſa , glutinoſa , linteis adhærens : In coryza idem fit : nam initio coryzæ materia eſt tenuis , acris , exurens ; ergo non tenuis ut placet Galeno : & tandem retuſa ac mitificata acrimonia , humore non rarefacto , ſed craſſiore reddito coryza ceſſat. Humor ut vere coquatur requirit mixtionem , temperationem quæ facit ut humor non ſit ἄκρητος , & concoctionem quamdam. Quid ergo opus rarefactione in materia ſternutamenti , quum ipſa tenuitas officiat ? Initio morborum ῥευματικῶν frequentius ſternutatur & inutilius , & nil niſi ichor deurens excernitur : id quod ſymptomaticum eſt. In fine morborum materia fit craſſa , temperata , retuſa , manſueta , minus tunc ſternutatur , & tamen remanet aliquid acriuſculum

Hippoc. lib. de vetere medicina.

acriusculum quod pungit & stimulat. Hinc sternutamentum est motus involuntarius partim a morbo, partim a natura excitatus. In morbo caduco idem fieri creditur, ut materia sit tenuis, ἄπεπτος, pungens, acris, provocetque naturam ad excutiendum. Idem materia rigoris facit. Idem materia quæ ceteras a morbo sacro convulsiones facit: sic in morbo sacro, & sternutamento requiritur crassefactio quædam humoris ut natura sit victrix: nam coquendo natura intendit humorem reddere crassiorem, æqualiorem, mitiorem. Sic coctio fit incrassando ut constans est omnium assertio. Tamen Hippocrates ait per putredinem omnia crassescere, immo aquam ipsam. Magna hic quæstio est. Dicunt Avicennam statuere coctionem, nec incrassando nec attenuando fieri, sed ad æqualitatem quamdam, ut ad justitiam, reducendo seductis rebus alterius generis. Modo autem generaliore coctio dicitur esse in humoribus, dum crassa tenuantur, tenuia incrassantur, lenta inciduntur, putria in pus vertuntur, & natura victrix dicitur significante coctione reductionem ad mediocre temperamentum. Si in morbo sacro tenuis & acris materia est, quorsum angelica & pæonia, quum requiratur potius coctio & incrassatio humoris? Quod epilepsiam & sternutamentum creat natura flatulenta, patet ex Galeno: *Qui sani repente caput dolent*, &c. Nam subitus dolor a natura est flatulenta, stertor a crassa materia vel in cerebrum lata, vel in eo mota, κατὰ τὴν μετάῤῥυσιν. Si lentus & frigidus foret humor, potius stuporem afferret, ut in attonito morbo videmus. Unde Galenus: *Cerebro patiente, & in calido affectu non quiescit, at frigidi est immobilia tardaque reddere ea in quibus inest.* Si pituita est frigida, qui punctiones, stimuli & motus convulsivi? Ergo & flatus malignus, & materia quædam pungens requiritur. Unde Hippocrates: *Flatus sanguini miscetur, & fit convulsio epileptica.* At duabus de causis flatus excitatur in frigida natura, si non est satis caloris ad movendum flatum, cerebri calefactio (agimus enim de effectibus flatuum in cerebro) in calidiore natura quum tota flatuum materia discutitur, si humor superfluat cui calor cerebri impar sit ad coquendum: tunc ventres cerebri facile flatu replentur. Sic calor & humor in cerebro sternutamenta tum movent. Aër a pulmone elatus compresso confertim thorace, item & acre admotum nari sternuere facit: ideo dicimus affines affectus epilepsiam, sternutamentum & vertiginem: vi caloris humor tenuatur in cerebro contentus qui copia obruebat: idem de Vertigine. Hæc mediam naturam tenet inter periculosas affectiones & non periculosas. Calor nativus conatur humorem solvere, sed tenuare, & per meatus insensibiles excernere nequit. Quum languet omnino, non nititur solvere. Sic vertigo fit languente calore nativo, sed non summe languente ex opinione Galeni. Quod ad coctionem & attenuationem pertinet, dicimus aliud ὠμὸν crudum, aliud ἄπεπτον. Coctum debere esse crassius, incoctum vero tenuius. Apoplexia fit potius a crasso & crudo succo, epilepsia a tenui, incocto & pungente. Crudum crassum attenuatur coctione, quia τὸ ἑτερογενὲς excernitur, & dum ad æqualitatem reducitur, tenuius redditur ad sensum, sed æqualius est in se, propterea crassus est unitis similibus partibus, & dissimilibus excretis: quod opus est caloris segregantis & unientis.

Lib. de carnibus.

Apho. 5. lib. 7

Com. ad partic. 20. lib. I.

Prorrh. Lib. de flatibus.

4. Acut. part. 41.

tis. Sic aliud est crassum per coctionem, aliud crassum per cruditatem. In sternutamento initio humor & tenuis esse potest & crudus, qui tandem maturus crassescit, & salutare tandem sternutamentum facit: potest & crassus esse mitior, ut pituita salsa aut acida, quæ temperatur, coquitur, mitificatur. Et in coryza, & malignis destillationibus, & in catarrho liquante, & qui συντικτικὸς dicitur, vulgo *la Coqueluche*, non solum fit obstructio in meatu narium laborantium coryza, sed intemperies accidit spiritui ventriculorum cerebri, & ipsi cerebro, ut ab obstructione interna nasci solet. Unde qui efflatur spiritus in vera & maligna coryza, igneus sentitur, & sensus frigoris ob pituitam, denique inæqualitas caloris & frigoris: quæ mitescunt omnia per coctionem. Temperatio humoris acris species coctionis est, attenuatio crassioris materiæ, & ad æqualitatem reductio, & incrassatio vera semotis iis quæ sunt ἑτερογενῆ coctio quoque est. Ut ad rem redeamus & disputationis filum resumamus; dicebamus non esse verisimile tantulum humorem viribus potentem ita obstruere posse ventriculos cerebri: idem & de vertigine judicium. Venenatus & crudus vapor qui palpitationem in corde excitat, in cerebrum elatus, & animales spiritus perturbans sine oppletione tetræ vertiginis auctor esse potest: eo mitificato, cocto, discusso, molestæ circumactionis sensus desinit. Theophrastus non attingit vertiginem per affectionem cerebri, sed eam quæ a spiritu alieno elato qui currentem spiritum animalem & ordinatum intervertit. Interest autem unde malum, ne temeraria sit medicatio. Non omne a visceribus malum est. Et forte non recipiendus hic est Hippocratis textus. *Quæcumque in capite sunt affectiones ex stomacho proveniunt, ut vomicæ, strumæ, dentium dolores, tonsillæ, anginæ, suffocationes* &c. Contra libro alio caput omnium morborum pæne fontem instituit. Sed hæc sunt alius loci & temporis. Vertigo aut a flatu, aut ab humore est: aut a capite & in capite, aut a visceribus: a cerebro, a particulari repletione, ab intemperie inæquali, a cacochymia: aut a vitio ipsius cerebri (id quod in senibus fit, aut iis qui melancholia cerebri seu capitis laborarunt, aut qui magno mœrore, aut studiis litterarum aut curis confecti sunt) ut in capite sit cachexia quædam, & διάθεσις quædam hectica ipsi cerebro inusta impressaque quæ elui & tolli non potest. Ea maxime vertigo sequitur veteres cephalalgias, aut hemicranias, febris non est. De ea extat edictum Hippocratis: *Quibus sunt cephalalgiæ & echus sive soni varietas sine febre, & una tenebricosa vertigo incidit, vocis tarditas, manuumque stupor, eos aut apoplecticos, aut epilepticos fore expecta:* Id est, quæ vertigines a vetere vitio sunt cerebri, fere apoplexiam, epilepsiam, aut siderationem capitis minantur: eam non attigit Theophrastus ut in Medicorum stadiis & studiis non versatus. Aut si cognovit, quoniam exactius Medicorum requirit judicium & curam, aut quia immedicabilis est, dedita opera prætermisit. Nunc Theophrasti verba audiamus.

Libro de struct. hominis, qui liber forte non est. Hipp. De locis in hom. Gal. in Prorrh. partic.

In Coac.

Οἱ

ΟΙ ἴλιγγοι γίνονται, ὅταν ἢ πνεῦμα ἀλλότριον περὶ τὴν κεφαλὴν ἔλθῃ, ἢ ὑγρότης περιττωματικὴ, ἢ ἀπὸ τῆς τροφῆς ἐνίας, οἷον ἢ τοῦ οἴνου, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς χυλοῦ, ἢ, τρίτον, ὅταν κινῇ τις κύκλῳ τὴν κεφαλήν. ὁ γὰρ τόπος ὁ περὶ τὸν ἐγκέφαλον φύσει μὲν ὑγρός ἐστιν. ὅταν δ' ἔλθῃ τι πνεῦμα ἀλλότριον, βιάζεται διαδυόμενον, καὶ πρὸς τὰς φλέβας ὠθεῖ κύκλῳ τὸ ὑπάρχον ὑγρόν. ὥστε τρόπον τινὰ τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐάν τις προαιρέσει κύκλῳ κινῇ τὴν κεφαλήν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν εἶναι τὸ κινοῦν, οὔσης οἷον δίνης τινὸς τῆς φορᾶς τοῦ ὑγροῦ, μὴ συνεχοῦς ὁμοίως. ἀλλ' ἐν τῇ κινήσει τοῦ μὲν ὑστεροῦντος, τοῦ δὲ προτεροῦντος, τὸ ὑφιστάμενον ἀντικροῦον ἵστησι. τὸ δ' ἱστάμενον διὰ τὸ μὴ ἰσορροπεῖν ὁμοίως αὐτῇ, ᾗ ἂν ῥέπῃ ταύτῃ φέρεται, καὶ τὸν ἴλιγγον ποιεῖ, καὶ καταβάλλει πολλάκις. αἴτιον δὲ, τοῦ μὴ δύνασθαι τὰ ὑγρὰ ῥαδίως στρέφεσθαι, καὶ δινεῖσθαι διὰ τὴν λεχθεῖσαν αἰτίαν, ὅτι οὐ συνεχῆ. παραπλήσιον γὰρ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐν τοῖς ὠοῖς τοῖς ὠμοῖς. οὔτο γὰρ ταῦτα δύναται δινεῖσθαι διὰ τὴν ὑγρότητα σφάλλεσθαι, τὰ δ' ἑφθὰ δύναται, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸ σφάλλον ὑφιστάμενον, ἑνὸς ὄντος καὶ συνεχοῦς. αἱ μὲν οὖν αἰτίαι σχεδὸν αὗται, καὶ τοιαῦται τοῦ πάθους.

Vertigo nascitur, quum vel alienus spiritus in caput ascenderit, vel humor excrementitius, sive is alicujus alimenti propria vi, ut vini, sive alterius cujusdam succi vitio genitus fuerit, vel etiam, quod tertium est, quum caput quispiam in gyrum circumegerit: Capitis enim locus natura sua humidus est. Quum antea alienus quidam spiritus eo pervenerit, per venas permeans vim infert, humoremque qui in iis continetur, torquendo, convertendoque, varie exagitat. Quare idem omnino fit, atque quum aliquis de industria caput in orbem circumducit. Nihil enim interest, an motu cieatur interno an vero externo: quum instar vorticis cujusdam humoris motio rata & constanti continuatione careat. Verum quum in omni motu aliquid postremum sit, aliquid etiam primum, id quod subsistit, dum alterum repellit, ejus motum sistit: quod vero sistitur, quia parem progressionem non habet, quacumque viam nactum fuerit per eam defertur, atque tum vertiginem inducit, sæpe etiam in terram dejicit. Hoc autem ideo fit, quod quæ humida sunt facile converti & inflecti nequeunt, ob eam causam quæ adducta est: nempe quod cohærente & continuata natura carent. Etenim tale quiddam iis contingit quod ovis crudis: non enim converti possunt, quia fusum humorem habent: cocta vero possunt, quia id quod subsistit, Græce ὑφιστάμενον, *vagum & errantem motum non habet, unito jam & continuo humore. Sunt igitur fortasse tot & tales hujus affectus causæ.*

1. 2. 3. 4. 5.

COMMENTARIUS.

IS non sum qui ex aliorum incommodis mea mihi comparem commoda: & mihi laudem quæram aliorum detrimento: id ad pessimum & vecors hominum genus pertinere ait Charinus adolescens apud Comicum. Agnosco Grangerium fidelem interpretem, agnosco & concisum brevemque Scholiasten: is sua laude fraudandus non est: huic forte ut instauratori non minor laus debetur, quam primo parenti Theophrasto: perierat expositi-

Terent. in Andria.

expoſititius hic fœtulus ſemilacer, & mutilus, ni ille ſubveniſſet manumque ſuppoſuiſſet: lacunas multas replevit, & quaſi in vetere ædificio lapſabundo & caduco ruinas reformavit. Id operam ſum daturus ut, acceſſione mei laboris ad interpretis & Scholiaſtæ primos labores, commune quid reſultet quod auctori utrique, & mihi laudi ducatur, & pariter Rempublicam juvet & ſoletur.

Horum demonſtratio ex lib. Hippoc. de inſomniis.

Quæri merito hic poteſt qui fiat ut vapor a vino, aut humor alienus vertiginem moveat, quum multifariam cerebrum incaleſcat ac refrigeſcat nullo tali oborto ſymptomate. Sed quod admiſtio rei alienæ, aut cerebri humectatio & refrigeratio magni momenti ſit (quum mens & hominis ratio in bona temperie ejus conſiſtat) inde patet quod vapore alimenti ſtatim animans indormiſcat, & quaſi ligatis ſenſibus relangueat: immo mortis adeſt imago, peregrinæ opiniones oriuntur: denique hominis prudentia mutatur, & quaſi percellitur. Nec mirum ſi facile aliquando vertigo contingat. Quod in alia parte corporis ne naturam quidem moveret aut irritaret, idem in cerebro & membranis ejus terrificum quid affert.

Galeni hæc opinio eſt.

Sed quis, qualis vapor aut quomodo afficiat, non facile eſt aſſequi: ut enim cerebro non quovis modo aut pleno, aut humectato, calefacto aut refrigerato ſternutatio contingit (alioqui ſternutamenti non eſſet finis) ut ante dictum eſt, ſed ſi humor aut in flatum verſus ſit, aut acrimoniæ ſit particeps, ſic non a quovis humore aut vapore, aut quomodolibet fit vertigo: Idem jam de Epilepſia eſt dictum. Credibile eſt non repetendam cauſam a craſſo, frigidoque humore, at potius a tenui, maligno, & a tabo quodam in cerebro genito: declarat facilis ſolutio: declarat curatio. Nam Epilepticis cauteria adhibentur capiti. An educitur iſta materia lenta & craſſa? Teter vapor: Serum putre illac effluit, aut malignus quidam ſpiritus. Præterea conſideranda eſt ratio ipſius ſubjecti. Sæpe enim in eo cerebro eſt διάθεσις auctor reducis paroxyſmi. Id enim paſſim Galenus docet: hæc imprimitur membranis & ipſi cerebro: quo pertinet Aëtii locus ex Archigene; *multi aſſiduo uſu hieræ Archigenis epileptici & melancholici curati ſunt, quum nullam excreviſſent bilem ſed malos habitus membranarum cerebri exterendo.* Ideo parva quantitate dabatur hiera, ut non tamen manifeſta evacuatione conferret, quam τὴν διάθεσιν tollendo. Subdit Aëtius: *Melancholici non tam dicendi ſunt qui bilem atram excernunt, quam qui in partibus ſolidis habent eam conſtitutionem.*

Lib. 4. Aphor. Quibus rigores &c. Serm. 3. Cap. 114.

T E X T U S.

I. *Quum vel alienus ſpiritus &c.*

Comm.

GAlenus alias alienum ſpiritum ad vertiginem, alias humorem requirit. Vertigo fit (ait) mota humiditate cum craſſo & vaporoſo ſpiritu:

ritu: ac si crassus & nebulosus spiritus non sufficiat. Alio loco, vertiginem facit motus inordinatus vaporosi spiritus qui in partibus circum cerebrum fit: Græce ἐν τοῖς χωρίοις κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. Sæpe in ventriculo colliguntur superflua, unde in cerebrum ἀναθυμιάσεις efferuntur in caput, hinc vertiginis occasio. Illo loco Galenus agnoscit τὸ πνεῦμα ἀτμῶδες, non τὸ ὑγρόν, & tamen loquitur de vertigine senum in quibus, si alias, excrementa multa colliguntur: sunt enim parte solida sicci, excrementis humidi. Unde paullo post quæritur: Quum senum cerebrum sit siccius, qui fiant vertiginosi? Siccitas enim vertiginem impedit: duplicem statuimus vertiginem, unam per propriam affectionem cerebri, hæc deterior est, tenebricosa fere, & præcursor Epilepsiæ, aut Apoplexiæ. Theophrastus addit disjunctionem ἤ, vel humor περιττωματικὸς, vel spiritus. Galenus jungit spiritum cum humore ut dictum est: at spiritus est tenebrosus & vapor qui comitem habet humiditatem. Apud Galenum nomen ἴλιγγος sumitur & pro ea vertigine in qua sola est spirituum turbatio & anomalus motus, & pro ea in qua tenebræ obversantur. De posteriore agit præsertim Galenus ut de deteriore, & sub qua forte simplex facile comprehendi & intelligi queat: Idem fuit forte Theophrasti institutum. Ut summatim dicam, causarum vertiginis aliæ sunt procatarcticæ, aliæ antecedentes, sunt & conjunctæ, ut in aliis morbis. Inter autem procatarcticas numerantur circumactus, rotationes, solis æstus, casus, ictus, insolatio: denique quicquid spiritus aut humores calefacit aut exagitat, idipsum potest vertiginem inducere: Antecedentes a Theophrasto numerantur. Et pro conjuncta præcipuaque vertiginis causa debet facultati imaginatrici similis species repræsentari iis quæ foris apparent, crapulæ, cruditas, vinum aut immodicum, aut vitiosum: & id de externis: ut motus inordinatus ipsius spiritus animalis hyparxin constituit vertiginis. Alienus enim spiritus, vel humor vim affert spiritui proprium motum cursumque currenti: unde inæqualitas est in motu, hic vera nascitur vertigo. Causa conjuncta vel est in cerebro ut inæqualis intemperies, vel in latente viscerum vitio.

Com. ad Aph. 17. lib. 3.

Galen. tertio loc. aff.

TEXTUS.

Capitis locus natura humidus est. 2.

Comm.

FUndamentum hic maximum est quod corpus cerebri humidum sit. Miror cur auctor non dicat absolute (quum tamen id pronuntiandum esset) cerebrum esse humidum, sed τὸν τόπον περὶ τὸν ἐγκέφαλον ὑγρὸν εἶναι. Nam locus circa cerebrum siccus & frigidus est, sunt enim ossa & membranæ quæ eum constituunt. Vertiginis autem facilitas ex humiditate cerebri pendet, ut postea dicetur. Ceterum de cerebro, an sit humidum, & cur ita sit (nec abs re Natura ita fabrefecit & finxit) ex Hippocrate

derivare oportet. Primo *in Epistolis* & *libro de Carnibus*, exprimit cerebri σύςασιν, cujus maxime ratio habenda est. *Cerebrum sedes est & metropolis frigidi & glutinosi. Quod calescit primum omnium quum diffunditur pingue fit. Et cerebrum quia minimum pinguedinis, plurimum glutinosi habet a calido exuri nequit*, &c. Et Hippocrates: *Insanienti necesse est præ humiditate moveri, cum plus æquo humidius fuerit. Eo commoto nec visus, nec auditus quiescit, sed alia atque alia audit & videt.* Forte id dicit quoniam vulgo dicitur, in sicco prudentia residet. Et motus iste erroris causa est, quia quamdiu cerebrum quiescit, homo sapit. Et ea cerebri humiditas hic ab auctore causa est cur homo vertiginosus fiat, nequeuntibus præ humore omnibus partibus cerebri commoveri & converti. Humiditas & glutinum quoddam in cerebro & commoda habet sua & incommoda. Vertiginis maxima causa ex eo pendet ut dictum ante, & plenius dicetur. Et quum a bile & pituita cerebrum afficiatur, ut Hippocrates docet dum rationem reddit cur homines delirent, ipsumque cerebrum humidum sit, perspiratu eget: ideo natura suturas affinxit, & ossa perspirantia dedit: ea alioqui pars afficeretur & corrumperetur. Id quod Aristoteles *in Problem.* docet: dum quærit cur quibus rari dentes, brevioris sint vitæ: quoniam os capitis densum est: & cerebrum imbecillius, quia minus perspirat, ideo facilius putrescit, utpote sua natura humidum. Quæ non moventur, & non exhalant facile putrent. Mas diutius vivit quam femina suturarum suarum beneficio. Et Hippocrates: Caput & lien maxime patent morbis. Ægrotant & ab iis quæ natura insunt, & ab aliis humoribus, & ab externis. Caput supra situm est cavum ac rotundum, & humorem ex reliquo corpore apprehendit; corpus enim vapores omnis generis in caput remittit, & rursum caput relegat, quum non maneat in capite nisi ipsum doleat, ait Hippocrates. Maxime autem & facile ægrotat quia corpus est simile glandulæ, album est & friabile more glandularum, ait Hippocrates.

Lib. de Carnibus. *In Epist.*

Idem lib. de sacro morbo.

Quod an verum sit, videndum.

In Epist.

Proble. 47. lib. 10.

4. de morbis.

Hippoc. lib. de Gland.

TEXTUS.

3.

Verum quum in omni motu, &c.

Comm.

EX ea demonstratione pendet vertiginis cognitio: fit enim repercussus & repulsa vaporum aut flatuum alienorum sese cum naturalibus spiritibus, & humoribus insinuare conantium, & locos & canales occupare contendentium: hinc motus fit internus, alienus tamen & repercutitur id quod subit tamquam alienum: & quum repercutitur, quia non habet quo se referat, non habet liberas ῥοπὰς καὶ περιόδους, quocumque potest se proripit. Si modo extraordinario cerebri partibus & humoribus motis, periculosa & caduca vertigo oboritur. Constans motio abrumpitur, nec suam habet continuationem.

TEX-

TEXTUS.

Hoc autem ideo fit, &c. 4.

Comm. JAm diximus quantum conferat humiditas cerebri tamquam τῦ ἐπιδεκτικῦ ad veram vertiginem: & quum loquimur de humiditate, audimus & de naturali humiditate cerebri, & de humoribus ipsis: de eo tamquam subjecto, de his tamquam causa materiali. In corpus siccum non tam facilè cadit flexibilitas & conversionis facultas. Corpus humidum fluit, & veri totum non potest, hinc vertiginis occasio: fit enim διάστασις, & interruptio, quæ in corpore rigido & sicco non fit. Et paullo ante degustavimus tantum labris extremis quæstionem de senibus: hi vertiginosi fiunt. *De senibus.* Et tamen cerebrum eorum passum est quamdam ἀνάλωσιν per ætatis fluxum & flexum. Si partes ficciores & internæ, & externæ, cur ita vertigine capiuntur? Id enim facit contra fundamentum quod est constitutum. In senibus partium solidarum quædam siccitas est, sed est excrementitia humiditas qua partes rigantur: nec eo siccitatis venit senum cerebrum ut non molle sit. Idem fit quidem in senibus quod ante in ovibus fieri diximus: eroditur cerebrum, liquatur, diffluit, dilabitur: hinc seri putris collectio: inde dolores, vertigines, & tusses cum serum putre a capite in asperam arteriam delabitur. Sic in senibus est a putris pituita, calor nativus infirmus: caloris enim infirmitas ad vertigines facit. In senibus multa est cruditas: & quod maximè notandum est in eis est μαρασμὸς, & vasorum & meatuum σύμπτωσις, conniventia, collapsus; hinc vertiginis & apoplexiæ opportunitas. (Galenus *Comm. in Aphor.* 31. *lib.* 3. docet & cur senes quidam sint vigiles, alii non. An sint sicci, an humidi: locus est uberrimus.) Unde diximus ante duplicem esse obstructionem attenuativam (per vasorum conniventiam) & oppilativam: verba quidem sunt asperiora, sed efficaciora. Sive sit vera obstructio, sive per collapsum viarum vasorumque, & vertigo & apoplexia & epilepsia hinc nascendi occasionem nanciscuntur. Maxime vero graves hi affectus vertigini succedunt ei quæ per proprium affectum cerebri fieri solet, præsertim si inveterarit; diathesis enim nescio quæ in partem principem inducta est: talem ad vertiginem non penetravit Theophrastus, sed ad vulgarem tantum. Sic & ea vertigo & morbus attonitus cerebri affectus proprius dicitur; morbus attonitus affectus quidem circa voluntariam actionem, qualis in sentiendi actione somnus profundus: & in Epilepsia convulsio est hujusmodi, qualis in sentiendi functione, vigilia præter naturam; vigilia & convulsio sunt ut motus vitiosi cerebri, ideoque partium sigillatim omnium, quatenus instrumenta sunt animalia non naturalia. Et in ea vigilia non naturali cerebrum depravate agit quia intempestive facultatem transfundit ad sensoria externa nullam quietem impertiens: at

apoplexia

apoplexia & ſomnus profundus ſunt actionum cerebri quædam quies & cohibitio coercitioque. Et morbus aut in collo eſt aut in ſpinali medulla, aut in crure, quia laborat nervus motum aut ſenſum parti transfundere conſuetus: Deinde addit Galenus: Quæ vero cauſa ſit convellendæ partis, non eſt facile dicere. Hic immodicarum vigiliarum cauſam, vim & cum convulſione convenientiam ſpecta: has immoderatas vigilias cruditates cerebri, flatus, ac inde vertiginis occaſio conſequitur: nam ſibilum, tinnitum, ſuffuſionem & peſſimum morbi genus vertiginem gignit: niſi dicas cruditatem cerebri potius ſomni cauſam quam vigiliarum. Et vertigo tam vigilibus quam ſomniculoſis contingit: ut Epilepſia & acuto ſenſu præditos, & obtuſo corripit. Hæc prolixius paullo ut vertiginem pluris faciamus quam fieri ſolet: quum in magnum diſcrimen nos conjicere ſoleat.

T E X T U S.

5. *Nam quiddam iis contingit quod ovis crudis, &c.*

Comparatio de ovo eſt ſatis concinna, & apta. Ariſtoteles ita: *Ova cruda, diviſo ac diſperſo humore, non vertuntur, quia humor unitur qui per motum diſpergitur: Ideo poſt motum ſedatur per quem humor modo æquali quaquaverſum ſe porrigit.* Hac comparatione intelligitur vis ſeſſionis & motus, non ut de converſione ovi agatur. Nam ovum crudum non bene vertitur, & homo crudus, id eſt aut vino aut cibo repletus, vertigine corripitur. Sed hæc non ſic ſunt audienda. Ceterum ſeu ſpiritus craſſus vel turbidus ſpectetur, ſive humor inſtabilis, ut fiat vertigo magna eſt conturbatio & velut ſeditio, ut alia præcedant, alia ſequantur, alia convolvantur, alia remeent & reciprocentur, quia ſpiritus ætherei obſcurantur, meatus offarciuntur, fluxus ac refluxus liberque motus ſpirituum impeditur, qui ſunt æquales & ordinati ad ipſius animæ tamquam Reginæ miniſterium juſſaque exſequenda. At natura nil extraordinarium & anomalum ferre ſolet: omnia ſuis momentis diſpenſat ac diſpungit. Ideo initio dicitur auctor diræ vertiginis ſpiritus ἀλλότριος, aut humor. Et quodam loco in Vertigine Galenus ait τὸ ὑγρὸν μετὰ πνεύματος παχέως moveri, non autem dicit τὸ ὑγρὸν ἀπὸ τοῦ πνεύματος κινεῖσθαι. Alio loco ait motum inordinatum auctorem eſſe vertiginis: non meminit humoris, ſed ſpiritus ſolius.

Ἀφ᾽ ὧν δὲ συμβαίνει γίνεσθαι τὰ καθ᾽ ἕκαστα περὶ ὧν ἀποροῦσι, πρὸς ταῦτα ἀνάγειν πειρατέον. οἷον διότι κύκλῳ περιπατοῦντες ἰλιγγιῶσι. καὶ ἔτι μᾶλλον καὶ ὅσῳ ἂν ἐλάττω κύκλον θέωσι σφοδρότερον. καὶ ἐὰν μετὰ πολλῶν, ἢ μόνοι, καὶ ἐπ᾽ ἀριστερὰ θέοντες, μᾶλλον ἢ ἐπὶ δεξιά. καὶ οἱ μακρότατοι δὲ μάλιστα πάντων γάρ τούτων, καὶ εἴτι ἄλλο τοιοῦτον, ἐν τοῖς ὕστερον εἰρημένοις αἰτιᾶται. Εἴ περ γὰρ ὁ ἴλιγγος

ἴλιγγος γίνεται ἐάν τις ἐν τῷ αὐτῷ στρέφῃ τὴν κεφαλήν, δῆλον ὡς εἴτις ἐγγὺς τούτου στρέφοιτο, τάχιστα ἂν καὶ μάλιστα τῶν λοιπῶν ἰλιγγιώη, ἐγγυτάτω δὲ ὁ ἐν ἐλάττονι κύκλῳ στρέφων, καὶ ὅσῳ ἂν θᾶττον μᾶλλον. διόπερ οἱ θέοντες τῶν περιπατούντων, καὶ οἱ ταχέως τῶν βραδέως. θέουσι γὰρ ἐγκεκλεικότες πρὸς τὸ κέντρον, ὡς ὅταν κατ' εὐθὺ τὰ μήκη αὐτῶν ἐκπίπτει πρὸς μίαν κορυφὴν, συνάπτειν, καὶ γίνεσθαι κῶνον, βάσιν δὲ εἶναι τὸν κύκλον. διὸ συμβαίνει καθάπερ ἐν τῷ αὐτῷ στρέφειν τὴν κεφαλήν, καὶ ὅσῳ ἂν ἐλάττω κύκλων μᾶλλον, ὀξύτερος γὰρ ὁ κῶνος, καὶ ἐὰν θᾶττον πλεονάκις ἐν τούτῳ γίνεσθαι κατὰ τὸν ἴσον χρόνον, καὶ τοῖς μακροτέροις δὲ μᾶλλον, ὅσῳ ἐγκλείουσιν. ἐγγυτέρω γὰρ ἔχει τὴν κεφαλὴν ὁ μείζων, τῆς τοῦ κώνου κορυφῆς. διὸ σχεδὸν ὥσπερ ἐν τῷ αὐτῷ συμβαίνει ἴσην ἔχοντα τὴν κεφαλήν. οὕτω δὲ μάλιστ' ὁ ἴλιγγος. καὶ οἱ ἐπ' ἀριστερὰ θέοντες τῶν περὶ δεξιὰ μᾶλλον ἰλιγγιῶσι, ὅτι μᾶλλον ἴσως νεύουσι, καὶ ὀξυτέραν ποιοῦσι γωνίαν πρὸς τὸν κύκλον. ἐμβριθέστερα γὰρ ὄντα τὰ δεξιὰ, προσαποβιάζεται μᾶλλον αὐτοῖς διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀριστερῶν. καὶ ἐὰν μετὰ πολλῶν θέωσι μᾶλλον καὶ θᾶττον ἢ μόνοι. πρὸς γὰρ τῷ κύκλῳ περιφορᾷ καὶ ἡ ὄψις αὕτη προβάλλουσα τοῖς θέουσι, καὶ συνεχὴς οὖσα, τῷ ἐγκεφάλῳ ποιεῖ τινα κίνησιν ἑτέραν καὶ ταραχήν. ἀπὸ γὰρ τῶν ἔξω διαδίδοται καὶ πρὸς τοῦ ἐντός. ὥστε ἐπεὶ καὶ ἑκάτερον ποιεῖ τὸν ἴλιγγον, ὅ,τε ἡ τε κύκλῳ κίνησις τῆς κεφαλῆς, καὶ ἡ ὄψις συνεχῶς βλέπουσα τῷ κύκλῳ κινούμενον, ἐξ ἀμφοτέρων εὔλογον θᾶττον καὶ μᾶλλον γίνεσθαι τὸ πάθος.

Verum a quibus singula quæ sæpe in quæstionem vocantur fieri contingat, ut doceamus danda nobis est opera. Ejus generis sunt hæc. Quid causæ sit cur qui ambulando in orbem feruntur vertigine tententur: item cur eo magis quo minor est orbis, & celeriore cursu volvuntur: præterea cur potius qui cum multis circumaguntur quam qui soli: & qui ad sinistram deflectunt magis quam qui ad dextram: & qui diutissime, omnium maxime in vertiginem incurrunt. Harum enim rerum, & reliquarum id genus, si quæ sunt, causa in iis quæ proxime sequuntur explicanda proponitur. Si enim vertigo invadit si quis caput in orbem torquet, manifestum est eum qui hujus instar convertitur inter ceteros celerrime maximeque vertigine tentari: proxime vero eum qui angustiore orbe circumagitur, eoque magis, quo celerius. Propterea qui currunt, magis quam qui ambulant in vertiginem incurrunt, itemque qui festinanter, magis quam qui lente. Currunt enim in centrum inclinantes: quia dum ipsorum longitudines recta labuntur, in unum apicem conveniunt, conumque efficiunt, cujus basis est circulus. Quamobrem idem ipsum sit quod ubi caput circumagitur: præcipue vero quo minor est orbis (conus enim acutus magis est) atque etiam quo celerius talis conversio æquali temporis intervallo sæpius repetita fuerit: idque quibus procerum magis est corpus, quo magis inclinantur. Qui enim procero magis est corpore, coni apicem capite propius attingit, adeoque fit ut caput illius cum hujus altitudine æquetur. Sic autem vertigo maxime inducitur. Qui vero cursu magis sinistram petunt vertigine magis tentantur quam qui dextram, quia magis fortasse nutant, atque angulum acutum magis describunt, dum in orbem torquentur. Quum enim dextræ partes graviores sint, magis urgent, atque in interiorem partem magis propendent, ob sinistrarum infirmitatem. Quin etiam si

1. 2. 3. 4.

5. *si cum multis cursu ferantur, promtius multo in vertiginem incidunt quam si soli: quoniam corporis in orbem contorsio, aspectus etiam ipse in eos qui currunt conjectus, unusque ac continuus, in cerebro motum quemdam alienum & tumultum excitat. Nam tum ab iis quæ intro geruntur, tum ab iis quæ foris adveniunt dispergitur. Itaque quando utrumque vertiginem inducit, capitis nimirum circum-actio, & aspectus in eos qui currunt continenter defixus, consentaneum est maxime ab utroque hunc affectum creari.*

COMMENTARIUS.

Ante de causis conversionis ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, & ab internis partibus, nunc περὶ ἐπιδεκτικοῦ agit quum eo modo aut illo affectum est. Et licet scopus sit auctori agere de vertigine quæ fit per consensum (nec enim eam quæ proprio affectu cerebri contingit, quæque est medicæ contemplationis, complectitur) tamen hic ex vertigine quæ fit capite circum-acto docere vult omnes totius corporis in orbem conversiones vertiginis auctores esse. Et varias formas explicat a motu, a loco brevi aut non, a motu in sinistram aut dextram, motu in orbem celeri, tardo, a figura, a tempore. In tempore duæ sunt differentiæ, diuturnitas & celeritas, quamquam celeritas ad motum potius refertur.

Miranda est prorsus divinæ sapientiæ efficientia & vis inexplicabilis: nam cum homo sit cœlestis, & natura os illi sublime dederit, tamen licet & ei caput sphæricam formam habeat, magnaque pars membrorum perfectæ rotunditatis venustate gloriari possit, motus sphæricus homini nocet. Ex septem differentiis motus, septimus sphæricus qui cæteris præcellit, & qui corporibus cœlestibus proprius est, solus homini non convenit: gravem alioqui vertiginem apoplexiæ diræque mortis prænuntiam incurret. Quæ hæc fatalis conditio, homo a cœlis ortus sphæricis, in mundo sphærico natus, sphæricam dignitatem in capite & aliquot partibus forma sortitus, motum ejus sphæricum imitari non audebit? Casus alioqui præceps, quum nec audiat sæpe, nec videat & quasi extra se sit. Motus directi illi sunt innocentes, sphæricus nocentissimus, maxime si caput (quod quasi corporis cælum est) convertatur. Et tamen licet motus oculorum ad cælum, ut ad originem hominis, sit vertiginis causa, id alia ratione intelligendum est. Defixio & contentio oculorum in rem objectam, & eorumdem in profundum directio vertiginem inducit: sed id ubi immodicum est: at rotatio & circum-actio omnium facillime vertiginis auctor est: unde & dirum nomen vertiginis sortem quamdam in rebus humanis miseram indicat: ut rerum vertigo sit misera & tumultu plena conversio, quum omnia circumactu quodam & mixtione rerum pessum dicuntur dari. Et iniquo Vertumno homines nati dicuntur quorum cogitationes, & consilia sunt varia, instabilia, volucria, ut ex iis nil resultet & manet præter fucum & pappos. Mirum tamen cur motus iste orbicularis & vorticosus tam sit & ominosus & sinister, & aliquid lævum significans, quum olim apud sacra pulvinaria deorum supplicationes & decernerentur & fierent, idque in orbem, quod iste motus orbicularis

faustior

fauſtior videretur : immo noſtra circularis vita dicebatur, ut ejus lubricum & inconſtantia ſignificaretur, & omnium rerum ad idem punctum converſio. Ut rem abſolvamus, cerebrum & caput ſunt magni momenti : ideo antiquitas voluit (id quod figmentis ejus innotuit) homines velato capite incedere. Sic enim caput veneratione & religione aliqua obſervabant, quod in eo eſſet arx & præſidium ipſius rationis, a quo & per tubos ſenſus & motus in ceteras partes derivaretur. Immo natura (ſi modo in eo non tam cautæ matris quam incautæ novercæ vices agat) in ipſa fœtus formatione amplum, magnum, & ipſa proportione ceteris membris inæquale fabrefecit. Immo multum ſanguinis & ſpiritus & humoris mucoſi repoſuit ac reſervavit tamquam in penu quodam, ut habeat quo ſe tueri poſſit, & ut aliunde non mendicet. Sed iſta ſupellex, iſta annona, quam cerebrum tamquam arx firma & promus condus reſervat, magna mercede & incommodo compenſatur : nam infans ad lacrymas abjectus, greſſus impotens & vilis jacet, capite ſcilicet reliquum corpus prægravante. Unde huc pertinent duo loci nota digni, unus Aphrodiſæi, alter ſummi Hippocratis. Ille quærit qui fiat ut cetera ab homine animantia ſtatim nata uſu pedum a natura conceſſo progrediantur, homini id boni natura invidit : *Quoniam* (ait) *bruta calorem nativum omni ex parte, & in omnem partem parem diffuſum habent, plus caloris in capite homines habent : itaque non ante eriguntur & ambulant, quam æqualiter in omnes corporis partes calor diffundatur.* Niſi quis dicat, ſi plus caloris in capite, calor autem ad motum faciat quia corpus mobilius reddit, homo prius incedere debet quam belluæ. Craſſius eſt caput collatum cum reliquo corpore, calidius (ita videtur Alexand. Aphrodiſæo.) Eſt etiam multus mucus & crudus humor quo calor hebeſcit, & hoc modo quaſi obruitur.

Proble. 106 lib. 2.

Alter ex Hippocrate locus cujus intelligentia ad tractatum de vertigine conferet. Ita Hippocrates : *Corpus pueri in utero matris repurgatur. Cerebrum, ut & ceteræ partes, effloreſcit & purgatur. Id fit vel intra, vel ſupra vel infra modum : ſi probe ac moderate purgetur, nec plus nec minus defluat, huic fœtui caput valde ſanum eſt : ſi amplior colliquatio* (ἀπάτηξις) *a toto corpore fuerit, creſcens fœtus morboſum caput habebit, & ſonitu plenum, nec ſolem, nec frigus tolerabit : ſi purgatio non contingat, ſed in cerebro ſpiſſetur & cogatur, fœtus pituitoſus erit ; immo ſi pueris erumpunt ulcera, in capite, aut auribus, aut reliquo corpore, ii ſani degunt.* Alio autem loco motus iſtos ad numerum quemdam quadragenarium in utero referri vult. Unde ita ait : *Quadragenarii primum in fœtibus indicant : qui primos dies quadraginta egerit, effugerit quoque aborſum : nam ſi alias, in primo quadragenario aborſus fiunt. Alius eſt quadragenarius in quo circa menſem octavum fœtus ægrotant. Tertius eſt in quo ſi naſcuntur pueri, affliguntur, ſi eos effugerint & exegerint, robuſti ſunt ac ſapientes. Nam & ſplendores facile vident, ſtrepitum audiunt, quod ante facere non potuerunt, tamquam incrementum habeat hoc tempus* (Græce ἐπίδοσιν aliquid aliud ſonat quam incrementum,) *tum juxta alia, tum circa ſapientiam. Maxime vero quod vix rideant prius quam quadraginta dies tranſierint. Nam puerorum* αἱ δυνάμεις ἀμβλυώνται

Lib. de ſacro morb.

Libro de ſeptimeſtri partu.

ται ἐν μύξεσιν: lego, ἐν μύξαις: *hebetantur facultates in mucis*, id est, in pituitis quibus scatet corpus, & caput maxime puerorum recens in lucem editorum. Deinde addit, καὶ ὁ θάνατος διὰ μοῖραν ἔλαχεν, *Mors fato quodam eis & sorte contingit. Quæcumque etiam orta sunt naturales quasdam conversiones & mutationes certis statisque temporibus sortiuntur. Est autem observatione dignum in novem mensibus octo quadragenos considerari. Sextus quadragenarius cadit in octavum mensem, in nonum septimus, & incipit octavus quadragenarius. Octo completi quadragenarii superant novem menses.* Unde eodem *libro de septimestri partu* vocat natos in septimo quadragenario decimestres. De motu orbiculari dictum est cur tantopere officiat homini quum ad formam circuli quasi sit effectus & formatus. Calor disputationis incendit nos, & plura, quam institutum fuerat, dicta sunt, sed non omnino negligenda.

TEXTUS.

3. *Ideo qui currunt, &c. currunt in centrum inclinantes, &c.*

COMMENTARIUS.

KΕντρὸν, centrum, conus, umbilicus, punctum synonyma sunt. Ac paullo post dicetur de divisione motus spiritus in rebus levibus ac gravibus, id quod ad vertiginem inducendam apprime facit. Grave in medium tendit, levia ambitum petunt: & ob eam desertionem tumultus excitatur. Nunc de iis qui currunt, & qui festinanter currunt cur facile vertiginosi fiant, explicat. Ratio in textu aperta, & in Commentario apertior est. Transit enim a capite ad totum corpus: ut exemplo capitis, cujus conversio statim vertiginem inducit, de cetero corpore determinet.

TEXTUS.

4. *Quum enim dextræ partes graviores sint, &c.*

COMMENTARIUS.

QUæstio esse potest an dextræ partes sint graviores & ponderosiores: hinc enim elicitur probatio cur qui cursu in sinistram potius partem vergunt, vertiginem potius sentiant quam qui in dextram. Illud notum ex Hippocrate; *Corpora quæ exercentur & partes magis sunt sanæ, facilius crescunt & senium facilius ferunt.* Unde Celsus: *Corpora quæ exercentur facilius curantur.* Ejusmodi sunt partes dextræ: præsertim de dextris hominibus, non de his qui sola sinistra utuntur. At maxima pars hominum dextera est. Ex Hippocratis sententia dextræ partes sunt calidiores, efficaciores; sinistræ sunt frigidiores, ideo ponderosiores. Et *in libris de morbis* quum de sectione purulentorum agit Hippocrates ait: *Optandum esse ut pus sit potius sinistra quam dextra parte. Morbi partium*

dextra-

dextrarum sunt fortiores quam sinistrarum. Ac si dicat Hippocrates. Quum fortiores sint dextræ partes non tam facile de sanitatis præsidio repelluntur quam sinistræ: ideo quum semel laborant, morbos fortiores experiuntur. Item Hippocrates: *Magnam vim in corpore habet mamma dextra, oculus dexter. Dextra sunt calidiora, vegetiora, agiliora: sinistra invalida, imbecilla.* Unde etiam nomen sinistri aliquid ominosum significat & sinistrum. Sic Theophrastus debuit dicere partes dextras esse fortiores, sed non graviores. Id quod validum est urget, trahit & rapit secum imbecillum. Nec prætereundum id quod Aristoteles scribit de partibus dextris: Reddit rationem cur facilius somnus obrepat accubitu in dextrum latus, quam in sinistrum. *Somnus*, ait, *est privatio quædam motus, & necesse est partes eas quiescere quarum moveri interest: sunt autem dextræ, quum earum maxime sit motus: & quum decumbimus in dextras, initium resurgendi quasi detinetur ac obligatur.* Plinius vero ait frequentiora esse insomnia Vere & Autumno, & supino magis decubitu. Et cibi celerius coquuntur, dextri lateris incubitu, difficilius in supinis. Plura eo loci vide.

2. Epid.

Probl. 5. lib. 6.

Plin. c. 4. lib. 28.

TEXTUS.

Quin & si cum multis cursu ferantur, facilius vertigine capiuntur. 5.

COMMENTARIUS.

QUi cum aliis currunt, & circum-aguntur, per se vertiginosi fiunt, & ob objectum aliorum, quorum, dum convertuntur, species nostros oculos afficit, & inde ad imaginandi facultatem transfunditur. Tamen objiciet quis: Quum aliquis solus circumagitur, minor est circulus quam quum aliis vertitur, orbis enim major est: ergo quum solus agitatur, facilius vertigine capietur. Respondendum: Si quis solus convolvitur & agitatur, se quam brevissime versat, facile fiet vertiginosus, per adductam paullo ante rationem de minore circulo: sed si quum sit solus se dilatat & circum-actum extendit, a vertigine vacuus erit. Accedit quod qui cum aliis circum agitur facile præ aspectu aliorum conversorum, afficitur. Id paullo post illustrabit exemplo navigiorum agitatorum.

ΟΤι δὲ διὰ τῆς ὄψεως κίνησιν ἰλιγγιᾷν συμβαίνει, φανερὸν ἐκ πολλῶν. οἵτε γὰρ πλέοντες θᾶττον καὶ μᾶλλον ἰλιγγιῶσιν, ὅταν ἐμβλέπωσι τοῖς κύμασι, καὶ τῇ τῶν ὅλων ἄστρων κινήσει. διὸ καὶ ἐγκαλύπτονται τοῦτ' εὐλαβούμενοι, καὶ οἱ τὰς αἰώρας, καὶ τοὺς τροχοὺς θεωροῦντες, καὶ συμπεριφέροντες τὴν ὄψιν, ταχὺ σκοτοῦνται. συμβαίνει γὰρ κινουμένην κύκλῳ τὴν ὄψιν κινεῖν τὰ ἐντὸς, καὶ ταράττειν ἀνωμάλως. ἰλιγγιῶσι δὲ καὶ οἱ τὰ ὑψηλὰ, καὶ τὰ μεγάλα, καὶ ἀπότομα ἀποβλέποντες, διὰ τὸ συμβαίνειν μακρὰν ἀποτεινομένην σείεσθαι καὶ κραδαίνεσθαι τὴν ὄψιν, σειομένην δ' οὕτως, καὶ κινουμένην ταράττειν καὶ κινεῖν τὰ ἐντός. ἀναβλέπουσι δὲ οὐ συμβαίνει τοῦτο, διὰ τὸ μὴ ἀποτείνειν μακρὰν, ἀλλ' ἀποτέμνεσθαι ἐν τῷ φωτί. γίνεται δὲ ἴλιγγος καὶ ὅταν

εἰς τοῦτο βλέπωσι συνεχῶς, καὶ ἐπατενίζωσι. διὸ καὶ ἐπαπορεῖται διὰ τί ποτε κινουμένης κύκλῳ τῆς ὄψεως, καὶ ἠρεμούσης, συμβαίνει τὸ αὐτὸ πάθος. ἄτοπον γὰρ τὸ αὐτὸ ὑπὸ τῶν ἐναντίων. αἴτιον δὲ τοῦ μὲν ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τὸ εἰρημένον, τοῦ δ᾽ ἐν τῇ ἐπιστάσει, καὶ τῷ ἀτενισμῷ, διότι τὰ ἐν τῷ κινεῖσθαι σωζόμενα ἡ στάσις διΐστησι, καὶ ἡ στάσις τῆς ὄψεως, διάστασις ἑνὸς μορίου, τἆλλα τὰ συνεχῆ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ διΐσταται. διϊστάμενα δὲ καὶ χωριζόμενα τὰ βαρέα, καταβαρύνει, καὶ ποιεῖ τὸν ἴλιγγον. τὰ γὰρ πεφυκότα κινεῖσθαι τήνδε τὴν κίνησιν, ἄλλως τε καὶ συμμένει διὰ ταύτην, εἰ δὲ μὴ καθάπερ Ἡράκλειτος φησὶ, καὶ ὁ Κυκεὼν, διΐσταται κινούμενα. εἴη δ᾽ ἂν καὶ τῇ κυκλοφορίᾳ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀποδιδόναι. διΐσταται γὰρ ἡ δίνη. τὰ δὲ βαρέα καὶ κοῦφα δέον ἅμα εἶναι, τὰ μὲν εἰς μέσον ἄγοντα, τὰ δ᾽ εἰς τὸ ἔσχατον. ποιεῖ δὲ καὶ τὸ κύπτειν ἰλίγγους διὰ τοῦτο. χωρίζεται γὰρ τὰ βαρέα, καὶ ἐλαφρὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω. δεῖ δ᾽ ἅμα εἶναι, καθάπερ ἐλέχθη.

1. *Accidere autem ob aspectus motionem ut omnia circumferri videantur, ex multis rebus perspici licet. Nam & qui navigant multo celerius vertigine tentantur, quum ad fluctus, aut astrorum motus, oculos convertunt: quare faciem obvolvunt qui id formidant. Quinetiam qui res pensiles, aut turbines, dum circumaguntur, intuentur, aut oculorum aciem contorquent, celerrime in vertiginem incidunt: fit enim ut aspectus dum in orbem torquetur, quæ intro sunt commoveat, & inæqualiter perturbet.* 2. *Præterea qui res altas, aut magnas, aut abruptas spectant, vertigine tentantur, quia aspectum in longum extentum quassari, & vibrari contingit: sic autem quassatum & commotum, eorum quæ intro sunt perturbationem afferre. Iis autem qui sursum oculos attollunt idem non accidit, quia non longe* 3. *se profert aspectus, sed in ipso lumine intercipitur. Fit etiam vertigo quum in rem eamdem oculos continenter intentos & infixos habent. Quocirca dubitatur etiam qui fiat ut quum aspectus in orbem circumque fertur, quumque quiescit, idem affectus excitetur: absurdum enim videtur ex contrariis aliquid, quod unum idemque sit produci. Verum ejus quod per motum qui in orbem fit usuvenit ea est ratio, quæ ante adducta fuit: ejus autem quod ex intentissimo intuitu & continuo nascitur, statuenda est, quod quæcumque mo-* 4. *tu sese tuentur quies disjungit, ac quies quidem aspectus, quando unius partis disjunctio est, reliqua quæ in cerebro conjuncta & continuata sunt disjun-* 5. *git. Quum autem gravia disjuncta quodammodo distracta fuerint, gravitatem inferunt, vertiginemque pariunt. Quæ enim ita a natura comparata sunt, ut eodem motu moveantur, hujus præsertim opera unita & conjuncta manent: sin minus, ut inquit Heraclitus, atque Cyceon, dum moventur disjunguntur. Fuerit etiam fortasse in corporis motu in orbem facto ejusdem* 6. *rei efficiendæ vis: disjungit enim circum-actio: gravia autem & levia simul* 7. *esse convenit, ita quidem ut illa ad medium ducant, hæc autem extremas partes appetant. Capitis etiam in terram inclinatio eamdem ob causam vertiginem facit: gravia enim & levia dispergit, hæc quidem sursum, illa autem deorsum: ista autem simul esse oportet, ut dictum est.*

TEXTUS.

Accidere autem ob aspectus motionem, &c. 1.

COMMENTARIUS.

Demonstrat cur qui in turba circum-aguntur facilius vertigine corripiantur, dum alius alium circum-agi videt: id enim ad motum aspectus refertur. Ceterum unum est notandum (ut post docebitur quum de ebriis & purgatis, & ægris vertiginosis dicetur) quod sanis post multos circuitus vertigo contingit, ægris ob unicam in gyrum conversionem. Item accidit quum quis videt aliquid convolvi: quia spiritus visivus intentus iis quæ circumvolvuntur, una cum iis rotatur, falsoque putat omnia circum-agi.

TEXTUS.

Præterea qui res altas, aut magnas, aut abruptas spectant, vertiginosi sunt: 2.

Paullo infra,

Iis qui sursum oculos tollunt idem non accidit.

COMMENTARIUS.

Mirum est quod hic auctor dicat ex elatis sursum oculis vertiginem non accidere; si alta, aut magna, aut prærupta elato oculo aspiciuntur, statim contingit vertigo, quia quasi vibratur & quassatur aspectus. Nam vulgo videmus, si vel aliquantum caput doleat aut grave sit, aut si quis e somno repente excitetur, statim capi vertigine si sursum oculos sustulerit. Longe enim se profert aspectus, nec intercipitur, ut putat Theophrastus forte ex Platone qui igneos radios ex oculo effluere putat, qui concurrunt in medium lumine illustratum, & cum radio solari. Pari enim celeritate istum radium cum radio Solis efferri credidit Plato. Dicet quis aliud esse simpliciter attollere oculos, (nec enim tam prompta vertiginis occasio est) aliud intueri res magnas, aut altas, aut præruptas: unde hic ait auctor in navigiis eos facilius vertigine capi qui ad astrorum motus oculos convertunt.

TEXTUS.

Fit vertigo quum in rem eamdem oculos continenter defixos habent, &c. 3.

COMMENTARIUS.

Auctor quæstionem sicce non prætereundam proponit. Si motus vertiginem inducit iis conditionibus quæ dictæ sunt, quies spiritum moderans

defans cursumque temperans a vertigine vindicabit: unde postea dicet per sessionem quietiores reddi spiritus, qui, dum assurgitur, turbulento motu cientur. Dicimus duplicem, unam absolute ut quæ motui opponitur, & qua spiritus reficiuntur motumque naturalem servant; & περιόδυς. Altera est quies quæ consistit in absoluta cessatione a motu cum pertinaci oculorum in rem aliquam defixione & intentione: & ea quies vertiginem inducit: Et hac distinctione obscuritas hujus loci discutitur. Notum quippe est, spiritus motu suo naturali & ordinato conservari. At quies immoderata, ut quæ fit in summa attentione & fixione oculorum in rem aliquam, διάςασιν divisionem quamdam affert: sic ςάσις διάςασιν affert. Nam ςάσις τ̃ ὄψεως est causa ςάσεως humorum & spirituum: & ςάσις humorum & spirituum διαςάσεως causa est; quia quæ gravia sunt deferuntur a levioribus, id est, humores, forte & cerebrum ipsum a spiritibus. Nam in œconomia cerebri & spiritus & humores, & cerebrum ipsum suos motus insitos & genuinos habent: quorum perturbatio gravium morborum causa est. Id quod Hippocrates & Galenus quodammodo declarant dum explicant morbos qui consequuntur ἔμπηξιν, humorum & spirituum ἀποπλήξεις, utitur etiam iis verbis, ςάντων χυμῶν. De quo nomine ςάσεως, si Deus permiserit, plura dicemus.

part. 27. lib. 4. acut.

TEXTUS.

4\. *Quies aspectus disjungit, &c.*

COMMENTARIUS.

Dicat quis: An tantopere nocet quies aspectus intentis in rem objectam oculis? Nam etiam in ea quiete motus est actio, unde assidua cogitatio occæcare creditur abducto intro visu. Et Hippocrates ait quædam esse labores naturales, alios violentos. Naturales sunt, labor visus, auditus, vocis, curarum. Visus quidem talis vis est: Anima in id quod videtur movetur & calescit, calefacta vero evacuata humiditate siccatur. Idem de auditu, idem de cura. Hic vides in animi intentione quietem non esse, sed motum quemdam, calefactionem & humiditatis consumptionem. Paullo ante monuimus quæstionem qui fiat ut & motus & quies vertiginem inducat. Duplex a nobis quies est proposita & explicata. Unde nunc quæri potest an ob intentionem oculorum in objectum pertinaciorem motus spirituum corrumpatur & dividatur per quamdam stationem, & quasi congelationem, (id autem vertiginis causa est quia tollitur τὸ συνεχὲς) vel quia humores currunt ad vertiginem movendam pote deserti a spiritibus: Ad vertiginem enim maxime facit corruptio motus spirituum. At in ea obstinata intentione spiritus quidem affluunt & stant, & humores ut graviores aliam quamdam στάσιν habent: & a mobilioribus spiritibus relinquuntur. Eam ςάσιν, quam διάςασιν inducere diximus, sequuntur graves morbi, ut paullo ante dictum est: fieri enim diximus humorum σφήνωσιν καὶ πῆξιν. Id fit maxime in obstructione, repletione & diremptu spirituum

Lib. de Diæta.

ſpirituum ab humoribus, dum partes & humores non illuſtrantur a ſpiritu, qui eſt ὄχημα humorum. Sed aliter atque aliter fit in obſtructione, aut plenitudine ſumma, ut aliter in motu circulari, aliter in quiete per oculi pervicacem attentionem, unde aut ſpiritus intercipiuntur, aut inæqualiter moventur, unde pars languet non afflata ſuo ſpiritu: Et humores non habent ſuam ἀναπνοὴν, ut vocat Hippocrates.

TEXTUS.

Quum autem gravia disjuncta, & quodammodo diſtracta fuerint, &c. 5.

COMMENTARIUS.

Hic ad gravitatem refugit, quod quæ ſunt gravia ſi diſtrahantur a levibus, & contra, fit vertigo. Natura cerebrum grave, ſpiritus tenues, ætherei & ob elaborationem exactam, ſplendidiores & lucidiores tenuioreſque, quam & vitales & animales; ſunt inſtrumenta actionum. At cerebrum multis arteriis intertextum eſt, & ni ſpiritus multos haberet, iners & ignavum maneret: hi porro habent ſuos ratos & conſtantes motus & vias pervias. Si motus hic intercidatur, vertigo, ſi viæ obſtruuntur, vertigo aut quid deterius, ſi grave deſeritur a levi, ob eam derelictionem vertigo contingit. Ubi quis attentius aliquid intuetur, ſpiritum alibi quaſi occupatum ad ſe traducit, & in quiete continet, ſuum nativum ſpiritus motum non ſervat, deſeruntur humores & torpidi manent, immo cerebrum ipſum grave & brutum deſeritur: itaque fit diſſociatio & diremptio quædam dum grave a levi derelinquitur. Et quod notandum, iſta deſertio non modo contingit in iſta acuta intentione oculi in objectum, ſed etiam in motu ipſo circulari (cujus cauſam ad motum inordinatum ſpiritus animalis retulimus.) Unde Theophraſtus ita ait: *Fuerit etiam fortaſſe in motu circulari ejuſdem rei efficiendæ vis*, id eſt, disjunctio quædam levium & gravium. *Nam circum-actio disjungit (gravia autem & levia ſimul eſſe debent) ut gravia ad medium ducant, levia partes extremas appetant: Inclinatio etiam capitis fit etiam gravibus a levibus disjunctis.* Et ſi fere omnis vertigo eam agnoſcit cauſam. Nam paullo ante vertiginem fieri diximus interciſo motu ſpiritus animalis ſubeunte vapore tetro, aut ob humorem, item ob obſtructionem. Numquid in his duobus eſt etiam deſertio gravium & levium? Sic potentiſſima eſt ea cauſa ubique fere locum habens. Et ante diximus humiditatem & cerebri & humorum cauſam eſſe potentem, cur homo fiat vertiginoſus, corpore humido nequeunte facile converti (ut de ovo facile conſtat.) Eadem humiditas cauſa quoque eſt, juncta gravitate, cur facile ſeſe mutuo deſerant levia & gravia, licet cerebrum conſtet ex gravibus & levibus admirabili quadam moderatione & proportione. Et ni cohæſerint duo iſta, vertigo adeſt. In re autem humida & gravi (quale eſt cerebrum) non ita rite cohærent. Unde videmus a ſolo vapore etiam vertiginem oriri. Interrumpitur motus ſpiritus, & fit repercuſſus quidam ob alienum ſpiritum furtim ſummiſſum. Et quod facit nimia humiditas in vertigine una, id facit gravitas in altera, quia una pars movetur, altera non. Eſt ita diviſio & continuitatis ſolutio.

TEXTUS.

6. *Disjungit enim circum-actio, &c.*

COMMENTARIUS.

QUæ motum ſpirituum dividunt, ea vertiginem creant. Circumactio motum dividit, item vapor inferne ſurſum ſummiſſus, aut in cerebro genitus, dum torquet ſpiritum aut repercutit: ergo teter vapor & circum-actus vertiginem facit. Maxime vero id fit quia gravia a levibus deſeruntur. Pars una cerebri poſt aliam movetur quia molle & humidum: & cohæſio unioque evertitur. Et vapor verticem quemdam in carotidibus tumultuans dividit eo modo quo circum-actus, & facit intus quod circum-actus foris, & interna eſt cauſa vertiginis.

TEXTUS.

7. *Gravia autem & levia ſimul eſſe convenit: ita quidem ut gravia ad medium ducant, levia extremas partes appetant.*

COMMENTARIUS.

POtentiſſima cauſa vertiginis gravium & levium diremptio. Nam quæ conjuncta ad actionis perfectionem valent, disjuncta eamdem pervertunt. Ob mollitudinem cerebri pars poſt alteram movetur, unde propenſio ad vertiginem. Sed quum grave natura ad medium tendat, ſpiritus ob mobilitatem alio inclinent, maxime vero ad circumferentiam, hinc cadendi occaſio deſertione & divulſione levium & gravium. Dum omnia rite aguntur in corpore, gravium & levium eſt coitus & mutuus conſenſus: ſi contra fit, vertigo naſcitur: dicat quis. Si ſpiritus ut leves facile ſe alio referant & naturali motu aut ſurſum evolent, aut circumferentiam appetant, gravia ſint immobilia aut medium petant ubique eſt occaſio vertiginis, & homo fere deberet eſſe vertiginoſus: eſt enim ſemper ea lucta & diſſimilitudo motuum naturalium.

Ποιεῖ δὲ καὶ ἄλλη τις ἐναντίωσις, ὡς δοκεῖ, τὸν ἴλιγγον, οἷον τῆς ἐνδείας, καὶ πληρώσεως. ἡ μὲν γὰρ ἔνδεια σύντηξιν, ἡ δὲ πλησμονὴ περίτλωσιν ἐποίησεν, ὥστε πλήρεις γίνεσθαι τοὺς πόρους. ἀνιοῦσα γὰρ αὐτὴ καταβαίνει καὶ διΐστησι ταῖς περιόδοις, ὥσπερ ἐστὶν ὁ ἴλιγγος. ἐπεὶ καὶ αἱ μέθαι καὶ αἱ φαρμακεῖαι, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις παραπλήσια, διὰ τοῦτο ποιεῖ τοὺς ἰλίγγους. ὅθεν καὶ τὸ σημεῖον τινες ἐπ' ἀμφοῖν κοινὸν λαμβάνουσιν. ὅταν γὰρ μὴ δύνηταί τις τοὺς στρωτῆρας ἢ δοκοὺς ἀριθμεῖν, τὸν μὲν οὔπω κεκαθάρθαι, τὸν δὲ μεθύειν φασίν. ἡ ὑγρότης ἡ ἀλλοτρία γὰρ ἐμπεπτωκυῖα, ποιεῖ τὴν ταραχήν. διὸ καὶ ἐφ' ὅσων ἄλλων συμβαίνει πνεύματος ἢ ὑγρότητος γίνεσθαι τὸ πλῆθος, ἢ καὶ τῶν ὑπαρχόντων διάστασιν, ἀπὸ πάντων συμβαίνει τοῦτο τὸ πάθος. ἀνιστάμενοι δὲ, μᾶλλον ἢ καθίζοντες ἰλιγγιῶσιν, ὅτι ἠρεμούντων συνίσταται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ κεφαλῇ πλέον, ὅταν δὲ κινῶνται, σφαλερὸν γίνεται καὶ εἰς ἓν μόριον θρόον ἄγον ποιεῖ τὸν ἴλιγγον.

Verti-

Vertiginem inducere etiam videtur altera quædam contrarietas, qualis est ea quæ inter famem & satietatem intercedit: Fames enim colliquationem, satietas autem excrementorum colluviem invehit: ita ut meatus corporis propterea impleantur. Hæc enim, quum viam sibi paravit descendit, & circuitionibus quibusdam fertur, quod efficit ut vertigo invadat. Nam & crapula, & medicamenta alvum ducentia, & quæcumque horum similia sunt, eamdem ob causam vertiginem pariunt. Inde fit, ut amborum signum quoddam commune habeatur. Quum enim nequit aliquis tigna & tabulas tignis instratas numerare, alterum quidem nondum purgatum ajunt, alterum vero crapula nondum liberatum. Siquidem humor alienus in caput irruens perturbationem affert. Quare a quibuscumque spiritus aut humoris multitudinem congregari accidit, aut eorum quæ in corpore sunt disjunctionem fieri, ab iis hunc affectum excitari consentaneum est. Qui autem assurgunt, magis quam qui sedent vertigine tentantur, quia in quiescentibus humor capitis unitus manet, quum vero moventur, instabilis est; atque in partem unam confertim traductus vertiginem parit. 1. 2. 3.

TEXTUS.

Vertiginem inducere videtur, &c. 1.

COMMENTARIUS.

Non parum refert ad curationem scire an vertigo sit a repletione, an ab inanitione. Si illinc est, evacuantia conferunt, si hinc, adjectione potius utendum est. Quum agitantur humores a medicamento, vertigo adest. Si supra modum evacuantur, vertigo. Initio febrium, vertigo a copia & meatuum obstructione, sub finem aut desinit, aut adest ab imbecillitate. Viperinarum carnium usus in Elephante prodest, sed donec vertigo inducatur, eousque comeduntur: eaque vertigo purgatione non eget. Qui de carne viperina scribunt Auctores duo annotant, unum quod si coctæ fuerint visum clariorem reddunt, alterum, per cutim corpus repurgant & faciunt quoddam eximium: & si caro in corii duritiem coaluit, decidit deperitque ὀστρακόδερμα. Vertigo oboriens est quasi signum & meta sufficientis usus pastillorum de Tiro, eaque fit quia exactius cerebrum repurgatur, eoque exquisitioris fit sensus, & vix ulla aëris aut vaporum fallaciter subrepentium incommoda ferre potest. Immo seipso fit imbecillius, & visum clarum reddit, quia proprietate occulta defœcat cerebrum.

TEXTUS.

Fames enim colliquationem &c. 2.

COMMENTARIUS.

Inediæ non tam vertiginosos reddunt ob repletionem quamdam ventriculorum quam ob colliquationem quamdam quæ ex eventu replet. Et in longa inedia partes quasi fatiscunt & dilabuntur; unde videmus in obsidionibus urbium, in defectu ciborum, corpora fame liquata alias pla-

ne extabeſcere & macerari macraque reddi : alias intumeſcere fuſis & liquatis carnibus. In laſſitudine & ſiti homo ad iram pronus eſt : & ea animæ aſperitas benigno ſucco temperatur : lenit tranſitum ſpiritus & molliores facit meatus ne ſcindant euntem & redeuntem. Cæterum duo facit genera eorum qui caligine & vertigine capiuntur, unum ebriorum, alterum eorum qui medicamento purgantur. Neutri trabes laquearium numerare poſſunt præ ſpirituum agitatione & impedimento. Diſcuſſa ebrietate, & peracta medicamenti actione eaſdem numerant : repreſſi enim ſunt vapores. Ad eas rationes unum addam ad vertiginis ὕπαρξιν apprime faciens : nempe quod initio febrium, præſertim a copia crudorum humorum natarum, vertigines & temporum pulſus contingunt. Ad criſin id durat, donec natura coxerit humores & ſecreverit purum ab impuro. Licet corpus imbecillius reddatur per purgationes, tamen vertigines tolluntur, corpore ad temperamentum reducto. Et ante dictum eſt ſanis poſt circuitus multos vertiginem accidere, ſed ægris eamdem contingere unica in gyrum converſione.

Plin. ex Platon. cap. 24. lib. 22.

TEXTUS.

3. *Qui aſſurgunt, &c.*

COMMENTARIUS.

VErtigo non tam prehendit motos quam quietos. Quo pertinet forte locus de epilepſia ex Platone quæ fit quum pituita atræ bili juncta divinas capitis periodos & orbes, & illapſa fuerit & infeſtaverit : & ut in ſomno mitior eſt, ſic quum vigilantes prehenderit diutius urget. Et licet aliquando quietis in lecto omnia circumagi videantur, tamen facilius motis accidit. Quod motus conjungit, quies nimia dividere videtur, unde fit vertigo in exacta animi in rem attentione & oculorum defixione contumaci. Quod etiam quies unit, dividit motus. Unde vertiginoſi quidam dum quieſcunt deſinunt eſſe tales, & ſi moventur rurſus vertiginoſi fiunt. Sic motum & quietem oportet diſtinguere, alioqui facilis erit in errorem lapſus. Attexenda eſt & hæc quæſtio : An in ea vertigine quam contentio animi & oculorum intentio inducit, quia fit ob quietem, ſit diviſio levium & gravium, an ſit ſpiritus animalis motus inordinatus, in quo demum eſſentiam vertiginis conſiſtere diximus. Hæc enim ſimul ſtare non videntur, ut ſit quies & ſpirituum diremptione modo, modo levium & gravium diviſione, motus inordinatus : qui ſi non eſt, nec vertigo eſſe poteſt. Sed hæc ad eos qui res exactius expendunt & examinant.

APPENDIX.

DE PLEXU RETIFORMI,

& de corpore quod in Cerebro ψαλλοειδὴς dicitur.

QUoniam diximus primariam vertiginem affecto cerebro multo deteriorem ea quæ fit ex conſenſu (quam poſteriorem Theophraſtus deſcri-

descripsit) in ea fuit maxime laborandum. Si intemperies calida in cerebro, liquationem facit, humores acriusculos reddit, extenuat & quasi in fervorem & furorem agit: Si frigida cruditatem parit, inde proventum crassorum vaporum, ut in viridi ligno ardente; qui per arterias in anteriores ventriculos cerebri repentes & exitu prohibiti, ut in clibano circumaguntur, & turbulentos motus conciunt: id fit in eo corpore quod ψαλοειδὲς dicitur, concameratum & fornicatum. Est autem corpus durum tribus ut arculis conflatum medium Cerebri ventriculum sustinens; fit ex indurata Cerebri substantia; incipit a fine corporis callosi quod τυλλοειδὲς dicunt, fornici simile est ne medius ventriculus concidat. At in marcore cerebri & consumtione, quam Hippocrates vocat ἀνάλωσιν, quis dubitat quin illud corpus labet? Hinc vertigo, hinc apoplexia; sed est plexus retiformis considerandus. Auctores enim dicunt vertiginis causam proximam tenuem ac calidum vaporem per arterias in cerebri ventres repentem qui in plexu retiformi humores exagitans, sensus & motus turbulentos ciet. Nec sufficit esse tenuem & calidum spiritum, Galenus & Theophrastus humiditatem nescio quam requirit & spiritum crassum & caliginosum: unde Ebrii fiunt vertiginosi ob eos vapores crassos illustribus spiritibus officientes. Et ubi calida est intemperies cum aliqua partium adjacentium intemperie frigida, proventusque humoris inæqualiter præparati, hic fit facile fuligo, nubes, unde motus æstuans & turbulentus, inde vertigo. Diximus enim tum maxime oriri quum & cerebrum inæqualiter affectum est, & materia inæqualiter affecta, comptum, ornatumque naturæ & caloris efficientiam non nacta. Ubi enim infirmior calor est & crudus succus, hinc vertiginis occasio. Ceterum humor & spiritus e genere sunt fluentium: his motis corpus commovetur. Diximus ante maxime austrina constitutione ob fumos & humores caliginosos eum affectum nasci: & humorem excrementitium ad eam concurrere generandam, & ex Galeno fieri mota humiditate cum crasso spiritu, qui natura debet esse limpidus & illustris. Id in suffusione patet: vis enim luminosa oculi a crasso vapore præstringitur & hebetatur: spiritus primo impellit: humor stabilis non est: & quia suo termino non continetur, spiritum aut sequitur, aut antevertit. Mirus est locus apud Hippocratem de incommodis aut commodis spiritus corporei aut non corporei, id est, ætherei non corporei, & cum carne & sanguine magnum commercium non habentis, unde plexus retiformis a natura fabrefactus est ut exacte elaboretur spiritus animalis repurgata omni fæce & terrena substantia: & iste spiritus ita exactus ad sapientiam facit non habens μίξιν, & communionem cum corpore. Homo enim prudentior est & exquisitior, spiritu summo elaborato, ut quicquid impurum & corporeum extrahatur eo modo quo in arte chymica puræ & sinceræ substantiæ exquiruntur. Quæ Hippocratis sententia mirum quid habet: Putat enim aërem qui per nares attrahitur (quia qualis aër tales & spiritus) ad sapientiam plurimum conferre: nam (ut ait) quum cerebrum ad se aërem attraxerit in seipsum, primum ad ipsum allicitur: deinde ad reliquum corpus aër dispergitur, & in cerebro suum vigorem relinquit, & quicquid prudentiæ ac sapientiæ habet. Si in corpus primum perveniret,

Lib. de morbo sacro.

Locus hic licet aliquid novi dicat non tam requirit interpretem acrem quam mitem & benevolū.

niret, post ad cerebrum, relinqueret in carnibus & venis prudentiam ac judicium, & ad cerebrum calidus perveniret, non purus, sed mixto humore a carne & venis, non sincerus. Itaque dico cerebrum esse interpretem & internuntium intelligentiæ si sanum fuerit. Ad ejus autem sanitatem facit aër limpidus & purus. Quod autem aër qui recens attrahitur aliud quid habeat quam quum aut refringitur, aut incalescit in corpore, id ipsum declarat Aphrodisæus quærens cur præciso aut consumpto gargareone homo tabescat: Quia integro gargareone aër retinetur & paullum incalescit, nec suo frigore præditus pulmonem subit, quod in malis ducitur.

Diximus ergo de plexu retiformi in quo spiritus retentus & sanguis conficitur: fit autem ex multiplici complicatione arteriæ caroticæ ad basin cerebri: sub crassa meninge fit iste contextus & complicatio. In spatio enim largo Natura velut thalamum instravit huic arteriarum contextui qui in mortuis collapsis vasis vix percipitur; ut semini per multos gyros, & lacti per vasa multa patet via, ut per moram fiat elaboratio. Et quia a corde ad cerebrum breve est iter (quia intendit spiritum vitalem elaborare) natura supplevit istum plexum ut labyrinthum, ut spiritus hic elaboretur antequam in ventriculos inducatur.

De corpore concamerato seu fornice paullo ante dictum. Nunc addam unum. Quum ab imbecillo calore flatus gignitur præsente humido: si spiritus exitum non habet more flammæ in fornace in gyrum vertitur. Id fit in cerebro, & juvat id capitis figura rotunda (hinc cælum capitis vocatur) item ventriculorum cerebri concameratio quam facit corpus ψαλλοειδές. Et quum vapor ad superiorem fornicis, ut alicujus fornacis partem, fertur recta, nec altius ferri potest, reflectitur & in orbem agitur, ut quum exhalatio fumida sursum tendit (quia nubes præcludunt viam) in latus fertur & flatum creat. Ex eo Theophrastus demonstrationem vertiginum derivavit: Sive enim motus internus, ut ab interna causa, sive externus, ab externa ut a motu rerum rotatarum, motus continuus interrumpitur. Demonstratio Theophrasti ea est: In omni motu aliquid est primum, aliquid postremum. Id quod subsistit dum alterum repercutit, motum ejus prævertit & repellendo sistit. Id quod sistitur quia suo progressu & continuo motu caret, quamcumque viam nanciscitur, per eam defertur, & tunc vertiginem inducit. Magni autem momenti est vapor alienigenus. Docet somnus in quo vapor blandus sensus illigat, & quasi mortuo similem hominem reddit: immo quasi prudentiam tollit aut suspendit potius. Hippocratis est argumentum: Quid faciat teter vapor, quum blandus & mitis tantopere efficiat & officiat? Denique ne nimium scribendo, & sensus & oculos intendendo, vertiginosi fiamus, scribendi finem faciamus.

FINIS.

GULIEL-

GULIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI

DE CONVULSIONIBUS LIBELLUS,

IN QUO SOLENNIS QUÆSTIO EXPLICATUR,

Cur ſauciatis dextra capitis parte Convulſio ſanæ partis contingat.

Μικρὴ αἰτίη ἄκεσιν λύεται, ἢν μή τι περὶ τόπον κύριον πάθῃ. Hippocrates lib. de Præcept. *Parva cauſa medela exſolvitur, niſi quid circa locum principem fuerit affectum.*

APPRO-

APPROBATIO.

HIc Libellus DE CONVULSIONIBUS, In quo solennis Quæstio explicatur, *Cur sauciatis dextra capitis parte Convulsio sanæ partis contingat* M. GUILLELMI DE BAILLOU, Doctoris Medici Parisiensis celeberrimi, Decani, & antiquioris Scholæ Magistri; eleganti stylo, & summa prudentia conscriptus, atque à multis jamdudum expetitus, prodeat tandem in lucem, rei Medicæ splendorem aucturus, & utilitatem non mediocrem allaturus. Datum Parisiis octavo Kalendas Novembris, Ann. Dom. 1638.

DE S. JAQUE Decanus.

JOANNES DE BOURGES
Doctor Medicus Parisiensis.

JACOBUS CORNUTY
Doctor Medicus Parisiensis.

BENE-

BENEVOLO LECTORI

JACOBUS THEVART,

DOCTOR MEDICUS PARISIENSIS,

S. D.

SI furit in ſacram Convulſio Palladis arcem,
Et quatit incurſu cetera membra ſuo;
BALLONIUS terſo docet hanc curare libello,
Nec ſinit humanum creſcere in exitium.
Docta ergo hæc legito magni monimenta laboris,
Et volve aſſidua, Lector amice, manu.
Palladiæ liber hic vindex ſi dicitur arcis,
Quid vetat hunc ſacrum dicere Palladium?

IN COMMENDATIONEM

LIBELLI DE CONVULSIONIBUS

EPIGRAMMA.

DUm gravis excelſum labefactat cauſa Cerebrum,
Haud dubie, ut fertur, cetera membra dolent.
Franguntur vires animi, pariterque labaſcunt
Corpora, & ad ſtygias ſæpe feruntur aquas.
BALLONIUS cauſas dum Spaſmi, & ſigna recludit,
Auxiliis etiam queis medeare docet,
Efficit ut perſtet Mens ſana in corpore ſano,
Optari a Medica quid magis arte poteſt?

JACOBUS THEVART,
Doctor Medicus Pariſienſis.

IN EJUSDEM OPERIS COMMENDATIONEM.

EPIGRAMMA.

MOrbus inest nervis, Medicis Convulsio dictus:
Quem Spasmum patria Græcia voce vocat.
Vis effræna mali, non illo sævius ullum
Insilit, & robur corporis omne quatit.
Non ita te Ixion lassat rota: non ita torquent
Distentum trochleæ, funiculique reum;
Spasmus uti, vexans ægrum, vim viribus infert,
Et colluctantem sternere dirus amat.
Hanc sollers, BALLONE, doces depellere pestem,
Gliscere & ulterius qua potes arte vetas.
Sic deinceps melius Convulsio dicta feretur,
Convellet studio quam Medicina tuo.

ADRIANUS VALESIUS.

IN EDITUM HOC OPUS CURA
JACOBI THEVART,
Doctoris Medici Parisiensis,

EPIGRAMMA.

MIraris quod tot dederit Convulsio passim
Funera, tot miseris intuleritque necem.
Desine mirari: nondum tua cura, THEVARTI,
BALLONII præstans hoc opus ediderat.

JACOBUS CORNUTY
Doctor Medicus Parisiensis.

MARCO

MARCO MYRONIO,

ARCHIATRO REGIO

GUL. DE BAILLOU εὖ.

QUUM circiter Idus Octobris impetratæ ab Rege essent literæ, quibus ego in numerum Medicorum Regiorum cooptarer, *libellum de Convulsionibus* conscribebam. Ita enim quod otii superest a publico munere in honestum otium confero. Magnam me hercle ex his literis regiæ munificentiæ obsidibus voluptatem cepi. Sic enim & facta est mihi adeundi tui potestas & ad majora Regio munere stimulus est additus, quum honos ad egregia invitamentum esse soleat: Nullus enim adeo humanitatem exuit ut non stimulo gloriæ instigetur. Quod fecit ut multi per se cogniti viri sua industria aliis clariore loco natis præluxerint, eorumque luminibus obstruxerint. Quamquam is non sum qui rumusculos inanes aucuper, quum id pertineat potius ad hominem male feriatum, suæ levitatis testimonium undique colligentem. Et si is es qui te multis præstes affabilem, tamen ab aditu nescio quid me revocavit: Humanitatis spes alliciebat, sed quædam gravitas, quæ præsidem sanitatis Regiæ decet, retardabat. Quum te semel sum allocutus, sensi istam gravitatem ita conditam ac temperatam, ut quantum gravitas detraxerit tantum humanitas conveniendi tui desiderium injecerit. Ac mihi persuadeo hunc libellum, ingenii mei tamquam fœtum, gratum tibi fore, quando te ita facilem mihi præbueris: eoque libentius obtuli, quod is tunc scriberetur, quum gratiosi quidam homines apud Regem de Regiæ liberalitatis fonte hunc rivulum in me derivarunt. Tuum suffragium quærebatur, ne donum hoc incognito ho-

mini offerretur: Nomen meum edidisti, & fidem meo nomine datam liberasti. Næ vir ingenuus es & prudens: nam æstimatis commodis & incommodis aulicæ vitæ generis, quod non est ita tranquillum ut nostrum, me Regio munere, tamquam aura benigniore excitatum repressisti, ita tamen ut de spe non dejiceres. Hæc ita temperasti, ne spe inani illectus majora mihi opinionis errore affingeres. Feliciter cœpta res est, sed ut perficiatur, te etiam rogo. De libro id non dicam: non offero aliquid oculis tuis dignum, tamen qui meus in te sit animus, ex hoc munusculo colliges. Quæstionem tractamus quæ multos exercuit. Si lima non est adhibita nec servatus ordo, in causa est nostra scribendi diligentia intercisa ac interrupta, ut sæpe media pagina revocatus hæserim. Hic tamen tibi multa in memoriam revocabuntur quæ tempore exciderunt. Sic in picturis quædam rudi carbone delineata refricant memoriam eorum quæ in tabulis terse ac artificiose depicta sunt. Sic legendis nostris jucunda erit, tibi gravioribus occupato, olim & lectorum & observatorum recordatio. Habeo multa opuscula quæ in nonum annum premo, quæ quum maturuerint in lucem succo prægnantia jucundo efferentur. Faxit Deus ut diutissime Rex suo Myrone utatur Medico & Consiliario. Vale. Lutetiæ Parisiorum die 16. Octobris 1582.

BENEVOLO LECTORI,

GULIELMUS DE BAILLOU,

Doctor Medicus Parisiensis.

ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

INGENUI hominis esse puto, si quid peccarit, negare nolle, sed ultro etiam fateri, & id deprecari. Humanum est peccare: & is inhumanior videatur, vel qui aliquid humani a se alienum putat. At ipsa peccati negatione tacita quædam voluntas, & ad peccandum propensio includitur. Gnaviter impudentem non voco eum qui aliter faciat, licet pudoris limitem egrediatur: & id quidem, ne quid acerbius de eo dicam: contra, erranti ipsa confessio medicina est. Medicina quidem, quod labem, qua aspergi possit, facile eluat, immo ante diluat, quam de illo errandi opinio in mentibus hominum, dicta factave aliorum non sat bene interpretantium, radices egerit: dummodo fucus non fiat, nec vana excusatio prætexatur, quæ latentis prævaricationis opinionem facere possit: id autem est veteratoris, non hominis ingenuitatem præ se ferentis. Ad eam rationem componere me in animo est: nam si quid hoc scribendo libro peccatum est, & peccatum est, agnosco crimen, amplector etiam, ipse me mea confessione induo, ut ne quis hunc felicem errorem de industria commissum mihi invideat. Non jam peccati nomen, sed dexteritatis animi gratiam mereatur. Utne quid obscurius dicam, tria sunt hoc loco quæ animadverti velim, quod tribus me modis lapsum tantisper videam, donec lapsus occasionem aperiam. Primum, quod tractatio mea justo longior sit, quum ea res præsertim agatur quæ paucioribus comprehendi possit: at

—— ἐπιτροχάδην ἀγόρευε
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως (*a*).

Homerus Il. γ.

ut de Menelao Homerus. Optandum vero foret ut quot sunt ῥήματα (*b*) *tot*

essent

(*a*) Atrides vero succinctè pauca, sed valdè argute concionabatur. Αντὶ κεφαλαιωδῶς, ταχέως, ἐν τῷ ἐπιτρέχειν τὰ πολλὰ, ἐσπευσμένως. Summatim, per capita, cum celeritate, ut plurimum percurrendo, quoniam non erat, πολύμυθος, multiloquus. Ex Eustathio Iliad. γ.

(*b*) Verba.

essent νοήματα (*c*). *Deinde, in hoc lapsus videri possim quod propositis ultro citroque rationibus, vix aliquid concluserim: at in conclusione operis perspicua, laus enitet maxima & relucet: alioqui animus fluctuat, nec habet post varios rationum fluctus & impulsus, in quo tandem conquiescat. Solo Epilogo usi sumus,* τὴν ἀνακεφαλαίωσιν (*d*) *in longo orationis tractu apprime necessariam, neglexímus. Tertius vero error ille est. De convulsione partis oppositæ in morituris a vulnere capitis, serio disputatum est. E re non videtur esse in quæstione illa tantopere desudare, quæ neglecta prætermissaque nil incommodi, tractata parum aut nihil fructus afferat. Hic nec seritur, nec metitur cuiquam. De convulsione agitur, quæ in saucios cadit, quum tenui extremaque spe salus pendet. Id ad* λογοδαιδάλους καὶ σοφιστὰς (*e*) *potius. Hi futilibus concertatiunculis altercant, oleum perdunt, fucos venditant, & suam potius infantiam declarant. Nil inde nisi inanis verborum strepitus, & anilis muliebrisque applausus. Ad alios hæc sinistra diligentia. Ac quod oratio mea longius ambitiosiusque excurrat, quasi sine modo ac frenis, id paullo alienius videatur: quum alioqui magna laus sit brevis & concisæ orationis. At quæ nimis se effundit & crebra fastidiosaque verborum repetitione, & rerum molesta redundantia, minus leporis habet, nauseæ plurimum. In hoc itaque peccatum est. At hoc peccatum sponte commisimus, & si præmeditationi pœna decernenda est, huic decerni debet. Id autem fecimus, partim ut prævaricationis crimine careremus, partim ut calumniatoris dentem effugeremus. Ac de prævaricatione quidem. Quoniam hoc libro varias variorum rationes attulimus, nec non conjecturas nostras (quas in hac umbratili armorum meditatione cum præclaris rationibus voluimus certare ac contendere, adeo quisque innata quadam indulgentia suæ favet inventioni) si plus his quam illis tribuissemus, in injustitiæ suspicionem incidissemus. Sic voluimus & has & illas amplo campo & arena decernere, nec illis potius quam his repagula obtendere. Et ut in foro, sic in disputando, (præsertim dum momentis rationum ex variorum auctorum penu depromptarum res tota disceptat) si dicenda transeuntur, si cursim & breviter ea attinguntur, quæ ceteroquin inculcanda sunt, prævaricationis suspicio est. Quod autem calumniæ tempestas longiore oratione effugiatur potius, quum in id criminis magna hominum pars præceps ac prona ruat, & quum non tam velint imitari quam æmulari, id ex præclaro Tullii loco elicietur:* Quum hæc de natura deorum uberius disputantur & fusius, facilius effugiunt Academicorum calumniam; quum autem brevius angustiusque concluduntur, tum apertiora sunt ad reprehendendum. Nam ut profluens amnis aut vix, aut nullo modo, conclusa autem aqua facile corrumpitur; Sic orationis flumine reprehensoris vitia diluuntur, angustia autem orationis non facile se ipsa tutatur. *At dices, longa oratione rationes ipsæ molliores ac enervatiores redduntur, contra oratio brevis pungit, acris est, rem premit ac cogit. Contra aliis placet, longiore orationis tractu vim quamdam & pondus accedere. Utque corpori ferrum sic oratio animo non ictu magis*

(*c*) Notiones.
(*d*) Per recapitulationem.
(*e*) Logodædalos, Verbosos, & Sophistas.

magis quam mora imprimitur. Et relinquitur legentium animis aculeus non pungendo, sed infigendo. At oratio longa infigit, brevis pungit. Et libris auctoritatem & pulchritudinem adjicit magnitudo. Optimus est modus, fateor. Sed non magis servat modum qui infra rem, qui brevius, qui pressius & obscurius, quam qui enucleatius & effusius dicit. Quamquam, si ad fastidium quotidianum deliciasque legentium respicitur, ex librorum mediocritate commendatio quærenda est. Singulis rationibus sua explicatio, sua clepsydra debetur. Ne peccemus cum iis qui in foro comperendinationes malè tollunt, & paucioribus clepsydris causas præcipitant. Debet enim dari spatium ad disputandum, & apertus esse campus quando de veri inquisitione laboratur. Secundus hic error. Magnus est rationum & verarum & probabilium cumulus. Hæ ita sæpe paribus certant viribus, ut utris palma decidi debeat, ignoretur. Multa interjecta, quæ quum extra rem esse videantur, in re tamen insita putabuntur, non notha & insitiva, sed germana credentur. Quum sæpe interrupta sit scribendi series, quum scribendo sæpe vocatus, revocatus, interventus, scribendi studium intercisum, modo intermissum, tardius resumtum (ita enim fert publici nostri muneris ratio) fieri non potuit ut ea ratio ad unguem observata sit qua scribentium ingenia & industria apparent & florent. Idem ordo, idem spiritus, idem stilus, progressio, idem scribendi impetus, καὶ ἐνθουσιασμὸς (f), non ubique apparet & exsistit. Quo fit ut de Lectore præclare mereri videamur, si in hac perturbatione & inæquabilitate legentis animum non suspendamus, sed ἀνακεφαλαιώσει & summa rerum laborem solemur ac mitigemus. At ἐπίλογος (g) est necessarius, non ἀνακεφαλαίωσις (h). Illum, quia artis est adjecimus, hanc omisimus, idque dedita opera, ut ne quis nos imprudentia lapsos putet. Id autem fecimus partim propter eos quos librorum helluones vocant, partim propter inertes; qui ut sapere videantur brevitatem sibi mirum in modum placere dicunt. Quod ad librorum helluones, illi vel inspecto indice librorum, vel ἀνακεφαλαίωσιν intuiti se in summos Doctores evasisse credunt, quum tamen in magna rerum ignoratione versentur. Devorant enim & sine sensu epulas istas deglutiunt, quas ventriculus nequeat coquere ac modificari. Diuturno desiderio sibi famem non obsonant, cum alioqui ad percipiendum fructum voluptatemque satius esset sensim degustare, ut ingerendi, sic digerendi ratio constaret. Satius quoque esset eos Eryxii Philoxenis collum habere gruis, ut ex gustatu major caperetur voluptas. De inertibus, & qui mollitie diffluunt, quibus βραχυλογία (i) voluptati est, nil amplius dicam, nisi quod ridiculum sit eorum delicias desidiamque, quasi rectum judicandi regulam respicere. Illud enim pro suæ mollitiei patrocinio afferunt, magnam vim esse brevitatis. Sed si hos in consilium adhibeas, non solum dicent satius esse breviter dicere, sed omnino nil dicere. Malunt enim bonas horas in voluptatibus collocare. Sed hos valere jubeamus. Restat tertius locus de infructuosa illa disputatione de convulsione quæ mortis quum sit prænuntia, tractationis Medicæ esse non videatur. Hic locus lubricus est, & pluribus

(f) Enthusiasmus.
(g) Epilogus.
(h) Recapitulatio.
(i) Breviloquentia.

pluribus esset illustrandus nisi in re minimè necessaria oratio longior nauseam afferret. At multis quidem de causis hæc curiosa etiam disputatio non inutilis videatur, immo necessaria. Homini enim quadrat & quatenus homo est, & quatenus rerum noscendarum genitivo detinetur desiderio. Item quatenus τὴν πρόνοιαν (k) *consectatur, ut homo est: quid enim tam hominis est omnem humanitatem exuentis, quam miseros ægros, cognito, quod spes salutis, aut nulla aut exigua superest, sine auxilio, quod doloris fomentum est, relinquere? Magna enim ad calamitatem calamitatis fit accessio. Sit ita sane, incurabilis est convulsio partis sanæ resoluta ægra in capitis tromate, an non ideo & blando alloquio & præsentia nostra ægrum prosequi & demulcere debemus? Inhumanum est ægrum suæ calamitati sinere & quasi assignare substracta omni ope ut ejus animus prostratus & humi jacens nil aliud præter desperationem in consilium rerum suarum adhibeat. Non quod prudens Medicus incurabilium morborum artem propterea profiteatur. Sed hanc pietatem & humanitatem relinquamus. Quum hæc quæstio sit difficilis, quum ista convulsio in partem non sauciam incidat, licet nullus ad ægros fructus inde redeat, licet nil inde quisquam emolumenti demetat, quum cuique innatus sit sciendarum rerum amor & igniculus, hanc præterire inertissimi hominis foret.*

Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

Præterea, gloriosum est hominem præsentire ac præsagire quorsum res evasura sit, ut eousque nostra procedat industria, ut ne histrionum, impudentium & crumenas miserorum ægrorum emungentium more, tamdiu vana spe & ægros & amicos lactemus & producamus, donec cum extremo spiritu, ultimus etiam nummus ex crumena exeat, exspiret, & evolet. Ac triplicem hanc dotem & qua homo se hominem præbeat, & suum discendi studium declaret, & præclaram præsagiendi vim acquirat; uno loco Hippocrates omnium bonorum auctor conclusit. Disputat de prolapsione femoris in posteriorem partem, deque articulo poplitis qui coafficitur: & licet id mali curationem non admittat, tamen in considerationem Medicam cadere affirmavit. Illius hæc verba sunt perpetuæ credenda memoriæ: At hæc quæ de luxatione prolapsuque femoris minimè curabili dicta sunt, extra medicam considerationem esse videntur, quid enim attinet ea disputare quæ curationem non admittunt? At multum interest. Hæc enim intelligere ejusdem est mentis, judicii & professionis, ac ea cognoscere quæ curabilia judicantur: nec enim potest fieri ut hæc duo a se invicem separentur ac divellantur. Danda quippe opera, ut quæ curabilia sunt, incurabilia non reddantur. Ea vero quæ alioquin incurabilia sunt, sic intelligi debent ut ne maximè offendant. Prædictiones autem splendidæ gloriaque dignæ ex eo exsistunt, quod intelligimus, quo, & qualiter, & quando desinere debeat, sive in curabilem, sive in incurabilem naturam convertatur. *Ut nemo amplius dubitet si quæstionem de convulsione incurabili alioqui tam luculenter tractaverimus, hanc nosse & confert, & aliqua ad ægros allevatio pertinet, & prædicendi gloria Medicus resplendet. Tamen non hic tam gloriam & fumos aucupemur, nec tantopere rerum etiam arcanarum, & a communi sensu remotarum desiderio conflagremus,*

Hippocr. part. 103. de art. Eodem quoque argumento excusamus Hippocratem qui in Epidemiis magnam partem ægrorum qui vi morbi aut errore Medicorum interiere proponit. Ident enim tantum vi-

(*k*) Prævidentiam.

gremus, quam bene merendi de ægris, & ab iis morbos profligandi studio teneamur. Quum enim, ut præclare Hippocrates, ὅλος ὁ ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς νῦσος ἐστὶ *(l), totus sit Medicus in communi isto hoste oppugnando, non tam fucum, acutiem, argutiasque & sophisticas digladiationes consequatur, quam veram, germanam ac solidam doctrinam. Ceterum ut finem faciam, iis non scribo qui in alieno opere sunt ingeniosiores: non iis quos fastidiendi optima quæque mollior lascivia delectat: scribo candidioribus, quorum favor, benignitasque facile convellet, & exteret eos qui id quod scribimus, iniquius sunt observaturi. Adduximus rationes recentiorum, quum nulli ex antiquis hanc quæstionem tractaverint, quas non minoris æstimavimus quod recens natæ, quod ab iis profectæ qui nostro hoc cælo & aëre nobiscum fruuntur. Id propter eos delicatulos dico, quibus mirum in modum placent quæ aliquid priscum redolent, ea vero fastidiunt quæ a suis hominibus inventa fuerunt & excogitata. O imbecillitatem judicii, ne dicam delicatam malitiam! Quasi obesse debeat nostrorum hominum inventis, quod nostri sint sæculi; quod nobiscum vixerint: & tamen ita fert hominum malignitas, sinistrumque ingenium. Infelix, mehercules, sæculum quod hanc gloriam suis sibique invidet! Si eos admiramur auctores qui ante nos fuerunt, & eorum imagines studiose conquirimus, cur honos qui debetur iis qui nobiscum vivunt eamdemque ducunt animam, quasi satietate apud nos elanguebit? Id quippe pravum malignumque est non admirari eos qui admiratione digni sunt, eorumque industriam ideo minoris facere quod eos videre, alloqui & amplecti licuerit. Et qui stimulus nobis inesse debet ad eos amandum, idem ad contemnendum reliquus esse videtur. At nostris non deest sua quædam vis, non ingenii dotes etiam aliquatenus cum antiquorum laudibus conferendæ. Ceterum, de hoc nostro labore hoc dicam, si forte in hominum manus venerit, mihi valde curæ non esse si non omnibus placeat, satis est mihi si bonis & candidis arrideat. Hi enim suo candore quicquid indoctius & pinguius erit, eluent: & iis omnia mea placuisse putavero, si quædam displicuerint. Ut enim in cœna & opipare parato convivio quidam sunt cibi qui non sunt stomachi quorumdam, immo qui ingrati, tota tamen cœna sua laude non caret; ita in libris, licet quædam omnino apta & congrua non sint, & ad cujusque etiam stomachum non faciant, non sunt tamen debita laude privandi: totis enim libris sua quædam gloria decernenda est. Diutius cunctatus sum, nonumque in annum id quicquid est pressi, tandem de emittendo cogito, ratus cunctationem vitio haud carere: nam si modum excedit, inertiæ desidiæque, etiam timiditatis nomen meretur. VALE.*

rum quod meminisse debuisset solum eorum qui revixerunt & sanitati sunt restituti.

(l) Totus homo à generatione morbus est.

DE CONVULSIONIBUS LIBELLUS,

In quo Solennis Quæstio explicatur,

Cur sauciatis dextra capitis parte, convulsio sanæ partis contingat?

QUUM ea quæ quæruntur eximia sunt, & cognitione dignissima, in iis ponendum est operæ plurimum, quum iniquum sit ulla inquirendi inveniendique difficultate deterreri: nil enim est quod improbus labor non assequatur, & adeptos spes gloriæ solabitur atque deliniet: ac illa non modo quærenda sunt, sed exquirenda expoliendaque, quum nulla sit tam abstrusa, & a sensibus animisve remota veritas quæ non labore eliciatur, & disputando limetur. Quæ nunc proponitur quæstio, multis negotium dedit, eorumque ingenia exercuit: ut in ea gravi tractatione quam περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων (m) Hippocrates excoluit, hic unus ad disputandum reliquus angulus videatur. Cetera enim eo libro comprehensa, partim experientia, partim ratione, partim editis in id operis commentariis, satis patent & illustrantur. Ad hanc unam de convulsione partem omnes aspirarunt, hanc unam degustarunt, nullus est assecutus. Inutilis forte videatur hic noster, post tot virorum doctorum conatus, labor; sed si ceteris fuit studium & assequendi desiderium, mihi non deerit diligentia: est enim in quo industriam nostram, quantula eacumque sit, ostentare possim. Si forte hic noster labor in quorumdam manus inciderit, eos, ut hunc boni consulant, rogo. Si non probent omnino, nec eo etiam consilio scripsi ut ab iis probetur, qui in alieno opere nimium sunt ingeniosi: susque deque fero, si aliqua probent, omnia non displicuisse gaudebo. Huc candidiores animos appello: nitar, daturusque sum operam, & quoquo res vertat, meam de quæstione aperiam sententiam. Candidiores non appello, ut errori meo calculum adjiciant, sed ut post hæc lineamenta & adumbrationem, vivos colores addant & appingant. Adblandiuntur, scio, quidam, videnturque meo labori subscribere: tali

(m) De Capitis vulneribus.

tali laudis aucupio non delector, sed blandiantur, dummodo per hoc mendacium nostrum studium commendetur. Non is sum qui tantum mihi tribuam, ut nil limatius, tersius, veraciusque scribi possit, sed

Est quadam prodire tenus.

Ultima enim fere scriptis omnibus deest linea; nedum nostris, quæ nulla re cum ceteris contendunt. Sed jam in quæstionis arcem ingrediamur. Primum quærendum, an id fiat ut sauciata dextra capitis parte, sinistra morituro convellatur. Deinde an sit vera convulsio. Tertio quando contingat, an solum morituris, & quum exigua extremaque spe salus pendet. Denique cur fiat. Quod quum confectum erit, habebit tandem animus in quo satiatus conquiescat. Et ea ratio ineunda est, alioquin vix veritas appareret: eaque partitio plurimum orationi lucis & gratiæ conferet: nec solum efficiet ut clarius sit quod dicetur, sed reficiet quoque legentem certo singularum partium fine, non aliter quam facientibus iter multum detrahunt defatigationis notata inscriptis lapidibus spatia. Nam exhausti laboris nosse mensuram voluptati est, & hortatur ad reliqua fortius exequenda, scire quantum itineris supersit.

Ac quod oppositæ partis convulsio accidat, idque conclamatis desperatisque rebus, propter doctissimi Hippocratis auctoritatem recipitur. Hujus verbis, etsi demonstratione non roborantur, tamen fidem derogare nefas est. Etsi vero nulla superesset auctoritas, sensus ipse fidem facit: ubi autem is adest, frustra de re dubitatur. Loci autem in quibus Hippocratis latet auctoritas tantisper lustrandi sunt, donec ex obscuritate veritas eruatur. A libro περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων auspicandum, quod illic de læsionibus capitis de instituto agatur. Ita Hippocrates: *Si cui ex vulneribus capitis moriundum est, nec servari is potest, his signis hoc colligatur. Convulsio* (quæ inter symptomata enumeratur) *plerosque invadit in alia corporis parte. Si in dextra parte fuerit vulnus, sinistra convelletur, & contra.* Et de Evergetæ filio in capite læso: *Livefactis ossibus sanies exiit graveolens, vomitus contigit, & sub finem convulsiones. Membrana imputris erat.* In Græco, καὶ τὰ σπασμώδεα ἐπὶ τῇ τελευτῇ (*n*), id est, morte instante. Τελευτᾶν (*o*) enim & mori, & desinere, & τὸ κρίνεσθαι (*p*), ex Philotheo significat. Subdit Hippocrates, *ita ut alii clangosam vocem ederent, alii impotentes fierent; & si in dextris esset vulnus, sinistris convellerentur.* Et hic locus paullo difficilior: nam a duobus particularibus exemplis ad plures in capite sauciatos orationem transtulit. Et dubitatur an sit is periodorum sensus, & si in dextris vulnus esset, ἀκρατέες (*q*), id est, impotentes parte sinistra fierent, vel, si in dextris esset vulnus, sinistra parte convellerentur. Uterque sensus e textu erui & elici potest, etsi posterior cum re proposita magis cohæret. Est & alius apud Hippo-

Lib. 7. Epid.

 crâtem

(*n*) Convulsiones propè mortem.
(*o*) Mori, Desinere.
(*p*) Judicari.
(*q*) Impotentes.

5. *Epid.* cratem locus: *In Omilo famula capite læsa est: ei fuit intereundum præ magnitudine* τρώματος (r) *Convulsio manum sinistram invasit, nam in dextris magis ulcus habebat.* Hinc patet necesse esse ut alia pars, quam quæ vulnerata est, convellatur. Sed alia commemoranda historia: *Antonomus ex capitis vulnere mortuus est. Suturis inflictum erat vulnus sincipite medio: non animadverti*, ait Hippocrates, *eum secari oportere. Suturæ me deceperunt.* Eleganter Græce, ἔκλεψαν δέ με τὴν γνώμην αἱ ῥαφαὶ (s). *Primum ad claviculam, deinde ad latus dolor vehemens. Convulsio utramque manum afflixit: in medio enim capite ac syncipite erat vulnus.* Hic ratio redditur cur ad utramque manum convulsio pertinuerit: media enim capitis pars læsa erat, ut æque & dextras & sinistras convulsio occuparet: quasi necesse sit aliam partem sauciari, aliam convelli. Deinde ait dolorem & ad claviculam, & ad latus (sed utrum fuerit latus non dixit) pervenisse: id quod non contingit citra effusionem seri maligni eo, transactis velut cuniculis, permanantis. Ut etiam de Metrophanti filio legere est qui quum in capite læsus esset circa humerum abscessus est obortus. Ac quæri potest, an quæ causa in superiore ægro convulsionis in manibus fuerit, eadem dolorem in humero excitarit. Accedit quod phlyctænæ, quibus lingua persperfa est, ab eodem ichore principium duxerint, qui ab interiore cerebro male affecto expressus est, & tales phlyctænæ mortis prænuntiæ putantur. Nisi dixeris ideo utramque manum convulsam, quod media capitis pars fuerit sauciata: claviculam & humerum affici, aut per simplicem consensum, qui sine materia fit, aut per communicationem materiæ: quæque materies tumentem faciem reddit, eadem refusa ac rejecta deorsum dolores est genitura. Itaque ut pars dextra tum convellitur, cum sinistra saucia est, ita utramque manum promiscue convulsio attingit, quia mediam capitis partem vulnus obsedit. Nec est credibile istam dolentem claviculam humerumve analogiam habere cum parte dextra aut sinistra quæ elanguet aut resolvitur, quum Hippocrates meminerit doloris in clavicula oborti.

Hipp. 5. Epid.

Hipp. 4. Epid.

Quamquam & obiter quæstio moveri potest, cur ad manus potius convulsio pervenerit, cum in syncipite vulnus fuerit? At nervi qui motum manibus impertiunt hinc non oriuntur, sed a primis cervicis spondylis. Id ex Galeno, quum explicat cur Pythioni tremor a manibus inceperit, quum in primo intercostali congesta esset materies lenta & crassa. Hæc autem ad inferendam spirandi difficultatem satis non erat, ad tremorem manuum & convulsiunculam sufficit: *Cum Pythioni manus tremuerint*, ait Galenus, *probabile est in primis thoracis regionibus, ubi continuus est thorax ultimis cervicis vertebris, humorum copiam extitisse non multam ut dyspnœan excitaret (quamquam & primum* μεσοπλεύριον (t) *ad respirationem non valde confert) Et quum esset vitium in nervorum radicibus qui ad manus perveniunt, & nervi gravarentur, tremor manuum contigit. Nam ex primo mesopleurio & vertebris*

Galenus Com. ad sect. 1. lib. 3. Epid.

(r) Vulneris.
(s) Deceperunt meam cogitationem Suturæ.
(t) Intercostale.

tebris superpositis nervi musculos manuum moventes nascuntur. Et de filia Agesii quæ quum esset anhelosa, manum doleret, ita Galenus: *Docuimus si pectoris partes superiores circa primum & secundum costarum interstitium laborant, consentaneum esse ut manus in istius affectionis consensum adducantur: nervi enim ab istis interstitiis ad manus derivantur.* Itaque credibile istam saniem quæ dolorem in claviculis & latere peperit, dum τὸ μεσοπλεύριον prolueret, convulsionis in ipsis manibus causam exstitisse: nam partium vicinitas ad id facit, & quæ sunt vicina quæque propinqua ea primum ac maxime affici solent. Unde Hippocrates animadvertit in pleuritide partium thoracis superiorum, gravitatis sensum oboriri circa brachium ad musculum qui vulgo scalenus vocatur; distendi enim ajunt istum musculum ob plethoram venæ illac transeuntis, & item in claviculis dolorem. Nec enim abs re est assignata hæc distinctio. Dolor enim ob tensionem fit κατὰ τὴν συμπάθειαν, quia partes iis continuæ quæ inflammantur, citra sanguinis redundantiam tenduntur: sed id ob membranarum naturam & continuitatem fieri solet. Unde multi decipiuntur qui ideo a defluxione a capite pleuritin oboriri putant quod ad jugulum & vicinas partes dolor pertingat: id enim non contingit ob humoris affluxum, sed propter sympathiam: gravitas vero circa brachium sentitur, quia illuc sanguis & repat, & ibi coacervetur. Gravitatis sensus plenitudinis est signum: & si humoris copia tensionem facit, tensio vero dolorem: ut nil interesse videatur, sive sit tensio, sive gravitas, quum dolorifica sit tensio. Aliter tamen res habet. Aliud enim tensio ob cumulum & congestionem in parte ipsa, aliud tensio per sympathiam in partibus præsertim membranosis: quamquam in pleuritide est & collectio systropheque in parte ipsa, & tensio per sympathian partium vicinarum. Sed hæc obiter dicta sint: licet ab instituto paullo alieniora, tamen ex iis quædam elicientur quæ ad rem multum pertinebunt.

Galen. Com. ad part. 4. sect. 4. 6. Epid.

Hipp. 2. acut.

Ac jam confectum esse puto auctoritate Hippocratis in letalibus capitis vulneribus partis adversæ convulsionem contingere. Nec refert scire a quo vulnere, & qua in parte inflicto, seu nervus incidatur, sive cranium solum, sive eos scindatur aut effringatur, hoc formidandum symptoma eveniat: Omne enim capitis vulnus letale, & a quo mors necessario consequitur, eam convulsionem inducere potest: non quod omnes eo modo convellantur necessario, sed id ut plurimum evenire testatur experientia. Et quum meminimus letalis vulneris, id audiendum vel per se, vel κατὰ τὸ συμβεβηκός: est enim ubi vulnera quædam sanabilia putantur, quæ ex eventu letalia sunt: est ubi quædam toto genere sunt ejusmodi.

Locus postulat ut quæramus an vere sit convulsio, an tantum σπασμῶδές τι (*u*). Singultus convulsionem quidem refert, convulsio tamen vere non exsistit. In suris tibiarum dolor sæpe excitatur, hic a flatu excitatur, & σπασμὸς φυσώδης (*x*) dicitur, & συνολκὴ, convulsio tamen pro-

Tt 3 prie-

(*u*) Quidquam spasmodicum, seu corruptum.

(*x*) Convulsio flatulenta.

Fernel. in Pathologia. *Galen. Com. in Prorr.*

prie non vocatur: & hystericis αἱ συνολκαὶ σπασμώδεες (*y*) sæpe contingunt, quæ tamen in veram convulsionum familiam recipiendæ non sunt, nec enim σπασμοὶ vocari debent: unde Hippocrates quum affectionem aliquam vere convulsionem esse non putat, non σπασμὸν, sed σπασμῶδές τι vocare solet. & ita a vera convulsionis essentia rem separat & distinguit. Et quodam loco: *Singultus*, ait, *est tamquam* διάθεσις σπασμώδης τοῦ στόματος τῆς γαστρός (*z*). Ubi notanda est loquendi formula. Et alias affectum convulsivum vocat qui ante mortem necessario convulsionis affert periculum. *In Prorrhetico* autem vocat τὰ πάθη σπασμώδεα (*a*), in quibus in principio, aut non multo post quam fieri cœperint convulsiones perseverant ex repletione ortum habentes: quæ enim ab initio prehendunt, a repletione magis oriuntur: quod diligenter animadvertendum est. Quod autem ea musculorum retractio versus suum principium, in eos sæpe incidens qui vi τῶν τρωμάτων (*b*) interituri sunt, vere sit convulsio, ex ipsa definitione intelligi potest. Sed hujus partes omnes hoc loco expendere, non est nostri otii. Ceterum hanc affectionem Hippocrates σπασμὸν non vocasset, nisi vera convulsio foret. Aliis enim locis quum convulsionem impropriam significat, ita loquitur, σπασμός τις, vel σπασμώδεα πάθη, vel συνολκαὶ σπασμώδεες. Omitto hic τὰ σπάσματα (*c*), quæ vicinitate nominis σπασμόν τινα (*d*) significare videbuntur. At hoc nomine divulsiones aut nervosarum propaginum, aut membranarum includuntur, nec nomine τοῦ σπασμοῦ continentur.

Com. ad part. 23. sectio 1. lib. 1. Prorrh.

Nec abs re dubitatur an sit proprie convulsio an non: frustra enim quæreretur cur resoluta parte una convellatur altera, si non esset convulsio. Atque ita primo in verbo laborandum fuit: nec abs re id inter primarios Medicos controvertitur. Alii enim credunt eam retractionem oppositi musculi, partis adversæ oppositæque musculo aut præciso, aut resoluto, vere convulsionem esse, sed id fieri ex eventu: ut pars quidem convellatur, sed veram convulsionis causam in se non contineat: nam quum convulsio aut inanitionem, aut repletionem auctorem suum agnoscat, si pars proprie convellitur, causarum alteram præsentem habeat necesse est: sed paralysis partis oppositæ, convellendi ex eventu alteri parti occasio exsistit. Id autem solenni axiomate corroboratur: quoties in diversis partibus musculi congeneres pares virtute exsistunt, resolutio unius convulsionem alterius afferre solet. Alii id non convulsionem propriam, sed retractionem revulsionemque quamdam, aut rigorem potius crediderunt: quorum opinionem ut nimis supinam facile Hippocratis auctoritas labefactabit. Nec credibile esset tot locis Hippocratem, verborum proprietati studentem, nomine τοῦ σπασμοῦ in vulneribus capitis usum fuisse, si aut rigor tantum, aut revulsio, aut simile quid fuisset, non autem convulsio. Et verborum Hippocratis proprietas est potius amplectenda, quam quorum-

(*y*) Tractus Spasmodici.
(*z*) Diathesis Spasmodica ex ore ventriculi.
(*a*) Passiones spasmodicas.
(*b*) Vulnerum.
(*c*) Spasmata.
(*d*) Convulsionem quandam.

rumdam Latinorum non ſatis plauſibilis diligentia. Licet Tetanum rigorem Celſus verborum lenocinio verterit, non deſinit tamen Tetanus vere eſſe convulſio: ſpecies enim veræ Convulſionis putatur: & quod de Tetano dicitur, idem de ea convulſione dici poteſt, quæ ſequitur alterius partis reſolutionem: quia enim parte altera reſoluta, ſana pars ſeſe contrahit, eam vere convelli negant: aliquando enim ea pars contracta velut immota manet: omnis autem convulſionis eſſentia in motu conſiſtit: ſi motus deeſt, vera quoque convulſionis deeſt eſſentia. Atque hoc ſe præſidio ſatis tutos putant. Quod ſi verum eſt, nec Tetanus, nec ἐμπροσθότονος (*e*), nec ὀπισθότονος (*f*) vere convulſio eſt, nec ea retractio quæ paralyſin alterius partis ſequitur, quia immota manet, nec ea convulſio quæ inciſo oppoſitæ partis muſculo incidit. Sed admittamus in Tetano totum velut rigere corpus & immotum manere, item præciſo muſculo oppoſitæ partis partem alteram retrahi, deinde quieſcere, tamen in morituris a vulnere capitis pars quæ convellitur non ita immota manet: ſed alias contrahitur, diſtenditur, riget, alias ſubſultat & convulſorie movetur: tandemque appetente morte tota immobilis riget: idem & oculis, & palpebris, & aurium fibris contingit. Convulſio enim in eas partes incidit, & tamen eſt potius quædam τάσις (*g*), quam κίνησις (*h*): ut potius convulſio conſiſtere videatur (quod doctrinæ gratia dictum velim) ἐν τῇ τάσει, quam ἐν τῇ κινήσει. Id quod etiam Galenus abunde explicavit. Dum enim exponit quid ſit ὄμμα πεπηγὸς (*i*) Hippocratis, ita ait: *Fixus concretuſque fit oculus ob moventium oculos muſculorum immobilitatem; immobilitas autem propter omnium oculi muſculorum vel reſolutionem, vel æquam, & quæ in neutram partem vergat, tenſionem fieri ſolet, vel propter exactam moventis muſculos potentiæ imbecillitatem.* Hic vides immobiles fieri oculos διὰ τὴν τάσιν ἰσόῤῥοπον (*k*), hoc autem ad convulſionem refertur, & tamen immobilitas & rigor quidam eſt. Et *in Prognoſt.* quum agitur de aurium fibris quæ præ ſiccitate invertuntur, ita Galenus: *Ab inanitione & ſiccitate aurium fibræ invertuntur, extenuantur, ſiccantur, & ſic retrorſum tenduntur verſus originem muſculorum ſenſum illis præbentium. Etenim corrigiis exſiccatis convelli proprium eſt.* Tenſio itaque fit & convulſio: id autem abſque motu non eſt: motus autem eſt quia a termino a quo ad terminum ad quem fit mutatio. Et licet pars poſtea rigeat in eodemque ſtatu maneat, non deſinit tamen convelli, ut non ſit amplius ἐν τῷ γίγνεσθαι (*l*), ſed ἐν τῷ γενέσθαι. Facile autem ſiccatis muſculis & nervis contingere ſolet. Accedit ad ſuperiora de convulſione palpebrarum notandus locus: *Quum palpebra pervertitur, aut diſtrahitur, aut contrahitur,* (ſignificantius Græce, τὸ

Comm. ad part. ſectio. 2. lib. 1. Prorrh.

(*e*) Emproſthotonos, ſeu convulſio cervicis & reliqui corporis verſus anteriora.

(*f*) Opiſthotonos, ſeu tetanus, ſive tenſio aut convulſio cervicis & ſpinæ verſus poſteriora.

(*g*) Tenſio.

(*h*) Motus.

(*i*) Oculus defixus.

(*k*) Propter tenſionem æqualis tendentiæ.

(*l*) In fieri, in facto eſſe.

τὸ βλέφαρον καμπύλον, ῥιγνὸν, συνεςαλμένον) (*m*) *id aut propter tensionem convulsificam, aut ob resolutionem in altero ex musculis oculos claudentibus fieri solet.* Et Galenus semper usurpat τῆς τάσεως nomen, quum dicit διὰ τὴν τάσιν σπασμώδεα (*n*) fieri istam συςροφὴν, vel συςολὴν (*o*), quamquam συςέλλεσθαι καὶ συςρέφεσθαι (*p*) idem. Et iste neotericus qui magnum quid se effinxisse putat quum ait præciso musculo opposito, aut paralysi partis oppositæ non contingere veram convulsionem, sed quamdam potius retractionem & rigorem, quum pars quæ retrahitur, & sana sit, & immobilis maneat, allucinari nobis videtur: Hippocrates enim & Galenus indifferenter utuntur vocibus, ἀπεςραμμένον, συνεςαλμένον, καμπύλον ἢ ῥιγνὸν (*q*): ut distorsio, retractio, perversio, tensio convulsifica, nomine convulsionis includantur, præsertim si motus involuntarius præcesserit: non quod per se ἀποςροφὴ, ἢ καμπυλότης, aut συςολὴ (*r*) sit σπασμὸς, sed quia illa quæ convelluntur καμπύλονται, συςρέφονται, καὶ συςέλλονται (*s*): nec ita Neotericus in vocibus ludere debuit ut nomen convulsionis in præcisione musculi oppositi, aut vulnere capitis obrueret & obscuraret. Unum obiter monere oportet. Diximus ante perversionem palpebræ contingere solere, tum ob convulsificam tensionem, tum ob resolutionem quæ contingit uni musculorum oculos claudentium: hoc multis mirum videtur quibus est potius credibile istam contorsionem a tensione convulsifica esse, quam a resolutione musculi. Sed quæstionis hujus solutio ab interprete τῶν προγνωστικῶν (*t*) repetenda.

Ac jam an non vere convulsio esse possit, uti est visum isti neoterico, aperiundum est; vere, inquam, convulsio, nisi manifestus sit motus: definitur enim motus ἀπροαίρετος (*u*) musculorum versus suum principium: ac arguit Fallopium & eos qui resoluta parte una alteram proprie convelli putant, quod convulsiones quasdam immobiles comminisci videantur. Ac primum ex Celso citat aliud esse rigorem, aliud distensionem nervorum: ut in Epilepsia & tortura oris vere sit convulsio & distentio nervi, in Tetano autem & aliis duabus speciebus non sit vere σπασμὸς, ut Tetanus & aliæ duæ species ad rigorem, non ad convulsionem revocentur: indeque id consequi putant quod non sit motus. Quod si motus desit in ea contractione quæ accidit ex vulnere capitis interituris, aut in ea quæ ex præcisione musculi evenit, desinit quoque vera esse convulsio. Præterea argumentum nectit ex etymo ipso: Tetanus enim ἀπὸ τοῦ τόνου (*x*) derivatur, τόνος ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι (*y*), at τὸ τείνεσθαι καὶ σπᾶσθαι longe discrepant: Tetanus itaque proprie convulsio non est: & concludit ἐν τῷ σπασμῷ motum esse,

(*m*) Palpebra incurvata, Disrupta, Contracta.
(*n*) Propter tensionem convulsivam.
(*o*) Systrophe, Systole.
(*p*) Contrahi, Perverti.
(*q*) Perversum, Contractum, Incurvatum, vel Disruptum.
(*r*) Perversio, vel Incurvatio, aut Contractio.
(*s*) Incurvantur, Pervertuntur, Contrahuntur.
(*t*) Prognosticorum.
(*u*) Involuntarius.
(*x*) A tono.
(*y*) Tonus à tendendo; Tendi, Convelli.

esse, ἐν τῷ τόνῳ ἀκινησίαν (z): sic motus de essentia convulsionis exsistit: & τὸ σπᾶσθαι (a) absque motu non est: τὸ δὲ τεινόμενον (b) contra: ubi itaque immobilitas est, ibi abest convulsio. Contra licet objicere illud Hippocratis: Ille enim eam inter paralysin & convulsionem statuit differentiam, ut convulsio ἐν τῇ τάσει (c) exsistat, & paralysis ἐν τῇ λύσει (d). Quum avis præpetibus alis in aëre subnixa volat, dicitur esse ἐν τῇ τάσει: Galenus autem *lib. de motu musculorum* hoc proprio nomine vocat τόνον, & κίνησιν τονικὴν (e) ejusmodi actionem: contentio enim æqualis est facultate animali vegeta ac erecta: sed quum telo icta præceps devolat, ἐν τῇ λύσει esse dicitur: facultatem enim est obitus & ruina: illaque contentio naturalis penitus sublata est. Item quum ægri decumbentes rectam figuram retinent, facultatis integræ signum id exsistit; quum vero ad pedes devolvuntur ac projiciuntur, non jam amplius actio est, sed morbosa affectio, inclinante ac occumbente facultate. Unde ista ἔρριψις καὶ τῶν ἄρθρων ἀνάκλασις, καὶ τὰ σκέλεα διακεκαμμένα, καὶ διαπεπλεγμένα (f), aut interitum, aut magnam perniciem præsagio quodam indicant: tollitur enim καὶ τόνος καὶ τάσις (g) partium, & λύσις καὶ θάνατος (h) succedit. Ista autem τάσις, quæ ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι (i), derivatur, aliquando naturalis est, aliquando contra naturam, ut ἐν κινήσει τονικῇ, ut in convulsione, nec desinit motus aliquis esse sed subobscurus. Inflexio autem corporis duplex est, una mala & summæ infirmitatis signum, nesciente ægro qua figura sese componat: unde & ἔρριψις καὶ τὸ διαπεπλεγμένον κακόν (k). Alia est inflexio roboris naturæ index per contentionem quamdam musculorum: & ea bona est, immo facit ventriculos quosdam excretioni ventorum & excrementorum idoneos: ideo Aristoteles dicebat melius esse cubare inflexo corpore quam intento: inflexo corpore, locus datur flatibus: externo nulla caverna ejusmodi potest adigi, locum enim omnia viscera complent; inflexo laxantur & sinuantur. Locus hic præclarus *probl. 3. lib. 6. Probl. Aristotelis*: Et apud Galenum ἐκτείνεσθαι (l) convelli proprie significat. Id non animadvertit neotericus qui ἐν τετάνῳ καὶ ὀπισθοτόνῳ (m) negat motum esse, sed tantum τόνον καὶ τάσιν τινὰ, ideoque motum abesse, & sic convulsionem nullam esse. Ut ante docuimus ἐν τόνῳ καὶ τάσει motum esse obscurum, & quasi implicitum. Quid respondeat Hippocrati? qui ita de Epilepsia ait: venas internas secato dum magnus morbus in tensione est, Græce ἐν τῇ τάσει: vere autem intelligit de paroxysmo epileptico in quo alias motus est obscurus, alias manifestus, & τάσις quædam est: in Tetano non est manifestus. Non video

2. Epid. Galen. cap. 4. lib. de rig. & palpit.

1. Progn.

Ad aph. 21 lib. 5.

Epid. sect. 5. lib. 2.

(z) In tono motus ablationem.
(a) Convelli.
(b) Quod tensum est.
(c) In tensione.
(d) In solutione.
(e) Tonon, & motum tonicum.
(f) Dejectio, & articulorum reflexio; & recurvatio, & crura contorta, & complicata.
(g) Tonus, & Tensio.
(h) Solutio, & mors.
(i) A tendendo.
(k) Dejectio corporis, & complicatio crurum pessima.
(l) Vehementer contendi.
(m) In Tetano, & Opisthotono, seu Convulsionum genere, vide sup.

deo cur Celsus Tetanum, & alias species nomine rigoris expresserit: nisi forte a quodam accidenti, nempe a rigiditate quadam partium, maluerit per rigorem quam per convulsionem exprimere: ac si ea formula loquendi esset plausibilior, & ad sensum potius accommodata: ita autem loquitur, frigidus modo convulsionem, modo rigorem infert, illud σπασμὸς, hoc autem τέτανος dicitur. At hic potius verborum quodam lenocinio & aucupio laborat. Ceterum in Tetano motus est & is obscurus, sed perpetuus motus est cum contentione quadam, unde incredibilis dolor est. In aliis convulsionibus distentio fit, & succussus, sed etiam excussio, & motus est manifestus. Et Tetanus definitur convulsio perpetua totius corporis rigidi, & in neutram partem inclinantis: fit enim contractis ad suum principium musculis, & in ea contractione manentibus: nec quæ convelluntur partes moveri videntur, quod æqualiter ante & retro tendantur: tensio autem hæc non fit citra motum non tam sensu quam ratione deprehendendum: & eo crudelior hæc convulsio, quod perseverat, brevique hominem consumit, ut quæ in numerum acutissimorum morborum referatur: & quia convulsio non intermittit, accessionibusque non est distincta, ideo manifestus non est motus. Quod autem in ea contentione motus sit aliquis cum naturæ conatu, inde patet, quia partes breviores fiunt & contractiores: instante autem morte λύονται, seu solvuntur, & μαλθακῶς (n) laxantur. Huc autem afferre licebit exemplum de speciebus articulationis διάρθρωσις κὴ συνάρθρωσις (o), ex eo differunt quod in illa fit motus manifestus, in hac nullus, aut subobscurus, addit Galenus *lib.* περὶ ἄρθρων (p): tamen ἀρθρωδία species ad διάρθρωσιν (q) refertur, quamvis in multis partibus quæ διὰ τὴν ἀρθρωδίαν articulantur, aut nullus, aut admodum obscurus fit motus: id in connexione costarum cum vertebris, radii cum carpo, & astragali cum osse scaphoide cernere est. Sic non est exacte motus quærendus, nec in speciebus articulationum in quibus motus esse debet, nec in convulsionibus, quamvis per motum ἀπροαίρετον (r) definiantur. Et quum Hippocrates in ulceribus tibiarum nec ambulandum, nec sedendum putat, etiam in sessione ipsa motus est aliquis. In Tetano motus est tonicus, ἀπὸ τῆς τάσεως nomen habens, & ἀπὸ τȣ̃ τόνȣ. Tonus autem, ait Aretæus, & τῶν νεύρων & τῆς ἐντάσεως nomen est, id est, & nervum, & nervi contentionem significat. Est autem hac in parte potius Galenus sequendus: ita enim de motu tonico scripsit. *Quatuor differentiæ motuum in musculis reperiuntur: nam aut contrahuntur, aut extenduntur, aut transferuntur, aut tensi manent. Tetanus autem fit dum invitæ partes in contraria ab oppositis musculis retrahuntur: constat autem ἐκ τȣ̃ ὀπισθοτόνȣ κὴ ἐμπροσθοτόνȣ.* Ut ridendus sit qui ἐν τῷ τόνῳ motum esse negat, ut quum brachium tensum manet omnibus musculis pariter contendentibus: & τῷ τόνῳ τὴν ἀκινησίαν (s) attribuere plenum est ignorantiæ, ac si motus tonicus

Hipp. σπασμὸν ἀπὸ τετάνȣ *distinxit Aph.* 17. & 20. *lib.* 5. & *Aph.* 5. *lib.* 4.

Galen. cap. 2. *lib.de Sympto. causis.*

Galenus loco superiore.

(n) Molliter.
(o) Diarthrosis, & Synarthrosis.
(p) De Articulis.
(q) Arthrodia ad Diarthrosin refertur.
(r) Spontaneum.
(s) Tensioni partium immobilitatem attribuere.

tonicus motus non ſit: immo major eſt actio & contentio muſculorum quam ſi reflecteretur vel inflecteretur: Galenus autem doctrinæ gratia motum tonicum promiſcuum quid putat ex motu & immobilitate. Tandem ita conficiunda eſt tota res. Quum membrum contortum apparuerit, perinde ac ſi in naturali ſitu foret, rigidum tamen manet, nec ab eo ſitu dimovetur, convulſio eſt muſculi qui ad proprium principium contractus partem ſimul cui inſeritur adducit immobilemque reddit: ea tamen cautio eſt adhibenda, dummodo id non fiat vitio peculiari articuli. Callus enim in articulo enatus, aut humor prohibere poteſt liberam in juncturis motionem, quod contingit quum luxatio in particula non recte curata fuerit: id quod ἐν τῇ ἀγκυλώσει (t) cernere eſt; contorta quidem pars eſt, & manet in eo ſtatu unde non dimovetur, convulſio tamen non exſiſtit. At quod partes contrahantur intorqueanturque τὸν τρόπον σπασμώδη, licet motus evidens non ſit, & tamen convulſio ſit, ſatis ex ſuperioribus apparebit.

Reliquum eſt ut quæramus cur convulſio partem ſanam in iis qui a capitis vulnere interituri ſunt, occupet, & an ſolis morituris id contingat. Poſterioris partis aſſertor videtur eſſe Hippocrates: *Si cui*, ait, *e vulnere capitis moriendi neceſſitas imponitur*, *nec ſervari potis eſt*, *his ſignis ita colligendum*, &c. Tunc meminit iſtius convulſionis. Sic illa convulſio deſperatis profligatiſque omnibus hominem adoritur ſauciatum eumque conſumit: nec alias incidit, niſi quum, reſoluta parte una, extremo ipſo ſpiritu ac conatu natura ſuccumbere parata eſt.

Ac ut res eodem filo facilius explicetur, in cauſas convulſionis inquirendum eſt, an inanitio & repletio duæ ſolæ ſint cauſæ; an convulſio ex accidenti fiat eaque ad alterutram cauſarum referenda ſit; an vera ſit, parsque quæ afflictis ita rebus laborat, convellendi cauſam in ſe contineat: an vero ea convulſio extremi tantum conatus naturæ ſit conſequens, an a morbo fiat, an a natura, an ab utroque: num repletio, num inanitio eam afferat, an ſit quid tertium: & in eo difficultatis nodus conſiſtit. Quod autem ad convulſionis cauſas pertinet, ſi quis præter inanitionem ac repletionem cauſam aliam ſtatuerit, paullo fortaſſis alienior videatur: tamen Galenus quum de ſingultu agit, tertiam cauſam commentus eſt, quum tamen ſingultus convulſionis rationem induat. Et ut concedam vere convulſionem non eſſe, quod ad cauſam attinet, idem eſt judicium. Et Galenus ex Hippocrate animadvertit ſingultum, eo modo quo & vera convulſio oriri creditur, a repletione & inanitione principium cauſamque ducere: Vulgo tamen inter convulſionem & ſingultum differentia ſtatuitur, quamvis aliquid affine habere videantur: eoque primum a convulſione ſingultum ſecernunt, quod hic ſit motus quidam conflatus ex laxitate quadam & contractione. Primum enim laxat ſe ventriculus ciboſque ea ratione deſerit, nec naturaliter complectitur, deinde collectis veluti viribus ſeipſum aſtringit, magnaque totius ſui corporis compreſſione ſingultum edit.

Com. ad Aphor. 13. *lib.* 3.

(t) In immobilitate articulationis cum tumore duriori.

Cap. 3. lib. κατὰ τόπους.

edit. Et Galenus dum agit de subversione ventriculi docet laxitatem a copia contingere, & a nimia humiditate, *Irriguus enim ventriculus per nimiam humectationem eodem modo laxatur quo & nervorum ligamenta.* Unde ventriculi contingit affectio quæ ὑπτιασμὸς & ἀνατροπὴ (*u*) vocatur. Quamquam ὑπτιασμὸς, & nauseabundam ventriculi affectionem significat, & appetitus abolitionem Donati opinione, ut idem omnino non sit quod ὑπτιασμός: Latine supinitas ventriculi redditur & subversio. Quamquam nomen ὑπτιασμοῦ in ea significatione non legitur apud Hippocratem, sed aliter *libro de fracturis*: significat enim χρονίαν μορίου τινὸς ἐπίκλισιν (*x*), quum diu pars veluti supina jacuit. Si itaque ventriculus primum laxatur atque dissolvitur, sed deinde seipsum colligens constrinxit, duplex omnino motus esse videbitur: ideoque vere convulsio non est: nisi quis dicat distentionem nervorum (quæ Græcis σπασμὸς dicitur) & contractionem & extensionem significare: nisi enim distentionis nomen contractionem aliquam significaret, frustra nomen σπασμὸς Latine distentio redderetur. At longe aliter res habet: nam quum ventriculus nimia humiditate irriguus laxatur, non convellitur: sed quum molesta est materia, qualitate potius quam quantitate infestans, tum sese colligens, dum excutere rem molestam conatur, singultiendi occasionem affert. Audiatur Galenus tres singultus causas pluresque assignans & duas tantum veræ convulsionis. *Ego in convulsione tertiam causam præter inanitionem & repletionem nondum reperi: singultum vero sine his fieri video, acribus humoribus, aut serosis, aut medicamentis stomachum mordentibus, quibus rejectis cessat singultus: & cibo mordacem qualitatem nacto singultus contingit.* Et aliis locis: *Singultus est convulsiva oris ventriculi affectio, quod os vel humorum copia gravatur, vel propter frigiditatem contristatur. Alii ex rigore oris ventriculi singultiunt. Et pueri singultiunt tum ob corruptionem alimenti in ventriculo, tum ob partis frigiditatem.* In quo Galenus bifariam decipi videtur: Serosus humor, aut piper in ventriculo dissolutum, aut corruptio alimenti ad repletionem referuntur: sic frustra tertiam illam singultus causam confinxit. Denique, si tertia hæc statuitur singultus causa, eodem modo & tertia veræ convulsionis causa poni statuique potest: nam aura tetra inferne elata feriens cerebrum & convellendi occasionem afferens, nec ad repletionem, nec ad inanitionem referetur. Item si ex frigore convulsio contingit, quo modo ex rigore & frigore oris ventriculi singultus oritur, an ad repletionem, an ad inanitionem revocabilis est? Si quædam tertia causa hæc constituitur, a seipso Galenus diffidebit. Hujus hæc verba sunt: *Quod vero ex plenitudine jugiter* (συνεχῶς (*y*) Græce, an bene reddatur Latine, videatur) *singultus fiat, indicant pueri crebro, quum sunt repleti, singultientes. Rigor autem & frigiditas omnis quum nervosa corpora difficilia ad difflandum reddant, causa sunt ut repleantur, atque ideo in ipsis singultiunt*; hic textus bifariam contra Galenum facit: nam & exemplo puerorum docet a repletione:

Cap. 7. ὁ Patholo. Hip. lib. 2. de fractur.

Comm. ad part. 23. lib. 1. Prorrh.

Com. ad Aph. 13. lib. 6.

(*u*) Supinitas, & subversio.

(*x*) Diuturnam cujusdam partis inclinationem.

(*y*) Assidue.

tione ſingultum eſſe: tamen paullo ante adducit idem de pueris exemplum ut tertiam aliam cauſam a repletione, & ab inanitione aſtruat. Secundo, dum frigus & rigorem, Græce τὸ κρύος (z), quod potius rigens frigus aut crudorem interpretamur, tamquam tertiam convulſionis cauſam necnon & ſingultus conſtituit, ut nec nomine repletionis nec inanitionis comprehendat, aliter longe hoc in loco ſentit: nam ad repletionem refert frigus iſtud: replet enim ex eventu dum ſpiramenta cutis ſtringit. At hæ opiniones longe ſunt diſſentaneæ. At tantum virum, quantum Galenum agnoſcimus, inconſtantiæ inſimulare nefas puto: & forte in aliis locis paullo largius, in aliis paullo ſtrictius de convulſione & ſingultu diſputare voluit: nam dum omnis & convulſionis & ſingultus cauſam ad repletionem & inanitionem referimus, nimis fortaſſis generaliter pronuntiamus. Hoc autem ſæpe erroris occaſionem in medendo prætexuit: ubi enim Medicus putat ab inanitione affectum non oriri (non enim ſæpe & convulſio, & ſingultus ab inanitione eſt, quamquam fieri non negamus) ſtatim ad repletionem tollendam ſe convertit: unde ut evacuationem moliatur, nullum non medicamenti genus experitur: indeque ægris periculum non raro intentatur: una enim cum humoribus quos fruſtrà medicamentum exagitat (ut pote qui morbi cauſæ non ſint) anima ipſa evolat. Ut quum ſingultus a preſſu coſtarum, a maligna aura, a perfrigeratione, a prolapſu inteſtini oritur, is ab inanitione quidem non eſt, an a repletione? Si repletio, quænam? Et quod remedium adhibendum? Itaque prudenter Galenus præter inanitionem & repletionem, novam quamdam ſingultiendi cauſam comminiſcitur, quam utinam & ad convulſionem quoque retuliſſet: Sic Medici falſa repletionis opinione ducti, tot evacuantia remedia non excogitarent: hinc nil niſi vexatio, & medentium magna ſequitur calumnia: & hæc forte cauſa eſt quæ induxerit Galenum ut tertiam iſtam cauſam adumbraret. Gorræus *in definitionibus Medicis*, & Hollerius eam partem attigerunt, & rationes explicarunt quibus ſe eam Galeni opinionem tueri poſſe putarent: hanc autem quæſtionem Doctiſſ. Scaliger *Comm. in lib. decimum Ariſtotel. de Hiſt. Animalium nuper in lucem editum*, explicavit. Quis negabit humorem nullo modo auctum acrem aut acidum evadere, & nervos pungere, unde convulſio? Et Avicennas a caliditate ſine materia convulſionem naſci putat, ut non repletio, non inanitio cauſa ſit. Niſi forte dicat quis, fieri poſſe, ut is humor qui non nimius, ſed ceteris æqualis habeatur, dicatur ideo abundare quod ad naturæ functiones aut priſtinam concretionem inutilis ſit. Et ad eamdem Scaligeri ſententiam accedit quod ait Galenus *Comm. ad Aphor. 57. lib. 5.* ob cachexiam totum corpus aggravatur ſanguine, licet modum naturæ convenientem ſua multitudine non exceſſerit. Certum etiam eſt Avicennam ſtatuiſſe convulſionis epilepticæ ſpeciem quam vocat non proportionatam ad materiam: & ea eſt quæ κατὰ συμπάθειαν fit, qualitate mordaci quæ rara eſt: & ejus Galenus meminit *in locis affectis* in hiſtoria Gramma-

(z) Frigus.

tici; quæ vero ab inanitione aut repletione est ea est κατ' ἰδιοπάθειαν, quamquam σπασμός τις priorem illam quodammodo ad repletionem referat. Quod quoniam quæstione dignum reperimus, ab eo non fuit abstinendum.

Paullo plenioribus velis solvimus, sed remigrandum est, quum superius constituerimus explicare cur morituro ex vulnere capitis pars sana convulsione tentetur: nam convulsionis causas generalius explicare expedireque oportuit, ut ad eas ea convulsio revocetur quæ vulneris occasione contingit: quod dum fieret nova quædam difficultas oblata est. Nam quum idem forte de singultu judicium foret, est enim singultus σπασμός τις, æquum visum non est duas convulsionis causas, ipsius autem singultus tres assignare: in quo forte constans in Galeno opinio desiderari potuit. Vacillat enim dum modo frigus tamquam quid tertium constituit, modo qualitatem ex cruditate resultantem. Sic nodus iste dissolvendus fuit, alioqui vix ea difficultas explicari potuisset. At iis difficultatibus devoratis liberius excurrere licuit. Quamquam quod nunc proponitur, difficillimum est ad explicandum: pauci enim, quos modo sciam, in ea parte elaborarunt.

Potissima quæstio est quæ nostra ingenia exercere debet, cur sana pars convellatur, & ægra resolvatur. Cur enim pars ægra non convellitur potius, deinde resolvitur & elanguet? Ac primum nosse oportet, quum nostrum corpus geminum sit, dextra dextris magis consentire & sinistris sinistra: unde illa εὐθυωρία, & τὸ κατ' ἶξιν (*a*), toties ab Hippocrate celebratum. Tamen non desinit magnus esse consensus dextrarum partium cum sinistris, & contra. Porro quum fiat censensus vasorum communione, operis societate, & generis similitudine, quumque ea quæ vicina sunt quæque propinqua primum ac maxime affici soleant, non parvi refert scire qui resoluta parte sinistra, dextra convellatur, versusque suum principium retrahatur. Ac posuimus ante duplicem esse consensum, unum absolutum, alterum secundum quid, ut Recentiores loquuntur. Absolutus dicitur quum (exempli gratia proponatur dolor capitis) ad cerebrum ipsum nil pertinet corporeum a parte communicante præter læsionem ipsam, id est, non tam fit per communicationem materiæ, quam affectionis & doloris participationem. Ob generis enim similitudinem læso nervo in parte aliqua, cerebrum, aut musculus temporalis absoluto consensu fit doloris consors, consentiens & particeps: Contra, si dolor communicatur per materiam aliquam summissam translatamve, seu sit ichor, seu exhalatio, seu spiritus, communicatio non absoluta vocari solet: maxime vero per spiritus ipsos affectum communicari arbitrantur: quæ opinio maxime placuit Herodoto qui nullam sectam sequi visus est magis, quam eorum qui spiritibus omnia tribuerunt, Græci πνευματικοὺς vocant. Arculanus ex Avicenna exempla proponit consensus absoluti, dolorem capitis ex convulsione, ex dolore juncturarum & punctura nervi: in iis enim negant quippiam corporeum & materiale ad caput rapi, ut non vapor, non spiritus eo

Hippocr. lib. de humoribus.

Arculanus cap. de causis Cephal.

Galenus cap. 27. lib. 1. de Simpl.

(*a*) Rectitudo fibrarum, & quod est secundum rectitudinem.

eo ascendat, sed aut qualitas manifesta, aut occulta, ut vis venenata. Quamquam, qui qualitas sine materia deferri possit? Alia est quorumdam ratio ab Arculano adducta quæ plus habet genii quam ingenii, plus acuminis quam solidæ veritatis: si licuerit, ea ratio a nobis exponetur. Inter exempla absolutæ communionis possumus & alia multa enumerare. Hæc paullo plenius explicantur, quod ex iis rationum momenta ad institutum pertinentia exquirantur. Inter exempla hæc erunt. Quum quis frigus aliquod non mediocre in pedibus sensit, seu nudus in frigido solio inambulet, si non longe post coryzam patiatur, aut lacrymantes oculos habeat, numquid id per consensum fieri dicetur? An communicatio fit materiei? Nequaquam. Item quum præciso cerebro biliosa vomitio supervenit, numquid communicatio est materiei? Nequaquam. Sed similitudo generis, & nervorum compassio ad id plurimum facit: os enim ventriculi insignibus nervis insignitum cum cerebro patitur affinitatemque habet: nec interest, an dicamus cerebro læso præcisoque, aut ejus membranis vulneratis tumultum istum in ventriculo excitari: utrisque enim læsis vomitio supervenit biliosa, ut Galenus docet. Quamquam Erasistrati sequaces in alia fuerunt opinione: negarunt enim eam vomendi necessitatem induci posse affecto ore ventriculi per sympathiam, nisi ad membranas affectio pertineret; meningas enim nervorum principia statuerunt: & ideo crassam meningem ratione sui id genus nauseas, vomitiones, subversionesque ventriculi inferre posse putaverunt. Et quidam ex Recentioribus solis membranis sensationem seu sentiendi actum attribuerunt: quod forte in Erasistrateorum scholam irrepserint. Nec abs re memini ipsorum Erasistrateorum, non ipsius Erasistrati: nam quum olim Erasistratus eam opinionem de membranis nervorum parentibus tutatus fuisset, senior factus eamdem repudiavit: cerebrum enim solum nervorum principium esse affirmavit. Ad eam sententiam Macrobius elegantibus verbis ex professo explicat cur quum cerebrum sit τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν (*b*), ipsum tamen non sentiat, id quod a ratione alienum videtur, ut quum expers sensus sit, sensum ceteris impertiat: docetque non esse necesse ut ipsum tamquam primarium animæ instrumentum sentiat: Cerebrum quod tactu sui vel hominem torquet, vel frequenter interimit, non suo sensu, sed vestitus sui id est omenti, hunc infert dolorem. Ac satis de communicatione absoluta dictum est. De non absoluta exempla apponere non est necesse, ut quæ satis per se sint perspicua: nec alienum erit Jo. Vigonii præstantissimi Chirurgi hoc loco verba usurpare, hæc distinctionem continent, cujus ope aditus erit facilior ad quæstionis propositæ penetralia. Duplicem spasmum constituit, unum materiæ analogon, alterum non analogon. Rursus prius membrum in duas partes diremit, ut spasmus materiei analogus aut sit ab inanitione, aut ab repletione. Videtur autem interpretari spasmum materiei non analogon eum qui absque materia fit: quamquam paullo confusius: partim enim suam omnino proponit opinionem, partim totus videtur

Com. ad Aphoris. 50. lib. 6.

Fernel.

Cap. 9. lib. 7.

Joannis Vigonii opinio. Cap. 16. tract. 1. lib. 3.

(*b*) Primum sensibile.

tur ex aliorum opinione pendere: & quum duas divisiones proposuerit, unam degustavit tantum, alteram inexplicatam reliquit. Et ut ex aliorum judicio nobis aperiat quæ sit vis & ratio spasmi qui non est materiæ analogus, affert exemplum de punctura a re valde acuta, aut de re perfrigerata. Adducit autem Aphorismum, *frigidum ulceribus mordax, convulsionem, rigorem & denigrationem partibus affert*: deinde subjungit, idque fit sine materia. Et quod facit frigus sine materia per simplicem quemdam consensum, idem facit punctio sive a venenato animali, sive a re acuta illata. Deinde non ita longe post adjicit, licet superiora omnino probare non videatur, si quis inde spasmus consequatur, eum materiei non analogon esse, id est, materialis ea fit convulsio, quod & ratione doloris affluxus in partem fiat, & ratione ipsius læsionis in parte ipsa, aut vapor, aut humor alienus, aut virus concipiatur. Et eo consilii citat Galenum (locus autem Galeni nondum mihi occurrit.) *Convulsio autem quæ ob puncturam & solutionem continuitatis nervorum contingit, fere semper ab humiditate est.* Cui loco non est absimilis ille quo vult dandam perpetuo operam ut punctarum partium ora pateant, ut calidum medicamentum affusum per ora vapores educat attrahatque humorem circa locum affectum in alto delitescentem. Immo plerisque placet ut nervus transversim desecetur, ut punctim facta læsio virus non supprimat: facta enim punctim solutione, subsistit resesque fit virus formidabilium symptomaton causa & auctor, ut dubitem an sit plausibilis ea de re Aphrodisæi opinio. Quum enim quærit cur non ita inflammatio sequatur præcisionem nervorum, ut puncturam, rem ita dissolvit: *Quia spiritus inæquali punctionis segmento occurrens retorquetur, atque in se coactus stipatur ac recalescit. At præciso penitus nervo, spiritus omnis effluit & abit.* Quæ verba magnum quid spirant & portendunt, sed obscurius rem exponunt, ne dicam, obscurant. Itaque patet ex Galeno & Vigonio etiam in nervorum punctionibus spasmum ἐπιγενόμενον, (*c*), materiei participem esse, sive multa sit, sive pauca, sed sua qualitate eam molestiam inferre nata. Quantitate enim non tam nocet quam qualitate, quum a natura alienior exsistit. Et ita convulsio non analoga materiæ dicitur, quum affectio gravissima est, perpusilla materia existente, ut id quod contingit terrificum non tam materiam causam sui agnoscat, quam qualitatem vix explicabilem, aut partium communicationem; aut earumdem naturalem constitutionem. Exigua enim mali causa in nervo est magni momenti: vis enim consideranda τῦ ἐπιδεκτικῦ (*d*).

Aphoris. 17. & 20. lib. 5.

Cap. 2. lib. 3. de compos. Medic. κατὰ γένη.

Probl. 121. lib. 2.

Nec quæstione indignum est, an quum frigus convellendi occasionem affert, absque materia id fiat: id enim volunt fieri illi de quibus Joannes Vigonius ante. Sed prius diximus ex Galeno frigus (Græce τὸ κρύος) convulsionis causam esse, quod difflationem prohibens nervos repleat, & sic ad repletionem id referendum, & sine materia ea convulsio non fit. Quamquam Galenus alio loco aliter sensit. In Aphorismis enim affectionem

(*c*) Epigenomenon, & superveniens. (*d*) Suscipientis.

nem nervi a frigore penetrabili profectam ad ipsam refrigerationem retulit, quæ cogit constringitque ipsos nervos, unde convellendi nata occasio. Verba hæc illius sunt: *ut non oportet nervorum substantiam a calore immodico exsolvi, sic nec ultra modum refrigerari, in unum cogi ac cohiberi:* melius Græce συνάγεσθαι, σφίγγεσθαι (*e*). Et nescio quid in mentem venerit Galeno ut non admittat lectionem vulgarem Hippocratis quæ est ejuscemodi. *Frigidum facit convulsiones, denigrationes, & rigores febriles:* sed ita legendum putat, frigidum tetanos facit & rigores, qui ipsi convulsiones, nigredines, & febres afferunt: sed hæc obiter: nam & legimus, καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ κρύος, καὶ τὸ ῥίγος (*f*) convulsionis veram causam esse. An id fiat per repletionem an non, an simplici quodam modo & sine materia, ipse ex superioribus colligas.

Com. ad Aphoris. 17. lib. 5.

Explicata consensus varietate, ut unus absolutus, & sine materiei, saltem quæ sub sensum cadat, communicatione, alter cum materia, ad veram rei quæ proponitur explicationem properandum videtur. Levis tamen scrupulus animo nostro inhæret quem eximere melius est, quoniam ad superiorem disputationem pertinebit. Arculanus inter ceteros distinxit eum consensum absolutum, & non absolutum. Galenus paullo aliter sensit, sed eodem recidit ejus opinio. Duplicem enim statuit sympathiam, unam per communicationem aut vaporis aut humoris fieri putat, alteram per privationem aut facultatis, aut materiei aliunde ad edendam actionem suppetentis. Priorem modum Neotericus scriptor absolute & positive fieri dixit: est enim materiæ communicatio. Et ut concedam aliunde aut humorem aut vaporem traduci, tamen pars quæ per consensum afficitur illæsa dici non potest: & a parte affecta aliquid ad partem quæ per consensum laborat transmittitur: ut cum in febre continua syncipут laborat per consensum viscerum male affectorum: non tamen desinit laborare ea pars a qua prima mali labes, & cui alia tantum consentit: nam quæ sunt vicina quæque propinqua, & quæ ὁμογενῆ (*g*), primum ac maxime afficiuntur, κοινωνία (*h*) enim id facit. Et ad eam rem præclare Galenus, ὅσα κατὰ συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα, τούτων οὐδέν ἐστι λυτικὸν τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν (*i*): Id est, *quicumque morbi per consensum contagionemque fiunt, primarium morbum nullo modo tollunt.* Et alibi: *Pauci morbi longi fiunt per sympathiam, & absque loco patiente*: qui locus est notandus. Quod Hippocrates demonstrat, dum rationem reddit cur iis quos gibbositas inferiore spinæ parte occupat, renum dolores & vesicæ superveniant, & tamen gibberositas non adimitur. Id quod intelligendum sincerius & cum diorismo: nam si materia tuberculi quod gibbum & genuit & aluit, alio transferatur, per istam μετάστασιν (*k*) humorum morbificorum aut varices, aut dysenteria

Cap. 6. lib. 1. de loc.

Hippocr. lib. de humor.
Gal. con. ad part. 9. lib. 3. de artic.
Ad part. 9. l. 3. de Artic.
Com. ad Aphorism. 29. lib. 2.

(*e*) In unum cogi ac cohiberi.
(*f*) Frigidum, Frigus, Rigor.
(*g*) Ejusdem generis.
(*h*) Communio.
(*i*) Quicumque morbi per consensum contagionemque fiunt, primarium morbum nullo modo tollunt.
(*k*) Morbi demigrationem ab una parte in aliam.

oboritur, hinc gibbi solutio contingit: quamquam & abscessus oboriri potest, gibbum non soluturus, ut eodem loco annotat Hippocrates. Sed si dolores renum, aut vesicæ oboriuntur per sympathiam, hæc ratio priorem affectionem, nempe gibbositatem, non exsolvit: quia non fit μετάστασις humoris tuberculorum spinam intorquentium parentis. Nunc ad reliqua progrediundum: repetendus est enim orationis cursus. Ergo sympathia duplex est, una per communicationem materiæ, altera per privationem. De priore dictum est: posterior quæ per privationem fit, ita a Galeno explicatur: *Quibus partibus vel materiei vel facultatis suppeditatio corrumpitur* (Græce διαφθείρεται) (*l*) alii legunt non transmittitur, *actionem lædi rite dixeris, parte ipsam edente illæsa. At si a vaporibus & humoribus ipsa lædatur, eam non recte illæsam dixeris.* Facultatis porro vel cum essentia ad partes diffunditur, vel sine essentia: cum essentia ad nervos visioni dicatos, sine essentia ad crura: id quod controversia vacare non videtur.

Porro in rei propositæ causis explicandis multi elaboraverunt: nec plane constat quæ sit vera ac germana istius convulsionis partis oppositæ causa. Alii alia excogitaverunt, quæ tamen ad examen revocari debent. Quibusdam videtur id fieri propter spiritus & sanguinis partis sanæ consumptionem; idque ob inflammationem sauciatæ partis: & credibile est partis sanæ naturam sedulam ac sui diligentem suas copias ac suppetias ad partem læsam misisse, unde ea pars sana postea paupertate spiritus & sanguinis laborat. Quod autem sit inflammatio partis læsæ, declarant pustulæ ac velut phlyctænæ quæ a parte inflammata in linguam exsudant: ni dixeris eam saniem quæ per os fissum transcolatur dum mora deteriorem acquirit qualitatem, per choanam seu πύελον refundi: quæ dum linguam proluit pustulas in ea sua acrimonia excitare potest. Ea enim cavitas, quæ choanam facit, incipit inde ubi duo meatus coeunt, unus ex fundo medii ventriculi, alter a meatu in postremum ventriculum: desinit autem in glandulam cerebro & duræ meningi in clinoide subditam, quæ pituitam ex medio ventre per hunc ductum, tamquam per infundibulum, transcolat in palatum & nares. Sic quum ab imo cerebro sanies exprimi possit, non mirum si in lingua pustulæ efflorescant, licet etiam non præcesserit inflammatio. Ita enim Hippocrates: *Si os capitis fissum fuerit, serram adhibe, ne in ossis fissuram sanies influens membranam cerebri putrefaciat: nam per angustias subiens, nec inde exiens affligit & hominem furere facit.* Ubi notabis & saniem a pericranio manantem, aut a diploe ipsa per os fissum in membranam diffusam posse postmodum transcolari diffundique in cerebrum. Si in corpore ipsius cerebri maneat, furendi occasionem afferet; si in ventriculos fluxerit, & ab iis per choanam refundatur, in ore pustulæ excitabuntur: quamquam forte ut mors consequatur, aut formidabilia symptomata consequantur, membranas vitiari non est necesse. Ita enim ante de Evergetæ filio explicatum est cui mors obtigit ossibus livefactis, sed imputri membrana ut Hippocrates observat. Ac primæ rationis auctor de inflammatione partis læsæ,

Prima ratio.

Lib. de locis in homine.

Hipp. 7. Epid.

(*l*) Corrumpitur.

ſæ, cujus occaſione ſanguis & ſpiritus abſumitur, aliam & rationem adſtruxit: ait enim convelli partem ſanam, reſoluta ægra per tranſlationem humoris morbifici a parte læſa in ægram ſanam. Hic enim humor cum teter ſit, in cerebro aut convulſionis aut furoris occaſio exſiſtit. Si vi naturæ in faciem effunditur, eryſipelas promovet quod ſolutionis morbi, & vitandi periculi cauſa obſervatur. Sin pars fruſtra nititur excutere illam ſaniem & virus, concuſſione fruſtra tentata, motu convulſivo id extundere ac exigere conatur. Et cum in vanum id fiat, conſternatur Natura, ac victa morboque ſuperata procumbit. Sed de ea ratione poſtea viderimus.

Secunda ratio.

Hippocr. ad finem lib. de vulner. capi.

Aliis æquius eſſe videtur & rationi convenientius ſi ad ſimplicem ſympathiam quæ ſine materia fit ſaltem analoga, confugerint: diximus enim conſenſum eſſe dextrarum partium cum ſiniſtris: id quod audiendum tum de vicinitate loci, tum vaſorum communione & operis ſocietate. Et ut concedam ſiniſtra ſiniſtris κατ' ἶξιν (*m*) maxime conſentire, non deſinit eſſe conſenſus ſiniſtrarum cum dextris: dummodo id non extendatur longius: ut non conferatur dextrum brachium cum ſiniſtro pede, ſed dextrum brachium cum dextro pede, & ſiniſtra pars capitis cum dextra: at credo ita utramque conſentire ut facilis ſit μετάστασις ab una in alteram. Id quod declarant pleuritides: ſiniſtra enim pleuritis facile ſuccedit dextræ ut fiat μετάστασίς τις: quod & in capite uſuvenire poteſt. Ac Hippocrates ſcripſit: *Frequentes in phreniticis permutationes ſignificare convulſionem*: Græce, τὰ πυκνὰ μεταπίπτοντα (*n*): qui locus audiendus eſt de ſymptomaton mutatione, ut modo deliret, modo ratiocinetur quis, modo ſurdus, modo fiat ἄναυδος (*o*): atque iſta μεταβολὴ καὶ μετάπτωσις (*p*) fit ob humorum μεταῤῥύσεις ſeu transfluxiones & demigrationes a parte in partem, etiam in cerebro ipſo, ut a nervis in parenchyma ipſius cerebri (ut ſic dicam), aut in omentum, id eſt, in membranas fiat tranſlatio. Si enim cauſa aliquo loco fixa ſit, firma fixaque ſunt ſymptomata, ait Galenus: immo in cerebro ipſo fit κατάῤῥυς & μετάῤῥυσις (*q*), id quod Galenus eo modo explicat: *Si alias*, ait, *ex alia parte cerebri humor contriſtans in aliam cerebri partem defluat* (Græce ὁ χυμὸς καταῤῥέων) (*r*) *& nervis a cerebro natis incidat*, *convulſionem affert.* Quidam tamen in cerebro ipſo iſtum fieri καταῤῥεῖν, id eſt, defluxum negant, ſed ſi manat tabum a parte in partem, id per expreſſionem quamdam fieri autumant. In cerebro quippe, ut & in toto corpore, dextra aut ſunt ſiniſtris valentiora, aut contra. Quamquam notandum eſt quod Hippocrates ſcripſit de dextrarum partium cum ſiniſtris comparatione. Dum enim agit de ſecandis purulentis, jubet ut corpus huc & illuc vertatur, quo audiri poſſit contentæ in thorace materiei fluctuatio & ſtrepitus; deinde ſubdit: *Optandum eſſet ut in ſiniſtra potius parte humor educendus contineretur*:

Tertia ratio.

Part. 27. lib. 1. Prorrh.

(*m*) Secundum rectitudinem.
(*n*) Frequentes permutationes.
(*o*) Anaudos, ſermonem non exprimens.
(*p*) Permutatio morbi priori ceſſante.
(*q*) Catarrhum, & tranſfluxio.
(*r*) Succus defluens.

tur: nam dextras urere ac secare letalius est. Quo enim robustiores sunt partes dextræ sinistris, tanto etiam fortiores dexterarum morbi exsistunt. Hoc paullo incredibilius possit videri: tamen est Hippocraticum. Et est alius locus plane similis *lib. 2. de natur. hum. particul. 5. Qui morbi a fortissimis membris fiunt sunt robustissimi & gravissimi. Si in parte maneant, necesse est fortissimo laborante turbari corpus universum. Si a fortissimo in imbecillum venerint, ægre solvuntur; si ab imbecilliore ad fortius, facile solvitur.* Pro partibus dextris locus est etiam notandus apud Aristotelem quum quærit cur somnus magis accedit, quum parte dextra cubamus: quia est privatio motus, somnus: ergo oportet ut hæ partes quiescant, quarum est proprium movere: dextrarum autem partium movere interest, ait Aristoteles *problem. 5. lib. 6.* Hoc quoque attigit Macrobius *Saturnal. lib. 7.* quum in succum cibus reformatur, jam jecoris cura succedit: est enim jecur sanguis concretus, & habet nativum calorem quo confectum succum in sanguinem vertit. Hunc calor jecoris administratum per venarum fistulas in sua quæque membra dispergit, parte quæ ex digestis frigidissima est in lienem refusa. Lien, ut jecur caloris, ita frigoris domicilium est: nam ideo omnes dextræ partes validiores sunt, & debiliores sinistræ, quia dextras regit calor visceris sui, sinistræ, contagione frigoris sinistras eas partes obtinentis, hebetantur. Ideo Hippocrates 1. *de morbis mulierum* dum loquitur de resiccatis uteris, vocat autem τὰς μήτρας ἀυανθείσας. (*s*), ait eos desiderio cujusdam humiditatis prurire ac titillari: quod ut expleant, partes superiores appetunt: hinc suffocationis uterinæ occasio: Maxime autem hepar appetunt πρὸς τ̀ ἰκμάδα (*t*): quia τ̀ ἰκμάδος fons est hepar, id est benigni & gratiosi humoris, cujus est appetens uterus. Denique Hippocrates 2. *Epid. Circa naturam* (ait) *plurimam vim habet mamma dextra: oculus dexter & quæ infra sunt hac parte.* Tamen id videtur esse controversum apud Galenum *Com. ad part. 44. sect. 2. lib. 6. Epid.* quum quæritur de fœtu qui concipitur in dextra parte uteri, aut in sinistra. Itaque, si partes cum partibus conferantur, sinistræ dextris vi sunt impares: (Quamquam contra Hippocratem Aphrodisæus dixit dextram partem sinistra esse sanatu faciliorem, sed de hoc videris:) ut non sit mirum si inter has partes dextræ facile in sinistras id oneris quo gravantur, deponant. Quare & vicinia, & operis societate, & communione vasorum dextra sinistris maxime consentiunt & coafficiuntur. Unde illud Hippocratis: *Confluxio una, conspiratio una: consentientia omnia.* Juxta quidem corporis naturam omnia conspirant: juxta vero partem, partes in unaquaque parte ad opus. Multo clarius alio loco: τὸ σῶμα πάντη ἀνοιγόμενον, ἀναπνέον καὶ κινέμενον, id est, *undequaque patens, spirans, & motum*: Obscuritas in verbo κινέμενον (*u*) latet: nam id vel ad magnum partium inter se consensum refertur, vel ad orgasmum & incitationem naturalem quam singulæ partes habent.

Lib. de alimen.

Lib. de locis in homin.

(*s*) Uteros exsiccatos.
(*t*) Propter humiditatem.
(*u*) Motum.

habent : nam mutuo se respiciunt & adjuvant. Hinc vulnerato pede, affluit e longinquis partibus sanguis & spiritus ad suppetias ferendas : læso pedis calce cerebrum commovetur : Utero semen concipiente, cerebrum id persentiscit : in hysterico strangulatu, omnes partes coafficiuntur. Et illud est præclarum Hippocratis de mulieribus quibus quum sanguis fluere incipit, venis uteri apertis omnes totius corporis venæ καταῤῥήγνυνται, καὶ τὸ ὅλον σῶμα καταῤῥήγνυται (x), quod verbum elegans est, & non satis, meo judicio, Latine redditur, *corpus disrumpitur*, *discinditur* : est enim illius verbi vis magis efficax, & ἐνεργητικωτέρα (y). Tandem per illud solenne axioma concludam : *Corporis principiam nullum est, sed omnia similiter principium & finis* : *Circulo scripto principium non reperitur*. Magna est vis ipsius consensus : major sæpe difficultas unde, & a qua parte prima mali labes. Diximus ante ex Galeno quod morbi qui per consensum fiunt, primarium morbum non tollunt : ut dolor capitis in febre & a febre, febrem non tollit. Sed major difficultas in consensu partium, quia pars exigua affecta magnas in corpore turbas concitat : declarat facile punctio nervi : unde ignoratur sæpe quo referenda prima mali origo. Et hic dixit Hippocrates (dum tacite consentiendi vires admiratur) *omnia principium esse & finem* : *Totum corpus sibi ipsi simile est, & parva pars omnia habet, quæ & pars maxima*. Deinde subdit eleganti utens verbo, *quicquid minima pars perfert*, ἐπαναφέρει πρὸς ὁμοεθνίην (z), id est *ad partes affines, & gentilitio velut jure cognatas refert* : *unaquæque ad suam, sive bonum, sive malum*; *ideo corpus dolet & lætatur*, ἀπὸ ἔθνεος σμικροτάτου, id est, *ob minimam affinitatem*, vel potius ἀπὸ ἔθνεος ob affinitatem, σμικροτάτου rei & partis minimæ, ut genitivus σμικροτάτου referatur ad μέρεος, id est, partis, non ad genitivum ἔθνεος : unde subdit, *nam in minima*, Græce τῷ σμικροτάτῳ, suppl. μέρει, *omnes insunt partes*, *& hæ ad gentiles & cognatas sibi ipsis singula transferunt & denuntiant*, Græce ἐξαγγέλλουσι. Sed hæc licet præter institutum dici videantur, ex iis tamen ad ea quæ proponuntur, rationes eruentur : declaratur enim vis & facultas τῆς συμπαθείας.

Lib. 1. de morb. mulier.

Lib. de locis in homin.

Inter rationes allatas ea fuit potissima qua dicebatur natura a parte læsa excutere materiam in partem sanam : Et hic conatus est naturæ in secernendo eo quod putrefactum est & corruptum a sano & integro. Sic Hippocrati in vulnere capitis os livefactum & arefactum discedit : Sic in ulceribus caro renutrita secernit id quod a medicamento putrefactum est, idque juxta doctrinam Hippocratis : Sic dum iste est conatus naturæ, & species quædam κρίσεως, resoluta ac ignava parte dextra, sinistra aut motu concussivo, aut convulsivo ea re quam sibi molestam sentit, vult se liberare. Docuimus enim ante quomodo saniem istam, natura, qua data porta, vult amandare a se, unde pustulas in lingua & erysipelata excitat

Quarta ratio.

Lib. de vulner. cap. lib. de locis in homine.

(x) Disrumpuntur & totum corpus disrumpitur.

(y) Magis efficacia.

(z) Refert ad partes affines & cognatas.

citat in vultu. Immo longius propelleret si posset, & si viarum beneficio ac favore juvaretur. Quo pertinet commemorabilis historia Metrophanti filii. *Hic in capite percussus est ab alio puero idque ostraco, duodecima die febricitavit. Occasio fuit quod quum partes circa ulcus detergeret, perfrixit: labia statim sunt elevata, cutis ulterius ab ulcere attenuata est, quum autem sectus esset non tarde, pus non effluxit, levationem non sensit. Juxta aurem videbatur suppurari, & in maxilla dextra (circa dextram enim ulcus erat) tamen hoc suppuratum non est, sed cito dexter humerus suppuratus est: mortuus est circa 24. diem.* Non est resolutus parte dextra quæ affecta erat, non convulsus opposita: quia natura adhuc potens κατ' ἴξιν (*a*) excussit & deposuit in humerum partem materiei. Ac Hippocrates aliam superiori attexuit historiam ejus qui aurem doluit, deinde factus est ἄφωνος, & dextrarum partium impotens: a sinistris distortus est sinister oculus graviter dolens, collum quoque induruit. Hæc historia aliquid assimile habet ei quæstioni in qua laboramus: nam quum dextra auris dextræque partes laborassent, ἀκράτεια (*b*) quæ est germana & affinis παραλύσεως in partes prius laborantes incidit, ἴλλωσις καὶ διαστροφὴ (*c*) in sinistrum oculum, id est, sinistra pars convulsa est: in quo admirabilis est motus, inclinatio & conatus Naturæ. Inde colligere est in morituris a vulnere capitis partes læsas resolvi ac effœminari: alias vero sanas excussa in illas virulenta sanie distorqueri ac convelli. Natura enim semper conatur hoc virus amandare; Unde vidimus in nobili viro Villanovano, quum media cerebri pars ob ictum concussa foret, unde sensim abscessus ea parte altus, conceptus ac nutritus est, conquestum illum de intolerabili dolore eoque fugaci ad utrumque tempus & frontem, quum tamen ea parte non foret abscessus. Unde id? Excussa vi naturæ portiuncula tenuioris saniei a majore quadam mole puris medio cerebro contenti, desectæ & manantis: & talis sanies implacabiles dolores excitabat, convulsiones alioqui, si in ventriculos cerebri immigrasset, provocatura: unus enim & idem humor varia edit symptomata pro variis partibus quas obsidet & occupat. Observatione autem dignum est quod ille nobilis Villanovanus interiit centesimo die a læsione & ictu, quum magna ossis frontis pars abscessisset, & vulnus solidatum fuisset: Interiit enim ab abscessu cerebri: Abscessus autem a concussione erat. Mirum cur abscessus cerebri non illum sustulerit citius. Diximus alio loco cerebrum, quia sedes est humidi & frigidi, ipsum per se non facile inflammari ex Hippocratis sententia: Item in partibus carnosis & humidis facile & inflammationem & cancrum ab atra & adurente bile concipi: non facile autem in cerebro, quia temperamentum frigidum & humidum resistit: id quod Aphrodisæus accurate explicavit. Et non ita pridem in Collega nostro, qui abscessu in simo hepatis concepto, febre lenta extabuit, idem observavimus: nam quum simum hepatis abscessu detineretur,

Hippocr. 4. Epid.

4. Epid.

(*a*) Secundum rectitudinem.
(*b*) Impotentia.
(*c*) Distorsio & perversio.

tur, dolores etiamnum sentiebat circum membranas hypochondrio dextro obtentas. Unde hoc? per cæcos ductus resudabat ichor acer a simo hepatis in gibbum, & ab hoc in vicinas membranas, & in diaphragma ipsum, ibi dolores acerrimos concitans.

At objiciat quis: Si illa sanies in dextra parte cerebri continebatur, cur non prius convulsionem in parte laborante excitabat, & non paralysin partis læsæ, convulsionem autem sanæ afflictis jam rebus prostrataque Natura? Facultas enim partis læsæ nondum fatigata erat. Sana vero pars facile sese liberare potest quum omnia ejus bona sunt integra, aut parum afflicta. At magnus est naturæ conatus tum quum mors intentatur, & dissolvi ea debent quæ nexu admirabili sociata fuerunt ac colligata. Id maxime a Galeno docetur *libris de pulsibus*, αἱ διοικοῦσαι δυνάμεις τὸ σῶμα, ἀνάγκης τινὸς καταλαβούσης σφοδρότερον ἐνεργοῦσι (*d*): loquitur de pulsu qui desperatis animam agentibus Medicos fallit, quia tum editur majore appulsu venæ micantis: natura enim conatur quasi pugnam instaurare: & hic bonus pulsus fallax est, & tantum extremi naturæ conatus signum. Unde illud antiqui auctoris:

Acerrima est virtus quam ultima necessitas excutit.

Maxime vero elucent terrifica symptomata, si corpus validius est, florens ac juvenile: id quod vulgus satis apte enuntiat quum hunc aut illum vi violentiaque mori dicit: causa enim morbi morbusque inferiora viribus videntur, sed tandem eas externunt vel prosternunt: immo etiam nemo fere sine convulsione mori dicitur, præsertim si quid est quod resistat. In febre lenta nil est criticum sæpe, quia nulla irritatio, nulla lucta quæ certamen decernat, nulla major vis & impressio, unde sensim & fere ἀλύπως (*e*) ægri extabescunt & consumuntur: Ignis enim tandem defectu pabuli ἀποσβέννυται (*f*): juxta sententiam Hippocratis. *Hominis anima semper producitur* (Græce ἀεὶ φύεται, id est, λέγουσί τινες, τελειοῦται (*g*), & alio loco, αὐξάνεται (*h*) *usque ad mortem, sin igne incandeat ac deflagret, una cum morbo & anima corpus depascitur.* (Quidam τὸ φύεται explicant, id est, anima incumbit in augendo, coquendo, secernendo) Alii majore vi moriuntur, unde Tullius: *Omnis conglutinatio recens ægre, inveterata facile divellitur.* Hæc autem fiunt quum inæqualiter partes afficiuntur, quumque pars una graviter affligitur, aliæ partes fere sunt immunes, aut levissime afficiuntur: tanto autem magis id fit, quanto pars exquisitius sentit: id quod in vulnere capitis contingit: nam exigua sanies, in angusta parvaque capitis parte conclusa, tanti est momenti ut corpus consumat ac dissolvat, reliquis partibus integris & intaminatis: id quod non faciat vicecupla portio saniei in alia parte: adeo magni

Part. 5. sect. 5. lib. 6. Epid. Hippo. 1. de diæt.

Cicero in Catone major.

(*d*) Potentiæ rectrices corporis, ingruente necessitate, vehementiùs operantur.

(*e*) Sine dolore.

(*f*) Extinguitur.

(*g*) Dicunt nonnulli, perficitur.

(*h*) Augetur.

magni eſt momenti arx illa rationis & animæ tribunal. Et Galenus rationem reddens cur qui repente capite dolent mutique & ſtertentes redduntur, intra dies ſeptem pereant, ita ait: *Partes principes non diu ferunt fortes ſimul ac diuturnas paſſiones, etiamſi ad ſenſum exiguæ videantur*; unde illud: Nullum capitis vulnus leviter contemni debet. Et alio loco Hippocrates: *Parva cauſa medelis remediiſque exſolvitur niſi ſi quid circa locum partemque principem laboret.* Quo pertinet, ne quis decipiatur more vulgi magnitudine cujuſpiam rei, præclarum illud Galeni: *multa in Medicina ſunt, quæ licet graviora eſſe videantur, mitiora tamen revera & minus formidanda exſiſtant. Graviora enim ſunt ea in quibus majores ſympathiæ, & conſenſus eveniunt: nam quæ nullam cum præcipuis partibus ſympathiam afferunt, ſed per ſe ipſa judicationem faciunt* (Græce καθ' ἑαυτὰ τὴν κρίσιν ποιοῦσι) *minus ſunt pernicioſa, licet vehementiora eſſe videantur.* Alia enim gravia ſunt τῇ φαντασίᾳ, alia τῇ δυνάμει (*i*). Illud præclaro exemplo innoteſcit ſumpto a fractura coſtarum, aut contuſione earumdem: Ita Galenus, *fracturæ quidem coſtarum quum ſimplices ſunt & ſolæ ſpeciem gravioris contuſionis præſeferunt, vi tamen ſunt mitiores, & abſque periculo curantur.* Male textus Latinus factus eſt, & fere ſine ſenſu: Verba Græca ſunt, τὰ κατάγματα τῶν πλευρῶν, ὅταν ἁπλᾶ καὶ μόνα γένηται, τὴν μὲν φαντασίαν χαλεπωτέραν τῆς περιθλάσεων ἔχει, τῇ δυνάμει δὲ ἐπιεικεστέραν: id eſt, fracturæ coſtarum ſimplices & ſolæ, ſpeciem quidem difficiliorem & pericloſiorem habent quam contuſiones ipſæ, tamen vi & facultate mitiorem, id eſt, κατάγματα πλευρῶν τῇ φαντασίᾳ χαλεπώτερά εἰσιν περιθλάσεων, ἀλλὰ τῇ δυνάμει ἐπιεικέστερά εἰσι. Nam quum intro impellitur fracta coſta, aut contuſa eſt, non jam ſimplex eſt affectio, pluſque periculi affert contuſio, quia communicatur pulmoni, quam fractura ipſa. Adeo magni eſt momenti cum aliis partibus ſympathia, iis præſertim quæ principem in corpore locum ſortiuntur. Illud elegantiſſime Latina lingua explicavit Celſus: dum enim oculorum morbos a morbis aurium diſtinguit, quoniam utaque pars ut eſt affinis cerebro, ita affinitate malorum & ſymptomaton idem cerebrum videretur attingere, ita ſcripſit: *Aurium uſum proximum a luminibus nobis natura dedit; ſed in auribus aliquanto majus periculum eſt: nam vitia oculorum intra ipſos nocent; aurium inflammationes doloreſque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant*: Nam cum cerebro communicatio fit. Nota formam loquendi, vitia intra ipſos oculos nocere, id eſt, alio malum non transfertur, & criſis intra eos fit, quod Hippocrates, ut ſupra dixit, vocat ἔχειν τὴν κρίσιν (non κρᾶσιν (*k*), ut legitur male in textu Baſilienſi) καθ' ἑαυτὰ (*l*). Itaque ut concludam tandem multa ſunt quæ φαντασίᾳ graviſſima eſſe videntur, quæ tamen τῇ δυνάμει (*m*) mitiora ſunt: ut contra multa quæ per ſe exigua, & κατὰ τὴν φαντασίαν (*n*) videntur, quæ tamen

Com ad Aphor. 51. lib. 6.

Lib. de vulner.

Galen. Com. ad part. 54. lib. 3. de artic.

Galenus ibid.

Textus depravatus.

Celſus cap. 7. lib. 6.

(*i*) Per apparentiam, alia verè & eſſentialiter.

(*k*) Habere criſim, non craſim.

(*l*) Secundum ipſa.

(*m*) Ex eſſentia.

(*n*) Ex apparentia & imaginatione.

tamen multum periculi neglecta sunt creatura. Quod Hippocrates observavit dum explicat morbos qui plerisque contigerunt, *glabritiem capitis & menti ossium denudationem & casum, hæc autem quibusdam sine febre*; deinde subdit; ἦν δὲ ταῦτα φοβερώτερα ἢ κακίω (o), non autem καὶ κακίω, ut male in codice Basiliensi: id est, τῇ φαντασίᾳ *formidanda erant, sed* κατὰ τὴν δύναμιν *periculi erant expertia.* Hæc eo pertinent ut adhibita judicii norma, & rerum natura diligenter inspecta ac indagata, non ad sensum res æstimemus, sed rem a re & morbum a morbo accurate distinguamus.

Part. 11. sect. 3. lib. 3. Epid.

Diximus ante (ut reditus fiat unde digressio) exigua puris parte in abscessu particulæ cerebri collecta, mortis necessitatem ingruere: unde forte alia pars cerebri integra contra vim mortis sese opponens, trahenti fato (ut ita dicam) cedere non velit. Sic quum una pars extreme laboret, altera tuta sit, ut sequatur partium alioqui integrarum dissolutio, præsertim in junioribus, quum febris tantum quædam symptomatica sit, id sine majore quadam vi & renixu fieri non potest: & hanc convulsionis partis sanæ occasionem quidam affirmant. Vidimus servulum quemdam annos natum tredecim capite sauciatum idque hyeme: hunc gravissima comitata sunt symptomata, quæ moriendi necessitatem attulerunt. Cum ejus hera sumptuum metu chirurgos advocare nollet, ignorans quanti momenti hoc in capite vulnusculum foret, muliebria quædam & anilia medicamenta applicavit: fissum erat os, & explorando Chirurgi post duodecimum diem cognorunt, serraque opus esse renuntiarunt. Hi contumelia affecti sunt, quod carnificum more ægrum excruciare & crudeliter tractare vellent, quum tamen toti in miselli salutem incumberent. Existimabat hera eos rem parvam attollere, quo plus proficere viderentur, & plus nummorum emungerent: tandem illius inhumanitatis fructus in caput miseri ægri redundavit: nam quum præjudicata ignaræ mulierculæ opinio, & pecunia præposita fuisset clamantis ægri saluti, funestus exitus piaculo dignus est insecutus: vulnus enim sanabile, inhumanitas illius insanabile reddidit: mors cita non fuit, quod hyems, quod florens ætate foret. Mirum est, immo omni opinione majus quod contigit. Nam octavo ante obitum die, & sequentibus, de incredibili partium, aliarum post alias, dolore conquerebatur: mox pes dolebat, deinde præeunte isto immani dolore, pars emortua elanguebat: sequenti die crus idem patiebatur: & sic singulæ partes, aliæ post alias extinctæ sunt ac demortuæ: præcesserunt & συνολκαὶ (p) convulsionibus similes. Sic duodecies pæne mortuus (nam vim ipsius dissolutionis & mortis singula quæque pars pertulerat) tandem consumptus & mortuus est: & τῶν πόνων χρονίων καὶ ἰσχυροτάτων ὄφελος ὁ θάνατος (q), ut loquitur Hippocrates: nec ejulatus, nec lamenta homunculi diremtum violentum singularum partium patientis avaræ mulierculæ animum mollire ac flectere potuerunt: & ita vivus (ut vulgus loquitur) mor-

Hippocr. lib. de vulnerib. cap.

(o) Quæ erant magis terribilia, quam pejora.

(p) Tractus.

(q) Diuturnarum passionum & fortissimarum suffragium est mors. *Hippocr. Capit. Vulner.*

mortuus eſt. Idem pene contigit nobili mulieri : huic quum obortus tumor foret in mala dextra, diſcuti non potuit : tandem ad ſuppuratum venit : id quod effluebat tetri erat odoris : interna per os fuit eruptio. De applicando foris cauterio cogitabatur. Mulieres ut amantes ſunt ſui, & cura cultus ſui quia eripi non poteſt, impetrari ab iis id nequivit : pus ſuppreſſum : tandem, quum ſat bene habere videretur, repente in genu dolor incredibilis ortus eſt, hinc horror, hinc repentina mors. Unde dolor tam repentinus? Quod pro foribus mors erat, & in conjugis ſui ſinu repente extincta eſt. An a maxillis ad genu ipſum vis maligna morbi ſe inclinavit eo materia translata? Nequaquam vero. Sed quia vi extingui emorique partes oportuit quæ ſpiritu, ſanguine & vita plenæ erant : nec enim novum eſt ante obitum, quum jam in propinquo mors eſt, neſcio quos dolores inenarrabiles & inexplicabiles excitari, de quibus ægri queruntur, vel quod tales actu dolores ſint, vel quod ægroti comminiſcantur. Id obſervavit Celſus, & ex antiquiſſimis ſcriptoribus deſumſit. Verba ejus ſunt quum ſigna proxime advenientis mortis explicavit : *Dolores etiam circa coxas & inferiores partes orti, ſi ad viſcera, id eſt ad ilia vel diaphragma tranſierunt, ſubitoque deſierunt, mortem ſubeſſe teſtantur, magiſque, ſi alia ſigna acceſſerunt.* Duobus his exemplis patet convulſionem, tremorem, immaneſque dolores ſequi aliquando quum febris non eſt inſignis (nam tunc hominem facile conſumit) quum ætas florens juvenileque corpus eſt, & ſatis exiguum vulnus, quod negligentia letale eſt : & tamen non videtur homini necando ſatis : nam non niſi vi quadam corpus diſſolvitur : Vulgus ita loquitur, hic corde ſano exſiſtente interit. Sic fieri poteſt ut ſanæ partes, præſentientes quodammodo diſſolutionem ſui, convellantur, non translata forte materia a læſa parte jam occumbente, non conſumptione ſpiritus ab inflammatione, ſed quia parti ſanæ eſt pereundum, & violenta partium diſſolutio & diremtio ſubeunda : id quod concuſſione, horrore, diſtentione, convulſione, tamquam extremis præſidiis nititur aſſequi. Unde patet eos qui peſte intereunt, quum facultatibus reliquis integris, vitalis vim patitur, quodam horrore perhorrendo & vehementiſſimo prehendi, & ſic repente interire. Et quidam alii, tum quum mors ipſis hæret præcordiis, ſeipſis validiores, vegetiores cibique appetentiores redduntur : immo omnia agunt quæ & ſani ipſi : id quod extremi Naturæ conatus ſignum eſt : maxime vero id fit quum pars princeps laborat, ſuperſtite aliarum partium & ſenſu & integritate. Id autem non in omnibus cernitur, quum quidam ſenſim intereant, alii non niſi vi quadam, & cum acerrimæ virtutis reſidentis ſignificatione. Id quod Ariſtoteles explicavit. *Levibus morbis in ſenectute obortis cito animantia moriuntur : nam quia tum exiguus calor eſt, quum in diuturna vita plurimum ſit exhauſtus, quæcumque partis contentio adhibeatur, celeriter extinguitur, ut ſi tenuis & modica in eo flamma ineſſet quæ parvo impulſu reſtingueretur : ob eamque cauſam ſine dolore eſt ea mors quæ in ſenectute obrepit. Senes enim moriuntur ſine majore impulſu, nec animi diſſolutionem, atque diſceſſum a corpore ſentiunt.*

Celſus.

Ariſt. li. de Rep.

Nunc duas illas conjecturas expendamus, priorem de ſecretione & ſepara-

paratione ejus quod vivit, ab eo quod elanguefcit, tabefcit ac emoritur: pofteriorem, de fpecie quadam κρίσεως. Ifte enim ultimus naturæ conatus in convulfione, præfente languore ac paralyfi partis læfæ, κρίσεως æmulus eft. Nunc de priore quam tamen paullo ante deguftavimus. Hippocrates difputans de feceffu offis læfi & fquallidi ab offe vivo ac humido ita fcripfit: *Os quod difcedere debet tunc difcedit quum plurimum exfangue factum eft: reficcatur enim fanguis in offe & tempore & medicamentis. Et quod quamprimum exaruit, ipfum difcefferit a reliquo offe vivo & fanguinem habente, id conftat, &c.* Idem & alio loco ut ante diximus. Eft enim credibile fi carnes funt ὁλκοὶ (*r*), id eft, attrahunt familiarem naturæ fuæ fuccum: & fi raro fpirans, ut loquitur alio loco, attrahit ad fe fanguinem, cur non expellet id quod naturæ fuæ contrarium eft? unde id quod eft fanguine uber, fpirans, vivens, fugat & amandat a fe id quod contrario modo affectum eft. Itaque fi os vivum id fugat & rejicit quod evanidum eft & emortuum, cur non pars capitis cerebrive illæfa, fana, vivens & fpiritu turgens alteram partem velut fphacelo & marcore affectam fugare conabitur, ut ab ea difcedat ac divellatur? Id quod motu extraordinario ac critico conatur efficere: & quia moriendi neceffitas adeft, id motu concuffivo aut convulfivo (quia alia ratio deeft) facere annititur: quod dum fruftra facit, rebus conclamatis, fic convulfum animans occumbit. Si ratione exonerationis faniei a parte læfa in fanam id fieret, id potius alio tempore, & non expectaret natura tempus ipfius mortis ad exclufionem materiei virulentæ in partem fanam. Docuimus ante eryfipelas in facie falutariter apparere, ut quafi excuffo ichore vulnus purius exfiftat.

Lib. de vulner. capitis.

Lib. de locis in homine. Sectio. 6. lib. 6. Epid. Lib. de natura pueri.

Altera conjectura de fpecie κρίσεως eft perfequenda. Non eft novum ut convulfiones, maniæ, furores aliquando circa crifes fiant: immo, quod mirum, μανία per ἔκστασιν folvitur, licet ἔκστασις fit velut mania aucta Hippocrati: *quoniam*, ait Galenus, *ex vehementi motu caufarum furorem facientium, folutio cum ratione & jure confequitur*: ut in morbis acutis vehementiffima fymptomata bonas crifes efficiunt. Et alio loco: *Furiofis convulfio accedens morbum exfolvit.* Sic materia collecta in cerebro, aut quæ in membranam refudavit, dum inftante morte vi naturæ, tamquam extremo conatu, diffunditur in partes vicinas, convulfionem afferre poteft partis fanæ: quamquam fine affluxu illius materiei per fympathiam, præfertim dum diremptionis iftarum partium naturalium neceffitas adeft, convulfio poteft contingere ut pluribus ante demonftratum eft: & id quodammodo criticum eft. Id vero maxime evenit fi corpus juvenile, non vi febris confumptum, ut ad motum contra naturam ciendum vires fuperfint; multo vero magis fi ftimulus aliquis fit, aut fanies, aut aura venenata. Quamquam non credibile quin ratione viciniæ tetro vapore pars fana afficiatur, fed cur inconvulfa ad tempus mortis maneat, id opus, hic labor eft. Non omittenda eft hiftoria cujufdam qui nephriticus quum effet laboravit fuppreffione

Apho. 5. lib. 7.

In Coac.

(*r*) Tractiones.

pressione urinæ: tandem interiit. Omnino suppressa erat urina, & tamen ren tantum unus calculo erat occupatus. Cur alter non obstructus suo deerat officio? Nam eo natura corpus geminum est architectata. Id ratione consensus evenisse credebant: ut integer ren laboraret κατὰ συμβεβηκὸς (s) ratione alterius ægrotantis renis: & ob istum consensum suum deserebat officium. Multo magis id cerebro contingere potest. Magna est illa vis consensus partium, ut sana in alterius læsæ contagionem occulta quadam vi trahatur. Nec id tam facit communicatio ichoris quam intimus is consensus & harmonia partium, ut natura in extremo illo conatu, tamquam reliquas naufragii tabulas collectura, convulsionem moliatur. Quicquid enim in sanis partibus vivit & spirat, tamquam dissolutionis nescium & mortem naturæ inimicam fugiens, obsistit, reluctatur, & dissidii ingruentem necessitatem amandare conatur. Convulsio videtur opus ipsius naturæ, quamquam Galenus solius morbi symptoma esse contendit: & tamen eamdem convulsionem in apoplexia & paraplegia commendat, quod ea utilitas non mediocris consequatur. In morte autem κρίσις quædam est, si nomen κρίσεως latius extenditur, & τὴν λύσιν (t) significat. Si victa ac triumphata natura, nullus major cietur motus; si vires sint æquales, & natura supersit, aliqua ratione id quod molestum est nititur excutere, id autem concussio aut convulsio facit.

Com. ad part. 27. lib. 4. acut. ad part. 26. lib. 3. Prorrh.

Sed & quærat quis, quum letale est vulnus capitis an necesse malum communicari cerebro sive id fiat per simplicem consensum, aut per depositionem & exclusionem materiei a læsa parte in sanam, aut κατὰ τὴν διαδοχὴν (u) ipsius partis sanæ, præsertim quum imbecillior incipit fieri? Aliquando vero fissum non est cranium nec læsum ullo modo: aliquando fissum, & ni modiolus tempore adhibeatur, periculum adest: aliquando illæso cranio, leviter contusa carne, cerebrum intus est concussum. Hippocrates quum nullum vulnus negligi monet, id etiam cranio ad carnem superpositam referendum putat. Nostra enim sæcula observarunt temporis quamdam constitutionem in qua leviter capite læsi, licet pericranium ipsum ab extrema causa læsum non foret, peribant. Ideo Hippocrates: *Cavendum* (ait) *ne quid mali ossi accidat ex male curata carne: nam & perforato ossi, & alias nudato, sano tamen, & si læsionem ex telo habeat, & tamen sanum putetur, periculum magis imminet ne suppuret, etiamsi alias futurum non esset: Inflammata enim carne os ipsum flammam concipit, & cum osse mala quæ carni insunt communicantur, unde periculum.* Et licet a telo os sit intactum, ratione malæ curatæ carnis, coafficitur, hinc convulsio, hinc mors: perspirat enim & conspirat totum corpus: & qualitas per os communicatur: quod sæpe occulte & λαθραίως (x) fieri solet. Nam experientia observatum est innumeros a morbis cerebri post convulsiones & concussiones interiisse, quorum in cerebro per anatomen nil videre contigit quod terrifici symptomatis causa extitisset: & id plerosque fefellit ratos

Hippocr. lib. de vulner. cap.

(s) Secundum accidens.
(t) Solutionem.
(u) Per successionem.
(x) Latenter.

tos se aliquid ἀξιόλογον (y) reperire posse in cerebro laborantium extinctorum : adeo occulta sæpe causa convulsionis, & morbi cerebri aliquid habent θεῖον ἄδηλον καὶ θαυμαστόν (z). Aliquando in sese læditur, contunditur, & venæ turgent & rumpuntur. Id quod Nerii filiæ historia patefecit. *Hæc in syncipite manu percussa joco, vertigo, ἄπνοια (a), febris vehemens, capitis dolor : Septima circa aurem dextram pus multum : Omnia meliora. Deinde febris, ἀναυδία (b), faciei pars trahebatur, convulsio, tremor, mors.* In cerebro contusio erat, alioqui læsi cranii Hippocrates meminisset. Tantula pars læsa in cerebro, & causa morbi mortisque exigua magni fuit momenti. Unde Hippocrates *lib. de locis in homine*, licet minima pars afficiatur, non desinit & totum corpus affici. *Minima corporis pars*, ait Hippocrates, *omnia habet quæ & maxima.* In cerebri affectionibus parva causa est consideranda. Ita enim Hippocrates *libro de præceptionibus : Parva causa remedio facile exsolvitur, nisi si quid circa locum præcipuum afficiatur.* At Cerebrum principatum habet. Mirum tamen est quum principatum obtineat, & situm superum, qui tot congerat excrementa, & tot morbos experiatur : Id quod *lib. de Glandulis* Hippocrates declarat. Et Hippocr. 4. *de morbis*, splenem (partem imbecillimam) & caput in eadem classe partium morbosarum reponit : rationes eo loci sunt requirendæ : nec abs re id est considerandum. Si in sincipite malum erat, cur non utraque parte convellebatur ; nec enim magis dextræ quam sinistræ meminit antiquus magister. Quod tamen alias factum est, cum docuit cur in utramque partem convulsio inciderit, cum medio capite vulnus exstitisset. Deinde si abscessus in dextra parte erat magis, quia ad aurem dextram pus influxit, quare convellebatur potius dextra parte ? Est enim id in quo laboratur. Nam qua parte alebatur abscessus, eadem & causa mortis, hæc stupore elanguescit, altera pars sana convellitur. Et obiter quærat quis an aliud sit trahi partem, aliud convelli, ἕλκεσθαι (c) est, ut opinor, convulsionis πρόδρομός τις (d), & ad τὰς συνολκὰς (e) de quibus ante, & quæ veræ convulsionis sunt imitatrices atque æmulæ, referri debet. De eo autem obiter.

5. *Epid.*

Ex iis itaque quæ dicta sunt constat convulsionem & id genus symptomaton funestorum sequi non modo si ad membranas vulnus penetret, sed, licet ad pericranium tantum pertingat. Id autem ex Hippocrate apparet. Si enim male curetur caro vulnerata, subjectum os afficitur : Ac si mors aut convulsio non consequatur, nisi tabum ipsum, aut sanies virulenta os primamve tabulam attingat. Ossis autem vitium, quatenus os est, per se ea symptomata non affert : sed quum ad alteram membranarum aut virus, aut prava diathesis pervenerit. Dici enim non potest quantæ læsiones actionum, quantaque symptomata consequantur minimum vitium partium nervosarum. Ac de iis omnes, pro suo quisque judicio, æstimabunt. Si

Y y 3 itaque

(y) Effatu dignum.
(z) Quidpiam Divinum ; arcanum ; prodigio simile.
(a) Apnœa, respirationis ablatio.
(b) Sermonis defectio.
(c) Trahi.
(d) Quædam percussio.
(e) Contractiones spasmodicas.

itaque pericranium aut incisum fuerit, aut aliter læsum, cujus occasione aut mors, aut convulsio eveniat, nil mirum esse debet: nam vel resolvitur pars, vel non resolvitur. Si resolvitur, quia pericranium continuum est, resolutio unius partis, partis oppositæ convulsionis auctor exsistit. Si non resolvitur, facile communicatur virus aut quid simile parti sanæ: id quod ante abunde demonstratum est. Nec omittendum illud quod Fallopius animadvertit: ait enim anatome deprehendisse se, venas omnes quæ per corium disseminantur, quacumque in parte fuerint, ita inter se communicare, ut venæ dextrarum partium, sinistrarum venis continua serie copulentur: unde dextrarum cum sinistris magnus est consensus, quod vasorum societas intercedat. Accedit quod minime sit explicabilis consensus partium cum partibus aliis: id quod in hystericis affectionibus apparet: id quod in fractura calcis quam convulsio sequitur, cernere est: id quod in menstruorum motu periodico clarum est; præsertim quum laboriosius emoventur, clarum exsistit. Pluribus id non licet explicare, quum ante plenius disputatum sit.

Ac denuo (ut aliquid tandem constituatur) rationes supra adductas expendere necesse habeo. Ac de prima quidem ratione. Rata quidem multa sunt, sed exploranda denuo. Consentaneum videtur ut dextra potius pars, si læsa sit, convellatur, quam sinistra quæ illæsa est. Galenus id expressisse videtur explicans illud: *Convulsio ex vulnere letalis*: ex vulneribus fiunt convulsiones ratione sequentis ipsa vulnera inflammationis quum partes nervosas attigerit. Et primum convelli videntur quæ e directo sunt partium inflammatione laborantium; deinde postquam cerebrum quod principium est attigerit inflammatio ad totum extenditur corpus. Textus Græcus subobscurior videtur. Nomen enim πάθος (*f*) in Græco conjungitur cum verbo ἅψηται (*g*), ut sit hinc sensus: *Si affectio cerebrum attingat.* In Latino vero jungitur vox πάθος cum verbo ἐκτείνεσθαι (*h*), ut sit hic sensus, *affectio ad totum corpus extenditur.* Vidi juvenem annorum viginti saucium oculo dextro fracta orbita a primo statim die ἄφωνον, convulsum dextro brachio, & femore, resolutis sinistro brachio & femore per undecim dies, tandem interiisse. Dissecto capite cerebrum dextrum totum fuit purulentum, sinistrum plenum serosa pituita. Cujus quidem rei rationem reddere videtur Galenus *Commentario ad partic.* 11. *lib.* 1. *Prorrh.* Ut in externis partibus affectiones incipiunt, & non totæ vel inflammantur, vel intument: ita cerebrum quum insignem magnitudinem habeat, multasque nervorum propagines, phlegmonem ejus alias ab aliis incipere oportet: qua vero parte affectum fuerit, & nervorum propagines affici convenit. Porro Galenus loco supra commemorato asserit necessum esse ut convulsio primo partem affectam vulneratamque afficiat. Deinde si inflammatio cerebrum attigerit, quum æque vires suas infundat in dextras & sinistras partes, non potius dextra quam sinistra pars convellitur.

Aph. 2. lib. 5.

Destruitur prima ratio.

(*f*) Passio.
(*g*) Attingit.
(*h*) Tendi.

tur. In quo prima ratio jacet & destruitur, qua dicebatur convelli partem sanam ob consumptionem spiritus & sanguinis vi inflammationis quæ partem læsam afflixit. Quare ergo non convellebatur prius pars læsa vi inflammationis? Est enim credibilius, siquidem inflammatio convellendi causa est, eam convulsionem potius contingere debuisse tum quum inflammatio vigebat, quam quum inclinavit & deferbuit, ut ἐμπύρευμα (*i*) tantum relinquatur. Et si valet auctoritas Galeni, quum ipsa pars per se inflammetur, quum partes nervosæ aut membranosæ afficiantur, sana pars non convelletur, sed læsa & vulnerata. Duo enim hæc usu veniunt, prius, quod partium nervosarum inflammationem convulsio consequatur: unde Galenus negat in articulari morbo nervorum, membranarumve inflammationem esse, quia non adsit convulsio: pauci enim aut nulli arthritici convelli visi sunt; posterius, quod natura ligamenti, chordæ, & nervi tardius inflammetur, semel autem conceptam inflammationem non facile deponat. Et Hippocrates *lib. de Carnibus*: *Cerebrum sedes est & metropolis frigidi & glutinosi; ideo quia minimum pinguitudinis habet, glutinosi vero plurimum a calido non exuritur. Ubi enim glutinosum affuerit frigido, citra pinguitudinem, exuri non vult, sed tempore calescens congelatur.* Sic tarde cerebrum inflammatur si Hippocratis ratio valebit. Eodem pertinet & illud quod ab Aphrodisæo scriptum est: Cur atra bilis in mamma & crure cancrum faciat, in cerebro nequaquam. Est eo loci præclara demonstratio, & huc pertinens valde: legatur locus *Probl.* 90. *lib.* 1. Ex quibus forte colligimus in vulneribus capitis aut non esse inflammationem positivam (ut ita dicam) membranarum, ea enim convulsionem afferret, & sic læsa pars potius convelleretur: aut si est inflammatio, non initio vulnerationis contingit: tamen quum pars sana convellitur, tum viget inflammatio in parte sauciata, cujus occasione sana coafficitur & attrahitur: hinc resolutio læsæ partis, & contractio illæsæ. Sed qui pars læsa inflammata non ipsa per se contrahatur & convellatur, non autem resolvatur? Inflammatio enim non resolvit sed contendit & contrahit: & pars inflammata seipsa fit astrictior. Nisi quis dixerit necessum esse ut tum quum pars læsa inflammatur, sana retrahatur propter læsæ partis astrictionem & collectionem. Tribus enim modis convulsio κατὰ τὴν συμπάθειαν contingit, illæsis partibus quæ convelluntur. Vocat autem Galenus τὰς τάσεις τῶν συμπαθειῶν causas; αἱ τάσεις autem dicuntur quum vel aponeurosis, vel nervus a parte una in aliam pertinet, & dum tenditur, pars etiam sana afficitur per sympathiam ob generis similitudinem & continuitatem partium. Est & quædam communis totius corporis τάσις, quia velut membrana obtenditur continua toti corpori, quæ quum afficitur pariter æqualiterque totum corpus afficitur, ut in febre quam ὀστόκοπον (*k*) vocant. Primo, quum resolutus est musculus congener, tunc enim oppositus musculus convellitur. Secundo, quum oppositus musculus extenditur. Tertio, quum id quod sanum est, ab eo quod continuum est & proximum, attrahitur,

Com. ad Aph. 49. lib. 6.

Galen. Com. ad part. 104. lib. 3. de artic.

(*i*) Empyreuma, Ignitio. (*k*) Ossa defatigantem.

trahitur, ut in uteri ſeceſſionibus contingit (melius Græce, ὡς ἐπὶ τῶν τῆς ὑστέρας μεταστάσεων, in Baſilienſi codice inepte legitur, ἑτέρας μεταστάσεων.) Ad tertium autem modum id de quo nunc diſputatur, referetur: id enim quod ſanum eſt, id eſt, pars cerebri ſana, attrahitur a parte læſa & inflammata. Sed hic obiter monendum an hic tertius modus convenire poſſit cerebro quum continuum non ſit, ſed in duas diviſum partes; an continuum dici poſſit καταχρηστικῶς (*l*), continuum tamen ob nervos a parte una in alteram propagatos. Et hæc quæſtio commemorabilis eſt & huc maxime pertinens. Dicebamus paullo ante (inde enim digreſſio facta eſt) quia pars inflammata aſtringitur & ſe colligit, ideo ſana trahitur adduciturque, unde convellendi occaſio. Et ideo quis facile credat convulſionem & paralyſin diverſarum partium contingere poſſe tamquam ſymptomata ἐπιγενόμενα, διὰ τὴν αὔξησιν (*m*), & propagationem cauſæ morbificæ, maxime quum ad membranas ipſius cerebri labes pervenit. Quod ſi primis diebus membrana ipſa inflammaretur, convulſio idem in tempus incideret. Et quando convulſio incidit, per auctionem cauſæ morbum faciuntis, id fit quod ἐπιγένεσιν (*n*) vocant. Mille enim locis verbum τὸ ἐπιγενέσθαι (*o*) ſignificat. Et quia partes nervoſæ, ut ante dictum eſt, non ita facile inflammantur, nec aucti morbi vis ad membranas ſe vertit, ideo non ita initio convulſiones eveniunt: immo initio ne tantilla quidem febris eſt. Itaque convulſio potius aderit quum ſumma ſunt omnia, & poſt vigorem inflammationis, non quidem inflammationis partis læſæ, ſed partium ſanarum, & in conſenſum vocatarum, ut membranarum cerebri, aut ipſius cerebri: quod quum cito non eveniat, nec convulſio ſtatim orietur. Quamquam urget Galeni auctoritas: vult enim in vulneribus convulſionem ſequi ex inflammatione, eamque partium eſſe inflammatarum. Ac dicere partes inflammatas primum non inflammari abſurdius eſt, & non proinde convelli partes e directo poſitas, id quod placet Galeno. Si enim læſa pars παραλύεται (*p*), & illæſa convellitur, vel eſt inflammatio, vel non. Si inflammatio, cur potius reſolvitur & elanguet? Contra enim trahi, tendique vi inflammationis debet. Si eſt inflammatio major, non quidem initio, ſed quum viget malum, ſymptomata quoque ſui generis edet: & tamen convulſio accidere videtur quum omnia deferbuere, & quum inflammatio deſæviit; Quid enim παράλυσις (*q*) aliud annotat quam νέκρωσιν, λύσιν, σφάκελον, & ἀναστοιχείωσιν (*r*), ut loquitur Galenus, partis ad paralyſin tendentis? Ergo non eſt credibile vi inflammationis convelli partem, cum pars ſana ab inflammatione ſit tuta; & ſi ob partem læſam inflammatam id eveniat in tempus vigoris potius incidet. Quod de phreniticis quæri poteſt. Si convellantur, an non potius in vigore morbi, & quum inflammationis ſumma ſunt omnia? Symptomata enim tunc elucent, & major

(*l*) Abuſivè.
(*m*) Incidentia, propter incrementum.
(*n*) Epigeneſin, Supergenerationem.
(*o*) Epigenomena, quæ ſuperveniunt per incrementum.
(*p*) Reſolvitur.
(*q*) Paralyſis.
(*r*) Mortificationem; Solutionem; Sphacelum, Reelementationem.

major est naturæ conatus, & oppugnatio causæ morbum foventis. Nisi quis dicat convelli potius instante morte quum non jam amplius alteratio fit, sed alienatio temperamenti partis: de quo paullo post. Obiter unum animadvertemus. Si convellitur pars sana, aut convulsionis causam habet, ut virus, aut reipsa inflammationem, aut non habet. Si non habet, contingit tantum ex eventu, nempe ratione resolutæ partis alterius, (sed qua ratione pars altera resolvatur dictum est) aut quia consumptionem sui spiritus & sanguinis contractam præ inflammatione partis sauciatæ pars sana persentiscit. Si vero causam habet in se, aut inflammationem, aut virus depositum, qua vi deponitur virus? Est enim resoluta pars male affecta. At resoluta pars non habet potentiam depellendæ saniei virulentæ. Nisi dicamus διὰ τὴν διαδοχὴν (s) id fieri, vel partem sanam, jam extincta altera, infirmam reddi, vel attrahere virus: aut id fieri per contagium; unde teter vapor convulsionis causa esse potest. Et si surgentibus & summissis vaporibus e visceribus ipsis convulsiones, & id genus alia cerebro contingunt, quid? quum domi, id est, in cerebro ipso mali labes nutritur, alitur ac concipitur? Id autem persentiscit potius pars sana: ut pote nondum defecta & languida facta: læsa non id sentit ut pote infecta, contaminata, resolvi jam prona per facultatis extinctionem, per ἀναστοιχείωσιν, & ἀναισθησίαν (t). Sequitur ergo ut pars altera sana (sana autem ὁμωνύμως (u) dicetur) sentiens istud virus, & frustra depellere adnitens (quum ad extrema jam processum sit) convellatur: id quod probabile videtur. Si itaque pars læsa exsolvitur, videtur ab omnibus graviter peccari qui in vulneribus capitis curandis versantur. Nam si cui infligitur vulnus parte dextra, initio ad revulsionem ex eadem parte laxata percussaque vena sanguis detrahi solet: & increscente dolore auctisque symptomatis, ex cephalica ejusdem lateris laborantis detractio fit: quod paullo imprudentius fieri videtur. Si enim ita frequenter pars laborans aperta vena exinanitur, dum vulneris ratio habetur, tantumdem de partis viribus, evacuato spiritu & sanguine, detrahitur: hinc major occasio inducendæ paralyseos. Itaque e re futurum magis videtur, si in opposita parte laxetur vena. Sed hæc ad methodum medendi pertinent: quæ ἐκ τῆς ὁδοῦ (x) animadvertisse non pigebit.

Atque inter disputandum duo proposita sunt, quæ, ne series ordoque rerum perturbaretur, diligentius non fuerunt discussa, prius est, dum diximus phreniticos instante morte convelli potius, quam quum inflammatio summa est. Posterius, quod Galenus existimat ex vulnere convulsionem contingere ob inflammationem: nos autem & inflammationem causam esse putamus, & rejectionem depositionemque materiei virulentæ in partem aliquam. Miror enim cur Galenus hanc unam causam, nempe inflammationem, statuat convulsionis, quum pars aliqua vulnerata est: quasi vero ex alia occasione nasci non possit. Melius, meo judicio, Hippocrates: *Evanescente*,

Com. ad Aph. 2. lib. 5. Aph. 65. lib. 5.

(s) Per successionem.
(t) Reelementationem, & Insensibilitatem.
(u) Æquivocè.
(x) Perfunctoriè.

nescente, ait, *tumore in ulceribus convulsiones contingunt: contra, quibus tumores in ulceribus oboriuntur, raro convelluntur.* Galenus in commento tum convelli ait, quum ulcera vel magnitudinem effatu dignam assumserint, vel κακοήθειάν τινα (*y*), & quum ab iis partibus ulceratis humor tumoris auctor ad partem aliquam primariam per μετάστασιν se inclinaverit. Sic in parte dextra cerebri œdema aliquod conceptum esse potest ratione vulneris, quod disparens, translato alio humore, convellendi occasio exsistit. Ut autem id fiat, repentinum quemdam motum καὶ ῥοπὴν fieri oportet. Et sapienter Hippocrates utitur verbo ἐξαίφνης ἀφανίζεσθαι (*z*). Qua ratione non videtur satis probare illud Hippocratis: τὰ ἐπόδυνα ἀκρίτως καταμολυνθέντα, φλαῦρα.; καταμολύνεσθαι (*a*), est λύεσθαι κατὰ βραχὺ (*b*), id est, sensim solvi, ut sensim humor transferatur. Et vult multo melius id dici posse si adjiciatur ἐξαίφνης ἀφανισθέντος χυμοῦ (*c*), ut sit subita emotio & μετάστασις humoris dolorificam διάθεσιν committentis. Et ita addit: Id quod huic instituto accommodatum est, τὸ ἐξαίφνης ἀφανισθῆναι τὰς ὀδυνηρὰς διαθέσεις, ἄνευ τοῦ κατ' ἄλλοτι μέρος τῶν προφανῶν ἀπόστασιν γενέσθαι, καὶ πρὸς τὰ σπλάγχνα δηλοῖ τὴν μετάστασιν τῶν λυπέντων γεγονέναι. Illud, *Repente evanescere & disparere dispositiones dolorificas*, (id est, τὰ οἰδήματα καὶ φλεγμονὰς, ut alio loco Galenus explicat) *præterquam quod in alia parte manifesta abscessum esse docet, etiam ad viscera ipsâ translationem humorum molestiam inferentium fieri testatur.* Sic non videtur probare illud καταμολυνόμενον (*d*), ut tarda fiat humorum discessio. Tamen 2. *Epid.* videtur per τὸ ἐμολύνθη subitam quamdam solutionem significare: Ita enim Galenus *Com. ad particul.* 45. *sectionis* 2. *lib.* 6. *Epid.* τὸ μολυνέσθαι (*e*) vocat τὸ τῆς ὀξείης κινήσεως καὶ μεταβολῆς παυσάμενον καὶ ἀποψυχθὲν (*f*). Hoc autem videtur contrarium iis quæ hoc loco dicuntur. Tamen potest esse subita cessatio a motu, & tamen ut quod coquebatur, sensim atque sensim disparet. Et revera ἀφανίζειν (*g*) significat subito cessare, καταμολύνεσθαι sensim vanescere. Ex his apparet non a sola inflammatione convulsionem in vulneribus evenire, sed translata alio materia, non sensim quidem, sed repente & incitatiore quodam motu.

Partic. ult. sect. 3. Prorr.

Com. ad Aphor. 63. li. 65.

Nunc de Phreniticorum convellendi causis: diximus ante eos distendi convellique quum mors in propinquo est, non autem quum inflammationis summa sunt omnia. Quod si verum est, hinc elicias cur convulsio in vulneribus capitis non tam eveniat quum viget inflammatio alteraturque pars, quam quum deferbuit, & partis alienatio jam facta est. Id quod Galenus ex Hippocrate acutissime docet explicans illud: *Desipientiæ obscuræ & blandæ valde nephriticæ: phrenitides obscuræ sunt quod vulgus Medicorum sæpe lateant: existimant enim tum homines esse phreniticos quum homines ægri ejulant, & in assidentes insiliunt: at deterrima est hæc phrenitis: lecticam enim quam-*

Part. 35. lib. 1. Prorrh.

(*y*) Malignitatem quandam.
(*z*) De repente evanescere.
(*a*) Quæ dolorosa sine judicatione emolliuntur, Perniciosa sensim solvi.
(*b*) Breviter dissolvi.
(*c*) De repente succis evanescentibus.
(*d*) Quod sensim disparet absque ratione.
(*e*) Evanescere absque ratione.
(*f*) Acuti motus, & mutationis quies, & perfrigeratio.
(*g*) Evanescere.

quamdam in cerebro ali dispositionem indicat. Quum enim initio inflammationis qualitas ipsius humoris biliosi toti cerebri corpori nondum confusa est & permixta, tumultuariæ fiunt desipientiæ: At progressu temporis simile quippiam contrahitur lanis quæ a tinctoribus imbuuntur: imbibitur enim id quod elui non potest: id est, aliquando cerebrum alteratur tantum, aliquando alienatur temperamentum, & velut hectica quædam diathesis inducitur. Alienatio autem alteratione multo deterior exsistit: atque hanc distinctionem ad institutum accommodemus: Convulsiones & terrifica symptomata quæ morituris a vulnere capitis accidunt non excitantur tunc quum inflammatur pars, sed quum valde alterata & pæne alienata est. Sic est probabile forte convulsionem quamdam esse tacitam partis affectæ, manifestam tantum partis non sauciatæ. Sed hæc tantum conjectura nostra est. Quid enim impedit quominus per istam alienationem, antequam intermoreretur & resolveretur, obscure convulsa fuerit. At ita non est apparens, ut est convulsio partis illæsæ, & sic id quod sanum est attrahitur ab eo quod læsum est, quæ tertia est species convulsionis quæ fit κατὰ τὴν συμπάθειαν, ut ante ex Galeno dictum est. Atque ita satisfactum videtur objectioni quæ de inflammatione movetur, quod nimirum credibilius fuerit moveri convulsive animal sæviente inflammatione, non autem quum defervescit. Acriores enim sunt morsus & stimuli vigentis inflammationis quam inclinantis. Alienatio enim temperamenti, quod ἐν ποιᾷ κράσει (*h*) consistit, deteriora edit symptomata, quam alteratio, obscuriora quidem, & κατὰ τὴν φαντασίαν leviora, sed per se & reipsa funestiora, ut de obscura phrenitide demonstratum est.

Jam vero qui oppugnant rationes primas de translatione materiei virulentæ a parte læsa ad sanam, (fieri enim potest ut tumore ἐξαίφνης evanescente alio materia transcurrat) & de consumtione spiritus & sanguinis in parte sana, objiciunt & illud, de quo ante, ab ægra parte potius trahi sanam partem, quod inflammatio constringat, contendatque: item convelli potius debere totum corpus, quam partem unam. Ad totum enim cerebrum vis inflammationis videtur pertinere, sive id fiat per se, sive κατὰ συμβεβηκός (*i*). Item, si virus ad partem sanam fertur, pellitur a læsa parte. At quæ vis pellendi inerit parti jam moribundæ: nisi ad extremum conatum partis ad interitum tendentis referamus. Mirum enim quanta vis eluceat in isto dissidio, dissolutione partium, & ἐν τῇ ἀναστοιχειώσει (*k*), maxime si corpus floreat, nec vi majoris febris sit exsolutum: quæ causa potior videtur ceteris ad inferendam convulsionem. Pars enim sana & velut viva per sympathiam tantum affecta dissolutionem sui patitur: quod citra vim magnam contingere nequit. Ridiculum alioqui foret convulsionem natura ipsa inclinante ac projecta contingere, quum ad convulsionem viribus & contentione opus sit, ut docuimus ante causas τῆς λύσεως καὶ σπασμοῦ καὶ τόνου (*l*) distinguentes. Quod si verum, cur non integris viribus convellebatur animans? Si aut flatus virulentus, aut nonnulla materies afficit

partem

(*h*) In qualitate craseos.
(*i*) Secundum accidens.
(*k*) In reelementatione.
(*l*) Solutionis, Spasmi, & Toni.

partem ſanam, non jam affecto morbo eveniet convulſio: metaſtaſis enim fieret ſuperſtite partium robore. Si credibile non fieri convulſionem per μετάςασιν: quamquam magna vis eſt τῆς διαδοχῆς partium, magna quoque vis eſt particulæ materiei virulentæ, quantula ea ſit: & id præſertim circum læſiones partium nervoſarum. Περὶ διαδοχῆς (*m*) ita Hippocrates: *Loci alterius loci excipientes* (ſupple materiam quæ fertur orgaſmo, excretione, attractione,) *aut propter dolorem, qui præceſſit, aut conjunctus, aut futurus eſt cum morbo, aut ob gravitatem, aut alio quopiam, liberant, aut aliis* κοινωνίαι *communicationes*; alio loco vocat ἀδελφιξίας (*n*). *Migrationes fiunt*, ait Galenus, *humorum ob communicationem & conjunctionem naturæ membrorum, ut* ὄρχις οἰδήσας ἀπὸ βηχέων ὑπόμνημά ἐςι κοινωνίας, ςήθεσι, μαζοῖς, γονῆς καὶ φωνῆς (*o*): ita interpres: *Teſticulus tumefactus in tuſſientibus, documentum eſt affinitatis cum pectore, mammis, clara voce.* Male interpres, & ſine ſententia, melius ita Latine: Teſtis præ tuſſi intumeſcens argumentum eſt affinitatis cum pectore & cum mammis, genituræ & vocis. Multo magis dextra pars cerebri eam κοινωνίαν cum ſiniſtra habitura eſt, ut inexplicabilis ſit affectuum communicatio. Dicat quis cerebrum quum ampla pars non ſit, cur affecta una parte, altera non ſtatim coafficitur. Immo contra fit ex Galeni ſententia; ait enim Galenus *ad part.* 11. *primi Prorrh.* cerebrum hominis inſignem magnitudinem habere, multaſque nervorum propagines, & phlegmonem cerebri non ſtatim in toto oriri cerebro, ſed alias ab aliis earum exoriri: ſic convulſiones una parte eveniunt, & non alia quod obſervatione dignum eſt. De vi particulæ materiei virulentæ abunde dictum eſt, licet etiam materia totius abſceſſus letiferi ad partem ſanam non demigret. Eſt enim Galeni locus nota dignus, cur lumbis dolentibus in ſuppreſſis hæmorrhoidibus καρδιαλγία eveniat, quum longo intervallo utraque pars ſit diſcluſa: *Copia ſanguinis in venis coacervata, ſerum quoddam tenue* (Græce ὀῤῥὸς λεπτὸς) *in ventrem refluens*, καρδιαλγίαν *parit in os ejus maxime conſcendens ob ſenſum ejus exquiſitum.* Pari jure, abſceſſu exſiſtente in cerebri parte læſa, & eamdem corrumpente, tenuis ichor reſudare poteſt, qui feriens partem dextram illæſam, convellendi occaſionem afferat. Sed cur potius hæc reſudatio phlegmone deferveſcente, quam eadem flagrante? ut quum ſingultus inflammato hepatis concavo gignitur ob reſudans ſerum a parte inflammata, non quum extinguitur, ſed quum viget.

Part. 45. *ſect.* 3. *lib.* 6. *Epid.*

3. *de articul.*

Sectio. 1. *lib.* 2. *Epid.*

Locus depravatus.

Ad par. 38. *li.* 3. *Prorrh.*

Ultima pars & ratio non eſt prætereunda de exhauſto & inanitione. Convelli enim partem ſanam putant quod ſpiritus & ſanguis illius ſit abſumptus. Exiguus ſæpe abſceſſus eſt, nec tanta inflammatio quæ rapuerit ſanguinem & ſpiritum a parte ſana: nec credibile eo deveniſſe partem ſanam ut inanita ſit: nam ſi exhauriebatur, cur non ante convellebatur, & integro ſenſu & facultate integra? Ut enim dolor fit dum res frangitur, contunditur, & id fit ἀθρόως: ſic convulſio debet potius evenire dum ſpiritus

(*m*) De ſucceſſione.

(*n*) Cognationes, Communiones, Conſenſus, Fraternitates, Affinitates.

(*o*) Teſticulus tumefactus in tuſſientibus documentum eſt affinitatis cum pectore, mammis, genituræ, & vocis.

ritus exhauritur, quam quum exhaustus est: fieri autem mutationem oportet, non jam factam: alioqui hectica laborantes convellerentur. Contra qui affatim inaniuntur convelluntur, id enim ἀθρόως (*p*) fit. Sed hic dubitatur an sit continua, an ex intervallis. Quum est ex intervallis, cerebrum quatit se ut excludat quod molestum est, non sic in tetano: quomodo distinguit Galenus Epilepsiam a ceteris convulsionis formis: & eam Epilepsiam, contra quorumdam opinionem, ab exhausto non oriri ait quod cito illa fiat, & cito solvatur. Ac tandem confugiendum est ad extremum naturæ conatum, ac dicere oportet partem sanam incipere exinaniri, non exhaustam esse. Sensus enim reliquus & integritas partis, parte læsa jam intermoriente, (nam vi morbi suum vigorem amittit, τόνον ἐκλείπειν, & velut λειποψυχεῖν (*q*), vocat Hippocrates elegantissime loquens de medicamentis quæ ventis perflata vigorem amittunt, & velut λειποψυχοῦσι) sensus inquam reliquus ad motus convulsivos plurimum facit. Et plerosque vidimus vi morbi convulsos, quorum in capite nil commemorabile deprehensum est quod convellendi occasionem attulisset: ac si ea convulsio contigisset non tam ob conatum rei molestæ excutiendæ & expellendæ, quam per quamdam collectionem & recessum naturæ suas copias dissipatas & divulsas recolligentis. Id fit per quamdam ἀντίτασιν (*r*) naturæ & morbi. Nam ubi vires sunt pares, ibi est renixus maximus: & natura est ἀντίτονος (*s*). Vulnus quidem exiguum, abscessus non ita magnus, sed partis præcipuæ & quamdam in corpore prærogativam habentis, obsidione magnus dicitur, & opinione major, & homini necando satis: vires non ita detritæ & imminutæ, præsertim quum a vulnusculo intereundum sit: Ut mirum non sit reluctatio sit maxima & adversaria quædam, colligente se natura, contentio. Hinc illæ lacrymæ, hinc convulsiones, hinc symptomatum terror. Et illud est quod nos consideramus & comminiscimur. Et tum id evenit quum subita & conferta est mutatio. Referre vero causam istam ad consumptionem spiritus in parte sana, unde ista consumptio? non fuit inflammata, affluxus præterea est perennis a corpore in cerebrum: itaque aut resolveretur pars sana, aut non convelleretur propria convulsione.

Galenus cap. 7. lib. 3. loc. aff.

Restat ut concludamus aliquid, ne legentis commentarium hunc animus varias in partes fluctuans distrahatur. Quamquam ea sumus usi methodo ut ordine rationes adversæ ponerentur: deinde conjecturæ nostræ & rationes probabiles quæ in certis rationibus convellendis insumerentur. Sed rerum series aliquando perturbata fuit, propter quæstionum quæ ex iis quæ disputantur, tamquam ex fontibus rivuli scaturiebant, varietatem. Diximus videri probabile ut simplex & absolutus consensus causa foret cur pars opposita eaque sana convelleretur: immo quo modo resoluto musculo oppositæ partis ex eventu convellitur alterius adversæ partis musculus: sic fortassis æquum videtur ut resoluta una cerebri parte altera pars cerebri illæsa convellatur. Dextræ enim & sinistræ partes mutuo ad suam firmitatem retinendam

(*p*) Cumulatim.

(*q*) Tonum exolvi, & languescere.

(*r*) Antitasim, contranitentiam naturæ & morbi.

(*s*) Contranitens morbo.

retinendam conspirant. At dices: resolutio ista congeneris musculi, paris robore & viribus, convellendi occasio alteri musculo opposito exsistit, & id in musculos cadit, cur non & in cerebri partes oppositas, non quidem ratione medullæ cerebri, sed ratione & nervorum & membranarum? ut qua ratione os ventriculi convelli dicitur in singultu, licet musculus non sit, ita cerebrum convellatur non quidem totum, sed ea pars quæ illæsa erat, resoluta altera. Ut enim utraque pars cerebri in opus unum conspirat, ita fit, ut una intermortua, tendatur altera contrahaturque. Quid etiam impediat si dicamus hic evenire id quod diximus ante ex Galeno dum agitur de convulsione κατὰ τὴν συμπάθειαν; *Fit*, ait, *convulsio quum id quod sanum est ab eo quod continuum est attrahitur*: vel etiam, sanum attrahere ad se id quod sanum non est, & id ex eventu, quia quod sanum non est amittit suum τόνον, vigorem, ac resolvitur, & sequitur sani conatum & tractum τονικὸν, ut ita dicam. Nec omittam pericranium ipsum: nam quum vulneretur, & ejus vulnus cerebro communicetur, ut ante dictum est, cur non resolvetur pars dextra cranium tegentis membranæ & musculi, & convelletur sinistra: ut convulsio ea sit quæ in musculis oppositis congeneribus cernitur? Unde quum Hippocrates cavet ne sectio fiat in temporibus, & supra tempora; in temporibus metu convulsionis, supra tempora, metu hæmorrhagiæ: ita ait: *Sectum in temporibus convulsio prehendit, si tempus sinistrum sectum, convulsio dextrarum partium: & contra.* At id ratione musculorum oppositorum evenit. Et hæc consideranda cuique relinquimus.

3. *de articulis.*

Non est necesse refellere rationes eorum qui exhaustum convulsionis caussam autumant, nec non μετάῤῥυσιν (*t*) materiei virulentæ in partem sanam: de iis enim abundè dictum. Agnovimus quidem esse vim magnam vaporis, aut flatus venenati, si etiam e visceribus surgat, nedum si alatur, foveatur, retineaturque in arce mentis, omnis motionis & sensationis fonte. Id in arboribus ipsis cernere est: nam siderationem nescio quæ aura maligna & malefica afferre solet: & tam subiti tantique maleficii fere incognita est causa. Verum omnibus diligenter subductis rationi videtur affinius, ut convulsio partium sanarum ad extremum potius naturæ conatum referatur: est enim parti sanæ, incolumi, & a læsione tutæ vi & necessario occumbendum: id quod citra manifesta argumenta reluctantis naturæ fieri nequit. Unde vulgo dicitur, quod convulsio fere omnem animantem morientem comitatur: nemo enim fere sine convulsione moritur præsertim si qua pars resistit. At sæpe tantulum est malum in capite quod mortem affert, unde cæteræ partes vi moriuntur, quia pars princeps leviter quoad φαντασίαν laborat: sed in parte principe nil leve & contemnendum est. Unde illud Hippocratis 2. *de natur. humana*: *A fortissimis membris morbi fiunt gravissimi: nam si in parte manent, laborante membro fortissimo, reliquum corpus turbari est necesse.* Hujus rei fidem facit varia ratio intereundi in senibus vietis & defectis, & in junioribus quorum virtus est vernans & mascula. Exemplum propositum est de animalibus quæ jugulantur, quæque subito, nulla prægressa affectione quæ vires minuerit, intereunt: Motus contractionis & cujusdam convulsionis apparent, tamquam indicia naturæ manus

(*t*) Transfusionem.

manus dare nolentis, & ægre sui dissolutionem ferentis. In animalibus quæ morbo confecta obeunt, id non cernitur. Quum enim vitæ nostræ filum bifariam concidatur, aut fato, aut casu, fatum (εἱμαρμένη Græcis, & Demosthenes vocat τὸν τῆς εἱμαρμένης θάνατον quod notandum est) in perennitate effluvii triplicis substantiæ constituunt, unde fatalis quædam moriundi necessitas, ut eleganter ὁ Ἄνθρωπος εἱμαρμένος (*u*) dicatur, fato decretus & assignatus. Casus autem in vi ac potentia rerum extrinsecus incidentium, in cœli morbo, ac diætæ vitio, consistit. At major quædam vis in ea dissolutione quæ casu contingit sæpe cernitur, quam in ea quam fatalis affert necessitas. Sine sensu ac dolore aliquando contingit dissolutio. Qui autem a capitis vulnere intereunt, febribus symptomaticis implicantur: hæ in aliis affectionibus terrifica non habent symptomata, at non ita in vulneribus capitis. Quoties enim nervosum genus cerebrumque afficitur, deliriorum, convulsionum, tremorumque metus esse solet: magna enim est vis cerebri, admirabilis Naturæ in eo architectando sollertia. Itaque quum capite saucius, particula tantum læsus sit, cætera vero sanus, mirum non est si motibus quibusdam inordinatis natura sese tueri velit adversus instantis mortis & dissolutionis impetum & quoad ejus fieri potest obsistat.

Et ut tandem scribendi commentandique finis & modus sit aliquis, omnes eos quibus noster desudat labor rogamus ut hæc omnia boni consulant. Non tam τῇ ἀνακεφαλαιώσει, quam ἐπιλόγῳ, id quicquid est concludendum fuit. Rationem hujus rei præfatio prætulit. Si quæ redundant & luxuriant, ea stilo sunt depascenda ac revocanda. Multa sunt disputata animi gratia, non ulla de nobis concepta opinione. Multa hic sola nituntur conjectura. Immo effecimus, ut nostræ conjecturæ justo militiæ sacramento cum sanis & germanis rationibus contenderent. In re enim difficili & lubrica, & quæ tot eruditos male habuit hactenus & exercuit, difficile est statim aliquid statuere: at oratione limatur veritas. Et licet multa sint quæ in illam partem trahant, plura sunt quæ in contrariam revocant: totumque in quo laboratur, ita perplexum est & ambiguum, ut judicium quorumdam requiramus qui rem totam definiant. Malo hac in parte absolutam rei definitionem & quasi decisionem cum aliqua timiditatis opinione desiderari, quam si fiducia aliqua male consulta aliter fecissem, meam prudentiam requiri.

APPENDIX AD LIBRUM

ΠΕΡΙ ΣΠΑΣΜΩΝ.

DIximus ex Galeno cur præciso cerebro vomitus superveniat biliosus. An id fiat cerebro ipso cæso, an membranis solis affectis, quæstio quoque fuit. Cerebrum enim ipsum insensile esse credunt, & si quis sit sensus, eum totum membranis ipsique omento (ut Macrobius loquitur) acceptum

(*u*) Homo Fato obnoxius, Fatatus, ut loquitur *Isaac. Casaubonus.*

ceptum ferunt. Tamen Galenus ad cerebrum ipsum causam istam biliosi vomitus refert. *Non solum*, ait, *vulnerato cerebro succedit biliosa vomitio, sed & membrana crassiore.* Quamquam Erasistratei, & qui sensum omnem a membranis repetunt facile eludere possint dictum Galeni: vix enim intactis membranis cerebrum vulneratur. Sic eodem semper revolveretur: nam quum sequitur ἐπιγένημα (*x*) quoddam commemorabile propter læsionem, id semper contingere, non tam ob sauciatum cerebrum, quam ob affectam membranam, dicetur: non pervenitur enim ad cerebrum nisi per medias membranas.

Sed alia longe difficilior quæstio: Dicunt quidam se observasse in plerisque eorum qui a vulnere capitis insigni interierunt, abscessum in concava jecinoris parte. An id fiat eveniatque nescio, sed tamen a plerisque Chirurgis id observatum esse audivi. Sed si fiat, qua ratione contingat, & an sit verisimile id fieri posse, porro quæstione dignum erit.

Primum illud est verum quod Hippocrates & Galenus scribunt præciso cerebro & febrem, & bilis vomitum supervenire. *Bilis revomitur*, ait Galenus, *affecto ventriculo qui cerebro compatitur*: ad os enim propago nervorum insignis pertingit. *Immo*, ait Galenus, *in magnis doloribus, & vehementi mœrore ad ventriculum biliosa superfluitas confluit, maxime si ventriculus male affectus fuerit.* Unde ergo in concavo hepatis abscessus fiet? Quidam dicunt a cerebro per continuitatem membranarum internarum imperspicuarum sensim pus manare, & progredi eo donec ad hepar pervenerit: Id non est probabile. Afferam meam conjecturam, quando demonstrationem aut ἀποδεικτικόν τι (*y*) huc adducere nequeo, desumamque ex eo Galeni loco suprascripto. Vulnerato cerebro membranisque affectis, os ventriculi coafficitur, humoresque perturbantur, unde bilis vomitio. Si multa fit bilis evacuatio, ea ab abscessu vindicare potest. Si pauca bilis evacuatio, & frequens est nausea, aut quia æger vomere non consuevit, aut quia bilis crassior, motu difficilis, & quodammodo incuneata (ἔμπηξιν (*z*) Galenus vocat) aut quia libertas meatuum non est, dum humor movetur & non excluditur, oppressionemque facit aliquam, potest in concavo hepatis colligi & inflammari, & præter symptomaticam febrem quam excitat τρῶμα (*a*) capitis, essentialem febrem concitare. Hinc collectio, hinc inflammato, hinc abscessus. Accedit quod in vulneribus capitis negant dandum pharmacum. Si daretur & evacuaretur bilis commota & non exclusa, ab abscessu liberaretur æger. Numquid in febribus essentialibus abscessus in concavo hepatis fieret nisi Medicus daret operam purgationi? Et quia os compatitur ventriculi, Natura suas suppetias mittit ad eam partem obfuturas, quia non excluditur materia. Phlebotomia & purgatio esset vindex ejus abscessus. Et nuper in quodam qui pugione vulneratus erat, tamen in internam capacitatem vulnus circa nothas costas qua pertingit diaphragmatis extremum, non penetrarat; tamen in hepate repertus est abscessus. Unde id? Forte eodem modo quo in vulneribus capitis.

(*x*) Epigenesis.
(*y*) Quidpiam demonstrativum.
(*z*) Fixationem, Concretionem, & quodammodo incuneationem.
(*a*) Vulnus.

FINIS TOMI PRIMI.